Această carte
este dedicată
mucenicilor creştini

„Azi în Rusia, mâine în America!”

Foto coperta 1: Procesiunea de la parohia iosefită a Schimbării la Faţă, 1920, după primul arest al părintelui Ismail Rojdestvenski

Traducerea s-a făcut după volumul *Russia's Catacomb Saints*, de Ivan Andreev, apărută la Saint Herman of Alaska Press, Platina, 1982.

Ivan Andreev

SFINŢII CATACOMBELOR RUSIEI

Vieţile noilor mucenici

Traducere din limba engleză de Alina Aursulesei

Bucureşti, 2015

Prefaţă la ediţia în limba engleză[1]

Din zilele lui Ioan Botezătorul până acum împărăţia cerurilor se ia prin stăruinţă şi cei ce se silesc pun mâna pe ea.
(Matei 11: 12)

Cine are urechi de auzit să audă.
(Matei 11: 15)

Cartea de faţă este un dar din experienţa profundă a Rusiei ortodoxe din secolul al XX-lea pentru toţi cunoscătorii limbii engleze. Această experienţă i-a atins cumva pe toţi ruşii ortodocşi, de acasă sau din exil, dar este aproape imposibil de redat în întregime celor care nu au trăit-o în mod direct.

În aceste pagini s-a făcut încercarea de a oferi şi o istorie exterioară a tragicelor evenimente ale vieţii Bisericii Ruse din anii ’20-’30, punându-se accentul în principal pe prezentarea cât se poate de directă a mărturiei pătimitorilor creştini. Această mărturie, care adesea ne prezintă deschis experienţa vieţii în Hristos, este cel mai bun dar pe care Rusia ortodoxă îl poate oferi Occidentului. Aceasta nu va opri ca lucruri similare să se întâmple şi în Vest – se poate deja simţi cum vin spre noi –, dar ne va ajuta să facem faţă suferinţelor veacului nostru necredincios cu tărie şi cu convingere creştină adevărată. Fie ca această mărturie să ne ajute să ne trezim din somnul nostru de auto-mulţumire şi de creştinism prea adesea fals (sau cel puţin necercat)!

Deşi întreaga carte a fost inspirată de profesorul Andreev, doar partea I, la drept vorbind, a fost scrisă de el. Pentru restul textului, editorul poartă întreaga responsabilitate.

Majoritatea materialului a fost compilat din articole care au apărut în diferite perioade, din 1965 până în prezent, în periodicul *The Orthodox Word*. Faptul că întregul material a fost scris sau tradus înainte de canonizarea Noilor Mucenici, în 1981, explică şi de ce, în paginile cărţii, aceştia nu sunt numiţi „sfinţi” – titlu care li se dă acum de către Biserica rusă credincioasă.

Stareţul Gherman,
Mănăstirea Sfântul Gherman din Alaska,
Sfintele Paşti, 1982

[1] Notele din această carte - cu excepţia celor ale traducătorului, care sunt menţionate ca atare - aparţin editorilor americani. O parte dintre notele ediţiei originale, care precizau sursele unor materiale greu accesibile cititorilor români, nu au mai fost reproduse, întrucât titlurile respective se regăsesc în bibliografia de la sfârşitul volumului (n.ed.rom.).

O, voi, flori ale păşunii Rusiei, care minunat aţi înflorit în anii de cumplite persecuţii, noilor nenumăraţi mucenici şi mărturisitori, împărăteşti purtători de chinuri, ierarhi şi păstori, monahi şi mireni, bărbaţi, femei şi copii, care cu răbdare aţi adus roadă bună în Hristos, rugaţi-L stăruitor, ca pe Unul care v-a sădit, să izbăvească poporul Său de oamenii cei răi şi ca Biserica Rusiei să fie întărită prin sângele şi suferinţele voastre, pentru mântuirea sufletelor noastre.

(Tropar din slujba Sfinţilor Noi Mucenici ai Rusiei, glasul al 4-lea)

Act de canonizare a noilor mucenici ai Rusiei

În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh.

Sinodul episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei, reprezentând singura parte liberă a Bisericii Ortodoxe Ruse, a discutat cu veneraţie despre eroismul muceniciei şi al mărturisirii nenumăraţilor credincioşi din pământul rus care au suferit din cauza celor necredincioşi – prigonitorii credinţei lui Hristos.

Din zilele marelui cneaz Vladimir, poporul rus a primit din toată inima sfânta credinţă ortodoxă. Această credinţă i-a inspirat pe mulţi sfinţi cneji, ierarhi şi asceţi, sfinţind categoria creştinilor din cultura rusă. Aceştia au avut ca temei al vieţii lor Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie a Bisericii Ortodoxe. Fiind realizate în viaţa naţională rusă în diferite grade, în diferite perioade ale istoriei, aceste principii au continuat să existe în toate straturile sociale ale poporului rus, de la ţar până la ultimul sărac, pe parcursul a mai bine de 900 de ani. Cu toate acestea, în ultimele două secole, instigat de duşmanul mântuirii noastre, principiul anti-creştin al ateismului revoluţionar şi-a îndreptat întreaga putere spre anihilarea acestor principii în poporul rus.

Din 1917, începând cu păcatul întregului popor de încălcare a jurământului de loialitate faţă de credinţă, faţă de ţar şi faţă de patrie, dat înaintea crucii şi Evangheliei, a început să fie pusă în practică de către atei dezrădăcinarea întregului duh ortodox din guvern şi din modul de viaţă al poporului, care – şi unul, şi celălalt – se întorseseră de la Dumnezeu. Acest rău a fost pus în practică prin mijloace barbare de persecutare a credinţei şi a modului ortodox de vieţuire; toate categoriile populaţiei au fost victime ale acestui proces, de la ţar şi ierarhie, până la cei mai simpli credincioşi.

Imediat, chiar de la începutul Revoluţiei, a început o persecutare şi o batjocorire a ţarului închis şi a familiei lui şi, aproape simultan, un

asalt împotriva reprezentanţilor Bisericii: episcopi, păstori şi credincioşi. Chiar în primul an al Revoluţiei, Biserica noastră a fost înroşită cu sângele ţarului răsturnat de la putere, cu toată familia sa, şi cu sângele membrilor familiei ţariste care se aflau între graniţele Rusiei, precum şi al multor credincioşi. Mai târziu, lor li s-au adăugat victimele persecuţiei datorate schismei renovaţioniste şi mărturisitorii care nu au fost de acord cu niciun compromis faţă de autoritatea anticreştină, din care făceau parte liderii patriarhiei moscovite de atunci, în încercarea lor de a sluji atât pe Hristos, cât şi pe Veliar. S-a format un sobor de milioane de mucenici şi mărturisitori. În timpul celor 64 de ani de stăpânire sovietică, zeci de mii de biserici şi mănăstiri au fost distruse şi milioane de oameni au suferit martiriul, deoarece şi-au păstrat credinţa ortodoxă şi nu s-au plecat idolului materialismului.

Plecându-ne în rugăciune înaintea tuturor acestora, Sinodul episcopilor hotărăşte că ar trebui să fie alăturaţi soborului sfinţilor toţi mucenicii şi mărturisitorii care au suferit în Rusia necredincioasă: ierarhi, clerici, monahi, monahii şi toţi ortodocşii care au fost torturaţi şi omorâţi pentru credinţa ortodoxă şi pentru principiile Sfintei Rusii.

Numele acestor sfinţi sunt atât de numeroase, încât pot fi ştiute deplin doar de Atotştiutorul Dumnezeu, şi Sinodul episcopilor va trebui să suplimenteze lista numelor cu cele ale altor oameni care s-au luptat pentru credinţa şi slava lui Dumnezeu.

Un loc aparte în soborul sfinţilor noi mucenici este ocupat de către Ţarul Mucenic Nicolae al II-lea, ca uns al lui Dumnezeu, purtătorul ideii de stat ortodox, şi de familia sa. Prin urmare, o slujbă specială li se va dedica în ziua uciderii lor, ziua de tristeţe, 4/17 iulie, împreună cu citirea la Liturghie a unei rugăciuni de dezlegare care fusese mai înainte stabilită a se citi la panahide.

Tuturor acestor sfinţi mucenici şi mărturisitori trebuie să le aducem laudă, rugându-i stăruitor ca, prin mijlocirea lor la tronul lui Dumnezeu, să dobândească pentru Rusia izbăvirea de necredinţă şi renaşterea vieţii ortodoxe, şi ca prin exemplul lor să îi inspire şi pe alţi fii ai Bisericii Ruse să intre şi ei pe calea luptei pentru credinţă şi evlavie.

Sărbătoarea generală a noilor mucenici şi mărturisitori ruşi se va celebra în duminica dintre 22 şi 28 ianuarie, conform calendarului ortodox (vechi). Pomenirea individuală a mucenicilor şi mărturisitorilor se va săvârşi în ziua binecuvântatei lor adormiri, atunci când este cunoscută, iar altfel, în ziua sărbătorii generale a sfinţilor mucenici.

Preşedintele Sinodului Episcopilor,
† Mitropolitul Filaret (Vosnejenski),
şi membrii Sinodului

Introducere

La 16/29 iulie 1927, Mitropolitul Serghie de Nijni-Novgorod, atunci locţiitorul scaunului patriarhal al Moscovei, a emis infama lui Declaraţie despre loialitatea Bisericii Ortodoxe Ruse faţă de guvernul sovietic şi solidaritatea faţă de „bucuriile” şi „tristeţile” lui. Acest document a fost publicat în ziarul sovietic oficial *Izvestia* la 6/19 august, în acelaşi an, şi a fost cauza publică a diviziunii fundamentale care s-a petrecut atunci în Biserica rusă şi care durează până în prezent. În cuvintele unui istoric al Bisericii despre această perioadă (el însuşi „serghianist”), anul Declaraţiei a fost „un punct de cotitură. Până acum, întreaga viaţă bisericească continuă sub semnul acestui an” (A. Krasnov-Levitin, *Memoirs*, YMCA Press, 1977, p. 91, în limba rusă).

Această diviziune nu este pur şi simplu între două organizaţii bisericeşti diferite (deşi este şi aceasta); mai exact, este o diviziune între două perspective total diferite asupra a ceea ce este Biserica lui Hristos şi asupra modului în care ar trebui să acţioneze în această lume păcătoasă, în timp ce îşi conduce fiii la limanul vieţii veşnice, fără de păcat, în împărăţia cerurilor.

Din perspectiva patriarhiei moscovite de astăzi, căreia numele de „serghianism” i se potriveşte cel mai bine, Biserica este văzută, mai întâi de toate, ca o *organizaţie* a cărei formă exterioară trebuie menţinută cu orice preţ; neascultarea sau separarea de această organizaţie este privită ca un act de „schismă” sau chiar de „sectarism”. Apologeţii serghianismului – atât în Rusia, cât şi în afara ei – subliniază permanent că politica Mitropolitului Serghie „a menţinut” ierarhia, organizaţia bisericească, slujbele Bisericii, posibilitatea primirii Sfintelor Taine, şi că aceasta este activitatea principală a Bisericii sau chiar întreaga ei raţiune de a exista. Astfel de apologii, produse ale declinului general al conştiinţei bisericeşti ortodoxe în vremurile noastre, sunt ele însele simptome ale maladiei ecleziale a serghianismului, ale lipsei de contact cu rădăcinile creştinismului ortodox şi ale *înlocuirii trăirii şi întregii ortodoxii* cu forme exterioare şi „canonice”. Această mentalitate este, poate, cauza principală a răspândirii sectelor protestante în Rusia zilelor noastre: *simpla aparenţă a întâietăţii chestiunilor duhovniceşti (chiar dacă golite de adevăratul conţinut creştin) este suficientă pentru a copleşi simplul ataşament faţă de formele exterioare printre multe milioane de ruşi care sunt convinşi că biserica serghianistă (pentru că este singura vizibilă) este ortodoxie*.

Cealaltă perspectivă, cea a Bisericii Ruse din catacombe, cu adevărat ortodoxă, vede ca primă responsabilitate a Bisericii Ortodoxe *credin-*

cioşia faţă de Hristos şi faţă de adevăratul duh al ortodoxiei, cu orice preţ exterior. Această mentalitate nu dispreţuieşte deloc formele exterioare; ştim că Biserica din catacombe a păstrat sfintele slujbe şi ierarhia bisericească până în prezent. Preţul plătit de Biserica din catacombe pentru credincioşia faţă de adevărata ortodoxie a fost pierderea apropierii de oamenii din popor, mulţi neştiind deloc de existenţa ei, majoritatea neştiind nici unde şi nici cum să ia legătura cu membrii ei. Însă această pierdere are drept contrapondere o autoritate duhovnicească şi morală care nu poate fi apreciată de cei care judecă aceste probleme din exterior, dar care va deveni evidentă când libertatea se va întoarce în Rusia.

Mentalitatea Bisericii din catacombe în URSS este cel mai bine descrisă de propriii săi membri. Iată cum descrie I.M. Andreev, un participant activ la evenimentele bisericeşti din 1927 şi de mai târziu, formarea Bisericii din catacombe în acei ani.

„Conform mărturiei prietenului apropiat al Patriarhului Tihon, profesorul şi doctorul în medicină M.A. Zizilenko (fostul medic şef al închisorii Taganka din Moscova), patriarhul, nu mult înainte de moartea sa, devenind convins, cu mare teamă, de faptul că graniţa cererilor «politice» ale regimului sovietic va merge dincolo de graniţele credincioşiei faţă de Biserică şi faţă de Hristos, a exprimat ideea că, probabil, singura modalitate pentru Biserica Ortodoxă Rusă de a-şi păstra credincioşia faţă de Hristos ar fi, în viitorul apropiat, *să intre* în catacombe. Prin urmare, Patriarhul Tihon l-a binecuvântat pe profesorul Zizilenko să accepte tunderea în taină şi apoi, în viitorul apropiat, în cazul în care ierarhii conducători ai Bisericii Îl vor trăda pe Hristos şi vor preda regimului sovietic libertatea Bisericii, să devină episcop în secret.

În 1927, când Mitropolitul Serghie a emis Declaraţia sa, după care s-a petrecut schisma bisericească, profesorul Zizilenko a împlinit voia Patriarhului Tihon şi a devenit primul episcop secret, Maxim de Serpuhov.

După schisma din 1927, cei care l-au urmat pe Mitropolitul Serghie, acceptând Declaraţia sa, au început să fie numiţi «serghianişti», în timp ce aceia care au rămas credincioşi Bisericii Ortodoxe, care nu au acceptat declaraţia şi s-au separat de Mitropolitul Serghie, au început să fie numiţi «iozefiţi» (după Mitropolitul Iosif al Petrogradului). Acest din urmă nume, dat de către serghianişti, nu definea poziţia celor care protestau, nici în esenţă şi nici formal. În afară de Mitropolitul Iosif, şi alţi ierarhi de seamă, împreună cu credincioşii lor, s-au despărţit de comuniunea cu Mitropolitul Serghie. Autoritatea religios-morală a celor care au protestat şi s-au separat era atât de mare şi virtutea lor era atât de evidentă, încât, pentru viitorul istoric al Bisericii, nu poate fi nicio îndoială cu privire la corectitudinea oponenţilor Mitropolitului Serghie. Aceştia din urmă ar

putea fi numiţi mai corect credincioşi «tihoniţi». Iar activităţile Mitropolitului Serghie şi ale celor dimpreună cu dânsul trebuie caracterizate ca o *schismă neo-renovaţionistă*.

Toţi cei care au protestat împotriva Declaraţiei Mitropolitului Serghie au fost arestaţi de către regimul sovietic ca fiind «contrarevoluţionari»; ei au fost împuşcaţi sau au fost trimişi în lagăre ori în exil. La interogatorii, cei care interogau, cu sarcasm şi cu maliţiozitate, dovedeau «canonicitatea strictă» a Mitropolitului Serghie şi a Declaraţiei sale, care «nu a alterat nici canoanele şi nici dogmele». Execuţiile în masă, persecuţiile şi torturile la care au fost supuşi credincioşii Bisericii lui Hristos rămân dincolo de orice închipuire.

Pentru Biserica Ortodoxă adevărată nu mai rămânea nicio alternativă decât *intrarea în catacombe*.

Părintele duhovnicesc care a dat naştere ideii de Biserică în catacombe a fost Patriarhul Tihon. În primii ani ai existenţei sale, Biserica din catacombe nu avea nici organizare şi nici administraţie, era dispersată fizic şi geografic, şi era unită numai prin numele Mitropolitului Petru. Primul episcop din catacombe, Maxim, a fost arestat în 1928 şi a fost trimis în lagărul de concentrare de la Solovki; în 1930, el a fost trimis din lagăr la Moscova şi a fost împuşcat.

Începând din 1928, în lagărele de concentrare de la Solovki şi Svir, la «Belbaltlag», şi în multe alte lagăre din Siberia, au început să se facă multe hirotonii secrete. (În lagărul de la Solovki, unde eram eu, se făceau de către episcopii Maxim, Victor, Ilarion şi Nectarie.)

După moartea Mitropoliţilor Petru şi Chiril (amândoi morţi în exil, în 1936), conducătorul administrativ şi duhovnicesc al Bisericii din catacombe – care până atunci dobândise un anumit grad de organizare – a devenit Mitropolitul Iosif (chiar dacă se afla în exil).

La sfârşitul lui 1938, din cauza faptului că s-a ocupat de conducerea şi îndrumarea Bisericii secrete din catacombe, Mitropolitul Iosif a fost executat.

După moartea lui, Biserica din catacombe a început cu şi mai mare stricteţe să-şi păzească secretele, în special numele şi locaţiile conducătorilor ei duhovniceşti.

Nu voi spune vrăjmaşilor Tăi taina Ta – cu acest motto au apărut, din când în când, scurte informaţii despre viaţa acestei Biserici secrete" (I.M. Andreev, *Brief Review of the History of the Russian Church from the Revolution to our Days*, Jordanville, 1951, pp. 70-72).

Există o mulţime de materiale documentare privitoare la această primă perioadă din istoria Bisericii din catacombe, atât în epistolele episcopilor şi ale altora care s-au separat de Mitropolitul Serghie, cât şi în memoriile şi relatările unor membri individuali ai Bisericii din catacombe, care au scăpat din Uniunea Sovietică în timpul celui de-al Doilea

Război Mondial. Multe din aceste documente sunt conţinute în cele două volume ale cărţii *Noii martiri ai Rusiei*, alcătuită de către protopopul Mihail Polski (Jordanville, 1949 şi 1957); cele mai importante dintre acestea şi o parte din alte surse sunt prezentate în părţile a II-a şi a III-a ale acestei cărţi, multe dintre ele pentru prima oară în limba engleză.

În perioada de dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial, persecutarea creştinilor în Uniunea Sovietică a atins punctul cel mai dramatic, când chiar şi organizaţia bisericească „serghianistă" a ajuns la lichidare şi de Biserica din catacombe nu se mai auzea nimic. Doar puţini dintre cei mai de seamă colaboratori ai sovieticilor, cum ar fi însuşi Mitropolitul Serghie, au scăpat de închisoare sau de exil, fapt care, treizeci de ani mai târziu, a dus la acuzaţia lui Boris Talantov cum că „Mitropolitul Serghie, prin adaptarea şi minciunile sale, nu a salvat pe nimeni şi nimic, cu excepţia propriei sale persoane".

Când Stalin, pentru a profita de sentimentele patriotice şi religioase ale poporului rus în războiul împotriva germanilor, a deschis o parte dintre bisericile închise şi a permis alegerea unui „patriarh", în 1943, a început o nouă perioadă în relaţia Biserică-Stat, moment în care patriarhia moscovită a devenit în fapt „Biserica de stat" a guvernului sovietic, răspândind propaganda comunistă în toată lumea în numele religiei şi negând categoric existenţa vreunei persecuţii religioase în Uniunea Sovietică. Simpla existenţă a Bisericii Ortodoxe din catacombe, opuse acestei politici, bineînţeles, putea să aibă un efect dezastruos, în special dacă devenea larg cunoscută în străinătate. Toate grupurile Bisericii din catacombe erau dezrădăcinate fără milă de către autorităţile sovietice atunci când erau descoperite, iar membrii ei erau condamnaţi la lungi perioade de detenţie. Majoritatea informaţiilor, puţine de altfel, pe care le avem din această perioadă a istoriei Bisericii din catacombe din Rusia provin din presa sovietică; dar nici până astăzi nu se cunoaşte aproape nimic despre organizarea şi conducerea Bisericii din catacombe în această perioadă.

Sub Hruşciov, în 1959, a început o nouă şi intensă persecuţie a religiei de către conducerea URSS, inaugurând cea mai recentă perioadă a istoriei Bisericii ruse, o perioadă în care însăşi organizarea bisericească serghianist-marionetă este folosită pentru lichidarea ortodoxiei în Rusia, în timp ce peste hotare a continuat propaganda comunistă şi incredibilele aserţiuni despre absenţa oricărei persecuţii a religiei în URSS. Majoritatea bisericilor, mănăstirilor şi seminarelor serghianiste rămase au fost închise în această perioadă şi o persecuţie deosebit de feroce a fost purtată împotriva comunităţilor bisericeşti „neînregistrate", cum ar fi Biserica Ortodoxă din catacombe, care este cunoscută autorităţilor sovietice sub numele de „iozefiţi", „tihoniţi" sau „Biserica Ortodoxă adevărată". Persecuţia a fost deosebit de feroce între anii 1959-1964; de la căderea lui Hruşciov a fost

mai puţin intensă, dar a continuat fără întrerupere, îndeosebi împotriva comunităţilor „neînregistrate”.

În perioada cea mai recentă, un nou suflu de curaj a pătruns în viaţa bisericească din Rusia; acesta, unit cu o mult mai mare libertate de comunicare între URSS şi lumea liberă, a produs ceea ce, începând cu puţinele proteste izolate de la începutul anilor ’60, a devenit acum un val de protest şi de indignare a credincioşilor din Rusia împotriva persecuţiilor guvernului sovietic şi împotriva explicaţiilor jalnice ale organizaţiei bisericeşti oficiale. Scrisoarea deschisă către Patriarhul Alexei a preoţilor moscoviţi Gleb Yakunin şi Nicolae Eşliman în 1965, articolele despre „serghianism” ale lui Boris Talantov în 1968, protestele îndreptăţite împotriva politicii bisericeşti duse de patriarhia moscovită ale unor creştini ortodocşi, precum arhiepiscopul Ermoghen şi Alexandr Soljeniţîn, şi, mai recent, disperatele strigăte de conştiinţă ale părintelui Dimitrie Dudko şi noua istorie bisericească a lui Lev Regelson (care a oferit prima relatare simpatetică despre „iozefiţi” din interiorul patriarhiei moscovite) au condus la o veritabilă „criză a serghianismului” în Rusia; factorul principal care acum împiedică o nouă ruptură de patriarhia moscovită la scara mişcării „iozefite” din 1927 pare să fie o anumită frică de fantasma „schismei” şi a „sectarismului”, unite cu o ignoranţă larg răspândită despre starea actuală şi mentalitatea Bisericii din catacombe din ziua de astăzi. Cele mai izbitoare mărturii cu privire la înţelesul „serghianismului” din cadrul patriarhiei moscovite de astăzi sunt incluse în partea a IV-a a cărţii.

În sfârşit, ultimii câţiva ani, începând cu moartea Patriarhului Alexei în 1971, au generat o anumită reapariţie a Bisericii din catacombe în Rusia. În special cele două „documente despre catacombe” din 1971 ne-au oferit prima perspectivă reală în patruzeci de ani despre mentalitatea Bisericii din catacombe din zilele noastre, care pare să fie destul de sobră şi deloc „sectară” sau „fanatică” (o impresie care este întărită de epistola din 1962, de curând publicată, a cărei existenţă a fost cunoscută până acum doar de câteva persoane din Uniunea Sovietică); mărturia lui A. Krasnov-Levitin, după ce a fost exilat din Uniunea Sovietică în 1974, ne-a oferit prima informaţie reală din 1938 cu privire *la episcopat şi la ierarhul conducător* al Bisericii din catacombe; iar informaţiile din presa sovietică din 1976 privind procesul arhimandritului Ghenadie constituie cea mai izbitoare dovadă anterioară celui de-al Doilea Război Mondial despre activitatea reală a Bisericii din catacombe şi despre uimitorul ei scop. Aceste documente sunt conţinute în partea a V-a a cărţii.

Această carte nu ar trebui privită ca o simplă „apologie” a Bisericii din catacombe; am încercat să fim ceva mai „obiectivi” decât atât. De fapt, momentul istoric actual, chiar după a 50-a aniversare a Declaraţiei care a divizat ortodoxia Rusiei în secolul al XX-lea, ne oferă o incomparabilă oportunitate a unei perspective „obiective” asupra vieţii bisericeşti

din cea de-a doua jumătate a secolului trecut, nouă, celor care aparţinem singurei părţi libere şi necompromise a Bisericii Ruse. Sufletul Rusiei vorbeşte astăzi mai clar decât oricând de la începutul serghianismului; dar durerea şi dificultatea de a vorbi fac aproape imposibilă pentru cei din Uniunea Sovietică înţelegerea pe deplin a mesajului.

În special, cei din patriarhia moscovită se găsesc încă închişi într-un „cerc vrăjit" de idei moştenite despre organizarea Bisericii, care probabil nu va fi spart până când nu vor conştientiza în cele din urmă că Biserica rusă din catacombe nu este în primul rând „o organizaţie bisericească" rivală care cere o schimbare a credinţei episcopale, ci este, mai înainte de toate, purtătoarea stindardului credincioşiei faţă de Hristos, fapt care inspiră o altă atitudine faţă de Biserică şi faţă de organizarea ei decât cea care predomină acum în mare parte în lumea ortodoxă. Această conştientizare probabil nu va apărea înainte de căderea regimului ateu; dar când se va întâmpla aceasta, de organizarea bisericească serghianistă şi de întreaga ei raţiune de a fi se va alege praful. În această lumină, cu siguranţă nu este o exagerare a spune că viitorul Rusiei, dacă este să fie ortodox, aparţine Bisericii din catacombe.

În anexa care conţine sursele pentru istoria Bisericii din catacombe s-a încercat intenţionat să se arate „înclinaţia" autorilor, fie ei „serghianişti" sau „iozefiţi". Desigur că au fost exagerări de ambele părţi. Pentru viitorul istoric al Bisericii Ruse, într-adevăr nu va exista nicio îndoială (de fapt, istoria bisericească a lui Lev Regelson dovedeşte deja acest lucru) că iozefiţii au fost corecţi şi că serghianiştii au fost în fatală eroare. Dar semnificaţia Bisericii din catacombe nu constă în „corectitudinea" ei, ci în păstrarea *adevăratului duh al ortodoxiei*, duhul libertăţii în Hristos.

Serghianismul nu a fost pur şi simplu greşit prin alegerea politicii bisericeşti, a fost ceva mult mai rău: a fost o trădare a lui Hristos bazată pe învoirea cu duhul acestei lumi. Este rezultatul inevitabil atunci când politica bisericească se conduce după logica lumească şi nu după înţelepciunea lui Hristos.

I.M. Andreev

I.M. Andreev

O CONVERTIRE ADEVĂRATĂ LA ORTODOXIE ÎN INTELECTUALITATEA RUSĂ

La începutul secolului al XX-lea, clasa intelectuală rusă – intelectualitatea – se depărtase de rădăcinile creştin-ortodoxe ale vieţii ruse. Începuturile promiţătoare de la jumătatea secolului al XIX-lea ale unei filosofii autentic ortodoxe, capabile să întâmpine provocarea ideilor occidentale (Kireievski, Homiakov), aveau puţini aderenţi. Cu câteva excepţii (cum este Constantin Leontiev), intelectualitatea rusă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea s-a îndepărtat mult de Biserica Ortodoxă, apropiindu-se ca niciodată de ideile revoluţionare occidentale şi sfârşind în materialism şi marxism.

Reacţia naturală împotriva materialismului la sfârşitul secolului al XIX-lea nu a luat o formă ortodoxă. Filosofia religioasă puternică a lui Vladimir Soloviov i-a influenţat pe mulţi să revină la un fel de religie, dar la o religie „liberă”, nu la ortodoxia tradiţiei bizantine sau ruseşti. Ca rezultat, „renaşterea” religioasă rusă de la începutul secolului al XX-lea era străină de ortodoxie; era un curent de „liberă cugetare” religioasă care pregătea terenul pentru „renovaţionism” în Rusia şi pentru „liberalism” religios şi erezie evidentă în Diaspora.

În multe minţi rămâne impresia că intelectualitatea rusă, chiar şi atunci când este religioasă, este în esenţă liber cugetătoare, modernistă, renovaţionistă, chiar şi atunci când membrii ei se regăsesc în rândurile clerului ortodox, în timp ce aceia care li se opun reprezintă doar „cercurile bisericeşti strâmte” care nu au „creativitate”, ci păstrează pur şi simplu tradiţia bisericească a trecutului, fără niciun răspuns la „problemele timpului”.

O astfel de viziune supra-simplificată nu arată integritatea adevăraţilor purtători ai tradiţiei, care transmit filosofia patristică ortodoxă a vieţii fără marea criză, „conversiunile” şi fanfara intelectualităţii, şi îndeplinesc într-adevăr o sarcină dificilă şi creativă în trăirea şi transmiterea tradiţiei, în ciuda tuturor atacurilor lumii moderne; nici nu acordă suficientă atenţie acelor membri ai intelectualităţii a căror convertire de la materialism şi de la ideile occidentale este completă şi nu parţială şi care, prin urmare, se alătură păstrătorilor tradiţiei şi încetează de a fi o parte a intelectualităţii rebele.

Aceşti din urmă „convertiţi” sunt în mod invariabil şi îndeosebi renegaţi de către intelectualitatea liberală, iar opiniile lor sunt văzute ca nemeritând respect. Dar experienţa lor de creştere filosofică şi duhovni-

cească este de mare valoare, atât pentru tinerii ruşi cât şi pentru convertiţii occidentali, a căror experienţă în vremurile noastre (atât de ostile tradiţiei) este mult mai apropiată de a lor decât de a celor care nu s-au revoltat niciodată. Un astfel de convertit, un exemplu care produce entuziasm în vremurile noastre, a fost I.M. Andreev, a cărui convertire şi creştere duhovnicească poate fi urmărită în cea mai mare parte în fragmentele din propriile sale scrieri.

Ivan Mihailovici Andreevski (Andreev fiind pseudonimul său literar) s-a născut la 14 martie 1894, din părinţi înstăriţi, în Petersburg şi a urmat şcoala secundară în acest oraş. A avut cel puţin o soră (poetesa Maria Şakapskaia) şi un frate. Bineînţeles că a fost crescut în credinţa ortodoxă (chiar s-a întâlnit de două ori cu Sfântul Ioan de Kronstadt), dar spre sfârşitul adolescenţei a intrat într-o perioadă de „revoltă". Concepţia sa despre viaţă la sfârşitul şcolii secundare poate fi văzută în următoarea relatare a cuiva care îl cunoştea atunci, Nicolae Sergheev (scrisoare personală din 7 februarie 1977):

„Ivan Mihailovici a venit în clasa a VI-a la Gimnaziul Viedenski, în 1911-1912; unde fusese înainte de aceasta, nu ştiu. El stătea la o distanţă de două scaune de mine; era un băiat serios, nu glumea niciodată, era un elev destul de bun... Eu cântam în corul bisericii, dar nu l-am văzut niciodată pe I. M. în biserică. În clasa a VII-a, cred că în noiembrie 1912, am fost cu toţii uimiţi când am aflat din ziar că se descoperise un grup revoluţionar (în şcoala noastră şi în Gimnaziul Wideman) – I. M. şi un elev dintr-o clasă mai mare, în a cărui cameră fuseseră găsite o maşină de litografiere şi proclamaţii (cel din urmă s-a sinucis). Nu l-am mai văzut pe I. M. la gimnaziu după aceea. Nu pot să scriu decât ceea ce se spunea: a fost un proces; membrii grupului au fost luaţi sub protecţia milionarului Shacht şi au fost trimişi la studii în Elveţia."

Prin urmare, începutul căii intelectuale şi spirituale a lui Andreev este clar: nu frecventa biserica, era un tânăr cu vederi revoluţionare, aşa cum se obişnuia în Rusia la începutul secolului al XX-lea.

Se pare că a terminat şcoala secundară în Elveţia, şi auzim despre el după aceea la Paris. „În 1914 eram tânăr student la secţia de filosofie de la Sorbona şi aveam dreptul de a asista la cursuri la College-de-France. Apoi i-am ascultat pe Lalande şi Bergson." El a asistat şi la cursurile lui Émile Durkheim, Lévy Bruhl şi la ale altor filosofi şi oameni de ştiinţă renumiţi şi şi-a terminat studiile la secţia de filosofie de la Sorbona. Cel mai mult era sub influenţa lui Bergson: „Bergson conferenţia cu inspiraţie, improviza, gândea cu voce tare, crea la catedră, şi conducea minţile tinerei generaţii, în special ale ruşilor. Eu eram printre cei din urmă" („The Path of Prof. S.A. Askoldov", în *Orthodox Way*, 1955, Jordanville, p. 55; toate sursele traduse din rusă).

Aici, din nou, nu este dificil de înţeles cursul creşterii intelectuale a lui Andreev. Tânărul „revoluţionar", lărgindu-şi orizontul datorită expunerii la unele dintre principalele minţi ştiinţifice şi filosofice din Europa, a făcut acelaşi salt de la „marxism la idealism" care a fost făcut atunci de Bulgakov, Berdiaev şi de alţi membri celebri ai intelectualităţii ruse. Filosofia lui Bergson a fost o reacţie împotriva materialismului şi ateismului secolului al XIX-lea, care se străduia să obţină o realitate superioară prin intermediul „intuiţiei", făcând uz de filosofia ştiinţifică la modă atunci pentru a crea o nouă filosofie de „evoluţie creatoare", în care lumea este văzută ca o realitate care se schimbă constant, care este constant creată şi care se luptă constant pentru ceva dincolo de ea însăşi. „Dumnezeu" Însuşi, conform lui Bergson, este în continuă mişcare şi schimbare, iar „lumile" pe care le creează sunt într-un continuu proces de „evoluţie", fiinţele inferioare fiind transformate în fiinţe superioare, virtual fără nicio limită de creştere a acestui proces ireversibil: „Există un centru din care lumile sunt lansate ca nişte rachete din dispozitivul lor de lansare... Dumnezeu, astfel definit, nu are nimic din pre-existent; el este neîncetată viaţă, acţiune, libertate... Toate fiinţele sunt împreună şi toate cedează în faţa aceluiaşi teribil impuls. Animalul este dependent de plantă, omul trece peste animalitate şi peste întreaga umanitate, în spaţiu şi în timp, este o singură armată imensă care galopează pe lângă şi înaintea şi în spatele fiecăruia dintre noi cu o încărcătură copleşitoare, în stare să doboare orice rezistenţă şi să înlăture cele mai formidabile obstacole, poate chiar şi moartea" (Bergson, *Creative Evolution*). O astfel de filosofie trebuie să fi fost într-adevăr ispititoare pentru un „filosof" de 20 de ani, de curând trezit din insuficienţa unei filosofii materialiste şi de absoluta stupiditate a ateismului, dar încă nepregătit pentru a vedea vreo altă cale de ieşire din criza filosofiei moderne europene, afară de un vag iraţionalism romantic. Filosofia lui Bergson nu a lăsat o urmă adâncă asupra concepţiei mature despre lume a lui Andreev; a fost, mai degrabă, o etapă importantă în asimilarea a ceea ce era mai bun din „înţelepciunea" modernă, care l-a ajutat mai târziu să fie un apologet strălucit pentru înţelepciunea mai înaltă a ortodoxiei. Contemporanul său mai în vârstă, Berdiaev, nu a părăsit niciodată această etapă imatură a „idealismului romantic"; dar Andreev a avansat, pas cu pas, pe o cale care avea să-l ducă spre adevărata ortodoxie.

Bergson a fost cel care i-a recomandat lui Andreev un filosof mai matur decât el însuşi. În înseşi cuvintele lui Andreev: „Odată, după unul din cursurile sale inspirate, strălucitor ca formă, Bergson i-a întrebat pe cei care îl înconjurau pe coridor: cine, în opinia lor, era cel mai remarcabil gânditor din lume în acel moment? Văzând perplexitatea ascultătorilor săi, el a spus clar şi distinct: «Este un modest filosof rus, pe nume Askoldov ». Era extrem de măgulitor pentru mine, un student rus, să

aud o astfel de opinie despre un filosof rus; dar, spre ruşinea mea, a trebuit să recunosc că atunci am auzit numele lui Askoldov pentru prima oară şi nu ştiam absolut nimic despre el” (Ibidem, p. 55). Câţiva ani mai târziu, avea să-l întâlnească pe acest remarcabil şi puţin cunoscut filosof rus şi să devină discipolul său.

Andreev s-a întors în Rusia după izbucnirea Revoluţiei, deja mult schimbat faţă de cum era atunci când plecase. Nu mai era sub vraja ideilor revoluţionare şi nu a luat parte la Revoluţia care se învolbura în jurul lui. El a început studii aprofundate de medicină şi psihiatrie la Institutul Behterev din Petrograd, iar aceste studii l-au ajutat şi la dezvoltarea sa intelectuală şi filosofică. Mai târziu avea să spună: „Am ajuns la Dumnezeu prin ştiinţă”, şi această afirmaţie arată clar calea vieţii sale spirituale: printr-o arzătoare iubire de adevăr (ca fiind opusă opiniilor şi prejudecăţilor care adesea uzurpă numele de ştiinţă), a ajuns în cele din urmă la Adevărul însuşi.

În primii ani ai regimului sovietic, el studia, de asemenea, şi literatura la Universitatea din Petersburg; într-adevăr, interesul său pentru psihiatrie fusese iniţial trezit de adâncimile sufletului omenesc pe care le găsise revelate în romanele lui Dostoievski. Şi în literatură căuta în primul rând adevărul.

Vigoarea intelectuală şi profunzimea anilor de studenţie ai lui Andreev sunt cu adevărat uimitoare. Fiind evident un om de geniu, el a primit în trei ani trei doctorate: în medicină, în literatură şi în filosofie; câţiva ani mai târziu avea să adauge un al patrulea: în teologie.

Din punct de vedere filosofic, Andreev a ajuns în această perioadă sub influenţa lui N. Losski, unul dintre cei mai renumiţi filosofi ruşi ai timpului, un „idealist” şi un „intuiţionist” (dar destul de „liberal” în ortodoxia lui), care l-a adus pe Andreev un pic mai aproape de rădăcinile ortodoxe. Dar cel mai important eveniment din viaţa lui intelectuală a fost întâlnirea, la Universitatea din Petersburg, în 1919, cu S.A. Askoldov, filosoful rus care îi fusese indicat la Paris de către Bergson.

Natura influenţei lui Askoldov asupra lui Andreev nu poate fi înţeleasă de către jalnica lume academică de astăzi, care este orientată către predarea unor cunoştinţe şi a unor opinii „fragmentate”, iar nu spre o concepţie holistică asupra lumii. „Pentru prima oară după Bergson”, scrie Andreev, „am experimentat o teamă duhovnicească la contactul cu un om de geniu. Am simţit că am găsit, în sfârşit, un adevărat învăţător” (Ibidem, p. 56). „Am învăţat de la el adevărata filosofare” (*Outlines of the History of Russian Literature*, p. 305). Askoldov l-a învăţat multe despre filosofie şi i-a făcut cunoştinţă cu prietenii săi filosofi, printre care părintele Pavel Florenski şi părintele Teodor Andreev; dar, mai important, Andreev a preluat de la învăţătorul său o întreagă atitudine a minţii şi a sufletului, care era exact ceea ce avea nevoie el pentru viitoa-

rea lui creştere intelectuală şi duhovnicească. „Tot ceea ce am ajuns să cunosc din ceea ce a scris Askoldov a produs asupra mea o impresie extraordinar de puternică, deoarece răspundea direct şi clar la cele mai profunde întrebări ale sufletului meu” (*Orthodox Way*, 1950, p. 57).

Askoldov avea o permanentă „voinţă pentru dreptate şi adevăr... Necinstea intelectuală trezea în el o explozie de nemulţumire” (Ibidem, p. 62). Andreev însuşi a moştenit de la învăţătorul său această dreptate intelectuală, care nu putea să tolereze nici cea mai mică necinste sau falsitate, fie în filosofie, fie în viaţa bisericească.

De la Askoldov, Andreev a învăţat, de asemenea, despre legătura organică, adesea complexă, dintre bine şi rău şi despre necesitatea de a alege în viaţa reală „binele principal”, chiar dacă este legat de un „rău secundar”. De exemplu, ordinea politică şi socială a Rusiei imperiale a fost un bine principal (deoarece era întemeiată pe Dumnezeu şi pe ortodoxie) legat de rele secundare (defectele morale ale unora dintre reprezentanţii ei, nedreptăţi sociale etc.), în timp ce Revoluţia, chiar şi în ceea ce avea ea mai bun, oferea un bine secundar (corectarea nedreptăţilor) legat de un rău principal (eliminarea ordinii rânduite de Dumnezeu, instalarea ateismului). Din perspectiva lui Andreev, aceasta este, de asemenea, cheia de înţelegere a lui Antihrist, care va părea „bun” celor care au pierdut ierarhia valorică creştină şi nu văd războiul împotriva lui Hristos şi a Bisericii Sale ascuns sub masca „umanitarismului”.

Askoldov i-a arătat lui Andreev cum poate omul modern să creadă în minuni şi în nemurirea sufletului, şi i-a dat „cheia unei adevărate înţelegeri a evenimentelor contemporane din lume: recunoaşterea vremurilor noastre ca fiind apocaliptice” (Ibidem, p. 64). Când i se amintea despre greşelile acelor gânditori creştini din trecut care au crezut că vremurile lor erau şi ele apocaliptice, „Askoldov răspundea de obicei că nu greşiseră atunci; şi dădea un exemplu: se întâmplă ca oamenii să fie aproape de moarte, şi acest lucru este ştiut şi simţit de ei, precum şi de medicii care îi tratează şi de rudele lor apropiate. Dar, atunci când un astfel de om îşi revine, nu se poate spune că nu a fost la un pas de moarte; el a fost la un pas de moarte, şi cei care sunt sensibili la chestiuni religioase au simţit acest lucru, şi nu a fost nicio greşeală în aceasta. La fel şi acum: lumea este «la un pas de moarte»” (Ibidem, p. 64).

Askoldov l-a influenţat mai departe pe Andreev în cele religioase prin „perspectiva sa religioasă asupra sufletului, prin setea de puritate şi prin darul lacrimilor de pocăinţă” (*Ortodox Way*, 1950, p. 61). Odată, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, când cei doi erau împreună într-o căsuţă de lemn şi nu aveau unde să fugă în timpul unui groaznic bombardament, Andreev a fost uimit când Askoldov, în absenţa unui preot, i-a cerut voie să-şi mărturisească păcatele în faţa sa în clipa mor-

ţii. „Nu voi uita niciodată această mărturisire: o căinţă mai sinceră ar fi greu de imaginat” (loc. cit.).

Într-un cuvânt, Askoldov l-a adus pe Andreev, prin influenţa sa intelectuală, morală şi religioasă, la pragul unei adevărate conştiinţe creştin ortodoxe. Dar, curând, discipolul avea să-l depăşească pe învăţător. Askoldov, deşi era de religie ortodoxă, avea câteva opinii eretice, şi Andreev a început să discute cu dânsul despre ele, încercând să-l convingă pe învăţătorul său să devină deplin ortodox şi să nu mai persiste în opiniile sale greşite. Profunda iubire şi prietenie a acestor doi oameni, care aveau să împărtăşească împreună ani de viaţă sovietică, de exil şi de război, a produs cel mai remarcabil rod pe patul de moarte al lui Askoldov, în Germania, în 1945, de unde i-a scris lui Andreev că se hotărâse în sfârşit să-şi ardă lucrarea sa *Despre reîncarnare*, împăcându-se deplin cu tot ceea ce era bisericesc, în mare măsură sub influenţa lui Andreev (Ibidem, p. 60).

Askoldov a fost cel care i-a făcut cunoscute lui Andreev primele influenţe bisericeşti în viaţa sa intelectuală şi duhovnicească, prin intermediul profesorului (mai târziu, preotul) Teodor K. Andreev, al cărui nume avea să-l preia datorită marelui respect pentru el. Andreev scrie astfel despre prima sa impresie despre acest strălucit tânăr profesor: „În 1921-1922, profesorul T.K. Andreev ţinea uneori cursuri sau, mai adesea, dezbateri. Deosebit de uimitor a fost discursul său la «Sala oamenilor de ştiinţă», în discuţia de după cursul profesorului N.O. Losski, în 1921, *Despre natura diabolicului*, când tânărul profesor, cu profundă simţire şi bogată erudiţie, l-a criticat pe renumitul filosof Losski, citind ca un fel de contra-lectură pe tema *Originii răului* (Pr. M. Polski, *Noii martiri ai Rusiei*, Jordanville, 1957, vol. II, p. 134). Aceasta a fost probabil prima ciocnire la care Andreev a fost martor în anii de maturitate, dintre înţelepciunea lumii acesteia, pe care o urmase până atunci, şi înţelepciunea Bisericii, care acum începea să-i cucerească mintea şi sufletul.

Mai târziu, în 1924, după ce a lucrat pentru scurt timp ca medic la Spitalul Militar din Nikolaevski, ca profesor la Universitatea din Petersburg şi ca profesor de literatură la un liceu din Petrograd, Andreev a locuit într-un sanatoriu lângă Ţarskoie Selo (împărţind aceeaşi cameră cu Askoldov), unde mulţi dintre locuitori erau fii duhovniceşti ai părintelui Teodor Andreev, care fusese hirotonit de curând. Aici se purtau adesea discuţii filosofice şi religioase, şi părintele Teodor însuşi (şi Andreev după dânsul) îşi desăvârşea în mod evident partea strict ortodoxă a filosofiei sale, găsindu-l pe fostul său profesor şi prieten, părintele Pavel Florenski, mai degrabă ne-ortodox şi chiar într-o stare subtilă de înşelare duhovnicească. Părintele Teodor preda teologia dogmatică şi liturgica la „Cursurile pastorale” care fuseseră înfiinţate în Petrograd de un număr de profesori de teologie ca replică la alte două şcoli teologice rămase

în oraş, un institut teologic „renovaţionist” şi unul „liberal”. Andreev a studiat în această „academie teologică” din 1924 până în 1928 şi aici şi-a primit licenţa sa teologică din „catacombe”. O altă influenţă bisericească asupra lui Andreev a fost părintele Serghie Tikhomirov, duhovnicul său şi al lui Askoldov, care era un vizitator obişnuit al Mănăstirii Optina şi avea legături duhovniceşti cu stareţii ei. De asemenea, în aceşti ani, după ce Andreev şi Askoldov şi-au pierdut calitatea de profesori la Universitate şi predau la colegii tehnice şi licee, ambii au început să formeze grupuri religios-filosofice cu cei mai buni dintre elevii lor, împărtăşindu-le matura lor perspectivă ortodoxă asupra lumii, cărţi din bibliotecile lor şi entuziasmul lor pentru chestiunile religioase importante. Din aceste grupuri s-a format în 1926 o „Frăţie a Sfântului Serafim de Sarov” – un indiciu al direcţiei în care îi ducea creşterea lor duhovnicească.

Până în 1926, Andreev citise un număr mare de surse patristice ortodoxe, sub a căror influenţă a ajuns la maturitate intelectuală în ortodoxie, şi vizitase câteva mănăstiri ortodoxe, unde a văzut adevărata ortodoxie pusă în practică. „Bergson, Losski, Askoldov: acestea sunt trei etape ale dezvoltării mele filosofice. Filosofice, iar nu religioase. Pentru cea din urmă cale am avut învăţători cu totul diferiţi: episcopul Teofan Zăvorâtul, episcopul Ignatie Briancianinov, stareţii de la Optina şi vrednicul de pomenire părinte Ioan de Kronstadt; apoi, Filocalia şi, în general, literatura patristică ortodoxă. Cu stareţul Nectarie de la Optina am avut o corespondenţă lungă, iar cu stareţul Dositei am avut legături personale. De asemenea, de două ori am avut contact personal cu părintele Ioan de Kronstadt. Fiind învăţat de către ei metoda duhovnicească strict ortodoxă (dacă se poate să te exprimi astfel), mi-am fixat-o bine cu ajutorul impresiilor de neuitat ale vizitelor la remarcabilele mănăstiri ruse (Valaam, Solovki, Lavra Pecerska de la Kiev, Sarov, Diveevo, Mănăstirea Optina şi altele). Ca rezultat, a devenit clară pentru mine alegerea între ortodoxia conservatoare a părintelui Ioan de Kronstadt şi ortodoxia «modernizată» a lui V. Soloviov şi a şcolii sale. Fără să şovăi, am ales calea dintâi” (*Outlines of the History of Russian Literature*, p. 304).

Venind la adevărata ortodoxie, Andreev a avut parte în cele din urmă, într-un pelerinaj la Mănăstirea Diveevo a Sfântului Serafim, de o experienţă pe care a descris-o ca fiind „naşterea lui duhovnicească”. Era obiceiul ca pelerinii la Diveevo să rămână cel puţin 24 de ore în mănăstire şi să împlinească rânduiala scrisă de însuşi Sfântul Serafim: să meargă de trei ori în jurul „canafcăi” Maicii lui Dumnezeu (cărarea din jurul mănăstirii) spunând o rugăciune specială cu metaniile, rugându-se pentru toţi cunoscuţii şi apropiaţii, şi, la sfârşit, să-şi pună o dorinţă sinceră şi presantă, a cărei împlinire era garantată neîndoielnic, în funcţie de rugăciunea fiecăruia. Andreev descrie astfel experienţa lui:

„Când, la sfârşitul celui de-al treilea circuit în jurul «canafcăi», împlinind întreaga rânduială, am vrut să-mi exprim cele mai profunde dorinţe, mi s-a întâmplat ceva minunat, bineînţeles prin marea milă a Sfântului Serafim. Am fost dintr-odată cuprins de o bucurie cu totul deosebită, liniştită, călduroasă şi încântătoare – o convingere neîndoielnică a întregii mele fiinţe despre existenţa lui Dumnezeu şi a unei comuniuni de rugăciune cu El, deplin reale. Şi mi-a devenit cu totul evident şi clar că orice rugăciune pentru orice lucru pământesc ar fi echivalentă cu rugăciunea: «Doamne, depărtează de la mine şi lipseşte-mă de darul Tău minunat...». Şi, din interior, m-am adresat cu înfocare lui Dumnezeu: «Doamne, nu-mi da nimic, ia de la mine toată bogăţia pământească, dar nu mă lipsi de bucuria comuniunii cu Tine, sau, dacă este posibil să păstrăm aceasta întotdeauna în viaţa noastră, atunci dă-mi aducerea aminte a inimii, dă-mi posibilitatea de a păstra până la moarte amintirea acestui moment binecuvântat de vedere a Duhului Tău cel Sfânt!»

A doua zi am plecat la Sarov. Am cinstit moaştele Sfântului Serafim cu mare emoţie, cu teamă duhovnicească şi cu veneraţie. Am simţit că fusesem născut duhovniceşte ziua anterioară la Diveevo. Totul devenise nou în mine. Mai înainte nu înţelesesem un adevăr atât de simplu: lucrurile duhovniceşti sunt mai diferite de cele ale sufletului decât sunt cele din urmă faţă de lucrurile trupeşti. Dar acum am înţeles bine aceasta. Înlăuntru, în adâncurile sufletului meu, era linişte, calm, bucurie. Minunile din afară, de la racla Sfântului Serafim, care se petreceau înaintea ochilor mei, nu mă uimeau. Totul părea simplu şi natural...

Întreaga mea viaţă s-a schimbat după pelerinajul la Mănăstirea Sarov. Domnul a luat de la mine, conform rugăciunii mele de la «canafcă», toate bunurile pământeşti, dar a păstrat în mine pentru totdeauna amintirea acelui moment în care, în bunătatea Lui fără margini, prin mila Prea Sfintei Maici a lui Dumnezeu şi prin rugăciunile Sfântului Serafim, mie, păcătosului, cu desăvârşită nevrednicie, mi s-a dat să experiez în mine însumi adierea liniştită, înveselitoare, blândă şi înmiresmată a Duhului celui Sfânt al Domnului" („A Pilgrimage to Sarov and Diveyevo in 1926", în *Orthodox Way*, 1953, pp. 20-21, 25).

Astfel a ajuns Andreev, după maturitatea sa intelectuală, la maturitatea duhovnicească. El însuşi avea să le descrie mai târziu studenţilor săi aceşti ani din formarea sa intelectuală şi duhovnicească şi creşterea sa desăvârşită de la „trup" (ştiinţă, medicină) la „suflet" (literatură, filosofie) şi la „duh" (teologie, adevărata ortodoxie), folosind această împărţire triplă a personalităţii umane discutată de Sfântul Serafim, de episcopul Teofan Zăvorâtul şi de mulţi alţi Părinţi, pe baza cuvintelor Sfântului Pavel (I Cor. 2: 14-15 etc.). Prin „duh", bineînţeles, nu se înţelege o componentă separată a naturii umane, aşa cum au învăţat unii eretici, ci doar partea superioară a sufletului, unde se deschide contactul cu Dum-

nezeu şi cu lumea duhovnicească, ca fiind opusă părţii inferioare a sufletului, care se ocupă cu îndeletniciri omeneşti normale – artă şi ştiinţă, filosofie şi cultură. Conştientizarea – experienţa personală – acestei distincţii critice între suflet şi duh avea să dea mai târziu învăţăturii sale o adâncime şi o precizie pe care puţini filosofi şi gânditori o dobândesc.

În 1926, Andreev a ajuns la maturitatea filosofică şi duhovnicească; în 1927 a început perioada lui de testare. În acest din urmă an, Mitropolitul Serghie şi-a prezentat infama sa Declaraţie, iar credincioşii ortodocşi erau împărţiţi în două tabere. Andreev împreună cu majoritatea celor din cercul său de prieteni – Askoldov, părintele Teodor Andreev, părintele Serghie Tikhomirov, chiar şi părintele Pavel Florenski – au protestat împotriva Declaraţiei şi s-au alăturat opozanţilor acesteia, opoziţie din care s-a format Biserica din catacombe de astăzi. În această alegere importantă, temeinicia şi justeţea formaţiei duhovniceşti a lui Andreev au fost confirmate.

Activităţile lui Andreev, mai întâi de protest împotriva Declaraţiei şi apoi suferirea detenţiei (la Solovki, între 1929-1931) şi a exilului pentru opiniile sale religioase, sunt descrise în câteva din articolele sale care sunt redate mai jos. În timpul anilor 1930, a fost un participant activ la mişcarea „iozefită" din catacombe, în timp ce activa ca medic şi psihiatru oriunde putea să facă aceasta; este cunoscut faptul că participa la slujbele din catacombă ale părintelui Ismail Rojdestvenski şi a fost pentru o perioadă fiul său duhovnicesc. Cu puţin înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, el a fost şef de secţie la Spitalul Regional de Psihiatrie din Novgorod. Când germanii au avansat, el se găsea în zona ocupată, iar când s-au retras, a plecat în Germania, stabilindu-se în cele din urmă (în 1950) la Mănăstirea Sfânta Treime, lângă Jordanville, New York. Aici s-a alăturat corpului profesoral al Seminarului Sfânta Treime, care în timpul său (anii 1950 şi 1960) includea câteva din minţile remarcabile ale Diasporei ruse, care erau într-adevăr un grup de gânditori ortodocşi tradiţionalişti, fără rivali în întreaga lume ortodoxă pentru adâncimea şi rafinamentul gândirii lor în teologie, filosofie şi literatură, şi pentru holismul şi echilibrul perspectivei asupra situaţiei bisericeşti de la acea dată. (În afară de cei doi rectori teologi, arhiepiscopii Vitalie şi Averchie, pot fi enumeraţi şi arhimandritul Constantin, părintele M. Pomazanski, I.M. Konţevici, N. Talberg şi alţii).

Din nefericire, din cauza lipsei de profunzime şi de rafinament a majorităţii creştinilor ortodocşi de astăzi şi, de asemenea, datorită absolutei modestii şi smerenii a acestor superbe roade ale autenticei tradiţii ortodoxe, aceşti gânditori ortodocşi – printre care şi Andreev – au fost rareori apreciaţi la deplina lor valoare, şi chiar şi cei în mijlocul cărora au trăit şi au studiat rareori au realizat comorile pe care le-ar fi putut exploata şi bogăţia lor de cunoştinţe şi experienţă ortodoxă. Maturitatea

lor duhovnicească şi intelectuală, rafinamentul lor clasic, cu arta lor subtilă de a nuanţa, precum şi holismul perspectivei lor ortodoxe asupra lumii – toate acestea au trecut în mare parte nebăgate în seamă de o generaţie tânără (fie rusă, greacă sau convertită) care prea adesea caută răspunsuri simple la întrebări supra-simplificate, care este atât de uşor scandalizată de mici defecte, încât ratează sensul unei munci de o viaţă profund ortodoxă, generaţie a cărei imaturitate duhovnicească şi lipsă de cultură intelectuală pur şi simplu nu poate urma procesul de gândire al unui gânditor ortodox matur, generaţie a cărei lipsă de sensibilitate artistică şi literară poate duce la o falsă duhovnicie, făcându-i pe unii nesimţitori faţă de elementele părţii inferioare a „sufletului”, care poate uzurpa locul superior al „duhului” dacă cineva nu este antrenat pentru a le distinge, generaţie a cărei incapacitate de a simţi ortodox o face să fie oarbă faţă de uriaşii ortodocşi din mijlocul ei. Noi toţi suferim de aceasta. Deci, cu atât mai mult, trebuie să ne străduim să-i înţelegem pe aceşti uriaşi care acum au răposat, lăsându-i pe toţi eventualii apărători ai ortodoxiei într-o poziţie foarte precară împotriva ispitelor din ce în ce mai subtile ale unei epoci anti-creştine. Fără o lărgire şi o aprofundare a perspectivei ortodoxe despre lume, fără a asimila cel puţin o parte din învăţătura autentic ortodoxă a marilor oameni care ne-au transmis ortodoxia, cu greu vom supravieţui.

Arhiepiscopul Vitalie de Jordanville l-a preţuit foarte mult pe Andreev ca fiind un gânditor şi mărturisitor ortodox; cu numeroase ocazii l-a binecuvântat să-şi pună stiharul de predicator şi să ţină predici în biserica mănăstirii. Elevii săi şi-l amintesc ca pe un conferenţiar foarte entuziast, elocvent şi captivant (la un nivel de Sorbona mai degrabă decât la nivel de seminar), predând subiecte în care credea cu toată inima şi faţă de care era profund devotat. Era absolut intolerant faţă de un singur lucru: falsul, fie în viaţa duhovnicească, fie în cea intelectuală.

În America, Andreev a fost un participant activ la viaţa bisericească, precum şi în cercurile de studiu şi ştiinţifice. Era director al Societăţii Pirogov (organizaţie de medici ruşi în Statele Unite), unde ţinea adesea discursuri pe teme medicale, şi participa şi susţinea cursuri la Societatea Literară Puşkin. În afara Seminarului, cea mai îndrăgită îndeletnicire bisericească a sa era legată de Societatea Sfântul Vladimir, fondată de către arhiepiscopul Vitalie cu scopul de a construi o biserică-memorial a Sfântului Vladimir în Cassville, New Jersey (unde este acum înmormântat), şi pentru a le aminti în mod constant ruşilor din America despre rădăcinile lor ortodoxe în Sfânta Rusie. Andreev era editorul anuarului *St. Vladimir Calendar*, unde publica propriile sale articole teologice şi filosofice şi ale multor altora, în apărarea adevăratei ortodoxii şi conţinând materiale despre originea şi istoria Bisericii din catacombe din Rusia. În fiecare an de sărbătoarea Sfântului Vladimir, când ruşii din toate

părţile Statelor Unite veneau în pelerinaj la biserica memorial, Andreev susţinea discursuri înflăcărate despre adevărata ortodoxie, despre combaterea lumescului şi a ateismului, despre viitoarea reînviere a Rusiei ortodoxe, şi despre principiile monarhiei ortodoxe (fără de care găsea viitorul Rusiei de negândit).

I.M. Andreev nu este uşor de clasificat ca gânditor ortodox. Aşa cum arată cele patru doctorate ale sale, el era medic şi psihiatru calificat, istoric al literaturii, filosof şi teolog. Scrierile sale descoperă simultan elemente din toate aceste direcţii intelectuale, şi acest fapt este ceea ce le dă o calitate şi o valoare unică.

Filonul principal al învăţăturii sale ortodoxe este apărarea adevăratei ortodoxii. La nivelul cel mai evident („jurisdicţional"), acest lucru înseamnă o apărare a Bisericii cu adevărat ortodoxe a Rusiei (cea din catacombe), de care a aparţinut şi pentru care a devenit unul dintre principalii apologeţi din lumea liberă. Printre „jurisdicţiile" ruse ale Diasporei, el a considerat că doar Biserica Ortodoxă rusă din afara Rusiei are duhul Bisericii din catacombe din Rusia, ceilalţi fiind separatişti modernizatori, înrudiţi duhovniceşte cu patriarhia moscovită, pe care în diferite momente au recunoscut-o ca având autoritate duhovnicească asupra lor. Apărarea Bisericii din catacombe era întotdeauna la un nivel foarte înalt, întotdeauna pe temeiuri teologice şi duhovniceşti, şi chiar la înălţimea disputelor polemice, şi, după propria sa experienţă amară în Uniunea Sovietică, el nu a apelat la extreme care nu erau necesare în condamnarea trădării ortodoxiei făcute de patriarhia moscovită. Chiar şi în articolul său comemorativ şi provocator, „Are Patriarhia Moscovei har?" (*Orthodox Russia*, 1948, nr. 17, 18, 19), după ce a enumerat motivele pentru care este îndoielnic faptul că Tainele patriarhiei moscovite sunt pline de har, el se dă cu grijă înapoi de la orice afirmaţie imprudentă cu observaţia foarte înţeleaptă că „depărtarea unei Biserici de la Dumnezeu şi transformarea ei într-o «sinagogă a satanei» este un proces. Dar Biserica sovietică a intrat pe calea care o va duce la această «sinagogă» – despre aceasta nu poate fi nicio îndoială". Fără a avea îndrăzneala de a face el însuşi orice judecată asupra acestei chestiuni, el lasă aceasta unui viitor sinod al întregii Biserici Ortodoxe Ruse. Acest articol, în general, este destul de profund filosofic şi teologic, prezentând aceeaşi idee ca în „documentele de catacombă" din 1971: că autoritatea sovietică nu este o autoritate adevărată care să ceară ascultare, conform Sfântului Pavel (Rom. 13, 1), ci o autoritate nelegitimă anti-creştină. Cu mare pătrundere vorbeşte despre „puterea mistică" a comunismului, pe care îl vede ca pe un nou fenomen în istoria omenirii, o pregătire directă pentru împărăţia lui Antihrist. În alte articole, el supune însuşi comunismul unei critici ştiinţifice şi filosofice implacabile, arătând că, în timp ce a fost

lipsit de putere în dovedirea adevărului ateismului şi materialismului, el a dovedit (prin uciderile, torturile, crimele fără număr şi prin distrugere) existenţa răului obiectiv şi a întemeietorului lui, diavolul. (A se vedea „On the Character of Scientific-Atheistic Propaganda in Soviet Russia" – „Despre caracterul propagandei ştiinţific-ateiste a Rusiei sovietice" –, *Orthodox Way*, 1956; „Christianity and Bolshevism" – „Creştinism şi bolşevism" –, *St. Vladimir Calendar*, 1955). Datele generale oferite de el despre istoria Bisericii Ruse de la Revoluţie până în prezent (*The History of the Russian Church from the Revolution to the Present Day*, Jordanville, 1952) reprezintă de fapt singura carte de acest fel care examinează istoria „jurisdicţională" a ortodoxiei ruse din secolul al XX-lea din punctul de vedere al credincioşiei faţă de Hristos şi faţă de tradiţia bisericească. Pentru Andreev, conceptul de *ortodoxie adevărată* este în întregime pătruns de experienţa noilor catacombe ale secolului nostru: tot ceea ce a scris are o încărcătură de urgenţă, de seriozitate şi de adâncă angajare, care adesea nu este de înţeles pentru cei care nu au trăit în condiţii de persecuţie, de trădare şi de întâlniri bisericeşti secrete (adesea, literalmente, în catacombe). Învăţătura sa constituie o teologie şi o filosofie de catacombă pentru ortodocşii creştini de astăzi, departe de exerciţiile academice zadarnice ale majorităţii „teologilor ortodocşi" din secolul al XX-lea.

Toate scrierile lui Andreev reflectă instrucţia sa filosofică, dar el şi-a folosit probabil cel mai bine mintea sa filosofică în articolele despre utilităţile şi limitele ştiinţei. Oamenii de ştiinţă pregătiţi sunt arareori capabili să privească suficient de departe din afara specialităţii lor pentru a plasa ştiinţa într-un context filosofic mai larg şi mai profund; iar cei care încearcă să evalueze ştiinţa din punctul de vedere al teologiei sau al filosofiei academice sunt adesea prea generali şi imprecişi în concluziile lor. Andreev, cu toate acestea, fiind atât om de ştiinţă pregătit, cât şi filosof şi teolog, s-a aflat într-o poziţie avantajoasă unică pentru a vedea toate cele trei domenii în perspectiva potrivită. Articolul său, „Christian Truth and Scientific Knowledge" – „Adevărul creştin şi cunoaşterea ştiinţifică" – (*Orthodox Way*, 1961), defineşte remarcabil sferele şi metodele acestor două moduri de cunoaştere şi evidenţiază cum se poate să nu existe niciun conflict între adevărata ştiinţă şi adevăratul creştinism. „Doar cu o cunoaştere superficială apar false contradicţii între credinţă şi cunoaştere, între religie şi ştiinţă... O educaţie ştiinţifică şi filosofică bogată şi profundă nu doar că nu împiedică credinţa în Dumnezeu, ci o face mai uşoară, pentru că întregul arsenal al aptitudinilor autentice ale gândirii ştiinţifico-filosofice reprezintă un material apologetic natural pentru credinţa religioasă. Mai mult decât atât, cunoaşterea onestă adesea are o oportunitate metodică de a descoperi coruperile

credinţei şi superstiţiilor periculoase, fie că sunt religioase sau ştiinţifico-filosofice" (p. 72).

În cazul lui Andreev, cunoştinţele sale ştiinţifice şi filosofice au fost deosebit de valoroase în apărarea creştinismului ortodox împotriva atacatorilor contemporani. În cartea sa *Teologia apologetică ortodoxă* – (singura lui carte care a fost tradusă în engleză, Jordanville, 1957), el încearcă să ofere „o bază pentru o concepţie ortodoxă asupra lumii organic holistică" (p. 5). În această carte, el face uz de date ştiinţifice, dar nu supraestimează valoarea lor, realizând că, „în utilizarea datelor ştiinţifice, este necesară o precauţie deosebită pentru a nu deveni prea absorbit de demonstraţia strict ştiinţifică, aşa cum fac romano-catolicii, ţinând minte că toate ştiinţele oferă doar o cunoaştere ipotetică temporară, în timp ce obiectul apologeticii este eternul şi imuabilul adevăr" (p. 7). El rezistă şi în faţa ispitei de a accentua prea mult critica perspectivelor anti-creştine „la care sunt expuşi apologeţii creştini neexperimentaţi", văzând faptul că apologetica „nu ar trebui să-şi risipească eforturile într-o critică inutilă a erorilor personale, de îngustime de minte", ci ar trebui să accentueze „imaginea radiant-strălucitoare a adevărului creştin", prezentat în modul cel mai inteligibil, care să „convingă mult mai mult decât cele mai exacte dovezi logice" (p. 6). Credincioasă acestor principii, cartea are un ton calm şi moderat, amplă ca domeniu de acţiune (făcând uz maxim de surse non-ortodoxe atunci când sunt relevante) şi destul de precisă în concluzii, chiar şi în sferele pe care unii apologeţi ortodocşi, mai puţin echipaţi ştiinţific, ar prefera să le lase nedeterminate sau confuze. Astfel, de exemplu, el nu evită chestiunea „evoluţiei" acolo unde se referă la originea omului, şi ajunge la concluzii pe baza unor dovezi ştiinţifice şi patristice, destul de diferite faţă de credinţa sa tinerească în evoluţionismul lui Bergson: „regnul animal ca strămoş al omenirii există doar în invenţia darwiniştilor; el nu există nicăieri în natură şi nu a existat niciodată... A nega faptul că omul a existat doar de 8000 de ani este aproape imposibil" (pp. 66-67). Critica sa legată de „uniformitarianism" şi ideile sale despre „evoluţia legilor naturii" oferă material pentru o investigare patristică mai detaliată a unora dintre cele mai importante întrebări ridicate de teoria evoluţiei.

Interesant este faptul că *Teologia apologetică ortodoxă* a pătruns Cortina de fier şi a fost folosită foarte mult de preotul moscovit Dimitrie Dudko în predicile către comunitatea sa, în 1974 (publicate în engleză sub numele *Our Hope*, Crestwood, N.Y., 1977), dovedindu-şi astfel valoarea apologetică în Rusia sovietică de astăzi. În tonul moral imperios al părintelui Dimitrie, în accentul pus pe importanţa suferinţei şi în abilitatea de a ajunge repede la subiectul unei chestiuni intelectuale, el se înrudeşte cu Andreev; dar îi lipseşte precizia în chestiunile bisericeşti, pe care Andreev a dobândit-o prin experienţa sa din catacombe. În ciuda

faptului că părintele Dimitrie citează în cartea sa mai mult din Andreev (pp. 68-72, 95-99) decât din oricare altă sursă şi că dă numele lui, titlul şi data publicării *Teologiei apologetice ortodoxe*, totuşi, traducătorul (care dă informaţii în note de subsol despre alte eventuale surse citate) nu oferă nicio informaţie despre cine ar putea fi „I.M. Andreev". Un comentariu trist dar simptomatic despre vremurile noastre: că una din cele mai profunde minţi ruse ale secolului este un nume „necunoscut" eruditilor, deoarece el a respins înţelepciunea acestei lumi şi a ales calea „conservatorilor", a veritabilei ortodoxii.

Dintre scrierile teologice ale lui Andreev trebuie citată în special *Teologia morală creştin ortodoxă* (*Orthodox Christian Moral Theology*, Jordanville, 1966), unde exprimă principiile generale ale comportamentului creştin conform învăţăturii patristice, cu aderenţă strictă la ierarhia valorică ortodoxă, conform căreia conduita morală este în întregime dependentă de principiile religioase şi nu poate niciodată să fie despărţită de ele pentru a forma o „moralitate autonomă". El dedică, de asemenea, numeroase articole Prea Sfintei Maici a lui Dumnezeu, punând în contrast cinstirea ortodoxă care i se aduce cu ideile protestante şi romano-catolice, descriind „slăvita sărbătoare" dragă lui – Bunavestire.

Poate că cele mai pătrunzătoare scrieri ale lui Andreev sunt cele dedicate literaturii ruse. Cartea sa *Schiţe ale istoriei literaturii ruse în secolul al XIX-lea* (*Outlines of the History of Russian Literature in the 19th Century,* Jordanville, 1968) este o colecţie de eseuri care sunt realmente unice în critica literară. Sunt scrise cu o dimensiune şi cu o profunzime teologică, plinătate filosofică a concepţiei asupra lumii şi cu o pătrundere psihologică pe care nu le mai găsim împreună la niciun alt gânditor. Eseul său despre Soloviov din această colecţie este o capodoperă care analizează sensibil „experienţele spirituale" ale acestui filosof religios şi le prezintă, pe baza scrierilor patristice ortodoxe, ca fiind exemple clasice de *prelest*, înşelare duhovnicească. Fără a-şi pierde simpatia pentru Soloviov (în special, în ultimii ani de viaţă, când acesta a venit mai aproape de ortodoxie), Andreev foloseşte acest articol pentru a pune în opoziţie clară creştinismul „renovaţionist" al lui Soloviov şi al adepţilor săi şi ortodoxia „conservatoare" a Sfinţilor Părinţi. „Renovaţioniştii" au atacat în special Biserica rusă a ultimelor două secole, acuzând-o de o stare de „paralizie" (sau, mai recent, de a fi „prizonieră a Occidentului"), de orbire faţă de mulţimea de sfinţi asceţi şi mărturisitori cărora acea Biserică le-a dat naştere în special în aceste secole. „Nu avem nevoie de nicio «renaştere» a creştinismului, de nicio «conştiinţă de sine religioasă», deoarece creştinismul ortodox nu a murit niciodată şi nu poate să moară vreodată, şi nu există nicio conştiinţă religioasă «nouă» care să ducă la mântuire!" (p. 279).

Eseul despre Dostoievski din aceeaşi carte este un remarcabil exemplu de critică literară profund creştină. Cu o pătrundere psihologică adâncă, el caută realitatea creşterii lui Dostoievski în creştinism, judecând mesajul său creştin matur în lumina ierarhiei valorice ortodoxe, fără a trece cu vederea minusurile care au fost şi ele prezente. Deosebit de uimitor în acest eseu este răspunsul lui Andreev faţă de preocuparea umanitară a lui Ivan Karamazov cu privire la suferinţele copiilor; el citează *Vieţile Sfinţilor ortodocşi* care descriu cununile cereşti obţinute de copii pentru suferinţele lor nevinovate.

Alte scrieri ale lui Andreev (de exemplu „On the Orthodox Christian Moral Upbringing of Pre-school Children" – „Despre creşterea în morala creştin-ortodoxă a copiilor preşcolari", *Orthodox Way*, 1959; despre Sfântul Ioan de Kronstadt, *Orthodox Way*, 1958; despre principiile monarhiei ortodoxe, *Orthodox Way,* 1951; despre mucenicii din familia imperială şi despre nevoia poporului rus de a se căi pentru regicidul lor şi pentru apostazie, *St. Vladimir Calendar*, 1972) l-au arătat a fi un convertit meticulos la ortodoxia „conservatoare" adevărată, fără acele multe „rezerve" prin care numeroşi convertiţi – atât noi, cât şi vechi – şi-au arătat neputinţa de a înţelege plenitudinea perspectivei ortodoxe asupra lumii.

În toate aceste scrieri, precum şi în viaţa sa, Andreev a fost un om cu inimă mare. A suferit groaznic din cauza conştiinţei bisericeşti şi morale scăzute din vremurile noastre, atât în Uniunea Sovietică, cât şi în lumea liberă. Este foarte probabil că anii săi de creativitate ar fi fost mult mai rodnici dacă nu ar fi fost tras în jos de sentimentul că sunt prea puţini cei cărora le pasă de Dumnezeu, de ortodoxie, de aproapele lor. Un articol în mod special (tipărit ca anexă la *Teologia sa morală*) ne descoperă preocuparea sa profund creştină, ceva ce acum pare să dispară cu desăvârşire de pe faţa pământului.

Acest articol, intitulat simplu „Plângeţi!" – „Weep!" – şi dedicat comemorării lui Dostoievski (care mai mult decât oricare altă figură din literatura rusă a descris suferinţa omenească şi sensul ei), relatează simplu despre una din recile şi „absurdele" crime ale unui mare oraş american. O mamă în vârstă de 29 de ani din New York, într-o criză de furie, îşi omoară în bătaie fiul de două luni, lăsându-l inimaginabil de deformat; şi nu-şi exprimă niciun fel de regret faţă de crimă. Andreev descrie rănile suferite de băieţel, cu detalii clinice înfiorătoare, şi apoi se opreşte, ştiind că mulţi cititori vor protesta împotriva unor astfel de detalii „inutile". „Oamenii au devenit surzi faţă de suferinţe. Ei fie că nu aud, fie nu vor să audă despre ceea ce se petrece, nu într-un coşmar, ci în realitate." El face apel la conştiinţa ortodoxă a cititorilor săi. „Toţi pentru unul şi unul pentru toţi suntem vinovaţi: aceasta este esenţa eticii sociale a creştinismului... Toţi suntem vinovaţi, pentru că toţi suntem păcătoşi;

facem rele, contribuim cu răul nostru la «magazia universală a răului». Şi acest rău se acumulează într-o imensă energie universală a răului şi îşi caută întruparea în vasele trupurilor lipsite de har, şi, atunci când le găseşte, se întrupează în ele, şi ele fac mari fapte rele... Să ne gândim fiecare la noi înşine... Ce făceai în acea seară când această faptă rea, de necrezut, dar reală, a fost făcută? Poate că a fost păcatul tău, fapta ta imorală, maliţia ta, care s-a dovedit a fi ultima mică picătură care a făcut ca vasul răutăţii să dea pe dinafară. Acesta este modul în care trebuie să reflectăm, dacă suntem creştini...

Plângeţi, fraţi şi surori! Nu vă fie ruşine de aceste lacrimi! Plângeţi!... Lăsaţi ca aceste lacrimi să-i trezească şi pe mulţi dintre cei indiferenţi... Nu vă fie ruşine să plângeţi cu lacrimi de supărare, de compasiune şi de pocăinţă."

Aceste cuvinte sunt testamentul lui Andreev pentru noi, strigătul înflăcărat al sufletului său. Un om de mare erudiţie şi sensibilitate, el şi-a pus toate darurile în slujba lui Dumnezeu, cu întreaga sa inimă înflăcărată şi cu sufletul său. Pentru el, adevărata ortodoxie nu era un simplu slogan şi nu era doar un simplu mijloc de a se feri pe el însuşi de apostazia unei lumi stricate. El a realizat profund faptul că *cine va voi să-şi scape sufletul, îl va pierde; iar cine îşi va pierde sufletul pentru Mine, îl va afla* (Matei 16: 25); prin urmare, adânc înrădăcinat în adevărata ortodoxie, el şi-a cheltuit viaţa *pierzându-şi sufletul,* sacrificându-se pentru alţii, din iubire pentru Hristos.

Adevăratul creştinism a devenit atât de slab astăzi, încât toate acestea ar putea să pară ciudate pentru mulţi care se privesc pe ei înşişi ca perfect ortodocşi. Puţini l-au înţeles pe Andreev în timpul vieţii sale; era prea profund, prea arzător pentru ei. Într-un anumit fel, el era un semn al viitoarei învieri a Sfintei Rusii, pe care o nădăjduia cu fervoare. Experimentând profund şi deplin atracţia faţă de ce era mai bun din înţelepciunea modernă, el a sfârşit nu pur şi simplu renunţând la ea, ci depăşind-o prin însuşirea înţelepciunii celei mai înalte a Sfinţilor Părinţi. Experienţa lui de „convertit" este de nepreţuit pentru noi şi ne oferă o cheie a înţelegerii esenţei adevăratei ortodoxii, Biserica din catacombe, în Rusia de astăzi.

În ultima parte a vieţii sale, Andreev însuşi a suferit o lovitură nemiloasă din partea răcelii lumii moderne: a fost atacat şi bătut de huligani într-un ascensor din New York. Nu şi-a revenit niciodată deplin de pe urma acestui incident, şi în ultimii săi ani creativitatea sa intelectuală dispăruse. În ultimele luni din viaţa sa a fost în mare parte inconştient. Dar chiar şi astfel, rugăciunea sa către Dumnezeu de la „canafca" din Diveevo a primit răspuns: „O, Doamne, ia de la mine toată bogăţia pământească..." Fiind lipsit de cel mai mare dar pământesc al său, intelectul său strălucit, el a trăit din capitalul duhovnicesc dobândit până atunci.

În discursul lui cu privire la „Psihologia şi psihopatia bătrâneţii” („The Psychology and Psychopaty of Old Age”, *St. Vladimir Calendar*, 1970), iniţial susţinut înaintea Societăţii Pirogov, Andreev a accentuat că „o mare consolare a tuturor necazurilor din viaţă în anii de maturitate, şi în special la bătrâneţe, este sentimentul religios care a fost păstrat. Această consolare poate să dea o bătrâneţe liniştită şi calmă şi poate ajuta la acceptarea calmă a morţii ca un somn în speranţa că viaţa veşnică există într-o altă lume mai bună”.

Nu putem crede decât că Dumnezeu, fiind credincios celor care Îl slujesc cu adevărat, a răspuns, în aceşti ultimi ani, şi la a doua jumătate a cererii lui Andreev de la Diveevo: „Nu mă lipsi de bucuria comuniunii cu Tine, dă-mi să păstrez până la moarte amintirea acestei binecuvântate clipe de acum de simţire a Duhului Tău cel Sfânt”.

Adevărata experiere a Duhului Sfânt, credincioşia faţă de adevărata ortodoxie cu toată inima şi cu tot sufletul: acesta este mesajul lui I.M. Andreev pentru cei care nu au devenit prea reci la inimă pentru a-l auzi.

I. Biserica din catacombe

Pentru adevărata Biserică Ortodoxă nu mai rămăsese nicio alternativă în afară de aceea de a merge în catacombe...

Adevărata Biserică Ortodoxă Rusă a mers în catacombe, unde a rămas până în prezent ca un oraş invizibil al Kitej-ului, păstrându-se ca Mireasă neprihănită a lui Hristos.

I.M. Andreev

1. Biserica din catacombe

Realitatea vieţii din Uniunea Sovietică este un coşmar înfricoşător care nu poate nici să fie înţeles, nici să fie crezut de cei care nu l-au trăit. Şi cel mai înfricoşător lucru nu este privarea de cele necesare, aresturile şi exilările, ci mai degrabă faptul că se duce o bătălie conştientă, sistematică şi ingenios de diabolică împotriva lui Dumnezeu, pentru posedarea sufletului omenesc. Aceasta este ţinta principală, iar toate celelalte îi sunt subordonate.

Din punct de vedere calitativ, precursorii lui Antihrist au făcut deja din împărăţia sa o realitate acolo. Antihrist nu va inventa nimic nou: nu îi va rămâne decât să popularizeze metodele NKVD-ului sovietic (Poliţia secretă) în celelalte cinci şesimi din suprafaţa pământului. Singurul fenomen luminos, bucuros şi încurajator de acolo este existenţa Bisericii din catacombe, Biserica din pustietate. Aceasta ne permite să evaluăm optimist bătălia sufletului rus cu ateismul: acolo a fost menţinută Biserica infailibilă, pe care, aşa cum ne-a promis Hristos, porţile iadului nu o vor birui.

Nu pot da multe nume şi evenimente. Din motive uşor de înţeles, nu pot descrie multe în detaliu. Nu pot să spun decât foarte pe scurt sau să las să se înţeleagă. Dar nici nu pot păstra tăcerea; nu am acest drept şi nici nu îmi doresc aceasta, de vreme ce prin tăcerea mea aş trăda Adevărul şi memoria preoţilor mucenici pe care i-am văzut, cu care am vorbit şi împreună cu care mi-am petrecut cinci ani înfricoşători de închisoare în lagărul de concentrare de la Solovki.

Patriarhul Tihon a condus cu înţelepciune corabia Bisericii pe marea vieţii, care devenise agitată din cauza Revoluţiei. Situaţia sa era deosebit de dificilă, nu doar din cauză că era în permanenţă ameninţat de pericole fizice, nici măcar din cauza faptului că, pe parcursul celor şapte ani ca patriarh, el a trecut în fiecare zi prin torturi morale, ci în primul rând deoarece nu mai fusese niciodată o astfel de situaţie în istoria Bisericii. El trebuia să pregătească un drum cu totul nou într-un ţinut neumblat. De aceea erorile sale sunt de înţeles şi demne de iertare. Iar meritul său este cu atât mai mare, pentru că el a prevăzut şi a pregătit bazele Bisericii din catacombe. Mai târziu, profesorul Zizilenko, lucrând ca medic sub sovietici, a primit hirotonia în secret şi a devenit unul dintre episcopii Bisericii din catacombe, fiind ulterior arestat, închis şi, în 1930, împuşcat.

După moartea patriarhului, succesorii săi, unul după altul, au fost exilaţi. Şi apoi, când Mitropolitul Serghie a ajuns capul Bisericii, a publicat Declaraţia cunoscută tuturor, care recunoştea bucuriile şi tristeţile

sovieticilor ca fiind şi ale lui proprii şi îi declara pe toţi mucenicii criminali politici.

Întreaga Rusie ortodoxă a fost zguduită, iar delegaţii cu proteste au ajuns la Mitropolitul Serghie din toate colţurile ţării.

Ca membru al unei astfel de delegaţii din eparhia Petrogradului, am venit şi eu la Moscova. În camera de recepţie a mitropolitului aşteptau patruzeci de persoane, şi toţi cei pe care i-am întrebat despre motivul pentru care veniseră au răspuns că veniseră ca delegaţi pentru a-l vedea pe mitropolit. Rusia nu acceptase Declaraţia!

Mitropolitul ne-a primit. Descoperind motivul pentru care veniserăm, el a reafirmat tot ceea ce scrisese în Declaraţie şi, ca răspuns la convingerile noastre, ne-a numit „contra-revoluţionari" şi „schismatici". Neluând binecuvântarea lui, am plecat fără să fi obţinut ceva.

Curând, bisericile care nu acceptaseră Declaraţia au început să fie închise. În Petrograd nu a rămas decât una, dar toţi cei care intrau în ea erau înregistraţi şi apoi erau arestaţi. Aceasta a fost perioada în care puterea ateistă sovietică le cerea credincioşilor să meargă la bisericile Bisericii oficiale.

Eu, de asemenea, am fost arestat şi am fost exilat pentru cinci ani. La Solovki am întâlnit mulţi ierarhi din Biserica adevărată. Şi acolo chiar am avut propria noastră biserică în catacombe.

În lagărele de concentrare, persecuţiile împotriva credinţei erau fireşti: preoţii erau tunşi şi bărbieriţi, li se interzicea să poarte reverende şi cruci. Pentru cel care îşi făcea semnul crucii se dădea un nou termen de condamnare. Desigur, nici nu se punea problema să se ţină slujbe. Moaştele sfinţilor erau expuse pentru batjocură într-un muzeu anti-religios cu inscripţii blasfemiatoare – până şi sfinţii pătimeau cu noi! Călugărilor din Solovki, care rămăseseră acolo ca muncitori calificaţi, li se interzicea să aibă legături cu deţinuţii, sub pedeapsa cu moartea. Era deosebit de dificil înaintea marilor sărbători: era imposibil să se adune doi, nimănui nu i se permitea să meargă nicăieri fără permisii speciale, raidurile de noapte erau mai frecvente, santinelele se dublau. Pentru ca cineva să se roage, trebuia în fiecare moment să fie gata pentru o moarte de mucenic. Şi eram gata pentru aceasta, purtând întotdeauna cu noi, ca primii creştini, o părticică din Sfintele Taine. Am adus o astfel de părticică peste hotare şi i-am dat-o Mitropolitului Anastasie.

Şi nu doar că eram gata să murim, ci mulţi chiar au murit, încrezători că undeva acolo, departe de autorităţile sovietice, unde este libertate, acolo Adevărul străluceşte în toată puritatea lui. Acolo oamenii trăiesc prin ea şi se supun ei. Acolo oamenii nu se închină lui Antihrist. Şi ce teroare m-a copleşit atunci când, destul de recent, am reuşit să vin peste hotare şi am descoperit că unii oameni recunosc aici în mod „duhovnicesc" Biserica sovietică. Duhovnicesc! Mulţi dintre noi cad acolo,

„de teama iudeilor”, sau cedând în faţa ispitei cooperării exterioare cu autorităţile. Ştiam preoţi ai Bisericii oficiale care, acasă, îşi smulgeau părul, îşi izbeau capul prosternându-se, implorând iertare pentru apostazia lor, numindu-se pe ei înşişi Caini, dar, cu toate acestea, nu aveau puterea să se hotărască pentru mucenicie. Dar nici chiar ei nu recunoşteau duhovniceşte Biserica roşie. Dar cei de peste hotare se supun ei tocmai în mod duhovnicesc. Ce bine că preoţii noştri mucenici, murind, nu au aflat despre această trădare![2]

Când m-am întors din exil (în Leningrad), am găsit Biserica din catacombe. Eu personal ştiam aproximativ două sute de locuri în care se săvârşeau slujbe. Douăzeci de preoţi itineranţi şi doi episcopi slujeau aici. Aceste locuri erau destul de diverse: de la bordeie de ţărani până la instituţii sovietice, în care erai admis doar prin permis. Dar pe atunci Biserica din catacombe nu avea nicio organizare generală de interconectare.

Ajungând peste hotare, în mod firesc am început să caut oameni care aparţinuseră Bisericii din catacombe. Cei mai mulţi dintre refugiaţi nu ştiau nimic despre ea. Dar aproape în fiecare an am întâlnit cel puţin un reprezentant al ei, chiar şi preoţi, şi ţineam legătura în scris cu un episcop.

După informaţiile mele, Biserica din catacombe acum nu doar că a devenit mai puternică, dar a ajuns şi la anumite forme de organizare. După unul din episcopi, deşi sunt comparativ puţini membri activi ai Bisericii din catacombe, marea majoritate a oamenilor simpatizează cu ei şi îi ajută. Fără această susţinere, în condiţiile sovietice, Biserica din catacombe nu ar putea să existe deloc.

Peste hotare am fost uluit de faptul că majoritatea clerului Bisericii din catacombe care a venit aici continuă să rămână în secret, neintrând nici măcar în adevărata Biserică sinodală. Acest lucru m-a tulburat mult: greşisem oare că am intrat în Biserica rusă din afara Rusiei? Şi dacă nu, atunci de ce rămân ei în secret? Şi apoi, de curând, am primit un răspuns la uimirea mea: un episcop al Bisericii din catacombe, necunoscut mie, care locuieşte în străinătate, mi-a trimis printr-o a treia persoană o scrisoare. El vorbeşte în principal despre articolele mele, pe care le citise în *Rusia ortodoxă*, şi în general despre corectitudinea poziţiei mele. Apoi el îmi oferă un răspuns la îndoielile mele. El spune că personalul clerical al Bisericii din catacombe adesea nu intră în Biserica rusă din

---

[2] Sovieticii, în legătură cu recenta victorie a Bisericii serghianiste de a fi câştigat recunoaşterea de către Mitropolia Americană, au încercat să îi lipsească pe credincioşi chiar şi de această consolare. Doi tineri ierarhi ai Mitropoliei, episcopul Vladimir de Tokyo şi Teodosie de Sitka, au vizitat „Biserica mamă” din URSS, cel din urmă - după cum raportează presa Mitropoliei - fiind urmat pretutindeni de mulţimi mari de oameni, deşi el se purta de parcă le-ar fi spus credincioşilor: „Abandonaţi nădejdea în vreo Biserică Rusă liberă peste hotare - ierarhii ei sunt cu opresorii voştri!”

afara Rusiei – care nu a greşit în ceea ce priveşte relaţia ei cu comunismul ateist – deoarece lupta continuă încă şi cine poate spune dacă nu va fi necesar ca ei să aplice experienţa pe care o au şi aici, în Vest. Precursorii lui Antihrist au apărut deja şi nimeni nu ştie când va veni timpul ca fiecare credincios, fără a intra în casă, va trebui să fugă în munţi, adică să meargă în catacombe. Şi el are dreptate: nu sunt aceştia cei care doresc să anihileze Biserica rusă din afara Rusiei? Cu privire la aceasta, cei care au plecat din ea au rostit deja primul cuvânt. Şi, dacă ar fi să se întâmple astfel – ne rugăm Domnului să nu permită aceasta! – unde vom găsi atunci refugiu, unde vom găsi Biserica infailibilă? Deja aproape toate Bisericile ortodoxe locale fie s-au plecat în faţa precursorilor lui Antihrist, fie îi „îmbrăţişează frăţeşte” pe servitorii săi loiali!

Astăzi nu este şi nu poate fi nicio separare între problemele ecleziale şi politică. Politica se pretinde universală, adică doreşte să ia în mâinile ei şi rezolvarea chestiunilor privind viaţa duhovnicească. Acest lucru înseamnă că acţiunile politice nu pot fi indiferente nici pentru Biserică. Mai mult decât atât, când Antihrist va avea putere pe pământ, el va fi în mod firesc o figură politică. Acest lucru înseamnă că Biserica va trebui să se opună şi persecuţiei sale politice. Şi, pentru a slăbi această opoziţie, chiar şi acum, precursorii lui, profitând de ideea că Biserica ar trebui să fie deasupra politicii, îşi ascund războiul lor împotriva lui Dumnezeu sub o mască politică: mucenicii sunt „criminali politici”. Cu siguranţă, Biserica nu ar trebui să discute acestea, dar atunci când politica atinge chestiuni de viaţă duhovnicească, Biserica nu poate să închidă ochii.

De aceea, chestiunea despre lupta împotriva comunismului este o chestiune a duhului, iar nu a politicii. De aceea, chestiunea despre diviziunile noastre jurisdicţionale nu este o chestiune de „certuri între episcopi asupra tronurilor arhiereşti”. Nu, este o chestiune de cooperare (sau de acord tacit) cu precursorii lui Antihrist, sau a unei bătălii fără compromis împotriva lor. Doar aceasta ne separă de cei care s-au rupt de Adevăr; dar nu ne separă de poporul rus, deoarece sufletul, chiar dacă este invizibil, şi chiar dacă s-a retras în sine însuşi, încă este viu, nu este înrobit duhovniceşte; este împins spre lumina Adevărului. Iar o mărturie despre aceasta este existenţa Bisericii din catacombe, care nu a căzut, în condiţiile înfricoşătoare ale Uniunii Sovietice, unde sunt mulţi Iuda din frică, iar alţii din inconştienţă.

2. Episcopul Maxim al Serpuhovului

PRIMUL EPISCOP AL BISERICII DIN CATACOMBE

Pomenit la 6 iulie († 1930)

„Chiar dacă toată lumea va intra în comuniune cu patriarhul (eretic), eu nu voi intra.”
Sfântul Maxim Mărturisitorul

Episcopul Maxim al Serpuhovului, eparhia Moscovei, s-a numit în lume Mihail Alexandrovici Zizilenko şi s-a născut la 2 martie 1885. Părinţii săi locuiau atunci în Kalişa (Polonia), unde tatăl său era procurator al Curţii de circuit din Kalişa de 25 de ani şi se bucura de mare respect printre oameni. Familia era numeroasă, patriarhală, armonioasă; toţi cei nouă copii au crescut şi au studiat în Kalişa. Mama i-a crescut pe toţi într-un duh religios, inspirându-le copiilor dragostea de Dumnezeu, de Biserică şi de aproapele.

El era fratele mai tânăr al bine cunoscutului profesor de drept criminalistic de la Universitatea din Petersburg, Alexandru Alexandrovici Zizilenko, care în 1922 a apărut ca avocat al apărării în faimosul proces al Mitropolitului Veniamin. După spusele Vlădicăi Maxim, fratele lui nu era un om religios şi, la apariţia sa la procesul „feţelor bisericeşti”, a declarat la începutul mărturiei sale că el apărea, fiind ateu, doar ca reprezentant al legii şi ca apărător al justiţiei. Cu toate acestea, atunci când a aflat despre tunderea secretă în monahism a fratelui său mai tânăr, Alexandru Alexandrovici a venit la reşedinţa acestuia şi a primit binecuvântarea sa. În cuvintele văduvei lui A.A. Zizilenko (el murind curând după tunderea fratelui său), acest eveniment (tunderea secretă şi hirotonia întru episcop) au produs o impresie puternică asupra lui şi, pe când murea, a spus în delir: „Ei spun că nu este niciun Dumnezeu, dar până la urmă El există”.

După ce a terminat şcoala preparatoare, Mihail Alexandrovici a intrat la Universitatea din Moscova, la departamentul de medicină. Rudele lui au fost surprinse, deoarece tatăl său şi trei fraţi erau avocaţi. Acest lucru se întâmpla prin anul 1908. Prin 1911, fiind student, el s-a căsătorit cu o colegă studentă, dar a trăit cu ea doar jumătate de an. Mergând la părinţii ei în oraşul Eysk, ea a murit acolo, neputând să poarte prima ei sarcină. Cuplul nu a dorit sub nicio formă ca această sarcină să fie dusă la termen în mod artificial, deşi amândoi ştiau că era în pericol de moarte. Vlădica şi-a numit soţia răposată „o dreaptă”. În acelaşi timp, şi el era foarte bolnav şi, fiind supus unei operaţii de apendicită, se simţea atât de rău, încât oamenilor le era frică să îi spună despre moartea soţiei sale.

Atunci când a început să-şi revină, mare a fost durerea şi disperarea pentru pierderea suferită.

După cum a relatat sora lui, în acest moment fratele ei a avut un vis care i-a afectat foarte mult viaţa de mai târziu. El a văzut-o pe mama sa răposată, care i-a spus să se roage Sfântului Pantelimon tămăduitorul, pe care ea îl cinstise foarte mult în timpul vieţii. În ziua următoare, Mihail a mers la paraclisul Sfântul Pantelimon din Moscova, a cumpărat o icoană mică a sfântului şi niciodată nu a dat-o nimănui, iar rugăciunile către Sfântul Pantelimon tămăduitorul l-au ajutat mai târziu în viaţă. El a devenit credincios, deosebit de bun, săritor la durerile celorlalţi şi ajutător al celor săraci.

Dumnezeu i-a dat un mare talent muzical. El cânta la pian minunat, compunea muzică, iar ca psihiatru folosea muzica în tratarea pacienţilor săi.

După ce a absolvit universitatea, Mihail era psihiatru în Sokolniki, districtul Moscova. Când a izbucnit războiul, în 1914, a devenit doctor în Batalionul Kuban Plastan şi a fost pe frontul austriac. Aici aproape că a murit de tifos, infectându-se de la prizonierii austrieci.

Pentru o scurtă perioadă de timp, a fost profesor de psihiatrie la o universitate de provincie şi apoi a devenit doctor terapeut practicant. Pentru următorii ani, a fost medic şef de secţie la închisoarea Taganka, în Moscova.

În 1921, sora lui din Belgrad a primit prima şi ultima scrisoare de la fratele ei. În această scrisoare, care începea cu semnul crucii, el scria că toţi suntem păcătoşi în nenorocirile care au venit asupra noastră, că trebuie să ne rugăm Domnului şi să-I cerem iertarea şi ajutorul. Un an sau doi mai târziu a ajuns o altă scrisoare de la prieteni, în care, într-o manieră distinsă, se spunea că Mihail primise preoţia fără a-şi fi abandonat prima poziţie, adică cea de doctor de închisoare. Astfel, el a devenit doctor atât trupesc, cât şi duhovnicesc; pentru moment, duşmanii nu aflaseră despre aceasta. Mai târziu, ea a fost de asemenea informată că el fusese trimis pentru trei ani „în unul din centrele nordice” (adică într-un lagăr de concentrare).

Doctorul spitalului închisorii era cunoscut de către toţi cei care erau închişi în acest loc înfricoşător, care era plin peste măsură în primul rând cu delincvenţi, dar într-o măsură considerabilă şi cu deţinuţi politici; toţi îl ştiau şi şi-l aminteau pe cel care fusese cunoscut pentru multă vreme ca îngerul păzitor al închisorii.

În acest post dificil el nu era doar doctor, ci şi un mare maestru al inimii, un mângâietor şi un părinte. Înaintea lui, a medicului, nu mai puţin adesea ca înaintea unui preot, se mărturiseau cei mai vechi şi mai incorigibili delincvenţi, găsind pentru ei înşişi nu doar mângâiere, ci adesea şi o revenire la o viaţă onestă. Mulţi din Moscova ştiau că el dor-

mea adesea pe scânduri goale, că mânca hrană de închisoare şi că împărţea tot salariul său deţinuţilor. El se comporta astfel nu doar sub bolşevici, ci şi înainte de ei, sub guvernarea imperială.

Fiind un om profund religios, vlădica, pe când încă era laic, a făcut cunoştinţă cu Preafericitul Patriarh Tihon, pe care l-a preţuit profund. Acest patriarh îl iubea mult pe doctorul Zizilenko şi adesea se folosea de sfatul lui. În timp, relaţia lor a luat forma celei mai intime prietenii. După spusele Vlădicăi Maxim, patriarhul îi încredinţa cele mai intime gânduri şi sentimente. Astfel, de exemplu, într-una din conversaţiile lor, Preafericirea Sa şi-a exprimat către Vlădica Maxim (pe atunci încă simplu doctor) îndoielile sale dureroase cu privire la beneficiile viitoarelor concesii faţă de puterea sovietică. Făcând aceste concesii, el devenea din ce în ce mai convins, cu oroare, că graniţa cererilor politice ale puterii sovietice se găsea dincolo de limitele credinţei faţă de Hristos şi Biserică. Şi nu cu mult înainte de moartea sa, patriarhul şi-a exprimat gândul că în aparenţă singura modalitate ca Biserica Ortodoxă Rusă să-şi păstreze credinţa faţă de Hristos ar fi, în viitorul apropiat, să meargă în catacombe. Prin urmare, Patriarhul Tihon l-a binecuvântat pe doctorul Zizilenko să accepte tunderea monahală în secret şi apoi, în caz că în viitorul apropiat înalta ierarhie bisericească avea să-L trădeze pe Hristos şi să cedeze puterii sovietice libertatea Bisericii, să devină episcop în secret.

În timp ce ne spunea nouă, medicilor închişi la Solovki şi adevăraţi „tihoniţi”, despre refuzul Patriarhului Tihon de a-l binecuvânta pe unul din participanţii la Mişcarea albă, vlădica a relatat în detaliu despre grija extremă a Patriarhului Tihon, care nu îşi arăta celor din preajma sa adevărata sa atitudine profundă faţă de chestiunile politice, dar descoperea acestea în strictă confidenţialitate prietenului său nu mai puţin precaut, şi despre imensa bucurie pe care o avea în legătură cu activitatea Mitropolitului Antonie peste hotare. „Cum de ei înţeleg bine totul şi nu mă judecă după aparenţe?”, s-a exprimat odată patriarhul cu lacrimi, având în minte activitatea aşa numitului Sinod de la Karloviţ.[3]

Vlădica Maxim ne-a spus în detaliu despre numeroasele încercări de a-l omorî pe Patriarhul Tihon. Odată, un nebun închipuit s-a aruncat asupra patriarhului cu un cuţit, când acesta ieşea din altar. În mod neaşteptat, totuşi, în locul Patriarhului Tihon a ieşit altcineva din altar, iar „nebunul”, fiind „surprins în mod raţional”, nu i-a făcut nicio rană celui care a ieşit. Altădată, când ucenicul de chilie al patriarhului a fost omorât, ucigaşul alerga prin camerele patriarhului fără a-l observa pe Patriarhul Tihon stând într-un fotoliu. Numeroase încercări de a-l otrăvi pe Preafericitul au fost făcute cu ajutorul medicamentelor care i se trimiteau.

---

[3] Adică, Biserica rusă din afara Rusiei, condusă de către Mitropolitul Antonie Hrapoviţki până la moartea sa, în 1936.

Vlădica Maxim ne-a spus şi despre anumite neînţelegeri cu Patriarhul Tihon. Cea mai importantă constă în faptul că Preafericitul era înclinat spre optimism, crezând că toate terorile vieţii sovietice puteau totuşi să treacă şi că Rusia mai putea să renască prin pocăinţă. Cu toate acestea, Vlădica Maxim era înclinat spre o vedere pesimistă asupra evenimentelor care aveau loc şi credea că intraserăm deja în ultimele zile ale perioadei apocaliptice. „Aparent", a concluzionat Vlădica Maxim zâmbind (ceea ce se întâmpla rar), „ne-am molipsit unul pe altul cu atitudinile noastre: eu l-am molipsit de pesimism, iar el m-a molipsit de optimism".

Preafericirea Sa, Patriarhul Tihon, a murit la 25 martie 1925, fiind, după cum spunea Vlădica Maxim, fără îndoială otrăvit. „Testamentul" patriarhului, după afirmaţia categorică a Vlădicăi Maxim, a fost contrafăcut. În acelaşi timp, el a citat opinia autorizată asupra acestei chestiuni a fratelui său, profesor de Drept criminalistic.

Mihail Alexandrovici a împlinit voia Patriarhului Tihon şi, în 1927, când Mitropolitul Serghie a publicat bine cunoscuta sa Declaraţie, el a primit tunderea în secret cu numele de Maxim şi a devenit primul episcop secret din catacombe.

Când noul episcop ilegal a apărut în secret în Serpuhov, fiind hirotonit în Petrograd de către „rebelul" şi „suspendatul din funcţie" episcop Dimitrie Gdov, care atunci, ca succesor al Mitropolitului Iosif, conducea întreaga opoziţie faţă de Mitropolitul Serghie, şi când credincioşii din Moscova au recunoscut în persoana noului episcop pe doctorul din Taganka, acest eveniment a produs o impresie puternică. În Serpuhov, în foarte scurt timp, toate cele optsprezece parohii s-au supus noului episcop, adică opoziţiei. În Kolomna vecină s-a întâmplat acelaşi lucru. În Zvenigorod, Volokolamsk, Pereyaslav Zadesski şi în alte oraşe, un număr semnificativ de parohii au urmat exemplul din Serpuhov.

De mare interes este următorul document: o declaraţie trimisă Mitropolitului Serghie de către clerul şi mirenii din Serpuhov la 30 decembrie 1927, care cu certitudine a fost scrisă nu fără influenţa, editarea sau chiar paternitatea episcopului Maxim.

„În numele Tatălui şi al Fiului şi al Duhului Sfânt. Amin.

Nemaigăsind posibilă rămânerea noastră pe calea alunecoasă şi ambiguă pe care Înaltpreasfinţia Voastră, prin Declaraţia şi prin decretele voastre, aţi adus întreaga Biserică Ortodoxă şi supunându-ne vocii conştiinţei şi a datoriei înaintea lui Dumnezeu şi înaintea credincioşilor, noi, subsemnaţii, rupem comuniunea canonică şi de rugăciune cu Înaltpreasfinţia Voastră şi cu aşa numitul «sinod patriarhal» şi refuzăm să vă recunoaştem pe Înaltpreasfinţia Voastră ca locţiitor al scaunului patriarhal, pentru următoarele motive:

Episcopul Maxim, nou martir de la Solovki (desen contemporan)

Declaraţia Înaltpreasfinţiei Voastre din 6 iulie, ukazul din 20 octombrie şi tot ceea ce este cunoscut despre conducerea Bisericii de către Înaltpreasfinţia Voastră vorbesc în mod manifest despre faptul că aţi poziţionat Biserica în dependenţă faţă de autoritatea civilă şi aţi privat-o de libertatea internă şi de independenţă, prin urmare, violând, de asemenea, canoanele bisericeşti şi mergând şi împotriva decretelor autorităţii civile.

1. Astfel, nu sunteţi altceva decât un continuator al aşa numitei mişcări «renovaţioniste» (Biserica Vie), doar într-o formă mai rafinată şi foarte periculoasă, deoarece, în timp ce vă declaraţi ataşamentul faţă de ortodoxie şi menţinerea canonicităţii, înceţoşaţi minţile credincioşilor şi în mod conştient ascundeţi de privirile lor prăpastia către care toate decretele Înaltpreasfinţiei Voastre conduc în mod iminent Biserica.

2. Rezultatele politicii Înaltpreasfinţiei Voastre sunt înaintea noastră. Credincioşii oraşului Serpuhov, tulburaţi de decretele Înaltpreasfinţiei Voastre, sunt impacientaţi şi stupefiaţi de schimbările cu privire la destinul Sfintei Biserici Ortodoxe. Noi, păstorii ei, puşi de către Înaltpreasfinţia Voastră pe un drum ambiguu, nu doar că nu le putem linişti minţile şi inimile, ci mai degrabă suntem suspectaţi de trădare a lucrării ortodoxiei şi trecerea în tabăra «renovaţionismului».

Toate acestea ne obligă în mod imperativ să ne ridicăm vocile cu curaj şi să încetăm criminala trecere sub tăcere a greşelilor Înaltpreasfinţiei Voastre şi a acţiunilor incorecte şi, cu binecuvântarea episcopului Dimitrie al Gdovului, să ne disociem de Înaltpreasfinţia Voastră şi de cei care vă înconjoară. Părăsindu-vă, noi nu ne despărţim de locţiitorul legitim, Mitropolitul Petru, şi ne vom supune judecăţii unui viitor sinod. Fie ca acest dorit sinod, singurul nostru judecător competent, să nu considere curajul nostru drept vină. Fie ca el să ne judece nu ca dispreţuitori ai sfintelor canoane ale Sfinţilor Părinţi, ci doar ca temători de a nu le încălca."

Influenţa episcopului Maxim a crescut în mod constant şi s-a intensificat îndeosebi atunci când a fost introdusă în Liturghia din Petrograd celebra „rugăciune pentru Sfânta Biserică", care a primit printre credincioşi titlul „rugăciunea cu privire la bolşevici". Zvonurile puneau această rugăciune sub semnătura nimănui altuia decât a episcopului Maxim. Soarta sa era pecetluită. Autorităţile sovietice îl ştiau ca medic, ca angajat sovietic. Apariţia sa în rasă neagră la conducerea Bisericii mărturisitoare le părea cel mai mare scandal.

Vlădica nu a rămas mult timp în noua sa poziţie. El a fost arestat la jumătatea lui 1929 şi, prin urmare, a petrecut doi ani întregi în închisoare, înainte de a dobândi cununa de mucenic.

Episcopul secret s-a purtat atât de precaut, iar atunci când a fost arestat ca urmare a raportului unui informator, a răspuns la interogato-

riu atât de înţelept, încât autoritatea de investigare a Poliţiei secrete nu a putut să-l incrimineze de nimic, cu excepţia tunderii sale secrete, deşi, în acelaşi timp, lucra ca medic şef de secţie la închisoarea Taganka, şi, ca atare, ei s-au limitat la o pedeapsă de „trei ani în lagărul de concentrare Solovki" (în acord cu art. 58, p. 10, adică pentru propagandă contra-revoluţionară).

La sfârşitul lui octombrie 1929, un medic a venit la Secţia 4 a Lagărului de activitate specială din Solovki, pe insula Solovki din Marea Albă, împreună cu unul din grupurile de noi deţinuţi. Comandantul taberei l-a adus în Compania 10, unde se aflau lucrătorii diviziei sanitare, l-a condus în celula medicilor şi l-a prezentat: „Aveţi aici un nou medic pentru voi, profesor, doctor în medicină, Mihail Alexandrovici Zizilenko". Noi, medicii încarceraţi din divizia sanitară a lagărului de concentrare, am mers la noul nostru camarad de închisoare şi ne-am prezentat. Colegul nostru nou venit era înalt de statură, cu o înfăţişare herculeană, cu o barbă deasă şi gri şi sprâncene gri, care atârnau sever deasupra ochilor albaştri şi calzi.

Cu o săptămână înainte de venirea doctorului Zizilenko, noi am fost informaţi de către prietenii noştri din biroul diviziei sanitare că nou-aşteptatul medic nu era un om obişnuit, ci că a fost închis cu un dosar special, „secret", şi că se găsea într-o poziţie specială, sub supraveghere specială, şi că era posibil să nu i se permită să lucreze ca medic, ci să fie transferat la Secţia 14 specială, aşa numita secţie pentru cei „interzişi", cărora li se interzicea să lucreze în specialitatea lor şi care trebuiau să-şi petreacă întreaga perioadă de condamnare în aşa-numita muncă fizică grea generală. Motivul pentru o astfel de poziţie „specială" era acesta: doctorul Zizilenko, în timp ce era şef de secţie la închisoarea Taganka în Moscova, era în acelaşi timp şi episcop secret, având numele monahal de Maxim, episcop de Serpuhov.

După un schimb de opinii asupra unor chestiuni generale, trei dintre noi, care eram medici, i-am spus noului venit că îi cunoşteam trecutul, motivul arestului şi condamnării sale la Solovki, şi am mers la el pentru binecuvântare. Chipul medicului-episcop a devenit concentrat, sprâncenele sale gri au devenit încă şi mai unite şi ne-a binecuvântat încet şi solemn. Ochii săi albaştri au devenit încă şi mai calzi, mai blânzi şi luminaţi de o lumină plină de bucurie.

O întreagă săptămână s-a scurs pentru noi într-o aşteptare apăsătoare, până când, în cele din urmă, poziţia noului venit a fost clarificată. Nu a fost transferat la secţia celor „interzişi". Conducătorul întregii divizii sanitare din lagărele de concentrare de la Solovki, dr. V.I. Zakhontov (un fost deţinut criminal, care, după expirarea condamnării sale, a rămas să lucreze ca medic la Poliţia secretă), chiar a vrut să-l numească pe doctorul Zizilenko, ca medic experimentat, şef al diviziei sanitare de la

Curtea Mănăstirii Solovki înainte de revoluție

Aceeași – închisoare comunistă

Secţia 4 (adică pentru întreaga insulă Solovki), dar această propunere a întâmpinat opoziţie din partea şefului secţiei de informare-interogare, cea mai groaznică secţie din lagărele de concentrare, de care depindea soarta şi viaţa tuturor deţinuţilor în întregime. Poziţia de medic al infirmeriei centrale i-a fost, de asemenea, interzisă doctorului Zizilenko. După aceasta, experimentatul medic a fost numit să se ocupe de una dintre barăcile cu bolnavi de tifos şi a fost subordonat unui medic mai tânăr, care avea autoritate administrativă. Totuşi, curând, au fost descoperite talentul excepţional şi experienţa doctorului Zizilenko ca medic curant şi au început să-l cheme pentru consulturi în toate cazurile complicate. Chiar şi conducătorii importanţi ai lagărului, importanţi agenţi comunişti GPU, au început să apeleze la el pentru ajutor medical pentru ei înşişi şi pentru familiile lor, şi aproape toţi doctorii – atât cei tineri, cât şi cei în vârstă – au început să înveţe de la noul lor coleg, profitând de sfatul său şi studiind metoda lui de diagnosticare.

La sfârşitul anului 1929 a izbucnit o epidemie de febră tifoidă în Solovki, care curând a luat proporţii uluitoare: din 18000 de deţinuţi de pe insulă, la sfârşitul lui ianuarie 1930 erau bolnavi 5000. Rata de mortalitate era extrem de mare, de 20% până la 30%. Şi doar în secţia unde era doctorul Zizilenko rata mortalităţii nu a depăşit 8-10%. Medicul-episcop examina pe fiecare nou bolnav în detaliu şi primele informaţii din istoria bolii sale erau întotdeauna multe. Pe lângă diagnosticarea de bază a bolii principale, doctorul scria întotdeauna diagnosticul tuturor bolilor care însoţeau afecţiunea de bază şi oferea o concluzie detaliată asupra stării fiecărui organ în parte. Diagnosticele sale erau întotdeauna precise şi fără greşeală, aşa cum se confirma la autopsiile celor morţi: nu s-a observat niciodată nici cea mai mică discrepanţă între diagnosticul clinic şi raportul patologico-anatomic.

Prescripţiile sale medicale de cele mai multe ori erau puţine, dar uneori medicamentului principal îi adăuga şi altele, al căror rol nu era clar nici măcar pentru alt medic. În cazurile serioase, lipsite de speranţă din punct de vedere medical, el prescria adesea un tratament foarte complicat, care cerea să fie urmat fără abateri, în ciuda faptului că unele medicamente trebuia să fie administrate la fiecare oră timp de mai multe zile. Odată, după ce a examinat cu grijă un bărbat bolnav şi i-a prescris un tratament, la următoarea vizită, a lăsat impresia că doctorul Zizilenko nu i-a oferit prea multă atenţie şi s-a oprit la patul său nu mai mult de un minut, luându-i pulsul şi uitându-se intens în ochii lui. Multora dintre cei bolnavi nu le plăcea aceasta şi erau multe plângeri în legătură cu „neglijenţa” doctorului. Odată, doctorul Zizilenko a fost chemat pentru această chestiune ca să dea explicaţii şefului diviziei sanitare. În justificarea sa, medicul-episcop a indicat statisticile ratei de mortalitate la secţia încredinţată lui (extrem de scăzută în comparaţie cu alte secţii

şi cu toţi ceilalţi medici) şi exactitatea diagnosticelor. În timp ce îşi vizita cu „neglijenţă” bolnavii, câteodată se oprea la un anumit pat şi, ca şi când ar fi făcut aceasta pentru prima dată, examina cu grijă pacientul din nou, schimbându-i tratamentul. Acest lucru însemna întotdeauna că avusese loc o înrăutăţire serioasă a condiţiei pacientului, despre care pacientul însuşi încă nu se plânsese.

Bolnavii mureau întotdeauna în braţele lui. Se părea că momentul apropierii morţii era întotdeauna ştiut cu exactitate de el. Chiar şi noaptea venea dintr-odată în secţia lui la un muribund, cu câteva minute înainte de moartea acestuia. El închidea ochii fiecărui om mort, îi încrucişa mâinile pe piept în formă de cruce şi stătea în linişte, fără a se mişca, timp de mai multe minute. Aparent, se ruga. În mai puţin de un an, noi, toţi colegii săi, am ajuns să înţelegem că el era nu doar un medic remarcabil, ci şi un mare om al rugăciunii.

În legăturile personale, medicul-episcop, pe care noi toţi, în celula doctorilor, îl numeam „vlădica”, era foarte rezervat, mai degrabă sec, uneori chiar sever, închis în sine însuşi, taciturn, necomunicativ până la extrem. În ceea ce îl privea, el prefera să nu spună nimic. Subiectele conversaţiei sale îi priveau întotdeauna fie pe bolnavi, fie (în cercul acelor persoane care îi erau foarte apropiate duhovniceşte) situaţia Bisericii.

Venirea Vlădicăi Maxim la Solovki a produs o mare schimbare în atitudinea clerului care era închis. În această perioadă, în Secţia 4 a lagărelor de la Solovki (adică, pe insula Solovki), printre episcopii şi preoţii închişi a fost observată aceeaşi schismă care avusese loc şi în „libertate” după bine cunoscuta Declaraţie a Mitropolitului Serghie. O parte din episcopi şi din cler rupsese complet comuniunea cu Mitropolitul Serghie, rămânând credincioşi poziţiei neschimbătoare a Mitropoliţilor Petru, Chiril, Agatanghel şi Iosif, a arhiepiscopilor Serafim de Uglich şi a multor altora, care dădeau mărturie de credinţă faţă de Hristos şi faţă de Biserică prin mărturisire şi mucenicie. Ceilalţi, deveniţi „serghianişti”, au acceptat aşa-numita „nouă politică bisericească” a Mitropolitului Serghie, care a fondat Biserica sovietică şi a produs o schismă neo-renovaţionistă. Dacă la început majoritatea deţinuţilor care au ajuns la Solovki înainte de publicarea Declaraţiei Mitropolitului Serghie erau „serghianişti”, în rândul noilor deţinuţi, care au venit după Declaraţie, dimpotrivă, predominau aşa numiţii „iozefiţi”, numiţi după Mitropolitul Iosif, în jurul căruia s-a grupat cea mai mare parte a fiilor de neclintit şi credincioşi ai Bisericii. Odată cu sosirea unor noi deţinuţi, numărul celor din urmă creştea din ce în ce mai mult.

Chiar înaintea sosirii Vlădicăi Maxim, la Solovki erau următorii episcopi „iozefiţi”: episcopul Victor Glazovski (primul care a înaintat o epistolă de acuzare împotriva Declaraţiei Mitropolitului Serghie), episcopul Ilarion, vicar de Smolensk, şi episcopul Nectarie Trezvinski. Apar-

ţineau „serghianiştilor" următorii: ÎPS Antonie de Mariupol şi PS Ioasaf (prinţul Jevakov). Mai puţin violent, dar cu toate acestea „serghianist", era ÎPS Ilarion Troiţki, care condamnase Declaraţia Mitropolitului Serghie, dar nu rupsese comuniunea cu el, considerându-l întâi-stătătorul „corect din punct de vedere canonic" al Bisericii ruse.

Venirea Vlădicăi Maxim a crescut mult influenţa „iozefiţilor" (care deja prevala şi înainte de aceasta).

Când, după severele interdicţii impuse de către Mitropolitul Serghie asupra „neascultătorilor", aceştia din urmă au început să fie arestaţi şi executaţi, atunci adevărata Biserică Ortodoxă Rusă a început să meargă în catacombe. Mitropolitul Serghie şi toţi „serghianiştii" au negat categoric existenţa Bisericii din catacombe. „Serghianiştii" de la Solovki, bineînţeles, nici ei nu credeau în existenţa acesteia. Şi, dintr-odată, un martor viu: primul episcop din catacombe, Maxim de Serpuhov, a venit la Solovki.

Curând, ÎPS Ilarion Troiţki a fost dus undeva afară din Solovki şi, împreună cu el, a dispărut şi atitudinea „serghianistă" a multora. Doar ÎPS Antonie şi, în special, PS Ioasaf Jevakov au rămas în mod persistent „serghianişti". Ei nu voiau nici măcar să se întâlnească şi să stea de vorbă cu episcopul Maxim. Pe de altă parte, episcopii Victor, Ilarion de Smolensk şi Nectarie au găsit repede posibilitatea nu doar de a se întâlni, ci şi de a sluji împreună cu Vlădica Maxim slujbe secrete în catacombe, în adâncurile pădurilor din Solovki. Cât despre „serghianişti", ei se purtau cu mare grijă şi nu organizau niciun fel de slujbe secrete. În schimb, autoritatea lagărului de concentrare îi trata cu mai multă condescendenţă decât pe episcopii, preoţii şi laicii despre care se ştia că „nu-l recunosc" nici pe Mitropolitul Serghie şi nici „Biserica sovietică".

Toţi cei arestaţi din raţiuni ecleziale (şi astfel, conform unor statistici oficiale secrete, în 1928-1929, la Solovki erau 20% dintre ei) la interogatorii erau în mod invariabil întrebaţi despre atitudinea lor faţă de Mitropolitul „nostru" Serghie, care conducea „Biserica sovietică". În acelaşi timp, anchetatorii GPU, cu o bucurie răutăcioasă şi cu sarcasm, demonstrau „stricta canonicitate" a Mitropolitul Serghie şi a Declaraţiei sale, care „nu încălca nici canoanele, nici dogmele".

Negând Biserica din catacombe, „serghianiştii" din Solovki negau şi „zvonurile" că s-ar fi scris epistole acuzatorii şi că la Mitropolitul Serghie ar fi ajuns delegaţii protestatare din eparhie. Descoperind că eu, un laic, participasem personal într-o astfel de delegaţie, o dată, ÎPS Antonie de Mariupol, fiind bolnav la infirmerie, şi-a exprimat dorinţa de a-mi asculta relatarea despre vizita mea la Mitropolitul Serghie împreună cu reprezentanţi ai episcopatului şi ai clerului. Vlădicii Victor şi Maxim m-au binecuvântat să merg la infirmerie, unde se afla ÎPS Antonie, şi să-i povestesc despre această vizită. În caz că el, după relatarea mea, ar

arăta solidaritate faţă de cei care au protestat împotriva „noii politici bisericeşti”, mi se permitea să primesc binecuvântarea lui. Dar, dacă el avea să persiste în „serghianism”, nu trebuia să-i primesc binecuvântarea.

Conversaţia mea cu ÎPS Antonie a durat mai mult de două ore. I-am povestit în detaliu despre Delegaţia istorică a Eparhiei din Petrograd în 1927, după care a avut loc schisma bisericească. La sfârşitul relatării mele, ÎPS Antonie mi-a cerut să-i spun despre persoana şi activitatea Vlădicăi Maxim. Eu i-am răspuns foarte rezervat şi scurt, iar el a observat că nu aveam încredere deplină în el. El m-a întrebat despre aceasta. Eu i-am răspuns sincer că noi, cei din catacombe, ne temeam nu doar de agenţii GPU, ci şi de „serghianişti”, care de multe ori ne dăduseră pe mâinile agenţilor GPU. ÎPS Antonie a fost foarte supărat la auzul acestora şi s-a plimbat mult timp în camera doctorilor în care eu îl chemasem ca pentru o examinare, fiind medic-consultant. Apoi, dintr-odată, a spus decisiv: „Cu toate acestea, voi rămâne cu Mitropolitul Serghie”. Eu m-am ridicat, i-am pus plecăciune şi eram gata să plec. El şi-a ridicat mâna pentru binecuvântare, dar eu, amintindu-mi de dispoziţia Vlădicilor Victor şi Maxim, am evitat să primesc binecuvântarea şi am plecat.

Când i-am povestit Vlădicăi Maxim ceea ce se întâmplase, el a afirmat din nou că nu trebuie să iau niciodată binecuvântare de la „serghianiştii” îndârjiţi. „Biserica sovietică şi cea din catacombe sunt incompatibile”, a accentuat Vlădica Maxim, cu fermitate şi convingere, şi, după o tăcere, a adăugat încet: „Biserica secretă din catacombe, din sălbăticie, i-a anatemizat pe «serghianişti» şi pe cei care sunt cu ei”.

În ciuda stricteţii extreme a disciplinei de la Solovki, ceea ce înseamnă că ei riscau să fie torturaţi şi împuşcaţi, Vlădicii Victor, Ilarion, Nectarie şi Maxim nu doar că slujeau adesea împreună în secret în pădurile insulei, dar săvârşeau şi numeroase noi hirotonii întru episcop. Ele se săvârşeau păstrând desăvârşită discreţie chiar şi faţă de persoanele cele mai apropiate de candidaţi, astfel încât, în caz de arest sau tortură, să nu dea în mâinile GPU-ului episcopi cu adevărat secreţi. Abia în ajunul plecării mele de la Solovki am aflat de la prietenul meu apropiat, un preot celibatar, că el nu mai era preot, ci episcop secret.

Părintele duhovnicesc comun al întregului episcopat din catacombe şi al clerului de pe insula Solovki era remarcabilul mărturisitor, şi apoi mucenic, protoiereul Nicolae Piskanovski (din oraşul Voronej). Vlădica Maxim îl aprecia profund şi îl numea „dreptar al ortodoxiei”. Odată, Vlădica Maxim, cu mare tulburare a sufletului şi cu lacrimi din inimă (arareori se găsea într-o astfel de stare), mi-a arătat o carte poştală pe care părintele Nicolae o primise de la soţia sa şi de la tânărul său fiu. Pe această carte poştală erau scrise următoarele: „Ne bucurăm întotdeauna, gândindu-ne la suferinţele tale în lagărul de concentrare pentru Hristos

şi pentru Biserica Lui. Fie ca şi tu să te bucuri că şi noi am fost vrednici încă o dată şi încă o dată ca să fim prigoniţi pentru Domnul”.

La Solovki aveam numeroase „biserici”-catacombe secrete, dar „preferatele” noastre erau două: „Catedrala” Sfintei Treimi şi Biserica Sfântul Nicolae făcătorul de minuni. Prima era un mic luminiş în mijlocul unei păduri dese, în direcţia Ariei de verificare „Savvati”. Acoperişul acestei biserici era cerul. Pereţii erau pădurea de mesteacăn. Biserica Sfântul Nicolae se afla în pădurea adâncă, spre Aria de verificare „Muksolm”. Era un desiş format natural din şapte molizi mari. Cel mai adesea slujbele secrete se săvârşeau aici, în Biserica Sfântul Nicolae. În „Catedrala Sfânta Treime”, slujbele se săvârşeau doar vara, la marile sărbători şi, cu deosebită solemnitate, în ziua Pogorârii Duhului Sfânt. Dar câteodată, în funcţie de circumstanţe, slujbe cu mult mai secrete se săvârşeau şi în alte locuri. Astfel, de exemplu, în Joia Mare din 1929, slujba citirii celor douăsprezece Evanghelii s-a ţinut în celula medicilor din Tabăra 10. Vlădica Victor şi părintele Nicolae au venit la noi, ca pentru dezinfecţie. Apoi, în stilul specific catacombelor, ei au ţinut slujba cu uşa încuiată. În Vinerea Mare s-a citit un ordin în toate taberele prin care se informa că pentru următoarele trei zile nimănui nu i se permitea să părăsească taberele după ora 8 p.m., cu excepţia unor circumstanţe extraordinare şi printr-un permis special, scris de comandantul de tabără.

Vineri la 7 p.m., când noi, medicii, tocmai ne întorseserăm în celulele noastre după ziua de muncă de 12 ore, părintele Nicolae a venit la noi şi ne-a spus că un epitaf (un giulgiu cu imaginea lui Hristos pe el) de mărimea unei palme fusese pictat de artistul R. Slujba – prohodul – avea să se facă şi avea să înceapă într-o oră. „Unde?” – a întrebat Vlădica Maxim. „În marea cutie pentru uscat peşte care se găseşte aproape de pădure, lângă tabăra N. Parola: trei ciocănituri şi apoi două. Este mai bine să se vină câte unul o dată”.

Într-o jumătate de oră, Vlădica Maxim şi cu mine am părăsit tabăra şi am pornit spre „adresa” indicată. De două ori cei care patrulau ne-au cerut permisele. Noi, ca medici, le aveam. Dar ceilalţi: Vlădica Victor, Vlădica Ilarion, Vlădica Nectarie şi părintele Nicolae? Vlădica Victor era contabil la fabrica de funii. Vlădica Nectarie era pescar; iar ceilalţi ţeseau plase... Aici era capătul pădurii. Aici se afla cutia, de aproximativ zece metri lungime, fără ferestre, uşa abia vizibilă. Lumină de amurg, cerul acoperit cu nori negri. Ciocănim de trei ori şi apoi de două ori. Părintele Nicolae deschide. Vlădica Victor şi Vlădica Ilarion sunt deja aici... În câteva minute vine şi Vlădica Nectarie. Interiorul cutiei a fost transformat în biserică. Pe podea, pe pereţi, crengi de molid. Câteva lumânări pâlpâiau. Mici icoane de hârtie. Micul epitaf este acoperit de crengi verzi. Zece oameni au venit să se roage. Mai târziu vin alţi patru

sau cinci, dintre care doi sunt călugări. Slujba începe, în şoaptă. Părea că nu avem trupuri, ci că eram doar suflete. Nimic nu distrăgea sau nu se interfera cu rugăciunea... Nu îmi amintesc cum ne-am dus „acasă”, adică la taberele noastre. Domnul ne-a acoperit!

Turele de control ale taberei noastre erau făcute de către comandantul taberei înainte şi după slujbe, la 11 p.m. şi la 4 a.m. Găsindu-ne pe noi, patru medici în frunte cu Vlădica Maxim, în ultima lui tură, comandantul a spus: „Ce este, doctorilor, nu dormiţi?” Şi imediat a adăugat: „Aşa noapte... şi să nu vrei să dormi!” Şi a plecat.

„Doamne Iisuse Hristoase! Îţi mulţumim pentru minunea milei şi a puterii Tale”, a spus cu emoţie Vlădica Maxim, exprimând sentimentele noastre comune.

Noaptea albă de la Solovki se apropia de sfârşit. Dimineaţa pascală, de la Solovki, delicată şi trandafirie, soarele jucând de bucurie, dădeau bineţe lagărului de concentrare mănăstiresc, transformându-l în oraşul invizibil Kitej, umplând sufletele noastre libere cu o bucurie paşnică, nepământească. Mulţi ani au trecut de atunci, dar amintirea parfumată a acestei dimineţi pascale delicate este vie şi de neuitat; parcă ieri a fost. Şi inima crede că printre noi era atunci un sfânt.

Vlădica Maxim era deosebit de prietenos cu Vlădica Victor, care era opusul episcopului-medic. Vlădica Victor era mic de statură, îndesat, plin de veselie, deschis, accesibil, prietenos cu toţi, comunicativ. „Trebuie să-l mângâi pe fiecare om cu ceva”, spunea el, şi pe fiecare om pe care îl întâlnea ştia cum să-l mângâie, cum să-l facă fericit, cum să-i smulgă un zâmbet. El venea adesea şi discuta cu Vlădica Maxim despre destinul Bisericii Ortodoxe Ruse. Fiind un optimist, el încerca în mod constant să-l „infecteze” pe Vlădica Maxim cu credinţa în viitorul strălucitor al Rusiei; dar cel din urmă rămânea un pesimist sau, după cum se definea el însuşi prin cuvintele lui K. Leontiev, „un pesimist optimist”. Sfârşitul tragic al istoriei lumii se apropie, şi aşa mai departe, după cuvântul Domnului, trebuie „să-ţi pleci capul” în aşteptarea triumfului sigur al adevărului lui Hristos!

Pe 21 ianuarie (3 februarie) 1930, de ziua Sfântului Maxim Mărturisitorul (ziua de nume a Vlădicăi Maxim), noi, doctorii, ne-am întâlnit şi am cumpărat de la magazinul din tabăra noastră o ceaşcă de ceai imensă, de porţelan, „pontificală”, de calitate deosebită, şi i-am prezentat-o solemn drept cadou dragului nostru Vlădică. Vlădica mânca puţin, dar îi plăcea să bea ceai. Darul a avut un mare succes. Şi această zi am petrecut-o împreună în întregime, ca de Paşti, în celula noastră, şi Vlădica Victor ne-a spus multe privind detalii interesante ale procesului Sfântului Maxim Mărturisitorul. „Vlădica, aveţi şansa de a purta în zilele noastre numele unui mare protector ceresc şi mărturisitor”, a concluzionat Vlădica Victor în finalul relatării, cu sinceră bucurie.

La 5 (18) iulie 1930, de sărbătoarea Sfântului Serghie de Radonej, prietenii noştri din biroul diviziei sanitare m-au informat că voi fi arestat noaptea şi voi fi trimis cu un „convoi special" la Leningrad, pentru „noi afaceri". Fiind dinainte prevenit, m-am pregătit, mi-am luat rămas bun de la prieteni şi, fără a mă întinde ca să dorm, am început să-mi aştept arestarea. Auzind la două dimineaţa un zgomot şi paşi jos pe scări (celula noastră era la etajul doi), i-am pus metanie Vlădicăi Maxim (care de asemenea nu dormea) şi i-am cerut să mă binecuvânteze şi să se roage ca Domnul să-mi trimită putere ca să suport supărările şi suferinţele care vor veni şi, poate, tortura şi moartea. Vlădica s-a ridicat în picioare, s-a ridicat în toată statura sa herculeană (mi se părea că crescuse şi că devenise enorm), m-a binecuvântat încet, m-a sărutat de trei ori şi a spus cu emoţie: „Vei avea multe supărări şi încercări grele, dar viaţa ta va fi păstrată, iar în cele din urmă vei merge afară, în libertate. Însă, în ceea ce mă priveşte, în câteva luni mă vor aresta şi pe mine şi... mă vor împuşca! Şi tu să te rogi pentru mine, cât timp mai sunt în viaţă şi, îndeosebi, după moartea mea."

Proorocia Vlădicăi Maxim a fost împlinită întocmai. În decembrie 1930, el a fost arestat şi dus la Moscova. Presa rusă din străinătate a scris următorul anunţ în 1931: „Vatican, 30 noiembrie. Abia astăzi Comisia vaticană «pro-Rusia» a primit vestea morţii lui Maxim, episcop ortodox de Serpuhov. Episcopul Maxim a fost împuşcat pe 6 iulie, de către bolşevici, pentru faptul de a fi refuzat recunoaşterea Mitropolitului Serghie, care, după cum se ştie, s-a pus în acord cu autoritatea sovietică".

Cu sfinţii odihneşte, Doamne, sufletul robului Tău, Maxim, primul episcop din catacombe al mult pătimitoarei Biserici Ortodoxe Ruse.

* * *

Nota editorului: Sfinţenia episcopului mucenic Maxim – nu doar în privinţa muceniciei, ci şi în ceea ce priveşte viaţa sa – străluceşte cu claritate în acest manuscris (tipărit iniţial în *Calea ortodoxă*, Jordanville, 1951). O mărturie recentă a acestui fapt este atestată de către nepoata sa, care locuieşte în New York. Anul acesta a fost salvată dintr-o situaţie aproape imposibilă, printr-un ajutor fără îndoială ceresc, şi scrie următoarele: „Cred cu fermitate că aceasta s-a întâmplat deoarece unchiul meu s-a rugat pentru mine înaintea Domnului".

Şi astfel putem crede că creştinul ortodox de astăzi are o mijlocire cerească specială în necazuri şi în încercările credinţei care se apropie, atât prin episcopul-mucenic Maxim, cât şi prin întregul sobor al milioanelor de noi mucenici ai jugului comunist ateu.

Sfinte noule mucenic Maxim, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi! Amin.

3. Alexandru Jacobson

Nou mărturisitor al Casei lui Israel
Pomenit la 8 septembrie (†1930)

M-au urât pe nedrept.
(Ioan 15: 25)

În anul 1929, în groaznicul lagăr de concentrare de la Solovki, începând cu sfârşitul iernii mulţi deţinuţi s-au îmbolnăvit de scorbut, iar spre primăvară, din 18000 de deţinuţi din Divizia a 4-a a lagărului (divizia care ocupa însăşi insula Solovki), numărul celor afectaţi ajunsese la 5000. Mie, ca medic deţinut, mi s-a oferit, pe lângă munca mea obişnuită, să îmi asum supravegherea uneia dintre noile barăci cu 300 de deţinuţi bolnavi de scorbut.

Când am venit la aceste barăci, am fost întâmpinat de un tânăr infirmier evreu, care avea un chip frumos şi vioi. El era student la Medicină în anul IV. Să ai un astfel de ajutor calificat era o mare raritate şi un mare ajutor. Alexandru Yakovlevici Jacobson (acesta era numele lui) a mers cu mine la toate barăcile şi mi-a arătat toţi pacienţii. La fiecare în parte, el mi-a spus în detaliu diagnosticul şi trăsăturile caracteristice ale bolii. Pacienţii se aflau toţi în stare gravă. Gingii intrate în putrefacţie şi purulente, cangrene de scorbut, umflături puternice ale încheieturilor, sângerări cauzate de scorbut sub formă de pete albastre la extremităţi – acestea mi-au sărit în ochi la o examinare grăbită. La o investigare mai amănunţită, mulţi dintre ei s-au dovedit a avea complicaţii grave la organele interne: nefrită hemoragică, pleurezie şi pericardită, afecţiuni grave ale ochiului şi aşa mai departe. Din explicaţiile infirmierului, am înţeles că ştia cu precizie bolile stomatologice şi că stabilea corect diagnoze şi prognoze.

Aflând că Alexandru lucra fără oprire câte 24 de ore, l-am trimis la odihnă şi am început să merg şi să examinez pacienţii singur. În istoricul bolii lor erau înregistrate toate aşa-numitele date uzuale, adică: numele, prenumele, data şi locul naşterii şi aşa mai departe; diagnosticul era prezentat în continuare şi nemulţumirile subiective erau înregistrate. Pe câţiva dintre numeroşii pacienţi am fost nevoit să-i examinez în grabă şi să fac unele observaţii extrem de scurte. Cu toate acestea, examinarea mea, care a început la 8 dimineaţa, s-a terminat doar la 3 dimineaţa, cu două pauze de câte jumătate de oră, pentru prânz şi pentru cină. A doua zi am venit din nou la barăci la 8 dimineaţa şi l-am găsit pe Alexandru,

care trecuse deja pe la toţi pacienţii, împlinind toate prescripţiile mele şi adunând informaţii în cazurile cele mai grave. Lucrase de la 12 p.m. până la 8 a.m., adică 20 de ore, din nou, fără oprire. Faţa lui era umflată şi avea urme clare de lovituri serioase. Ca răspuns la întrebările mele, el mi-a spus următoarele: la 7 a.m., barăcile fuseseră vizitate de şeful poliţiei politice (GPU) din lagăr. Acest şef era beat. Mergând printre pacienţi, el îi întreba dacă erau mulţumiţi de munca medicului şi a infirmierului. Unii dintre deţinuţii bolnavi au declarat că doctorul nu venise decât noaptea târziu, „a aruncat o privire" şi s-a uitat „repede" la „câţiva" dintre pacienţi, „fără a fi oferit vreun ajutor celor grav bolnavi", în timp ce infirmierul nu venise la muncă decât ieri pe la prânz.

Fără a fi cercetat dacă aceste plângeri erau corecte sau nu şi fără a fi cerut explicaţii de la infirmier, şeful l-a lovit pe cel din urmă de câteva ori în faţă şi mi-a ordonat mie, ca medic însărcinat cu această secţie, să vin la el la 12 p. m. „pentru o explicaţie".

„Alexandru Yakovlevici", m-am adresat eu infirmierului, „eu trebuie să plec, după cum ştii, pentru un interogatoriu. Tu însuţi vezi cât de mulţi pacienţi grav bolnavi sunt. Deşi ai muncit deja 20 de ore, nu ai mai putea să lucrezi alte două sau trei ore până mă întorc (sper) de la interogatoriu?"

„Bineînţeles că da, doctore", mi-a răspuns cu supunere infirmierul. „Voi rămâne şi îi voi supraveghea pe toţi cei grav bolnavi."

„Te rog să faci aşa, pentru că, până la urmă, tu vezi ceea ce este până şi în cele mai complicate cazuri şi nu pot decât să-ţi mulţumesc călduros pentru ajutorul tău. Şi, cât mă priveşte pe mine, voi încerca să-i explic şefului GPU că a fost nedrept cu tine."

„O, nu vă deranjaţi pentru mine", a strigat infirmierul foarte vivace, „şi nu-mi luaţi apărarea. Am fost nevoit să sufăr chinuri mult mai grele fără niciun fel de vină şi nu am făcut decât să-I mulţumesc Domnului pentru ele. Amintiţi-vă ceea ce a spus Sfântul Ioan Gură de Aur: «Slavă lui Dumnezeu pentru toate!»"

„Eşti creştin deci?" – l-am întrebat eu, uimit.

„Da, sunt evreu ortodox" – a răspuns el, zâmbind vesel.

În linişte i-am strâns mâna şi am spus: „Ei bine, la revedere. Îţi mulţumesc. Mâine vom vorbi. Roagă-te pentru mine."

„Fiţi liniştit", mi-a spus infirmierul pe un ton confidenţial. „Rugaţi-vă neîntrerupt îngerului păzitor cât veţi sta la interogatoriu. Domnul să vă aibă în pază, doctore."

Am ieşit. Pe drum m-am rugat Domnului, Maicii Sale Preacurate, Sfântului Nicolae, făcătorul de minuni, şi, în special, îngerului meu păzitor, împlinind bunul sfat al lui Alexandru.

Intrând în biroul şefului diviziei GPU, pentru ultima dată m-am rugat în gând îngerului păzitor: „Apără-mă! Luminează-mă!"

Şeful m-a primit în linişte, sever. Cu un deget a indicat un scaun. M-am aşezat.

„Spune-mi când ai făcut vizite pacienţilor ieri şi de ce ajutorul tău, acest infirmier evreu, merge la muncă doar la vremea prânzului?"

În minte, fără cuvinte, l-am chemat în ajutor pe îngerul păzitor. Încercând să fiu calm, cu o voce joasă şi calmă, fără să mă grăbesc, i-am povestit totul în detaliu. I-am povestit că, prin directiva şefului diviziei sanitare, trebuia să vin să iau în grijă barăcile la 8 a.m. Aflând că infirmierul, după ce a deschis un nou salon, primind 300 de pacienţi şi pregătind tot ceea ce era nevoie pentru venirea mea, lucrase fără întrerupere o zi şi o noapte, l-am trimis la odihnă pentru câteva ore, în timp ce eu însumi m-am ocupat de vizitarea pacienţilor. Vizitele mele au durat de la 8 dimineaţa până la 3 noaptea. Şi, de fapt, ultimul grup de pacienţi, la mansardă, l-am examinat doar între orele 2 şi 3 noaptea. Infirmierul, după tura lui de 24 de ore fără pauză, după ce a dormit trei sau patru ore, a venit din nou la muncă ieri, la ora 12 p.m., şi lucrează din nou fără întrerupere de 24 de ore, până în momentul de faţă.

„Atunci, pentru ce se plâng porcii ăia?" – m-a întrerupt şeful. „Spune-le ălora buni de aruncat că îi voi băga în celule individuale!"

„Nu este vina lor", am răspuns eu. „Până la urmă, ei n-au ştiut condiţiile de lucru. Ei v-au spus adevărul, că infirmierul a venit la ei în mansardă la 12 p. m. şi că medicul i-a vizitat abia la ora 2 dimineaţa."

„Bine", a spus el, scărpinându-se în cap şi căscând, „bine, mergi".

Întorcându-mă de la interogatoriu, am plecat imediat la barăcile-salon. Acolo l-am găsit pe şeful diviziei sanitare, un medic care, după ce şi-a ispăşit condamnarea sa (pentru un avort care s-a soldat cu moarte), a rămas să lucreze ca „angajat liber".

Şeful diviziei sanitare striga la infirmier pentru ceva ce nu era în regulă. „Ce scandalos să apari atât de târziu la muncă", a strigat el la mine. Eu i-am explicat şi a plecat.

„De ce este atât de furios pe tine?" – l-am întrebat pe Alexandru.

„Pentru că este un miros greu aici. Eu i-am explicat că 90% dintre pacienţi au răni purulente. Apoi el a strigat «Linişte!» şi apoi aţi intrat dumneavoastră."

„Mergi la culcare", i-am spus. „Să vii la şase seara".

De mult voiam să îl cunosc mai bine pe Alexandru şi să avem o discuţie de la inimă la inimă; dar, pentru că eram atât de ocupaţi şi epuizaţi, de multă vreme nu reuşeam să facem aceasta.

Cu toate acestea, odată, la praznicul Naşterii Preasfintei Maici a lui Dumnezeu, sub pretextul inspectării unui punct de lucru depărtat, am reuşit să îi determin să ne trimită pe amândoi împreună. Dimineaţa devreme am venit cu el chiar de la Mănăstirea Solovki, pe strada Sfântul Savatie, şi, după ce am mers câţiva kilometri, am ieşit de pe stradă şi am

intrat într-o pădure de pin. Era o zi de toamnă minunată, senină şi caldă, aşa cum se vede rareori în Solovki. Sub razele soarelui, mestecenii străluceau într-un auriu ca nişte pete mari în pădurea de pin. Acest peisaj levitanian[4] dădea o tristeţe liniştită de bucurie duhovnicească sărbătorii Maicii Domnului. Mergând spre adâncul pădurii, m-am aşezat cu Alexandru pe nişte buturugi şi i-am cerut să-mi vorbească despre el.

El mi-a spus următoarele: era fiu al unui negustor de la Piaţa Sfântul Alexandru din Petersburg. Şi-a pierdut părinţii de timpuriu şi a început să meargă pe drumul său în viaţă. Fiind student în anul II la Medicină, el a cunoscut şi a devenit prieten cu un anumit geolog, un evreu care era tolstoit, care l-a atras cu poveştile lui despre Lev Tolstoi şi cu învăţăturile tolstoiţilor. O impresie puternică au avut asupra lui Alexandru nu lucrările teologice ale lui Tolstoi, ci poveştile şi istoriile sale: „Dumnezeu este acolo unde este iubire”, „Ce om trăieşte în conformitate” şi altele. Într-un an, fiind de acum student în anul III, el a întâlnit un medic bătrân care îl cunoscuse personal pe Lev Tolstoi. Acest medic, un creştin ortodox convins, i-a explicat lui Alexandru esenţa sectei lui Tolstoi şi i-a descoperit „comoara inestimabilă a Bisericii Ortodoxe”. După trecerea unui alt an, Alexandru a fost botezat şi a devenit creştin ortodox.

„După botezul meu”, a povestit Alexandru, „nu puteam să-i privesc cu indiferenţă pe evreii credincioşi. Evreii atei, aşa cum sunt majoritatea acum, nu mă interesau prea mult. Dar acei evrei care credeau în Dumnezeu începeau să mi se pară pur şi simplu nişte oameni lipsiţi de soartă, aflaţi în eroare, faţă de care eram obligat moral să îi aduc la Hristos. Îi întrebam de ce ei nu erau creştini. De ce nu Îl iubeau pe Hristos?”

Disputele şi predicile noului convertit au devenit cunoscute, iar Alexandru a fost arestat.

„La unul din lagărele de concentrare”, a continuat Alexandru, „unde lucram la obişnuitele munci foarte grele, la supraveghere era o bestie groaznică pe post de şef. Dimineaţa şi seara, înainte şi după muncă, el alinia toţi deţinuţii şi le poruncea să cânte «rugăciunile de dimineaţă şi de seară»: dimineaţa, «internaţionala», iar seara, un fel de cântec sovietic în care erau cuvintele «toţi ca unul vom muri pentru puterea sovieticilor». Toată lumea cânta, dar eu nu puteam; eu tăceam. Trecând printre rânduri, şeful a observat că eu tăceam şi a început să mă lovească în faţă. Apoi am cântat tare, în mod neaşteptat chiar şi pentru mine, uitându-mă la cer: «Tatăl nostru care eşti în ceruri». Această bestie de şef a devenit posedat de răutate şi, aruncându-mă la pământ, m-a lovit până la inconştienţă cu călcâiele. După ce am fost eliberat din lagărul de concentrare, am primit un «exil voluntar» la oraşul Viatka.”

„Ei bine, şi cum te-ai stabilit în Viatka?”, l-am întrebat eu.

---

4 Isaac Ilici Levitan (1860-1900) – pictor clasic peisagist rus-lituanian.

„Când am venit în Viatka, un oraş total necunoscut pentru mine, mai întâi de toate am întrebat unde este biserica. (Pe atunci, încă nu fuseseră închise toate bisericile.) Când am venit la biserică, am întrebat dacă se afla acolo o icoană a Sfântului Trifon de Viatka şi care este ziua lui de pomenire. Ei mi-au arătat o icoană şi mi-au spus că sfântul era pomenit a doua zi, 8 octombrie. Inima mi-a tresăltat de bucurie pentru că Sfântul Trifon mă adusese în oraşul lui chiar de ziua lui. Căzând în genunchi înaintea icoanei sfântului, i-am spus că nu aveam niciun prieten în Viatka în afară de el şi că nu aveam pe altcineva de la care să cer ajutor. I-am cerut să-mi aranjeze viaţa şi munca în Viatka. După rugăciune, inima mea era liniştită, în pace şi plină de o bucurie calmă – un semn evident al faptului că rugăciunea mea fusese ascultată. Ieşind afară din biserică, după privegherea de toată noaptea, am luat-o încet pe strada principală, ţinând în braţe bocceluţa cu lucrurile mele. „Ei bine, dragul meu, tocmai ai ieşit din spital?" – am auzit dintr-odată o voce plăcută de femeie. În faţa mea se oprise o doamnă în vârstă şi durdulie, cu o eşarfă albă, curată pe cap, îmbrăcată modest, curat şi îngrijit, privindu-mă cu ochi senini şi blânzi. „Nu, mătuşă", i-am răspuns eu, „nu am venit de la spital; am venit de la închisoare. Am fost eliberat din lagărul de concentrare şi am fost trimis la Viatka."

„O, pentru ce crime ai suferit pedepse: pentru tâlhărie, pentru furt, pentru ucidere?" „Nu, pentru credinţa în Dumnezeu şi pentru că, evreu fiind, am devenit creştin", i-am răspuns eu. S-a iscat o discuţie. Ea m-a invitat să intru în casa ei. În camera ei totul era curat şi ordonat, şi colţul de deasupra patului era plin cu icoane, în faţă cărora ardeau trei candele de culori diferite. „Mâine este pomenirea Sfântului Trifon de Viatka, apărătorul şi protectorul oraşului", a spus femeia şi mi-a arătat o mică icoană a sfântului. Eu am căzut în genunchi înaintea icoanei şi am plâns de bucurie recunoscătoare şi, astfel, am aranjat să locuiesc cu această văduvă evlavioasă; două zile mai târziu am găsit de lucru ca şofer de camion. Astfel, am trăit în pace, slavă lui Dumnezeu, timp de jumătate de an, dar în primăvară am fost arestat din nou şi de data aceasta am primit zece ani, şi am venit în această sfântă insulă Solovki. Acum sunt Sfinţii Zosima şi Savatie cei care mă ajută cu rugăciunile lor."

În tăcere am mers mai departe cu Alexandru în adâncurile pădurii. Şi, dintr-odată, cu totul pe neaşteptate, am dat peste un paraclis de piatră veche şi pe jumătate părăginită, cu ferestrele şi uşa blocate cu scânduri. Scândurile erau vechi şi foarte uşor de înlăturat cu puţin efort. Am intrat în paraclis şi am văzut pe perete o icoană mare a Maicii Domnului din Smolensk. Pictura de pe icoană era cojită, şi doar chipul Maicii Domnului se păstrase clar – de fapt, doar iubiţii ei ochi.

Alexandru dintr-odată a căzut în genunchi în faţa acestei icoane, ridicându-şi în sus amândouă mâinile şi cu voce tare a cântat „Cuvine-se

Alexander Jacobson (desen contemporan)

cu adevărat”. El a cântat rugăciunea până la sfârşit. Ceva mă ţinea de gât şi nu am putut să cânt cu vocea mea; dar întregul meu suflet a cântat şi s-a bucurat, uitându-mă la cele două perechi de ochi: minunaţii ochi ai Maicii Domnului şi ochii trişti ai lui Alexandru.

La o lună după această plimbare, Alexandru a fost arestat şi trimis nu se ştie unde. Arestul unui deţinut sfârşea de obicei cu plutonul de execuţie.

Aproape patruzeci de ani au trecut de atunci şi în faţa mea apare adesea cu o claritate de neuitat minunata imagine a rugăciunii acestui evreu ortodox mărturisitor înaintea ochilor icoanei Maicii Domnului. Şi aud vocea lui veselă răsunând cu credinţă de neînvins şi cu o dorinţă arzătoare şi profundă de a o slăvi pe ea, care este „mai cinstită decât heruvimii...”

* * *

(Profesorul S.V. Grotov, care se afla atunci în Solovki şi îl cunoştea bine pe Alexandru Jacobson ca un confrate oponent al serghianismului, dă mărturie despre faptul că a fost împuşcat în 1930.)

4. Călugăriţele de la Şamordino în închisoarea Solovki

ŞI MINUNEA CURAJULUI LOR
Pomenite la 12 noiembrie

Pe cel care se nevoieşte, Dumnezeu îl umbreşte cu mila Sa; dar cel care iubeşte dobândeşte mângâiere.
Stareţul Ambrozie de la Optina

În vara lui 1929 au venit în Solovki aproximativ treizeci de călugăriţe. Probabil, majoritatea erau de la Mănăstirea Şamordino, care se afla lângă renumita sihăstrie de la Optina.

Călugăriţele nu au fost duse la secţiile speciale pentru femei, ci au fost ţinute separat. Când au început să fie interogate şi verificate după listă, ele au refuzat să dea aşa-numitele date de bază despre ele, adică răspunsul la întrebările cu privire la numele lor, anul şi locul naşterii, educaţia şi aşa mai departe.

După ţipete, ameninţări şi bătăi, ele au fost puse în celule izolate şi au fost chinuite cu foamea, setea şi cu privarea de somn, adică li s-au aplicat toate metodele coercitive obişnuite. Dar călugăriţele au rămas de neclintit şi chiar au fost destul de curajoase – un fapt foarte rar în lagărul de concentrare – ca să refuze orice fel de muncă forţată.

După câteva zile, eu şi profesorul doctor Zizilenko (care fusese trimis la Solovki deoarece, în timp ce era medic şef de secţie la închisoarea Taganka din Moscova, acceptase în secret tunderea monahală şi devenise episcop cu numele de Maxim) am fost chemaţi la şeful diviziei sanitare. Ni s-a ordonat confidenţial să le facem călugăriţelor o examinare medicală, cu scopul de a confirma că nu sunt apte pentru muncă, pentru a avea astfel o bază oficială pentru a le elibera de munca fizică forţată.

Era pentru prima oară în istoria insulei Solovki când administraţia se găsea într-o situaţie atât de complicată. De obicei, în astfel de cazuri ei acţionau foarte aspru şi barbar. După o bătaie serioasă a celor care refuzau să lucreze, erau trimişi pe insula pentru pedepsire Anzersk, de unde nimeni nu s-a întors niciodată viu.

De ce aceste călugăriţe rebele nu erau trimise la Anzersk nu puteam înţelege. I-am pus această întrebare şefului diviziei sanitare a întregului lagăr de concentrare. El ne-a explicat că protestul tăcut şi controlat al călugăriţelor nu se asemăna întru nimic cu protestele cu care era obişnuită administraţia să aibă de-a face. Celelalte proteste erau adesea însoţite de scandal, ţipete şi huliganism. Dar aici era linişte, sim-

Turnurile Mănăstirii Solovki iarna, cam prin 1930,
un lagăr de concentrare comunist

plitate, umilinţă şi o supunere extraordinară. „Ele sunt muceniţe fanatice, care caută suferinţe", a explicat şeful diviziei sanitare. „Ele sunt un fel de cazuri psihice, masochiste, dar nouă ne pare nespus de rău pentru ele. Eu nu pot să suport să văd umilinţa şi supunerea cu care îndură presiunea. Şi nu doar eu. Nici Vladimir Yegorovici, şeful lagărului de concentrare, nu a putut să suporte asta. El chiar s-a certat cu şeful diviziei GPU şi vrea oarecum să uşureze şi să rezolve această chestiune. Dacă le găsiţi inapte pentru muncă fizică, vor fi lăsate în pace."

Când am ajuns la barăcile unde erau ţinute călugăriţele, am văzut nişte femei extraordinar de sobre, paşnice şi cu stăpânire de sine, în veşminte monahale vechi şi peticite, dar curate.

Erau vreo treizeci. Li se putea da vârsta unui „etern treizeci" de ani, deşi, fără îndoială, unele erau mai în vârstă şi unele mai tinere. Pe toate feţele se afla ceva din expresia Maicii Domnului „Bucuria tuturor celor necăjiţi", şi această supărare era atât de evidentă şi de modestă, încât cu totul involuntar mi-am amintit de anumite versuri din Tiucev. Apariţia lor supusă era de o asemenea frumuseţe duhovnicească, încât nu putea decât să evoce un sentiment de regret profund şi de respect.

„Ca să nu le supăr, mai bine să ies, doctore", a spus şeful secţiei care m-a întâmpinat şi care trebuia să fie prezent ca reprezentant al comitetului medical. Am rămas singur cu ele.

„Bună ziua, maicilor", m-am plecat în faţa lor. În linişte, mi-au răspuns cu o plecăciune adâncă.

„Sunt medic. Am fost trimis să vă examinez."

„Suntem bine. Nu este nevoie să ne examinaţi", m-au întrerupt câteva voci.

„Eu sunt un credincios creştin ortodox şi sunt în acest lagăr de concentrare ca deţinut din pricina poziţiei mele bisericeşti."

„Slavă lui Dumnezeu", câteva voci mi-au răspuns din nou.

„Tulburarea voastră este de înţeles pentru mine", am continuat, „dar nu vă voi examina. Îmi veţi spune doar lucrurile de care vă plângeţi, iar eu vă voi trece la categoria celor incapabili de muncă."

„Dar noi nu ne plângem de nimic. Suntem destul de sănătoase."

„Dar, fără o definiţie a inabilităţii pe care o aveţi pentru lucru, vă vor trimite la o muncă extraordinar de dificilă."

„Este acelaşi lucru: nu vom munci nici dacă este o muncă dificilă, nici dacă este una uşoară."

„De ce?" – am întrebat uimit.

„Pentru că nu vrem să muncim pentru regimul lui Antihrist."

„Ce spuneţi?", am întrebat supărat. „Până la urmă, la Solovki sunt mulţi episcopi şi preoţi care au fost trimişi aici pentru mărturisirea lor. Toţi muncesc, fiecare după cum este în stare. Episcopul de Viatka, de exemplu, lucrează pe post de contabil la fabrica de funii, iar în departa-

Gravură reprezentând Mănăstirea Solovki

mentul de lemnărie muncesc mulţi preoţi. Ei ţes plase. Vinerea muncesc 24 de ore, zi şi noapte, astfel încât să îndeplinească repede cota suplimentară şi astfel să-şi elibereze o parte din timp pentru rugăciune în seara de sâmbătă şi dimineaţa de duminică.”

„Dar noi nu vom munci sub constrângerea ordinelor pentru regimul lui Antihrist.”

„Ei bine, fără examinare voi da un oarecare diagnostic pentru voi şi voi concluziona că nu sunteţi capabile de muncă fizică grea.”

„Nu, nu este nevoie să faceţi astfel. Iertaţi-ne, dar vom fi obligate să spunem că acest lucru nu este adevărat. Suntem bine. Putem munci, dar nu vrem să muncim pentru acest regim al lui Antihrist şi nu vom munci nici chiar de-ar fi să ne omoare pentru asta.”

„Nu vă vor ucide, dar vă vor tortura până la moarte”, am spus în şoaptă, riscând să fiu auzit şi de alţii; am spus-o cu durerea inimii.

„Dumnezeu ne va ajuta să îndurăm torturile”, a spus una dintre călugăriţe, de asemenea încet. Mi-au venit lacrimi în ochi. M-am plecat înaintea lor în linişte. Aş fi vrut să mă aplec până la pământ şi să le sărut picioarele.

Într-o săptămână, comandantul diviziei sanitare a intrat în biroul medicilor şi, printre alte lucruri, ne-a informat: „Ne-am săturat de călugăriţele astea, dar acum au fost de acord să muncească. Ele cos şi repară îmbrăcămintea de la salonul principal. Doar că au pus condiţia ca să fie toate împreună şi să li se permită să cânte un fel de cântece în timp ce muncesc. Şeful lagărului de concentrare a permis acest lucru. Acolo se găsesc acum, cântând şi muncind.”

Călugăriţele erau în aşa măsură izolate, încât chiar şi noi, medicii diviziei sanitare, care ne bucuram de o oarecare libertate de mişcare şi care aveam multe legături şi mulţi prieteni, pentru multă vreme nu am putut primi niciun fel de veşti despre ele. Şi doar o lună mai târziu am aflat cum avusese loc ultimul act al tragediei lor.

Într-unul din convoaiele care veniseră la Solovki a fost adus şi un preot, care s-a dovedit a fi părintele duhovnic al câtorva dintre călugăriţe. Şi, chiar dacă legăturile dintre ei păreau, în condiţiile lagărului de concentrare, cu totul imposibile, călugăriţele au reuşit într-un anumit fel să ceară îndrumări din partea povăţuitorului lor.

Esenţa întrebărilor lor consta în următoarele: „Noi am venit în lagărul de concentrare pentru suferinţă, dar aici suntem bine. Suntem împreună; cântăm rugăciuni; munca ne este plăcută; am acţionat corect că am fost de acord să muncim sub condiţiile regimului lui Antihrist? Nu ar trebui să renunţăm şi la această muncă?”

Părintele duhovnic a răspuns cu o interdicţie a muncii destul de neclară.

Şi apoi călugăriţele au renunţat la orice fel de muncă. Administraţia a aflat cine era vinovat pentru asta. Preotul a fost împuşcat. Dar, când călugăriţele au fost informate despre aceasta, au spus: „Nimeni nu este în stare să ne dezlege de această interdicţie”.

Călugăriţele au fost despărţite curând şi, una câte una, au fost duse în diferite locuri.

În ciuda încercărilor noastre, nu am reuşit să mai aflăm alte ştiri despre ele. Au dispărut fără urmă.

Câţiva ani mai târziu, din gura unui deţinut american care muncea ca un sclav într-un lagăr de concentrare, vine următoarea informaţie suplimentară, care aruncă lumină peste finalitatea duhovnicească a fermităţii ascetice a unora dintre aceste călugăriţe.

MINUNEA CĂLUGĂRIŢELOR

Când conversaţia a trecut la religie, aşa cum s-a întâmplat curând, am auzit despre o întâmplare extraordinară, o minune, care avusese loc de curând la Vorkuta. Dumnezeu era într-adevăr acolo cu noi! Şi entuziasmul cu care omul mi-a spus această poveste nu a lăsat nicio îndoială asupra faptului că Cortina de fier nu putea să-L ţină pe Dumnezeu în afara unei ţări sau în afara minţilor şi inimilor poporului Său.

Era în luna noiembrie a anului 1950, chiar imediat după sosirea noastră, când trei călugăriţe au ajuns în lagărul de concentrare cu sentinţa pentru muncă silnică. Miile de femei deţinute de la Vorkuta nu munceau în mine, ci făceau alte munci grele, iar călugăriţele au fost trimise într-un pluton unde se făceau cărămizi pentru muncile de construcţie din întreaga zonă arctică şi din Rusia.

Când călugăriţele au fost duse pentru prima dată la fabrica de cărămizi, i-au spus şefului că ele priveau orice muncă făcută pentru regimul comunist ca şi când ar fi fost pentru diavol şi, de vreme ce ele erau slujitoarele lui Dumnezeu şi nu ale lui Satan, ele nu îşi propuneau să se plece ordinelor şefului lor, în ciuda oricăror ameninţări ale acestuia.

Dezbrăcate de veşmintele religioase, aveau drept armură credinţa. Ele erau gata să înfrunte orice pentru a-şi ţine făgăduinţa şi chiar au înfruntat pedeapsa, o dovadă vie de mare curaj. Li s-au dat raţii de pedeapsă, constând în pâine neagră şi supă râncedă, zi de zi. Dar în fiecare dimineaţă când li se poruncea să meargă la fabrica de cărămizi, în gropile cu pământ, sau la oricare altă muncă de rupt spatele, ele refuzau. Acest refuz însemna, desigur, că trebuia să treacă prin chinuri şi mai mari. Mâniaţi de încăpăţânarea lor şi temându-se de efectul asupra celorlalţi muncitori sclavi, comandantul a poruncit să fie puse în cămaşă de forţă. Mâinile le-au fost legate la spate şi apoi funia cu care le-au fost legate încheieturile mâinilor a fost trecută în jurul gleznelor şi dusă în

sus strâns. În acest fel, picioarele le-au fost trase în spate, iar umerii au fost traşi în spate şi în jos într-o poziţie de durere groaznică.

Călugăriţele se zvârcoleau în agonie, dar niciun ţipăt de protest nu le-a scăpat. Şi, când comandantul a poruncit să se arunce apă peste ele, astfel încât materialul de bumbac al cămăşilor de forţă să se strângă, se aştepta ca ele să ţipe din cauza acestei presiuni asupra trupurilor torturate, dar tot ceea ce s-a întâmplat a fost că ele au gemut încet şi au căzut în stare de inconştienţă. Legăturile lor au fost atunci desfăcute şi ele şi-au revenit; după aceea au fost legate din nou şi încă o dată binecuvântata uşurare a leşinului a venit peste ele. Ele au fost ţinute în această stare mai bine de două ore, dar paznicii nu au îndrăznit să mai continue tortura, deoarece circulaţia lor fusese întreruptă şi femeile erau la un pas de moarte. Regimul comunist voia sclavi, nu schelete. Ei nu transportau oameni până la Vorkuta pentru a-i omorî. Guvernul sovietic voia să fie scos cărbunele din mine. Muncitorii sclavi puteau fi eliminaţi, bineînţeles, dar numai după ani de muncă. Prin urmare, scopul comandantului era să tortureze aceste călugăriţe până ce aveau să fie de acord să muncească.

În cele din urmă, comandantul a hotărât să încerce. Fie călugăriţele aveau să muncească, fie va trebui să le omoare, încercând să le oblige. El a poruncit să fie din nou numite la munca de afară şi, dacă ar continua să refuze, să fie duse pe un deal în vântul aspru al iernii arctice timpurii şi să fie lăsate să stea acolo nemişcate toată ziua, privind celelalte femei care munceau. Li s-a aplicat, de asemenea, şi această tortură. Când lumina palǎ a zilei arctice scurte răsărea, ele erau văzute îngenunchind acolo, iar paznicii mergeau la ele aşteptând să le găsească îngheţate, dar ele păreau relaxate şi calde.

Văzând aceasta, comandantul a ordonat să li se scoată mănuşile şi căciulile, astfel încât să fie expuse la deplina furie a vântului. Pe parcursul celor opt ore de muncă ale zilei, ele îngenuncheau pe vârful dealului vântos în rugăciune. Sub ele, femeile care frământau pământul pentru cuptoarele de cărămizi sufereau intens din cauza frigului. Multe se plângeau că le îngheţau picioarele, în ciuda faptului că purtau nişte cizme care se presupunea a fi călduroase. Seara, când alţi paznici au mers pe deal ca să le ia pe călugăriţe şi să le aducă înapoi la barăci, se aşteptau să le găsească degerături la urechi, la mâini şi la picioare. Din nou în ziua următoare au îngenunchiat timp de opt ore în vânt, nepurtând nici pălării, nici mănuşi, la temperaturi cu mult sub zero grade. În noaptea aceea încă nu suferiseră nicio degerătură serioasă şi încă mai erau hotărâte în refuzul lor de a lucra. Cu toate acestea, a treia zi au fost duse afară şi, de data aceasta, eşarfele le-au fost luate.

În acest timp, vestea despre ceea ce se întâmpla se răspândise în toate lagărele de concentrare din regiunea Vorkuta. Când, la sfârşitul

celei de a treia zi, o zi cu mult mai rece decât cele pe care le trăisem în acea iarnă, călugăriţele cu capul gol au fost aduse în continuare fără cea mai mică urmă de degerătură, toată lumea murmura că într-adevăr Dumnezeu făcuse o minune. Nu mai era alt subiect de conversaţie în toată Vorkuta. Chiar şi bărbaţii duri din alte tabere găseau scuze ca să vină la fabrica de cărămizi şi să arunce pe furiş o privire la cele trei personaje de pe deal. Femeile care lucrau în groapa de jos îşi făceau cruce şi murmurau rugăciuni. Chiar şi comandantul era foarte deranjat. Dacă nu era un om religios, el era cel puţin într-un anumit fel superstiţios şi ştia destul de bine atunci când era martor al unei Puteri care nu era de pe acest pământ!

În ziua a patra, chiar şi paznicii înşişi erau înfricoşaţi de puterea nepământească pe care păreau să o aibă aceste femei şi au refuzat categoric să le atingă sau să mai aibă ceva de-a face cu ele. Comandantului însuşi îi era frică să meargă şi să le ordone să meargă pe deal. Şi astfel, ele nu au mai fost deranjate în rugăciunile lor şi au fost scoase de la raţiile de pedeapsă. Când am plecat din Vorkuta, patru ani mai târziu, acele călugăriţe încă mai erau la tabăra fabricii de cărămizi şi nici una din ele nu făcuse nicio zi de muncă productivă pentru regimul comunist. Ele erau păzite cu teamă şi respect. Paznicii aveau indicaţii să nu se atingă de ele sau să le deranjeze. Ele îşi pregăteau propria mâncare şi îşi făceau chiar şi propriile haine. Ele îşi manifestau religiozitatea în felul lor propriu şi păreau în pace şi mulţumite. Deşi deţinute, ele erau duhovniceşte libere. Nimeni în Uniunea Sovietică nu avea o astfel de libertate religioasă ca ele.

Cum anume a stimulat exemplul lor credinţa religioasă a mii de deţinuţi şi paznici acolo la Vorkuta, nu pot spune. Mai târziu, când am avut şansa, ca responsabil al vestiarului bărbaţilor MVD, să vorbesc cu unii dintre cei mai înrăiţi comunişti ruşi despre religie, niciunul nu a pregetat să menţioneze minunea călugăriţelor. (John Noble: *L-am găsit pe Dumnezeu în Uniunea Sovietică*, Zondervan, Mich. 1971, pp. 112-117).

5. Maica Maria din Gatchina

STAREŢA DIN CATACOMBE, MÂNGÂIETOAREA
Pomenită la 26 ianuarie (†1930)

Suferinţele intense, precum aurul în topitoare,
curăţă sufletul, îi dau viaţă, îl întăresc şi îl tempereazā.
Sfântul Iosif al Petrogradului

La aproximativ cincizeci de kilometri de Petrograd se află micul oraş Gatchina, bine cunoscut tuturor locuitorilor din Petrograd pentru grădinile, parcurile şi palatele lui. În acest oraş a trăit înainte de Revoluţie o călugăriţă, Maria, care era cunoscută nu doar de locuitorii din Gatchina, ci şi de mulţi locuitori ai Petrogradului. Revoluţia din 1917 a găsit-o pe maica Maria pe patul de suferinţă. După ce a suferit de encefalită (o inflamaţie a creierului), ea s-a îmbolnăvit de Parkinson (boală degenerativă a sistemului nervos central, numită astfel după medicul Parkinson care a descris această stare patologică): corpul ei, cu totul nemişcat, părea încătuşat, iar faţa anemică era ca o mască; putea vorbi, dar începuse să vorbească doar cu jumătate de gură, printre dinţi, pronunţând încet şi monoton. Ea era totalmente invalidă şi avea mereu nevoie de ajutor şi de o îngrijire atentă. De obicei, această boală continuă cu schimbări psihologice radicale (iritabilitate, o încăpăţânare obositoare de a repeta întrebări stereotipe, un egoism şi egocentrism exagerat, manifestări de senilitate şi altele asemenea), fapt pentru care astfel de pacienţi sfârşesc adesea în spitalele de psihiatrie. Dar maica Maria, fiind invalidă fizic în totalitate, nu doar că nu a degenerat psihic, ci a arătat trăsături de personalitate şi de caracter cu totul deosebite, care nu sunt caracteristice pentru aceşti pacienţi. Ea a devenit extrem de supusă, de umilă, ascultătoare, necerând nimic, concentrată în sine însăşi; ea a devenit absorbită de rugăciunea permanentă, purtându-şi boala dificilă fără nici cel mai mic murmur. Ca o recompensă pentru această umilinţă şi răbdare, Domnul i-a trimis un dar: mângâierea celor întristaţi. Oameni cu totul străini şi necunoscuţi, care se găseau în supărări, întristări, depresie, deznădejde, au început să o viziteze şi să converseze cu ea. Şi toţi cei care veneau la ea plecau consolaţi, simţind o iluminare a supărării lor, o liniştire a întristării, o calmare a temerilor, o îndepărtare a depresiei şi a deznădejdii. Vestea despre această călugăriţă extraordinară s-a răspândit treptat dincolo de graniţele oraşului Gatchina.

Maica Maria trăia într-o căsuţă de lemn, la periferia oraşului, unde am vizitat-o în martie, 1927. În timp ce aşteptam să fiu primit, am exa-

minat numeroasele fotografii din camera de primire şi am observat două: Mitropolitul Veniamin (al Petrogradului, noul mucenic) şi Mitropolitul Iosif (curând avea să devină conducătorul mişcării „iozefite”). Mitropolitul Iosif scrisese pe fotografia sa o dedicaţie emoţionantă maicii Maria, citând un paragraf lung din lucrarea sa *În îmbrăţişarea Tatălui*, în timp ce Mitropolitul Veniamin scrisese scurt: „Către profund respectata pătimitoare Maica Maria, care, printre mulţi întristaţi, m-a consolat şi pe mine, un păcătos...”

Am avut şansa binecuvântată de a fi prezent la manifestarea minunii vindecării sufletelor întristate. Un tânăr, care devenise deznădăjduit după arestul şi exilul tatălui său preot, a plecat de la maica având un zâmbet de bucurie, hotărându-se să accepte treapta de diacon. La fel, o tânără femeie care suferea a devenit strălucitor de bucuroasă, hotărându-se să devină călugăriţă. Un bărbat mai în vârstă, care suferea profund din cauza morţii fiului său, a plecat de la maica Maria cu fruntea sus şi încurajat. O femeie în vârstă, care venise cu lacrimi, a plecat calmă şi fermă.

Când am intrat la ea, i-am spus maicii Maria că mă ataca adesea o depresie teribilă, durând câteodată mai multe săptămâni şi că nu puteam găsi nicio metodă de a scăpa de ea.

„Depresia este o cruce duhovnicească”, mi-a spus ea; „ea este trimisă să ajute penitentul care nu ştie să se pocăiască, adică pe acela care, după pocăinţă, cade din nou în păcatele de mai înainte... Şi, prin urmare, doar două medicamente pot trata această suferinţă a sufletului, uneori foarte mare. Trebuie fie să înveţe să se pocăiască şi să ofere roadele pocăinţei; sau, dacă nu, să poarte această cruce duhovnicească, depresia, cu umilinţă, supunere, răbdare şi cu mare mulţumire faţă de Domnul, amintindu-şi că purtarea acestei cruci este socotită de Domnul ca rod al pocăinţei... Şi, până la urmă, ce mare consolare este să realizezi că descurajarea ta este rodul nerecunoscut al pocăinţei, o pedepsire de sine inconştientă pentru absenţa roadelor care sunt cerute... De la acest gând ar trebui să ajungă la căinţă şi, apoi, depresia se topeşte treptat şi adevăratele roade ale pocăinţei vor apărea...”

Aceste cuvinte ale maicii Maria au fost literalmente ca şi când ar fi făcut o operaţie pe sufletul meu şi ar fi îndepărtat o tumoră duhovnicească... Şi eu am plecat alt om.

Prin 1930, maica Maria a fost arestată. Ea a fost acuzată de propagandă contra-revoluţionară şi de a fi participat într-o organizaţie contra-revoluţionară, în conformitate cu paragrafele 10 şi 11 ale articolului 58 (al Codului Penal sovietic). Fratele ei a fost, de asemenea, arestat. „Organizaţia” era compusă doar din doi oameni. Iar „propaganda” împotriva regimului comunist era darul ei de a mângâia oamenii aflaţi în suferinţe. Cei care au fost prezenţi în timpul arestului descriu o imagine în-

fricoşătoare a batjocurii şi a crudei violenţe asupra pacientei suferinde, care era paralizată şi incapabilă de orice mişcare fizică. „Crima religios-politică” a maicii Maria s-a agravat prin refuzul ei de a-l recunoaşte pe Mitropolitul Serghie după faimoasa Declaraţie din 1927, care a dus la o schismă în Biserica rusă.

Biata suferindă a fost trasă de braţe, care au fost răsucite la spate, pe podea şi pe pământ, de la patul ei până la camionetă, de către doi cekişti. Lovindu-i încă şi mai mult trupul suferind şi paralizat, cekiştii au aruncat-o în camionetă şi au luat-o. Fratele ei a fost luat într-un alt automobil, într-un aşa numit „corb negru” (o limuzină neagră, folosită în special pentru transportarea victimelor arestărilor făcute în toiul nopţii; este descrisă de către Soljeniţîn în primul volum al *Arhipelagului Gulag*). Cinstitorii compătimitori ai maicii Maria au început să-i aducă în închisoare pachete modeste. Acestea au fost acceptate timp de o lună. Apoi, dintr-odată, nu au mai acceptat pachetele şi au spus scurt: „A murit în spital”. (Astfel de pacienţi neajutoraţi erau de obicei omorâţi.) Trupul nu a fost dat înapoi.

Fratele ei, un tânăr slab, mic şi rafinat, care o îngrijise cu jertfă de sine şi care primea vizitatorii, după nouă luni de investigaţii a primit cinci ani de închisoare într-un lagăr de concentrare siberian.

6. Arhiepiscopul Dimitrie al Gdovului

ŞI PREOTUL SĂU, NICOLAE PROZORON
Pomeniţi la 6 august (†1938)

Şi veţi cunoaşte adevărul,
iar adevărul vă va face liberi.
(Ioan 8: 32)

Fiu al lui Gabriel Liubimov, viitorul ierarh mucenic Dimitrie era originar din Petersburg. A absolvit Academia Teologică din Petersburg în 1883 şi a fost numit psalt la biserica rusă din Stuttgart. În următorul an preda la Şcoala Teologică din Rostov. În 1886 a fost hirotonit preot şi a fost numit la Biserica Sfântul Mihail din Oranienbaum. Doi ani mai târziu, a fost transferat în Petersburg, la biserica mare de parohie a Maicii Domnului, unde a slujit timp de 30 de ani. Această biserică susţinea o mare varietate de servicii caritabile: conducea un orfelinat, aziluri de bătrâni, şcoli etc. Se afla lângă piaţa Senniy, într-un cartier care a fost făcut celebru de scrierile lui Dostoievski, unde se găseau săracii şi proscrişii societăţii. Părintele Dimitrie avea mare dragoste faţă de oamenii săraci şi nenorociţi din această parohie, iar această dragoste şi lucrările sale altruiste pentru ei au justificat din belşug numele său Liubimov – „cel iubit".

După Revoluţie, părintele Dimitrie a rămas văduv, dar timpurile de încercare ale Golgotei ruseşti nu au făcut să se clatine credinţa sa. Ci, dimpotrivă, el a devenit un apărător înflăcărat al adevărului lui Hristos, acum ca episcop. Execuţia şocantă a Mitropolitului de Petersburg, Veniamin, în august 1922, a fost urmată de arestul tuturor celor patru episcopi vicari ai săi, iar vechea capitală a rămas timp de patru ani fără ierarh conducător. În 1926, Mitropolitul Petru de Krutiţa, el însuşi deja arestat, a numit ca succesor al Mitropolitului mucenic Veniamin pe arhiepiscopul Iosif Petrovici, ridicându-l la rangul de mitropolit. Alţi doi episcopi au fost eliberaţi din închisoare şi câteva hirotonii întru episcop au urmat imediat, una dintre acestea fiind şi hirotonia părintelui Dimitrie. El a fost tuns monah, purtând acelaşi nume, Dimitrie, dar cu un nou sfânt protector, şi a fost făcut vicar al eparhiei Petersburg.

Spre bucuria credincioşilor, în august 1926, noul Mitropolit Iosif trebuia să ajungă în eparhie şi să slujească împreună cu vicarii săi slujba de priveghere pentru sărbătoarea patronului capitalei, Sfântul Alexandru Nevski. „Nu voi uita niciodată" – scrie Alexei Rostov, un martor ocular al evenimentelor din această perioadă şi un membru al Bisericii din catacombe timp de mulţi ani, care a oferit toate informaţiile ce urmează

Arhiepiscopul Dimitrie al Gdovului pe vremea
când era protoiereu în Petersburg

– „slujba privegherii din 29 august în catedrala lavrei Sfântul Alexandru Nevski, când şapte episcopi vicari au slujit cu Mitropolitul Iosif. Acatistul a fost cântat de către toţi episcopii şi de către oameni cu o singură inimă şi un singur suflet înaintea icoanei Sfântului Alexandru, care conţinea o părticică din sfintele lui moaşte. Nu mai avuseserăm o astfel de slujbă solemnă în Petrograd din 1917. Dar, curând, mari încercări aveau să se abată asupra noastră, cauzate de Declaraţia Mitropolitului Serghie."

Mitropolitul Iosif nu a recunoscut Declaraţia şi a fost urmat de către episcopul Dimitrie şi de către un grup de episcopi, de cler şi de mireni. Unul din preoţii din acest grup, un viitor împreună-mucenic cu episcopul Dimitrie, a fost înflăcăratul părinte Nicolae Prozorov. După istorica Declaraţie de la Petrograd, Mitropolitul Iosif, atunci deja exilat, l-a ridicat pe episcopul Dimitrie la rangul de arhiepiscop şi conducător temporar al eparhiei Petrograd. În consecinţă, Mitropolitul Serghie l-a pus sub interdicţie pe arhiepiscopul Dimitrie prin ukazul său din 17 ianuarie 1928, arătându-şi lipsa de milă faţă de mărturisitorii adevăratei ortodoxii, afirmând că, pentru neascultare, „...Biserica noastră ameninţă cu excomunicare directă şi cu anatema, privându-i pe cei vinovaţi chiar şi de dreptul de a apela la o judecată sinodală", spunând mai departe că „nicio taină nu poate fi primită de la ei şi nici alte slujbe private, căci oricine intră în comuniune eclezială cu cei excomunicaţi şi demişi şi se roagă cu ei, chiar numai şi acasă, este, de asemenea, declarat excomunicat".

Arhiepiscopul Dimitrie, urmând fără teamă paşii Mitropolitului Iosif, a refuzat să accepte acest decret sau oricare altele care veneau de la Mitropolitul Serghie, considerând că, prin „adoptarea ateismului", acela se poziţionase în schismă faţă de Biserica rusă. GPU (poliţia secretă), încercând să mărească dezbinarea în cadrul Bisericii, la început nu a luat nicio atitudine faţă de „iozefiţi"; dar, curând, prima lovitură a venit, în 1928, cu arestul tânărului şi talentatului teolog, părintele profesor Teodor Andreev, care, după ce a suferit în închisoare, a murit în aprilie 1929. Arhiepiscopul Dimitrie, care îl numise „un om făcut pentru ortodoxie", din cauza criticii drepte pe care a făcut-o lui Bulgakov, lui Berdiaev şi altor gânditori pseudo-ortodocşi, a săvârşit o slujbă de înmormântare solemnă. În noiembrie 1929, el însuşi a fost arestat împreună cu părintele Nicolae Prozorov şi cu alţi clerici şi mireni, din cauză că a refuzat recunoaşterea Declaraţiei. Eu însumi am fost membru al acestui grup şi am fost ţinut în celula nr. 9, în „Casa de detenţie preliminară", pe strada Voinova (Şpalernaia), în Leningrad.

La 10 aprilie 1930, patru dintre noi am fost mutaţi la o altă închisoare, nr. 21, unde erau 20 de paturi şi 100 de deţinuţi care le împărţeau, în timp ce în celula anterioară fuseseră 14 paturi şi 35 sau 45 de bărbaţi. Aici l-am cunoscut pe tânărul preot, părintele Nicolae Prozorov.

Mai era şi un alt preot, părintele Ioan, precum şi părintele Nicolae Zagorovski, un bărbat sfânt de 75 de ani, care fusese adus de la Harkov tot în legătură cu Declaraţia Mitropolitului Serghie.

În acea perioadă, arhiepiscopul Dimitrie se afla şi el în această închisoare, în detenţie solitară, şi am avut şansa să-l văd o dată în timp ce noi scoteam o cutie foarte mare, plină cu gunoi. Un soldat ne însoţea. Ieşind afară, în curtea închisorii, Vlădica Dimitrie se întorcea de la plimbarea sa de zece minute, de asemenea însoţit de un soldat. Era o seară caldă de iulie, şi am putut să-l văd clar. Era un bărbat în vârstă, înalt şi solid, în rasă, cu o barbă albă şi deasă, cu obrajii puţin roz şi cu ochi albaştri. El nu purta engolpion în închisoare. Aici era un adevărat mărturisitor al mult suferindei noastre Biserici din catacombe.

Preoţii care petrecuseră cea mai lungă perioadă în această celulă ocupau colţul de lângă bare, separaţi de un perete de carton de restul celulei; acesta era numit „colţul sfânt”, şi aici dormeau unul lângă altul; dimineaţa făceau slujba, iar seara slujeau vecernia sau, înainte de o sărbătoare, priveghерea de toată noaptea. Ei stăteau în rând pe taburete, şi li se alăturau doi sau trei mireni, şi îl ascultau pe cel care slujea, reproducând cuvintele din memorie cu voce joasă. Ceilalţi deţinuţi se prefăceau că nu observă nimic. Aici mi-am petrecut primul Paşte în închisoare. Deşi am fost avertizat de un bun prieten de-al meu să nu mă duc la „colţul sfânt”, fapt pentru care puteam primi cu uşurinţă câţiva ani în plus la sentinţa mea, totuşi nu am putut să rezist şi am mers acolo când părintele Nicolae a început să cânte imnul pascal de început: „Învierea Ta, Hristoase, Mântuitorule, îngerii o laudă în ceruri, şi pe noi pe pământ ne învredniceşte, cu inimă curată, să Te slăvim”. Alţi preoţi îl susţineau şi, astfel, am avut întreaga slujbă plină de bucurie. Întorcându-mă la patul meu, am văzut cât de mulţi deţinuţi îşi mai făceau cruce încă, curgându-le lacrimi pe obrajii nebărbieriţi. Toţi cei din celulă urmăriseră cu grijă şi în linişte slujba noastră.

Aici în celulă am cunoscut „viaţa” tovarăşului meu de închisoare, părintele Nicolae. El era de statură mijlocie, cu ten închis la culoare, cu trăsături destul de aspre, cu ochii negri, la fel şi părul, şi cu o barbă mică. El era un om simplu, nu un intelectual învăţat, dar cu o credinţă profundă şi ferm în mărturisire; şi, astfel, el credea că prin acceptarea cu bucurie a mucenicieі îşi deschidea pentru sine intrarea în împărăţia cerurilor. Se născuse în 1896 şi mersese la seminar, dar în 1915 renunţase şi, având doar 18 ani, a mers ca voluntar pe front. Revoluţia l-a găsit ca sublocotenent. După ce s-a întors de pe front în Voronejul său, a fost arestat şi acuzat împreună cu alţii de „conspiraţie” în timpul înfricoşătorilor ani de Război Civil, şi a fost condamnat la execuţie. Găsindu-se într-o celulă comună cu un grup de ofiţeri condamnaţi, el le-a propus credincioşilor să citească Acatistul Sfântului Nicolae, făcătorul de mi-

nuni, apărătorul celor condamnaţi pe nedrept, cu voce tare. Din întâmplare, avea o copie a acatistului la el. Câţiva dintre ofiţeri au fost de acord şi s-au dat într-o parte şi au cântat acatistul încet. Un alt grup, evident ofiţerii care erau necredincioşi sau care nu erau evlavioşi, nu a luat parte la această rugăciune. Şi s-a petrecut o minune extraordinară, care a tulburat sufletul tânărului ofiţer Prozorov din temelii: dimineaţa, toţi cei care citiseră acatistul au fost salvaţi de la execuţie, dându-li-se în schimb diferite termene de detenţie, în timp ce ceilalţi ofiţeri au fost toţi împuşcaţi. Prozorov a făgăduit să devină preot imediat ce va ieşi din închisoare şi, fiind eliberat înainte de a fi trecut prea mult timp, el şi-a împlinit făgăduinţa. El a fost hirotonit de arhiepiscopul Ioan Pommer, care a fost mai târziu omorât cu bestialitate de către teroriştii bolşevici în Riga, la 12 octombrie 1934.

Cu toate acestea, GPU i-a interzis părintelui Nicolae să rămână în Voronej, şi el a mers în Petrograd, unde a slujit în Bisericuţa Sfântul Alexandru Nevski, la periferia oraşului, lângă gara Piskareva.

Odată, unul din liderii comunişti ai Leningradului a venit la el şi i-a cerut să-l cunune cu o fată care refuza să trăiască împreună cu el fără cununia religioasă. „Biserica dumneavoastră este în pădure, nimeni nu va afla”, a spus el, de vreme ce în calitate de comunist ar fi fost exclus din Partid pentru cununia religioasă. Părintele Nicolae a fost de acord şi i-a spus să se pregătească pentru Sfânta Împărtăşanie înainte. Comunistul s-a enervat şi a spus: „Voi satisface capriciul unei fete, dar nu voi recunoaşte nicio confesiune religioasă. Cunună-ne chiar acum! Voi plăti oricât vei vrea, mai mult decât câştigi într-un an. Cât timp sunt în viaţă, nimeni nu te va aresta. Până la urmă, sunt membru al Comitetului Central al Partidului!” Astfel l-a ameninţat pe părintele Nicolae acel membru al Partidului, care era cunoscut în toată Rusia. Dar cel din urmă a refuzat şi, astfel, a rămas în nevoi cu familia sa, lipsindu-se de oportunitatea de a obţine un puternic apărător la Kremlin.

În dimineaţa de 4 august, mulţi din celula noastră au fost strigaţi, pe coridor, şi ni s-a spus să semnăm cum că citiserăm sentinţele noastre: unii au primit cinci ani, alţii, zece. Doar părintele Nicolae nu a fost chemat ca să-şi audă sentinţa. În dimineaţa următoare, în timpul perioadei de exerciţii, am aflat, printr-un set complicat de semne, că arhiepiscopul Dimitrie, în vârstă de 75 de ani, primise zece ani în închisoarea de izolare. Nu l-am mai văzut niciodată.

În ziua următoare, tuturor celor care fuseseră condamnaţi li s-a ordonat să meargă la gară şi şi-au luat rămas bun de la noi. Părintele Nicolae nu ştia dacă să se bucure sau să se întristeze. Dacă ar fi fost achitat, cel mai probabil ar fi fost eliberat. Dar, curând, totul a devenit mai clar: era un alt motiv pentru care fusese uitat când prietenii săi fuseseră trimişi în altă parte.

Întreaga zi de 5/18 august, în ajunul Schimbării la Faţă, am încercat să nu îl părăsesc pe părintele Nicolae, care, odată cu plecarea prietenilor săi, s-a simţit singur.

Dintre sutele de deţinuţi, cei mai mulţi nu ştiau despre ce era vorba, iar alţii credeau că acesta era un indiciu că va fi eliberat. El singur a slujit, din memorie, întreaga priveghere de toată noaptea a Schimbării la Faţă, şi eu am ascultat; alţi mireni, care ascultau de obicei, fuseseră trimişi deja în lagărele de concentrare – în celule venind alţi deţinuţi. El a scos din buzunarul reverendei o fotografie a celor trei fiice ale sale: de şase, patru şi doi ani; şi, uitându-se cu drag la ele, mi-a spus: „Cred că Domnul nu le va părăsi pe aceste orfane în lumea groaznică a bolşevicilor".

Pregătirile obişnuite pentru noapte au început pe la 9 p.m. Cei mai vechi în celulă stăteau întinşi pe paturi, restul, pe mesele şi pe băncile formate din taburete, iar nou-veniţii, pe sub mese şi pe sub paturi. Patul meu era lângă fereastră, iar cel al părintelui Nicolae se afla lângă gratiile care ne separau de coridor. Când toţi se întinseseră, ofiţerul de serviciu a apărut pe coridor şi s-a oprit la uşa gratiilor: „Prozorov e aici?"

„Da, eu sunt!" – a sărit din patul său părintele Nicolae.

„Nume şi prenume?", a întrebat ofiţerul, verificându-şi lista.

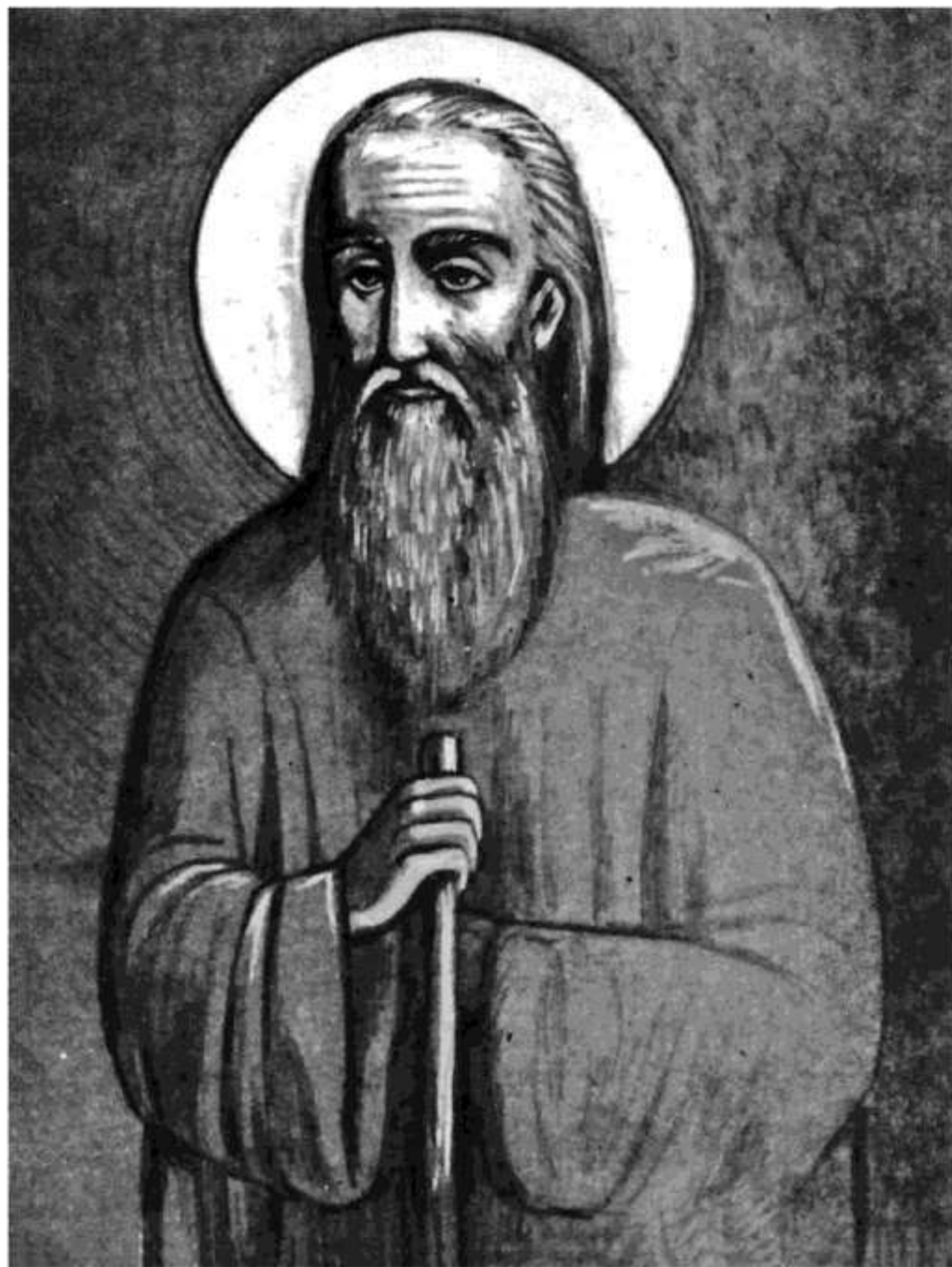
„Nicolae Kiriakovici", a răspuns părintele, îmbrăcându-se.

„Pregăteşte-ţi lucrurile."

Părintele Nicolae a înţeles totul. De multe ori am observat împreună cum ofiţerul de serviciu îi chema pe oameni pentru execuţie.

Părintele Nicolae a început să se îmbrace repede şi să împacheteze o cutie legată cu sfoară, în care se aflau „bunurile" sale din închisoare. Eu stăteam la celălalt capăt al celulei şi nu puteam ajunge la el prin camera care era blocată cu mese, bănci, paturi şi trupuri care stăteau întinse peste tot. Dar, din colţul luminat unde împacheta el, puteam vedea clar faţa sa curajoasă cu barbă neagră, care strălucea cu o bucurie nepământească. Avea 33 de ani, ca Mântuitorul când a urcat pe Golgota. În întreaga cameră s-a făcut linişte şi toată lumea îl privea pe părintele Nicolae. De cealaltă parte a gratiilor, ofiţerul nu-şi lua ochii de la el. Părintele Nicolae, cu un zâmbet vesel, s-a uitat la noi toţi şi a mers repede la gratiile pe care ofiţerul le-a deschis pentru el. Pe prag, el s-a întors spre noi şi a spus cu voce tare: „Domnul mă cheamă la El, şi acum voi fi cu El".

În linişte, mişcaţi de mărimea de suflet a acestui păstor modest, noi toţi ne-am uitat şi am văzut cum s-au închis gratiile după el şi cum, cu pas repede, mergea în faţa ofiţerului, care îl urma. Toţi am început să vorbim despre părintele Nicolae în şoaptă, cu adâncă simţire. Nu doar cei credincioşi, dar şi ateii – troţkişti, menşevici, bandiţi şi simpli derbedei sovietici – au fost însufleţiţi de respect şi sentimente profunde faţă de credinţa lui fermă.

Arhiepiscopul Dimitrie al Gdovului
(schiţă iconografică contemporană)

În următoarea zi de vizită, deţinuţii care s-au întors de la întâlnirea cu rudele lor ne-au spus că soţiile preoţilor fuseseră informate despre sentinţele împotriva soţilor lor. Şi apoi am aflat că părintele Nicolae fusese împuşcat în ajunul Schimbării la Faţă, 6 august 1930.

Soarta episcopului Dimitrie a fost asemănătoare, deşi nu ştim data la care a primit cununa de mucenic. După opt ani de detenţie solitară în închisoarea de izolare de la Yaroslavl, a fost împuşcat în 1938.

Sfinţii mucenici care au murit pentru Hristos cu sutele şi cu miile în vremurile străvechi au fost cinstiţi de Biserică fără vreo procedură specială de canonizare. Asemenea şi astăzi, când pătimitorii fără de număr sunt încununaţi cu slava mucenicilor, nimeni nu trebuie să ezite să-i recunoască ca sfinţi slăviţi, mijlocitori ai noştri înaintea lui Dumnezeu. Fie ca ei să ne întărească acum, când ceasul înfricoşător al încercării credincioşiei noastre faţă de Hristos se apropie.

Sfinţilor mucenici Dimitrie şi Nicolae, împreună cu mulţimea nenumărată şi cerească a pătimitorilor din noile catacombe, rugaţi-vă lui Dumnezeu pentru noi!

DELEGAŢIA ISTORICĂ DIN PETROGRAD DIN 1927
ÎNTÂLNIREA CU MITROPOLITUL SERGHIE

Infama Declaraţie a Mitropolitului Serghie, prezentată la 16/29 iulie 1927, a dat o lovitură puternică întregii lumi ortodoxe ruse. Din toate colţurile pământului rusesc au răsunat voci de protest ale clerului şi mirenilor. O mulţime de „epistole" au fost trimise Mitropolitului Serghie şi copii ale lor au fost trimise prin ţară. Autorii acestor „epistole" îl implorau pe Mitropolitul Serghie să renunţe la calea pierzătoare pe care o alesese.

După un întreg val de astfel de „epistole" de protest, un şuvoi nesfârşit de delegaţii a început să curgă către Mitropolitul Serghie în Moscova.

Una dintre aceste delegaţii fără număr a fost Delegaţia istorică a Eparhiei Petrograd, care a venit la Moscova la 27 noiembrie 1927, fiind compusă din următorii membri: preasfinţitul Dimitrie Liubimov, episcop de Gdov (vicar al eparhiei din Petrograd), protopop Victorin Dobronravov, profesorul I.M. Andreev (eu însumi) şi C.A. Alexeev. Episcopul Dimitrie l-a reprezentat pe Mitropolitul Iosif al Petrogradului şi avea cu el o lungă scrisoare care fusese semnată de către şapte episcopi care erau în Petrograd (printre ei, pe lângă Mitropolitul Iosif şi episcopul Dimitrie, mai erau şi episcopul Gavriil, episcopul Ştefan şi episcopul Serghie de Narva). Protopopul Dobronravov reprezenta un grup numeros din clerul Petrogradului, având şi o scrisoare de la ei, semnată de către protopopul

profesor F.K. Andreev. Eu reprezentam cercurile academice şi am adus o scrisoare de la un grup de academicieni şi profesori de la Academia de Ştiinţe, de la Universitate şi de la alte instituţii de învăţământ superior; scrisoarea fusese compusă de către profesorul S.S. Avramovici - Baranovski (fost profesor al Academiei Militare de Jurisprudenţă) şi de către profesorul M.A. Novoselov (bine cunoscutul publicist şi editor al „Bibliotecii de religie şi morală”, care a locuit apoi în secret în Petrograd şi în Moscova). C.A. Alexeev reprezenta masele largi ale populaţiei.

În ciuda faptului că delegaţia de la Petrograd a ajuns la Moscova mai târziu decât multe alte delegaţii care veniseră cu acelaşi scop, a fost primită peste rând. Întrevederea delegaţiei cu Mitropolitul Serghie a durat două ore.

După ce au intrat la Mitropolitul Serghie, toţi membrii delegaţiei s-au ridicat şi s-au îndreptat spre el pentru a-i primi binecuvântarea, s-au prezentat şi au justificat faptul că veneau ca fii credincioşi ai Bisericii Ortodoxe.

Când Mitropolitul Serghie a terminat de citit scrisorile care fuseseră aduse la el (de la episcopat, de la cler şi de la laici), episcopul Dimitrie – care avea 70 de ani – a căzut în genunchi înaintea lui şi a exclamat în lacrimi: „Vlădica! Ascultă-ne, în numele lui Hristos!”

Mitropolitul Serghie l-a ridicat imediat din genunchi, l-a aşezat într-un fotoliu şi a spus cu o voce fermă şi întrucâtva iritată: „Ce este de ascultat? Tot ceea ce aţi scris voi a fost scris de alţii mai înainte şi la toate acestea am răspuns deja de multe ori în mod clar şi categoric. Ce vă rămâne vouă neclar?!”

„Vlădica – a început episcopul Dimitrie cu voce tremurândă şi cu lacrimi îmbelşugate –, la vremea hirotoniei mele mi-aţi spus că trebuie să fiu credincios Bisericii Ortodoxe şi, în caz de necesitate, ar trebui să fiu pregătit să-mi pun şi propria viaţă pentru Hristos. Iar acum a venit un astfel de timp al mărturisirii şi vreau să sufăr pentru Hristos; dar Înaltpreasfinţia Voastră, prin Declaraţia dumneavoastră, în locul unui drum către Golgota ne propuneţi să păşim pe calea colaborării cu regimul luptător împotriva lui Dumnezeu, care Îl persecută şi Îl blasfemiază pe Hristos; ne propuneţi să ne bucurăm de bucuriile acestui regim şi să ne întristăm pentru mâhnirile lui... Conducătorii noştri se luptă să anihileze religia şi Biserica şi se bucură de distrugerea bisericilor, se bucură de succesul propagandei lor anti-religioase. Această bucurie a lor este sursa mâhnirii noastre. Înaltpreasfinţia Voastră ne propuneţi să mulţumim guvernului sovietic pentru atenţia sa faţă de nevoile populaţiei ortodoxe. Dar cum se exprimă această atenţie? Prin uciderea a sute de episcopi, a mii de preoţi, a milioane de credincioşi. Prin profanarea lucrurilor sfinte, prin batjocorirea sfintelor moaşte, prin distrugerea unui

număr imens de biserici şi prin închiderea tuturor mănăstirilor. Cu siguranţă ar fi fost mai bine dacă nu ne-ar fi acordat o astfel de «atenţie»!"

„Guvernul nostru" – l-a întrerupt brusc Mitropolitul Serghie pe episcopul Dimitrie – „a persecutat clerul doar pentru crime politice".

„Aceasta este o calomnie!" – a strigat înfierbântat episcopul Dimitrie.

„Noi dorim să obţinem o reconciliere a Bisericii Ortodoxe cu regimul de guvernare", a continuat cu iritare Mitropolitul Serghie, „în timp ce voi luptaţi să evidenţiaţi caracterul contra-revoluţionar al Bisericii... Prin urmare, voi sunteţi contra-revoluţionari, în timp ce noi suntem cu totul loiali regimului sovietic!"

„Acest lucru nu este adevărat!" – a exclamat înfierbântat episcopul Dimitrie. „Aceasta este o altă calomnie împotriva mărturisitorilor, a mucenicilor, a celor care au fost împuşcaţi şi a celor care pier în lagărele de concentrare şi în exil... Ce faptă contra-revoluţionară a făcut Mitropolitul Veniamin, care a fost executat? În ce constă «contra-revoluţia» Mitropolitului Petru de Krutiţa!?"

„Şi, în opinia ta, nici soborul de la Karloviţ nu a avut un caracter politic?" – l-a întrerupt din nou Mitropolitul Serghie.

„Nu a fost niciun sobor la Karloviţ în Rusia", a răspuns liniştit episcopul Dimitrie, „şi mulţi mucenici în lagărele de concentrare nici nu au ştiut nimic despre acest sobor." „Eu personal", a continuat episcopul Dimitrie, „sunt un om complet apolitic şi, dacă ar trebui să mă acuz la GPU pe mine însumi, nu aş putea să-mi imaginez nimic de care să fiu vinovat în faţa regimului sovietic. Doar mă mâhnesc şi mă întristez văzând persecuţia împotriva religiei şi a Bisericii. Nouă, păstorilor, ne este interzis să vorbim despre aceasta şi păstrăm tăcerea. Dar la întrebarea dacă este vreo persecuţie împotriva religiei şi a Bisericii în URSS, nu aş putea răspunde altfel decât afirmativ. Vlădica, atunci când v-au propus să scrieţi Declaraţia, de ce nu aţi răspuns ca Mitropolitul Petru, că puteţi păstra tăcerea, dar nu puteţi spune ceea ce nu este adevărat?"

„Şi unde este neadevărul?", a exclamat Mitropolitul Serghie.

„În faptul că persecuţia împotriva religiei – «opiumul poporului», conform dogmei marxiste – nu doar că există printre noi, ci a depăşit orice limită în cruzime, cinism şi blasfemie!"

„Ei bine, ne luptăm cu aceasta, a remarcat Mitropolitul Serghie, dar ne luptăm legal, şi nu ca cei care sunt contra-revoluţionari... Şi atunci când ne vom fi demonstrat poziţia noastră complet faţă de regimul sovietic, rezultatele vor fi încă şi mai vizibile. Probabil că vom fi în stare să publicăm, ca o contrapondere la *Ateul*, mica noastră revistă religioasă..."

„Aţi uitat, vlădica, a remarcat protopopul Dobronravov, că Biserica este Trupul lui Hristos, iar nu un consistoriu, o «mică revistă» sub cenzura regimului ateist!"

„Nu conştiinţa noastră politică, ci cea religioasă este cea care nu ne permite să ne alăturăm Declaraţiei dumneavoastră”, am observat eu.

„Eu vreau să pătimesc pentru Hristos, iar Înaltpreasfinţia Voastră ne propuneţi să renunţăm la El”, a spus C.A. Alexeev cu amărăciune.

„Aşadar, voi vreţi o schismă?!” – a întrebat ameninţător Mitropolitul Serghie. „Nu uitaţi că păcatul schismei nu este spălat nici măcar de sângele muceniciei! Majoritatea este de acord cu mine”, a adăugat el autoritar.

„Vocile trebuiesc cântărite, nu numărate, vlădica, am obiectat eu. Până la urmă, Mitropolitul Petru, locţiitorul legitim al tronului patriarhal, nu este de acord cu Înaltpreasfinţia Voastră; nici Mitropoliţii Agatanghel, Chiril şi Iosif; nici alţi luminători, precum Mitropolitul Arsenie, arhiepiscopul Serafim de Uglich, arhiepiscopul Pahomie, episcopii Victor, Damaschin, Averchie şi mulţi alţii; nici stareţii de la Optina, nici deţinuţii de la Solovki...”

„Adevărul nu este întotdeauna acolo unde este majoritatea, a remarcat protopopul Dobronravov; altfel Mântuitorul nu ar fi vorbit despre «mica turmă». Şi conducătorul Bisericii nu s-a dovedit întotdeauna a fi de partea Adevărului. Este suficient să ne amintim de vremea lui Maxim Mărturisitorul.”

„Prin noua mea politică bisericească, eu salvez Biserica”, a răspuns intenţionat Mitropolitul Serghie.

„Ce spuneţi, vlădica?” – au exclamat cu o singură voce toţi membrii delegaţiei. „Biserica nu are nevoie de salvare, a adăugat protopopul Dobronravov; porţile iadului nu o vor birui pe ea. Înaltpreasfinţia Voastră aveţi nevoie de salvare prin Biserică.”

„Am spus aceasta într-un sens diferit”, a răspuns Mitropolitul Serghie, oarecum tulburat.

„Şi de ce, vlădica, aţi poruncit să fie introdusă în Liturghie o rugăciune pentru regim, în timp ce aţi interzis rugăciunea pentru cei din închisori şi din exil?” – am întrebat eu.

„Chiar trebuie să vă reamintesc de bine cunoscutul text de la Apostolul Pavel privind autorităţile?” – a întrebat Mitropolitul Serghie cu ironie. „Cât despre rugăciunea pentru «cei aflaţi în exil», mulţi diaconi fac o demonstraţie din asta”.

„Şi când, vlădica, veţi schimba Fericirile de la Liturghie?” – am obiectat eu din nou; „până la urmă, se poate face şi din acestea obiect de demonstraţie”.

„Eu nu alterez Liturghia”, a spus Mitropolitul Serghie, ironic.

„Şi cine are nevoie de rugăciunea pentru regim? Cu siguranţă regimul sovietic ateist nu are nevoie de ea. Şi credincioşii ar putea să se roage doar în sensul unei cereri «pentru îmblânzirea inimilor împietrite ale

conducătorilor» sau «pentru luminarea celor care se află în eroare». Dar să te rogi pentru un regim anti-creştin este imposibil.”

„Chiar aşa! Ce fel de Antihrist găsiţi aici?”, a răspuns Mitropolitul Serghie, cu un gest dispreţuitor al mâinii.

„Dar duhul este exact cel al lui Antihrist”, am insistat eu. „Şi ce anume a dat naştere acestei rugăciuni? V-au forţat să introduceţi această cerere?”

„Ei bine, eu însumi am găsit că este necesară.”

„Nu, vlădica, răspundeţi ca înaintea lui Dumnezeu, din adâncul conştiinţei voastre pastorale: v-au forţat să faceţi aceasta, precum şi celelalte din «noua politică bisericească», sau nu?”

Această întrebare a trebuit să fie repetată cu încăpăţânare şi persistenţă de numeroase ori, înainte ca Mitropolitul Serghie să răspundă în cele din urmă: „Ei bine, ei fac astfel de presiuni asupra unora şi îi forţează, dar şi eu gândesc în acest fel”, a conchis grăbit şi înfricoşat.

„Şi de ce, vlădica, aţi poruncit ca imediat după numele Mitropolitului Petru să fie pomenit numele Înaltpreasfinţiei Voastre? Am auzit că şi acest lucru a fost poruncit de sus, cu intenţia de a omite curând numele Mitropolitul Petru”. Mitropolitul Serghie nu a răspuns la aceasta. (În 1936, pomenirea Mitropolitul Petru, care a murit în 1937 sau 1938, a fost interzisă.)

„Şi cine v-a aprobat «sinodul patriarhal temporar»? Şi cine s-a ocupat cu numirea şi transferarea episcopilor? De ce a fost mutat împotriva dorinţei sale Mitropolitul Iosif (al Petrogradului) de la turma sa? Vlădica, noi ştim că toate acestea sunt făcute de «procurorul superior» neoficial al sinodului vostru, agentul secret de poliţie, comunistul Tuchkov, împotriva voinţei voastre.”

„De unde aţi scos toate astea?” – a întrebat Mitropolitul Serghie, oarecum tulburat.

„Toată lumea ştie acestea, vlădica.”

„Şi de către cine v-aţi înconjurat, vlădica?” a adăugat protopopul Dobronravov. „Singur numele episcopului Alexei Simanski (care ulterior a ajuns patriarh) este suficient pentru a vă discredita întregul sinod.”

Mitropolitul Serghie s-a ridicat în picioare şi a spus că se va gândi la tot ceea ce spuseserăm şi că va da un scurt răspuns în trei zile. Audienţa era terminată. În trei zile, Mitropolitul Serghie a dat un răspuns scris, repetând în expresii generale şi obscure tezele Declaraţiei sale.

Delegaţia s-a întors la Petrograd. Şi, la scurtă vreme, a avut loc o schismă. Pentru cei care rupeau comuniunea cu Mitropolitul Serghie, scrisoarea răspundea cu interdicţii; organele poliţiei secrete îl ajutau cu cinism.

Membrii delegaţiei de la Petrograd au fost curând arestaţi şi au suferit cumplit. Bătrânul episcop Dimitrie a fost pus în secţia de izolare po-

litică de la Yaroslavl pentru zece ani şi apoi a fost împuşcat. Protopopul Dobronravov a fost trimis la un lagăr de concentrare pentru zece ani şi a apoi a fost condamnat la încă zece ani fără drept de corespondenţă. Eu am fost trimis la lagărul de concentrare de la Solovki. C.A. Alexeev, după ce a devenit preot, a fost împuşcat.

Adevărata Biserică Ortodoxă Rusă a mers în catacombe, unde a rămas până astăzi ca o cetate nevăzută a Kitejului, păstrându-se ca Mireasă nepătată a lui Hristos.

SEPARAREA EPISCOPULUI DIMITRIE DE GDOV ŞI A CREDINCIOŞILOR DIN PETROGRAD

Document din 14 decembrie (27) 1927

În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh.

Aceasta este *mărturia conştiinţei noastre* (II Cor. 1: 12): nu ne mai este îngăduit, fără a păcătui împotriva canoanelor Sfintei Biserici Ortodoxe, să rămânem în comuniune eclezială cu substituitorul locţiitorului tronului patriarhal, Serghie, Mitropolit de Nijegorod, şi cu sinodul său şi cu toţi cei care gândesc ca el. Nu din mândrie – să nu fie aceasta niciodată! –, ci de dragul păcii conştiinţei, noi ne dezicem de persoana şi de faptele fostului nostru conducător, care în mod nelegiuit şi necumpătat şi-a depăşit drepturile şi a introdus mare tulburare şi „trufia lumii” în Biserica lui Hristos, a cărei datorie este să aducă lumina simplităţii şi prinosul înţelepciunii în smerenie celor care doresc să-L vadă pe Dumnezeu (din *Epistola sinodului african către papa Celestin*).

Şi am decis asupra acestui lucru numai după am primit mărturie din mâinile Mitropolitului Serghie însuşi cum că noua direcţie şi orientare a vieţii bisericeşti ruse pe care el şi-a asumat-o nu este pasibilă de nicio schimbare.

Prin urmare, rămânând prin mila lui Dumnezeu întru toate fii ascultători ai Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească şi menţinând succesiunea apostolică prin locţiitorul tronului patriarhal Petru, Mitropolitul de Krutiţa, noi rupem comuniunea canonică cu Mitropolitul Serghie şi cu cei aflaţi în subordinea sa; până la judecata unui „Sinod local complet”, anume cu participarea tuturor episcopilor ortodocşi, sau până la pocăinţa deschisă şi desăvârşită a mitropolitului însuşi înaintea Sfintei Biserici, noi păstrăm comuniunea în rugăciune doar cu cei care păzesc *să nu fie încălcate canoanele Părinţilor... şi ca să nu pierdem în mod imperceptibil, încetul cu încetul, libertatea pe care Domnul nostru Iisus Hristos, Izbăvitorul tuturor oamenilor, ne-a dat-o*

nouă ca un dar liber prin propriul Lui Sânge (Canonul al 8-lea al celui de-al Treilea Sinod Ecumenic). Amin.

Dimitrie, Episcop de Gdov

SCRISOARE A EPISCOPULUI DIMITRIE DE GDOV, CONDUCĂTORUL TEMPORAR AL EPARHIEI PETROGRAD, CĂTRE PREOŢII EPARHIEI
Document din 4 (17) ianuarie 1928

Dragi părinţi în Domnul,

Ca răspuns la petiţia dumneavoastră din 30 decembrie (pe vechiul calendar), care a fost adresată smereniei mele, răspund că vă accept cu iubire în comuniune de rugăciune cu mine şi sub conducerea mea arhipăstorească şi vă cer cu dinadinsul sfintele rugăciuni pentru mine, cel păcătos, pentru ca Domnul Dumnezeu, după mulţimea harului Său, să ne învrednicească să rămânem credincioşi Bisericii cea Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească, acceptând în calitate de conducător al nostru în ordinea ierarhiei ecleziale pe locţiitorul patriarhal, Petru, Mitropolitul de Krutiţa, până la vremea întrunirii unui Sinod local complet al Bisericii ruse, la care va fi prezent întregul episcopat activ – adică mărturisitorii exilaţi în prezent –, care va justifica prin autoritatea sa sinodală modul nostru de a acţiona, sau până când Mitropolitul Serghie îşi va veni în sine şi se va pocăi de păcatele sale nu doar împotriva ordinii canonice a Bisericii, ci şi împotriva fiinţei ei (blasfemiind sfinţenia eroismului mărturisitorilor ei, aruncând îndoiala asupra convingerilor lor creştine, ca şi când ar fi amestecate cu politica), împotriva sinodalităţii sale (prin actele sale de coerciţie), împotriva apostolicităţii sale (supunând Biserica regulilor lumeşti) şi prin ruptura sa interioară – pentru a menţine o falsă unitate – de Mitropolitul Petru, care nu i-a dat Mitropolitului Serghie consimţământul pentru ultimele sale acte, începând cu epistola (Declaraţia) din 16/29 iulie 1927. *Prin urmare, fraţilor, staţi neclintiţi şi ţineţi predaniile* (II Tes. 2: 15).

II.
Părinţii fondatori ai Bisericii din catacombe şi documentele lor

Totuşi, teama şi tremurul meu încep să crească la gândul că, în timp ce tăria şi zelul conducătorilor Bisericii lui Hristos de astăzi sunt departe de a rivaliza cu cele ale Apostolilor, ei trebuie să se lupte cu duşmani considerabil mai puternici şi trebuie să întâmpine obstacole şi dificultăţi mult mai mari în această slujire.

Mitropolitul Iosif

Priviţi rănile sângerânde ale captivilor absoluţi ai iubirii lui Hristos, care îşi purtau rănile având pe buze o smerită rugăciune pentru călăii lor şi o strălucire nepământească pe feţele lor!

Priviţi toate ororile persecuţiei, tulburările, torturile – toate felurile de chinuri ale morţii prin care iadul a încercat să îi împiedice pe trimişii Celui Răstignit, adâncindu-şi prin aceasta propria înfrângere şi dizgraţie.

Mitropolitul Iosif

7. Mitropolitul Iosif al Petrogradului

ŞI ÎNCEPUTUL BISERICII DIN CATACOMBE
Comemorat la 15 decembrie (†1938)

Nu vă temeţi de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; temeţi-vă mai curând de acela care poate şi sufletul şi trupul să le piardă în gheenă. (Matei 10: 28)

În istoria Bisericii lui Hristos au existat mai multe momente critice, în care conducătorii oficiali ai unei Biserici locale au căzut din dreapta credinţă şi, pentru o anumită perioadă, credincioşii au ezitat, neştiind pe cine să urmeze sau neştiind unde este de găsit Însăşi Biserica. În astfel de momente, Hristos Domnul, credincios făgăduinţei Sale că *porţile iadului nu vor birui* Biserica Lui (Matei 16: 18), ridică un atlet care să spună adevărul şi să-i atragă pe credincioşi de partea ortodoxiei. La începutul perioadei moderne, un astfel de atlet este Sfântul Marcu al Efesului, singurul dintre ierarhii Bisericii Răsăritene care a condamnat fără reţinere necuviosul Sinod şi pseudo-unirea de la Florenţa şi i-a trezit pe credincioşii ortodocşi, făcându-i să realizeze că Biserica Romei căzuse în erezie, iar cei care s-au unit cu ea se poziţionau prin aceasta în afara Bisericii lui Hristos.

În secolul nostru, când a apărut un duşman al Bisericii şi mai de temut, sub forma totalitarismului pseudo-religios al comunismului ateist, şi când conducătorul Bisericii ruse, Mitropolitul Serghie, a proclamat prin Declaraţia sa din 1927 principiul cooperării practice şi ideologice cu forţele anti-creştinismului, atunci Dumnezeu a ridicat, în fruntea unei adevărate armate de mărturisitori, un atlet în persoana Mitropolitului Iosif, ca să se opună şi să acuze această „legalizare” distrugătoare de suflet şi să conducă mişcarea celor credincioşi Bisericii Ortodoxe Ruse în catacombe.

Viaţa Mitropolitului Iosif Petrovici de dinainte de Revoluţie ne este în mare măsură necunoscută, deşi trăsăturile ei generale pot fi descoperite în scrierile sale, care au început să apară în presa religioasă rusească pe la sfârşitul secolului. Astfel, ştim că s-a născut aproximativ între 1870 şi 1875, în provincia Novgorod, în teritoriul Tikhvin, care era cunoscut pentru icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, faţă de care viitorul ierarh avea o mare evlavie. În 1899 a fost într-un pelerinaj la Locurile Sfinte şi poate că aici scânteia credinţei sale ortodoxe a fost aprinsă în flacăra unei dorinţe arzătoare de a sluji Bisericii lui Hristos.

După ce a petrecut întreaga noapte de 18 spre 19 iunie în Biserica Sfântului Mormânt, a ieşit la ivirea zorilor şi, mergând pe străzile pustii

ale Ierusalimului, a fost cuprins de cele mai nobile simţăminte: „Era atât de bine, aşa cum este numai de Paşti, când te întorci acasă de la slujbă, arzând de dorinţa de a îmbrăţişa întreaga lume, de a renunţa la pământ şi de a zbura undeva departe, foarte departe, în adâncul cerului de necuprins!...” Toată viaţa avea să rămână credincios acestui entuziasm inspirat de Hristos din tinereţea lui. Peste ani, maturizat de nevoinţele ascetice şi de suferinţă, acest entuziasm l-a făcut să devină un mărturisitor şi un mucenic pentru Hristos şi pentru Biserica Sa cea sfântă.

Scrierile Mitropolitului Iosif despre diferite aspecte ale vieţii duhovniceşti descoperă o profundă înrădăcinare în literatura patristică şi ascetică ortodoxă şi inspirarea sa din textele cărţilor de slujbă ale Bisericii. În 1901, când era ieromonah, a scris un articol cuprinzător şi precis asupra întrebării: „Poate un creştin ortodox – cum anume – să se roage pentru creştinii neortodocşi?” La începutul lui 1905, fiind acum arhimandrit, a publicat lucrarea sa cea mai importantă, o carte întreagă compusă din scurte cugetări duhovniceşti cu titlul *Sub îmbrăţişarea Tatălui: din jurnalul unui monah*. Următoarele fragmente din lucrarea sa vor reda o imagine despre sensibilitatea autorului şi vor oferi o perspectivă exactă asupra chestiunilor duhovniceşti.

„Necazurile mari curăţă sufletul, precum este curăţit aurul în cuptor, îi dau viaţă, îl fortifică şi îl domolesc. Omul devine mai puţin sensibil faţă de necazurile zilnice şi faţă de suferinţele de aici, devine mai calm, mai echilibrat, priveşte lumea mai serios şi mai sobru, devine mai puţin ataşat de cele pământeşti, însetează mai mult după cele cereşti, veşnice şi fără sfârşit.”

„Omul are multă energie pentru activitate; doar că aceasta trebuie să fie trezită. Este trezită prin nevoi, necazuri, prin lupta pentru existenţă, prin dragostea faţă de Dumnezeu, prin setea de mântuire, prin conştiinţa fragilităţii vieţii prezente şi a dulceţii vieţii viitoare şi prin toate celelalte pe care le învaţă Biserica prin mijloacele pe care le posedă pentru îndrumarea şi iluminarea fiecărui om care îi este dat...”

„Cu cât ne încredem mai mult în ajutorul care vine de la oameni şi în apărarea altora, cu atât sunt mai departe de noi harul milostiv şi ajutorul lui Dumnezeu. Şi acest lucru este firesc: deoarece, până la urmă, dacă am primi ajutor de la Dumnezeu atunci când ne aşteptăm să-l primim de la om, i-am atribui omului ceea ce este al lui Dumnezeu şi am schimba slava lui Dumnezeu cu slava omenească. Prin urmare, Dumnezeu aşază lucrurile astfel încât ajutorul Său devine tot mai evident pentru noi în măsura în care starea noastră de neajutorare devine mai sigură şi mai evidentă şi toată nădejdea noastră rămâne la El!”

La scurt timp după 1908, arhimandritul Iosif a fost hirotonit episcop de Uglich. Cuvântul rostit cu această ocazie, citat mai jos în întregime, este în mod evident profetic. Pătruns de conştiinţa mişcării crescân-

de de anarhie şi necredinţă care dizolva deja structura cea mai intimă a civilizaţiei ortodoxe ruse şi care era pe punctul de a da naştere hidoasei Revoluţii, cuvintele tânărului ierarh sună aproape ca un manifest al sufletului Rusiei sfinte, care se confruntă chiar şi astăzi cu armatele unite ale satanismului mondial.

Preasfinţia Voastră, preaînţelepţi Arhipăstori!

În acest moment unic, extrem de important şi cel mai sfânt din viaţa mea, când chemarea Domnului nostru – „urmează-mi Mie" – a atins chiar şi marea mea nevrednicie, bucuria şi frica, binecuvântarea şi suferinţa îmbrăţişează umilul meu suflet.

Am înaintea ochilor cetele sfinţilor Apostoli, demnităţile marilor ierarhi – cei care au semănat credinţa şi au păstorit Biserica lui Hristos pe pământ... De la cei simpli la cei foarte educaţi, de la cei infirmi la cei puternici şi bogaţi în puterea sufletului, ei au oferit şi şi-au pus viaţa şi toată puterea lor pe altarul iubirii lui Hristos, s-au dat pe sine ca materie acelui Foc sfânt al lui Hristos, prin care întregul univers străluceşte în har.

Să ating şi eu acest Foc dătător de har; să îmi ofer şi eu slabele mele puteri – sau mai degrabă neputinţe – pe altarul Bisericii Soborniceşti; să îmi pun şi eu viaţa în cuptorul Flăcării lui Hristos, să aud chemarea lui Hristos de a sluji o atât de mare lucrare a lui Dumnezeu şi să primesc posibilitatea de a răspunde acestei chemări prin slujirea care este cea mai înaltă expresie apostolească de iubire şi devoţiune faţă de Cel mai dulce şi dumnezeiesc Ierarh – o, câte motive de bucurie! Este îndeajuns aceasta pentru a umple pe cineva cu un simţământ de sinceră şi negrăită mângâiere şi cu un sentiment gingaş!...

Cu toate acestea, sursa unei astfel de bucurii şi mângâieri reprezintă în acelaşi timp pentru mine şi o sursă de teamă apăsătoare, de nelinişti, de suferinţe şi necazuri. Frumuseţea izbânzilor apostolilor, frumuseţea celei mai înălţătoare expresii a iubirii şi devoţiunii faţă de Mântuitorul, a celei mai înalte slujiri aduse Bisericii lui Dumnezeu pe pământ – apar înaintea privirii mele nu ca simple CUVINTE, ci ca fapte adevărate, ca cea mai vie REALITATE, dincolo de înfrumuseţările gândului şi ale cuvântului.

Şi ce nevoinţe, ce asceză, ce suferinţă nu ne-au fost date de această realitate ca exemplu şi ca întărire! Priviţi rănile sângerânde ale captivilor absoluţi ai iubirii lui Hristos, care îşi purtau rănile având pe buze o smerită rugăciune pentru călăii lor şi o strălucire nepământească pe feţele lor! Priviţi toate ororile persecuţiei, tulburările, torturile – toate felurile de chinuri ale morţii prin care iadul a încercat să îi împiedice pe trimişii Celui Răstignit, adâncindu-şi prin aceasta propria înfrângere şi dizgraţie.

Având în minte toate acestea – lucruri mari şi minunate nu după standardele omeneşti, dar prin care a fost întemeiată Biserica lui Hristos, mare şi puternică până acum –, fără să vreau mă întreb: este oare posibil să fiu până şi eu capabil de a îndura toate acestea? Este posibil să am şi eu destulă statornicie, destul curaj, ca să stau în aceeaşi demnitate cu astfel de exemple ale puterii lui Dumnezeu şi ale tuturor celor care sunt făcute prin puterea iubirii lui Dumnezeu faţă de om şi prin iubirea omului faţă de Dumnezeu?...

Totuşi, teama şi tremurul meu încep să crească la gândul că, în timp ce tăria şi zelul conducătorilor Bisericii lui Hristos de astăzi sunt departe de a rivaliza cu cele ale Apostolilor, ei trebuie să se lupte cu duşmani considerabil mai puternici şi trebuie să întâmpine obstacole şi dificultăţi mult mai mari în această slujire. Sfinţii Apostoli, până la urmă, au avut împotriva lor o luptă ferventă – deşi direcţionată în mod greşit – pentru adevăr, în timp ce noi, în vremurile noastre, trebuie să ne înfruntăm cu o îndărătnică RESPINGERE A ADEVĂRULUI şi chiar şi a ideii unui Dumnezeu viu şi a importanţei Sale vitale pentru inima omului. Cu toate părţile lor negative, cu toate insuficienţele şi erorile lor, păgânismul şi iudaismul antichităţii erau totuşi o căutare sinceră a lui Dumnezeu, o dorinţă sinceră de a-I sluji Lui, o exemplificare vie şi activă a setei de comuniune cu El. Dar necredinţa de astăzi, toate formele posibile de eroare şi agitaţie – cei învăţaţi şi cei analfabeţi, anti-religioşi şi anti-morali – şi întreaga viaţă publică de astăzi, nu exprimă ele în om o profundă rea-voinţă de a nu-L cunoaşte pe Dumnezeu, o rea-voinţă de a nu admite nici măcar existenţa Lui, iar pe de altă parte dorinţa de a se debarasa complet de El, de a se descurca fără El, de a trăi numai din cuceririle minţii umane trufaşe şi din cele ale culturii?

În astfel de vremuri dureroase, când acceptarea cu supunere a noii slujiri a Bisericii lui Hristos a adus asupra mea voinţa lui Dumnezeu, cu toată smerenia vă implor, preaînţelepţi păstori, să aduceţi asupra mea prin rugăciunile voastre arhiereşti puterea de la Dumnezeu ca să lucrez în mod cuviincios în această mare slujire. Fie ca atotputernicul har al Duhului lui Dumnezeu să coboare peste creştetul celui ascultător chemării lui Dumnezeu şi să facă în mine, care sunt nevrednic, voia şi puterea Sa. Amin.

Odată cu venirea revoluţiei, forţele necredinţei, a căror putere ierarhul o ştia foarte bine, s-au dezlănţuit cu toată furia asupra pământului rusesc şi, în special, asupra Bisericii Ortodoxe, a cărei simplă existenţă era o ameninţare pentru programul bolşevic şi un reproş făcut conştiinţei care mai rămânea în agitaţii atei. Cât timp Patriarhul Tihon a rămas în viaţă, Biserica a avut un centru vizibil de unitate. Chiar şi atunci când patriarhul a fost închis, când apostaţii „Bisericii Vii" au luat în stă-

Mitropolitul Iosif ca tânăr episcop de Uglici

pânire majoritatea bisericilor ortodoxe din Rusia, iar Biserica „progresistă” a Constantinopolului dăduse un prestigiu internaţional acestei sinagogi a lui satan, recunoscând-o ca Biserica Ortodoxă a Rusiei, cei credincioşi, prin faptul că au rămas credincioşi patriarhului, au rămas ortodocşi, şi credincioşia lor faţă de patriarh a devenit testul de verificare a ortodoxiei lor; şi acest fapt mai mult decât orice altceva a diminuat puterea „Bisericii Vii”.

Dar, odată cu moartea Patriarhului Tihon, în 1925, situaţia a devenit mult mai neclară. În condiţii de persecuţie era imposibilă adunarea unui sinod pentru alegerea unui nou patriarh; prevăzând acest lucru, Patriarhul Tihon a desemnat trei ierarhi, unul dintre aceştia (oricare din ei nu s-ar fi aflat în închisoare sau sub interdicţie) trebuind să devină Locum Tenens al tronului patriarhal la moartea lui şi să menţină unitatea externă a Bisericii. Dintre aceşti trei ierarhi, doar unul – Mitropolitul Petru de Krutiţa – era liber în momentul morţii patriarhului, şi a fost acceptat, printr-un act special, semnat de mai mult de cinzeci de episcopi, în calitate de conducător al Bisericii ruse. La rândul său, Mitropolitul Petru a desemnat trei „substituţi” pentru poziţia de Locum Tenens, în caz că ar fi fost şi el arestat sau omorât, unul dintre aceştia fiind Mitropolitul Iosif (în acea perioadă, arhiepiscop de Rostov), iar un altul, Mitropolitul Serghie (mai târziu „Patriarh”). Mitropolitul Petru a fost arestat peste cinci luni pentru refuzul de a fi semnat o declaraţie care să fi dat pe mâna regimului ateist libertatea internă a Bisericii. Din 1925 până în 1927, niciun candidat nu a fost capabil să-i ia locul pentru mai mult de câteva luni înainte de a fi închis, şi a devenit un fapt evident că guvernul sovietic nu se va linişti până când nu avea să găsească sau nu va reuşi să forţeze un ierarh să semneze un document pe placul regimului. Acest ierarh a fost găsit în persoana Mitropolitului Serghie, care în 16/29 iulie 1927, după ce a fost eliberat după mai multe luni de închisoare, a făcut publică infama Declaraţie care l-a făcut pe el şi pe cei care l-au urmat agenţii în fapt ai Statului sovietic. Publicând Declaraţia în 19 august, ziarul oficial sovietic *Izvestia* a specificat că „partea vizionară a clerului se afla deja pe acest drum încă din 1922”, referindu-se la „Biserica Vie”. Astfel a reuşit regimul ateist să introducă „înnoirea” chiar în Biserica Patriarhală, iar rezultatul a fost protestul decisiv al ierarhilor Bisericii ruse, care, când au văzut că Mitropolitul Serghie era în mod clar hotărât să-şi impună voinţa sa în întreaga Biserică, curând au început să întrerupă comuniunea cu el.

Astfel a devenit imediat clar că Declaraţia se afla în contradicţie flagrantă cu al 34-lea Canon Apostolic, fiind proclamată „fără consimţământul tuturor” episcopilor, fiind doar lucrarea lui Serghie dictată de regimul ateist; şi, prin urmare, singura posibilitate pentru Serghie era aceea de a retracta Declaraţia în faţa unei astfel de copleşitoare dezaprobări

a confraţilor săi ierarhi. Cu toate acestea, în loc să facă astfel, ca şi când ar fi vrut să dovedească faptul că nu mai considera necesară opinia Bisericii, ci că devenise unealta supusă a regimului, el a început, împreună cu „Sinodul" său necanonic, a cărui formare depăşea cu mult atribuţiile sale de înlocuitor al locţiitorului patriarhal, un transfer nemaiîntâlnit de episcopi dintr-un scaun episcopal în altul şi i-a suspendat pe cei care nu erau de acord cu el, fondând astfel docila Biserică „Sovietică".

Mitropolitul Iosif, ca unul dintre primii care au protestat împotriva Declaraţiei, a fost imediat „transferat" din Petrograd, eparhie în care nu avea să revină decât în septembrie 1926. Printr-un act al „Sinodului" din 19 octombrie 1927, „Mitropolitul Iosif este considerat transferat în Eparhia Odessa, şi i se sugerează să nu fie tentat de facila posibilitate de a locui în Rostov, lucru care ar cauza tulburare atât printre credincioşii din Leningrad, cât şi printre cei din Rostov..." Ca răspuns, Mitropolitul Iosif a citat acele canoane care interzic transferul inutil al episcopilor din oraş în oraş şi a afirmat, citând canoanele: „Chiar dacă am permis să mi se facă un astfel de lucru contrar Sinodului Sfinţilor Părinţi, acest ordin tot mai poate fi considerat «a fi complet invalid», iar cel care a fost îndepărtat poate «să revină» la propria sa Biserică". Lăsând cazul său pe seama „judecăţii lui Dumnezeu", el a refuzat să se mute.

În acel moment, în toamna lui 1927, Mitropolitul Iosif încă mai considera cazul său ca unul personal, şi, aşa cum afirmă într-unul din „Documentele" care urmează, era pregătit să se retragă cu ruşine şi sub interdicţie pentru a nu fi în comuniune cu Serghie, dar nu avea nicio intenţie de a se implica într-o „schismă".

Cu toate acestea, curând a devenit clar că situaţia lui nu era decât o mică parte dintr-o chestiune care convulsionase întreaga Rusie Ortodoxă. Episcopii care se mai aflau încă în liberate şi erau capabili să judece această chestiune au ajuns la concluzia că Serghie însuşi devenise schismatic prin Declaraţia sa şi prin actele sale arbitrare îndreptate împotriva Bisericii şi s-au grăbit să-şi declare separarea de el, la sfârşitul lui 1927 şi începutul lui 1928. În toată această perioadă, Mitropolitului Iosif nu i se permitea de către autorităţi să-şi ocupe scaunul episcopal de la Petrograd (Leningrad), dar în decembrie 1927 dăduse deja binecuvântarea episcopilor săi vicari să se îndepărteze de Serghie; şi, fiind el însuşi în Rostov, a semnat, împreună cu Mitropolitul Agatanghel şi cu alţi ierarhi din regiunea Yaroslavl, o epistolă adresată Mitropolitului Serghie în 6 februarie 1928, în care era declarată separarea lor de el până când acesta nu va fi arătat pocăinţă pentru greşelile sale, recunoscând în acelaşi timp în calitate de cap al Bisericii pe Mitropolitul Petru, care fusese exilat.

În această perioadă, Petrogradul devenise centrul protestului Bisericii împotriva lui Serghie şi se putea găsi cu greu un suflet ortodox în fosta capitală care să nu fi fost neliniştit de întrebarea pe cine să urmeze.

Mulţi au refuzat pentru o vreme să primească Împărtăşania în vreo biserică, nefiind siguri ale cui Taine sunt valide sau unde se găsea Biserica lui Hristos. După semnarea epistolei arhiepiscopilor din Yaroslavl, Mitropolitul Iosif a păşit curajos în lupta pentru Biserică şi a dat binecuvântare clerului şi credincioşilor din Petrograd să-i urmeze exemplul de a se separa de Serghie, oferindu-şi îndrumarea duhovnicească şi purtarea de grijă faţă de această mişcare şi încredinţând conducerea Eparhiei din Petrograd vicarului său, sincer oponent al lui Serghie, episcopul Dimitrie al Gdovului. Binecuvântând „buna hotărâre a zeloţilor pentru adevărul lui Hristos", el s-a rugat „ca Domnul să ne păzească pe toţi în unire şi sfântă statornicie a duhului în noua încercare la care este supusă Biserica".

Dar împotriva armelor duhovniceşti ale ostaşilor lui Hristos, cel rău adunase toate forţele primului regim satanist al lumii. Interdicţiile impuse de Mitropolitul Serghie erau semnul pentru Poliţia politică sovietică de a purcede la arestarea şi exilarea episcopilor protestatari; nici dintre cei care frecventau bisericile „legale" ale lui Serghie nu au fost cruţaţi mulţi de către autorităţi, iar rezultatul cel mai important al politicii „serghianismului" – pentru a cita cuvintele, născute dintr-o experienţă amară, folosite patruzeci de ani mai târziu în interiorul URSS-ului de către Boris Talantov – era acela că „acţiunile Mitropolitului Serghie nu-i salvau decât propria lui piele". O noapte întunecată de suferinţă ispăşitoare s-a aşternut peste pământul rusesc şi peste credincioşi. „Serghianismul" a fost respins de credincioşi deoarece – şi aici îl cităm încă o dată pe Talantov – „pe la începutul celui de-al Doilea Război Mondial... cea mai mare parte dintre acele biserici care rămăseseră nu îl recunoşteau pe Mitropolitul Serghie." Din cei 100 de episcopi cunoscuţi ca fiind rămaşi în viaţă în 1943, Serghie nu a putut să găsească decât 18 (şi unii dintre aceştia erau de curând hirotoniţi) care să-l aleagă „patriarh" în acel an.

Mitropolitul Iosif, prin cuvintele şi faptele sale hotărâte şi prin poziţia sa – era unul dintre înlocuitorii locţiitorului tronului patriarhal – a devenit în fapt conducătorul mişcării separatiste, acţionând în numele locţiitorului exilat, Mitropolitul Petru, a cărui atitudine potrivnică serghianismului nu va fi cunoscută decât după o perioadă de timp. Atât de puternice erau influenţa şi exemplul Mitropolitului Iosif, încât toţi cei care l-au urmat au fost numiţi „iozefiţi" şi, până astăzi, toţi cei care apără patriarhia lui Serghie numesc această mişcare a celor zeloşi pentru ortodoxie „schisma iozefită".

Au fost „serghianişti" atunci, aşa cum sunt şi astăzi, care, chiar în timp ce admit că cele mai bune elemente din cler şi dintre credincioşi au trecut de partea „iozefiţilor", îi acuză şi îi condamnă pentru „mândria" lor de a crede că ei reprezintă adevărată Biserică Ortodoxă a Rusiei. Afir-

maţiile Mitropolitului Iosif, este adevărat, sunt deosebit de sincere, absolut necompromiţătoare în vreun fel şi necruţătoare faţă de toţi. Poate cei care găsesc „mândrie” în astfel de cuvinte sunt pur şi simplu inconştienţi de cât de critică este chestiunea în discuţie. Când Biserica este trădată şi credincioşii sunt conduşi în direcţii greşite, nu mai este timp pentru complimente şi „dialoguri” politicoase şi nici pentru a pune „înţelegerea compătimitoare” mai presus de adevăr. Pentru sufletele curajoase, cunoaşterea faptului că fiecare cuvânt poate aduce închisoarea şi moartea nu face decât să le mărească îndrăzneala de a spune adevărul fără cosmetizări. Şi astfel a fost întotdeauna în Biserica lui Hristos; neînfricaţii ei apărători sunt cântaţi ca atleţi în imnele de cinstire ale Bisericii. În mod deosebit, polemica dreaptă a Mitropolitului Iosif şi a celor care îl urmau a reapărut în Uniunea Sovietică în scrierile lui Boris Talantov (a se vedea capitolul 33 din această carte) şi a altor critici sinceri ai ierarhiei serghianiste. În comparaţie cu acestea, criticile serghianismului din diaspora rusească sunt destul de blânde şi înţelegătoare.

Curând a fost arestat şi Mitropolitul Iosif şi a fost trimis în exil în Asia Centrală. Chiar şi în exil şi în închisoare, autorităţile persecutau religia şi interziceau serviciile liturgice; aşa se face că, pe întreg pământul Rusiei, în acest vast câmp de concentrare, în perioada de după 1927, „iozefiţii” au fost transformaţi într-o Biserică din catacombă. Adevărata măsură a faptelor eroice şi a suferinţelor acestei Biserici vor deveni cunoscute doar în Ziua Domnului. Dar chiar şi înainte de mult aşteptatul moment, este posibil să fie întrezărite unele fragmente din istoria ei. Următoarea mărturie a fost scrisă de către Natalia V. Urusova, care a reuşit să fugă din Uniunea Sovietică în timpul celui de-al Doilea Război Mondial şi a murit în 1968 în New York.

„În august 1936 locuia în Alma Ata (Asia centrală) tânărul arhimandrit Arsenie. De la el am aflat pentru prima dată că există o Biserică secretă în catacombă, condusă de către Mitropolitul Iosif al Petrogradului şi organizată de el cu binecuvântarea Mitropolitului Petru de Krutiţa, cu care a avut legături secrete când s-a aflat în exil în Chemkent, la 100 de mile de Alma Ata. Arhimandritul Arsenie fusese hirotonit de către mitropolit şi avea şansa de a-l susţine material, câştigându-şi existenţa din confecţionarea manechinelor şi a unor diferite articole mici pentru muzee. El avea o biserică sub pământ, în adâncime, în care slujeau el şi Mitropolitul Iosif. Mitropolitul sfinţise această biserică în secret, cu ocazia uneia dintre rarele sale vizite în Alma Ata. Părintele Arsenie reuşise să scoată biserica la suprafaţă, după o muncă grea şi lungă.

Noi îl respectam foarte mult pe arhimandritul Arsenie, mai ales pentru faptul că era iubit de către Mitropolitul Iosif şi prin el aveam legătură cu cel din urmă. În acea perioadă, mitropolitul locuia în Chemkent. Înainte de aceasta, chiar de la începutul exilului, el locuise în micul

orăşel Aulieta, unde nu i se permisese să locuiască într-o cameră, ci fusese plasat într-un grajd cu animale, patul său fiind separat de animale printr-un gard de beţe.

Biserica săpată în pământ se afla sub apartamentul arhimandritului Arsenie. Intrarea se făcea printr-o uşă ascunsă, acoperită de un covor. Partea de deasupra se dădea la o parte, iar sub ea se afla o scară care ducea în pivniţă. Într-un colţ al pivniţei se găsea o deschizătură în pământ, care era acoperită cu pietre. Pietrele se dădeau la o parte şi stând pe vine trebuia să te târăşti trei paşi înainte – acolo se afla intrarea în mica biserică. Se găseau multe icoane şi ardeau candele. Mitropolitul Iosif era foarte înalt şi, cu toate acestea, în prezenţa mea a călătorit de două ori până aici în secret şi a intrat în biserică.

Această biserică îţi dădea o stare duhovnicească deosebită, dar nu ascund faptul că frica de a fi descoperiţi în timpul slujbei, îndeosebi noaptea, era greu de stăpânit. Atunci când câinele cel mare aflat în lanţ în curte începea să latre – chiar dacă lătratul era înăbuşit, totuşi se auzea sub pământ –, toată lumea aştepta să audă strigătul şi lovitura în uşă a GPU-ului. Tot anul 1936, până în septembrie 1937, totul a fost în ordine. Fiul meu cânta aici împreună cu o călugăriţă. Pe 26 august, Mitropolitul Iosif a venit şi ne-a onorat cu vizita sa chiar de ziua numelui meu.

Ce om al rugăciunii, minunat, smerit şi de neclintit! Aceste trăsături se reflectau pe chipul şi în ochii săi ca într-o oglindă. Foarte înalt, cu o barbă mare, albă şi cu un chip extrem de blând, îi atrăgea pe toţi şi făcea pe oricine să îşi dorească să nu se mai despartă niciodată de el. Hainele monahale erau ascunse, la fel şi părul său; altfel ar fi fost arestat imediat, chiar în mijlocul străzii, de vreme ce era supravegheat şi nu avea voie să călătorească. El însuşi a spus că Patriarhul Tihon, imediat după alegerea sa, a vrut să-l desemneze pe el ca primul său înlocuitor. Dintr-un oarecare motiv, acest lucru nu fusese notat nicăieri în istoria instituirii funcţiei de Locum Tenens. El l-a recunoscut pe Mitropolitul Petru de Krutiţa în calitate de conducător legitim al Bisericii şi, până la arestul său din septembrie 1937, a avut legături secrete cu el, chiar şi atunci când circulau peste tot zvonuri cum că Mitropolitul Petru ar fi murit. Mitropolitul Iosif a rămas la ceai cu noi mai mult de o oră. Despre perioada sa de exil de aproape zece ani, el a spus că îi fusese extrem de greu. Locuise într-o cocină de porci într-o magazie, dormise pe scânduri, despărţit de porci prin câteva beţe. În astfel de condiţii a suportat frigul şi căldura, pe orice fel de vreme, şi aerul irespirabil. Odată, un şarpe, agăţat de un băţ din acoperiş, s-a târât în jos chiar pe capul lui. Se pare că aceste condiţii erau cauza bolii sale. Uneori suferea cumplit din cauza unui ulcer intestinal, sau probabil că avea o tumoră intestinală, poate canceroasă, şi urma un regim pe care arhimandritul Arsenie îl ajuta să-l ţină. Suferea orice ca un drept, iar atunci când povestea persecuţiile sale

Mitropolitul Iosif al Petrogradului

o făcea deoarece noi toţi ne aminteam de cruzimile GPU. Părintele Arsenie a povestit despre o formă de tortură şi de batjocură. «Atunci când ne duceau prin Siberia, era un ger cumplit. În tren exista un vagon-cadă. Ei ne-au mânat, complet goi, prin vagoane până la vagonul unde se afla cada. Cu mare bucurie ne-am înmuiat în apa fierbinte şi ne-am încălzit un pic, vagoanele fiind aproape neîncălzite. Fără a ne fi dat ceva pentru a ne şterge, având părul ud, ne-au mânat înapoi. Pe platforma de metal dintre vagoane ne opreau în mod deliberat, iar picioarele noastre ude îngheţau lipindu-se de metal. La comanda de a porni din loc, ne smulgeam cu sânge degetele îngheţate ale picioarelor...»

Ziua următoare, după ce stătuse peste noapte cu părintele Arsenie, mitropolitul s-a întors la locul său. Acum avea alte condiţii. După mulţi ani, i se permisese să-şi găsească un apartament pentru sine în Chemkent. Arhimandritul Arsenie îi aranjase un apartament în care să poată trăi în linişte, se îngrijea de mâncarea sa, nu doar ca aceasta să fie suficientă, ci şi pentru a-şi putea ţine regimul. Mai întâi o ţiteră şi apoi o armonică au fost obţinute pentru el, lucruri care erau o bucurie pentru mitropolit, care era un bun muzician. El punea psalmii pe note şi îi cânta.

Pe 23 septembrie 1937, peste tot în cartierul Alma Ata, în întreg Kazahstanul, toţi cei din clerul bisericilor iozefite din catacombe au fost arestaţi, după ce îşi ispăşiseră perioada de exil pentru refuzul de a recunoaşte bisericile sovietice. Toţi au fost condamnaţi la încă zece ani fără drept de corespondenţă şi, aşa cum am descoperit mai târziu, Mitropolitul Iosif se afla şi el printre ei. Arhimandritul Arsenie a fost şi el arestat. După arestul fiului meu, care era lângă mine, eu am alergat la părintele Arsenie chiar la ivirea zorilor şi, ajungând la casa lui, am văzut un automobil cu un membru GPU care mergea la el. Din fericire, nu m-au văzut. Biserica din catacombe a părintelui Arsenie a fost descoperită. Din lipsă de precauţie, el a descoperit la un moment dat secretul său unui om în vârstă, respectabil în aparenţă, care s-a dovedit a fi un agent al GPU. La revenirea mea în Moscova, după cei trei ani de exil voluntar împreună cu fiul meu, am aflat curând de existenţa, şi aici, a bisericilor iozefite secrete – adică nu biserici, ci slujbe în camere secrete, unde uneori se adunau douăzeci, douăzeci şi cinci de oameni. Slujba avea loc în şoaptă, credincioşii fiind sub un control strict, pentru a se evita posibilitatea trădării. Oamenii veneau de obicei la răsăritul soarelui, după un semnal hotărât. Cei mai mulţi loveau uşor burlanul de lângă o fereastră, unde cineva stătea şi asculta.

Până la sosirea nemţilor în Mozaisk în 1941, eu am trăit în pace în acest oraş şi am mers la slujbele din catacombe în Moscova.”

La sfârşitul anului 1938, Mitropolitul Iosif a fost împuşcat de un pluton de execuţie pentru „crima” de a-i fi încurajat pe preoţii călători. Cu mulţi ani înainte de acest moment, el s-a pregătit sufleteşte pentru

propria sa mucenicie. El a scris în *Jurnalul unui monah*, într-un fragment publicat în septembrie 1905:

„*Iubiţi pe vrăjmaşii voştri* (Luca 6: 35). Să spui aceasta este uşor, dar cât este de dificil să faci aceasta. Este un lucru mult mai înalt decât să-ţi iubeşti aproapele. Este supremul triumf al iubirii, este adevărata esenţă şi cea mai sublimă expresie... Pentru ca inima cuiva să ardă de iubire faţă de duşmanul său este nevoie de o stare duhovnicească specială, plină de har, de o înrâurire cerească a inimii: trebuie să fie acea calitate inexprimabilă şi de nedescris care a umplut din plin sufletul primului mucenic Ştefan atunci când, fiind lovit cu pietre, cu faţa strălucind ca a unui înger, s-a rugat pentru ucigaşii săi: *Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta* (Fapte 7: 6). O, în acest mare moment, cât de puţin loc îşi găseau cele pământeşti în el! Ce erau cei care îl executau pentru el? Înaintea lui erau cerurile deschise, Fiul lui Dumnezeu la dreapta Tatălui; slava cerească i-a umplut sufletul şi l-a cuprins o stare de extaz neînţeleasă, iar cei care îl executau, cu răutatea lor vrednică de plâns, nu doar că nu au putut să împiedice aceasta, ci chiar au asistat neputincioşi; în acest moment, ei erau ca şi când ar fi fost binefăcătorii lui, grăbindu-i despărţirea de trup şi cufundarea sufletului său în acest ocean de extaz ceresc şi de binecuvântare... Într-un asemenea moment, putea oare cel care suferise acele torturi să strige altfel decât cu o voce plină de triumful suprem al iubirii pentru duşmani?”

Exemplul acestui neînfricat mărturisitor şi atlet al Bisericii lui Hristos nu a fost în zadar. După Patriarhul Tihon însuşi, numele Mitropolitului Iosif apare ca un simbol al integrităţii şi al autenticităţii ortodoxiei Bisericii ruse. Chiar şi după o jumătate de secol de persecuţii, teroare şi trădare, adevărata Biserică a Rusiei, deşi ascunsă, nu era învinsă. Astăzi, Biserica din catacombe poate fi numită în mod corect biserica „tihoniţilor” sau a „iozefiţilor”; dar, mai exact, ea este cunoscută, chiar şi autorităţilor sovietice, ca „adevărata Biserică ortodoxă”. În următoarea descriere sovietică, luată din *Dicţionarul ateist* (Moscova, ediţia 2, 1966) – un ghid practic pentru agitatorii anti-religioşi –, se poate vedea, dincolo de exagerările şi producţiile minţii sovietice, adevărata şi mărturisitoarea Biserică ortodoxă a Rusiei de astăzi. Se poate observa că sovieticii înşişi sunt conştienţi de continuitatea istorică confuză; deoarece ei datează „adevărata Biserică ortodoxă” în perioada 1922-1926, adică în perioada Patriarhului Tihon şi a celor care l-au urmat; în timp ce „serghianiştii”, aşa cum a observat în mod clar *Izvestia* în 1927, îşi au originea în „Biserica Vie” din aceeaşi perioadă.

„ADEVĂRATA BISERICĂ ORTODOXĂ (ABO): O sectă ortodoxă-monarhistă, apărută în anii 1922-1926, care a fost organizată în 1927, când Mitropolitul Serghie a proclamat principiile unei relaţii loiale faţă de autoritatea sovietică. Elemente monarhiste, unite în jurul Mitropoli-

tului Iosif (Petrovici) de Leningrad, sau iozefiţi, au stabilit în 1928 un centru de conducere al ABO şi au unit toate grupurile şi elementele care se manifestaseră împotriva ordinii sovietice. În ţară, ABO avea susţinători printre cei aflaţi în gulaguri şi împreună cu elementele anti-sovietice ei s-au manifestat împotriva colectivizării şi au organizat acte teroriste împotriva Partidului şi a activităţilor sovietice, revolte etc. Avea sub conducere în mediul rural o mulţime de călugări şi călugăriţe, care se plimbau din loc în loc prin sate, vehiculând idei anti-sovietice. ABO a fost o organizaţie monarhist-revoluţionară amplu ramificată. Ea cuprindea 613 preoţi şi călugări, 416 ţărani înstăriţi, 70 de foşti oficiali ţarişti şi ofiţeri. Cei mai fanatici membri, femeile nebune, dându-se drept profeţi, sfinte şi vindecătoare, membre ale familiei imperiale, împrăştiau idei monarhiste, conduceau propaganda împotriva conducerii Bisericii Ortodoxe şi îi îndemnau pe oameni să nu se supună legilor sovietice.

Caracteristici de bază ale sectei: (1) respingerea Bisericii Ortodoxe condusă de patriarh, ca fiind „vândută lui antihrist" şi lumii; (2) recunoaşterea canonică doar a celor care fuseseră hirotoniţi de urmaşii lui Tihon; (3) acceptarea riturilor ortodoxe; (4) răspândirea ideii asupra apropierii sfârşitului lumii; (5) cultul membrilor familiei imperiale Romanov: portretele lor sunt păstrate ca obiecte sfinte, iar credincioşii în secret se prosternează în faţa lor; (6) însuşirea numelor ţarilor şi a rudelor lor de către liderii sectei; (7) păstrarea şi propagarea literaturii monarhiste contra-revoluţionare; (8) înfiinţarea bisericilor din catacombe şi a mănăstirilor în case. Instituţia preoţiei este păstrată, dar, în multe situaţii, anumite rituri sunt îndeplinite de simpli credincioşi. În marile sărbători religioase, membrii sectei se întâlnesc la aşa-numitele surse (lacuri, izvoare şi altele asemenea), unde propaganda este susţinută de diferite tipuri de înainte-văzători, prevestitori, oameni nebuni, proşti sfinţi, care se bucură de un respect deosebit în cadrul sectei. Luptându-se să îi separe pe membrii sectei de influenţa realităţii sovietice, liderii sectei, pentru a-i speria pe credincioşi, se folosesc de mitul lui Antihrist, care se presupune că ar domni în lume din 1917. Deci, pentru a nu cădea în capcana lui, creştinii trebuie să ducă o viaţă claustrată, un tip de vieţuire eremitică, să-şi petreacă tot timpul în rugăciune, şi să nu ia parte la viaţa publică."

Presa sovietică, în anii recenţi, a dat ample dovezi ale existenţei acestei Adevărate Biserici Ortodoxe. Existenţa ei este ilegală, iar membrii ei sunt trataţi ca delincvenţi de către regim. Din necesitate, principiul ei de guvernare trebuie să fie instruirea dată de Mitropolitul Iosif în 1927 celor care îl urmau: „conduceţi-vă în mod independent"; iar membrii ei sunt propriii lideri, după cum prevăzuse, „nu doar episcopii şi preoţii, ci şi simplii muritori".

Existenţa acestei Biserici din catacombe este cu adevărat un semn pentru lumea ortodoxă: epoca măreţiei ortodoxiei a trecut; suntem în plină epocă a catacombelor. În Rusia acest adevăr este mai mult decât evident; printre multele dovezi, probabil că cea mai şocantă este istoria Bisericii lui Hristos Mântuitorul din Moscova. Cândva un templu minunat, un monument al păstrării pământului rusesc de către Dumnezeu în 1812 şi un simbol vizibil al credinţei întregului popor, a fost în întregime distrus de sovietici şi, până astăzi, nimic nu s-a mai construit pe locul acela şi a rămas un gol în centrul capitalei ateismului mondial. O surprinzătoare mărturie a sensului său pentru poporul rus se regăseşte şi astăzi în nuvela *Iskuplenye* (*Izbăvirea*), de scriitorul sovietic Iulii Daniel; deşi nu era el însuşi credincios, observaţiile sale ating ceva foarte adânc în viaţa sovietică. „L-am întâlnit pe Mişka Lurye la staţia de metrou «Hala sovieticilor», lângă gardul care înconjura excavaţia. Interesant: vor construi ceva aici, sau această gaură va rămâne aşa, ca un monument al demolării Bisericii lui Hristos Mântuitorul? Câţi ani au stat aceste scânduri aici, cu afişe lipite pe ele... «Mişka, dar când au demolat biserica?» «Ce biserică...? O, au demolat-o în '34...» Acum 29 de ani au demolat biserica. În ciuda proverbului, locul sfânt este gol. Desigur, nu discut, nu sunt de niciun folos bisericile, chiar deloc; sunt monumente arhitecturale, nimic mai mult: dar este acelaşi lucru... L-au demolat pe Dumnezeu, iar valul de şoc de la explozie l-a rănit pe om, i-a produs o leziune. Surzenie, muţenie... Puroiul se prelinge de sub pansament, de sub articolele despre umanism...” (Autorul se află în închisoare acum.)

Chiar şi aşa, cel care caută Biserica în Uniunea Sovietică găseşte astăzi o gaură în pământ, o rană adâncă a poporului ortodox rus, care nu este nicidecum ascunsă de faţada falsă a patriarhiei moscovite. Dar în lumea liberă este situaţia diferită? Aici apostazia voluntară, reînnoirea şi erezia au obţinut aproape aceleaşi rezultate ca şi coerciţia regimului ateist în URSS. În spatele faţadei strălucitoare a majorităţii Bisericilor ortodoxe libere, cu triumful lor „ecumenist”, se află o mare gaură în pământ, abisul diferenţei care există între apostaţii „oficiali” şi „simplii muritori”: rămăşiţa mântuitoare a Bisericii credincioase a multor naţiuni. Chiar şi acum, aceşti credincioşi sunt conduşi în catacombele voluntare ale îngrădirii de ereziarhii ecumenişti, adunându-se în jurul puţinilor episcopi care au mai rămas ortodocşi cu adevărat. Astfel, Capul dumnezeiesc al Bisericii îi pregăteşte pentru necazurile şi mai mari care se pare că stau înainte. Profeţia Sfântului înainte-văzător Ignatie Harbin, făcută acum 30 de ani, nu mai pare atât de îndepărtată: „Ceea ce a început în Rusia se va termina în America”.

Dar, dacă astfel de vremuri groaznice vor veni peste noi, chiar şi America ortodoxă – atât de slabă, de lipsită de experienţă şi de naivă – are tot ceea ce îi este necesar pentru a face faţă acestor vremuri, în exemplul

Mitropolitului Iosif şi cel al adevăraţilor creştini ortodocşi din primul pământ care a experimentat jugul înfricoşător al ateismului satanic.

Sfinte sfinţite noule mucenice Iosif şi toţi noii mucenici ai jugului comunist, rugaţi-vă lui Dumnezeu pentru noi!

EPISTOLELE MITROPOLITULUI IOSIF

Acestea sunt principalele epistole care au ajuns la noi de la primul conducător al Bisericii din catacombe, care demonstrează poziţia sa neînfricată împotriva serghianismului, precum şi apariţia lui.

REZOLUŢIE ASUPRA RAPORTULUI VICARILOR PETROGRADULUI

Document din 23 decembrie 1927

Pentru a condamna şi contracara ultimele acţiuni ale Mitropolitului Serghie, care sunt contrare duhului şi binelui Sfintei Biserici a lui Hristos, în condiţiile prezente nu avem alte mijloace în afară de separarea decisivă de el şi ignorarea ordinelor lui. De acum înainte, aceste ordine să fie acceptate doar de hârtia pe care sunt scrise, şi care tolerează orice, şi de aerul nesimţitor care conţine orice, dar nu şi de sufletele vii ale copiilor credincioşi ai Bisericii lui Hristos.

Separându-ne de Mitropolitul Serghie şi de actele sale, noi nu ne separăm de ierarhul conducător legal, Mitropolitul Petru, şi nici de Sinodul acelor ierarhi care au rămas credincioşi şi care se va întruni la un moment dat în viitor. Fie ca acest Sinod, singurul nostru judecător competent, să nu ne găsească vinovaţi de îndrăzneala noastră. Fie ca el să ne judece nu ca dispreţuitori ai sfintelor canoane ale Părinţilor, ci doar ca temându-ne de a nu le încălca. Chiar dacă am greşit, noi am greşit în mod sincer, din râvnă pentru puritatea ortodoxiei în această epocă plină de răutate. Şi dacă ne vom dovedi a fi vinovaţi, atunci să merităm în mod deosebit a fi dispreţuiţi, iar nu depuşi.

Şi, astfel, chiar dacă toţi păstorii ar fi să ne părăsească, fie ca Păstorul dumnezeiesc să nu ne părăsească, după nemincinoasa Lui făgăduinţă de a rămâne în Biserica Sa până la sfârşitul veacurilor.

APEL CĂTRE CREDINCIOŞII DIN PETROGRAD

Document de la începutul anului 1928, scris din Rostov

Arhipăstorii provinciei ecleziale din Yaroslavl – Agatanghel, Mitropolit de Yaroslavl, Serafim, arhiepiscop de Uglich, fost înlocuitor al locţiitorului patriarhal, arhiepiscopul Varlaam, fost de Pskov, acum condu-

când vicariatul Daşedovski al eparhiei Yaroslavl, şi Evghenie, episcop de Rostov – printr-un document special şi-au declarat îngrădirea de Mitropolitul Serghie şi independenţa lor în ceea ce priveşte conducerea turmelor încredinţate lor de Dumnezeu. Acest document, semnat în 27 ianuarie (7 februarie), a fost atât de necesar în condiţiile acestor vremuri şi datorită atitudinii maselor de credincioşi, iar această îngrădire este atât de bine fundamentată, încât eu, locuind în regiunea Yaroslavl, am luat parte la această întâlnire şi am adăugat semnătura mea.

Prin urmare, de acum înainte, toate ordinele Mitropolitului Serghie nu mai au nicio autoritate asupra noastră. Toate acestea mă îndreptăţesc să protestez din nou împotriva mutării mele ilegale din sânul turmei din Leningrad şi să cer o decizie corectă din punct de vedere canonic cu privire la această chestiune, în cadrul unei examinări adecvate de către episcopii ortodocşi. Iar până la stabilirea unei astfel de hotărâri, eu consider că nu am dreptul de a părăsi turma care mi-a fost încredinţată (şi aceasta în sensul Canonului 16 al primului şi al celui de-al doilea Sinod) pe baza unor decizii arbitrare a administratorilor Bisericii, care nu au parte de încrederea noastră: şi, înaintea Domnului Dumnezeu şi a conştiinţei mele, eu îmi asum obligaţia de a lua măsuri pentru liniştirea turmei mele tulburate şi agitate. Pentru aceasta, le cer în primul rând episcopilor mei vicari să slujească turma credincioşilor din Leningrad în acord cu mine. Preasfinţitului Dimitrie, episcop al Gdovului, îi ofer conducerea temporară a eparhiei Leningradului. Şi Preasfinţitului Grigorie îi cer, de asemenea, să continue să slujească în Lavra Sfântul Alexandru Nevski ca locţiitor al meu, în acord cu mine.

Cerând binecuvântarea lui Dumnezeu peste păstori şi peste toţi credincioşii, vă cer şi vă implor să aveţi încredere în conducerea noastră şi în purtarea de grijă pastorală, în pace şi în linişte continuând lucrarea rugăciunii, mântuirea sufletului şi a slujbei dumnezeieşti, supunându-vă cu smerenie autorităţii civile, care pentru moment nu a permis smereniei mele să fie în imediată comuniune de rugăciune cu turma încredinţată mie. În ciuda faptului că sunt departe, permanent îmi voi aminti în rugăciune de voi şi vă voi purta de grijă, cerând ca numele meu să fie pomenit la sfintele slujbe în mod obişnuit.

Fie ca Domnul să audă cererea noastră comună şi fie ca El să binecuvânteze în pace şi linişte Biserica noastră mult suferindă.

EPISTOLĂ CĂTRE UN ARHIMANDRIT DIN PETROGRAD (1928)

Dragă părinte,

Până nu de mult am crezut că disputa mea cu Mitropolitul Serghie a luat sfârşit şi că, refuzând să mă dedic politicii murdare, intrigilor şi

urmăririi duşmanilor şi trădătorilor Bisericii, puteam să mă retrag în pace, dedicându-mă protestului şi războiului împotriva acestei politici neoneste şi împotriva arbitrariului. Şi am fost deplin sincer atunci când am gândit şi am spus că „nu încep niciun fel de schismă” şi că mă voi supune pedepsei nedrepte – până la oprire de la slujire şi excomunicare –, sperând doar în dreptatea lui Dumnezeu.

Dar s-a dovedit că viaţa eclezială nu stă la temperatura de îngheţ, ci clocoteşte şi face spume peste temperatura normală de fierbere. „Cazul meu minor” s-a dovedit curând a fi doar o mică parte a unui abuz monstruos, slavă omenească şi trădare a Bisericii pentru interesele ateismului şi pentru distrugerea acestei Biserici, încât pentru mine a rămas de mirare, de aici înainte, nu doar propriul meu calm şi răbdarea mea, ci şi indiferenţa şi orbirea acelora care încă mai cred că cei care au permis şi au făcut acest lucru hidos fac lucrarea lui Dumnezeu, că „salvează” Biserica şi că o conduc, iar nu că o rănesc fără milă, o batjocoresc, numărându-se între duşmanii ei, tăindu-se de la trupul ei – pentru că nu sunt ei cei care îi taie din Trup pe cei care nu mai pot îndura această destrăbălare, această coerciţie şi această politică hidos de blasfemiatoare.

Poate că aş fi putut suporta şi acestea. Puteam presupune că nu mă privesc aceste lucruri, după cum problema mea de acum nu este a ta. Dar, dragă părinte, dintr-odată am început să simt, cu multă durere, că sunt în mare măsură responsabil pentru soarta cea rea a Bisericii. Până la urmă, după cum ştii, sunt unul dintre înlocuitorii locţiitorului patriarhal, care, având datoria de a pătimi, este obligat nu doar să ia locul predecesorului arestat, ci să fie pentru el, chiar şi atunci când este liber, o „rezervă” gata să-i ia locul în caz de cădere duhovnicească. Pentru mai multă siguranţă, o astfel de cădere, în condiţii normale de viaţă eclezială, trebuie să fie însoţită de un proces şi de o decizie sinodală. Dar ce fel de proces şi decizie sinodală sunt posibile acum, în condiţiile actuale? Şi în urma cărei examinări şi hotărâri sinodale mi s-a aplicat o pedeapsă care, după canoane, este permisă doar în cazul unui păcat foarte mare săvârşit de mine? Din care motiv, cerând examinare şi decizie sinodală într-o situaţie, permiţi lipsa acestora într-o alta?

Un astfel de argument nu poate servi decât ca material pentru capitolul privitor la contradicţii dintr-un manual de logică. Dar nu trebuie decât să aşteptăm, sperând că va veni timpul când vom vorbi despre toate acestea tot la o judecată. Şi rămâne de văzut cine va fi atunci mai acuzat. Dar, pentru moment, lucrurile stau astfel: nu vom da Biserica în mâinile trădătorilor, ale politicienilor lipsiţi de onestitate şi ale agenţilor ateismului şi distrugerii. Iar prin acest protest nu ne tăiem din Trupul ei, ci îi tăiem pe ei de la noi şi spunem cu îndrăzneală: nu doar că nu am fugit, dar nici nu vom fugi şi nu vom pleca niciodată de la sânul adevăratei Biserici Ortodoxe, dar pe cei care nu sunt cu noi şi pentru noi, ci împo-

triva noastră, îi considerăm a fi duşmanii ei, trădători şi ucigaşi. Nu noi suntem cei care facem schismă, nesupunându-ne Mitropolitului Serghie, ci mai degrabă voi, care sunteţi supuşi lui, mergeţi în adâncul condamnării Bisericii. Vă chemăm şi vă întărim puterile ca să luptaţi pentru independenţa Bisericii, doar că nu în maniera în care credeţi că vi se cere: nu prin acordul cu cei care robesc Biserica şi cu cei care ucid sfânta ei independenţă, care se manifestă acum prin sfânta ei dreptate, ci mai degrabă printr-un protest puternic şi decisiv împotriva oricărei concesii, împotriva compromisurilor ipocrite şi mincinoase şi împotriva trădării intereselor ei în favoarea satanismului fără Dumnezeu şi a războiului amarnic împotriva lui Hristos şi a Bisericii Sale.

Chiar nu vedeţi contradicţia şi neconcordanţa, care nu sunt compatibile cu nimic din dilema voastră? Vei zice: „Ne veţi priva de ascultarea pe care v-o datorăm prin faptul că deveniţi schismatic, sau, supunându-vă Mitropolitului Serghie, ne veţi întări puterile în lupta pentru independenţa Sfintei Biserici?” *Eu* sunt schismatic?! Supunerea faţă de Serghie este o „luptă pentru independenţa Bisericii”?! Dragul meu! Orice bătrânică din Leningrad ar râde de o astfel de idee!

Poate, nu spun nu, „în prezent sunt mai mulţi ca tine, decât ca noi”. Şi poate că „majoritatea nu este de partea mea”, după cum spui. Dar eu nu mă voi considera niciodată schismatic, chiar dacă ar fi să rămân absolut singur, aşa cum a fost cândva unul din sfinţii mărturisitori. Problema nu este una de cantitate, să nu uiţi aceasta niciodată: Fiul lui Dumnezeu, *când va veni, va găsi El oare credinţă pe pământ?* (Luca 18: 8). Şi poate că ultimii „răzvrătiţi” împotriva trădătorilor Bisericii şi a complicilor ruinării Sale nu vor fi episcopi şi arhiepiscopi, ci doar simpli muritori, tot astfel cum lângă Crucea lui Hristos ultima Lui suflare de suferinţă a fost auzită de câteva suflete simple, care erau aproape de El.

Aşadar, dragă părinte, nu mă judeca atât de aspru, mai ales din perspectiva lui Balsamon al tău. Eu cred că el este departe de ceea ce, pe înţelesul tuturor şi deasupra oricăror comentarii, au scris autorii sfintelor canoane şi că, în orice caz, acest Balsamon nu poate fi considerat un comentariu pertinent şi fidel al situaţiei în care ne aflăm noi, care nu a fost prevăzută de niciun comentariu sau canon.

Nu mă judeca atât de aspru şi înţelege în mod clar cele ce urmează:

1. Eu nu sunt deloc schismatic şi nu cer schismă, ci purificarea Bisericii de aceia care au semănat adevărata schismă şi au provocat-o.
2. A arăta cuiva propriile erori şi greşeli nu înseamnă schismă, dar, pentru a vorbi fără ocolişuri, înseamnă să pui la ham un cal sălbatic.
3. Refuzul de a accepta reproşurile întemeiate şi directivele este de fapt o schismă şi o dispreţuire a adevărului.
4. În construirea vieţii ecleziale, participanţii nu sunt doar cei din conducere, ci întregul trup al Bisericii, iar schismatic este acela care îşi

arogă drepturi care-i depăşesc autoritatea şi în numele Bisericii îşi permite să spună ceea ce nu este împărtăşit de colegii săi.

5. Mitropolitul Serghie s-a arătat a fi un astfel de schismatic, deoarece şi-a depăşit cu mult atribuţiile şi a respins şi a dispreţuit vocile multor ierarhi, în mijlocul cărora adevărul a fost păstrat.

Tu observi, printre altele, că între diferitele drumuri spre adevăr, „Hristos ne-a arătat o nouă cale: cea a iubirii de aproapele”. Referitor la aceasta, îţi amintesc doar, părinte, despre minunata concluzie a Mitropolitului Filaret din predica sa despre iubirea duşmanilor: „Deci, dispreţuiţi-i pe duşmanii lui Dumnezeu, loviţi duşmanii neamului, iubiţi-i pe duşmanii voştri! Amin.” (Vol.1, p. 285. Vezi şi Apostolul iubirii, II Ioan 1: 10-11).

Apărătorii lui Serghie spun că, după canoane, este permis să te separi de episcop doar din motiv de erezie condamnată de un sinod. Împotriva acestui argument se poate răspunde că faptele Mitropolitului Serghie se încadrează destul de mult şi în această categorie, dacă se are în vedere o violare atât de flagrantă a libertăţii şi demnităţii Bisericii, Cea Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească.

Dar, dincolo de aceasta, canoanele însele nu au putut să prevadă multe lucruri. Şi poate cineva să nege faptul că este chiar mai rău decât orice erezie atunci când cineva înfige un cuţit în însăşi inima Bisericii – libertatea şi demnitatea ei? Ce este mai rău: un eretic sau un ucigaş (al Bisericii)?

„Ca să nu pierdem pe nesimţite, încetul cu încetul, libertatea pe care Domnul nostru Iisus Hristos, Izbăvitorul tuturor oamenilor, ne-a dat-o ca un dar prin propriul Său Sânge...” (din Canonul al 8-lea al celui de-al treilea Sinod Ecumenic).

8. Episcopul Ierotei
ŞI PRIETENUL SĂU, IEROSCHIMONAHUL SERAFIM

Pomeniţi la 31 mai (†1928)

Păstorul cel bun îşi pune sufletul pentru oile sale.
(Ioan 10: 11)

Primul mucenic al Bisericii din catacombe, care a murit pentru curăţia Bisericii lui Hristos chiar la începutul izbucnirii necuviosului serghianism, a fost un tânăr şi zelos ierarh, bine cunoscut Patriarhului Tihon, episcopul Ierotei Athonik de Nikolsk, din eparhia Ustiug cel Mare, un vicariat al Vologdăi. Şi pământul muceniciei sale, câmpiile din nordul Rusiei, cândva bogat în sfinţi călugări glorioşi ai „Tebaidei nordice", a devenit acum şi mai plin de sfinţi, de mucenicii şi mărturisitorii Bisericii lui Hristos.

Episcopul Ierotei era mult iubit şi foarte popular printre membrii turmei sale. Sinceritatea lui şi refuzul său de a se supune Mitropolitului Serghie şi noii sale politici bisericeşti sau de a se ruga, în timpul slujbelor bisericeşti, pentru statul sovietic urâtor de Dumnezeu, l-a condus la cununa mucenicească. În mai 1928, când autorităţile sovietice au venit să îl aresteze, oamenii s-au adunat în număr mare şi nu au permis ca el să fie arestat. Fără a mai pierde timpul, autorităţile l-au împuşcat în cap şi l-au omorât. Astfel, căzând mort în braţele turmei sale iubite, mucenicul a împlinit literal cuvintele lui Hristos, pe care tocmai le citase în epistola sa către turmă (a se vedea mai jos): *Păstorul cel bun îşi pune sufletul pentru oile sale.* Şi, ca o jertfă aleasă, el a mers direct la tronul lui Dumnezeu ca primul mijlocitor ceresc al Bisericii din catacombe, ai cărei membri, începând din acel moment, aveau să treacă prin cele mai groaznice suferinţe şi chinuri, cu toate acestea crescând şi devenind purtătorii curăţiei adevăratei Biserici Ortodoxe în Rusia.

Episcopul Ierotei avea un tânăr prieten, părintele Serafim. Următoarea povestire din viaţa lui este descrisă de o rudă a sa, E. Konţevici.

„Părintele Serafim s-a născut în 1897 şi i s-a pus numele Serghie. Şi-a petrecut copilăria la Petersburg, unde tatăl său, Constantin Voenski, era paznicul şef al arhivelor Ministerului de Educaţie Publică şi istoric. Ciudat de spus, era ceva asemănător între familia Voenski şi Karamazovii romanului lui Dostoievski. Tatăl familiei, ducând din copilărie o viaţă imorală, avea o minte uşuratică şi soţia lui, Olga, fiind exasperată de comportamentul lui, era în permanenţă în război cu el, fapt care crea scene neplăcute, aşa încât atmosfera căminului era dificilă.

Înmormântarea unui mucenic – O licărire de lumină rară sub jugul comunist. Episcopul Ierotei săvârşeşte slujba de înmormântare pentru prietenul său. Tânărul părinte Serafim stând în sicriul său, de nerecunoscut după suferinţele trăite în timpul detenţiei, mama sa şi prietenii ţărani din zonă îşi luau rămas bun de la rămăşiţele sale pământeşti. Jos: părintele Serafim, înainte de mucenicia sa.

Acest lucru s-a reflectat în mod negativ asupra băiatului, care era fragil şi sensibil. El a realizat curând că tatăl său trăia pentru patimile lui. Serghie nu voia să fie astfel. Prin urmare, el a început să-şi dezvolte cu putere voinţa. El a citit cărţi cu acest subiect, dormea pe podeaua goală şi chiar a fost pe punctul de a se apuca de yoga. Apoi, într-o zi a mers la Valaam. Grandoarea marii mănăstiri a lăsat o impresie adâncă asupra lui; acolo, sufletul său şi-a găsit casa. El a început să meargă des în pelerinaj la Valaam; chiar l-a convins şi pe tatăl lui să meargă acolo. În acel loc, tatăl lui a renunţat printr-o minune la fumat, lucru pe care nu a fost capabil să-l facă până atunci. În 1917, Serghie a terminat Academia Militară. Vârtejul revoluţiei a împrăştiat membrii familiei: tatăl său a murit în Malta, iar Serghie şi mama lui s-au dus în oraşul Nikolski, unde s-au aşezat în casa unui preot şi au trăit în mare sărăcie.

Aici a avut loc cea mai semnificativă întâlnire a lui Serghie cu tânărul episcop Ierotei. Episcopul l-a hirotonit preot şi a slujit într-o parohie. Între timp, Revoluţia se întindea şi clerul era exterminat. Episcopul Ierotei l-a prezentat pe părintele Serghie Patriarhului Tihon în calitate de candidat pentru episcop. Patriarhul l-a chemat la Moscova. El a mers, s-a întâlnit cu patriarhul şi la întoarcerea sa la Nikolsk a fost arestat. În închisoare a trecut prin torturile obişnuite care se aplicau membrilor clerului de către regimul ateist. A făcut tuberculoză. A fost în cele din urmă eliberat din închisoare ca „să moară acasă”, fapt care s-a întâmplat de altfel foarte curând, în anul 1923, când avea doar 26 de ani. Pe patul de moarte, prietenul său, episcopul Ierotei, l-a tuns în schima mare cu numele de Serafim şi l-a înmormântat după obiceiul Bisericii.

În 1915 l-am întâlnit pe părintele Serafim pentru prima dată. Era pe atunci studentul Serghie, un prieten apropiat al fratelui meu, care urma şcoala în Petersburg. Era un tânăr scund şi slab, cu părul negru şi cu un chip extraordinar de drăguţ şi de atrăgător. El avea ochi frumoşi, de un albastru închis. Era în el ceva de dincolo de lumea aceasta.

Când a venit vestea morţii părintelui Serafim, i-am scris tatălui său: „Dragă unchiule Kostea, cât de fericit sunteţi. Sunteţi tatăl unui sfânt! În ziua morţii va veni la dumneavoastră şi vă va duce în acel pământ unde se află el acum, unde nu vor mai fi lacrimi şi tristeţe, ci bucurie veşnică”.

O, Doamne, odihneşte cu drepţii sufletele robilor tăi, episcopul Ierotei şi ieroschimonahul Serafim, şi, pentru rugăciunile lor, dă-ne şi nouă tăria de a mărturisi adevărata ortodoxie până la ultima noastră suflare. Amin.

Episcopul Ierotei de Nikolsk lângă trupul prietenului
său, ieroschimonahul Serafim, monah în Hiroşima

SEPARAREA LUI IEROTEI, EPISCOP DE NIKOLSK
Document din 12 ianuarie 1928

Către toţi împreună-lucrătorii cu mine în numele Domnului în pământul duhovnicesc, către clerul şi către laicii din eparhia Ustiug: În numele Tatălui şi al Fiului şi al Duhului Sfânt.

Şi ne învredniceşte pe noi cu o singură gură şi cu o singură inimă să slăvim Numele Tău preaslăvit.

Dragi păstori şi credincioşi fii ai Bisericii Ortodoxe, voi ştiţi că fără unitate nu există mântuire. Organismul Bisericii este unul: Hristos este capul Bisericii; gura, ochii, mâinile şi picioarele sunt păstorii şi învăţătorii, organele Bisericii; iar trupul Bisericii sunt toţi cei ce cred în numele Domnului nostru Iisus Hristos.

Întregul trup se mişcă cu un singur suflet şi este animat de o singură inimă. Partea trupului care nu este hrănită de sângele inimii se desprinde şi piere. Astfel, în faţa ochilor noştri, au căzut din Biserică renovaţioniştii; ei nu voiau să fie în comuniune cu întâi-stătătorul Bisericii, cu Preafericitul Patriarh, şi acum putrezesc treptat, ca o mână sau un picior nefolositor, care a fost tăiat şi aruncat pe pământ.

După renovaţioniştii „Bisericii Vii", au fost „autocefaliştii" – cei care l-au urmat pe arhiepiscopul Grigorie de Ekaterinburg (gregorienii), care nu îl recunoşteau ca locţiitor patriarhal pe Mitropolitul Petru. Iar acum, unitatea Bisericii a fost ruptă de Mitropolitul Serghie, înlocuitorul Mitropolitului Petru. Atâta timp cât a fost un păzitor credincios al scaunului patriarhal care i-a fost încredinţat, întreaga Biserică l-a considerat călăuzitorul ei; dar când a desfăşurat acţiuni arbitrare care n-au fost aprobate nici de oamenii Bisericii, nici de Sinodul Episcopilor, şi fără binecuvântarea Mitropolitului Petru, atunci nimeni nu este obligat să urmeze calea erorilor lui.

În perioada renovaţionismului Bisericii Vii, toţi fiii adevăraţi ai Bisericii s-au separat de Sinodul renovaţionist din 1923 şi de Sinodul Bisericii Vii, şi, treptat, s-au adunat în jurul Preafericitului Părinte Patriarh şi în jurul episcopilor care se aflau în comuniune bisericească cu el. Tot astfel şi acum, Mitropoliţii Petru şi Chiril, Mitropoliţii Iosif al Leningradului, Arsenie al Novgorodului şi Agatanghel al Yaroslavlului, episcopul Arsenie – vicar al Moscovei (fost al Serpuhovului, acum retras), arhiepiscopul Serafim de Uglich, arhiepiscopul Atanasie al Kievului, episcopii Dimitrie al Gdovului, Victor de Votkinsk, Serafim, fost al Dimitrievului (Zvezdinski, retras), Irinarh al Marelui Ustiug, episcopii din exil şi mulţi alţii, şi, de asemenea, un grup al clerului din capitală şi delegaţii autorizate de comunităţi de credincioşi – toţi, în forme diferite, au declarat Mitropolitului Serghie dezacordul şi separarea lor de el.

Patriarhul Tihon, icoană contemporană.

Ales pe tronul patriarhal la începutul celei mai agonizante perioade din istoria Rusiei, a devenit adevăratul Părinte al ruşilor credincioşi, anatemizându-i pe comunişti şi pe toţi colaboratorii lor, a rămas până în zilele noastre simbolul libertăţii şi vitejiei pierdute a poporului rus ortodox. Adevărata Biserică Ortodoxă se mai numeşte pe sine şi Biserica „Tihonită", după acest unic şi autentic Patriarh al Ortodoxiei Ruse a secolului XX.

Unii dintre ei declară că Serghie şi-a întins mâinile spre tronul patriarhal, luptându-se să îl răstoarne, întrucât în Sinodul său sunt persoane în care Biserica nu are încredere. Alţii spun că Serghie a introdus o tendinţă politică în viaţa Bisericii (a se vedea Declaraţia lui din *Izvestia*, 19 august 1927). Totuşi, alţii indică faptul că Mitropolitul Serghie a ales o cale infamă de duplicitate diplomatică, de înţelegeri şi compromisuri – ca pentru salvarea Bisericii – şi a lăsat deoparte calea dreaptă, dar plină de necazuri, a Crucii, adică a răbdării şi a fermităţii.

În sfârşit, el a făcut uz de înşelăciune, numindu-şi Sinodul „ortodox şi patriarhal", în timp ce în realitate organizarea lui este o călcare în picioare a canoanelor Bisericii: Mitropolitul Petru, locţiitorul patriarhului, nu şi-a dat acordul pentru un astfel de lucru, el nereuşind să obţină nici binecuvântarea Preafericitului Patriarh în 1924. Ceea ce renovaţioniştii şi gregorienii nu au reuşit să facă, a făcut cu viclenie Mitropolitul Serghie: a legat Biserica de autoritatea civilă, exprimând supunere duhovnicească faţă de ea.

Decretul asupra separării Bisericii de Guvern nu există pentru Serghie şi pentru cei care-l urmează. Prin urmare, pentru realizarea planurilor sale, Mitropolitul Serghie, încălcând Canonul 9 al Sinodului de la Calcedon, face uz chiar şi de puterea non-bisericească.

În ceea ce mă priveşte, recunoscându-mi responsabilitatea înaintea lui Dumnezeu şi a turmei încredinţate mie, am declarat, la 10/23 ianuarie anul acesta, episcopului Sofronie, care a fost numit pe scaunul Marelui Ustiug de către Sinod (cel al lui Serghie), că turma mea şi clerul din Nikolsk – cu excepţia clerului de catedrală, care a fost respins de către oameni – nu putem să îl acceptăm pe el, deoarece ne-am separat de Serghie şi de Sinodul lui. Şi, pe de altă parte, eu l-am informat pe Mitropolitul Iosif (al Leningradului) că unesc canonic cu el clerul şi laicii eparhiei Marelui Ustiug, în acord cu binecuvântarea Vlădicăi Irinarh, al cărui înlocuitor legitim sunt în momentul de faţă pentru întreaga eparhie a Marelui Ustiug.

A trebuit să sufăr mult tot felul de calomnii şi jigniri pentru lucrările mele arhipastorale pentru binele Bisericii. Dacă sunt canoane apostolice conform cărora clerul nu trebuie să facă nimic fără voia episcopului lor, atunci voia mea exprimată în epistola de faţă este prin urmare cu atât mai mult vrednică de a fi acceptată.

Cu toate acestea, dorind să aud de la voi, dragi copii, că sunteţi într-un singur suflet şi într-un singur cuget cu mine şi, de asemenea, respectând libertatea voastră de auto-determinare, propun ca epistola mea să fie citită şi să se mediteze asupra ei la adunările credincioşilor, astfel încât toţi să ştie cum stau lucrurile şi să intre în comuniune cu mine în mod liber, rămânând credincioşi locţiitorului tronului patriarhal, Mitro-

Vladimir de Kiev, episcop vicar, întâi-mucenic

politului Petru, şi întregii Biserici Ortodoxe Ruse, pentru care lucru vă cer să-mi trimiteţi o declaraţie scrisă.

Numai clerul de la catedrala Întâmpinării Domnului din Nikolsk, preotul de la renovaţionişti Serghie Aranovici (din Kudrilo) şi protopopul Ioan Golubev (din Şango) s-au manifestat în mod deschis împotriva mea, împrăştiind tot felul de ştiri rele, de bârfe şi absurdităţi. Ei au scris plângeri nefondate împotriva mea către Sinod şi protopopul Mihail Krasov (din Vokhma) a dus personal aceste plângeri la Moscova; fapt pentru care au fost opriţi de la slujirea celor sfinte şi sunt în stare de excomunicare din partea mea până când nu vor arăta părere de rău sinceră în forma stabilită pentru renovaţionişti, sau până când un sinod complet al episcopilor nu va judeca situaţia Mitropolitului Serghie şi a celor care sunt cu el (Canonul 10 al Sfinţilor Apostoli).

Îi pun înaintea voastră pe aceşti mercenari, care văd lupul apropiindu-se şi fug; să nu-i urmaţi, fraţii şi copiii mei, ci să avem înaintea noastră un alt exemplu: pe păstorul cel bun. Păstorul cel bun îşi pune sufletul pentru oile sale. Amin.

Pe 12/25 ianuarie 1928, am primit răspunsul Mitropolitului Iosif: „Conduceţi-vă independent. Justificarea noastră: credinţă faţă de Mitropolitul Petru. Iosif."

Ierotei, episcop de Nikolsk

9. Episcopul Victor al Glazovului
ŞI ÎNVĂŢĂTURA LUI DESPRE LIBERTATEA BISERICII
Pomenit la 19 iulie (†1934)

Acum ştiţi că prietenia lumii este duşmănie faţă de Dumnezeu.
(Iacov 4: 4)

Episcopul Victor Ostrovidov a fost fiu al unui cântăreţ bisericesc. El a intrat în mănăstire de tânăr şi a petrecut mulţi ani acolo. El a dobândit şi o educaţie teologică bună şi în 1912 a publicat un studiu detaliat asupra „Noilor teologi", criticând o nouă modă teologică care găsise expresie mai ales în cartea Mitropolitului (mai târziu „Patriarh") Serghie *Doctrina mântuirii* (Kazan, 1898).

După revoluţia din 1917, el a fost episcop vicar al eparhiei Viatka, cu titlul „al Glazovului şi Votkinskului", cu sediul în Viatka. În 1922 a fost arestat şi a stat în închisoare până în 1925. Când a apărut Declaraţia din 1927, vocea sa a fost prima care a protestat şi turma lui i s-a alăturat în separarea de Mitropolitul Serghie, ceea ce a dus la arestarea şi întemniţarea sa în lagărul de concentrare de la Solovki, unde a stat din 1928 până în 1930, lucrând pe post de contabil la fabrica de funii, la aproximativ un kilometru şi jumătate de clădirea principală a fostei Mănăstiri Solovki. Casa mică în care locuia şi muncea se afla într-un luminiş al pădurii; în adâncul acestei păduri el săvârşea în secret slujbe bisericeşti, împreună cu alţi membri ai Bisericii din catacombe.

În Solovki, în ciuda stării tragice a Rusiei sovietice, episcopul Victor îşi păstra o perspectivă optimistă asupra viitorului şi chiar încerca să-l molipsească de acesta pe mai realistul episcop Maxim de Serpuhov. Dar, în câţiva ani, acest optimism părea să fi dispărut, pentru că un martor care l-a văzut în primăvara lui 1931 în lagărul de concentrare Mai Guba, în Nordul îndepărtat, l-a auzit spunând: „De aici înainte nu este nimic altceva decât suferinţă". În vara aceluiaşi an a fost eliberat din lagărul său şi exilat pentru trei ani pe malul râului Onega, în regiunea Arhanghelsk, unde, după unele relatări, a fost în legătură cu ierarhii din catacombe, cu Mitropolitul Iosif şi episcopul Damaschin. Târziu, în 1933, el a fost trimis într-un exil încă şi mai îndepărtat, în Siberia şi, după aceasta, nu s-a mai auzit nimic despre el.

Dar, dacă se ştie puţin despre viaţa şi suferinţele acestui nou mărturisitor, sufletul său curajos şi vertical este prezentat în documentele pe care le-a lăsat în urmă, care acuză serghianismul ca o profundă eroare care neagă însăşi natura Bisericii lui Hristos.

EPISTOLELE EPISCOPULUI VICTOR

SCRISOARE CĂTRE MITROPOLITUL SERGHIE
Document din 16 decembrie 1927

Înalt Prea Sfinţia Voastră, milostiv arhipăstor, cel mai vrednic de cinste şi drag vlădică.

În octombrie, cu dragostea unui fiu, am avut curajul să-mi exprim faţă de Înalt Prea Sfinţia Voastră tristeţea mea cu privire la distrugerea dezastruoasă a Bisericii Ortodoxe care a fost introdusă „ca principiu de administrare”.

O astfel de distrugere a Bisericii este consecinţa cu totul naturală şi inevitabilă a căii pe care v-a plasat Declaraţia dumneavoastră din 16 iulie, o Declaraţie care pentru noi, cei smeriţi şi temători de Dumnezeu, şi pentru toţi oamenii iubitori de Hristos este cu totul inacceptabilă.

De la început până la sfârşit este plină de neadevăr dureros şi este o batjocură, tulburând profund sufletele credincioşilor împotriva Sfintei Biserici Ortodoxe şi împotriva poziţiei noastre de mărturisire a adevărului lui Dumnezeu. Şi, printr-o trădare a Bisericii lui Hristos înaintea batjocurii „păgânilor”, este cea mai dureroasă renunţare la propria mântuire, o renunţare la Însuşi Domnul şi Mântuitorul nostru.

Acest păcat, după cum dă mărturie Cuvântul lui Dumnezeu, nu este mai mic decât nicio erezie sau schismă, ci este chiar incomparabil mai mare, deoarece îl aruncă pe om imediat în prăpastia distrugerii, după Cuvântul nemincinos: *Cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor…* (Matei 10: 33).

Atât cât a stat în puterea noastră, ne-am păzit pe noi înşine şi turma noastră să fim părtaşi la acest păcat şi pentru acest motiv am trimis înapoi însăşi Declaraţia dumneavoastră. Acceptarea Declaraţiei ar fi fost o mărturie înaintea lui Dumnezeu despre dezinteresul şi indiferenţa noastră cu privire la Preasfânta Biserică a lui Dumnezeu, Mireasa lui Hristos.

Din frică de Dumnezeu, găsesc acum inacceptabil şi decretul privind transferul meu: „Mă tem – aşa cum îmi scrie un ierarh – ca o expresie a ascultării din partea noastră să nu fie considerată de ei (Sinodul) ca o aprobare a ceea ce au făcut”. Şi, prin urmare, dacă mi s-ar acorda deplină libertate de mişcare – ceea ce nu am, fiind exilat administrativ –, m-aş întreba: nu va trebui oare să răspund înaintea lui Dumnezeu pentru această ascultare, pentru că în esenţă mă uneşte cu oameni care s-au separat de Dumnezeu? Şi faptul că Declaraţia este vrednică de plâns şi că îl separă pe om de Dumnezeu – privitor la aceasta am expus gândurile mele separat, în forma unei scrisori către prieteni, care este ataşată aici.

Şi ce se poate spune despre viitor? Pentru viitor m-aş ruga lui Dumnezeu – şi nu doar eu, ci şi întreaga Biserică Ortodoxă – să nu vă împietrească inima, aşa cum a făcut cândva cu inima lui Faraon, ci să vă dea harul de a recunoaşte păcatul pe care l-aţi făcut şi să vă căiţi toată viaţa. Atunci, toţi credincioşii, cu bucurie şi cu lacrimi de mulţumire către Dumnezeu, vor veni din nou la dumneavoastră ca la un tată, păstorii ca la un conducător al păstorilor şi întreaga Biserică Rusă ca la conducătorul ei sfinţit. Duşmanul v-a ademenit şi v-a sedus a doua oară (Mitropolitul Serghie se alăturase mai înainte „Bisericii Vii" şi apoi se căise) cu ideea organizării Bisericii. Dar, dacă preţul plătit pentru această organizare face ca Biserica lui Hristos să nu mai fie casa dătătoare de harul mântuirii pentru oameni, iar cel care primeşte organizarea încetează de a mai fi ceea ce a fost – pentru că este scris: *Facă-se casa lui pustie şi să nu aibă cine să locuiască în ea! Şi slujirea lui s-o ia altul* (Fapte 1: 20) –, atunci ar fi mai bine pentru noi să nu avem niciodată niciun fel de organizare.

Care este câştigul dacă, după ce am devenit, prin harul lui Dumnezeu, temple ale Duhului Sfânt, ajungem dintr-odată să nu mai valorăm nimic, doar pentru a primi un nou mod de organizare pentru noi înşine? Niciunul. Fie ca întreaga lume materială vizibilă să piară; să fie mai importantă în ochii noştri acea pierdere a sufletului la care va fi supus cel care prezintă astfel de pretexte evidente pentru păcat.

Dar, dacă împietrirea inimii voastre a ajuns atât de departe şi nu rămâne nicio nădejde de căinţă, chiar şi pentru acest rezultat avem un text care să ne lumineze: *De aceea: ieşiţi din mijlocul lor şi vă osebiţi, zice Domnul, şi de ce este necurat să nu vă atingeţi şi Eu vă voi primi pe voi, şi voi fi vouă Tată, şi veţi fi Mie fii şi fiice, zice Domnul Atotţiitorul* (II Cor. 6: 17-18).

Sincer devotatul frate în Hristos
al Înalt Prea Sfinţiei Voastre,
Preacuvioase arhipăstor,
Episcopul Victor

O SCRISOARE CĂTRE PRIETENI
Document din decembrie 1927

Vedeţi să nu fiţi amăgiţi.
(Luca 21: 8)

Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi cu toţi!

Iubiţi prieteni! Cu mare întristare a inimii vă spun despre o nouă înşelare, prin care duşmanul nostru, diavolul, vrea să ademenească su-

fletele creştinilor pe calea pierzării, lipsindu-le de harul mântuirii veşnice. Şi această înşelare – vai nouă, păcătoşilor! – este mult mai amară decât cea dintâi: pe când nebunia celor din Biserica Vie – renovaţioniştii şi gregorienii – se putea vedea cu uşurinţă, esenţa distrugătoare a înşelării din urmă nu poate fi văzută de oricine şi, mai ales, n-o pot vedea cei ale căror minţi şi inimi sunt întoarse spre lucrurile pământeşti, de dragul cărora şi ajung să renunţe la Domnul. Dar să ştie toată lumea că ultima Declaraţie din 16/29 iulie a acestui an a Mitropolitului Serghie este o trădare clară a Adevărului (cf. Ioan 14: 6).

Pe cine au trădat semnatarii acestei declaraţii şi la cine au renunţat ei? Ei au renunţat la Preasfânta Biserică Ortodoxă, care este întotdeauna şi în toate curată şi sfântă, neavând în sine nicio *pată, sau zbârcitură sau altceva de acest fel* (Efes. 5: 27). Ei au pricinuit judecarea publică a Bisericii în faţa întregii lumi; ei au legat-o şi au dat-o spre batjocură „profanilor”, ca pe un răufăcător, ca pe un ucigaş, ca pe un trădător al Preasfântului Mire, Hristos - Adevărul Veşnic, Dreptatea Veşnică. Ce lucru groaznic...

Sfânta Biserică, pe care Domnul *a câştigat-o cu scump sângele Său* (Fapte 20: 28) din lumea aceasta, şi care este Trupul Său (cf. Col. 1: 24), şi care este pentru noi toţi casa mântuirii prin har din această viaţă a pierzării, acum această dumnezeiască şi sfântă Biserică a lui Hristos este adaptată pentru a servi unor interese nu doar străine ei, ci cu totul incompatibile cu dumnezeirea ei şi cu libertatea ei duhovnicească. Mulţi creştini se arată *duşmani ai Crucii lui Hristos*, spune Apostolul; ei *au în gând cele pământeşti* (politica), uitând că *cetatea noastră este în ceruri* (Fil. 3: 18-20), *căci nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie* (Evr. 13: 14). Şi ce fel de unire poate fi între Biserica lui Dumnezeu şi autoritatea civilă de orice tip, când scopurile activităţii celei din urmă sunt orientate exclusiv într-o direcţie material-economică, şi, în timp ce la suprafaţă ele pot fi morale, în fapt sunt străine sau chiar ostile credinţei în Dumnezeu?

În acelaşi timp, scopul activităţilor Bisericii este exclusiv duhovnicesc şi moral şi, prin credinţa în Dumnezeu, ele îl duc pe om dincolo de limitele vieţii pământeşti, pentru dobândirea harului lui Dumnezeu şi al bunurilor cereşti veşnice. *Nu ştiţi, oare, că prietenia lumii este duşmănie faţă de Dumnezeu? Cine deci va voi să fie prieten cu lumea se face vrăjmaş lui Dumnezeu* (Iacov 4: 4).

Prin urmare, Biserica lui Hristos, prin însăşi firea ei, niciodată n-ar putea fi o organizaţie politică, pentru că ar înceta de a mai fi Biserica lui Hristos, Biserica lui Dumnezeu, Biserica mântuirii veşnice. Iar dacă acum, prin „Declaraţie”, Biserica este unită cu regimul civil, aceasta nu este doar o simplă manevră exterioară, ci, pe lângă îngrozitoarea insultă şi distrugerea Bisericii Ortodoxe, se mai înfăptuieşte aici şi monstruosul

păcat al renunţării la Adevărul Bisericii, un păcat care nu poate fi justificat de obţinerea niciunui bun pământesc pentru Biserică. Să nu îmi spuneţi că în acest fel s-a format o conducere centrală şi se vor forma conduceri locale şi se obţine aparenţa unui calm exterior pentru Biserică sau, aşa cum spune Declaraţia, „o existenţă legală a Bisericii” – toţi cei care mai înainte au fost prinşi de duşmanul nostru, diavolul, şi au căzut din Biserica Ortodoxă iubesc să spună şi asta şi alte lucruri similare. Dar care este câştigul dacă noi înşine, după ce am fost făcuţi şi numiţi temple ale lui Dumnezeu (cf. II Cor. 4: 16), am devenit fără valoare şi dezgustători în ochii lui Dumnezeu, acceptând să avem o conducere exterioară? Mai degrabă să nu avem niciodată niciun fel de conducere, mai bine să rătăcim, chiar şi neavând unde să ne plecăm capul, după felul celor despre care s-a spus odată: *Au pribegit în piei de oaie şi în piei de capră, lipsiţi, strâmtoraţi, rău primiţi. Ei, de care lumea nu era vrednică, au rătăcit în pustii, şi în munţi, şi în peşteri, şi în crăpăturile pământului* (Evr. 11: 37-38). Dar prin astfel de suferinţe sunt păstrate sufletele ortodoxe în harul mântuirii, de care sunt lipsiţi toţi cei care sunt prinşi de diavol cu astfel de pretexte exterioare. *Vai lumii din pricina smintelilor! Că smintelile trebuie să vină*; fiecare suflet trebuie să fie încercat şi fiecare loc trebuie cernut, pentru ca grâul să fie ales de neghină, chiar dacă într-o cantitate mică; de vreme ce sunt puţini aleşi, Domnul a spus: *dar vai omului aceluia prin care vine sminteala* (Matei 18: 7). Dar, prietenilor, să nu aducem nicio jignire Bisericii lui Dumnezeu, ca să nu fim condamnaţi la Judecata Domnului.

Vedeţi să nu fiţi amăgiţi, căci mulţi vor veni în numele Meu... şi îi vor amăgi pe mulţi, ne avertizează Domnul (Luca 21: 18). Şi sfântul apostol, arătându-şi grija faţă de noi, spune: *Deci luaţi seama cu grijă cum umblaţi, nu ca nişte neînţelepţi, ci ca cei înţelepţi, răscumpărând vremea, căci zilele rele sunt* (Efes. 5: 15-16).

Fie ca Domnul să nu împietrească inimile celor care au semnat Declaraţia, ci fie ca ei să se căiască şi să se întoarcă şi fie ca păcatele lor să fie şterse. Dar, dacă nu va fi astfel, atunci să ne păzim de comuniunea cu ei, ştiind că starea de comuniune cu cei care au căzut este propria noastră renunţare la Hristos Domnul.

Prieteni ai mei, dacă noi credem cu adevărat că în afara Bisericii Ortodoxe omul nu se poate mântui, atunci când adevărul ei este pervertit nu putem continua să o cinstim pasiv, pe ascuns, ci trebuie să mărturisim înaintea tuturor adevărul Bisericii. Şi dacă alţii, oricât de mulţi, fie ei şi ierarhi conducători, rămân indiferenţi şi pot chiar să-şi folosească interdicţiile împotriva noastră, nu este nimic surprinzător în aceasta. Până la urmă, acest lucru s-a întâmplat nu de puţine ori în trecut, şi la fel a fost şi acum patru ani, când cei care au căzut din adevăr au adunat sinoade şi s-au numit Biserică a lui Dumnezeu şi, pretinzând că sunt

preocupaţi de canoane, au pus interdicţii asupra celor care nu s-au supus lipsei lor de sens; dar au făcut toate acestea spre ruşinea lor şi spre pieirea lor veşnică.

Dar credincios este Domnul, Care vă va întări şi vă va păzi de cel viclean... Iar Domnul să îndrepteze inimile voastre spre dragostea lui Dumnezeu şi spre răbdarea lui Hristos! (II Tes. 3: 3-5).

Episcopul Victor

RĂSPUNSURILE EPISCOPULUI VICTOR LA 15 ÎNTREBĂRI ALE GPU CU PRIVIRE LA DECLARAŢIA MITROPOLITULUI SERGHIE

Document din 18 ianuarie 1928

Întrebările s-au păstrat mai mult sub forma unor scurte indicaţii, decât în întregime. Unele dintre răspunsuri, conţinând repetiţii sau referindu-se mai mult la aspecte politice, au fost omise sau au fost scurtate.

1. „Cum aţi interpreta, din punct de vedere civil şi eclezial, apariţia noii tendinţe bisericeşti – platforma Declaraţiei din 29 iulie 1927?”

Din punct de vedere eclezial, ca o învăţătură incorectă despre Biserică şi, în ceea ce priveşte chestiunea mântuirii noastre în Iisus Hristos, o eroare de principiu a Mitropolitului Serghie...

2. „Cum priviţi Declaraţia? etc.”

Declaraţia este o separare de adevărul mântuirii. Priveşte mântuirea ca pe o perfecţionare morală naturală a omului; este o doctrină filosofică păgână a mântuirii şi, pentru realizarea ei, este absolut necesară conducerea externă. În opinia mea, aceasta este aceeaşi eroare de care, chiar din 1912, l-am acuzat pe Mitropolitul Serghie...

Eu însumi am crescut printre oameni simpli, fiu al unui citeţ de biserică, şi mi-am petrecut întreaga viaţă printre oameni simpli, în mănăstiri. Aşa cum cred oamenii, aşa cred şi eu, anume: noi credem că suntem mântuiţi în Hristos Iisus prin harul lui Dumnezeu – acest har al lui Dumnezeu este prezent doar în Biserica Ortodoxă şi ne este dat nouă prin Sfintele Taine – şi Biserica însăşi este casa mântuirii prin har din această viaţă de pierzare, iar nu vreun fel de organizare politică. Ca o unitate prin har a credincioşilor, Biserica există fără – şi chiar nu trebuie să aibă – nicio organizare politică printre membrii ei; Biserica romano-catolică învaţă altfel. Membrii Bisericii, ca cetăţeni, au o organizaţie politică civilă comună pentru toţi, în care sunt în dependenţă de autoritatea civilă.

3. Sinodul a apărut fără binecuvântarea Mitropolitului Petru, care este conducătorul temporar al Bisericii Ortodoxe Ruse. Mitropolitul Serghie, convocând această întâlnire, şi-a depăşit autoritatea; el a fost însărcinat doar cu o păzire temporară a Bisericii, cu o satisfacere a nevoilor duhovniceşti stringente ale credincioşilor; dar el a început o întreagă revizuire generală a Bisericii. El nu este stăpânul Casei lui Dumnezeu, ci doar un păzitor al acesteia; prin urmare, relaţia mea cu Sinodul şi cu întreaga platformă este negativă.

4. Chestiunea membrilor Sinodului nu are o mare importanţă, având în vedere starea sa de neacceptat. Însăşi platforma lui este inacceptabilă, deoarece vede în Biserică o organizaţie politică externă, pe care o uneşte cu organizaţia civilă a regimului URSS şi, în conformitate cu aceasta, vede o activitate politică pentru Biserica Ortodoxă – în felul acesta împingând Biserica pe o cale plină de şocuri şi întâmplări neaşteptate; pe lângă asta, perverteşte *însăşi firea Bisericii*. Prin firea ei lăuntrică, Biserica nu ar trebui să fie din această lume, şi în mod deosebit în virtutea intereselor duhovniceşti pe care ea le împlineşte pentru membrii ei credincioşi. Ea este o unitate dătătoare de har pentru mântuirea prin har a cetăţenilor credincioşi.

5. Eu îmi propun să mă menţin departe de Sinod până când Mitropolitul Petru sau Mitropolitul Chiril, de a căror ortodoxie nu am niciun motiv să mă îndoiesc, vor lua parte la viaţa Bisericii.

6. „Despre dezvoltarea ulterioară a luptei contra noii tendinţe".

Eu personal, atât până în momentul de faţă cât şi pe viitor, nu am nicio intenţie de a purta vreun război, ci doar mă apăr pe mine şi turma mea, ca să nu fim părtaşi la păcatele altora, respectiv ale „Sinodului". Celor apropiaţi care apelează la mine pentru a se lămuri cu privire la noua tendinţă de viaţă bisericească le explic după cum eu însumi înţeleg. Mai mult decât atât, problema nu a dispărut şi, cred eu, nu va dispărea, cu toate că eu sunt o persoană prea insignifiantă în comparaţie cu Mitropolitul Serghie şi cu Sinodul. Şi, de altfel, eu nu mă consider capabil de niciun fel de activitate administrativă şi organizatorică, de vreme ce nu am avut nicio experienţă de acest gen.

7. „Asupra scopurilor..."

Doar mântuirea sufletului, de vreme ce eu cred că ei, „sinodalii", distrug ortodoxia, făcând-o lumească, făcând-o pământească şi pervertind cu totul natura Bisericii Ortodoxe.

8. „Despre metodele şi modurile de luptă etc."

Nu am avut niciun fel de metode sau moduri de luptă. Eu împreună cu mai mulţi preoţi şi laici (dar nu cu toţi) i-am declarat Mitropolitului Serghie că respingem povăţuirea lui duhovnicească, până ce nu îşi recunoaşte greşeala de a fi tras Biserica spre sarcini lumeşti nepotrivite pentru ea şi până nu renunţă astfel la Declaraţia sa din 29 iulie.

9. „Cum a fost purtată lupta?...”

Până în prezent nu a avut loc nicio luptă în sensul exact al cuvântului. Doar ne-am separat de cei care ne declară: „Noi suntem superiorii voştri şi, prin urmare, vă punem sub interdicţie pentru neascultare”, şi altele asemenea. Cu toate acestea, în ceea ce îi priveşte pe păstorii şi pe laicii supuşi mie, şi cu atât mai mult pe oricine altcineva, nu am aplicat niciun fel de interdicţii, ameninţări, blesteme, privaţiuni, nici nu am fost maliţios în vreun fel, şi nu voi proceda niciodată astfel, deoarece chestiunea de credinţă, de mântuire este una de libertate a conştiinţei, de alegere, şi nu de constrângere.

. . . .

12. Eu sunt un slujitor al mântuirii, iar cei care îşi caută mântuirea duhovnicească veşnică pot întotdeauna să găsească în mine ajutor pentru lămurirea adevărului. Dar, aşa cum mi se pare mie, oamenii simpli care se tem să nu cadă din ortodoxie sunt mai interesaţi de aceasta, în timp ce păstorii, din nefericire, rămân mai indiferenţi şi dezinteresaţi, chiar dacă sunt educaţi teologic.

13. „Despre parolele conspirative etc.”

Biserica Ortodoxă este unica Biserică dătătoare de har, în care prin harul lui Dumnezeu se împlineşte mântuirea noastră din această viaţă de pierzare. Căderea din ortodoxie a „renovaţioniştilor”, precum şi pervertirea naturii Bisericii Ortodoxe de către „sinodali”, îl lipsesc pe om de harul mântuirii.

14. „Despre unitatea Bisericii şi relaţia ei cu guvernul.”

Unitatea Bisericii poate fi doar în har, nu din sfera civilă; pentru noi, după cuvântul Domnului, locul, naţionalitatea etc. nu au nicio importanţă. Un ortodox japonez îmi este la fel de drag ca un ortodox rus.

O organizaţie pur politică a credincioşilor este posibilă doar ca unealtă auxiliară a autorităţii civile, aşa cum s-a întâmplat după revoluţie. Numai guvernul ştie întreaga viaţă exterioară a unui om, în timp ce Biserica ştie exclusiv nevoile duhovniceşti ale credinciosului, precum şi tot ceea ce ţine de rugăciune. Noi nu protestăm împotriva decretului de separare a Bisericii de Stat, dar, din nefericire, guvernul nu crede sinceritatea declaraţiilor noastre despre aceasta.

O SCRISOARE CĂTRE PĂSTORI (FRAGMENTE)
Document din 28 februarie 1928

Cei ce voiţi să vă îndreptaţi prin Lege v-aţi îndepărtat de Hristos, aţi căzut din har. (Gal. 5: 4)

Şi această cădere a lor nu este nici mică şi nici ascunsă, ci foarte mare şi evidentă pentru toţi cei care au înţelepciune (a lui Hristos) (cf. I Cor. 2: 16); şi a fost demonstrată prin binecunoscuta Declaraţie din 16/29 iulie şi în distrugerea fără ruşine a Bisericii Ortodoxe care a urmat după aceasta.

Declaraţia celor care au căzut în înşelare este un troc abominabil cu ceea ce este de nepreţuit, adică libertatea noastră duhovnicească în Hristos (cf. Ioan 8: 36); este încercarea lor, în contradicţie cu Cuvântul lui Dumnezeu, de a uni ceea ce nu se poate uni: soarta păcătosului cu lucrarea lui Hristos, Dumnezeu şi Mamona (cf. Matei 6: 24) şi lumina cu întunericul (cf. II Cor. 6: 14-18). Apostaţii au schimbat Biserica lui Dumnezeu dintr-o unitate de mântuire a omului prin har, din păcat şi pierzare veşnică, într-o organizaţie politică, pe care au alăturat-o organizaţiei autorităţii civile în slujba acestei lumi care stă sub stăpânirea răului (cf. I Ioan 5: 19). Altceva este credincioşia credincioşilor cu privire la autoritatea civilă. În situaţia din urmă, Biserica îşi menţine libertatea duhovnicească în Hristos şi credincioşii devin mărturisitori când credinţa este prigonită; dar în prima situaţie Biserica este doar o unealtă obedientă pentru realizarea ideilor politice de către autoritatea civilă, iar mărturisitorii pentru credinţă sunt astfel prezentaţi ca nişte criminali de stat.

Toate acestea le vedem în activitatea Mitropolitului Serghie, care, în virtutea noii sale relaţii cu autoritatea civilă, este silit să uite canoanele Bisericii Ortodoxe; şi sfidându-le pe acestea, i-a înlăturat pe toţi episcopii-mărturisitori din scaunele lor, considerându-i criminali de stat, iar în locul lor a numit în mod arbitrar alţi episcopi care nu sunt recunoscuţi şi nu pot fi recunoscuţi de către oamenii credincioşi. În cazul Mitropolitului Serghie nu mai poate fi vorba de fenomenul mărturisirii pentru Biserică şi, prin urmare, el declară în legătură cu Declaraţia că orice membru al clerului care va îndrăzni să spună ceva în apărarea Adevărului lui Dumnezeu împotriva autorităţii civile este un duşman al Bisericii Ortodoxe. Ce este aceasta, dacă nu nebunia care l-a cuprins pe cel care a căzut în înşelare? Pentru că, dacă gândim astfel, va trebui să considerăm duşman al lui Dumnezeu, de exemplu, pe Sfântul Filip, care l-a acuzat cândva pe Ivan cel Groaznic şi pentru aceasta a fost strangulat; şi, chiar mai mult decât atât, trebuie să numărăm printre duşmanii lui Dumnezeu pe marele Înaintemergător, care l-a acuzat pe Irod şi pentru aceasta a fost decapitat.

... Pentru aceasta, Sfântul Maxim Mărturisitorul, când s-a făcut o încercare de a-l convinge şi de a-l forţa prin torturi groaznice să intre în comuniune de rugăciune cu patriarhul aflat în înşelare, a exclamat: „Chiar dacă întregul univers ar intra în comuniune cu patriarhul, eu singur nu voi face aceasta”. De ce? Deoarece se temea să nu-şi piardă sufletul prin comuniunea cu un patriarh care fusese atras în rătăcire, chiar dacă pe atunci nu fusese condamnat de un sinod, ci dimpotrivă, fusese apărat de o majoritate de episcopi. Deoarece autoritatea administrativă a Bisericii, chiar şi în sinoadele timpurii, nu a apărat întotdeauna adevărul, fapt despre care există mărturii clare – la Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Ioan Hrisostom, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Teodor Studitul şi alţii. Cum aş putea să rămân cu totul indiferent de acum înainte? Aceasta nu poate să se întâmple. Şi de aceea ne-am îndreptat pe singura cale posibilă pentru a ieşi din situaţia prezentă: calea mărturisirii Adevărului mântuirii. Această cale este dificilă, este o cale de luptă; dar noi nu nădăjduim în puterile noastre, ci mai degrabă ne uităm la *Iisus, începătorul şi plinitorul credinţei* (Evr. 12: 2), şi lucrarea noastră nu este o separare de Biserică, ci o apărare a Adevărului şi o justificare a Poruncilor dumnezeieşti, sau, şi mai bine, păzirea întregii iconomii a mântuirii noastre. De aceea, mulţime de arhipăstori au ieşit în faţă acuzându-l pe Mitropolitul Serghie: Mitropoliţi (Iosif, Agatanghel, Arsenie), arhiepiscopi, episcopi şi o mulţime de păstori individuali, care îi declară Mitropolitului Serghie că nu îl mai pot recunoaşte ca povăţuitor al Bisericii Ortodoxe, ci, pentru moment, se vor conduce în mod independent.

Deci, luaţi aminte, prieteni şi fraţi păstori, ca să nu fiţi atraşi de fiare duhovniceşti. Căderea de dinainte, nu cu mult timp în urmă, este suficientă; acum trebuie să mergem cu prudenţă. Fie ca *pacea lui Dumnezeu care covârşeşte orice minte* (Fil. 4: 7) să vă umple inimile şi minţile şi să vă îndrepte calea în Iisus Hristos, Domnul nostru. Amin.

Episcopul Victor (sigiliu cu iniţiale)

10. Arhiepiscopul Serafim de Uglich

FOST APOSTOL ÎN ALASKA ŞI AMERICA

Pomenit la 12 decembrie (†1935)

Un adevărat creştin este un luptător,
făcându-şi cale printre regimentele nevăzutului
duşman către pământul ceresc.
Sfântul Gherman al Alaskăi

În toamna anului 1930 au venit la abia începuta construcţie a canalului Mării Albe (unul dintre proiectele notorii de muncă forţată din anii '30 din Rusia de nord) câteva convoaie de prizonieri de la Solovki. Au fost primiţi şi, mai întâi de toate, au fost trimişi la baie pentru „dezinfectare" – adică dezinfectarea hainelor pe care le purtau şi o tăiere obligatorie, cu o maşină de tuns, a părului de pe cap, de pe faţă şi de pe întregul corp. Apoi a urmat o examinare medicală de către doctorii care erau ei înşişi deţinuţi. Aici, pentru prima dată de când lucram ca ajutor de medic la acest post, l-am văzut pe arhiepiscopul Serafim, un om bătrân, înalt şi gârbovit, cu capul şi faţa deja bărbierite cu maşina la numărul unu. Adesea, după aceasta, discutând, am învăţat multe de la el, şi am aflat de asemenea despre el de la alţi episcopi care veniseră odată cu el; dintre aceştia din urmă îl voi numi doar pe arhiepiscopul Pahomie de Cernigov, pentru că cei tineri se poate să mai fie încă în camerele de tortură acum şi orice menţiune despre ei în presă va creşte greutatea lanţurilor lor.

Arhiepiscopul Serafim, în lume cu numele de familie Samoilovici, s-a născut în 1882 şi a studiat la Seminarul Teologic de la Poltava. A devenit călugăr la o vârstă fragedă, într-una din eparhiile sudice, după ce a predat mai mulţi ani la Seminar. A fost numit la începutul secolului nostru misionar în eparhia Alaska-Aleutine din Statele Unite ale Americii, unde a fost un fervent colaborator al episcopului Tihon, viitorul Patriarh. Episcopul Tihon l-a preţuit mult pe misionarul său zelos, care unea asceza personală cu o atitudine înţeleaptă atât faţă de turma aleută, pe jumătate sălbatică, cât şi faţă de guvernul american al Alaskăi. A petrecut şase ani în America.

După ce episcopul Tihon a fost numit la Yaroslavl în 1907, el l-a chemat pe ieromonahul Serafim şi l-a numit stareţ al Mănăstirii Tolga, la aproximativ şase kilometri mai sus de Yaroslavl, care era reşedinţa de vară a episcopului de Yaroslavl. Oricine a călătorit de-a lungul Volgăi înainte de 1920 îşi va aminti cum, când vaporul se oprea la docul mănăstirii, echipajul şi pasagerii coborau pe doc pentru a cere slujirea unui paraclis înaintea icoanei Maicii lui Dumnezeu din Tolga (a cărei sărbă-

Arhiepiscopul Serafim şi părintele A.P. Kaşevarov cu elevii Şcolii Bisericeşti Ruse din Sitka, Alaska, pe vremea când patriarhul Tihon era episcop în America.

toare este la 8/21 august), cinstind sfânta icoană, şi cum se îndepărta vaporul în timp ce corul mănăstirii încă mai cânta: „Împărăteasa lumii, fii mijlocitoarea noastră”.

Părintele Serafim a scris o lucrare istorică serioasă, „O istorie a Mănăstirii Tolga – 1314-1914”, ca pregătire pentru prăznuirea celor 600 de ani de existenţă a mănăstirii, în august 1914. În beneficiul mănăstirii şi al turmei de credincioşi din împrejurimi, el a construit şi a deschis în 1913, la aproximativ un kilometru şi jumătate de mănăstire, la marginea unei splendide păduri, o şcoală de apicultură pentru copiii orfani de care avea grijă mănăstirea. Însă, cu trei săptămâni înaintea prăznuirii de şase sute de ani de existenţă a mănăstirii, a izbucnit Primul Război Mondial. Stareţul, în primele zile ale războiului, a construit saloane de spital şi l-a ajutat în mod activ pe arhiepiscopul Agatanghel în conducerea eparhiei în timpul anilor de război şi de revoluţie. Curajul său şi prezenţa de spirit au salvat mănăstirea de la distrugere în vara anului 1918, când comuniştii, în zilele „Revoltei din Yaroslavl”, au intrat în chilii, în pivniţe şi au scotocit cimitirul mănăstirii în căutarea „rebelilor”. 350 de cetăţeni nevinovaţi ai Yaroslavlului au fost executaţi de către plutonul de execuţie ca replică la asasinarea guvernatorului militar, comisarul Nahimson, şi a comisarului economic Zakgeim.

Curând, părintele Serafim a fost transferat la Uglich, unde a fost făcut stareţ al Mănăstirii Acoperământul Maicii Domnului, şi a fost ridicat la rangul de arhimandrit. În 1920 a fost hirotonit episcop de Uglich, o eparhie pătrunsă de amintirea ţarului, care, 329 de ani înainte de mucenicia Ţarului Nicolae al II-lea din zilele noastre, a primit acelaşi sfârşit crud[5]. În 1915, episcopul Serafim a fost ridicat la rangul de arhiepiscop şi, în zilele dificile şi confuze de după moartea Patriarhului Tihon, a fost numit (în 1926) unul din înlocuitorii locţiitorului patriarhal şi a ocupat această poziţie din noiembrie 1926 până în martie 1927 (perioadă în care Mitropolitul Serghie s-a aflat în arest).

Arhiepiscopul Serafim a refuzat categoric să emită o declaraţie de colaborare cu autorităţile sovietice, declaraţie pe care acestea o cereau la momentul respectiv (aceeaşi declaraţie pe care mai târziu Mitropolitul Serghie avea să o emită), spunând: „Eu nu mă consider autorizat să decid chestiuni de principiu fundamentale fără ierarhii care sunt în închisoare”. La 16/29 decembrie 1926, s-a adresat Bisericii ruse cu acest mesaj: „Îmi implor colegii, episcopii, să mă ajute să port crucea grea şi responsabilă a conducerii Bisericii ruse; vă cer să reduceţi la minim corespondenţa şi relaţiile voastre cu mine, lăsând ca toate să fie decise local,

[5] Ţarul Dimitrie, care a fost omorât în 1589, la instigarea lui Boris Godunov; pomenit în calendarul ortodox la 15 mai.

Arhiepiscopul Serafim, ca egumen al Mănăstirii Tolga

în afară de problemele de principiu şi cele care afectează întreaga Biserică (de exemplu, alegerea şi hirotonirea episcopilor)".[6]

Toţi predecesorii arhiepiscopului Serafim în poziţia de înlocuitor de locţiitor se aflau în închisoare şi el ştia că aceeaşi soartă îl aştepta atât pe el, cât şi pe succesorul pe care îl va alege în momentul propriului său arest. Prin urmare, când a intrat în exerciţiul autorităţii acestei poziţii, în decembrie 1926, el nu a desemnat niciun succesor. Când, la interogatoriul GPU, a fost întrebat: „Cine va fi conducătorul Bisericii dacă nu te eliberăm?", el a răspuns doar aceasta: „Însuşi Domnul Iisus Hristos". La acest răspuns, anchetatorul, uimit, s-a uitat la el şi a spus: „Voi, toţi episcopii, aţi lăsat înlocuitori pentru voi, la fel cum a făcut şi Patriarhul Tihon şi Mitropolitul Petru". „Ei bine, eu am lăsat Biserica Domnului Dumnezeu", a repetat arhiepiscopul Serafim, „şi am făcut aceasta special. Să ştie toată lumea cât de liber trăiesc creştinii ortodocşi sub o guvernare liberă".[7]

Trei zile mai târziu, arhiepiscopul Serafim a fost eliberat şi a fost trimis la Uglich şi a condus Biserica până în martie 1927, când a predat conducerea Mitropolitului Serghie, care tocmai fusese eliberat din închisoare.

Patru luni mai târziu, arhiepiscopul Serafim a combătut apostazia Mitropolitului Serghie (din Declaraţia din 16/29 iulie 1927) şi, curând, a fost arestat şi condamnat la cinci ani în lagărul de concentrare, fiind trimis la Solovki. Acolo, aproape tot timpul, a lucrat la muncile obişnuite. Odată, când împingea cărămizi pentru construcţia unei clădiri cu două etaje, el a căzut de pe o scară şi şi-a rupt o coastă, care s-a vindecat doar parţial, lăsându-l invalid. Dar niciun fel de prigonire nu putea să-i îndoaie voinţa puternică.

Eu l-am văzut pentru prima dată după sosirea lui în convoiul de deţinuţi de la Solovki, în toamna anului 1930, la punctul de lucru numit „Noua Birja", lângă staţia nordică de semafor „Mai-Gub", pe calea ferată Murmansk.

Mai târziu am avut ocazia să ne cunoaştem mai bine. Ajungând invalid, el se afla adesea în secţia ambulatorie, iar noi, cei care eram ajutoare de medic, încercam să-l ajutăm; suferea de pleurezie cronică, precum şi de miocardie şi de arterioscleroză generală.

---

[6] Faptele şi citatele din acest paragraf au fost adăugate din I.M. Andreev, *Scurtă trecere în revistă a istoriei Bisericii Ruse de la revoluţie până în zilele noastre*, Jordansville, 1951, p. 49; şi Lev Regelson, *Tragedia Bisericii Ruse*, YMCA Press, Paris, 1977, p. 584 (ambele în lb. rusă).

[7] Acest incident este relatat în *Messenger of the Russian Student Christian Movement*, nr. 7 / iulie 1927.

Odată, la sfârşitul lui octombrie, într-o zi umedă şi aspră, trecând pe lângă cabina de dezinfecţie, unde lucrurile erau dezinfectate în spatele unei uşi închise ermetic, cu un deţinut-invalid pe post de paznic ca să îi ţină departe pe hoţi, m-am auzit strigat pe nume. Urcând, l-am văzut pe arhiepiscopul Serafim, paralizat de frig, stând de pază. „Ne pun pe noi, invalizii, la acest post câte două ore, dar eu stau aici de la douăsprezece şi nu au trimis pe nimeni să mă înlocuiască” (era aproximativ 6 după-masă). Am alergat la barăcile invalizilor. „Unde este şeful?” „A plecat la film”, a răspuns funcţionarul. „Spune-i că voi face un raport către directorul Diviziei sanitare, pentru că îl ţine pe deţinutul Samoilovici la un post în aer liber de şase ore în loc de două”. Funcţionarul s-a deşteptat şi a alergat la casa de film. Zece minute mai târziu a alergat înapoi. „Şeful a ordonat să fie înlocuit şi vă cere să nu faceţi un raport”. „Bine, dar în zece minute voi verifica”.

Şi, într-adevăr, el a trezit un colonel decrepit care dormea pe un pat de scânduri şi l-a trimis în fugă să îl înlocuiască pe vlădica. Bătrânul a alergat la camera de dezinfecţie. Jumătate de oră mai târziu am intrat din nou în barăci. Arhiepiscopul, amorţit, bea cu satisfacţie nişte ceai fierbinte dintr-o cană şi i-am urat odihnă plăcută.

El era considerat „un ins interzis” – adică nu avea dreptul să iasă din lagăr în clădirile administrative, dincolo de gardul de sârmă ghimpată.

Odată mi-a cerut să-l chem pe arhimandritul Gurie Yegorov, care lucra la Divizia financiară şi era un susţinător înverşunat al Mitropolitului Serghie; mai târziu, el a fost eliberat din exil, terminându-şi cei cinci ani de condamnare în lagărul de concentrare în 1934 şi în 1946 a fost hirotonit episcop. Începând din acel moment, acesta a fost conducătorul Bisericii „Patriarhale” din Asia centrală, cu titlul de episcop de Taşkent şi Asia centrală.

Arhimandritul Gurie s-a încruntat. „Până la urmă, arhiepiscopul nu este «al nostru» şi nu este potrivit pentru mine să vorbesc vreodată cu el. Nu am dreptul să primesc binecuvântare de la dânsul”.

„Nimeni nu-ţi cere aceasta, părinte Gurie. Dar, în cele din urmă, el este unul dintre cei interzişi şi dumneavoastră şi eu avem permisie. Dacă, ştiind cine sunteţi, v-a cerut să veniţi la dânsul în lagăr, am protestat eu, putem noi, deţinuţii, să refuzăm să vizităm un deţinut în lagăr, chiar dacă el este un eretic? Un ajutor de medic nu ar trebui să înveţe un arhimandrit”. S-a supărat şi a venit cu mine. L-am însoţit la secţia de ambulatoriu şi l-am lăsat împreună cu arhiepiscopul, pe care îl chemasem acolo.

Prezentabilul arhimandrit-contabil de patruzeci de ani, plecându-şi capul, a vorbit cu încovoiatul şi decrepitul arhiepiscop. Despre ce au vorbit, nu ştiu.

În martie 1932, vlădica a fost eliberat cu şase luni înainte de sfârşitul detenţiei, considerându-se (potrivit decretului din 1931) cinci ani de muncă echivalenţi cu şase. Acest lucru a fost aranjat pentru el de evlavioşii deţinuţi din divizia de contabilitate, care numărau zilele de lucru în aşa fel încât să reducă termenul de condamnare. În 1934, acest decret „liberal” a fost revocat.

Arhiepiscopul Serafim a fost trimis în convoi în exil în regiunea Komi, unde locuieşte populaţia ziryani, la nord de Viatka. El a slăbit cu trupul, dar era neclintit cu duhul. El considera că *într-o epocă de persecuţie nu ar trebui să fie nicio guvernare centralizată a Bisericii.* Un episcop ar trebui să-şi conducă eparhia în mod independent. În exil ar trebui să fie conducătorul Bisericii secrete oriunde s-ar afla; el ar trebui să hirotonească preoţi în secret şi să facă tunderi monahale în secret.

De la credincioşi am auzit că arhiepiscopul Serafim nu s-a întors din exil. Sentinţa lui s-a terminat în 1935. Se spune vag că a murit undeva fără ajutor medical, în privaţiune – ceea ce este uşor de crezut pentru oricine ştia starea inimii sale bolnave, chiar şi în 1932.

Îmi aminteam adesea de suferindul arhiepiscop Serafim în peregrinările mele prin închisori şi exiluri, când, privat de contact fizic cu credincioşii, mi-am amintit de el mental în rugăciune. M-am gândit la chipul său epuizat şi blând-zâmbitor, şi, îngenunchind în rugăciune, simţeam aievea pe capul meu mâna sa arhiepiscopală slabă şi aspră, plină de cicatrice.

EPISTOLĂ A ARHIEPISOPULUI SERAFIM DE UGLICH

Arhiepiscopul Serafim a scris numeroase epistole de protest împotriva Declaraţiei Mitropolitului Serghie. Ca vicar al eparhiei Yaroslavl, el a semnat, împreună cu Mitropolitul Agatanghel, cu Mitropolitul Iosif al Petrogradului (care se afla în Yaroslavl atunci), cu arhiepiscopul Valaam de Perm şi cu episcopul Evghenie de Rostov, o declaraţie de separare de Mitropolitul Serghie la 6 februarie 1928. În acelaşi timp, el a trimis următoarea epistolă Mitropolitului Serghie, în numele său propriu. Tonul de protest curajos, bazat nu pe o îngustă „literă a legii”, ci pe o îngrijorare sinceră cu privire la binele Bisericii lui Hristos, unită cu o compasiune sinceră arătată faţă de greşeala Mitropolitului Serghie, a făcut din această scrisoare unul din documentele clasice ale episcopilor fondatori ai Bisericii ruse din catacombe.

Mai târziu, în vara anului 1928, arhiepiscopul Serafim a trimis o nouă epistolă, acuzându-l pe Mitropolitul Serghie de păcatul grav de „a-i trage pe fraţii slabi şi lipsiţi de curaj în neo-renovaţionism”.

ÎNDEMN AL ARHIEPISCOPULUI SERAFIM DE UGLICH, ADRESAT MITROPOLITULUI SERGHIE ŞI ÎNMÂNAT LUI LA 27 IANUARIE/9 FEBRUARIE 1928

Înalt Preasfinţia Voastră,

Perioada de mai bine de jumătate de an care a trecut de la publicarea de către dumneavoastră a Declaraţiei din 16/29 iulie 1927 a indicat că toate speranţele voastre pentru „o aranjare paşnică" a chestiunilor noastre bisericeşti, pentru aducerea întregii conduceri bisericeşti în ordinea şi aranjarea cuvenită, au fost în zadar şi „încrederea voastră în posibilitatea vieţii şi activităţii noastre paşnice în limitele legii" este cu totul nerealizabilă şi, în condiţiile prezente, nu se poate realiza niciodată.

Dimpotrivă, faptele certifică aproape în fiecare zi că pentru poporul ortodox a devenit încă şi mai greu să trăiască. Este deosebit de dificil de recunoscut că dumneavoastră, care atât de înţelept şi ferm aţi ţinut sus stindardul ortodoxiei în prima perioadă în care aţi fost înlocuitor de locţiitor patriarhal, aţi ieşit acum de pe calea cea dreaptă şi aţi trecut pe linia moartă a compromisurilor care sunt împotriva Bisericii.

Ne-aţi expus unor chinuri morale groaznice şi v-aţi făcut primul dintre cei chinuiţi astfel, pentru că dumneavoastră suferiţi atât pentru sinele propriu, cât şi pentru noi. Mai întâi am suferit şi am îndurat în tăcere, ştiind că suferim pentru adevăr şi că puterea lui Dumnezeu este cu noi şi nu poate fi biruită de nicio suferinţă. Această putere este cea care ne-a întărit şi ne-a insuflat nădejdea că, la o vreme cunoscută doar lui Dumnezeu, adevărul ortodoxiei va fi triumfător, căci doar acestuia îi este făgăduit pentru totdeauna că oricând va fi în nevoie i se va da ajutorul atotputernic al lui Dumnezeu.

Prin Declaraţia dumneavoastră şi prin politica fundamentată pe ea, încercaţi să ne conduceţi într-o direcţie unde vom fi lipsiţi de această nădejde, pentru că ne conduceţi departe de slujirea adevărului; iar Dumnezeu nu ajută minciunii.

Suntem cetăţeni loiali ai URSS. Noi împlinim cu supunere toate ordinele autorităţii sovietice. Nu am intenţionat niciodată şi nu intenţionăm să ne răsculăm împotriva ei, ci vrem să fim membri onorabili şi drepţi ai Bisericii lui Hristos de pe pământ şi nu să o „revopsim în culori sovietice", deoarece ştim că acest lucru este inutil şi oamenii drepţi şi serioşi nu vor crede aceasta.

Cât timp încă nu este prea târziu, cât timp acest groaznic hău încă nu v-a copleşit cu totul, acest hău care este gată să vă înghită într-un mod ruşinos şi pentru totdeauna, adunaţi-vă puterile intelectuale şi morale, care până nu demult mai erau puternice; ridicaţi-vă în toată statura duhovnicească; publicaţi o altă declaraţie pentru a o corecta pe prima sau cel puţin una asemănătoare cu cea pe care aţi trimis-o în prima pe-

rioadă în care eraţi înlocuitor de locţiitor; tăiaţi cu imboldurile harice ale Duhului legăturile care vă orbesc şi veniţi la sfânta libertate. Toţi fiii adevăraţi ai Bisericii se vor ruga lui Dumnezeu pentru dumneavoastră; toţi păstorii cei buni şi arhipăstorii curajoşi vor fi imediat de partea dumneavoastră. Toţi numeroşii pătimitori vă vor îmbrăţişa în duh – această voce a mărturisitorilor adevărului care sunt trimişi în exil, departe de turmele şi de fraţii lor; însuşi Adevărul de neînvins va fi cu dumneavoastră. Vă va arăta calea ce urmează; vă va feri şi vă va apăra.

Dragă vlădica: îmi imaginez cât de mult trebuie să suferiţi! Dar de ce, trăind aceste suferinţe, nu vreţi să le uşuraţi pentru cei care au avut cândva încredere în dumneavoastră? Cu câtă bucurie v-am dat drepturile mele de înlocuitor al locţiitorului patriarhal, crezând că înţelepciunea şi experienţa dumneavoastră vor conlucra în ceea ce priveşte conducerea Bisericii.

Dar, ce s-a întâmplat? Chiar nu se poate corecta acest act fatal? Chiar nu veţi găsi curajul să vă recunoaşteţi eroarea, greşeala fatală, publicarea de către dumneavoastră a Declaraţiei din 16/29 iulie 1927? Mi-aţi scris şi aţi crezut sincer că drumul pe care l-aţi ales va aduce pace în Biserică. Şi ce auziţi, ce vedeţi acum? Un geamăt înfricoşător se ridică din toate părţile Rusiei. Aţi promis să scoateţi doi-trei pătimitori de ici, de colo, şi să-i redaţi comunităţii credincioşilor; dar priviţi câţi alţi noi pătimitori au apărut, ale căror suferinţe sunt făcute şi mai adânci prin conştiinţa faptului că ele sunt rezultatul noii dumneavoastră politici bisericeşti. Acest geamăt al pătimitorilor de pe malurile râurilor Obi şi Enisei, din insulele îndepărtate ale Mării Albe, din deşerturile de dincolo de Marea Caspică, de pe crestele muntoase ale Turkestanului – acest geamăt nu ajunge la inima dumneavoastră?

Cum aţi putut, prin Declaraţia dumneavoastră, să puneţi asupra lor şi asupra multora stigmatul opozanţilor ordinii civile prezente, când ei şi noi în natura noastră duhovnicească am fost întotdeauna străini de politică, păstrând cu stricteţe, cu jertfă de sine, puritatea ortodoxiei?

Mi se cuvine mie, care sunt mai tânăr, să vă scriu aceste rânduri? Mi se cuvine mie să învăţ un ierarh experimentat şi învăţat al Bisericii ruse? Totuşi, vocea conştiinţei mele mă sileşte iar şi iar să vă tulbur inima largă şi bună. Arătaţi curaj! Recunoaşteţi-vă greşeala fatală şi, dacă vă este imposibil să publicaţi o nouă declaraţie, atunci, pentru binele Bisericii, predaţi autoritatea şi drepturile de înlocuitor al locţiitorului altcuiva.

Am dreptul să vă scriu aceste rânduri şi să vă fac această propunere, pentru că mulţi îmi reproşează acum, spunându-mi că v-am înmânat aceste drepturi de înlocuitor în grabă şi fără rezerve.

Experimentând eu însumi această povară a conducerii bisericeşti, cred că în liniştea chiliei dumneavoastră vărsaţi lacrimi amare şi sunteţi într-o groaznică nelinişte a duhului. Şi vă compătimim şi plângem îm-

preună cu dumneavoastră. Şi dacă sunt separări de eparhii şi parohii de dumneavoastră şi de „sinodul” dumneavoastră, aceasta este o alarmă, o înfricoşătoare alarmă a inimilor extenuate ale credincioşilor, una care ar trebui să ajungă la inima voastră şi să o aprindă cu flacăra jertfei de sine şi a promptitudinii de a vă pune viaţa pentru prietenii dumneavoastră...

Fie ca Domnul să vă ajute şi să binecuvânteze decizia dumneavoastră curajoasă, pe care conştiinţa dumneavoastră arhipastorală vă va şopti-o şi pe care noi nu v-o dictăm, ci cu dragoste fiiască v-o oferim pentru mântuirea sufletului dumneavoastră şi pentru binele Bisericii.

Mi se pare că o cale de ieşire din situaţia care a fost creată ar fi pentru dumneavoastră şi pentru toţi credincioşii din pământul nostru care gândesc într-un mod ortodox să vă îndreptaţi privirea spre cel mai vârstnic ierarh al Bisericii ruse, Înalt Preasfinţitul Agatanghel, Mitropolitul de Yaroslavl.

Mergeţi la dânsul cu dragoste şi încredere. În ciuda vârstei sale înaintate, a rămas înţelept şi puternic în duh. Apelul său din Perm a fost un act de zel pentru salvarea Bisericii. Întindeţi-vă braţele frăţeşti spre dânsul, daţi-i un salut cald şi frăţesc, cereţi-i să vă ajute să ieşiţi din această situaţie groaznică şi împovărătoare şi înmânaţi-i lui dreptul dumneavoastră de înlocuitor până când eminenţa sa, Mitropolitul Petru, va reveni la putere.

Noi, arhipăstorii, împreună cu dumneavoastră, îl vom ajuta la conducerea Bisericii cu tăria şi înţelegerea pe care le avem, chiar şi fără organizarea unui „sinod”.

Serafim, arhiepiscop de Uglich, vicar al Eparhiei Yaroslavl, fost înlocuitor al locţiitorului patriarhal.

24 ianuarie/ 6 februarie 1928

11. Episcopul Alexei Bui de Voronej

ŞI BINECUVÂNTATA NEBUNĂ PENTRU HRISTOS, TEOCTISTA

Pomeniţi la 12 februarie (†1936)

Nimeni să nu se amăgească. Dacă i se pare cuiva, între voi, că este înţelept în veacul acesta, să se facă nebun, ca să fie înţelept. Căci înţelepciunea lumii acesteia este nebunie înaintea lui Dumnezeu.
(I Cor. 3: 18-19)

Oraşul Voronej este situat în inima Sfintei Rusii, nu departe de Sfintele Mănăstiri Optina, Sarov şi Glinsk, cu sfinţii lor stareţi care au transmis adevărata tradiţie duhovnicească ortodoxă chiar până în secolul nostru.

Voronej însuşi este în centrul unei eparhii care în 1903 număra 18 mănăstiri, 2500 de monahi şi monahii, peste 1000 de biserici şi paraclise şi aproximativ 3000 de clerici de mir. Inima duhovnicească a oraşului era Mănăstirea Bunavestire a Sfântului Mitrofan, unde se şi păstrează moaştele acestui mare sfânt al secolului al XVIII-lea, primul episcop al Voronejului. Tot în secolul al XVIII-lea, dar mai târziu, un alt mare sfânt a fost episcop aici: Sfântul Tihon, care spre sfârşitul vieţii s-a retras nu departe de Mănăstirea Zadonsk. Un alt om sfânt (deşi necanonizat încă), Antonie, a fost episcopul Voronejului în secolul al XIX-lea şi a fost cel care s-a ocupat de canonizarea celor doi sfinţi predecesori ai săi.

O altă mănăstire importantă din Voronej era Mănăstirea Sfântul Alexei, cu 30 de călugări înainte de Revoluţie; şi cea mai importantă mănăstire de maici era Mănăstirea Sfântului Acoperământ, cu 600 de vieţuitoare.

I.

După Revoluţia din 1917, Voronejul a fost un important câmp de luptă în Războiul Civil, în care au murit mulţi. Încă de la începutul Revoluţiei, Voronejul a fost glorificat prin noii săi mucenici, dintre care îi putem enumera pe cei de mai jos.

Părintele Gheorghe Snesarev, preot la Biserica Minunea Maicii Domnului a spitalului din Voronej, a primit mucenicia în 1919. El a fost scalpat (i s-a jupuit pielea şi părul de pe cap) şi i s-au aplicat 63 de lovituri. I s-au pus cuie şi ace sub degetele de la mâini şi de la picioare. A fost atât de mutilat, încât era aproape imposibil să fie recunoscut; rudele lui l-au recunoscut numai după mâini.

În 1919, când Armata Roşie a intrat în Voronej, iar Armata Albă l-a părăsit, şapte călugăriţe de la Mănăstirea Acoperământului au fost fierte

într-un cazan cu păcură pentru că făcuseră un paraclis pentru membrii Armatei Albe.

Ieromonahul Nectarie Ivanov, instructor la Seminarul Voronej, care era absolvent al Academiei Teologice din Moscova, a fost omorât în 1918 prin diferite torturi dintre cele mai sălbatice: el a fost tras de picioare, mâinile şi picioarele i-au fost rupte, i-au bătut cuie de lemn, i s-a dat „împărtăşanie” de cositor topit. Mucenicul s-a rugat: „Acum slobozeşte pe robul Tău în pace, Stăpâne”.

Arhimandritul Dimitrie a fost omorât în 1918, după ce a fost scalpat.

Au fost şi alţi mucenici în oraşele din apropiere.

Ierarhul conducător al eparhiei era pe atunci Mitropolitul Vladimir de Voronej. În iulie 1925, arhiepiscopul Petru Zverev a fost trimis să îl ajute pe mitropolitul suferind, care a murit de Naşterea Domnului în acelaşi an. În 1926, pe 15 noiembrie, arhiepiscopul Petru însuşi a slujit pentru ultima oară la Voronej. În următoarea zi a fost arestat de GPU şi pus într-un tren, iar în 1929 a murit la Solovki. Un număr de scrisori de la Solovki ale acestui nou sfânt mucenic au supravieţuit.

II.

După plecarea arhiepiscopului Petru, episcopul Alexei Bui, un episcop vicar al eparhiei Voronej, a preluat administrarea eparhiei. Episcopul Alexei era înalt şi slab, un predicator inspirat, un mare postitor şi un adevărat călugăr. El nu avea educaţie teologică şi fusese stareţul Mănăstirii Kozlov. El săvârşea slujbele dumnezeieşti cu mare concentrare.

Era o perioadă foarte dificilă în Voronej, ca în întreaga Rusie. Revoluţia adusese o anarhie profundă şi tulburare; persecutarea Bisericii continua neabătută, iar poliţia secretă folosea orice trucuri pentru a-i prinde pe oameni în acţiuni sau afirmaţii „ilegale”. În Voronej, GPU a făcut tot ce a putut pentru a isca neînţelegeri între membrii clerului, pentru a folosi cuvintele celor aflaţi în conflict, cuvinte care, fiind raportate de către spioni, erau folosite ca acuzaţii împotriva lor. În acelaşi timp, Sfânta Rusie era încă în viaţă şi încă mai erau oameni sfinţi ca în veacurile de dinainte; în Voronej era o femeie sfântă, Teoctista Mihailovna.

Chiar în această perioadă, pe la mijlocul lui 1927, a fost publicată Declaraţia Mitropolitului Serghie şi Voronejul a fost împărţit ca şi întreaga Rusie. Toate privirile erau îndreptate asupra episcopului Alexei, iar el a răspuns cu o respingere curajoasă a Declaraţiei şi cu anunţarea faptului că alesese să îl urmeze pe Mitropolitul Iosif al Petrogradului.

Această epistolă a fost semnată şi de către şase dintre preoţii conducători ai Voronejului: protopopii Ioan Andreevski, Nicolae Piskanovski, Petru Novosilţev, Pavel Smirnski, Alexandru Filipenko şi Ioan Ste-

blin-Kamenski. Aceşti preoţi curajoşi au suferit din acest motiv, după cum urmează.

Protopopul Ioan Andreevski a avut o importanţă majoră în susţinerea ortodoxiei în Voronej. Mai întâi el s-a ridicat împotriva renovaţionismului, apoi s-a împotrivit Mitropolitului Serghie. A fost arestat în 1928 şi a fost exilat în Asia Centrală. Când episcopul Alexei a auzit despre acest arest, el a venit în aceeaşi zi fără teamă la biserica unde slujise preotul şi a mângâiat turma mâhnită. După ce s-a întors din exil, părintele Ioan a dispărut şi nu s-a mai auzit de el vreodată.

Protopopul Nicolae Piskanovski a fost arestat şi a fost trimis la Solovki, unde a rămas din 1928 până la moartea sa, probabil în 1932. El făcea acolo plase de pescuit, în timp ce spunea rugăciunea lui Iisus în mod constant. El era părintele duhovnicesc al tuturor clericilor din catacombe şi al credincioşilor din lagărul de concentrare Solovki. Toţi episcopii de la Solovki care refuzaseră să accepte Declaraţia Mitropolitului Serghie aveau un mare respect faţă de el şi era iubit de toţi pentru blândeţea lui, pentru solicitudine, pentru calmul permanent al sufletului şi pentru abilitatea lui de a-i consola pe cei aflaţi în orice fel de mâhnire.

Protopopul Alexandru Filipenko a fost mai întâi arestat şi exilat în 1926, perioadă în care aproape toţi membrii familiei sale au murit de foame. Găsindu-se în Voronej în 1927, el s-a alăturat celor care s-au opus Declaraţiei Mitropolitului Serghie. Curând, a intrat în monahism şi a fost făcut arhimandrit. Mai târziu, a locuit ilegal în Miciurinsk (Kozlov), lucrând la confecţionarea sobelor din cărămizi, şi a slujit în Biserica din catacombe.

Protopopul Ioan Steblin-Kamenski a pătimit în lagărul de la Solovki din 1924 până în 1927. El a devenit preot celib după o carieră de ofiţer naval. A fost arestat din nou în 1929; s-a păstrat scrisoarea sa către turmă, scrisă din închisoare, în 1929; este un document care aminteşte de epistolele de iubire ale părinţilor apostolici ai Bisericii primare din catacombe.

Tot clerul rămas în Voronej care nu era de acord cu Mitropolitul Serghie a fost arestat în 1930; în această perioadă au suferit mai ales călugării de la Mănăstirile Sfântul Alexei şi Sfântul Mitrofan.

Mănăstirea Sfântul Alexei, până la închiderea ei după Paştile din 1931, era un centru de factură veche, ortodox-„tihonită”, pentru clerul local şi cel aflat în trecere care s-a opus renovaţionismului şi apoi serghianismului. Nu a rămas nicio altă biserică pe această poziţie.

După închiderea Mănăstirii Sfântul Alexei şi anihilarea clerului ei, aceia dintre enoriaşi care au fost credincioşi păstorilor lor şi concepţiei acestora au rămas cu totul fără biserici şi fără slujbe, nevrând să meargă la bisericile serghianiste deschise. Preoţii secreţi veneau rar şi din întâmplare şi slujeau în case. Doar oamenii de încredere, cu aceleaşi con-

vingeri, cunoşteau acestea şi le spuneau despre slujbe şi altora care aveau aceleaşi convingeri. Preotul slujea noaptea şi până atunci se ascundea într-un depozit sau într-un grajd, iar când venea noaptea pleca în altă parte. În timpul slujbelor, oamenii cântau încet şi se uitau pe fereastră, ca să vadă dacă vine cineva. Dacă se auzea o ciocănitură, mai întâi îl ascundeau pe preot şi apoi deschideau uşa. Erau cazuri când cei care aveau grijă de casă nu ştiau că se săvârşea o slujbă, deoarece acestea aveau loc atunci când ei plecau la muncă. Unii participanţi ai Bisericii ruse din catacombe, care au plecat peste hotare în 1943, au intrat atunci pentru prima dată după treisprezece ani într-o biserică.

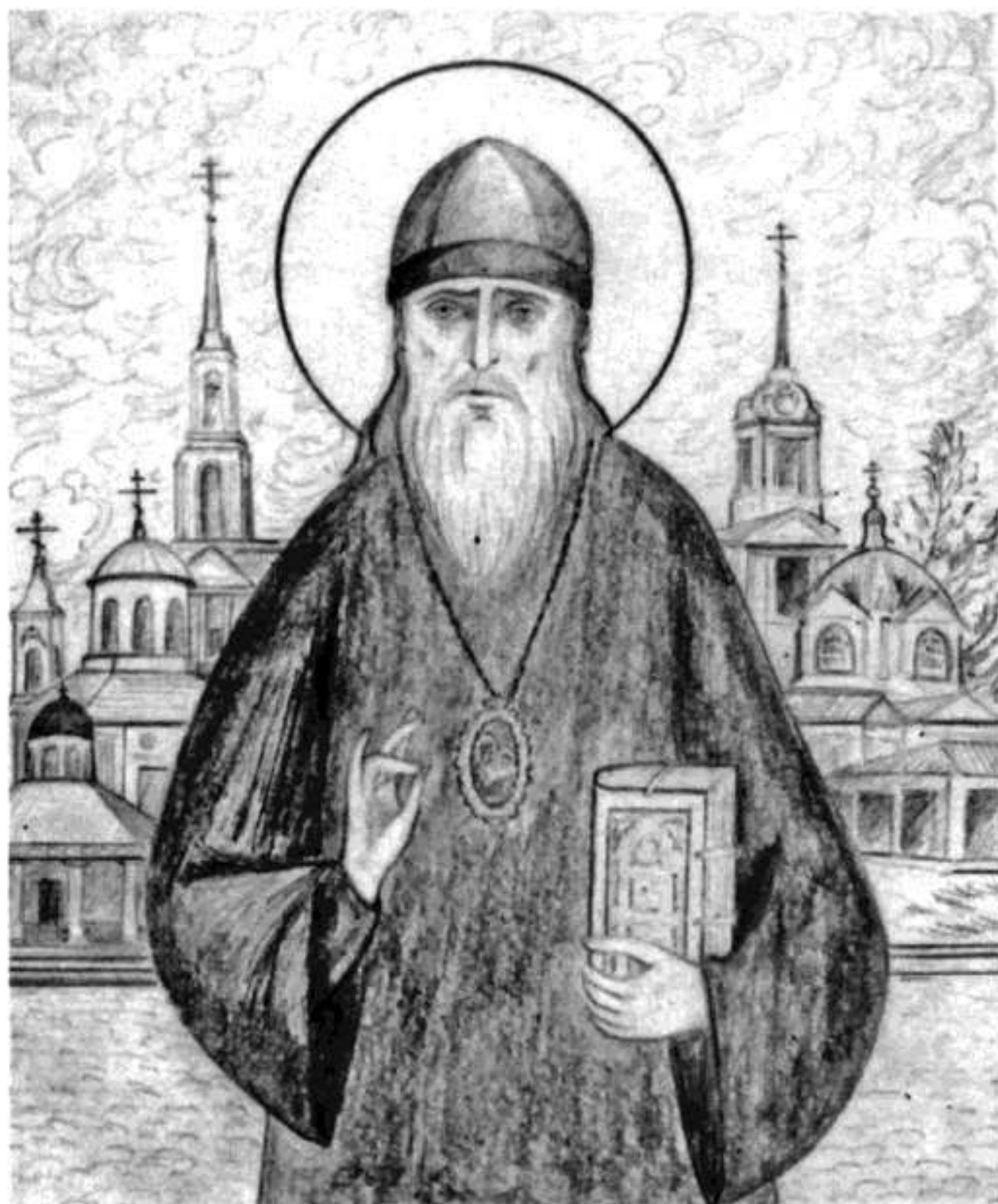
Din cauza epistolei sale, episcopul Alexei a fost suspendat de Mitropolitul Serghie şi apoi, pe 21 februarie 1930, a fost arestat de GPU şi a murit în închisoare.

Despre ultimele zile din viaţa episcopului Alexei, avem date din relatările protopopului Serghie Şukin, de curând adormit, care îşi aminteşte astfel întâlnirea cu dânsul:

„În vara anului 1936 am fost trimişi în convoi în lagărul de concentrare Ukht - Pecersk (în nordul îndepărtat). Transferul a durat aproape o lună întreagă, de vreme ce la fiecare două sau trei zile făceam un popas; astfel, ne-am oprit în Harkov, Orel, Syzran, Viatka şi Kotlas. În Kotlas, calea ferată s-a sfârşit şi am fost conduşi mai departe în bărci de-a lungul Dvinei nordice şi Vişegdei, către portul Ust-Vym. De acolo am fost luaţi în vagoane de lagăr către diferitele puncte de concentrare.

La început, în acest convoi nu erau clerici; era un amestec de exilaţi politici şi criminali. Dar, la fiecare popas, convoiul nostru se schimba: unii plecau, alţii erau adăugaţi. Şi, la Syzran, ni s-a alăturat arhiepiscopul Alexei, fost de Voronej şi Kozlov. Era un episcop bătrân, de aproximativ 65 de ani, înalt şi cu o statură robustă, cu chipul de o culoare nepământească. Dar lucrul extraordinar era că vlădica ducea cu el două valize mari şi grele. Nu le putea căra el însuşi şi, prin urmare, trebuia să primească ajutor de la alţii. Ceilalţi oameni din convoi aveau o singură boccea cu pâine uscată şi haine, pentru a nu atrage atenţia delincvenţilor. Dar lucrul important era că fiecare îşi căra bocceaua sa şi şi-o punea sub cap noaptea.

Era firesc ca apariţia vlădicăi cu două valize să devină imediat subiect de interes pentru delincvenţii din celula noastră. Eu şi tovarăşii mei am făcut cunoştinţă cu arhiepiscopul şi l-am sfătuit să aibă grijă, în special noaptea, când delincvenţii ieşeau să vâneze lucrurile celorlalţi. Dar vlădica nu s-a tulburat şi, ridicând din umeri, a răspuns: «Ce pot să fac? Lasă-i să le ia... Tot la fel voi dormi noaptea». Apoi am decis să facem cu schimbul noaptea, ca să păzim valizele vlădicăi... Delincvenţii erau foarte nemulţumiţi de această schimbare, şi, dimineaţă, nu şi-au ascuns mânia, dar Dumnezeu ne-a păzit de necazuri...

Episcopul Alexis Bui de Voronej (schiță iconografică)

În aceeaşi seară am fost aduşi la staţie pentru următoarea călătorie. NKVD-ul aranja astfel de transferuri întotdeauna noaptea, pentru a nu atrage atenţia locuitorilor. Tovarăşii mei duceau valizele vlădicăi, iar noi ne aflam într-unul din compartimentele vagonului «Stolipin».

Sub guvernarea ţaristă, oamenii din astfel de convoaie primeau mâncare caldă de două ori pe zi, dar, sub sovietici, li se dădea doar o «porţie uscată»: 400 de grame de pâine neagră, 20 de grame de zahăr şi o bucată de hering. Apă se dădea doar de două ori pe zi, dimineaţa şi seara. Prin urmare, primind dimineaţa o cană de apă şi după aceea nişte peşte sărat, cei din convoi erau chinuiţi de sete toată ziua.

Toată ziua vlădica stătea întins şi moţăia. El vorbea puţin şi arareori; era evident că era bolnav şi nu mânca nimic. Bineînţeles că atât vagonul cât şi cele din jurul său acţionau asupra lui într-un mod opresiv. În ziua următoare, când am ajuns la staţia Kotlas, am fost separaţi de vlădica. Deşi el se îndrepta spre acelaşi câmp Ukht-Pecersk, a fost pus în nişte barăci diferite de transfer şi nu l-am mai văzut.

Judecând după condiţia fizică a Vlădicăi Alexei, regimul lagărului era peste puterile lui. El nu putea să muncească şi, prin urmare, se putea aştepta la cea mai proastă raţie: 300 de grame de pâine şi o dată pe zi supă fără gust. Chiar dacă oamenii ar fi putut să-i trimită pachete cu mâncare, nu ar fi putut să le aducă la cunoştinţă imediat adresa sa. Chiar dacă ar fi fost trimis la spitalul lagărului, acolo nu ar fi primit niciun tratament, de vreme ce nu erau niciun fel de medicamente. Nu se lua în considerare deloc dieta deţinuţilor; mâncarea era cât se poate de simplă şi nevariată. E de presupus că vlădica nu putea supravieţui prea mult în aceste de condiţii. Astfel era sistemul de lagăr NKVD pentru a-i alege pe cei incapabili de muncă...”

Influenţa episcopului Alexei asupra dezvoltării viitoare a Bisericii cu adevărat ortodoxe sau din catacombe din Rusia a fost considerabilă; cercetătorii sovietici îl găsesc a fi fondatorul unei „secte”, numită „buiţi” („Bui-ţi”). O carte recentă despre ortodoxia din catacombe în Uniunea Sovietică oferă un rezumat general, preluat din surse sovietice, despre această mişcare (care este în mod evident doar partea locală din mişcarea mai amplă „iozefită” sau din catacombe), care mai poate fi reconstituită şi douăzeci de ani după arestarea episcopului Alexei:

„Erudiţia sovietică a oferit, chiar dacă din întâmplare, informaţii destul de detaliate despre una din ramurile iozefiţilor, care ne oferă destulă pătrundere în natura acestei mişcări. Organizaţia Buiţi a apărut în regiunea Tambov ca răspuns la evenimentele din 1927, fiind condusă de episcopul Alexei Bui de Voronej şi a fost afiliată mişcării iozefite mai mari... Mişcarea care a fost iniţiată de episcopul Alexei şi care a devenit cunoscută sub numele său (laic), Buevţi, a constituit o parte din acele mişcări similare mai mult sau mai puţin unite sub aripa schismei iozefi-

te. Întrucât mişcarea buiţilor şi-a menţinut identitatea şi a exercitat şi o influenţă istorică aparte, ea poate fi luată în considerare şi separat.

Mişcarea buiţilor a apărut mai întâi ca o mişcare locală, centrată în Voronej şi cu influenţe concentrate în zonele din împrejurimi. Cu toate acestea, potrivit cercetărilor sovietice, a avut legături directe şi în multe alte regiuni. Din punct de vedere organizatoric, mişcarea apare ca fiind relativ sofisticată şi bine întemeiată... Mărimea mişcării este dificil de determinat, dar aparent era destul de substanţială, destul de capabilă de a atrage aderenţi... Treizeci de ani mai târziu, cercetătorii sovietici au descoperit urmele a aproape patruzeci de obşti cu aproximativ 700 de membri aparţinând mişcării buiţilor din 1930. Având în vedere circumstanţele neobişnuite de care avea nevoie viaţa bisericească clandestină, totuşi, este dificil de imaginat că cercetarea istorică sovietică a fost capabilă să identifice mai mult de o fracţiune a aderenţilor unei mişcări ca aceasta şi aceste numere pot cu adevărat să fie nesemnificative în estimarea mărimii, a puterii şi a influenţei mişcării.

Bui însuşi a fost arestat la 21 februarie 1930, dar nu s-ar părea că arestul conducătorului titular al mişcării a împiedicat în mod serios dezvoltarea grupării buiţilor. Pentru următorii trei ani cel puţin, ei şi-au continuat activitatea cu mare vigoare, iar influenţa lor a continuat să fie resimţită şi pentru următoarea decadă” (pp. 69-71).

„Deşi centrul organizatoric se afla în Voronej, mişcarea s-a bucurat de mare succes în regiunea dimprejurul Tambovului, la aproximativ 160 de kilometri nord-est, şi, într-adevăr, era activă într-o arie extinsă din Caucaz şi Ucraina...

Aparent, a avut loc un atac feroce împotriva mişcării, care a sfârşit prin încarcerarea liderilor ei şi dizolvarea structurii organizatorice în 1930 sau 1931... După acest atac iniţial, mişcarea a fost reorganizată printr-un subordonat şi, din nou, conform investigatorilor sovietici, avea circa 200 de susţinători în 1932. Academicianul sovietic Mitrokhin afirmă că, «la sfârşitul lui 1932, organizaţia buiţilor a luat sfârşit şi membrii ei cei mai activi au fost închişi pentru activitate anti-sovietică», dar precizează apoi că adepţii mişcării, în ciuda pretinsei distrugeri a organizaţiei, au condus agitaţia anti-sovietică din timpul campaniei electorale în 1939...

În timpul campaniei de colectivizare, buiţii, ca şi alte mişcări înrudite din ţară, au condus o agitaţie viguroasă împotriva colhozurilor (a fermelor colective)... Pentru că numărul bisericilor pe care buiţii puteau să le folosească era departe de a fi suficient, au apărut o serie de lăcaşe neoficiale, dând astfel mişcării avantajul filialelor locale care puteau atrage oameni din numeroase sate fără dezavantajele unei locaţii fixe, cum ar fi o biserică normală, care ar fi fost mult mai susceptibilă de presiunea poliţiei... Eshatologia juca un rol considerabil în doctrina buiţilor.

Cercetarea sovietică ulterioară sugerează că acest motiv eshatologic era împletit cu aspiraţii concrete către elaborarea unei restaurări a monarhiei.” (pp. 107-109).

Mai târziu, „organizaţia buiţilor a cuprins o serie de oameni care ulterior au devenit liderii Adevăratei Biserici Ortodoxe şi, chiar după ce această mişcare a fost lichidată ca organizaţie, aceşti membri şi-au continuat activitatea ortodoxă în catacombe de-a lungul anilor treizeci”. Mai mult decât atât, conform sursei sovietice (Mitrokhin) folosite de această carte, „această organizaţie (buiţii) a servit ca punct de plecare – atât ca idee, cât şi ca organizare – pentru adepţii Adevăratei Biserici Ortodoxe în 1946-1952. Printre slujitorii Adevăratei Biserici Ortodoxe din această perioadă întâlnim în mod constant buiţi sau oameni care la un moment dat au avut legătură cu ei” (pp. 181-182).

Astfel, sursele sovietice confirmă continuitatea poziţiei curajoase a episcopului Alexei în 1927 cu Biserica Ortodoxă Adevărată, care, după cum ştim din multe alte surse, continuă până în ziua de astăzi, la fel de persecutată şi ascunsă ca întotdeauna.

III.
EPISTOLA EPISCOPULUI ALEXEI BUI DE VORONEJ

Mai mare bucurie decât aceasta nu am,
să aud că fiii mei umblă întru adevăr.
(III Ioan 1: 4)

Stând de pază pentru ortodoxie şi urmărind cu vigilenţă toate manifestările vieţii bisericeşti nu doar în eparhia încredinţată smereniei noastre, ci, în general, în întreaga patriarhie, spre marea noastră mâhnire am descoperit în acţiunile recente ale Mitropolitului Serghie de Nijegorod, care s-a întors la îndatoririle lui de înlocuitor al locţiitorului patriarhal, un declin rapid spre renovaţionism, o depăşire a drepturilor şi autorităţii rezervate pentru el şi o încălcare a sfintelor canoane (hotărârea unor chestiuni de principiu în mod independent, transfer şi destituire de episcopi fără judecată şi cercetare etc.; a se vedea Epistola canonică a Sfântului Chiril, Canonul apostolic 34).

Prin acţiunile sale împotriva duhului ortodoxiei, Mitropolitul Serghie s-a rupt din unitatea cu Sfânta, Soborniceasca şi Apostoleasca Biserică şi a pierdut dreptul de conducere a Bisericii ruse.

Ierarhii şi păstorii ortodocşi au încercat în orice fel să îl influenţeze pe Mitropolitul Serghie şi să îl întoarcă la calea dreaptă şi adevărată, dar nu au reuşit.

Înaltpreasfinţitul Mitropolit Iosif şi arhipăstorii ortodocşi într-un cuget cu dânsul, fiind râvnitori pentru slava lui Dumnezeu şi dorind să pună o limită viitoarei încălcări de către Mitropolitul Serghie a integrităţii şi inviolabilităţii sfintelor canoane şi decrete ale ordinii bisericeşti şi să păstreze nestricată comuniunea canonică cu conducătorul legitim, Înaltpreasfinţitul Mitropolit Petru de Krutiţa, locţiitor patriarhal, au condamnat acţiunile lui Serghie şi l-au lipsit de comuniunea cu ei.

Fiind, cu voia lui Dumnezeu şi cu binecuvântarea înlocuitorului de locţiitor patriarhal, arhiepiscopul Serafim de Uglich, învestit, la 16/29 februarie 1927, cu înalta autoritate de a fi păzitorul Bisericii din Voronej, rămânând în acelaşi timp şi episcop al districtului Kozlov şi împărtăşind pe deplin opinia şi punctul de vedere al credincioşilor ierarhi ortodocşi şi a turmei lor, de acum înainte mă separ de Mitropolitul Serghie, de sinodul său necanonic şi de acţiunile lui, păstrând succesiune canonică prin locţiitorul patriarhal, Mitropolitul Petru de Krutiţa.

L-am ales pe Înaltpreasfinţitul Iosif (Mitropolit al Petrogradului), numit de către locţiitorul patriarhal, Mitropolitul Petru de Krutiţa, la 6 decembrie 1925, ca al treilea candidat la postul de înlocuitor de locţiitor patriarhal, ca cel mai înalt povăţuitor duhovnicesc.

Îl rog stăruitor pe Domnul „să păzească ţara noastră în pace", să susţină şi să păzească Sfânta Lui Biserică de necredinţă, de erezii şi de schismă şi să ne dea râvnă şi curaj ca să umblăm fără greşeală în legile Lui.

Administrând Eparhia Voronej,
Episcopul Alexei de Kozlov

(Sigiliu) 9/22 ianuarie 1928
Sfântul Filip, Mitropolit al Moscovei
Voronej.

IV.
BINECUVÂNTATA TEOCTISTA, CEA NEBUNĂ PENTRU HRISTOS

Pomenită la 22 februarie (†1936)

În perioada în care arhiepiscopul Petru şi episcopul Alexei se aflau în Voronej, trăia aici o remarcabilă femeie sfântă, o nebună pentru Hristos, binecuvântata Teoctista Mihailovna.

Următoarele două relatări provin de la doi foşti locuitori ai Voronejului, care o cunoşteau personal pe fericită. Primul, arhimandritul Mitrofan de la Biserica Sfântul Tihon de Zadonsk din San Francisco, fiu duhovnicesc al noului făcător de minuni, arhiepiscopul Ioan Maximovici, ne-a spus următoarele:

Este greu pentru om să alunge de la el mândria, să o omoare. Firea umană nu suportă acuzaţiile şi va încerca întotdeauna să se apere, să răspundă la acuzaţii, chiar dacă sunt drepte. Dar calea nebunilor pentru Hristos este una specială, cea mai directă spre Dumnezeu. Lor le face plăcere să-şi rănească mândria. Teoctista Mihailovna atrăgea persecuţii asupra sa în mod deliberat; mulţi îşi băteau joc de ea, o urau şi chiar o băteau.

Cine era ea sau de unde venea, nu ştia nimeni. Se spunea că fusese soţia unui ofiţer naval de rang înalt care murise în Războiul Ruso-Japonez (1904-1905) şi că, după această tragedie, devenind dezamăgită de duritatea vieţii pământeşti, şi-a îndreptat privirea inimii ei spre înalt şi şi-a luat asupra sa eroismul nebuniei pentru Hristos. Dumnezeu a răsplătit-o cu darul înainte-vederii, prin care îi ajuta pe vecinii ei suferinzi.

Ea era mică de statură, slabă, prost îmbrăcată, cu trăsăturile chipului nobile. A trăit în Mănăstirea Sfântul Alexei din Voronej până când mănăstirea a fost închisă (1931), apoi s-a adăpostit la diferiţi oameni. Ea nu avea literalmente „unde să-şi plece capul". Locuia din când în când şi la Novocerkask, unde era foarte respectată. Se spune că a fost primită acolo de către Atamanul cazacilor de pe Don; în ciuda gărzii armate din jurul casei acestuia, ea putea circula liber peste tot, chiar şi în încăperile lui personale. Nu degeaba îi mângâia pe oamenii din Novocerkask, pentru că se întâmplau catastrofe înfricoşătoare acolo; oraşul era aproape în întregime distrus de către comunişti, deoarece cazacii fuseseră o susţinere uriaşă pentru guvernul ţarist şi erau suspectaţi că sunt o ameninţare din cauza duhului lor iubitor de libertate. Atât în Voronej, cât şi în Novocerkask, ea avea cercul ei de oameni pe care îi vizita.

O ştiam din copilărie. Îmi amintesc cum odată mama mea m-a adus la mănăstire ca să o vizitez. Ea servea ceaiul în camera ei şi m-a servit, turnându-mi ceai ea însăşi.

În Voronej era un păstor uimitor, protopopul Mitrofan, care o respecta foarte mult şi o primea cu mare cinste. Şi dânsul a murit ca mucenic în 1931.

Ea avea o înfăţişare deosebită. Purta ghete de soldat de măsura cea mai mare cu putinţă, lăsându-şi întotdeauna şireturile nelegate. Călca intenţionat prin bălţi; ghetele se umpleau cu apă, iar ea continua să meargă.

Avea un baston – un băţ cu un vârf, doar o creangă uscată – şi îşi lua întotdeauna acest băţ cu ea. Dar întotdeauna originea ei nobilă, aristocratică, era vizibilă. Mergea şi revărsa o ploaie de înjurături, dar, în acelaşi timp, privea cu cei mai blânzi ochi. În timp ce mergea, închidea ferestrele de pe stradă cu băţul. Era gălăgioasă. Mă iubea foarte mult şi mă vizita adesea.

Binecuvântata Teoctista Mihailovna

Cel mai uimitor dar al Teoctistei Mihailovna era înainte-vederea ei, pe care o manifesta în ultimii ei ani cu deosebită claritate. Acestea sunt câteva cazuri la care eu însumi am fost martor.

1. Era deja înfricoşătoarea perioadă sovietică – anii ’20. Tatăl meu era preot şi îmi era teamă pentru el. După o lungă despărţire, am reuşit cumva să vin să stau cu el. M-am bucurat mult la reîntâlnirea cu rudele mele. Într-o dimineaţă, Teoctista Mihailovna a trimis-o pe femeia care îi slujea să-mi ceară să-l părăsesc pe tatăl meu imediat şi să vin să stau cu ea. Nu voiam sub nicio formă să fac asta, de vreme ce vremurile erau periculoase şi eu venisem pentru scurt timp.

Ea a plecat şi, după ceva vreme, a venit înapoi cu aceeaşi poruncă pentru mine de la Teoctista Mihailovna. Acest lucru s-a petrecut de trei ori la scurte intervale, până ce, în cele din urmă, m-am dus. Mă gândeam: „Ce poate fi atât de urgent?” Dar ea stătea lângă samovar şi, în cel mai calm mod, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat, mi-a pus nişte ceai, mi-a oferit o gustare, a purtat o discuţie liniştită despre vreme şi m-a întrebat cum o mai duceam. A trebuit să mă smeresc şi să mă supun.

Peste o oră, mama mea a venit plângând: s-a dovedit că, imediat ce am făcut ascultare şi am plecat la Teoctista Mihailovna, casa noastră a fost înconjurată şi, după o percheziţie amănunţită, tatăl meu a fost arestat. În ciuda tuturor încercărilor, nu am reuşit să mai aflu ceva despre soarta lui. Dacă aş fi fost acasă, m-ar fi luat şi pe mine – înainte-vederea Teoctistei Mihailovna mi-a salvat viaţa. După aceea, ea a luat un aer cu totul diferit şi m-a sfătuit să părăsesc oraşul cât mai repede cu putinţă.

2. Următorul incident este cu privire la moartea mamei mele. Eu mi-am iubit mama foarte mult şi am suferit îngrozitor când a murit. Am avut întotdeauna repulsie faţă de băuturile alcoolice şi nu am avut niciodată vreo atracţie fată de ele. Dar, când am auzit că mama mea murise, în durerea mea am fost atât de înfuriat de condiţiile inumane ale luptei sovietice zilnice care mă înconjura, încât, din disperare, nu am mai putut să suport şi am ieşit şi m-am îmbătat atât de tare, încât abia am reuşit să ajung acasă la apartamentul meu. Teoctista Mihailovna avea o anumită femeie castă, cu educaţie înaltă, care îşi devotase întreaga viaţă fericitei; ea se numea Ana Vasilievna. Şi astfel i-am scris o scrisoare acestei Ana Vasilievna despre marea mea durere pentru moartea mamei mele şi i-am cerut să o informeze pe Teoctista Mihailovna că mama mea murise. Şi, curând, am primit o scrisoare de la Ana Vasilievna, unde era scris: „Teoctista Mihailovna îmi cere să vă spun că ea nu poate să suporte beţivii”. Şi astfel, în înainte-vederea ei, ea văzuse ceea ce făceam eu.

3. Eu lucram în Orel, unde aveam o slujbă temporară în afara oraşului. Când s-a aflat că sunt fiul unui preot, mi-au reţinut salariul; acest lucru a continuat timp de câteva luni. Nu aveam bani şi familia mea era îngrijorată cu privire la ceea ce aveam să fac mai departe.

I-am scris o scrisoare Anei Vasilievna pentru Teoctista Mihailovna. În câteva zile am primit un răspuns: „Teoctista Mihailovna cere să vi se spună că ea a făcut aranjamente pentru dumneavoastră, ca să fiţi plătit”. În acel moment mă aflam în oraşul Eleţ.

Am redobândit nădejde şi m-am dus la cabina telefonică ca să sun la oficiul de plată din Orel şi să aflu care era situaţia cu privire la plata mea. Şi ei au spus: „Unde sunteţi? V-am căutat ca să vă plătim”. Şi am primit totul fără lipsă, aşa cum nu se întâmplase niciodată până atunci. Şi, astfel, draga Teoctista Mihailovna făcuse într-adevăr „aranjamente”.

4. Odată mergeam cu Teoctista Mihailovna pe stradă şi o tânără bine îmbrăcată, plină de sănătate, venea spre noi. Evident, ceva îi fusese descoperit Teoctistei Mihailovna despre ea, deoarece, dintr-odată, a lovit-o pe femeie pe spate cu toată puterea ei şi, apoi, a adăugat un cuvânt puternic, necenzurat, care corespundea aparent imoralităţii ei tăinuite. Femeia a îngheţat pe loc, dar apoi şi-a continuat drumul, ştiind, se pare, pentru ce fusese pedepsită.

Ana Vasilievna a relatat că Teoctista Mihailovna nu dormea nopţile, ci şi le petrecea în rugăciune şi în priveghere. Atunci când mergea în vizite, ea se prefăcea că ia insectele de pe ea şi le omoară şi întotdeauna se scărpina. Bineînţeles, oamenii o judecau pentru aceasta. Când se întâlnea cu străini, adesea începea să vorbească tot felul de absurdităţi şi uneori rostea câte o înjurătură. Dar imediat ce străinii plecau, începea o conversaţie coerentă de stareţă înainte-văzătoare. Avea o minte remarcabilă şi un mod rafinat de a-şi exprima gândurile şi simţămintele. Era evident că fusese bine educată.

În Voronej se găsea o piaţă publică mare; de o parte a ei, se aflau clădiri ale Comitetului Regional al Partidului şi Comitetului Executiv Regional, şi aici se găseau monumentele lui Lenin şi Stalin. Gărzi stăteau pretutindeni de pază. Odată a mers la aceste monumente şi, în faţa tuturor, s-a uşurat; acolo s-a format o baltă. A fost luată imediat la cartierul general CEKA şi, acolo, în biroul şefului, a făcut o murdărie şi mai mare, chiar pe biroul lui, cu toate hârtiile lui. A fost reţinută şi apoi eliberată ca anormală.

Ea avea o prietenă, Anisia, care o iubea foarte mult. Odată, această Anisia s-a îmbolnăvit şi se pregătea să moară, de vreme ce nimeni nu putea s-o ajute. Teoctista Mihailovna a venit la ea şi i s-a spus că Anisia era pe moarte. „Se preface”, a răspuns Teoctista Mihailovna. Apoi s-a dus la ea, a luat-o de mână (şi era evident că era într-adevăr pe moarte) şi a spus: „Anişca, ridică-te!” Cea din urmă s-a ridicat imediat, a început să le pregătească masa şi toată boala ei a luat sfârşit. Aceasta se petrecea în Voronej.

O anumită femeie era supusă cercetării de către poliţie. Ea avea o mică rezervă de bani pe care o ascunsese într-un portmoneu pe un raft.

Dintr-odată a venit poliţia şi a început percheziţia. În minte, a strigat după ajutor: „Teoctista Mihailovna, ajută-mă!” Cel care conducea percheziţia a atins portmoneul, dar nu a văzut nimic. A mutat întregul bufet şi toate rafturile, dar nu a găsit banii.

O altă mărturie despre Teoctista Mihailovna este dată de o fiică duhovnicească din Voronej, din anii 1920, a arhiepiscopului Petru Zverev; ea este acum călugăriţă, vieţuind într-o mănăstire din California, maica X.

O văd pe ea, pe fericita Teoctista Mihailovna, înaintea ochilor mei ca şi când ar fi fost ieri, deşi a trecut atât de mult timp de când am văzut-o ultima oară în oraşul Voronej. Era mică de statură, îmbrăcată într-o fustă lungă şi cu o haină de culoare închisă, urâtă; pe cap avea multe basmale greoaie, ca şi când ceva nu ar fi fost în regulă cu ea sau ca şi când ar fi fost bolnavă. Nu mergea pe trotuar, ci mai mult direct pe stradă. Era întotdeauna însoţită de câteva femei, poate de vreo călugăriţă sau vreo soră de la Mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului, unde fericita Teoctista trăia printre surorile rămase, care nu fuseseră încă arestate şi trimise în exil. Mănăstirea fusese închisă de sovietici cu mult timp în urmă şi fusese transformată într-un aşa-numit „sat al muncitorilor”, casele ei fiind închiriate laicilor.

Teoctista Mihailovna locuia într-una din chiliile mănăstirii. De vreme ce acum mirenii locuiau acolo şi copiii de şcoală erau îndoctrinaţi cu propagandă comunistă, fericita era adesea văzută fiind urmărită de o bandă de băieţi – tineri huligani. De obicei nu le dădea atenţie, dar uneori se oprea, se întorcea către ei şi le spunea ceva. Am văzut-o de departe, deoarece să venim aproape de ea era un pic riscant, de vreme ce era cunoscută de toţi ca fiind nebună. Existau familii pe care le vizita şi poate că stătea câteodată cu unele dintre ele. Era cunoscută tuturor locuitorilor în vârstă ca o femeie sfântă şi era foarte respectată.

Când episcopul Petru de Voronej a fost arestat de GPU, pe 10/23 noiembrie 1925, turma lui a suferit amarnic pentru separarea de dânsul şi a apelat la fericita Teoctista. „Se va întoarce vlădica în curând?” au întrebat ei; „Când se va întoarce vlădica?” Ea a răspuns: „Se va întoarce când noi vom mânca carne”. Şi, într-adevăr, cuvintele ei s-au împlinit exact: GPU nu l-a reţinut mult şi s-a întors acasă, ajungând în Voronej în timpul înmormântării Mitropolitului Vladimir de Voronej, la 28 decembrie, în timpul săptămânii cu harţi după sărbătoarea Naşterii Domnului.

La 2 februarie 1926, episcopul Petru a fost ridicat la rangul de arhiepiscop de Voronej şi s-a mutat într-o casă mică, nu departe de Mănăstirea Sfântul Alexei. Aici, Teoctista Mihailovna îl vizita în mod constant: evident, el era un prieten al fericitei. Ea mergea direct la chilia lui şi se aşeza pe patul lui, unde aştepta până ce vlădica îi trimitea afară pe cei

care veneau în mod constant la el. Îl striga pe vlădica întotdeauna după numele de botez şi după numele de familie.

Îmi amintesc de asemenea că în biserica de sus a Mănăstirii Sfântul Alexei, cu hramul Învierii lui Hristos, se găseau două icoane făcătoare de minuni ale Maicii Domnului: „Izvorul dătător de viaţă al Maicii Domnului”, pe un loc înalt, în partea dreaptă, spre care conduceau mici trepte cu balustradă metalică, şi, la acelaşi nivel în partea stângă, icoana Maicii Domnului „cu trei mâini”. Într-o zi, toţi cei din biserică erau foarte supăraţi pe comportamentul Teoctistei Mihailovna: ea s-a urcat pe locul mai înalt, la icoana „cu trei mâini”, şi a stat cu spatele la icoană şi a început să strige la cineva nişte cuvinte destul de urâte. Puţin mai târziu, nişte hoţi au spart veşmântarul, au tăiat grilajul metalic al ferestrei şi au furat ceva de valoare. După aceea, oamenii au înţeles că această faptă a sa se adresa acelor rău-făcători.

Se spunea că, dacă îţi dădea pâine, era un semn bun. Oamenii povestesc despre cum odată bea ceai acasă la una din surorile din mănăstire, când, dintr-odată, a sărit în picioare şi a aruncat apa dintr-o farfurie de pe fereastră în curte; în acel moment, cuiva de aproape îi luase foc hornul şi Teoctista Mihailovna „stingea focul” prin acest gest.

Odată a refuzat să ia o pâine de la o femeie, spunându-i: „Vei avea nevoie de ea pentru tine; vei trăi atâtea zile (şi a spus numărul) fără nimic altceva. Nu vei avea nimic altceva de mâncare”. Acest lucru s-a întâmplat exact cum a spus ea.

Dreapta Teoctista a văzut lichidarea rapidă a bisericilor ortodoxe şi a monumentelor din Voronej în anii ’30, ceea ce nu era decât o parte din programul satanic care se desfăşura în întreg pământul rusesc mult pătimitor, spre furia îngrozită a aproape întregului popor rus. Împărăţia terorii luase asemenea proporţii, încât oamenii credeau că nişte nebuni se eliberaseră şi apucaseră frâiele guvernării. Mii de oameni erau arestaţi la întâmplare şi aruncaţi în închisori fără nicio idee despre motiv. Profesorul P. Kisakov din America de Sud, pe atunci tânăr, care încă îşi mai aminteşte bine de fericita Teoctista, ne spune că era ca un coşmar psihotic, după care oamenii deveneau stupefiaţi şi indiferenţi la tot. Cei puţini care rămăseseră liberi aveau un singur gând: cum să supravieţuiască şi să aibă grijă de cei apropiaţi care erau zdrobiţi. Peste toate acestea, în toată regiunea sudică – cea mai fertilă parte a Rusiei dintotdeauna – bântuia o foamete provocată intenţionat şi mii de oameni nevinovaţi mureau de pe urma ei.

Toate acestea le-a văzut bine fericita Teoctista şi a împreună-pătimit cu creştinii rămaşi. Pe la mijlocul anilor 1930, toate bisericile erau închise, nivelate de dinamită sau transformate în magazii pentru fabrici. Creştinismul a mers în adâncul catacombelor şi puţinii credincioşi pu-

teau să se furişeze pentru slujbele bisericii doar în adâncul nopţii. Inima fericitei, care a inspirat atât de multe fapte bune pentru vecinii ei, nu mai putea să îndure. Într-o zi, sângele i-a dat năvală pe gât şi, la 22 februarie 1936, Teoctista Mihailovna a murit. S-a spus că, înainte de moartea ei, s-a îmbrăcat toată în alb, ca să-L întâlnească pe Mirele ei, Hristos, şi a murit la mănăstire. A fost înmormântată în cimitirul din afara oraşului şi amintirea ei a fost ştearsă din Voronej. Dar conştiinţa creştină poartă imaginea ei în inimile iubitoare în întreaga lume, oriunde este înţelegere pentru sfinţii ruşi din catacombe.

12. Arhiepiscopul Pahomie de Cernigov

FRATELE SĂU, ARHIEPISCOPUL AVERCHIE, ŞI EPISTOLA LOR

Pomeniţi la 15 mai (†1938)

Cel care a dobândit iubirea Îl gustă pe Hristos
în fiecare zi şi în fiecare ceas şi devine nemuritor prin aceasta.
Iubirea este mult mai dulce decât viaţa.
Cel care a dobândit iubirea se îmbracă în Dumnezeu.
Sfântul Isaac Sirul

În familia Kedrov erau trei fraţi episcopi, originari din regiunea Viatka. Tatăl lor, Petru Kedrov, era citeţ la biserică şi le-a dat fiilor săi o educaţie bisericească şi teologică bună.

Fiul cel mai mare, Petru, viitorul ierarh mărturisitor Pahomie de Cernigov, s-a născut în 1877. El era serios, modest şi smerit din fire, gânditor şi orientat spre biserică pe măsură ce creştea. După ce a absolvit Şcoala Teologică Secundară, el a intrat la Academia Teologică din Kazan în perioada în care rector era Antonie Hrapoviţki, viitorul mitropolit şi primul ierarh conducător al Bisericii Ortodoxe din afara Rusiei.

Duhul şcolii în acea perioadă era deosebit de fervent; era cu adevărat o familie duhovnicească sau, mai degrabă, o mică armată de studenţi cu o mentalitate monahală, iar inima ei era tânărul episcop-rector. Cu o iubire plină de modestie, el le inspira ucenicilor săi o sete nepotolită pentru aplicarea adevărului ortodox în viaţă, şi aceasta într-o perioadă în care ideile revoluţionare se răspândeau în Sfânta Rusie ortodoxă. Studenţii, temeinic pregătiţi şi cunoscând bine duhul vremurilor, ardeau de dorinţa de a merge să-i înveţe pe oameni Evanghelia adevărului. Slujbele bisericeşti ale Academiei, săvârşite după Tipic, la care luau parte toţi, erau un izvor viu de inspiraţie pentru studenţi. Tânărul Petru avea ca ascultare aprinderea candelelor, pe care o împlinea cu seriozitatea profundă care îl caracteriza.

Fiind puţin prea zelos în religiozitatea sa, Petru s-a hotărât să împlinească literal porunca Domnului: *Iar dacă ochiul tău cel drept te sminteşte pe tine, scoate-l şi aruncă-l de la tine* (Matei 5: 29), şi într-o noapte a încercat să-şi ardă ochiul drept cu o candelă. Colegul său de cameră de atunci era Vasile Maximenko, viitorul arhiepiscop Vitalie de Jordanville. El a fost trezit în miezul nopţii de scrâşnitul dinţilor colegului său, care încerca în acest fel să îndure durerea. Văzând ceea ce se întâmplase, el a strigat şi a salvat ochiul colegului său. Cu toate acestea, ar-

surile erau atât de grave, încât a fost nevoie de operaţie la pleoapă şi la sprânceană, iar cicatricea a rămas pentru tot restul vieţii sale.

În 1898, Petru a absolvit Academia şi Mitropolitul Antonie l-a tuns monah, numindu-l Pahomie; în urma transferului la eparhia Volhinia, Mitropolitul Antonie l-a luat cu el pe tânărul ieromonah şi, aici, cel din urmă a făcut misiune, trăind în Mănăstirea Derman, de lângă Lavra Sfântului Iov de la Poceaev. În 1911, el a fost hirotonit episcop de Novgorod-Severski, un vicariat al Cernigovului şi curând a fost ridicat chiar pe scaunul vechii Eparhii a Cernigovului, recunoscute pentru sfintele moaşte ale Sfântului Teodosie, episcopul de Cernigov care fusese canonizat în 1896. În timpul revoluţiei, el a luat parte la Sinodul din 1917-1918 şi, pe 30 octombrie 1917, a susţinut un raport privind procedura de alegere a patriarhului; în acest raport, el a reflectat opinia mentorului său, Mitropolitul Antonie, pe care nu doar că îl iubea din tot sufletul, ci al cărui zel pastoral i se întipărise şi în inimă. Această conştiinţă pastorală a păstrat-o întreaga sa viaţă, lucru care se vede clar în epistola sa împotriva „legalizării" din 1927, precum şi în activitatea sa pastorală din perioada de după Războiul Civil rus. Când Armata Albă s-a retras împreună cu Mitropolitul său iubit, Antonie, şi Armata Roşie a pus stăpânire complet pe Rusia, ţara se afla în colaps total, cu transportul paralizat, dar acestea nu l-au oprit pe bunul păstor. Cu colaboratorii săi, arhiepiscopul Pahomie a mers pe jos pe la toate bisericile din eparhia lui! De vreme ce malul stâng al râului Nipru, conform cu noua împărţire administrativă, aparţinea eparhiei Cernigov, el trebuia să viziteze şi periferia Kievului, şi astfel a vizitat şi Lavra Peşterilor din Kiev.

Fiind arhiepiscop de Cernigov, el era şi stareţul unei mănăstiri din zonă, în care locuia. Oraşul Cernigov încă mai trăia viaţa Sfintei Rusii în acea perioadă, iar pe străzile lui încă mai umblau bărbaţi şi femei credincioase; unul dintre aceştia era nebunul pentru Hristos, Mihail Binecuvântatul.

În lume, dreptul Mihail a fost un inginer civil foarte respectat. Odată a fost însărcinat cu construirea unui pod mare. Podul a fost construit după instrucţiunile lui. Într-o zi, acest pod s-a prăbuşit, omorând mai mulţi oameni. Atât de lovit a fost inginerul de vestea tragediei, încât şi-a dat jos costumul de afaceri scump şi, punându-şi o cămaşă lungă, el a plecat de acasă fără să se mai întoarcă vreodată. El a devenit nebun pentru Hristos. Mânca foarte puţin, aproape că nu avea unde să doarmă, îngenunchea în toate nopţile în rugăciune şi vorbea foarte puţin, spunând doar: „Mă pocăiesc". Binecuvântatul Mihail a dobândit o mare sfinţenie şi îl vizita adesea pe arhiepiscopul Pahomie. Când a murit, în 1922, întregul oraş a plâns moartea lui dreaptă şi a participat la înmormântarea săvârşită de arhiepiscopul Pahomie cu lacrimi amare în ochi. Tainele descoperite prin acest sfânt nebun pentru Hristos despre viitorul

Arhiepiscopul Pahomie de Cernigov

Rusiei şi al întregii lumi erau fără îndoială împărtăşite arhiepiscopului Pahomie, pentru că acesta din urmă i se asemăna în caracter şi era în stare să înţeleagă şi să păstreze tainele lui Dumnezeu în inima lui.

În acelaşi an, autorităţile comuniste au făcut multe încercări de a-l aresta pe arhiepiscopul Pahomie. Într-o zi au dat buzna în catedrală, în timp ce se săvârşea Sfânta Liturghie, ca să-l aresteze pe loc. Cu toate acestea, mulţimea de credincioşi s-a îngrămădit direct spre altar şi a împiedicat pentru o vreme arestarea iubitului arhipăstor. Dar GPU nu s-a lăsat uşor convins să-şi abandoneze planul viclean. Arhiepiscopul avea obiceiul de a rămâne în altar mult după terminarea slujbei din ziua respectivă şi, când a rămas doar ucenicul său de chilie, agenţii GPU au dat buzna în altar şi au capturat victima cea sfântă. Astfel a fost arestat arhiepiscopul Pahomie. El a fost eliberat doar pentru a fi arestat iar şi iar. Toate aceste aresturi îi păreau o succesiune neîncetată de coşmaruri, care în cele din urmă au început să-i slăbească pacea sufletului.

Aproape în aceeaşi perioadă, autorităţile comuniste din întreaga Rusie au început o „investigaţie" blasfemiatoare a sfintelor moaşte, deschizând raclele multor sfinţi pentru a încerca să dovedească „ştiinţific" publicului presupusa falsitate a incoruptibilităţii sfinţilor. Această mişcare a produs spectacole înfricoşătoare şi sacrilegii, determinând proteste enorme şi rezistenţă din partea oamenilor, dintre care mulţi au suferit închisoare şi exil. Dar „investigatorii ştiinţifici" au fost ei înşişi ruşinaţi, pentru că ei înşişi au fost nevoiţi să admită incoruptibilitatea moaştelor, pe care nu o puteau explica ştiinţific, şi acest lucru a fost scris în toate ziarele. Credincioşii ortodocşi s-au bucurat de rezultat, dar, cu toate acestea, autorităţile şi-au făcut treaba: ei au pus moaştele sfinţilor în muzee anti-religioase ca „mumii". Această campanie i-a făcut pe unii episcopi conştiincioşi chiar să moară din cauza durerii provocate de batjocorirea sfinţilor, aşa cum s-a întâmplat cu arhiepiscopul Anatolie de Irkuţk.

Arhiepiscopul Pahomie a avut şi el de suferit în această campanie. Moaştele Sfântului Teodosie au fost cerute ca să fie descoperite şi expuse publicului. De obicei, comisia ateistă de „oameni de ştiinţă" zgâlţâiau şi mişcau moaştele, dar arhiepiscopul Pahomie şi-a păstrat poziţia şi, punându-şi epitrahilul şi mânecuţele, a dezvelit el însuşi moaştele, vărsând lacrimi dureroase în prezenţa unei mari mulţimi de credincioşi, care plângeau şi suspinau văzând cum comuniştii nu îi lăsau în pace nici pe morţi. Viitorul arhiepiscop Leontie de Chile, un prieten apropiat al arhiepiscopului Pahomie, a păstrat o fotografie rară cu deschiderea moaştelor Sfântului Teodosie de Cernigov, arătându-l pe arhiepiscopul Pahomie mâhnit, ţinând moaştele, înconjurat de turma sa lovită de mâhnire. După aceasta, sfintele moaşte au fost confiscate, au fost aduse la Petrograd şi expuse într-un muzeu anti-religios împreună cu şobolani morţi şi oase fosilizate. Dar credincioşii, mituind paznicii, slujeau în secret slujbe

Arhiepiscopul Pahomie de Cernigov, ţinând moaştele Sfântului Teodosie de Cernigov când sovieticii le „investigau”

în faţa moaştelor, în mijlocul nopţii. Bineînţeles, arhiepiscopul Pahomie a fost arestat în legătură cu acest fapt.

După eliberarea sa în 1923, el nu a putut să se întoarcă în eparhia sa, ci a găsit adăpost la Mănăstirea Sfântul Daniil din Moscova, al cărei stareţ a fost ultimul rector al Academiei Teologice din Moscova, arhiepiscopul Teodor Pozdeev, care reuşea într-un anumit fel să facă şcoala să funcţioneze în continuare. Arhiepiscopul Teodor a adăpostit mulţi episcopi exilaţi; uneori erau câte zece episcopi care locuiau în mănăstire, care, după 1927, a devenit un centru al clericilor anti-serghianişti. Arhiepiscopul Teodor se afla în opoziţie chiar şi cu Patriarhul Tihon, despre care considera că are un contact prea apropiat cu regimul comunist. În această mănăstire, fratele Vasile, viitorul arhiepiscop Leontie de Chile, l-a întâlnit pe arhiepiscopul Pahomie şi l-a văzut luând parte la un sinod cu Patriarhul Tihon. El a primit chiar şi o scrisoare de la arhiepiscopul Pahomie (care s-a păstrat) în care mărturisitorul, dându-i binecuvântarea, spune că se îndoieşte „că Domnul va face să ne mai întâlnim din nou”.

Fratele mai mic al arhiepiscopului Pahomie, Procopie, care de asemenea era teolog, înainte de a deveni călugăr, preda Noul Testament la Seminarul Teologic de la Vilna. Fiind tuns cu numele de Averchie, el a fost curând făcut episcop de Zitomir şi locuia în Mănăstirea Teofania de acolo. El a fost bine primit de turma sa. Era tânăr, cu părul blond şi ondulat, foarte pios, energic, prietenos şi arăta plin de viaţă şi sănătate. Era puternic în credinţă, binevoitor, accesibil şi era foarte iubit de toţi. El ţinea întotdeauna predici. Slujea cu mare solemnitate şi îi plăcea să facă procesiuni pe distanţe mari, vizitând oraşe şi sate, cântând tot drumul cu oamenii, ţinând predici în care indica în mod deschis calea pe care ar trebui să meargă creştinii în acele vremuri periculoase pentru credinţă. Curând, însă, procesiunile au fost interzise. El iubea, de asemenea, şi privegherile de toată noaptea, care se terminau în zori, şi făcea adesea astfel de priveghери, adunând mulţi oameni pentru ele. Apoi a fost arestat, bătut, apoi eliberat, doar pentru a fi arestat din nou după ce a scris împreună cu fratele său Epistola împotriva Declaraţiei Mitropolitului Serghie, după care nu s-a mai auzit de el.

În 1927, infama Declaraţie a Mitropolitului Serghie cu „legalizarea” Bisericii (după condiţii sovietice) a dat lovitura finală credincioşilor ortodocşi, care s-au bucurat doar atâta timp cât persecuţiile veneau din exterior, dar nu puseseră stăpânire pe inima Bisericii. Arhiepiscopul Pahomie a fost unul dintre primii care au protestat, scriind, împreună cu fratele său, arhiepiscopul Averchie, importantul document redat mai jos, care nu era adresat direct Mitropolitului Serghie, ci credincioşilor în general. Ni se oferă o imagine completă a condiţiilor bisericeşti la care s-a ajuns după Declaraţie.

La scurt timp după scrierea acestei epistole, arhiepiscopul Pahomie a fost arestat şi trimis la Solovki, apoi, în 1931, în lagărul de muncă silnică de la Mai-Guba, unde se construia canalul Marea Albă – Marea Baltică. Profesorul Nesterov, care se afla acolo în acea perioadă, relatează că arhiepiscopul Pahomie a ajuns acolo aproape invalid, cu o paralizie a nervilor faciali. Din cauza slăbiciunii sale fizice nu putea fi folosit la construcţii şi, prin urmare, a fost trimis în 1932 într-un lagăr pentru invalizi la Kuzema; dar chiar şi aici era scos afară, la muncă fizică, ceea ce era foarte dificil pentru el: să care apă, să coacă pâine etc.

Profesorul Nesterov povesteşte un incident din această perioadă, caracteristic pentru arhiepiscop. Unul dintre profesorii deţinuţi lucra la biroul lagărului Kuzema ca funcţionar. El trebuia să alcătuiască o listă a celor care fuseseră trimişi la un punct de lucru diferit în lagărul Kuzema şi trebuia să lucreze toată noaptea. Profesorul era chinuit şi iritabil. Dimineaţa, arhiepiscopul Pahomie a venit în birou şi l-a întrebat pe profesor dacă ştia unde şi când erau trimişi. Profesorul a răspuns tăios: „Mă deranjaţi, vlădica!”, şi a adăugat un comentariu vulgar. Arhiepiscopul Pahomie s-a plecat cu smerenie la picioarele lui, cerându-şi iertare pentru că îl iritase cu această întrebare. Profesorul, tulburat, şi-a cerut la rândul său iertare de la arhiepiscop pentru vulgaritatea sa.

În conversaţiile personale cu profesorul Nesterov, arhiepiscopul Pahomie condamna adesea politica Mitropolitului Serghie mult mai tăios şi mai categoric decât în epistola sa. La acea vreme, rezultatele politicii Mitropolitului Serghie deveniseră clare, atât cu privire la soarta Bisericii în general, cât şi cu privire la episcopii exilaţi, în particular. În locul legalizării promise, avea loc lichidarea bisericilor şi a clerului într-un ritm alert. Episcopi şi preoţi piereau în închisori fără nicio speranţă de eliberare. Exilările şi arestările nu doar că nu încetau, ci chiar creşteau.

Arhiepiscopul Pahomie îl recunoştea în calitate de conducător al Bisericii nu pe Mitropolitul Serghie, ci pe Mitropolitul Chiril, ceea ce era urmarea logică a învăţăturilor Patriarhului Tihon. Şi, când în locurile de detenţie s-a format un fel de biserică, având un număr imens de episcopi, preoţi şi credincioşi, arhiepiscopul Pahomie l-a recunoscut drept conducător al Bisericii pe Mitropolitul Serafim (Samoilovici) de Uglich, care pe atunci era închis şi lucra ca funcţionar în lagărul de concentrare pentru femei de la Mai-Guba.

În lipsa arhiepiscopului Pahomie, toate bisericile din eparhia Cernigov l-au pomenit pe Mitropolitul Serghie până în 1930, iar cei care şi-au urmat arhipăstorul – refuzând să accepte „legalizarea” – au fost nevoiţi să meargă în Kiev, la comunitatea stareţei Sofia, pentru a primi Sfintele Taine.

Fraţii episcopi mai aveau un frate, Mihail, care între cele două războaie a fost profesor de teologie în Polonia, la Seminarele Kremeneţ şi

Vilna. După cel de-al Doilea Război Mondial, el a devenit călugăr şi a fost hirotonit episcop de Vraclaw, unde curând a murit.

Fraţii episcopi, Pahomie şi Averchie, aşa cum arată clar documentul lor, aparţin categoriei de mărturisitori ai Adevăratei Biserici Ortodoxe a Rusiei din secolul XX. Epistola lor, deşi moderată ca ton şi chiar descurajând o rupere imediată de comuniune cu Mitropolitul Serghie (ruptură pe care mai târziu au considerat-o necesară), este atât de precisă în diagnosticul pus greşelilor noii politici a Mitropolitului Serghie, încât pare actuală şi acum, cincizeci de ani mai târziu, când rezultatele acestor greşeli sunt foarte evidente pentru toţi. Peste toate acestea, la fel ca la toţi părinţii fondatori ai Bisericii ruse din catacombe, accentul acestei epistole este pus pe libertatea duhovnicească, fără de care Biserica poate deveni o altă simplă instituţie a puterilor lumeşti. Epistola nu se găseşte în sursele obişnuite ale vremii, (tipărituri sau manuscrise), dar a fost păstrată de către E.N. Lopeşanskaia, secretara vicarului arhiepiscopului Pahomie, episcopul Damaschin de Glukhov, un alt opozant înflăcărat al Declaraţiei. Ea şi-a dedicat întreaga viaţă păstrării lucrărilor episcopului Damaschin şi, cu puţin înainte de a muri în San Francisco, în 1972, a reuşit să publice această epistolă împreună cu alte materiale despre „Episcopii mărturisitori” care s-au opus Mitropolitului Serghie.

EPISTOLA FRAŢILOR EPISCOPI
ARHIEPISCOPUL PAHOMIE DE CERNIGOV ŞI
ARHIEPISCOPUL AVERCHIE DE JITOMIR

Document de la sfârşitul anului 1927

S-ar părea că până acum nu am reuşit să cădem de acord cu guvernul, şi nu ne bucurăm de drepturile care se presupune că sunt acordate de legile Republicii sovietice fiecărei religii; şi aceasta nu este nicidecum pentru că Biserica noastră este contra-revoluţionară. Arhipăstorii noştri şi laicii, care se sting în exiluri şi munci grele, nu s-au ocupat defel cu vreo activitate anti-guvern. Acest fapt este acum evident pentru toată lumea. Adevăratul motiv pentru manifestările serioase trebuie găsit în divergenţa fundamentală a vederilor noastre religioase despre lumea lui Dumnezeu şi viaţa omenească, despre ţintele şi scopurile vieţii noastre pământeşti, faţă de vederile comuniste care sunt puse de guvernul sovietic ca fundament al vieţii cetăţenilor lui: ceea ce pentru noi este sfânt şi adevăr indiscutabil, pentru atei este opium, superstiţie, înşelăciune, şarlatanie şi poate chiar contra-revoluţie – de exemplu, ideea patriarhiei, a sfintelor icoane, a sfintelor moaşte, a Sfintelor noastre Taine şi a sfintelor noastre slujbe şi însăşi credinţa în Hristos cel răstignit. Astfel, se con-

firmă din nou pentru întreaga lume veşnicul adevăr al cuvintelor marelui Apostol Pavel: *Căci cuvântul crucii, pentru cei ce pier, este nebunie; iar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu. Însă noi propovăduim pe Hristos cel răstignit: pentru iudei, sminteală; pentru neamuri, nebunie. Dar pentru cei chemaţi, şi iudei şi elini: pe Hristos, Puterea lui Dumnezeu şi Înţelepciunea lui Dumnezeu* (I Cor. 1: 18, 23-24). *Şi înţelepciunea o propovăduim la cei desăvârşiţi, dar nu înţelepciunea acestui veac, nici a stăpânitorilor acestui veac, care sunt pieritori, ci propovăduim înţelepciunea de taină a lui Dumnezeu, ascunsă, pe care niciunul dintre stăpânitorii acestui veac n-a cunoscut-o* (I Cor. 2: 6-8). *Dumnezeul veacului acestuia a orbit minţile necredincioşilor* (II Cor. 4: 4); *omul firesc nu primeşte cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt nebunie şi nu poate să le înţeleagă, fiindcă ele se judecă duhovniceşte* (I Cor. 2: 14).

Prin urmare, nu poate fi nicio unire între Biserică şi Stat, când este vorba despre Biserica noastră ortodoxă şi Uniunea Sovietică, din cauza diferenţei fundamentale dintre perspectivele de bază ale unei părţi şi ale celeilalte. Este posibilă doar o înţelegere condiţională ca relaţie mutuală practică, doar pe baza principiului separării Bisericii de Stat.

În fapt, se poate măcar concepe Uniunea Sovietică în unire cu Biserica? O religie de stat într-un stat anti-religios! Un guvern al Bisericii într-un guvern ateu! Aceasta este o absurditate; contrazice firea Bisericii şi a Statului sovietic; acest lucru este inacceptabil atât pentru o persoană sincer religioasă, cât şi pentru un ateu onest.

Cu toate acestea, ei încearcă să realizeze această absurditate înaintea ochilor noştri. Conducătorii actuali ai vieţii bisericeşti, având un orizont limitat, au început să aplice „o nouă direcţie a politicii bisericeşti”. Dar această nouă cale se abate spre vechile căi, ajungând la încercarea de a organiza o Biserică statală ca pe vremea Imperiului rus.

Deja în Declaraţia Mitropolitului Serghie şi a sinodului său, care a fost publicată cu o prefaţă batjocoritoare şi blasfemiatoare în *Izvestia* la 19 august 1927, printre alte aserţiuni şi expresii nefericite s-a permis ceva ce dovedeşte ştergerea de către autorii acestui document trist a graniţei dintre Biserică şi Stat. Cum este posibil pentru o persoană sinceră să declare fără rezerve că bucuriile şi supărările Uniunii Sovietice, ca pământ în care ne-am născut, sunt aceleaşi pentru Biserica Ortodoxă? Uniunea Sovietică este un stat, şi Biserica Ortodoxă nu poate să aibă o astfel de identitate a bucuriilor şi supărărilor cu niciun guvern, cu atât mai puţin cu cineva care nici măcar nu ascunde faptul că ar vrea să lichideze orice religie în general. Fiind implicaţi în politica bisericească, conducătorii noştri au uitat îndemnul Sfântului Apostol: *Nu vă înjugaţi la jug străin cu cei necredincioşi, căci ce însoţire are dreptatea cu fărădelegea? Sau ce împărtăşire are lumina cu întunericul? Şi ce învoire este*

între Hristos şi Veliar? Sau ce parte are un necredincios cu un credincios? (II Cor. 6: 14-15).

Dacă majoritatea arhipăstorilor, păstorilor şi laicilor, citind acestea şi alte expresii similare în Declaraţia Mitropolitului Serghie, nu s-au grăbit să protesteze, este şi din cauza temerii ca nu cumva un anunţ prematur să provoace o divizare în Biserică şi ca urmare a speranţei că, în fapte, Mitropolitul Serghie şi sinodul lui îşi vor corecta greşelile pe care şi le-au permis în scris. Dar, vai, realitatea nu a justificat speranţele noastre. Trebuie avut în vedere că, în general, când e vorba despre unirea dintre Biserică şi un Stat care are la dispoziţia sa puterea externă şi toate mijloacele acţiunii pur fizice, atunci la cea mai mică încălcare a relaţiilor – care sunt doar în mod ideal mutuale –, partea care va pătimi va fi întotdeauna Biserica; chiar şi libertatea vieţii ei lăuntrice este cu uşurinţă încălcată din cauza strădaniei obişnuite a Statului de a transforma instituţiile administrative ale Bisericii în organe ale propriului său guvern. Mai mult decât atât, un Stat anti-religios, care este ostil faţă de Biserică, Stat pentru care unele dintre fundamentele indiscutabile ale vieţii interne a Bisericii şi autoritatea ei morală sunt superstiţii, nemeritând nicio atenţie, un astfel de Stat, bineînţeles, nu va sta cu braţele încrucişate. Va folosi aparatul bisericesc (sinodul servil, conducătorii care cooperează) pentru ţelurile sale politice (care nu sunt deloc spre beneficiul sfintei credinţe) şi va aduce Biserica într-o poziţie înjositoare. Principiul libertăţii duhovniceşti a Bisericii şi neamestecul Bisericii în politică vor fi imediat încălcate de un astfel de Stat – un lucru pe care l-am văzut deja pus în practică.

De aceea, Mitropolitul Serghie, acţionând împotriva legii sovietice privind „separarea Bisericii de Stat”, a pătruns pe o cale foarte periculoasă.

Şi care este rezultatul? Acum a devenit deja clar faptul că Mitropolitul Serghie şi sinodul său au căzut sub presiunea înfricoşătoare a agenţilor de guvernare, chiar şi în ceea ce priveşte propria lor activitate bisericească. Astfel, numirea şi transferul de episcopi sunt realizate cu participarea extrem de atentă a guvernului sovietic; local, organele administrative şi de securitate urmăresc să vadă dacă locuitorii acceptă episcopii care au fost trimişi de sinodul Mitropolitului Serghie (aceşti episcopi ortodocşi se prezintă comunităţilor lor sub protecţia poliţiei), dacă numele Mitropolitului Serghie este pomenit la sfintele slujbe şi dacă se face şi o rugăciune pentru guvern (un guvern care consideră rugăciunea o şarlatanie şi o ridiculizează). Oamenii activi ai Bisericii care nu îl recunosc pe Mitropolitul Serghie sunt trimişi în exil la Solovki, unde numărul episcopilor creşte în fiecare an; şi chiar chestiunea distribuirii şi transferului clerului este hotărâtă mai mult de guvernul sovietic decât de autoritatea bisericească. Scaunele arhiepiscopale, în ciuda decretelor soborului din 1917-1918, sunt desfiinţate în număr mare, ceea ce slăbeşte Biserica; iar

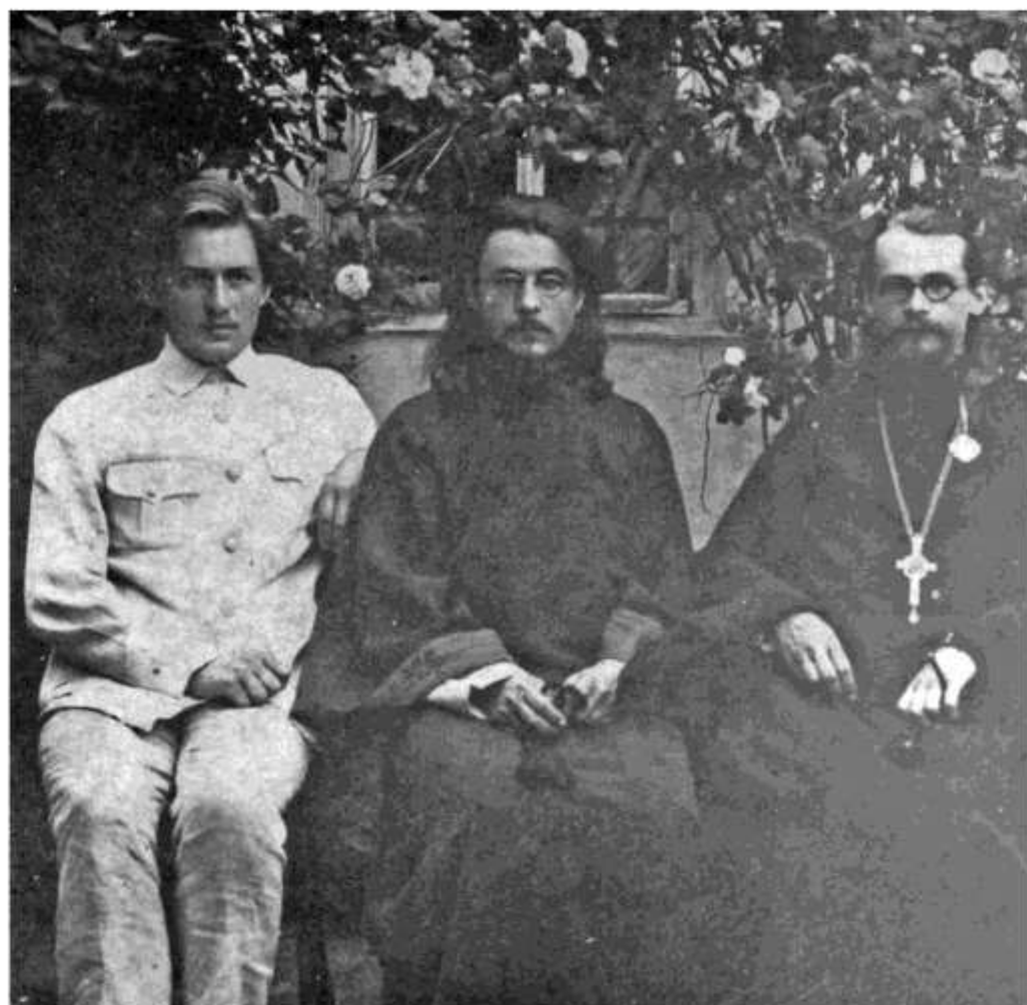
episcopii care sunt numiţi, când vin la posturile lor, sunt obligaţi mai întâi de toate să raporteze binecunoscutului guvern intenţiile şi planurile lor pentru activitatea bisericească, şi să primească de la el instrucţiuni de ghidare. Autoritatea civilă nu mai are nevoie acum să îşi folosească propriile mijloace pentru a înlătura oamenii Bisericii care sunt incomozi; pur şi simplu dă un ordin (secret) pentru aceasta Sinodului sau episcopului local.

Mitropolitul Serghie este cu totul sclav, un instrument obedient în mâinile unor persoane bine cunoscute nouă, reprezentanţii instituţiilor sovietice separate, şi şi-a pierdut complet autoritatea moral-bisericească, în ciuda cuvântului Apostolului (cf. II Tim. 2: 15); deoarece, chiar şi în spatele fiecăruia dintre ordinele sale bisericeşti, pentru noi, care suntem înfricoşaţi şi suspicioşi, trebuie văzută o instigare din partea celor care „sunt din afară". Pe lângă aceasta, aparatul nostru administrativ bisericesc este pus într-o apropiere de nepermis faţă de organele poliţiei în guvernul sovietic, un fapt fără precedent în istoria Bisericii şi care nu poate fi tolerat. Într-un cuvânt, o astfel de înjosire şi o astfel de pată Sfânta Biserică nu a mai îndurat până acum.

Dar Sfântul Apostol Pavel ne-a predanisit: *Hristos a iubit Biserica şi S-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfinţească, curăţind-o cu baia apei prin cuvânt, şi ca s-o înfăţişeze Sieşi Biserică slăvită, neavând pată sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă şi fără de prihană* (Efes. 5: 25-27), ca mireasă a lui Hristos. Aşadar, nu înjosiţi Sfânta Biserică, nu îi murdăriţi veşmintele imaculate.

Biserica poate să fie supusă necazurilor exterioare, persecuţiilor şi situaţiilor dificile, dar nu poate renunţa la libertatea şi demnitatea ei duhovnicească. Dimpotrivă, în necazuri străluceşte încă şi mai mult şi este necontenit reînnoită (cf. II Cor. 4: 16-17). Astfel este legea vieţii duhovniceşti, atât a fiecărui creştin în parte, cât şi a întregii Biserici a lui Hristos; şi, din acest motiv, noi înţelegem lanţurile şi necazurile ca fiind mila lui Dumnezeu, pentru că Domnul îi încununează pentru ele pe robii Săi credincioşi (cf. II Cor. 4: 17). Dar Biserica nu va fi niciodată de acord cu degradarea Sfintei Biserici, cu călcarea în picioare a libertăţii ei lăuntrice. Nu se poate îngădui ca libertatea şi demnitatea Bisericii să fie călcate în picioare, *numai ca să nu fim prigoniţi pentru Crucea lui Hristos* (Gal. 6: 12), după cuvintele Apostolului.

Legalizarea pe care Mitropolitul Serghie şi sinodul său se străduiesc să o realizeze este cu totul inacceptabilă şi imposibilă, deoarece contrazice legile sovietice (este nelegitimă, ilegală), este contrară firii lucrurilor, deoarece încearcă să unească ceea ce nu poate fi unit. O astfel de reformă nu poate fi aplicată în viaţă în mod practic şi, destul de evident, duce la prăbuşire. În ceea ce priveşte Biserica, este un act criminal, de-

Fratele Vasile (Arhiepiscopul Leontie), arhimandritul Teodosie, stareț al Lavrei Pecerska de la Kiev, mai târziu mucenicit în închisorile sovietice, și viitorul Arhiepiscop Ermoghen Golubev, care a murit în exil la Mănăstirea Jirovisi; Lavra Pecerska de la Kiev, 1926

oarece vinde libertatea vieţii lăuntrice a Bisericii şi îi înjoseşte în mod blasfemiator sfinţenia şi demnitatea.

Ca un plan al adversarilor Bisericii lui Dumnezeu şi religiei creştine, reforma Mitropolitului Serghie este o măsură logică, bine gândită (dar nu de el, bineînţeles), cu scopul de a produce dezordine în Sfânta Biserică şi de a distruge viaţa religioasă a ţării. Dar un mitropolit ortodox şi un sinod patriarhal nu pot susţine astfel de scopuri.

Chiar dacă în noua politică bisericească a Mitropolitului Serghie nu ar fi nimic nelegiuit sau reprobabil cu privire la Biserică, tot ar fi necesar să fie respinsă din acest singur motiv, şi anume că, fără a fi îmbunătăţit starea exterioară a Bisericii, pe care s-a prefăcut că o îmbunătăţeşte, a stârnit mare tulburare şi scandal între oamenii Bisericii şi, în general, în rândul majorităţii credincioşilor, de la ierarhi până la mireni.

Inima unui bun păstor este în mod firesc îndurerată de o mâhnire de nesuportat la vederea acestui peisaj şocant de mare dezolare bisericească, deja pe jumătate realizat de mâna unui conducător al Bisericii. Nu avem nevoie de astfel de reforme bisericeşti. Mai degrabă să mergem iar şi iar în lanţuri şi în exiluri, dar să păstrăm sufletele oamenilor lui Dumnezeu care ne-au fost încredinţaţi nouă; deoarece cu toţii vom da un mare răspuns pentru pierzarea copiilor noştri. *Vai lumii, din pricina smintelilor! Că smintelile trebuie să vină, dar vai omului aceluia prin care vine sminteala!* (Matei 18: 7). Sfântul Apostol Pavel ne învaţă: dacă tu personal ai o astfel de libertate şi o înţelegere superioară, astfel încât ceea ce este în afara ta nu te tulbură, şi chiar dacă eşti corect în toate faptele tale care sunt neobişnuite pentru majoritatea, cu toate acestea, dacă aceste fapte tulbură conştiinţa slabă a unui frate, păzeşte-te ca nu cumva libertatea ta să fie pricină de poticnire pentru cel slab şi ca nu cumva din pricina cunoştinţelor tale să piară fratele tău mai slab, pentru care a murit Hristos, şi, astfel păcătuind împotriva aproapelui tău şi rănind conştiinţa lui slabă, să păcătuieşti împotriva lui Hristos (cf. I Cor. 8: 9-13).

Drept aceea, să urmărim cele ale păcii şi cele ale zidirii unuia de către altul (Rom. 14: 15-20). Acestea le-a spus Apostolul cu privire la mâncare, dar printre noi chestiunea vieţii bisericeşti în general este mult mai importantă decât problema mâncării şi a faptelor noastre proprii, şi ocazia de poticnire în această arie este mult mai profundă. *Nu fiţi piatră de poticnire nici iudeilor, nici elinilor, nici Bisericii lui Dumnezeu, precum şi eu plac tuturor în toate, necăutând folosul meu, ci pe al celor mulţi, ca să se mântuiască* (I Cor. 10: 24, 32-33). Aceasta este regula obligatorie pentru toţi păstorii Bisericii: să nu caute folosul lor, ci folosul celor mulţi, ca să poată fi mântuiţi.

Fundamentul canonic suprem al legitimităţii autorităţii în Biserica rusă, atât a Mitropolitului Petru, cât şi a Mitropolitului Serghie (a celui

din urmă în perioada în care Mitropolitul Petru este absent), se găseşte în faptul că atât unul cât şi celălalt au fost chemaţi şi susţinuţi în investitura lor temporară de întregul episcopat al Bisericii Ortodoxe Ruse. Pe lângă aceasta, în problema noastră este important să ne reamintim anumite calităţi personale ale Mitropolitului Serghie.

El este un călugăr ireproşabil, un arhipăstor modest şi cuviincios, un gânditor bisericesc profund, autor al unei lucrări teologice de un duh patristic entuziast, *Învăţătura ortodoxă despre mântuire,* un bun părinte pentru viitorii clerici în academiile teologice şi un bun şi activ om al Bisericii, pe care toţi îl respectam şi îl iubeam. E adevărat că, având o voinţă slabă, Mitropolitul Serghie era nevoit să fie dependent de voinţele mai puternice ale prietenilor săi în lucrurile practice. Iar când, din cine ştie ce motiv, nu mai avea această susţinere, el devenea şovăielnic şi făcea greşeli din slăbiciunea voinţei. (Din păcate, în 1922 Mitropolitul Serghie a mers până acolo încât a recunoscut autoritatea bisericească superioară a „Bisericii Vii"!) În momentul de faţă, Mitropolitul Serghie nu doar că a fost lipsit în mod deliberat de prietenii săi, ci a fost şi înconjurat de un grup de oameni pre-determinat, care au intrat în sinod nu după alegerea sa proprie. Sub influenţa acestui nou mediu şi a presiunii celor „din afară", după mai multe exiluri în „închisoarea internă" a Moscovei, Mitropolitul Serghie a acceptat acest nou „curs" de politică bisericească, pe care după o lungă rezistenţă l-a recunoscut în cele din urmă ca fiind „corect" şi obligatoriu pentru creştini şi corespunzător nevoilor Bisericii.

În plus, nu trebuie să se pună la îndoială faptul că această iniţiativă a Mitropolitului Serghie nu a avut intenţii rele faţă de Sfânta Biserică. Bineînţeles, el a sperat să dobândească pacea în viaţa bisericească şi eliberarea deţinuţilor. Altfel spus, un om încrezător a sperat să obţină prosperitatea exterioară a Bisericii (după ce ar fi făcut ce i se ceruse, iar promisiunile care i se făcuseră ar fi fost împlinite) şi aştepta de aici şi buna rânduială interioară a vieţii religioase.

Adevăratul scop urmărit de Mitropolitul Serghie – aducerea formelor exterioare ale vieţii bisericeşti în acord cu condiţiile socio-politice contemporane, într-un mod legal – este în esenţă corect şi, repetăm, este în conformitate cu duhul învăţăturii apostolice. Dar conducătorul nostru cel lipsit de voinţă, chiar dacă nu rău intenţionat, fiind supus unei influenţe exterioare insistente, nerămânând cu fermitate între limitele bisericeşti ale acestui principiu şi supraevaluând importanţa condiţiilor exterioare pentru viaţa religioasă, a ales ca mijloace pentru scopul său corect nu mărturisirea adevărului Bisericii, ci mai degrabă viclenia personală, lipsa de sinceritate şi intrigile politice. Folosind o astfel de armă, nepotrivită în activitatea bisericească, Mitropolitul Serghie a suferit el însuşi

de pe urma ei, pentru că fiii veacului acestuia sunt întotdeauna mai îndemânatici decât fiii luminii în folosirea acestei arme.

Dar Mitropolitul Serghie s-a încrezut în înţelepciunea sa, în mijloacele lumeşti, în loc să nădăjduiască deplin în mila şi în ajutorul lui Dumnezeu, în puterea Adevărului lui Hristos, şi să-şi aleagă armele curăţiei, mărturisirii şi pregătirii constante pentru răbdarea necazurilor şi persecuţiilor – arme ale credincioşilor, prin care Biserica este împodobită şi reînnoită veşnic, iar nu prin bucuriile vieţii, aşa cum predică renovaţioniştii. Dar mijloacele de luptă lumeşti fiind nepotrivite pentru un creştin, Apostolul Pavel renunţă cu desăvârşire la ele şi le condamnă. El pedepseşte până şi umbra ipocriziei (cf. Gal. 2: 11-14) şi le porunceşte tuturor creştinilor să renunţe la minciună şi *să grăiască adevărul fiecare cu aproapele său* (Efes. 4: 25; Col. 3: 9).

Mitropolitul Serghie, stabilind o relaţie mutuală între Biserică şi Statul sovietic, a deviat în fapt de la ideea fundamentală şi corectă care determină aceste relaţii şi, alegând metode lumeşti de activitate, el a încălcat tradiţia Bisericii Ortodoxe cu privire la politica bisericească; în acelaşi timp, el nu se bazează cu fermitate nici pe legea sovietică. Şi, pe o astfel de temelie falsă, ce lucru bun se poate construi? Dar Mitropolitul Serghie nu a permis o îndepărtare de principiu de la Adevăr, de la credinţă şi de la învăţătura Bisericii, şi nu a încălcat ordinea canonică a Bisericii. În orice caz, păcatul său nu este unul de ordin dogmatic sau canonic, ci unul de slăbiciune în acţiune şi de greşeli practice, al unei direcţii greşite în politica bisericească şi în activităţile administrative. Dar, de vreme ce politica lui, prin rezultatele avute, s-a dovedit vătămătoare şi înjositoare pentru Biserica lui Dumnezeu, trebuie să fie schimbată, corectată, sau administratorul ineficient trebuie îndepărtat, poate chiar să i se aplice o penitenţă, dar nu să fie excomunicat din Biserică asemenea unui apostat, nici să se rupă comuniunea canonică cu el ca şi cum ar fi eretic sau schismatic, înainte de judecata unui sinod.

Deşi în momentul de faţă nu există posibilitatea întrunirii unui sinod complet al episcopilor pentru analizarea unor chestiuni generale (inclusiv chestiunea politicii publice şi a relaţiei Bisericii cu Statul), totuşi, considerând greşelile şi activităţile inacceptabile ale conducătorului, episcopii pot să-şi ridice glasul, deoarece aceste greşeli au fost destul de clarificate. Episcopii sunt chiar obligaţi să ia poziţie, putând chiar să-i ceară conducătorului să-şi corecteze greşelile şi să abandoneze calea greşită a vicleniei lumeşti în chestiunile bisericeşti.

A declara o ruptură prematură de conducător, a refuza să participi la conducerea Bisericii, a ieşi la pensie – asta ar însemna să-ţi părăseşti turma în vremea necazurilor Sfintei Biserici, să te dai la o parte, lăsând loc duşmanului, numai ca să nu-ţi murdăreşti veşmintele tale cele curate în mijlocul confuziei generale şi ca să te poţi consola cu gândul neparti-

Biserica Mântuitorului Hristos din Moscova, distrusă în anii '30

cipării la păcatul conducătorului. Dar prin aceasta comitem păcatul nepăsării faţă de necazurile şi suferinţele Sfintei Biserici, fără ca responsabilitatea faţă de viaţa bisericească să fie luată de la noi. În necazurile Bisericii de demult, un pustnic de mulţi ani îşi părăsea pustia pentru a sluji pentru împăciuirea Bisericii pătimitoare. Sfântul Apostol Pavel arată la el însuşi atât o dorinţă arzătoare de a fi unit prin moarte cu Hristos în locaşurile cereşti, cât şi de a vieţui în trupul pătimitor pentru câştigul turmei sale (cf. Filip. 1: 21-26).

Avem ocazia să ne întâlnim – fie înaintea întemniţării, fie după aceea, sau chiar în timpul întemniţării – cu foarte mulţi arhipăstori care au trecut prin procese contemporane sau chiar au ispăşit condamnări în zilele noastre, am conversat cu ei personal sau corespondăm cu ei şi, cu deplină siguranţă, putem declara că ei nu îşi vor da niciodată acordul pentru lucrarea Mitropolitului Serghie, aşa cum se desfăşoară acum. Dimpotrivă, toţi ca unul spun, aproape în aceleaşi cuvinte, că, deşi se mâhnesc şi sunt foarte tulburaţi, totuşi nu li se pare normal să rupă comuniunea cu Mitropolitul Serghie.

Dar de ce nu îşi spun părerea? De ce nu îşi manifestă protestul? Deoarece sunt izolaţi şi, ca atare, insuficient informaţi şi incapabili de a decide să se exprime într-un mod categoric fără fapte suficiente, cu atât mai mult cu cât ştiu ce semnificaţie se va da răspunsului lor. Declaraţia Mitropolitului Serghie este cunoscută deţinuţilor doar din presă şi cauzează tulburare, mâhnire, teamă pentru viaţa Sfintei Biserici. Dar cum este îndeplinită această reformă a sa de fapt – cum pot să ştie despre aceasta deţinuţii şi exilaţii din tundra siberiană sau din mlaştinile Ziryani?

Dar, dacă înlocuitorul temporar al locţiitorului patriarhal îşi va continua cu încăpăţânare planul şi nu va elibera postul, ne vom depărta de el ca Biserică în întregime, deoarece episcopatul are dreptul şi întemeierea să-l lipsească de autoritatea în care l-a îmbrăcat pentru a zidi şi nu pentru a distruge viaţa Bisericii (cf. II Cor. 10: 8). Un om fără voinţă şi care nu este ferm nu poate călăuzi viaţa bisericească în vremurile noastre. Mitropolitul Serghie nu a fost capabil să împlinească porunca Apostolului: *Umblaţi cu înţelepciune faţă de cei care sunt din afară, preţuind vremea* (Col. 4: 5). Cu cei care sunt din afară el a fost „înjugat la jug străin” (cf. II Cor. 6: 14) şi trebuie să îşi corecteze greşeala. Dar, dacă nu este destul de întărit ca să facă aceasta el însuşi, să lase sarcina altora, eliberând locul de conducător al Bisericii Ortodoxe Ruse. Dar, dacă Mitropolitul Serghie nu ascultă vocea Bisericii şi va continua cu încăpăţânare politica sa şi va pretinde autoritatea ierarhului conducător, atunci bineînţeles că se va dovedi a fi un răzvrătit al Bisericii şi un schismatic.

Mirenii credincioşi, ca nişte copii, se străduiesc cu propriile lor piepturi să apere de batjocură şi de jigniri pe Mama lor, Sfânta Biserică,

pentru că tuturor ne este mai dragă decât viaţa şi libertatea. Dar copiii sunt lipsiţi de putere. Părinţii trebuie să iasă în faţă. Voi, arhipăstori şi învăţători: asupra voastră a pus Domnul marea responsabilitate pentru soarta Sfintei Biserici; vouă v-a fost încredinţată apărarea ei; veţi da răspuns Domnului Dumnezeu pentru sufletele fiilor voştri duhovniceşti, pentru care Hristos a murit. Vouă vă este adresat cuvântul lui Hristos: *Dar vă spun vouă, prietenii Mei: nu vă temeţi de cei care ucid trupul şi după aceasta nu au ce să mai facă. Vă voi arăta însă de cine să vă temeţi: temeţi-vă de acela care, după ce a ucis, are putere să arunce în gheenă; da, vă zic vouă, de acela să vă temeţi* (Luca 12: 4-5).

Lanţurile robilor lui Hristos ajută la reuşita mai mare a predicării Evangheliei, aşa cum a fost şi printre Apostoli. *Şi cei mai mulţi dintre fraţii întru Domnul, îmbărbătaţi prin lanţurile mele, au mai multă îndrăzneală să propovăduiască fără teamă cuvântul lui Dumnezeu. Pentru aceasta mă bucur. Şi mereu mă voi bucura, căci ştiu că aceasta îmi va fi mie spre mântuire, prin rugăciunile voastre şi cu ajutorul Duhului lui Iisus Hristos* (Filip. 1: 14, 18-19). A Lui fie slava în Biserică în vecii vecilor. Amin.

Notă (de către autori): În 1905, la 17 februarie, la o slujbă ţinută la Academia Teologică din Sankt Petersburg, Mitropolitul Serghie a ţinut o cuvântare despre vremea în care legea civilă va înceta de a mai fi un zid puternic de apărare pentru Biserica rusă. „Apoi, a profeţit conducătorul nostru actual, ei vor cere de la noi nu fraze frumoase, nu silogisme învăţate pe dinafară, ci duh şi viaţă; ne vor cere credinţă, şi credincioşie înflăcărată, dobândirea Duhului lui Hristos. Ei ne vor cere să scriem nu cu cerneală (care se poate împrumuta şi din călimări străine), ci cu sângele din piepturile noastre. Vom răspunde noi la aceste cereri, vom rezista acestor încercări de foc, vom îndura această judecată cu adevărat înfricoşătoare? Până la urmă, nu conducerea noastră binevoitoare ne va judeca pe noi, şi nici noi înşine, ci însăşi Biserica lui Dumnezeu ne va judeca, însuşi poporul ortodox, care ne-a încredinţat lucrarea Bisericii şi care fără milă se va întoarce de la noi, ne va goni, dacă va găsi în noi doar «un mormânt văruit» şi «o sare care şi-a pierdut tăria».”

Acum a început asupra noastră judecata Bisericii. Se vor împlini cuvintele bine întemeiate ale Mitropolitului Serghie? Şi, mai întâi de toate, se vor împlini în el?

Postfaţă a editorului (E.N. Lopeşanskaia)

Nu, cuvintele profetice ale Mitropolitului Serghie nu s-au împlinit în propria persoană. El a rămas nevătămat în mijlocul furtunii care îl înconjura. El privea nesimţitor, indiferent la ceea ce se petrecea în jurul său.

Sub loviturile de ciocan, cădeau sfintele lucruri ale ortodoxiei, vechi şi de neînlocuit, în pământul rusesc. Dincolo de cercul polar şi în nisipurile Turkistanului dispăreau aceia pe care îi cunoştea, împreună cu care a studiat, împreună cu care a stat în faţa altarului, care, mergând pe Golgota, îi aruncau reproşul de a fi trădat Biserica. El a supravieţuit tuturor acestora, chiar şi propriei sale Declaraţii, care a rămas o bucată de hârtie.

În acelaşi fel, fraţii episcopi – preasfinţitul Pahomie de Cernigov şi preasfinţitul Averchie de Jitomir – au dispărut în nemărginitul spaţiu sovietic. De la ei nu rămâne decât această epistolă. Cel care o va citi cu atenţie, pătrunzând fiecare cuvânt, va avea imaginea clară atât a suferinţelor lor, cât şi a credinţei înflăcărate şi a fermităţii lor neclintite. Lupta lor este cu atât mai importantă cu cât ei au văzut adunându-se nori mai grei decât oricând şi au văzut apropiindu-se marea furtună îndreptată împotriva întregii creştinătăţi.

ULTIMII SĂI ANI

În ceea ce priveşti ultimii ani de viaţă ai acestui părinte al Bisericii din ultima perioadă a Creştinismului, avem o imagine detaliată din amintirile nepotului său, acum arhimandrit, care trăieşte în America. Acest testament este caracteristic vremurilor inumane când urâtul comunism era impus forţat în păturile mijlocii ale societăţii – oameni obişnuiţi care încercau să trăiască în pace şi în linişte, nefăcând rău nimănui.

„M-am născut în 1915. Tatăl meu era preot, ca şi tatăl mamei mele. Locuiam în eparhia Viatka, în satul Kuşin-Kubşinskoe. Fraţii mamei mele erau viitorii fraţi episcopi, Pahomie şi Averchie, pe care noi – şapte fraţi – am regretat pe parcurs ce creşteam că nu i-am cunoscut niciodată. Am mers la şcolile locale. Se promova de către sistemul şcolii o părtinire şi o represiune intolerabile asupra copiilor familiilor de clerici, deşi bisericile erau deja închise şi purtarea hainelor preoţeşti era strict interzisă. Cu toate acestea, imediat ce aflau că cineva este copilul unui cleric, hărţuirea preconcepută a tinerilor absolut nevinovaţi era fără sfârşit. Acest chin se oprea doar dacă respectivul copil semna o declaraţie prin care renunţa la părinţii săi, ca fiind «duşmani ai poporului». O astfel de declaraţie era publicată, iar copilul era marcat pe viaţă.

Tatăl meu a fost arestat. În absenţa lui, autorităţile au închis biserica, au blocat uşa cu scânduri şi au pus un afiş prin care anunţau închiderea ei pentru credincioşi. De fapt, lucrul acesta însemna că era deschisă pentru vandalizare. Apoi l-au eliberat pe tatăl meu din închisoare, cu intenţia deliberată de a-l aduce pe treptele bisericii sale pângărite, ca

să vadă cu adâncă durere luarea clopotelor, ştiindu-se că vor fi topite cu scopul confecţionării armelor pentru a ucide oameni. Astfel, biserica noastră a fost distrusă. Alte biserici au fost transformate în garaje, în hambare, în crescătorii de pui... ; paraclisele de obicei erau transformate în toalete publice. Tata stătea acasă, deoarece nu avea nici măcar dreptul să lucreze.

Într-o zi, fratele meu mai mare, Alexandru, i-a mărturisit mamei mele că la şcoală îi cereau să semneze o hârtie prin care renunţa la tatăl lui. Dacă refuza, era exmatriculat din şcoală. Alexandru nu avea nicio intenţie de a semna o astfel de repudiere, pe care o considera a fi o nejustificabilă trădare a tatălui său, pe care îl iubea atât de mult şi îl respecta. Pentru a evita consecinţele refuzului de a semna actul de renunţare, în săptămâna care trecuse, el mersese în secret în pădure când ceilalţi copii mergeau la şcoală şi, când se întorcea acasă, nu discuta cu părinţii săi. Dar el ştia că nu mai putea continua aşa. Mama i-a spus aceasta tatălui nostru. El l-a chemat pe Alexandru ca să-l vadă şi i-a spus: «Ia loc, fiule. Ia un stilou şi scrie actul de renunţare». Copilul a refuzat. Apoi tatăl meu i-a cerut furios să scrie şi a început să dicteze textul renunţării el însuşi... Copilul a izbucnit în plâns. Apoi tatăl meu a început să-l roage, spunându-i: «Dragul meu Saşa, dragul meu băiat. Eu sunt bătrân şi curând voi fi arestat şi apoi voi muri. Tu ai o viaţă întreagă înainte. Fii rezonabil, băiatul meu. Trebuie să dobândeşti o educaţie şi să obţii o poziţie bună, pentru că fără aceasta vei pieri în societate. Ştiu că mă iubeşti; dar, dragul meu, semnează această hârtie care te va ajuta să te descurci». Dar fratele meu a rămas de neclintit în refuzul său de a nu-şi trăda tatăl şi nu a semnat renunţarea. A doua zi, el a plecat de acasă şi nu l-am văzut timp de mulţi ani. Curând după acest incident, tatăl meu, preotul-mucenic Vladimir Zagarski, a fost arestat şi exilat la Komsomolsk pe râul Amur, unde a fost pus să muncească la tăierea copacilor pentru desecarea mlaştinilor. Şi s-a înecat acolo în 1937.

Câţiva ani mai târziu, într-o zi însorită, am fost toţi surprinşi de o vizită: era Alexandru al nostru! Era sănătos, fericit şi ne-a cumpărat multe cadouri. El ne-a spus că, nevrând să-l trădeze pe iubitul nostru tată, plecase de acasă într-un oraş mare. Avea pe atunci 12 ani şi s-a alăturat unui grup de copii delincvenţi fără casă. Când a fost luat de poliţie, el le-a dat un alt nume şi o altă poveste despre el. El a fost trimis la o şcoală ca cetăţean sovietic legitim, a primit o profesie bună şi acum avea o slujbă bine plătită şi urma să se căsătorească. Dar nu şi-a trădat niciodată tatăl. Ce exemplu de onoare şi curaj la un copil!

După arestul tatălui meu, şi eu a trebuit să merg într-un alt oraş, în Yaransk, unde erau multe şcoli. Am stat acolo cu fratele mamei mele – preotul văduv Nicolae –, cu fiul său, Boris, şi mătuşa mea, Vera, sora mamei mele, care nu s-a măritat niciodată. Aici am locuit şi am mers la

şcoală. Nu mult după sosirea mea am observat ceva ciudat: adesea se auzeau paşii cuiva în podul casei, dar îmi era frică să întreb cine era. Am observat de asemenea că mătuşa mea ducea mâncare sus în pod în fiecare zi. Într-o zi de vară, când verişorul meu şi cu mine ne jucam în podul grajdului, am auzit un zgomot ciudat. De pe geamul grajdului am văzut clar că mătuşa mea era împinsă prin fereastra podului de un bărbat solid şi cu barbă. Am strigat la ea dacă avea nevoie de ajutor, dar ea a răspuns repede: «Nu, nu-l lăsaţi să vă vadă». S-a dovedit că ea adusese sus cina şi acest bărbat a vrut să plece. Mătuşa mea îl împiedicase să sară pe geam, iar el încercase să o împingă din calea lui când l-am văzut noi. Dar chiar şi după aceasta nu am îndrăznit să o întrebăm deschis despre el. Cu toate acestea, am pus cap la cap ceea ce ea mi-a confirmat mai târziu: era unchiul meu, arhiepiscopul Pahomie.

Când a fost torturat la Solovki sau la Mai-Guba, în lagărele pentru muncă, sau oriunde în altă parte, el a suferit un chin de nedescris, încât devenise invalid, incapabil de a face munca cerută de administraţia sălbatică a lagărului. Această stare a sa a făcut să fie pus pe o listă cu un adevărat status de «om mort». Sufletul său nu a mai putut îndura condiţiile inumane şi a avut o cădere nervoasă. Bineînţeles, în astfel de cazuri comuniştii, în acord cu directivele lui Lenin, îşi exterminau în mod convenabil victimele, ca să nu îşi bată capul având grijă de ele. Dar, în cazul unchiului meu, starea sa nu făcea decât să servească cauza ateismului mondial: să laşi liber un episcop nebun, pentru ca simpla vedere a lui să discrediteze credinţa în Dumnezeu printre oamenii simpli. Şi astfel, pentru a arăta cât de binevoitoare este Uniunea Sovietică faţă de oamenii bolnavi, el a fost în mod deliberat bine îngrijit şi îmbrăcat cu afecţiune şi, cu un convoi de însoţire grijuliu, săracul meu unchi a fost adus înapoi, «într-un mod binevoitor», la familia lui din «partea nordică», spre uimirea tăcută a fratelui şi a surorii sale, care l-au primit şi au avut grijă de el. Ei l-au pus în pod, ca să nu atragă atenţia vecinilor, ca să nu fie identificat şi împuşcat ca «slujitor al cultului», aducând cu aceasta un lung şir de consecinţe dificile. Îl îngrijea doar Mătuşa Vera, singură. El era încuiat şi până în acea zi în grajd nu îl văzusem deloc. Evident, în momentele sale de luciditate, el realiza ce povară le cauzase celor apropiaţi ai săi şi, fireşte, voia să evadeze. Într-o astfel de stare era când l-am văzut pentru prima oară. Cu toate acestea, ce figură frumoasă, înalt, maiestuos – un adevărat pătimitor nevinovat pentru păcatele lumii!

Între timp, a ieşit un alt decret comunist: în întreaga Rusie nicio persoană nu putea să deţină aur sau argint; trebuia să fie predat autorităţilor. Acele persoane care nu predau astfel de lucruri voluntar riscau o vizită neoficială a unei echipe de cercetare speciale, care putea să dea buzna în orice moment, zi sau noapte, şi să cerceteze toate posesiunile cuiva şi să ia orice, după bunul plac. Toţi, deşi erau deja tâlhăriţi de orice

lucru de valoare apreciabilă, îşi aduceau răbdători ceasurile, verighetele, lingurile, furculiţele etc., ca să nu fie terorizaţi. O doamnă în vârstă, o prietenă de şcoală din copilărie a unchiului Nicolae, i-a adus trei sau patru linguriţe, care erau tot ceea ce îi rămăsese de la mama ei, şi i-a cerut să le ascundă, pentru ca ea să aibă ce să vândă când vremurile aveau să se înrăutăţească. Ca păstor, nu putea să o refuze. Au fost puse în spatele unei cărămizi la şemineu. Dar comitetul de cercetare a venit şi le-a găsit. Unchiul meu a fost judecat şi a fost condamnat la trei ani de închisoare. Eu am fost martor la proces şi am fost uimit de absurditatea cazului. Cu toate acestea, am înţeles foarte bine că era numai o prefăcătorie pentru a omorî oamenii buni şi oneşti, deoarece ei erau o opreliște în calea programului comunist de instalare a iadului lui Satan pe pământ. Unchiul meu, preotul Nicolae, a plecat şi a fost pierdut pentru totdeauna. Un alt nou mucenic în familia mea.

Acum devenise prea greu pentru mătuşa Vera să îngrijească de unchiul meu, Vlădica Pahomie. Într-o zi m-a chemat şi, cu lacrimi şi curaj duhovnicesc, mi-a spus: «Spune-i la revedere unchiului tău». Ea se hotărâse să îl ducă în oraşul Kukurka, lângă Kotelnik, şi să-l lase într-un spital de boli psihice. Îmi amintesc această despărţire foarte bine. Iarna se instalase; peste tot era multă zăpadă alb-strălucitoare. Unchiul meu a coborât îmbrăcat într-un palton călduros, cu un culion negru de Sfântul Munte pe cap; avea o barbă neagră mare, care încă nu încărunţise. S-a uitat la mine cu o privire liniştită. Nu m-a binecuvântat, pentru că ne era frică; doar m-a îmbrăţişat şi a dispărut. Mi s-a umplut inima de un sentiment ciudat şi plăcut; a pătruns ca o muzică melancolică frumoasă, care încă mai zăboveşte, chiar dacă sunetul a dispărut de mult. Acestea sunt singurele amintiri despre unchiul meu, noul mucenic Pahomie.

Două luni mai târziu, mătuşa mea Vera a primit o scrisoare de la spital, care spunea: «Fratele dumneavoastră a murit». Mătuşa mea a plâns în linişte mult timp. Curând a venit primăvara anului 1937. Era cald şi însorit şi multe flori erau înflorite. Mătuşa mea şi-a adunat lucrurile şi a plecat la Kukurka să viziteze mormântul fratelui ei. Acolo era un cimitir al spitalului şi cruci uniforme stăteau pe morminte. Ea a găsit mormântul fratelui ei şi acolo a îngenunchiat şi a plâns mult timp. O asistentă a venit şi a întrebat-o de ce plânge. I-a spus că plângea pentru moartea recentă a fratelui ei. „O, nu, a spus asistenta, oamenii de aici rareori mor de moarte naturală. Fratele dumneavoastră a fost omorât, ca şi restul; el a fost injectat cu otravă”. Acestea mi le-a spus mătuşa mea Vera când s-a întors la realitatea sumbră a vieţii noastre sovietice.

Mulţi ani mai târziu, fiind deja în America de Sud, l-am întâlnit pe arhiepiscopul Leontie, care îl cunoştea bine pe unchiul meu. De fapt, el a fost ucenicul de chilie al unchiului meu într-o mănăstire din Cernigov. El mi-a spus multe lucruri despre unchiul meu: cum l-a însoţit la Sinodul

tuturor ruşilor din Moscova (1917-1918), care l-a ales pe Patriarhul Tihon; cum a întâlnit acolo mulţi ierarhi sfinţi ai lui Dumnezeu – pe arhiepiscopul Teodor de la Mănăstirea Daniilov şi pe alţii. Avea multe amintiri plăcute cu el şi, rememorându-le, faţa lui se lumina cu bucurie. Nu era greu de observat că îl iubise foarte mult pe arhiepiscopul Pahomie. El mi-a spus că pe când erau în Mănăstirea Cernigov, unde unchiul meu era stareţ, se plimbau adesea împreună în frumuseţea din sânul naturii. Odată, plimbându-se undeva în desişul mănăstirii, înconjuraţi de pomi înfloriţi şi de flori, de păsări care cântau şi de nori albi pufoşi, care pluteau pe cerul albastru, el i-a spus melancolicului său ucenic de chilie că ar trebui să înceapă să înveţe pe de rost slujbele Bisericii, ca pregătire pentru vremurile apropiate, în care creştinii vor fi lipsiţi de toate – nu vor mai fi cărţi de slujbă, nu vor mai fi vase bisericeşti –, că ar trebui să înveţe pe de rost părţi întregi din Evanghelii, ca să fie capabil să săvârşească slujbe bisericeşti pe loc. El mi-a arătat portretul unchiului meu şi o inscripţie mişcătoare, pe care arhiepiscopul Leontie mi-a lăsat-o moştenire, şi pe care o împărtăşesc aici tuturor celor care iubesc Noii Mucenici”.

Aici este ceea ce i-a dat arhiepiscopul Pahomie unuia dintre credincioşii săi următori, tânărului frate Vasile, la 24 mai 1923; un citat din iubitul său Isaac Sirul:

„Dragă Vasia F.,

«Raiul este iubirea lui Dumnezeu din care a căzut Adam; şi de atunci bucuria nu l-a mai întâmpinat, chiar dacă a muncit şi a cultivat pământul dur».

«Cel care a dobândit iubirea Îl gustă pe Hristos în fiecare zi şi în fiecare clipă şi devine nemuritor prin aceasta. Iubirea este mult mai dulce decât viaţa. Cel care a dobândit iubirea se îmbracă în Însuşi Dumnezeu.»

«Slava trupului este supunerea faţă de înfrânare prin ajutorul lui Dumnezeu. Un trup feciorelnic în faţa lui Dumnezeu este mai de preţ decât o jertfă curată.»

Din Sfântul Isaac Sirul.

Nevrednicul arhiepiscop Pahomie.”

13. Protoiereul Valentin
UN DASCĂL AL ISIHASMULUI ÎN LUME

Pomenit la 26 ianuarie (1936?)

Viaţa duhovnicească este un tărâm
în care înţelepciunea lumii acesteia nu pătrunde.
Episcopul Teofan Zăvorâtul

Din nefericire, se ştie foarte puţin despre acest râvnitor învăţător al ortodoxiei mistice adevărate în vremurile moderne. Puţinul pe care îl ştim despre el provine de la contemporanii săi progresişti care, de regulă, nu au catadicsit să recunoască unicitatea şi uniformitatea filosofiei patristice, care pentru el reprezenta chiar esenţa vieţii. În această privinţă el era duşmanul lor, unul pe care nu îl puteau înţelege – în mod evident, din cauza convertirii sale autentice. Învăţătura revelată despre Dumnezeu-Omul, păstrată de-a lungul veacurilor şi îmbogăţită în interiorul protector al Bisericii Ortodoxe, este un ocean nesfârşit de înţelepciune de care ar trebui să ne apropiem cu frică şi cutremur, astfel încât să nu-i pângărim nici cel mai mic aspect prin păcătoşenia şi mândria noastră. Ea nu poate fi nicicum îmbunătăţită de îndrăzneala deşertăciunii noastre lumeşti intelectuale. Mintea scrutătoare a părintelui Valentin era plină de uimire şi teamă în faţa realităţii accesibile a dumnezeirii. În această privinţă, el nu era din lumea aceasta, ci rămânea în lume ca păstor care îndrumă oamenii spre tărâmul sobrietăţii, al isihasmului şi al lumii de dincolo. Iar atunci când a venit o încercare crucială, sub forma serghianismului, el a identificat imediat falsitatea lui, respingându-l public, anunţându-şi propria „separare de Mitropolitul Serghie", apărând astfel perspectiva patristică asupra lumii. Cele două lucrări ale sale, scurte şi folositoare, *Monahismul în lume* (1921) şi *Împotriva spovedaniei comune* (1926), ne oferă destule dovezi pentru importanţa sa ca apostol modern al ortodoxiei pure într-o perioadă de apostazie crescândă.

Din puţinele detalii ale biografiei sale, putem rezuma faptul că provenea dintr-o familie poloneză de aristocraţi, că a primit o educaţie bună şi că era un tânăr extrem de talentat şi impresionant. Ochii săi mari priveau lumea cu seriozitate. La vârsta de 15 ani putea deja să dezbată filosofia lui Kant cu filosofi profesionişti şi, curând, a început o cruciadă împotriva viciilor societăţii, în care susţinea o mortificare severă a cărnii. Discursurile sale produceau o puternică impresie. El a publicat cel puţin două reviste (*Probleme de religie* şi *Viaţa vie*) care tratau probleme creştine într-o societate în care liderii intelectuali îi atrăgeau pe creştinii ortodocşi spre gusturi şi curente străine, departe de Hristos. În 1905 a

părăsit Moscova pentru Petersburg, cu scopul de a găsi susţinători ai unei „Frăţii creştine militante”. A publicat o carte numită *Antihrist*, care a avut un succes considerabil. A apărat cu înflăcărare monahismul împotriva liber cugetătorilor decadenţi din vremea sa, care erau slab ancoraţi în ortodoxia conservatoare. Acest fapt l-a determinat să viziteze asceţii monahi din Caucaz, iar mai târziu a inclus impresiile sale despre aceşti locuitori ai pustiei în cartea sa *Cetăţenii cereşti sau Călătoriile mele printre pustnicii din Munţii Caucaz*.

După Revoluţie, s-a căsătorit şi a fost hirotonit preot; a fost parohul unei biserici din Moscova, cunoscută sub numele de „Sfântul Nicolae Crucea Mare”, pe strada Sfântul Ilie. Acolo, în anii ’20 el a atras un număr mare de enoriaşi prin predicile sale elocvente, care erau primite ca o hrană bogată în mijlocul unei lipse generale de duhovnicie ortodoxă autentică în Rusia acelor vremuri. El a mers la Mănăstirea Optina, unde a devenit fiul duhovnicesc al stareţului Anatolie, căruia i-a dedicat capodopera sa *Şase lecturi despre Taina mărturisirii şi istoria ei*, în care a dat o lovitură practicii spovedaniei în comun, care devenise un obicei printre clericii liberali din acea perioadă.

Părintele Valentin a fost un susţinător fervent al practicării frecvente a rugăciunii lui Iisus. El credea că disciplina monahală în zilele noastre de laxism universal printre creştini nu era doar posibilă, ci chiar imperativă pentru a se putea păstra „sarea pământului”, adică adevărurile ortodoxe în inimile oamenilor care sunt atacaţi cu perfidie de duhul secularizării. Având acestea în minte, el a susţinut o serie de cuvântări (din 1921 până în 1926), folosind învăţăturile strict monahale din *Scara* Sfântului Ioan Scărarul, pe care încerca să le aplice vieţii de zi cu zi în lumea modernă contemporană, care devenise de fapt ostilă creştinismului. Unul din prietenii săi, S.I. Fudel, ne oferă o imagine din lumea duhovnicească a păstorului său din altă lume:

„Părintele Valentin Sventiţki, pe de o parte părea să fie un preot obişnuit, cu familie, iar pe de altă parte, un experimentat învăţător al rugăciunii neîncetate. Este un fapt remarcabil că, în 1925, în oraşul Moscova, acest om reuşea să ridice oamenii din parohia lui la o viaţă de rugăciune intensă. El a făcut mult pentru apărarea generală a credinţei. Dar cea mai mare importanţă în lucrarea lui a avut faptul de a fi îndemnat oamenii să practice rugăciunea neîncetată, o ardere neîntreruptă a duhului.

«Rugăciunea, spunea el, ridică ziduri în jurul mănăstirii noastre din lume». Tot el a fost cel care a rezolvat problema complexă a răului interior din Biserică. «Orice păcat în Biserică, spunea el, este nu un păcat al Bisericii, ci un păcat împotriva Bisericii».

El mai învăţa că în timpul participării la slujbele bisericii nu trebuie întreruptă rugăciunea minţii.

Odată, când m-am întors din exil în Moscova, în 1925, s-a întâmplat să fiu la liturghie când slujea părintele Valentin. Am intrat la sfârşitul slujbei şi, când el a ieşit pentru rugăciunea amvonului, am fost şocat să-i văd faţa. Nu pot să îmi exprim impresia decât spunând că era chipul unui om care tocmai se sacrificase într-o jertfă de ardere de tot – în adevăr şi cu durere –, iar acum, profund cutremurat, ieşea către noi, uitând de cele pământeşti care îl înconjurau. Dar chiar şi atunci am făcut o greşeală prostească. În loc să aştept până ce avea să devină liber pentru a putea vorbi cu mine, eu am mers direct în altar. Imediat el şi-a ridicat mâna ca un om cu autoritate, oprindu-mă, şi spunându-mi: «Doar cei care cred în Dumnezeu pot să intre aici! Crezi în Dumnezeu?» Nu ne văzuserăm de trei ani, iar el, primind informaţii false despre mine, mă luase la întrebări când încercasem să intru în sfânta sfintelor.

Un alt moment pe care mi-l amintesc acum este acela că, aflându-mă într-o secţie aglomerată a închisorii Butirka, în 1922, mă plimbam fără oprire prin mijlocul deţinuţilor, când m-am izbit de părintele Valentin. Fiind jenat, am întrebat fără motiv: «Unde vă duceţi?» Dintr-odată faţa lui a devenit foarte luminoasă, plină de o căldură interioară, şi a spus: «Veneam la tine». De obicei era atât de însingurat, închis în sine, serios şi intransigent, semănând cu o rudă îndepărtată de-a lui, un cardinal polonez. Dar acum radia din el o lumină blândă de sfinţenie rusească – blândeţea şi străvederea unui bătrân sfânt. Venea direct spre mine, spre sufletul meu, pe care probabil că îl proteja împotriva vreunui rău. Astfel, chiar şi închisoarea poate să lumineze un suflet şi să aducă ceva care în alte momente este imposibil de atins."

Ştim destul de bine care au fost consecinţele suferite de cei care şi-au exprimat în mod deschis dezacordul faţă de Declaraţie. Lev Regelson, în cartea sa *Tragedia Bisericii ruse*, afirmă că în 1929 Mitropolitul Serghie i-a numit contra-revoluţionari pasibili de arest pe toţi cei care se opuneau Declaraţiei sale; cincisprezece episcopi au fost arestaţi pe loc. Aresturile se efectuau foarte simplu: un agent GPU venea la episcop şi îi punea o întrebare: „Ce părere aveţi despre Declaraţia Mitropolitului Serghie?" Dacă episcopul răspundea că nu o acceptă, atunci agentul conchidea: „Acest lucru înseamnă că sunteţi un contra-revoluţionar". Şi episcopul era arestat în mod automat. Astfel au pierit toţi cei care îşi ridicau vocea pentru a protesta. Iar soarta părintelui Valentin nu putea fi diferită.

În istoria ortodoxiei, părintele Valentin a dobândit o cunună de biruinţă de la Dumnezeu, deoarece a păstrat flacăra adevăratei inspiraţii creştine şi a scos în evidenţă ispita subtilă a duşmanului mântuirii noastre, astfel conducând în rai turma încredinţată lui de Dumnezeu, a Căruia este slava şi mărirea în vecii vecilor. Amin.

ÎNGRĂDIREA PROTOIEREULUI VALENTIN SVENTIŢKI
Document din decembrie 1927

Mitropolitului Serghie.

În numele Tatălui şi al Fiului şi al Duhului Sfânt.

Înţelegând întreaga responsabilitate pe care o am înaintea lui Dumnezeu în ceea ce priveşte propriul meu suflet, dar şi mântuirea sufletelor turmei încredinţată mie, şi cu binecuvântarea episcopului Dimitrie al Gdovului, rup comuniunea canonică şi de rugăciune cu Înaltpreasfinţia Voastră, cel care v-aţi folosit în mod ilegal de titlul de „sinod patriarhal", precum şi cu cei care se aflã în comuniune canonică cu Înaltpreasfinţia Voastră; şi nu vă mai consider de acum înainte înlocuitor al locţiitorului tronului patriarhal, din următoarele motive:

Declaraţia Înaltpreasfinţiei Voastre din 16/29 iulie, precum şi tot ceea ce este cunoscut în general ca ocârmuire a Bisericii de către Înaltpreasfinţia Voastră din momentul publicării Declaraţiei, stabileşte fără îndoială faptul că Înaltpreasfinţia Voastră plasaţi Biserica în aceeaşi dependenţă faţă de guvern în care au dorit să o plaseze şi primele două „Reînnoiri", în dezacord cu sfintele canoane ale Bisericii şi cu decretele autorităţii civile însăşi.

Atât „Biserica Vie", care îşi însuşise autoritatea patriarhului, cât şi „gregorianismul", care îşi însuşise autoritatea locţiitorului patriarhal, şi acum Înaltpreasfinţia Voastră, care aţi abuzat de încrederea celui din urmă – toţi faceţi aceeaşi lucrare anti-bisericească, renovaţionistă; dar Înaltpreasfinţia Voastră sunteţi fondatorul celei mai periculoase forme a acesteia, deoarece, în timp ce vă lepădaţi de libertatea eclezială, păstraţi ficţiunea canonicităţii şi a ortodoxiei. Acest lucru este mai rău decât încălcarea unor canoane.

Eu nu creez o nouă schismă şi nu rup unitatea Bisericii; eu fug împreună cu turma pe care o conduc de subtila capcană a reînnoirii – „ca să nu pierdem pe nesimţite, încetul cu încetul, libertatea pe care Domnul nostru Iisus Hristos, Izbăvitorul tuturor oamenilor, ne-a dat-o ca un dar prin propriul Său sânge" (Canonul 8, Sinodul al treilea Ecumenic).

Rămânând un fiu credincios şi ascultător al Bisericii celei Una, Sfinte şi Ortodoxe, eu îl recunosc în calitate de locţiitor al tronului patriarhal pe Mitropolitul Petru; îi recunosc, de asemenea, şi pe acei episcopi care, neatribuindu-şi în mod arbitrar autoritatea bisericească generală, au rupt deja legăturile canonice cu Înaltpreasfinţia Voastră, urmând mărturisirea lor: „până la judecata unui sinod local deplin", adică a unui sinod la care să participe toţi episcopii ortodocşi, sau până la căinţa sinceră şi desăvârşită înaintea Sfintei Biserici a Mitropolitului însuşi.

Protoiereul Valentin Sventiţki

14. Episcopul Damaschin

CEL CARE A LUCRAT LA ZIDIREA
CETĂŢII INVIZIBILE A LUI DUMNEZEU
Pomenit la 4 decembrie (†1935)

Două iubiri au construit două cetăţi:
Cetatea lui Dumnezeu şi cetatea omului.
Fericitul Augustin

Episcopul Damaschin, care în lume s-a numit Dimitrie Dimitrievici Cedrik, s-a născut în Cherson, în familia unui funcţionar de poştă sărac. Întreaga familie era pătrunsă de un duh creştin înalt. Acest lucru este arătat de faptul că fratele episcopului Damaschin, Nicolae, a devenit preot şi, chiar la începutul Revoluţiei din octombrie 1917, a fost executat prin împuşcare pentru mărturisirea lui de credinţă neînfricată şi pentru acuzele aduse bolşevicilor.

Episcopul Damaschin şi-a primit educaţia superioară într-un Institut de Agricultură, pe care l-a terminat cu titlul de agronom. Mai târziu, în timpul exilului său în regiunea Turukhan, cunoştinţele sale i-au fost de mare folos. După absolvire, episcopul Damaschin a intrat la Institutul de Limbi Orientale din Kazan. După ce a terminat studiile, a intrat în monahism şi a lucrat ca misionar în misiunea Peking. Nu ştim unde a fost după ce s-a întors din Extremul Orient.

PRIMII ANI AI REVOLUŢIEI

Episcopul Damaschin a apărut ca ieromonah în Kiev în 1919. Mitropolitul Kievului, Antonie Hrapoviţki, cunoscându-l personal şi preţuindu-l pe ieromonahul Damaschin, l-a numit misionar eparhial. A devenit auditor la Academia Teologică din Kiev şi, în acelaşi timp, era numărat printre fraţii Mănăstirii Sfântul Mihail.

Nu stătea în caracterul episcopului Damaschin să fie inactiv şi să se concentreze doar asupra lui însuşi. El a găsit o mică frăţie a Sfântului Vladimir într-un colţişor tihnit al oraşului, nu departe de mănăstire. Indiferent de ceea ce se întâmpla pe străzile Kievului (în timpul Războiului Civil) şi indiferent de ce fel de vreme era, ieromonahul Damaschin venea fără greş în zilele de sărbătoare la ora şase la frăţie, săvârşea slujba şi acatistul şi apoi ţinea o predică, chiar dacă erau prezenţi foarte puţini oameni. Într-o seară furtunoasă de iarnă, fiind pe punctul de a pleca de la frăţie, pe stradă s-au auzit împuşcături. Poarta dinspre stradă a fost instantaneu blocată. Apoi, când nu s-a mai auzit nimic, toată lumea a ieşit în stradă. Peste drum, în contrast cu zăpada albă strălucitoare, se putea vedea imaginea întunecată a unui bărbat ucis. Episcopul Damas-

chin a strigat agitat: „Ce fel de creştini suntem noi? În jurul nostru sunt omorâţi oameni şi noi ne ascundem în loc să ajutăm!"

Evenimentele Războiului Civil l-au forţat pe ieromonahul Damaschin să părăsească Kievul şi să meargă în Crimeea, unde curând a fost ridicat la rangul de arhimandrit şi numit ca stareţ al Mănăstirii Sfântul Gheorghe, care a fost demolată de bolşevici la începutul celui de-al Doilea Război Mondial. Curând după instalarea autorităţii sovietice în Crimeea, arhimandritul Damaschin a fost arestat şi a petrecut multe luni în închisoare. Apoi a fost eliberat şi exilat în afara Crimeei.

Din Crimeea a plecat spre Moscova, pentru a-l vedea pe Preafericitul Părinte Patriarh Tihon, care l-a hirotonit episcop de Nejin şi Glukhov, conducând eparhia Cernigov, deoarece arhiepiscopul Pahomie fusese deja arestat. Activitatea episcopului Damaschin la Cernigov a fost scurtă, dar energică. Fiind un misionar şi predicator talentat, curajos şi energic, episcopul Damaschin şi-a petrecut o bună parte din timp călătorind prin oraşele mari şi mici ale eparhiei Cernigov. El a fost arestat de numeroase ori în Cernigov şi a petrecut mult timp în închisori, unde şaptezeci sau optzeci de oameni erau puşi în celule construite pentru douăzeci de persoane. Printre prizonieri, la fel ca peste tot, minunatul episcop se bucura de renume şi respect. Când era liber, oriunde mergea, cu prima ocazie organiza o frăţie. Acest lucru a fost adeverit mai târziu şi în Turukhan, şi în alte locuri.

În total, episcopul Damaschin a petrecut, cu tot cu perioadele sale de arest, aproximativ doi ani în eparhia Cernigov. Apoi, la fel ca alţi episcopi, a fost exilat mai întâi la Harkov, apoi a fost arestat şi trimis la Moscova, unde a stat în închisoarea Butirka. Pe atunci era deja obiceiul ca episcopii care nu erau exilaţi imediat în locuri foarte îndepărtate să călătorească prin Moscova şi să slujească o panahidă solemnă la Mănăstirea Donskoi, la mormântul Patriarhului Tihon. Prin aceasta, ei îşi accentuau solidaritatea cu el, credincioşia faţă de testamentul său şi promptitudinea lor de a urma calea de pătimire pe care o arătase.

EXILUL LA POLOI

Episcopul Damaschin a petrecut mai multe luni în închisoarea Butirka din Moscova. Singura lui consolare la momentul respectiv, după cum a povestit, era citirea unei Biblii în engleză pe care cineva i-o dăduse acolo. De la Butirka, episcopul Damaschin a fost trimis în regiunea Turukhan, unde locuinţa sa avea să fie la Poloi, care se afla la aproximativ 240 de kilometri nord de Turukhan şi la nord de Cercul arctic. Se putea călători acolo cu vaporul doar pe timpul scurtei perioade de vară, iar în alte perioade, pe râul îngheţat Enisei, cu sania trasă de câini. Epis-

Episcopul Damaschin, cu maica stareță Sofia în stânga sa și grupul Irpen al Mănăstirii din catacombe

copul Damaschin a mers acolo la începutul toamnei; nu se mai naviga pe râul Enisei şi drumul de iarnă încă nu se întărise. Prin urmare, a trebuit să stea mai multe luni în Krasnoyarsk, un oraş-port mare şi bogat de pe râul Enisei, cu multe biserici şi mănăstiri şi cu sunete de clopote. Apariţia episcopului Damaschin acolo a făcut senzaţie şi nu a avut deloc probleme cu viaţa de zi cu zi. Călugării şi călugăriţele de la multe mănăstiri din oraş şi din împrejurimi, asupra cărora încă nu îşi întinsese mâinile puterea sovietică – din cauza distanţei, desigur –, au considerat de datoria lor să vină la episcopul Damaschin şi să primească binecuvântarea lui.

Curând, întinsul Enisei a îngheţat şi episcopul Damaschin a trebuit să-şi înceapă lunga călătorie, însoţit de un convoi al celor de la GPU. Săniile lungi şi înguste erau trase de şase sau doisprezece câini. Această călătorie a durat aproape şase săptămâni.

În momentul sosirii episcopului Damaschin în Poloi, locul nu merita numele de sat, deoarece era compus în principal dintr-o singură casă, în care locuia familia unui vânător. Mai era o altă casă mică, în care locuiau doi episcopi exilaţi, şi mai era şi un bordei pe jumătate dărăpănat, cu acoperişul plin de găuri, cu o sobă stricată şi cu găuri de cinci centimetri în pereţii de scânduri; aceasta era viitoarea chilie a episcopului Damaschin.

Vara arctică împreună cu primăvara durau o lună. În această perioadă, tundra capătă viaţă şi este acoperită de un covor de plante nordice. Dar, odată cu venirea verii, apar o mulţime de ţânţari chinuitori şi musculiţe de mlaştină. Ei se lipesc de faţă şi chiar pătrund prin papuci, înţepând picioarele până la sânge. Locuitorii băştinaşi îşi ung feţele cu păcură împotriva înţepăturilor de ţânţari; episcopul Damaschin purta o plasă. Episcopul Damaschin a arătat cât de chinuitoare erau aceste înţepături de ţânţari într-una din scrisorile sale: „Unde a fost păstrată această plagă egipteană?”

Vara sunt nopţi albe, literalmente iluminate de lumină fosforescentă. Iarna îngheaţă până la -65°C şi mai mult, timp de aproape jumătate de an; nopţile arctice durează douăzeci şi patru de ore, alternând cu un semi-întuneric domolit de lumina zăpezii şi de un apus dens, întrerupt de luminile nordice, preţ de o oră sau două pe zi. Şi zăpada acoperă totul, înveleşte totul, umple totul, dar protejează împotriva gerului cumplit, acoperind găurile mari din pereţii caselor.

Vegetaţia consta în cedri bătrâni pe malurile râului Enisei şi câteva tufişuri. Aici, cunoştinţele de agricultură ale episcopului Damaschin au fost de folos. Era capabil să se ocupe de o mică grădină şi planta câteva legume, care le lipseau atât de mult oamenilor de dincolo de Cercul Arctic, ceea ce făcea ca scorbutul să scape de sub control. Aceste legume şi pachetele l-au salvat pe episcopul Damaschin de scorbut. Acolo trăiau cirezi de reni şi o mulţime de urşi polari albi.

Astfel erau condiţiile de climă în locurile în care prigonitorii creştinismului îi duceau pe aceşti episcopi cu totul nevinovaţi. Aceste condiţii nu puteau să nu se reflecte în starea lor de sănătate.

Cum îşi aranja episcopul Damaschin viaţa la Poloi? Mai întâi de toate, el şi ipodiaconul care îl însoţise trebuia să stea cu episcopii care trăiau acolo, de vreme ce casa pe jumătate părăginită, care devenise vacantă din cauza morţii locuitorului anterior, avea nevoie de multe reparaţii, şi se puteau face reparaţii doar primăvara şi vara. În această perioadă, a venit şi ucenicul său de chilie, şi munca avea loc cu viteză maximă. Episcopul Damaschin cunoştea bine tâmplăria şi a reparat gaura din acoperiş el însuşi. El l-a învăţat pe ucenicul său de chilie cum să pregătească şi să usuce cărămizile manual; din ele au refăcut soba. Ei au lăsat găurile din pereţi: zăpada le repara cel mai bine. Fiind un iubitor de muncă şi un om inventiv, cu ajutorul ucenicului său de chilie, episcopul Damaschin a făcut ceea ce era mai necesar, de asemenea şi o masă de altar din lemn, lipind scândurile una de alta cu clei de peşte. Folosind părticele de moaşte din crucea de la gâtul său, vlădica a reuşit să facă un antimis dintr-o simplă cârpă cu o cruce făcută pe ea.

Poşta care venea în Turukhan o dată pe lună cu sania trasă de câini îi aducea episcopului Damaschin numeroase pachete cu făină de grâu şi cu vin din struguri de la numeroşii săi prieteni şi admiratori. Într-un loc unde mai înainte nu călcase picior de creştin, acum în fiecare zi se slujea Liturghia.

Astfel, episcopul Damaschin a scris clerului său: „Şi vă văd pe toţi, apropiaţii mei şi dragii mei, stând cu mine la masa altarului”. Când s-a slujit Liturghia pentru prima dată, puţinii locuitori ai satului Poloi au venit; ei nu aveau nicio idee despre creştinism, fiind în mare parte păgâni de sânge mongol. Episcopul Damaschin avea câteva cunoştinţe de medicină şi a putut să le ofere ajutor medical. Auzind cântându-se în biserică, copiii au săltat şi au început să cânte ei înşişi, şi era nevoie de multă osteneală ca să fie liniştiţi.

Ziua episcopului Damaschin începea cu Liturghia. După Liturghie mânca, apoi îşi lua în mână metania de rugăciune şi se ocupa cu citirea Sfintei Scripturi, cu scrisorile pe care le primea şi aşa mai departe; sau îi dădea sfaturi duhovniceşti ucenicului său de chilie. Apoi, cu metania în mâini, se ducea la o plimbare pe malul râului Enisei. Datorită transparenţei extraordinare a aerului arctic, de pe malul înalt al râului se oferea privirii un orizont atât de îndepărtat, încât, după cuvintele ucenicului de chilie, chiar şi Ucraina era vizibilă.

După plimbarea sa, săvârşea sfintele slujbe de seară. În intervalul dintre sfintele slujbe se făcea toată treaba. Vlădica îşi spăla el însuşi hainele şi cocea prescurile. Trebuie adăugat faptul că era necesară menţinerea căldurii pe întreg parcursul zilei şi al nopţii, ca să nu îngheţe.

Acest lucru era posibil deoarece era mult lemn pentru foc în împrejurimi. Iluminarea se făcea cu beţe fumegânde cu ulei, cu lumânări (când erau trimise) sau cu lămpi; se poate imagina câtă funingine şi cât fum se făcea cu unul sau cu altul din aceste mijloace şi cât de dezastruos era acest lucru pentru sănătatea episcopului Damaschin!

În Poloi, episcopul Damaschin era izolat de tot ceea ce se întâmpla în restul Rusiei; el trăia aşa cum trebuie să fi trăit pustnicii în timpul lui Ivan cel Groaznic. Pe masa lui se afla Sfânta Scriptură, Istoria Bisericii şi Vieţile Sfinţilor. El era, mai întâi de toate, călugăr ortodox şi, în izolarea sa forţată, continua să caute Împărăţia lui Dumnezeu înlăuntrul său.

Într-o scrisoare din 28 ianuarie 1928, el scria din Poloi: „Este esenţial să se înţeleagă că aflarea acestei Împărăţii a lui Dumnezeu pe pământ este cu totul independentă de condiţiile exterioare şi de formele vieţii publice, şi, de asemenea, că roadele dobândirii acestei împărăţii sunt simţite de către fiecare credincios cu totul independent de poziţia sa materială şi publică, şi aceste roade îi dau posibilitatea de a trăi în pace şi în fericire în mijlocul lipsurilor, al dispreţuirilor şi al încercărilor. Acest fapt explică pacea şi lumina prin care amărăciunea detenţiei şi nenorocirea sunt transformate în bucurie printre mărturisitorii noştri, şi graba lor către viitoarele necazuri, care sunt rezultatul necazurilor prezente.”

Este firesc că simţirea împărăţiei întunericului l-a adus pe episcopul Damaschin la un mod de gândire eshatologic. În legătură cu aceasta, el este reprezentativ pentru epoca sa. Întreaga epocă pre-revoluţionară este caracterizată exact prin astfel de presentimente eshatologice vagi. Acest lucru poate fi văzut cel mai mult la Vladimir Soloviov, în cele *Trei convorbiri despre Antihrist* şi în poezia sa „Pan-mongolism”; de fapt, aici apare, pentru a înlocui steaua de la Betleem, steaua roşie cu cinci colţuri. Ea semnalează deja apropierea unei noi epoci şi arată dinainte manifestarea a ceva nou la orizontul istoriei omenirii. După apus (reprezentat de literatura pre-revoluţionară), vine noaptea; episcopul Damaschin şi contemporanii săi au intrat pe tărâmul nopţii.

Sensibilul şi receptivul episcop Damaschin a simţit cel mai acut acest întuneric, şi i-a îndemnat pe oameni să îi contrapună lumina pe care o dă creştinismul fiecărui suflet credincios. „Binele nostru cel mai mare constă în faptul că fiecare credincios, fiind purtătorul acestei lumini, nu este pierdut şi nu se rătăceşte în mijlocul întunericului ce-l înconjoară. Doar că trebuie să ne împărtăşim de această Lumină mai des.” Astfel era, în câteva cuvinte, atitudinea episcopului Damaschin în Poloi.

De pe malurile râului Enisei, privirea pătrunzătoare a episcopului Damaschin căuta prin întinderile de zăpadă nemărginite spre turma sa, şi în lumina chiliei sale şi în luminile nordice ridica o rugăciune fierbinte pentru patria sa care pierea.

Într-o zi de iarnă a avut loc un eveniment extraordinar: a venit cineva. Îl aduceau pe Mitropolitul Chiril de Kazan într-un sat la nord de Poloi. Mitropolitul Chiril mergea dintr-un exil într-altul şi, în cele din urmă, a fost adus în regiunea Turukhan, aproape lângă Pol. Ce întâlnire a fost între ei la Poloi!

Şi acesta este secolul XX! În vest este sunetul zgomotos de jazz, muzica răsună, sunetul clopotelor bisericii se aude... teatrele şi cinematografele sunt deschise; bisericile sunt de asemenea deschise. Dar, asemenea celor luminaţi la minte şi celor care gândesc profund, pentru credincioşi şi pentru necredincioşi este o chestiune de indiferenţă ceea ce se întâmplă în Est, dincolo de Cercul Polar.

Nu se ştie dacă episcopul Damaschin îl ştia pe Mitropolitul Chiril dinainte. Doar un singur lucru este clar: după întâlnirea lor în regiunea Turukhan, ei au rămas pentru totdeauna prieteni.

Episcopul Damaschin şi Mitropolitul Chiril fac parte dintre cei care pe Satana *l-au biruit prin sângele Mielului şi prin cuvântul mărturiei lor* şi care *nu şi-au iubit sufletul lor, până la moarte* (Apoc. 12: 11), o moarte pe cruce. Într-o epistolă către Mitropolitul Serghie, episcopul Damaschin scrie: „Noi am biruit deja, dar dumneavoastră ne-aţi împiedicat”. Această victorie sau, aşa cum a numit-o episcopul Damaschin, „calea împărătească” pe care Biserica a mers înainte de Declaraţie, a constat în mărturisire jertfelnică din partea întregului cler, până la ultimul său membru.

Declaraţia Mitropolitului Serghie l-a găsit pe episcopul Damaschin în Poloi. Cât de adâncă a fost impresia pe care a lăsat-o asupra sa se poate vedea din faptul că a scris în legătură cu ea 150 de scrisori. Era imposibil de trimis un număr atât de mare de scrisori prin poştă; nu ar fi ajuns la destinaţie. Prin urmare, episcopul Damaschin a hotărât să i le dea ucenicului său de chilie (ipodiaconul plecase deja mai devreme) şi să îl trimită cu aceste scrisori la Moscova şi în alte oraşe mari din Ucraina; unele dintre scrisori au fost transmise personal, dar majoritatea au fost puse în cutiile poştale din diferite oraşe.

ÎNTOARCEREA ÎN RUSIA CENTRALĂ
DECLARAŢIA MITROPOLITULUI SERGHIE

În faţa episcopului Damaschin stătea întrebarea: ce ar trebui să facă? Cum ar trebui să fie aranjată viaţa sa viitoare? Sufletul său era împărţit în două: pe de o parte, era tras departe de lume şi, pe de altă parte, nu putea rămâne un spectator pasiv al distrugerii a ceea ce îi era mai drag, Biserica Ortodoxă Rusă. Din Krasnoyarsk, la 28 noiembrie 1928, el scria: „Aveam un plan de a rămâne în Taigaua siberiană pentru următorii trei ani care mi s-au dat după împlinirea exilului la Turukhan... Sibe-

ria mi se părea cel mai plin de speranţă refugiu în situaţia mea. Cu toate acestea, scrisori şi telegrame de la cei apropriaţi ai mei m-au inspirat să-mi schimb planurile şi astăzi plec la Starodub, în provincia Briansk, unde clerul m-a invitat «în unanimitate». Cu vreme în urmă, Starodub era o parte din eparhia Cernigov. Sunt de asemenea înclinat să vizitez şi Rusia europeană, din cauza dorinţei de a cunoaşte mai de aproape starea lucrurilor şi de a vedea anumiţi oameni".

Deşi nu i s-a permis să viziteze Moscova, el a reuşit totuşi pe cont propriu să meargă acolo şi să-l vadă personal pe Mitropolitul Serghie. El scria: „Văd ceva providenţial în boala mea, altfel nu aş fi putut merge la Moscova, pe când acum nu doar că am fost acolo şi m-am văzut cu oamenii cu care trebuia, dar am avut şi o lungă conversaţie cu Mitropolitul Serghie. Cât despre rezultatul acestei conversaţii, voi spune următoarele: dacă de departe încă mai presupuneam posibilitatea existenţei unor fapte care ar putea să justifice această conduită, acum aceste presupuneri au fost şi ele distruse. Acum, pentru mine, nu mai este nicio justificare pentru Mitropolitul Serghie şi tovarăşii săi!"

Stabilindu-se în Starodub, episcopul Damaschin nu se simţea nici liniştit şi nici ferm. S-a văzut cu mulţi dintre prietenii săi, avea cu ei şi cu episcopii care îi erau prieteni o corespondenţă activă şi pregătea o declaraţie împotriva Mitropolitului Serghie. El a făcut aceasta după o serie întreagă de şovăiri şi de îndoieli: merita să se adreseze Mitropolitului Serghie cu o epistolă de reproş? Dar partea activă din episcopul Damaschin a avut prioritate asupra părţii contemplative şi ascetice.

Episcopul Damaschin a acceptat tot ceea ce a văzut în această perioadă în modul cel mai bisericesc. Din Starodub el a scris la 23 decembrie 1928: „Cât de monstruos de mare este crima care se face acum – uciderea sufletelor copiilor! Există oare bucurii curate printre copiii contemporani? Acum, se pare că întreaga atmosferă este plină de esenţa răului şi a stricăciunii. Acum doar cei care păstrează în ei harul lui Hristos sunt izolaţi de influenţa acestor esenţe satanice".

Şi, din nou: „Voi împărtăşi în continuare cu voi convingerea mea că tot sensul încercărilor de acum constă în faptul că a venit vremea să ne curăţim de straturile exterioare viaţa, viaţa în credinţă, viaţa prin Tainele lui Hristos. A devenit foarte clar că pentru mulţi, în special pentru cei căldicei, forma exterioară a vieţii religioase a înlocuit cu totul esenţa vieţii şi, de aceea, succesul exterior al ateilor a devenit posibil. Cât despre acest succes al lor, este real, în ceea ce priveşte coruperea generaţiei de copii şi de tineri".

În epistola sa către Mitropolitul Serghie în legătură cu Declaraţia acestuia, episcopul Damaschin scrie: „Examinând prezentul plin de suferinţă al Bisericii ruse din perspectiva veşniciei, am putea ajunge să înţelegem sensul major al tuturor încercărilor actuale. Stingerea duhului

credinţei în rândul maselor, degradarea idealurilor care aduc mântuirea în Biserică, uitarea de către păstori a datoriei lor, înmulţirea fărădelegii din această cauză şi răcirea tot mai puternică a iubirii multora nu puteau să ducă decât la consecinţe grave. În orice organism, stingerea duhului produce convulsii. Stăm prea departe în viaţa noastră bisericească de poruncile lui Hristos, de călăuzirea învăţăturii Sfinţilor Apostoli, de testamentul Sfinţilor Părinţi, mucenici şi mărturisitori. Necazuri groaznice au ajuns de nelipsit, pentru ca măcar astfel atenţia noastră să fie îndreptată spre păcatul cel mare al acelor purtători ai numelui lui Hristos care sunt chemaţi la sfinţenie".

„În caz că autoritatea sovietică, împotriva oricărei logici, va continua cu încăpăţânare să vadă ortodoxia în general ca fiind contra-revoluţionară – ei bine, ce va fi? Vom merge pe Golgota. Dar înainte de aceasta, Biserica trebuie să-şi împlinească datoria înaintea lumii şi, în această privinţă, trebuie să se remarce printr-un cuvânt autoritar de avertizare a oamenilor care pier. Dreptatea lumii se clatină. Minciuna a devenit legea şi temelia vieţii omeneşti. Cuvântul omului a pierdut orice legătură cu adevărul, cu Cuvântul cel veşnic; a pierdut tot dreptul de a i se acorda încredere şi respect. Oamenii şi-au pierdut încrederea reciprocă şi se îneacă într-un ocean de nesinceritate, ipocrizie şi falsitate."

„Dacă nu s-ar fi petrecut o astfel de stingere a duhului credinţei şi iubirii printre credincioşi în perioada anterioară, slujitorii credincioşi ai prinţului întunericului nu ar fi găsit printre noi atât de multe ajutoare voluntare şi involuntare pentru el însuşi."

Lunga izolare a episcopului Damaschin de viaţa sovietică, îndepărtarea sa de procesul gradual de sovietizare, l-au făcut să nu perceapă obiectiv viaţa din jurul său. În măsurile represive ale autorităţii sovietice, în afară de rezultatele imediate, se ascundea o semnificaţie profundă. Între episcopii şi preoţii care piereau în lagărele de concentrare şi în închisori şi masele de credincioşi, indiferent de cât de mult s-ar fi luptat să rămână în credinţă, se deschisese o prăpastie de neînţelegere reciprocă. Mărturisitorii se luptau să-i ridice pe credincioşi pe o treaptă superioară şi să-i aducă la măsura lor duhovnicească. Credincioşii, fiind îngreunaţi de grijile vieţii şi ale familiei şi orbiţi de propagandă, dimpotrivă, au mers involuntar în jos. Viziuni despre o viitoare epocă de aur a îndestulării, a desăvârşitei libertăţi faţă de orice limitare exterioară şi interioară, a supunerii de către om a forţelor naturii; viziuni înşelătoare în care fantezia este transformată în ştiinţă (naşteri nedureroase, conexiune directă cu America prin Polul Nord, schimbarea climei în zona Oceanului Arctic, controlul razelor solare etc.) au fost folosite de către bolşevici ca să prindă în plasele lor marea majoritate a oamenilor. Doar câţiva au putut să-şi păstreze înălţimea duhului.

EPISCOPUL DAMASCHIN ŞI MITROPOLITUL SERGHIE

Şederea episcopului Damaschin în Starodub a fost marcată de lupta energică împotriva noii politici bisericeşti a Mitropolitului Serghie, prezentată în Declaraţia sa din 19 august 1927. O serie de epistole ale episcopului Damaschin şi, în special, epistola sa către Mitropolitul Serghie în legătură cu Declaraţia sa au făcut foarte clare motivele acestei lupte. Rezumând conţinutul lor, se poate spune că motivul oficial pentru protestul împotriva Declaraţiei a fost faptul că Mitropolitul Serghie, care era autorizat doar temporar şi nu definitiv ca înlocuitor al Mitropolitului Petru, şi-a depăşit autoritatea, pe care şi-a asumat-o fără fundamente canonice. Prin uzurparea autorităţii, Mitropolitul Serghie punea sub semnul întrebării legalitatea canonică a tuturor măsurilor pe care le-a introdus, începând cu Declaraţia sa.

Un lucru era sigur: o astfel de activitate a Mitropolitului Serghie, activitate care a continuat să se desfăşoare, a servit la distrugerea Bisericii şi la o înjosire a demnităţii şi autorităţii ei, la subminarea credinţei şi lucrării ei mântuitoare.

„Când reflectez la activitatea Mitropolitului Serghie, îmi amintesc cuvintele epistolei scrise înaintea morţii de către Mitropolitul Veniamin: «Acum trebuie să lăsăm la o parte învăţătura noastră, părerea noastră, şi să dăm loc harului». Din partea Mitropolitului Serghie vedem exact opusul faţă de acest testament al sfinţitului mucenic. El însuşi închide ochii în faţa ameninţătorului pericol înaintea căruia a fost pusă Biserica noastră şi îi îndepărtează pe alţii de la o pregătire potrivită pentru acest pericol. În loc să dea expresie adevăratei conştiinţe a Bisericii prin care cursul ei viitor a fost deja definit şi voinţa sa a fost exprimată pentru a nu se abate de la calea Crucii, care i-a fost dată de Sus, Mitropolitul Serghie se ascunde în mod laş de necazurile care sunt inevitabile pe o cale dreaptă şi se predă singur duşmanilor Bisericii, de dragul de a păstra prosperitatea exterioară, şi îi trage şi pe alţii pe aceeaşi cale.”

În ciuda executării multor episcopi, a întemniţării patriarhului, a închiderii bisericilor, a distrugerii mănăstirilor, în ciuda crudelor persecuţii şi a scăderii numărului credincioşilor, viaţa bisericească a avut o asemenea creştere şi înflorire cum nu mai cunoscuse probabil de multe secole. În toate bisericile erau formate asociaţii de femei care slujeau bisericile şi se ocupau cu activităţi caritabile, în special pentru clerul întemniţat; şi existau consilii bisericeşti puternice care apărau bisericile. Se făceau colecte pentru deţinuţi, aveau loc concerte duhovniceşti, convorbiri duhovniceşti, lecturi, rugăciuni de toată noaptea. Catedralele şi bisericile mănăstirilor care mai rămăseseră, în care se săvârşeau sfintele slujbe conform tipicului, erau întotdeauna pline până la refuz. Eliberată

de grija exterioară pentru guvern, purificată prin persecuţii, Biserica respira profund şi deplin. Nu se temea de persecuţii; nu era strâmtorată din cauza lipsei bunurilor materiale. Credincioşii, din bugetul lor redus, ar fi găsit mijloacele de menţinere nu doar a clerului, ci şi a academiilor teologice, dacă li s-ar fi permis. Biserica a devenit un stat în stat şi puterea ei duhovnicească a triumfat. Autoritatea clerului aflat în exil sau în închisori era incomparabil mai mare decât fusese în perioada imperială în diferite circumstanţe. Episcopul care călătorea cu un taxi închiriat sau cu tramvaiul, sau care mergea chiar pe jos, atrăgea un respect mai mare din partea credincioşilor decât un episcop care călătorea într-o caleaşcă în vremurile imperiale. De obicei, credincioşii îşi aşteptau episcopul afară în stradă, îl însoţeau până la taxi sau la tramvai, iar uneori până la locuinţa sa umilă. Dacă un episcop era în închisoare, el primea atâtea pachete, încât nu doar că îşi hrănea întreaga celulă, dar mai putea da şi altora. Era suficient doar un zvon despre presupusa eliberare a unui episcop şi în faţa porţilor închisorii se adunau credincioşii, de undeva din apropiere venea un taximetrist credincios şi la momentul potrivit spunea cu entuziasm: „Stăpâne, binecuvântaţi-mă să vă duc acasă!"

Dar autorităţile sovietice se străduiau ca, pe lângă pretenţiile exterioare, să se amestece şi în interiorul Bisericii, să acţioneze şi asupra vieţii ei duhovniceşti. Acest atac asupra vieţii interioare a Bisericii, sub aparenţa unei legalizări ale cărei dimensiuni şi graniţe erau imposibil de prevăzut, dar al cărei scop era clar, a fost motivul unui protest fervent, în special din partea episcopului Damaschin.

„Ceea ce acceptaţi sub numele de «legalizare» este în esenţă un act de servitute care nu vă garantează niciun fel de drepturi, ci pune asupra voastră numeroase obligaţii. A fost o naivitate să vă aşteptaţi la orice altceva. Autoritatea comunistă este deschisă şi logică. S-a declarat pe faţă ostilă faţă de religie şi şi-a luat drept ţintă a guvernării anihilarea Bisericii... Nu va înceta să-şi declare limpede şi clar intenţia de a-L combate pe Dumnezeu atât prin oficialii guvernamentali superiori, cât şi prin agenţii mai neînsemnaţi. Prin urmare, este naiv şi chiar criminal să credem că aşa numita «legalizare» din partea autorităţii sovietice are măcar în parte scopul de a ajuta la binele Bisericii. Şi, dacă scopul unei legalizări nu este bun, asta înseamnă că este rău."

„Chiar nu v-a intrat în cap că informaţiile date de dumneavoastră nu au chiar nimic în comun cu interesele Bisericii? Şi nu v-a venit în minte gândul că, dacă ar fi să crească puţin aceste solicitări de responsabilitate, şi dacă le-aţi împlini cu conştiinciozitate, credincioşii s-ar îndepărta de dumneavoastră cu dezgust ca şi când aţi fi agent recunoscut al organelor de securitate, cu atât mai mult cu cât chiar autorităţile încearcă să vă pună exact într-o astfel de lumină? Gândiţi-vă în special la faptul că prezenta dumneavoastră legalizare, ca parte a planurilor unei au-

torităţi care a declarat război împotriva Bisericii, este un pas spre transformarea dumneavoastră într-un fel de slujitor supus în mâinile autorităţilor, pentru distrugerea Bisericii, aşa cum sunt toţi renovaţioniştii!”

„Ni se pare că Mitropolitul Serghie a şovăit în convingerea sa despre atotputernicia Adevărului atotbiruitor, despre atotputernicia lui Dumnezeu, în momentul fatal în care a semnat Declaraţia. Şi această şovăire, ca un şoc înspăimântător, a fost transmisă în tot trupul Bisericii şi l-a făcut să tremure... Nenumărate şi infinit de grele sunt consecinţele Declaraţiei în plan lăuntric – această vânzare a dreptului de întâi-născut al Adevărului pentru «blidul de linte» al unor false şi irealizabile avantaje. Dar, pe lângă şocurile lăuntrice, desigur că vor exista, de asemenea, şi alte consecinţe, mai evidente şi mai palpabile.”

Episcopul Damaschin a evaluat cu cea mai mare profunzime mistică esenţa interioară a Declaraţiei în eseul său, „Pecetea lui Hristos şi pecetea lui Antihrist”, deşi declaraţia ca atare nu este menţionată acolo.

„De ce pecetea lui Antihrist, aşa cum afirmă Sfântul Ioan Teologul, nu va fi pusă şi pe frunte şi pe mână în acelaşi timp, ci pe frunte *sau* pe mână? Tot aşa, Sfântul Andrei, arhiepiscopul Cezareii, scrie: «El se va lupta ca pecetea sa să fie pusă tuturor... La unii va fi pe mâna dreaptă, pentru a-i instrui pe cei care au fost înşelaţi să fie îndrăzneţi în înşelarea şi în întunericul lor». Acest lucru se va întâmpla deoarece atunci vor fi oameni care vor afirma că, dacă cineva rămâne creştin în sufletul său, este posibil şi permisibil să recunoască autoritatea lui Antihrist cea luptătoare împotriva lui Dumnezeu. Antihrist nu le va cere acestora să împărtăşească modul lui de gândire; cu alte cuvinte, unora ca aceştia nu le va pune pecetea pe frunte, ci le va cere doar recunoaşterea autorităţii sale, care, conform Sfântului Ipolit, este pecetea de pe mână, de vreme ce prin recunoaşterea autorităţii omeneşti – care va fi potrivnică lui Dumnezeu, nelegiuită şi plină de toată necuviinţa – creştinul se va lipsi de orice posibilitate de a face fapte bune şi drepte, deoarece din credinţa lui va lipsi semnul principal al dreptăţii – mărturisirea lui Dumnezeu ca Dumnezeu şi recunoaşterea Lui ca Fiinţă care se află deasupra a toate. Toţi aceştia, chiar dacă vor purta numele de creştini, prin chiar faptele lor, prin lucrul mâinilor lor, vor fi adevărate slugi ale lui Antihrist, care i-a înşelat prin cinstirea imaginii lui, care este semnul fiarei. Pocăinţa este imposibilă pentru unii ca aceştia, conform cu învăţătura Sfintei Biserici; şi este imposibilă doar pentru faptul că pecetea lui Hristos şi pecetea lui Antihrist sunt incompatibile una cu alta: primirea uneia îndepărtează prezenţa celeilalte. Îndepărtarea prezenţei harului Sfântului Duh prin semnul fiarei umple inima tuturor celor de acest fel cu primul său semn – înfricoşarea –, care îi va duce uşor la distrugere. Sfântul Ipolit scrie: «Dimpotrivă, dacă cineva va fi lipsit de Duhul Sfânt, adică, dacă cineva nu are asupra sa sau a pierdut pecetea darului Sfântului Duh care

a fost dată la Sfânta Mirungere, acesta se va lupta cu frica într-un mod laş, se va ascunde, se va teme de moartea trupească de acum, se va ascunde de sabie, nu va răbda pedeapsa, de vreme ce se gândeşte necontenit la această lume».”

Cu alte cuvinte, ortodoxia şi oricare altă religie sunt incompatibile cu comunismul, pentru că una o exclude pe cealaltă. În această privinţă, episcopul Damaschin este de acord cu Mitropolitul Chiril.

EPISCOPUL DAMASCHIN ŞI MITROPOLITUL PETRU

Cine ar putea, până la urmă, răspunde la întrebarea: pe care cale trebuie condusă corabia, pe calea Preafericirii Sale, Patriarhul Tihon, sau pe cea a Mitropolitului Serghie? Această dispută între tihonişti şi serghianişti putea fi rezolvată doar de Mitropolitul Petru, locţiitorul canonic al Preafericitului Patriarh. Fiind un om disciplinat, care nu vrea să facă nici cel mai mic pas în afara canoanelor, episcopul Damaschin a sperat că vocea Mitropolitului Petru ar putea să răsune în întreaga Biserică Ortodoxă.

Dar Mitropolitul Petru se afla în satul îndepărtat Ho din provincia Tobolsk. Cum se putea ajunge la el? Dacă cineva i-ar fi scris o scrisoare şi i-ar fi trimis-o prin poştă, în cel mai bun caz nu ar fi ajuns la destinaţie. Dacă ar fi să meargă personal, ar fi oprit pe cale. Un singur lucru rămânea: să fie trimisă la mitropolit o persoană de încredere, cu o serie de documente ilustrând situaţia Bisericii şi cu o scrisoare prin care i se cere Mitropolitului Petru să-şi dea părerea şi să elaboreze un răspuns în forma pe care ar considera-o cea mai acceptabilă. Acesta era un proiect extraordinar de dificil de executat! Mai întâi de toate, erau necesari mulţi bani.

Cu toate acestea, episcopul Damaschin avea la dispoziţia sa o sumă suficient de mare ca să poată, fără a pierde timpul, să trimită un curier. Era deja luna mai. Ţinând seama de condiţiile climatice ale locului în care stătea Mitropolitul Petru, trebuia să se grăbească.

„Pelerinul nostru a plecat deja înainte ca eu să fi primit pachetele. Nu am mai putut să-l ţin. Roagă-te ca Dumnezeu să binecuvânteze lucrarea mea. I-am dat un tablou aproape complet din cele mai diverse materiale; am trimis şi copii ale decretelor şi petiţiilor serghianiste. Ne putem aştepta la un răspuns abia în august.”

Mai târziu el scria: „Pelerinul nostru a îndeplinit totul cu succes, şi s-a întors deja cu un răspuns – pentru moment, doar un răspuns oral, dar un răspuns scris va fi primit în curând. Tot ceea ce am trimis s-a dovedit a fi cu totul nou acolo. El nu putea trimite un răspuns imediat din motive cu totul exterioare. Emisarul spune că, după ce a luat cunoş-

tinţă de situaţie, bunicul (numele pe care episcopului Damaschin i l-a dat Mitropolitului Petru) a vorbit despre situaţie şi despre concluziile inerente aproape în propriile mele cuvinte.”

Curierul a ajuns cu dificultate în satul îndepărtat unde se afla Mitropolitul Petru. E uşor de imaginat cât de dificilă a fost călătoria pentru el: era conştient de faptul că, în condiţiile stăpânirii sovietice, putea fi urmărit pe drum şi oprit, şi chestiunea putea fi făcută să pară ca o organizaţie contra-revoluţionară larg răspândită în Biserică cu scopuri teroriste! Şi, când a ajuns la ultima staţie de tren, cum putea ajunge în micul sat, care se afla la aproape 200 de kilometri de calea ferată, fără a trezi suspiciuni din cauza necunoaşterii drumului? Nu mai puţin dificil a fost, odată ce a ajuns în sat, să-l caute acolo pe Mitropolitul Petru. Niciunul din locuitorii satului, care erau străini sau vizitatori de vară, nu bănuiau că monahul bătrân şi bolnav care se adăpostea în colţul unui bordei, în mijlocul unei familii numeroase, era ierarhul conducător al Bisericii Ortodoxe Ruse, care fusese cândva puternică şi plină de fală.

Emisarul l-a găsit pe Mitropolitul Petru foarte bolnav. Era periculos, atât pentru curier cât şi pentru Mitropolitul Petru, ca el să rămână în sat şi să aştepte un răspuns; şi citirea atentă şi studierea celor 22 de documente şi luarea unei decizii în conformitate cu ele cerea timp şi putere, pe care mitropolitul începea să nu o mai aibă.

Este remarcabil că, în ciuda vigilenţei organelor de securitate ale autorităţii sovietice, curierul episcopului Damaschin a reuşit să se strecoare neobservat şi nu a adus nenorocirea nici asupra sa, nici asupra episcopului care l-a trimis.

Cu o încordare mereu crescândă, episcopul Damaschin aştepta un răspuns de la Mitropolitul Petru. Cu toate acestea, în octombrie scria: „Dar ce aştept de fapt? Ajung la ideea că nici chiar un cuvânt hotărâtor din partea Mitropolitului Petru nu va schimba situaţia în mod esenţial, pentru că esenţa marelui păcat care se săvârşeşte nu este pe înţelesul multora. Poate că ar fi drept să-i las pe toţi într-o tihnită necunoaştere a păcatului care s-a săvârşit... Încep să cred că scopul nostru principal trebuie să fie întărirea noastră interioară pentru încercările mai amare” (Scrisoare din 5 octombrie 1929).

Mitropolitul Petru nu a trimis niciun răspuns din exil.

Poate că Mitropolitul Petru însuşi a trăit sentimentul lipsei de speranţă în faţa răului care inunda tot mai mult pământul şi a predat conducerea Bisericii Ortodoxe Ruse în mâinile lui Dumnezeu, aşa cum a făcut arhiepiscopul Serafim de Uglich după scurtul timp petrecut ca înlocuitor de locţiitor patriarhal.

Episcopul Damaschin îşi scria de obicei scrisorile în mai multe exemplare şi le trimitea prietenilor săi. Fiecare din ei era instruit să recopieze scrisoarea de mână sau la maşina de scris, tot în mai multe exem-

plare, şi să le trimită la adresele specificate. Adresele erau în toate părţile Uniunii Sovietice: Siberia, Caucaz, Ucraina, Ural. Această activitate a episcopului Damaschin era ultima scânteie a neobositei sale energii. Apoi a avut loc o ruptură şi s-a trecut la Biserica din catacombe, după despărţirea decisivă de Mitropolitul Serghie.

CETATEA LUI DUMNEZEU A EPISCOPULUI DAMASCHIN

În ce a constat această ruptură? Într-o întoarcere la ideea după care se condusese episcopul Damaschin pe când era încă ieromonah: printr-o predicare răbdătoare şi îndelungată unor persoane alese cu grijă, în casele credincioşilor, în chilii solitare şi în locuri asemănătoare, pentru a crea o frăţie strâns unită a unor credincioşi devotaţi sincer ideii de ortodoxie, o Biserică mică, dar cu atât mai uşor de observat de la prima vedere în viaţa publică, cu cât rădăcinile ei ar pătrunde mai adânc în inimile oamenilor. Pe atunci, această idee fusese un fel de înainte-cunoaştere a împlinirii presentimentelor lui Vladimir Soloviov, dar acum se baza pe date concrete.

„Acei copii ai lui Dumnezeu care nu au căzut sub presiunea uraganului satanic şi nu au fost răniţi de bucăţi din marele naufragiu sunt în mod clar conştienţi de situaţie şi cu desăvârşit calm şi încredere îşi vor asuma zidirea adevăratei Biserici a lui Hristos pe temelia sa, care a continuat să existe, fără nervozitate excesivă, fără lamentări inutile; pentru că procesul de zidire cuprinde întregul sens al vieţii lor... Ieşiţi în întâmpinarea acestei sarcini sfinte şi imediat veţi găsi pacea şi seninătatea sufletului, odihnă şi înainte-cunoaştere. Amintiţi-vă că ziditori de biserici nu sunt doar clericii, ci toţi credincioşii, toţi cei care se luptă pentru Hristos. Şi calea noastră către Hristos este în primul rând exprimată prin acest proces de zidire. Procesul constă în faptul că ne oferim pe noi înşine drept cărămizi în sfânta zidire a Bisericii lui Hristos, care este Sfântul Lui Trup. Dacă partea noastră dinăuntru este compusă din iubirea lui Hristos, gândurile, sentimentele şi voinţa noastră sunt cimentate prin harul lui Hristos. Dacă în mod conştient vom pune această cărămidă a noastră la temelia Bisericii pentru zidirea mai departe, atunci însuşi Creatorul universului va arăta un loc pentru ea, astfel încât nicio furtună să nu o poată clinti sau doborî. În ciuda marii distrugeri care s-a petrecut, este evident că fiecare dintre noi trebuie să începem să ridicăm zidirea de la temelie. Exemplul primilor ziditori ne va oferi modele clare pentru o astfel de lucrare. Gândiţi-vă la ei, cunoaşteţi-i mai bine prin Sfinţii Apostoli, prin sfinţii mucenici şi mărturisitori şi din scrierile Sfinţilor Părinţi ai acelei perioade.”

Episcopul Damaschin a întors gândurile prietenilor şi cinstitorilor săi la vremea mucenicilor şi mărturisitorilor, pentru că, după o mie de ani de istorie a creştinismului în Rusia, Biserica a fost aruncată înapoi în vremurile de dinaintea lui Constantin cel Mare, în vremurile lui Nero şi Diocleţian.

„Să punem propriile noastre cărămizi la temelia de neclintit a dreptăţii lui Hristos, a dumnezeiescului Adevăr, a mântuirii veşnice. Fără vorbă multă, fără expresii răsunătoare, creaţi mai întâi un mic nucleu de câţiva oameni care se luptă pentru Hristos, care sunt pregătiţi să pună început bun idealului evanghelic în vieţile lor. Uniţi-vă în jurul unui păstor vrednic pentru o povăţuire harică şi lucraţi fiecare în mod separat şi toţi împreună pentru o slujire şi mai mare a lui Hristos... Câţiva oameni uniţi într-o astfel de viaţă formează deja o mică biserică, Trupul lui Hristos, în care locuiesc Duhul şi Iubirea lui Hristos... Dacă nu devenim părţi ale Trupului lui Hristos, templul Duhului Său de Viaţă Dătător, atunci acest Duh Se va îndepărta de lume şi rezultatul firesc vor fi zvârcolirile înfricoşătoare ale trupului muribund al lumii.”

Episcopul Damaschin credea în victoria creştinismului: „Reflecţiile voastre cu privire la dimineaţa şi seara creştinismului sunt incorecte, deoarece par să excludă prezenţa zilei. Eu privesc altfel situaţia. Scopul Bisericii este o luptă neîntreruptă; de aceea se numeşte «Biserică luptătoare», luptându-se cu împăratul acestei lumi – adică împotriva tuturor celor care prin orice mijloace şi modalităţi apasă duhul omului, îl îndoaie, de parcă l-ar amesteca în materie, înăbuşind treptat în el chemarea cerului, îl lipsesc până şi de oportunitatea de a-şi simţi adevărata sa natură, adevăratul scop al vieţii lui în această lume, şi chiar îl învârtoşează împotriva Luminii veşnice. Pentru duhul care s-a lipit de cele pământeşti, chiar şi acum Lumina devine dureros de chinuitoare, motiv pentru care are loc o răzvrătire împotriva Luminii, un efort de a stinge şi ultimele ei raze din această lume. Toate acestea sunt conţinute într-un singur cuvânt: răul. Cât timp se mai duce o luptă conştientă cu aceste condiţii de viaţă pe domeniul împăratului acestei lumi, o luptă cu răul, tot atât va dura «ziua» Bisericii lui Hristos... Este înveselitor să realizezi că doar această lumină are însuşirea de viaţă dătătoare de a crea necontenit, aprinzând nobile candele ale Luminii în mijlocul întunericului care, după cât se pare, a acoperit deja totul. Prin urmare, fie ca întunericul să acopere temporar pământul (de la ceasul al şaselea până la al nouălea), fie ca şi candelele unor anumite Biserici să fie ascunse sub obroc, ca să nu fie stinse de vârtejul satanic (aşa cum s-a întâmplat cu majoritatea). După o scurtă perioadă de odihnă de la Domnul (poate chiar atunci când întunericul îşi va imagina că lucrarea sa a fost terminată), candelele se vor arăta, vor veni laolaltă, vor aprinde multe alte candele care fuseseră stinse, se vor uni într-o mare flacără a credinţei, care, când

se vor face eforturi de a o stinge, va arde încă şi mai strălucitor; pentru că mulţi dintre cei care au fost stinşi şi au simţit chinul întunericului şi frigul tartarului vor prefera să ardă pe rugul flăcării credinţei decât să fie din nou cufundaţi în întuneric.”

Dar toate acestea sunt utopii; ce se poate spune despre realitatea sovietică în momentul de faţă? „Şi, astfel, suntem o minoritate... Ce înseamnă aceasta pentru noi? Trebuie să ne retragem din faţa ateismului militant? Să nu fie aceasta! Indiferent de cât de puţini am fi, întreaga putere a făgăduinţei lui Hristos cu privire la invincibilitatea Bisericii rămâne cu noi. Cu noi este Hristos, Biruitorul morţii şi al iadului. Istoria creştinismului ne arată că în toate perioadele când ispitele şi ereziile au tulburat Biserica, purtătorii adevărului Bisericii şi cei care l-au exprimat au fost puţini, dar aceşti puţini, cu focul credinţei lor şi cu statornicia lor zeloasă în adevăr, i-au aprins treptat pe toţi... Acelaşi lucru se va întâmpla şi acum dacă noi, cei puţini, ne vom împlini datoria înaintea lui Hristos şi a Bisericii Sale până la sfârşit.”

„Mărturisirea neînfricată a credinţei şi nădejdii şi o statornicie neclintită în legile Bisericii sunt cel mai convingător refuz al devierii serghianiste şi sunt un obstacol de netrecut pentru puterile ostile îndreptate împotriva Bisericii. *Nu te teme, turmă mică, pentru că a binevoit Tatăl vostru să vă dea împărăţia*.”

Deja în această perioadă a vieţii sale în Starodub, episcopul Damaschin îi familiariza treptat pe prietenii şi adepţii săi cu ideea că creştinismul va fi nevoit să meargă în catacombe pentru a se păstra în puritate şi în frumuseţe duhovnicească nestricată. Cu cât trăia mai mult în libertate, cu atât se destrămau iluziile sale privind posibilitatea influenţării maselor de oameni care, nu cu mult înainte de aceasta, erau numite poporul „purtător de Dumnezeu”. Dar această idee s-a copt deplin abia la Solovki. După ce s-a întors din detenţia de la Solovki, el era un partizan convins al despărţirii de Mitropolitul Serghie şi trecerii Bisericii Ortodoxe la o existenţă semi-legală, iar apoi cu desăvârşire în catacombe (ilegală).

CELE DIN URMĂ EXILURI ALE EPISCOPULUI DAMASCHIN

În noiembrie 1929, episcopul Damaschin a fost din nou arestat. De această dată, închisoarea sa a fost Solovki. Acolo, episcopul Damaschin a întâlnit mulţi care gândeau la fel ca el, cu care mai înainte se cunoscuse doar prin corespondenţă. Din nefericire, în această perioadă era foarte dificil să porţi corespondenţă cu episcopul Damaschin – scrisorile nu ajungeau şi răspunsurile nu erau primite. După ce a fost eliberat, în 1934, episcopul Damaschin nu a spus aproape nimic despre şederea sa

la Solovki, cu excepţia faptul că foamea îi forţa pe cei de la Solovki să strângă de pe ţărm tot felul de scoici şi melci pentru a se hrăni cât de cât. Aceasta era perioada colectivizării forţate a agriculturii şi a foametei îngrozitoare cauzată de ea.

A mai fost un lucru pe care episcopul Damaschin l-a menţionat cu privire la şederea sa în Solovki: pentru a se odihni din „ospiciul" care îl înconjura, el mergea în pădure. Acolo, aşa cum povesteau alţi exilaţi din aceeaşi perioadă, îl găseau în genunchi, cufundat în rugăciune profundă.

Evident, experienţa vieţii în Starodub şi contactul direct cu lumea lagărelor de concentrare (în comparaţie cu care chiar şi Poloi părea rai), unde deţinuţii politici erau amestecaţi şi uneori socotiţi mai răi decât criminalii, a lăsat o urmă adâncă în gândirea ulterioară a episcopului Damaschin. Deja se îndepărta de orice activitate de largă răspândire: nu mai scria scrisori lungi, adresate unui cerc mare de credincioşi. El a devenit convins că, în condiţiile realităţii sovietice şi depravării generale, nu era posibilă decât o Biserică în catacombe. Şi, lucrul cel mai important: el a văzut exodul în masă de la religie, succesul propagandei antireligioase, ateismul care se răspândea peste tot. Acum nu se mai putea spera la salvarea unei majorităţi, ci a unei minorităţi.

În 1934, credincioşii erau o turmă mică: aceştia nu erau cei chemaţi, ci erau cei aleşi. Cineva trebuia să se gândească la binele acestei turme mici; episcopul Damaschin şi-a găsit mica turmă în ultima sa călătorie la Kiev. A mers prin oraşele pe care le cunoştea, i-a vizitat pe cei care gândeau ca şi el şi a descoperit şi alţii.

În timp ce era în Kiev, episcopul Damaschin l-a chemat pe un anumit protopop, un profesor la Academia Teologică din Kiev, să se alăture micii sale turme. Protopopul a refuzat categoric: nu va merge în catacombe, ci va rămâne în bisericuţa lui... Dintr-un motiv oarecare, refuzul acestui protopop l-a şocat foarte mult pe episcopul Damaschin. El a făcut un atac de cord. Se putea, oare, ca nici acum – după mai bine de şase ani de la publicarea Declaraţiei – să nu fie clar că, în locul „legalizării" Bisericii, era o *lichidare* a Bisericii, care se desfăşura în ritm alert? Ce mai era de sperat aici?

Prietenii şi admiratorii episcopului Damaschin au încercat să ţină secret domiciliul său. Dar cum puteau să-l protejeze pe vlădica, dacă el nu îşi scotea rasa, nu îşi rădea barba sa lungă şi, după atâţia ani, continua să se poarte ca un episcop şi mergea prin Kiev „incognito" cu bastonul de episcop, când i se interzisese cu desăvârşire să apară în Ucraina! El nu ştia să se ascundă. El gândea aşa: „Suntem toţi ca nişte oi de junghiere".

Chiar şi mai înainte, curând după publicarea Declaraţiei Mitropolitului Serghie, episcopul Damaschin se gândise la soarta Bisericii Ortodoxe Ruse oglindită în imaginea a două dintre bisericile din Apocalipsă:

cea din Filadelfia şi cea din Laodiceea. Biserica Patriarhului Tihon era cea din Filadelfia: *Iar îngerului Bisericii din Filadelfia scrie-i: ... Deşi ai putere mică, tu ai păzit cuvântul Meu şi nu ai tăgăduit Numele Meu* (Apoc. 3: 7-8). *Pe cel ce biruieşte îl voi face stâlp în templul Dumnezeului Meu şi afară nu va mai ieşi şi voi scrie pe el Numele Dumnezeului Meu, şi numele cetăţii Dumnezeului Meu... şi Numele Meu cel nou* (Apoc. 3: 12).

Şi, lângă Biserica din Filadelfia, Biserica din Laodiceea – cea a Mitropolitului Serghie: *Iar îngerului Bisericii din Laodiceea scrie-i: ... Te sfătuiesc să cumperi de la Mine aur lămurit în foc, ca să te îmbogăţeşti... şi să nu se dea pe faţă ruşinea goliciunii tale, şi alifie de ochi, ca să-ţi ungi ochii şi să vezi* (Apoc. 3: 14-18).

Episcopul Damaschin le-a cerut celor care îl urmau ca, pe cât se poate, să nu lucreze în serviciul guvernamental. Oricine poate să coasă, să lucreze acasă. Oricine poate să se ocupe cu orice alt meşteşug, să se ocupe cu aceasta, ca să poată trăi o viaţă creştină şi să fugă de rău. *Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioşilor*. „Este mai bine să fii mulţumit cu puţin şi să-ţi păstrezi libertatea duhului.”

URCUŞUL CĂTRE CETATEA CEREASCĂ A LUI DUMNEZEU

În toamna anului 1934, episcopul Damaschin a fost arestat din nou. Dar, ce contrast cu anii anteriori – fără pachete, fără mâncare, fără haine, fără bani! Nu se permitea corespondenţa. Oricine dispărea în spatele gratiilor era şters din viaţă pentru totdeauna.

Multe luni mai târziu au apărut zvonuri că episcopul Damaschin se afla în acea perioadă într-o fermă colectivă din Kazahstan şi lucra pe post de contabil. Încet au venit alte zvonuri că episcopul Damaschin fusese transportat de diferite escorte în nord şi apoi din nou în sud. Iubitul său fiu duhovnicesc era cu el – părintele Ioan Sm. –, un preot uimitor, un predicator minunat, un mărturisitor care aproape că-şi ieşise din minţi după primul său exil, când a fost bătut fără milă, în special în cap. Nu putea munci. Episcopul Damaschin şi-a aruncat sacul cu lucruri, le-a dat unor credincioşi şi l-a luat pe părintele Ioan pe umerii săi; aşa au mers spre nord. După aceea, au încetat să mai vină veşti. Ultima veste a venit în 1935: în Kazahstan, episcopul Damaschin a fost arestat şi din nou trimis în Siberia. După aceasta, linişte deplină.

După teroarea din vremea lui Ejov în anii ’30 se răspândise o legendă despre moartea episcopului Damaschin. El a fost luat cu obişnuita escortă în nordul îndepărtat. Undeva, pe ţărmul unui mare râu siberian, toamna târziu el aştepta o navă. În ultimul moment a fost adus un alt preot, îmbrăcat într-o reverendă subţire – a fost adus în ceea ce purta

când a fost arestat. Episcopul Damaschin şi-a scos propria lui rasă şi cu aceste cuvinte: „Oricine are două haine, să îi dea celui ce nu are nici una”, a pus-o pe preot. Dar sănătatea sa ruinată nu putea rezista la frig şi, chiar acolo, pe nava pe care escorta avea să călătorească mai multe zile, el a murit. Trupul său a fost înfăşurat şi trimis în adâncul marelui râu siberian.

Dar avem şi o altă versiune a morţii episcopului Damaschin: a fost întemniţat într-o închisoare siberiană. Din celula comună a fost pus în izolare – fără ferestre, fără lumină. Pe podeaua acestei celule era apă îngheţată, şi pereţii erau acoperiţi cu gheaţă. În acest frig şi întuneric, poate şi fără mâncare, episcopul Damaschin a stat până când picioarele lui i-au degerat şi s-a instalat cangrena... Este dificil să-ţi imaginezi fără groază toate zilele înfricoşătoare ale chinului – ca cel din Ghetsimani – pătimit de episcopul Damaschin. În infirmeria închisorii, episcopul Damaschin a murit din cauza acestei cangrene.

În secolul al XX-lea, poporul ortodox rus în patria sa a fost de faţă la ridicarea Bisericii pe Golgota, la răstignirea ei, la moartea ei pe cruce, la punerea ei în mormânt până la strălucita înviere, după voia lui Dumnezeu. Tot restul lumii, care încă se mai numeşte pe sine creştină, a trecut pe lângă piciorul crucii pe care Biserica Ortodoxă Rusă era răstignită – cu indiferenţă, cu răceală, uneori chiar cu dispreţ, exact la fel cum au trecut cărturarii şi fariseii. Nimeni nu a umezit un burete ca să-i potolească setea înaintea morţii. Nimeni nu a învelit-o în giulgiu curat şi nici nu i-a adus miresme. Nici măcar unul dintre patriarhii răsăriteni, cu care guvernul rus fusese atât de plin de mărinimie, nu a făcut aceasta. Pentru ei, într-adevăr, Moscova fusese a Treia Romă, care îi susţinuse moral, material şi politic.

În Europa, oamenii nu erau în stare să înţeleagă un lucru: tragedia Bisericii Ortodoxe Ruse nu era decât începutul tragediei întregii Creştinătăţi. Atacul împotriva creştinismului este efectuat din două părţi şi cleştele se închide. Pe frontul ideologic se conduce din interior lucrarea abilă a înlocuirii creştinismului cu anti-creştinismul, folosind termenii şi formele creştine şi bisericeşti pentru succesul mai mare al propagandei bolşevice. Pentru acest scop a fost proclamată chiar şi compatibilitatea între comunism şi creştinism.

Biserica Ortodoxă Rusă, timp de mai bine de 50 de ani, a purtat crucea mărturisirii şi, prin rugăciunile marilor ei mărturisitori din vremurile noastre, porţile iadului nu o vor zdrobi. Într-o scurtă conversaţie, arhiepiscopul sârb Nicolae de Ohrida (Velimirovici) a spus în legătură cu Biserica rusă: „În momentul de faţă, înaintea tronului Celui Atotputernic glasurile ruşilor le acoperă pe toate celelalte!”

15. Mitropolitul Chiril de Kazan
PRIMUL LOCŢIITOR AL PATRIARHULUI TIHON

Pomenit la 26 ianuarie (†1937?)

Domnul a păstrat pentru oamenii Săi aleşi un episcop care nu a fost de acord să-şi lepede credinţa de dragul păcii cu duşmanii Bisericii lui Hristos. Fie numele lui binecuvântat în neam şi în neam.

Serghei Nilus

Înaintea morţii sale, Patriarhul Tihon a lăsat un document cu privire la succesorul său temporar, locţiitorul, care avea să ocupe tronul patriarhal până când putea fi ales în mod liber un nou patriarh pentru Rusia. Programul comunist care se impunea mult pătimitoarei Sfinte Rusii, şi care nu era de fapt ateu, ci mai degrabă anti-teist, făcuse deja extrem de puţin probabilă o astfel de alegere liberă. În alegerea ierarhilor succesori, patriarhul mucenic a indicat calea pe care trebuia să o urmeze Biserica: aceşti bărbaţi erau renumiţi în special pentru ortodoxia strictă a credinţei şi pentru curajul mărturisirii, calităţi care îi pregăteau să fie mari mărturisitori – aşa cum a avut Biserica în perioada timpurie a existenţei sale în catacombe. Primul dintre aceşti stâlpi ai ortodoxiei ferme şi pure era Mitropolitul Chiril de Kazan, figură impunătoare în Biserica rusă şi un susţinător al Bisericii din catacombe.

Născut la 26 aprilie 1863, Constantin Smirnov a absolvit Academia Teologică din Petersburg în 1887. După căsătorie a fost hirotonit preot, dar curând a rămas văduv şi a fost tuns în monahism şi numit la conducerea misiunii ortodoxe din Urmia. În 1904 a fost hirotonit episcop de Gdov, vicar al eparhiei Petersburg, unde a fost foarte apropiat duhovniceşte de marele luminător al secolului al XIX-lea, Sfântul Ioan de Kronstadt. Sfântul păstor era foarte ataşat de tânărul ierarh şi, ca ultimă dorinţă, Sfântul Ioan a cerut ca înmormântarea lui să fie slujită şi să fie înhumat de nimeni altul decât de tânărul episcop Chiril. Când sfântul a murit, în 1908, episcopul Chiril i-a împlinit cererea cu mare dragoste şi grijă, punându-i trupul în sicriu şi fiind protos la slujba de înmormântare care a urmat, chiar dacă erau prezenţi şi mulţi alţi ierarhi mai în vârstă. Sfântul Ioan cunoştea bine şi respecta măsura duhovnicească înaltă a episcopului Chiril.

În timpul praznicului Bobotezei în Petersburg, în 1909, episcopul Chiril s-a arătat ca un luptător uimitor pentru adevărul Bisericii şi pentru tradiţie. Sub influenţa presiunilor „ştiinţifice” lumeşti, s-a decretat oficial că toată apa care avea să fie binecuvântată pentru sărbătoare în

Mitropolitul Chiril de Kazan, ca tânăr episcop vicar în eparhia Petersburg

eparhia Petersburg trebuia să fie fiartă mai înainte şi, astfel, agheasma mare trebuia să fie făcută peste oalele aburinde. Un scriitor bisericesc sincer din acea vreme a notat: „Se arăta mai multă credinţă în lemnele necesare pentru a fierbe apa şi a omorî microbii decât în Dumnezeu. Din fericire, cu toate acestea, nu toţi au dat înapoi de la ancora mântuirii noastre şi, în acelaşi Petersburg, Domnul a păstrat pentru cei aleşi ai Săi un singur episcop care nu a fost de acord să-şi cedeze credinţa de dragul păcii cu duşmanii Bisericii lui Hristos. Dacă aceste rânduri vor vedea vreodată lumina tiparului, fie ca ele să păstreze numele credinciosului slujitor al lui Dumnezeu şi arhipăstor, pentru întărirea credinţei şi a evlaviei printre fraţii copleşiţi. Chiril de Gdov este numele acestui episcop. Fie numele lui binecuvântat în neam şi în neam". Sfidând avertismentele poliţiei, episcopul Chiril a binecuvântat apele râului Neva la Lavra Sfântul Alexandru Nevski direct printr-o gaură în gheaţă. Poliţia locală, cu toate acestea, a luat măsuri pentru a se asigura ca nimănui să nu i se permită să ia apă din „Iordan".

Tot în 1909, aparent fără legătură cu acest incident, episcopul Chiril a fost transferat în eparhia Tambov. Aici a fost în întregime responsabil cu pregătirile pentru canonizarea Sfântului Pitirim din Tambov, care a avut loc în 1914, cu mare solemnitate, în catedrala sa. După aceasta, a devenit arhiepiscop.

În timpul Revoluţiei, a fost unul dintre ierarhii conducători ai întregii Biserici ruse, având un rol important în Sinodul a toată Rusia din 1917-1918. Raportul său la acest Sinod privind „educaţia publică", pe care l-a pregătit după ce a avut de-a face cu guvernul provizoriu şi după ce a vorbit personal cu Kerenski, a arătat planurile cu adevărat anti-creştine ale celor care îl detronaseră pe ţar şi încercau să educe viitoarele generaţii fără influenţa Bisericii.

Când a fost numit mitropolit de Kazan, a fost imediat arestat (în 1919), astfel încât a revenit pe scaunul mitropolitan numai după ce a executat o sentinţă de întemniţare în 1920. După mai multe luni în Kazan, el a fost arestat din nou, din cauza implicării sale în Organizaţia Americană pentru Ajutorare, care îi aproviziona cu mâncare pe cei care mureau din pricina foametei cauzate de Revoluţie. În această lucrare, Mitropolitul Chiril avea multe ajutoare devotate, dintre care unul, viitoarea stareţă Iuvenalia (a cărei responsabilitate principală era să ofere mâncare şi ajutor episcopilor întemniţaţi), ne-a lăsat o relatare care aduce lumină asupra condiţiilor din catacombă în care adevăraţii arhipăstori ai lui Hristos trebuiau să aibă grijă de turmele lor în acea perioadă:

„În 1919, episcopul Gurie a fost arestat; el era prorector (la Academie) în Kazan când Mitropolitul Chiril a fost rector. Prin urmare, mitropolitul (care se afla în Moscova) m-a chemat în legătură cu trimiterea unor anumite lucruri Vlădicăi Gurie. Aşa cum s-a dovedit, căzuse de

acord cu dânsul dinainte despre modul în care Sfintele Taine aveau să-i fie trimise în închisoare. Pentru aceasta, el mi-a dat o cutiuţă cu ceea ce părea să fie mici bucăţi de pâine şi a spus că acestea trebuiau să fie înregistrate printre celelalte alimente care urmau să fie trimise. M-am supărat că a trebuit să iau Sfintele Daruri cu mine şi, în general, pentru faptul că trebuia să le duc, şi i-am spus aceasta vlădicăi. Atunci el mi-a răspuns: «Ce-ţi baţi tu capul cu asta? Eu te trimit!». Dar, gândindu-se puţin, mi-a propus să iau Sfintele Taine de la dânsul dimineaţa devreme, în ziua când trebuia să duc pachetele pentru Vlădica Gurie în închisoarea Butirka. Aşa au decurs lucrurile. Curând am ajuns să merg cu pachete la Vlădica Chiril însuşi, dar nu pentru multă vreme. În 1920, Mitropolitul Chiril se afla în închisoarea Taganka. În aceeaşi închisoare, în acea perioadă, poate chiar în aceeaşi celulă, se aflau Vlădicii Teodor şi Gurie. În închisoarea Taganka, vechile reguli mai erau încă în uz: pentru comportare bună, deţinuţii erau numiţi sau treceau la categoria «reeducaţilor» şi se bucurau de anumite privilegii. În închisoarea Taganka erau cinci deţinuţi în această categorie: Mitropolitul Chiril, arhiepiscopul Teodor, episcopul Gurie, Alex Dim. Samarin şi Vladimir Teodorovici Djunkovski. Pe lângă vizitele generale obişnuite, li se permitea o dată pe săptămână, într-o zi anume, să primească vizitatori cu gratiile ridicate. De obicei, la vizitele generale, când mulţi oameni vorbeau cu deţinuţii prin gratii duble, era aproape imposibil să conversezi din cauza zgomotului şi a strigătelor. În afară de aceasta, aceste întâlniri durau doar cinci minute. Pe de altă parte, vizitele la cei «reeducaţi» durau cincisprezece minute şi se puteau da lucruri chiar în mâinile deţinuţilor. În aceste circumstanţe a trebuit de multe ori să vorbesc şi să-i dau Mitropolitului Chiril anumite lucruri. Când mitropolitul se afla în exil, am putut să-l ajutăm nu doar cu pachete, ci oferindu-i cărţi de slujbe."

La un moment dat, când Mitropolitul Chiril se afla în exil în Turukhan, el a locuit împreună cu arhiepiscopul Atanasie Saharov, în a cărui biografie găsim câteva informaţii despre suferinţele Mitropolitului Chiril.

În timpul exilului lor comun, cei doi arhipăstori obişnuiau să se roage împreună. Odată, când episcopul Atanasie era la izolare şi se afla în mare dificultate, Mitropolitul Chiril a început să se roage pentru el, folosind pravila de rugăciune a Cuviosului Partenie de la Kiev şi alternând cu citirea Evangheliilor. Pe neaşteptate, episcopul Atanasie a fost eliberat. Detenţia sa fusese atât de scurtă, încât Mitropolitul Chiril încă nu terminase de citit Evanghelia Sfântului Ioan – pe aceasta au terminat-o de citit împreună.

Episcopul Atanasie a păstrat pentru tot restul vieţii cele mai frumoase şi mai dragi amintiri despre Mitropolitul Chiril. Îi plăcea să povestească întâmplări despre dânsul, printre care şi următoarele:

„În 1924, pe când Patriarhul Tihon încă mai trăia, Vlădica Chiril se întorcea din exilul din regiunea Ziryansk. Fusese chemat la Moscova, ca să apară în faţa ministrului sovietic al cultelor, Eugen Tutchkov, cu instrucţiuni explicite de a nu vizita pe nimeni în drumul său. Cu toate acestea, când Mitropolitul Chiril a ajuns în Moscova, el a mers mai întâi de toate la patriarh, care tocmai semnase un acord de acceptare a comuniunii cu renovaţionistul Krastinski. Când Mitropolitul Chiril l-a întrebat despre motivul pentru care fusese de acord cu o acţiune atât de neortodoxă, Patriarhul Tihon i-a spus:

„Mă doare inima că atât de mulţi arhipăstori sunt întemniţaţi. Autorităţile îmi promit că îi eliberează dacă îl accept pe Krastinski."

La aceasta, Mitropolitul Chiril a răspuns:

„Preafericirea voastră, nu vă faceţi griji cu privire la noi, arhipăstorii. Singurul nostru folos acum este în închisori."

La auzul acestor cuvinte, patriarhul a tăiat numele lui Krastinski de pe documentul recent semnat. Mai târziu, la întâlnirea Mitropolitului Chiril cu Tutchkov, când a fost discutat subiectul Krastinski, Tutchkov i-a reproşat cu insolenţă că nu a ascultat de patriarh, care a vrut să-l accepte pe Krastinski.

„Nu vă înţeleg, a spus vlădica. Exact acum un an, chiar în acest loc, m-aţi acuzat de ascultare excesivă faţă de patriarh, iar acum pretindeţi exact opusul."

După moartea patriarhului, nu a existat nicio posibilitate legală de convocare a Sinodului pentru alegerea unui nou patriarh: cei mai mulţi ierarhi erau în închisoare sau în exil. Pe lângă aceasta, era greu de conceput că Tutchkov le-ar fi permis să convoace un sinod.

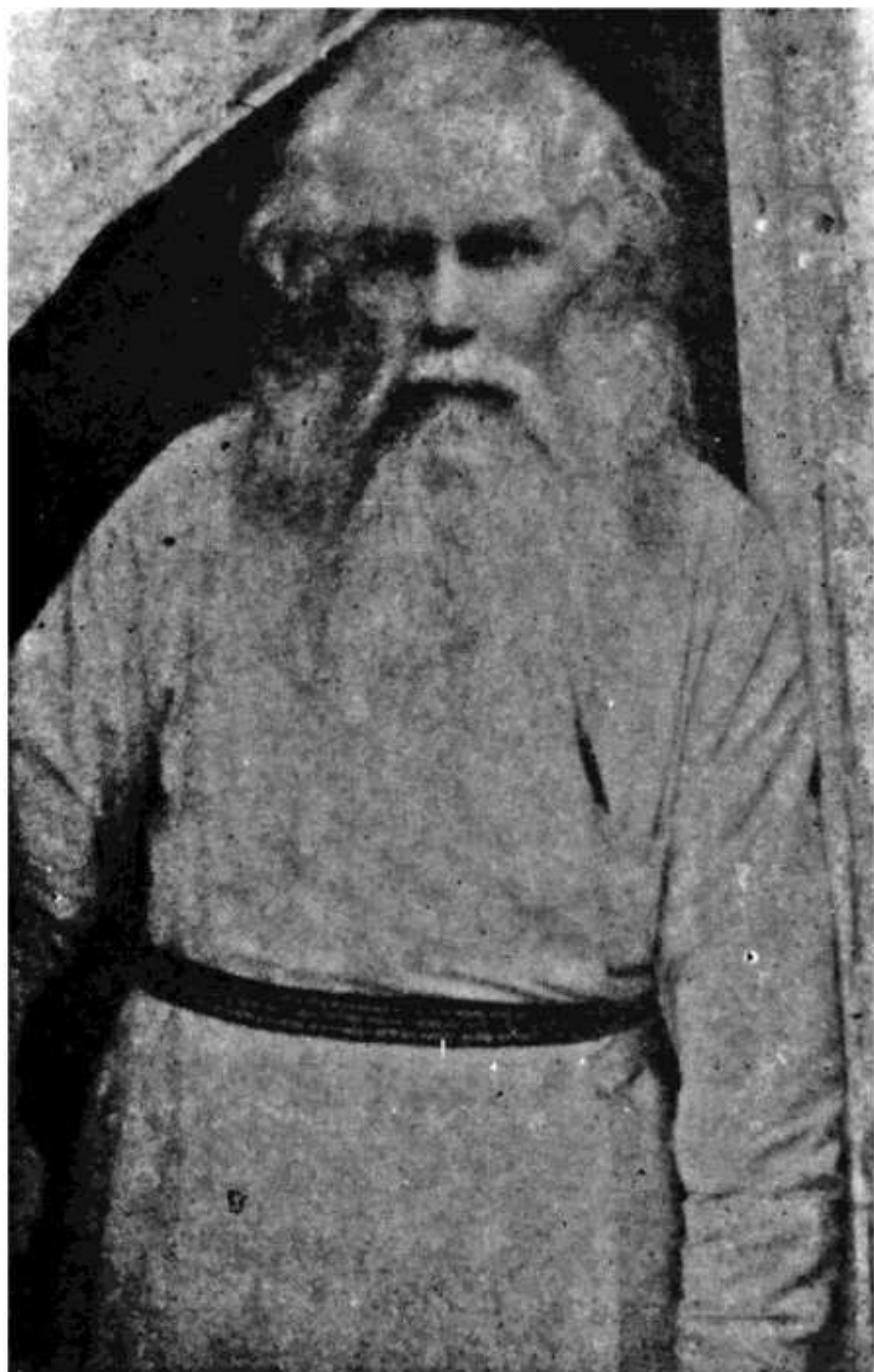
Arhiepiscopul Ilarion Troiţki, care se afla pe atunci în lagărul de concentrare de la Solovki, a propus ca alegerea noului patriarh să se facă prin strângerea de semnături de la diferiţi arhiepiscopi. Împreună cu episcopii care se aflau la Solovki şi împărtăşeau aceleaşi păreri, el a scris un apel pe această temă către ceilalţi episcopi ai Bisericii ruse. În acest apel, el recomanda să fie ales patriarh Vlădica Chiril. Un episcop care urma să fie eliberat de la Solovki a pus acest apel într-o valiză care avea un fund fals şi astfel a fost strecurat afară din lagăr. Un număr destul de mare de semnături fuseseră strânse în favoarea candidaturii Mitropolitului Chiril. Dar, imediat ce acest apel a ajuns în mâinile Mitropolitului Serghie (în 1927), a fost adus la cunoştinţa autorităţilor şi a fost imediat înăbuşit. Acelor episcopi ale căror semnături apăreau în apel li s-au înăsprit pedepsele. La fel, iniţiatorul apelului nu a rămas nepedepsit. Încă bolnav şi abia ţinându-se pe picioare după un atac de tifos, arhiepiscopul Ilarion a fost trimis sub escortă în Leningrad, într-un frig cumplit, doar cu o simplă rasă pe el. Ajungând la destinaţie, el a murit curând.

Înainte ca Mitropolitul Serghie să devină „locţiitor patriarhal”, Tutchkov a oferit această poziţie ierarhilor aleşi de Patriarhul Tihon ca succesori ai săi, adică Mitropoliţilor Agatanghel şi Chiril. S-a spus că Mitropolitul Agatanghel fusese oprit de la aceasta de către o nebună pentru Hristos pe care o cinstea mult, Xenia cea oarbă din oraşul Rybinsk. Ea îi spusese: „Dacă accepţi aceasta, vei pierde tot ceea ce ai dobândit înainte”.

Când Tutchkov l-a chemat pe Mitropolitul Chiril, cel din urmă ar fi acceptat această funcţie, dacă nu ar fi fost următoarele condiţii impuse de autorităţile comuniste: „Dacă noi hotărâm să înlăturăm anumiţi arhiepiscopi, a spus Tutchkov, veţi fi obligat să ne ajutaţi”. La aceasta, Mitropolitul Chiril a răspuns: „Dacă se găseşte că ierarhul a încălcat canoanele bisericeşti, atunci da; dar, dacă nu este aşa, îi voi spune: «Frate, eu nu am nimic împotriva ta, dar autorităţile sovietice îmi cer să te îndepărtez şi sunt obligat să fac astfel»”. La aceasta, Tutchkov a replicat: „Nu, nu, nu aşa. Va trebui să-l faci să creadă că faci aceasta după propria ta voie şi va trebui să găseşti anumite pretexte pentru îndepărtarea lui”. În aceste condiţii, bineînţeles, Vlădica Chiril a refuzat să accepte tronul patriarhal. Se spune că atunci i-a spus lui Tutchkov: „Ascultă, Eugen, tu nu eşti cleric, iar eu nu sunt bomba cu care speri tu să arunci în aer Biserica rusă dinăuntrul ei.”

Mitropolitul Chiril a fost imediat exilat. El a fost dus la locul său de exil într-o mică barcă pe râul Vişegda superior. Gărzile armate care îl conduceau nu s-au deranjat să-l hrănească şi doar vâslaşul, din milă, i-a dat pe ascuns ierarhului suferind nişte pâine. Când au ajuns la destinaţie, Mitropolitul Chiril a fost lăsat în grija proprietarului unei mici colibe din lemn. Acesta a fost instruit să nu-i dea nimic mitropolitului. Cumva, Vlădica Chiril şi-a confecţionat o undiţă şi a reuşit să prindă nişte peşte, pe care l-a fiert într-o cutie de conserve veche. Se afla într-o astfel de stare de agonie – atât din cauza epuizării fizice, cât şi din cauza chinului psihologic –, încât a izbucnit în lacrimi amare când maica Evdochia, care îi era credincioasă, după ce l-a căutat prin acele locuri sălbatice, în cele din urmă a reuşit să ajungă la dânsul şi l-a văzut stând pe mal pescuind astfel.

Protoiereul Mihail Polski spune câteva cuvinte despre ce s-a petrecut mai departe cu Mitropolitul Chiril: „La interogatoriile GPU, discuţiile se derulează pe subiecte generale şi disputele religioase sunt chiar plănuite. Dacă modul de gândire şi cunoştinţele îţi sunt descoperite, să nu mai zicem de opinii cu privire la activităţile autorităţilor, devii un individ periculos fără doar şi poate. Fericit este cel care se preface că este prost, incapabil să răspundă ceva. Mitropolitul Chiril de Kazan, în timpul anilor exilului său interminabil, a avut două săptămâni de libertate chiar în Moscova. Agentul GPU i-a cerut să-şi exercite influenţa asupra

Mitropolitul Chiril de Kazan, fotografiat în cortul său din exil

patriarhului fie în chestiunea răspunsului către arhiepiscopul de Canterbury, fie în alte chestiuni. Nu-mi amintesc care. Mitropolitul a suferit în tăcere de multe ori examinările meschine ale agentului, dar în cele din urmă i-a spus: «O, ce deştept eşti». Agentul înnebunit i-a dat Mitropolitului Chiril doar o oră ca să se pregătească. Mitropolitul a fost trimis mai întâi la Ust-Siolsk şi, apoi, în primăvara anului 1925, într-o pădure deasă la care a ajuns abia după două săptămâni de călătorie într-o barcă pe un râu. Nu i s-a dat nimic de mâncare, a fost lăsat să doarmă în frig în afara cabanelor în care se adăposteau agenţii; a fost tras de barbă şi batjocorit în aşa fel încât a început să-şi ceară moartea. A petrecut un an sub supravegherea unui comunist într-o pădure, unde erau doar două cabane de vânătoare" (*Starea Bisericii în Rusia sovietică*, pp. 42-43).

În 1924, când Mitropolitul Chiril refuzase să se alăture Bisericii Vii, şeful poliţiei secrete, Tuchkov, i-a promis că „va putrezi în închisoare"; şi, într-adevăr, pentru restul vieţii sale a mers din închisoare în exil şi în exiluri şi mai îndepărtate. Fiind în exil în 1925, când Patriarhul Tihon a murit, nu a putut prelua responsabilităţile de locţiitor, şi această poziţie a revenit celui de-al treilea locum tenens ales de patriarh, Mitropolitul Petru de Krutiţa. Când înlocuitorul celui din urmă, Mitropolitul Serghie, şi-a publicat infama Declaraţie în 1927, Mitropolitul Chiril se afla în exil într-un oraş îndepărtat în Turukhan, în nordul îndepărtat, dincolo de Cercul arctic, suferind de o boală de rinichi. De acolo a trimis scrisori sincere atât Mitropolitului Serghie, cât şi episcopului Damaschin de Glukhov (care se afla în exil în aceeaşi regiune), rupând comuniunea cu Mitropolitul Serghie, declarându-i actele ca nule şi fără valoare şi afirmând că acesta îşi depăşise autoritatea prin instituirea unei politici bisericeşti cu totul noi, fără consultarea locţiitorului patriarhal. Secretarul episcopului Damaschin din acea vreme, E. Lope, care a publicat o astfel de scrisoare, afirmă de asemenea, că, „în 1931, toţi episcopii din exil îl recunoşteau pe Mitropolitul Chiril, iar nu pe Mitropolitul Serghie, în calitate de întâi-stătător al Bisericii Ortodoxe (Ruse)" (*Episcopi mărturisitori*, p. 35).

Conform informaţiilor primite din Uniunea Sovietică în 1937, Mitropolitul Chiril a fost omorât în exil în acea perioadă prin ordine primite direct de la Moscova, la începutul epurării lui „Ejov", ca fiind „principalul susţinător" al Bisericii din catacombe.

EPISTOLELE MITROPOLITULUI CHIRIL

Cel mai remarcabil dintre ierarhii Bisericii Ortodoxe Ruse după moartea Patriarhului Tihon a fost, fără îndoială, Mitropolitul Chiril de Kazan. Fiind ales de către Patriarhul Tihon ca primul dintre cei trei loc-

Mitropolitul Petru de Kruțița în timpul exilului.

Mitropoliții Chiril și Antonie, Patriarhul Tihon și Mitropolitul Arsenie în timpul Sinodului Bisericilor a toată Rusia, din 1917-1918, și alegerea Patriarhului.

ţiitori care aveau să-i ia locul în cazul morţii sale sau a retragerii din pricina vreunei neputinţe, el a fost desemnat, de asemenea, şi de marea majoritate (72) a episcopilor în 1926, într-o încercare nereuşită de numire a unui nou patriarh printr-o alegere secretă. Fiind în exil în anii de după 1925, el nu a putut să ocupe poziţia de locţiitor patriarhal, care, în consecinţă, a trecut la celălalalt candidat indicat de Patriarhul Tihon, Mitropolitul Petru de Krutiţa, dar vocea sa a rămas totuşi cea mai autoritară în întreaga Biserică rusă din acea perioadă.

Prin urmare, după Declaraţia Mitropolitului Serghie din 1927, era aşteptată cu nerăbdare opinia Mitropolitului Chiril despre acest document şi despre „noua direcţie” bisericească a Mitropolitului Serghie. Această opinie a venit, în cele din urmă, după aproape doi ani, din locul de exil al Mitropolitului Chiril – Turukhan, în nordul îndepărtat. În această scrisoare adresată prietenului său, episcopul Damaschin, şi chiar mai mult în corespondenţa sa ulterioară cu Mitropolitul Serghie şi cu alţi episcopi, până în anul 1934, Mitropolitul Chiril explică, poate mai clar decât oricare altul dintre ierarhii vremii, natura *ecleziologică* a erorii Mitropolitului Serghie. Observaţiile sale cu privire la natura unităţii Bisericii şi a unităţii de cuget, despre necesitatea de a respinge legalismul canonic în Biserică, despre chestiunea ruperii comuniunii şi despre prezenţa sau absenţa harului în patriarhia moscovită şi la cei care s-au separat de ea rămân foarte relevante pentru propriile noastre vremuri.

EPISTOLA nr. 1: 6/19 iunie 1929

(Adresată episcopului Damaschin Cedrick, care, ca şi dânsul, fusese în exil în Turukhan, dar a fost eliberat şi se afla temporar în Starodub. Tradusă, cu câteva omisiuni, după textul rusesc complet din E. Lopeşanskaia, *Ierarhi mărturisitori*, San Francisco, 1971, pp. 27-35. Un text rusesc parţial se găseşte în Lev Regelson, *Tragedia Bisericii Ruse*, Paris, YMCA Press, 1977, pp. 166-168, 466-467. Regelson o datează la 2/15 mai, având ca destinatar pe episcopul vicar de Kazan, Atanasie Malinin; cea din urmă este o scrisoare mai recentă, al cărei conţinut este în cea mai mare parte repetat în scrisoarea mai lungă adresată episcopului Damaschin.)

Hristos în mijlocul nostru! Iubite frate în Hristos, dragă vlădica, preasfinţite episcop!

Scrisoarea dumneavoastră de la 1 martie, grea în conţinut, am primit-o în ziua Odovaniei Învierii. Cu adevărat, Hristos a înviat! Eu am citit ceea ce i-aţi scris părintelui Ioan, mulţumită atenţiei binevoitoare a vecinului meu faţă de mine. Atât ceea ce i-aţi spus părintelui Ioan cât şi

scrisoarea dumneavoastră din martie m-au consolat, nu prin conţinutul lor grav, ci datorită unităţii de suflet şi de gând dintre noi doi, care reiese din faptul că avem aceeaşi opinie despre scandalul bisericesc care se petrece acum...

Stupefacţia credincioşilor privitoare la activitatea administrativ-eclezială a Mitropolitul Serghie şi la Biserica aflată sub conducerea lui a apărut ca urmare a depăşirii autorităţii conferite de titlul de înlocuitor al locţiitorului tronului patriarhal, fapt lesne simţit de credincioşi. Pentru mine personal nu este nicio îndoială că niciun înlocuitor nu poate fi egal în drepturi cu cel pe care îl înlocuieşte şi nici nu poate să-i ia locul. Un înlocuitor este numit pentru a lua decizii în problemele curente, cu o autoritate de decizie definită minuţios de regulile în vigoare, de experienţa anterioară şi de ordinele personale ale celui pe care îl înlocuieşte. Niciunul din aşa-zisele „drepturi de înfiinţare", ca un fel de reformă a instituţiilor existente, înfiinţarea de noi posturi etc., nu pot fi realizate fără a cere mai întâi acordul şi directivele celui care este înlocuit. Iar o schimbare fundamentală a însuşi sistemului conducerii bisericeşti, la care s-a hazardat Mitropolitul Serghie, depăşeşte chiar şi autoritatea locţiitorului însuşi...

(Urmează o discuţie tehnică despre instituţia locţiitorului sub Patriarhul Tihon, pentru a arăta modul în care Mitropolitul Serghie şi-a depăşit autoritatea.)

Prin urmare, până când Mitropolitul Serghie nu anulează sinodul pe care l-a înfiinţat, eu nu pot recunoaşte ca obligatorie pentru mine împlinirea niciunuia dintre decretele sale ecleziastic-administrative, date cu participarea aşa numitului Sinod patriarhal temporar. O astfel de relaţie cu Mitropolitul Serghie şi cu sinodul său nu o înţeleg ca pe o separare de acea parte a Bisericii Ortodoxe conduse de Mitropolitul Serghie, de vreme ce păcatul personal al Mitropolitului Serghie cu privire la conducerea bisericească nu dăunează învăţăturii dogmatice ortodoxe care e respectată şi de către această parte a Bisericii; dar sunt profund întristat că, printre acei episcopi care sunt de acelaşi cuget cu Mitropolitul Serghie în încălcarea iubirii frăţeşti, porecla de „facţiune" şi cea de „schismatici" este deja aplicată celor care nu sunt de acord cu dânsul şi care îl acuză de greşeală.

Eu nu mă separ de nimic sfânt, de nimic ce aparţine în mod real Bisericii. Mă tem doar să mă apropii şi să mă agăţ de ceea ce recunosc ca fiind păcătos la origine şi, prin urmare, mă abţin de la comuniunea frăţească cu Mitropolitul Serghie şi cu arhipăstorii care sunt în acelaşi gând cu dânsul, de vreme ce nu am alte metode de a acuza un frate care greşeşte. Multe încercări (pe care le cunosc) de îndemnuri frăţeşti adresate Mitropolitului Serghie personal de către răposatul Mitropolit Agatanghel, de Mitropolitul Iosif şi de către cei doi vicari ai săi, de arhiepisco-

pul Serafim de Uglich şi de episcopul Victor de Viatka, nu au reuşit să-l întoarcă pe Mitropolitul Serghie la locul său şi către o manieră de acţionare potrivită. Repetarea acestei încercări de a convinge prin cuvinte ar fi inutilă. Prin urmare, eu consider că îndepărtarea de la comuniunea cu Mitropolitul Serghie şi cu acei arhipăstori care sunt de un cuget cu dânsul este o împlinire a datoriei pastorale de către toţi arhipăstorii şi de către toţi cei care consideră instituirea aşa numitului „sinod patriarhal temporar" ca fiind greşit. În ceea ce mă priveşte, prin această îndepărtare nici nu afirm şi nici nu bănuiesc că ar lipsi harul în acţiunile sfinte şi în Tainele săvârşite de serghianişti (să ne păzească Dumnezeu pe toţi de un astfel de gând!), ci subliniez doar dezacordul meu şi refuzul de a participa la păcatele altora.

Prin urmare, nu voi liturghisi cu Mitropolitul Serghie şi cu arhipăstorii de acelaşi cuget cu dânsul. Dar, în caz de pericol de moarte, cu o conştiinţă împăcată voi primi miruirea şi rugăciunile dinaintea morţii de la un preot numit de Serghie sau care se supune sinodului stabilit de dânsul, dacă nu este prezent un preot care împărtăşeşte aceeaşi relaţie pe care o am eu cu Mitropolitul Serghie şi cu aşa numitul „sinod patriarhal temporar". În acelaşi mod, dacă mă găsesc într-o localitate unde toate bisericile se află sub „sinodul patriarhal temporar", nu voi intra în ele ca să mă rog la sfintele slujbe publice, dar admit ca posibil, fără sfinţirea prealabilă a bisericii, să slujesc Liturghia într-una dintre acestea – fie singur, fie cu participarea clerului şi a laicilor credincioşi de acelaşi cuget cu mine –, dacă se va întâmpla ca unii ca aceştia să fie acolo. În opinia mea, fiecare cleric care împărtăşeşte atitudinea mea faţă de Mitropolitul Serghie şi faţă de sinodul stabilit de el poate să acţioneze în acelaşi mod.

În ceea ce îi priveşte pe laici, cu toată conştiinţa nu ar trebui să participe activ la viaţa bisericească în parohiile care pomenesc numele Mitropolitului Serghie la sfintele slujbe ca prim arhipăstor. Dar, în sine, o astfel de pomenire a numelui Mitropolitului Serghie nu poate fi socotită responsabilitatea laicilor şi nu ar trebui să constituie pentru ei un obstacol în a participa la sfintele slujbe şi a primi Sfintele Taine în bisericile care se supun Mitropolitului Serghie, dacă în acea localitate nu se găseşte nicio biserică ortodoxă care să păstreze nevătămată relaţia ei canonică faţă de locţiitorului tronului patriarhal. Şi faptul de a se ruga pentru Mitropolitul Serghie, împreună cu alţi arhipăstori şi creştini ortodocşi în general (pe listele de pomenire la Proscomidie şi la alte slujbe), nu este păcat. Aceasta este datoria tuturor creştinilor ortodocşi, până când o excomunicare bisericească generală nu va declara abuzul făcut de Mitropolitul Serghie faţă de autoritatea bisericească încredinţată lui ca fiind păcat de moarte (cf. Matei 18: 15-17; I Ioan 5: 16)...

În momentul de faţă, Mitropolitul Serghie nu îşi mai ascunde nesinceritatea Declaraţiei sale, manifestând convingerea că sinodul există

cu el şi cade cu el. Într-o conversaţie avută cu dumneavoastră a declarat în mod direct: „Viitorii mei succesori vor fi obligaţi să ia în considerare situaţia pe care am creat-o eu în Biserică”. În această Declaraţie este mai degrabă o siguranţă de sine omenească decât o înţelegere luminată de Dumnezeu a situaţiei sale şi a Bisericii. Ca urmare, este de înţeles că ascultarea de Mitropolitul Serghie, care se bazează doar pe autoritatea morală, a încetat în mod automat în rândul tuturor celor sincer ortodocşi. Toţi aceştia au spus – atât în sinea lor, cât şi în auzul altora – că păstrează comuniunea cu Biserica universală prin locţiitorul tronului patriarhal, dar nu prin delegatul său personal.

Pentru mine personal, tot ceea ce a fost expus aici este o constatare suficientă a fundamentului canonic de sub picioarele mele, iar un apel către Mitropolitul Serghie, printr-o epistolă incomodă, îmi pare o exagerare inutilă a importanţei bisericeşti a Mitropolitului Serghie şi ar pune gaz pe focul stimei de sine care deja îl arde pe bietul vlădica. Nu a fost lipsit de îndemnuri frăţeşti în aceşti doi ani; dar Mitropolitul Serghie este surd la ele. Nu va asculta niciun îndemn nou, fie el şi apelul unuia mai în vârstă.

Prin urmare, mi se pare suficient, pentru el, ca înlocuitor al locţiitorului patriarhal, dacă toţi cei care nu sunt de acord cu politica sa bisericească îi vor aduce la cunoştinţă personal că activitatea sa nu ne afectează şi că nu o putem încuraja prin acordul şi ascultarea noastră. Putem cere sincer ca, atâta timp cât există aşa numitul „sinod patriarhal temporar”, Mitropolitul Serghie să nu se deranjeze trimiţându-ne directivele sale, de vreme ce, în conştiinţa noastră arhipastorală, nu putem recunoaşte nicio semnificaţie obligatorie a lor.

Fie ca Duhul Sfânt, Care este pururea în Biserică, să ne călăuzească prin cuptorul încercărilor dificile de acum spre mai deplina dovedire a Adevărului Său, ca să nu ne împuţinăm nici în cea mai slabă nădejde a noastră sau să devenim risipiţi cu mintea în răul lumii care ne înconjoară.

O altă epistolă, aproximativ din aceeaşi perioadă, care a circulat printre episcopi, conţine cugetări importante cu privire la disciplina bisericească.

DIN EPISTOLA nr. 2: 1929
(Textul rus în Regelson, p. 168)

Nu voi condamna şi nu condamn pe nimeni, dar nu pot să chem pe nimeni să participe la păcatele celorlalţi, la fel cum nu îi pot condamna pe acei ierarhi conduşi de Mitropolitul Iosif (Petrovici), care şi-au măr-

turisit voinţa de a nu participa la ceea ce conştiinţa lor recunoaşte ca păcătos. Această mărturisire a lor este considerată de alţii ca o încălcare a disciplinei bisericeşti. Dar disciplina bisericească este capabilă să-şi păstreze eficienţa doar atâta timp cât este o reflecţie reală a conştiinţei ierarhice a Bisericii soborniceşti; iar disciplina în sine nu poate niciodată să înlocuiască această conştiinţă. Imediat ce această disciplină îşi produce cererile nu prin forţa indicaţiilor acestei conştiinţe, ci prin impulsuri străine Bisericii şi nesincere, conştiinţa ierarhică individuală în mod sigur va sta de partea principiului ierarhic sobornicesc al existenţei Bisericii, care nu este deloc unul şi acelaşi lucru cu unitatea exterioară cu orice preţ. După aceea, instabilitatea disciplinei bisericeşti devine inevitabilă, ca o consecinţă a păcatului. Şi nu poate fi decât o singură cale de ieşire din păcat: căinţa şi roadele vrednice de ea. Şi, din locul meu îndepărtat, mi se pare că această pocăinţă este de aşteptat deopotrivă de la cei din Leningrad (adică Mitropolitul Iosif şi cei cu el) şi de la cei din Taşkent (adică ierarhii serghianişti) care îi condamnă...

O copie a primei scrisori a fost trimisă Mitropolitului Serghie şi a provocat din partea lui următorul răspuns din 5/18 septembrie 1929: „Fără să ne declaraţi nici schismatici şi nici fără har, şi, prin urmare, neavând niciun temei acceptabil pentru schismă, totuşi rupeţi comuniunea cu noi. Poate atunci să fie cineva de acord cu dumneavoastră că nu cauzaţi o schismă şi că rămâneţi în pace cu Sfânta Biserică?

Aţi rupt comuniunea euharistică cu noi şi în acelaşi timp nu consideraţi că aţi cauzat o schismă sau că noi ne aflăm în afara Bisericii. O astfel de teorie este cu totul inacceptabilă pentru gândirea bisericească – este o încercare de a ţine gheaţa pe un grătar încins. Dintre toate legăturile vizibile ale trupului Bisericii, comuniunea euharistică este cea mai importantă, întrucât, în lipsa ei, legăturile unităţii care rămân nu ţin.”

Chiar înainte de această scrisoare, la 24 iulie/6 august, Mitropolitul Serghie şi „sinodul” său declaraseră Tainele episcopilor care se separaseră de el ca fiind fără har, comparând schisma lor cu cea a renovaţioniştilor: „Tainele săvârşite în îngrădirea faţă de unitatea bisericească... de către cei care i-au urmat pe fostul Mitropolit Iosif al Leningradului (Petrovici), fostul episcop de Gdov, Dimitrie (Liubimov), fostul episcop de Urazov, Alexei (Bui), fiind de asemenea în stare de suspendare, sunt nevalide şi cei care revin din aceste schisme, dacă au fost botezaţi în schismă, vor fi primiţi prin Taina Sfintei Mirungeri; căsătoriile săvârşite de schismatici vor fi în mod asemănător realizate prin binecuvântare bisericească şi prin citirea rugăciunii finale din slujba cununiei «Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt». Celor care mor în renovaţionism şi în schismele indicate nu li se va face slujba înmormântării, nici chiar la rugămintea rudelor, şi nu se va sluji nicio Liturghie de pomenire pentru ei” (Regelson, pp. 168-169).

Această acţiune, împreună cu scrisoarea Mitropolitului Serghie, a provocat o nouă epistolă a Mitropolitului Chiril, adresată de această dată direct Mitropolitului Serghie, în care tratează punctual „blasfemiile” de a nega harul în Tainele serghianiştilor sau a non-serghianiştilor.

EPISTOLA nr. 3: 28-30 octombrie/10-12 noiembrie 1929

Despre aceste blasfemii aud pentru prima dată de la dumneavoastră. Cât despre singura atitudine posibilă din partea mea faţă de ele, puteţi judeca cel puţin după groaza cu care „resping ideea lipsei harului în acţiunile sfinţitoare şi în Tainele săvârşite de serghianişti”. Voi înşivă îmi observaţi groaza şi, când după aceasta mă alăturaţi numărului unor astfel de blasfemiatori, vorbiţi pur şi simplu un neadevăr. Dacă astfel de blasfemii sunt rostite de cineva, ele sunt roadele temperamentului vorbitorului, rodul – voi spune propriile dumneavoastră cuvinte – „întunericului neiluminat al unora şi al lipsei echilibrului duhovnicesc al altora”. Şi cât de amarnic este, vlădica, faptul că şi dumneavoastră, în egală măsură, arătaţi lipsa echilibrului duhovnicesc. Pentru dragostea dumneavoastră de creştin, care, aşa cum spuneţi, are „un anumit curaj de a crede că afirmaţia ameninţătoare a Domnului (Matei 12: 31 – *Orice păcat şi orice hulă se va ierta oamenilor, dar hula împotriva Duhului nu se va ierta*) nu va fi aplicată cu toată stricteţea acestor nefericiţi”, cu toate acestea nu îndrăzniţi să găsiţi o altă modalitate mai iubitoare de a acţiona asupra lor decât decretul sinodului vostru din 24 iulie (6 august) 1929, nr. 1864, care interzice, în ciuda tuturor rugăminţilor, săvârşirea slujbei de înmormântare pentru cei care mor înstrăinaţi de administraţia bisericească a dumneavoastră. Fără să mai menţionăm mirungerea din nou a celor botezaţi, care au fost miruiţi cu acelaşi Sfânt Mir cu care miruiesc preoţii supuşi dumneavoastră, sau cununarea din nou a celor deja cununaţi. În aprilie, îngrijorat de greşeală, v-aţi ocupat cu ridicarea anatemelor Sinodului din 1667 (adică cele împotriva rascolnicilor), în timp ce în august aţi consolidat disputa bisericească stârnită de activitatea dumneavoastră şi care încă nu este clară pentru toţi, făcând din ea o animozitate bisericească ireconciliabilă.

Nu uitaţi că stârniţi animozitate... în primul rând împotriva celor care, în timpul existenţei renovaţionismului de diferite intensităţi, prin trăirea lor ortodoxă, fără să cunoască legiuirile scrise, au determinat fără greş adevărul bisericesc autentic şi i-au întors la el pe înşişi păstorii care erau gata să se clatine pe cale din cauza aplicării livreşti a canoanelor scrise. În decretul nr. 1864 al sinodului dumneavoastră aud o sentinţă similară celei a marilor preoţi evrei: *Dar mulţimea aceasta care nu cunoaşte Legea este blestemată* (Ioan 7: 49).

Acest lucru decurge, bineînţeles, din faptul că dumneavoastră şi sinodul înţelegeţi o atitudine negativă faţă de activitatea dumneavoastră de administrare bisericească ca pe o negare a Bisericii însăşi, a Tainelor ei şi a tuturor lucrărilor ei sfinte. De aceea vă uimeşte atât de mult faptul că, în timp ce eu renunţ la slujirea Liturghiei cu dumneavoastră, cu toate acestea nu mă consider nici pe mine însumi, nici pe dumneavoastră ca fiind în afara Bisericii. Dumneavoastră declaraţi că, „pentru gândirea bisericească, o astfel de teorie este cu totul inacceptabilă"; „este o încercare de a ţine gheaţa pe un grătar încins". Dacă în acest caz este vreo încercare din partea mea, nu este aceea de a ţine gheaţa pe un grătar încins, ci mai degrabă de a topi gheaţa aplicării canoanelor într-un mod dialectic-cărturăresc şi de a păstra sfinţenia duhului lor. Eu mă abţin a liturghisi cu dumneavoastră nu pentru că Taina Trupului şi a Sângelui Domnului nu s-ar înfăptui la slujirea noastră împreună, ci deoarece a ne împărtăşi din acelaşi Potir al Domnului ne-ar fi amândurora spre judecată şi condamnare, de vreme ce starea noastră interioară, tulburată de felul diferit în care înţelegem relaţia noastră bisericească, ne-ar lipsi de posibilitatea de a aduce, cu deplină pace a duhului, *mila păcii, jertfa laudei*.

Prin urmare, reţinerea mea în totalitate vă are în vedere doar pe dumneavoastră şi pe ierarhii în acelaşi cuget cu dumneavoastră, dar nu şi pe clericii de rând şi, cu atât mai puţin, pe laici. Printre clericii de rând, foarte puţini sunt adepţi conştienţi ai politicii bisericeşti a dumneavoastră...

Oricât de mult aţi exagera autoritatea canoanelor la care vă referiţi când îi acuzaţi pe cei care nu vă ascultă, interpretările voastre nu produc prea mare impresie nici asupra celor care nu vă ascultă, nici asupra comunităţii bisericeşti ca întreg, care încetează cu totul de a se mai încrede în canonicitatea polemică dezvoltată printre noi în proporţii înfricoşătoare de când cu apariţia renovaţionismului. Amintiţi-vă cum, pe baza literalismului canonic, aşa-zisul sinod din 1923 alcătuit din renovaţionişti l-a condamnat pe patriarh şi nu doar că l-a lipsit de rang, ci şi de haina monahală. Prin urmare, vlădica, nu abuzaţi de *litera* normelor canonice, ca să nu transformăm *sfintele* canoane în simple canoane. Viaţa bisericească din ultimii ani este compusă şi împlinită nu după sensul literal al canoanelor. Însuşi transferul drepturilor şi obligaţiilor patriarhale Mitropolitului Petru s-a făcut într-un mod inedit şi necunoscut în canoane, dar conştiinţa bisericească a acceptat această modalitate inedită ca mod de păstrare a integrităţii rangului patriarhal, considerând-o pe cea din urmă ca fiind garantul principal pentru modul nostru de viaţă ortodox, în special cu privire la negarea renovaţionistă a ideii de patriarhie.

* * *

La această scrisoare, Mitropolitul Serghie a răspuns cu epistola din 20 decembrie/2 ianuarie 1930, apărându-şi „drepturile" cu deplina autoritate pe care ar fi avut-o ca patriarh. La scurt timp după această scrisoare, Mitropolitul Serghie şi sinodul său au anunţat că Mitropolitul Chiril fusese supus unei judecăţi bisericeşti şi fusese eliberat din administrarea eparhiei sale; cu toate acestea, spre deosebire de Mitropolitul Iosif şi de alţi oponenţi mai categorici, el nu fusese încă suspendat cu desăvârşire şi nici nu a fost declarat ca fiind în afara Bisericii.

Nu s-a mai făcut nimic de către niciunul dintre ierarhi până în 1933, când Mitropolitului Chiril i s-a dat o scurtă perioadă de libertate (în oraşul Gjaţk) din exilurile şi întemniţările sale. La 15/28 iulie în acel an, a adresat o ultimă scrisoare Mitropolitului Serghie, prezentându-şi pe scurt situaţia (textul rus în Regelson, pp. 175-179). Începe astfel (referindu-se la cel de-al 70-lea an din viaţa sa, pe care tocmai îl împlinise):

„Ajungând la vârsta care este, după cuvântului sfântului psalmist, începutul limitei vieţii omeneşti pe pământ (Psalm 89: 10), stând, ca să zic aşa, pe marginea mormântului, îmi recunosc datoria de a le explica fraţilor mei – arhipăstorilor, păstorilor şi oamenilor credincioşi – de ce vă consider un uzurpator al autorităţii bisericeşti şi refuz să mă supun decretelor dumneavoastră administrativ-bisericeşti, precum şi celor ale sinodului pe care l-aţi stabilit. Cu toate acestea, *nu am nicio posibilitate directă de a face mărturisirea mea auzită* în Biserică şi, prin urmare, sunt obligat să fac aceasta adresând-o dumneavoastră, care cu neruşinare afirmaţi că sunteţi Episcopul Suprem al ţării, poate din sinceră greşală, şi, în orice caz, cu îngăduinţa tacită a unei părţi dintre fraţii episcopi, care sunt acum vinovaţi împreună cu dumneavoastră de încălcarea bunei ordini canonice a Bisericii Ortodoxe Ruse."

Restul acestei epistole detaliază încă o dată motivele Mitropolitului Chiril de a refuza acceptarea autorităţii pe care Mitropolitul Serghie o pretindea în Biserică.

În timpul acestei perioade de libertate, Mitropolitul Chiril a intrat activ în contact – el însuşi încurajându-i şi organizându-i – cu „cei care nu îl pomeneau" pe Mitropolitul Serghie, cei care pomeneau doar numele Mitropolitului Petru la sfintele slujbe şi care îşi dezvoltaseră o organizaţie bisericească separată, numită mai târziu „Biserica din catacombe". În două epistole scrise înainte de arestul său din iulie 1934, el oferă fundamentul canonic pentru activitatea sa, care continuă să fie până în ziua de astăzi fundamentul canonic nu doar al Bisericii din catacombe din Rusia „care se află în îngrădire", ci şi al Bisericii ruse din afara Rusiei. Decretul Patriarhului Tihon din 7/20 noiembrie 1920, pe care Mitropolitul Chiril îl citează ca fiind baza canonică specifică pentru organizarea bisericească, afirmă că cei care au rupt legătura cu centrul biseri-

cesc de la Moscova ar trebui să se organizeze pe cât este posibil în condiţiile date, alegându-l pe cel mai în vârstă dintre ei ca ierarh conducător.

EPISTOLA NR. 4: ianuarie 1934
(Textul în rusă la Regelson, pp. 179- 181)

Răspuns la opinia cuiva despre faptul că era obligatoriu pentru Mitropolitul Chiril să se autoproclame locţiitor până la eliberarea Mitropolitului Petru

Consider că dezordinea din Biserica Ortodoxă Rusă nu priveşte învăţătura pe care o ţine, ci priveşte administraţia. Menţinerea unei ordini potrivite în administraţia bisericească de la moartea Preafericitului Patriarh Tihon până la întrunirea unui sinod bisericesc legitim este asigurată prin testamentul preafericitului părinte patriarh, pe care l-a lăsat prin autoritatea dreptului special dat doar lui, şi care nu este transmisibil nimănui altcuiva, de a numi un înlocuitor pentru sine însuşi. Acest testament este norma administraţiei Bisericii ruse până când conţinutul acestui document va fi epuizat în întregime. Ierarhul care poartă responsabilitatea locţiitorului patriarhal îşi menţine autoritatea bisericească până la alegerea de către un sinod a unui nou patriarh. Dacă este o întârziere în alegerea patriarhului, locţiitorul rămâne în postul său până la moartea sa, sau până la renunţarea sa voluntară la el, sau până la îndepărtarea sa, în urma unei judecăţi bisericeşti. El nu are nicio autoritate de a-şi numi pentru el însuşi un înlocuitor cu drepturi identice cu propriile sale drepturi ca locţiitor. El poate să aibă doar un înlocuitor temporar pentru chestiuni curente, care să acţioneze conform instrucţinnilor sale. În acest punct trebuie găsită eroarea Mitropolitului Serghie, de vreme ce el s-a recunoscut pe sine, în absenţa Mitropolitului Petru, ca având toate drepturile ca locţiitor. Păcatul său constă în depăşirea autorităţii sale, şi episcopatul ortodox nu ar fi trebuit să recunoască o astfel de autoritate, şi, odată convinşi de faptul că Mitropolitul Serghie administra Biserica fără povăţuirea Mitropolitului Petru, ar fi trebuit să fie pedepsit prin puterea ukazului patriarhal din 7/20 noiembrie 1920, pregătindu-se să dea un răspuns cu privire la activitatea sa Mitropolitului Petru sau unui sinod. Dacă locţiitorul ar muri înainte de întrunirea unui sinod, este esenţial din nou să ne întoarcem la testamentul patriarhal şi să recunoaştem ca având drepturi de locţiitor pe unul dintre ierarhii încă în viaţă indicaţi în testamentul patriarhal. Dacă niciunul dintre aceştia nu este în viaţă, atunci efectul testamentului încetează, iar Biserica trece în mod automat la administraţia conformă cu ukazul patriarhal din 7/20

noiembrie 1920, şi eforturile comune ale episcopatului ar trebui să aducă la realizare întrunirea unui sinod pentru alegerea unui patriarh.

Prin urmare, doar după moartea Mitropolitului Petru sau după îndepărtarea sa legiuită găsesc pentru mine nu doar posibil, ci chiar obligatoriu, să intervin în mod activ în administraţia generală a Bisericii ruse. Până atunci, ierarhii care îl recunosc drept ierarh conducător doar pe Mitropolitul Petru, pomenindu-i numele cu bună rânduială la sfintele slujbe şi nerecunoscând administraţia lui Serghie ca succesiune legitimă, pot exista paralel cu cei care îl recunosc pe Mitropolitul Serghie, până la o judecată sinodală. Cei izgoniţi din eparhiile lor ar trebui să-i povăţuiască duhovniceşte pe cei puţini care îi recunosc ca arhipăstori ai lor, iar cei care nu au fost izgoniţi ar trebui să povăţuiască viaţa duhovnicească a întregii eparhii, prin orice mijloace, fiind în legătură unii cu alţii şi susţinând unitatea bisericească.

Pentru mine personal este imposibil în momentul acesta să ies în faţă şi, de vreme ce sunt cu totul nesigur de reacţiile avute de Mitropolitul Petru, nu pot fi sigur de opiniile sale reale, pentru a mă decide cum să acţionez. În orice caz, eu nu pot fi locţiitorul Mitropolitului Petru în bună rânduială fără decretul său cu privire la aceasta. Dar, dacă Mitropolitul Petru renunţă în mod voluntar la postul său de locţiitor, atunci, prin autoritatea testamentului preafericitului părinte patriarh şi a făgăduinţei pe care i-am dat-o, îmi voi împlini îndatorirea şi îmi voi asuma greutatea postului de locţiitor, chiar dacă Mitropolitul Petru ar fi numit un alt succesor pentru el însuşi, deoarece nu are niciun drept să facă o astfel de numire.

EPISTOLA NR. 5: februarie 1934
(Textul în rusă la Regelson, pp. 181-184)
Către un ierarh nenumit

Hristos în mijlocul nostru! Preasfinţia Voastră, Preasfinţite Stăpâne, iubit în Domnul, frate Arhiepiscop!

Rândurile voastre pline de condescendenţă şi încredere faţă de mine, un păcătos, mi-au oferit consolare adâncă. Domnul să vă mântuiască! Sunteţi îndurerat de încetineala mea şi de ceea ce vă pare precauţie excesivă. Iertaţi-mă pentru că vă întristez astfel şi mai aveţi puţină răbdare cu mine. Nu oboseala din cauza lungilor peregrinări a provocat aceasta, ci incompleta clarificare a condiţiilor care mă înconjoară pe mine şi pe noi toţi. Îmi lipseşte această claritate nu pentru o evaluare a condiţiilor în sine, ci pentru o înţelegere potrivită a concluziilor provenite din ele şi care se dovedesc a fi inevitabile pentru cei care le-au creat. Probabil nu va dura mult până la punerea în practică a acestor concluzii şi, a-

tunci, prezenţa faptelor va convinge pe toată lumea de necesitatea unor acţiuni hotărâte în conformitate cu nevoile momentului.

Dar există, într-adevăr, chiar atât de puţine astfel de fapte? – aţi putea întreba. Da, nu sunt puţine, dar receptarea lor este reflectată în conştiinţa comunităţii bisericeşti într-o astfel de varietate de nuanţe, încât sub nicio formă nu pot fi reduse la o singură tulpină. Necesitatea unui antidot corector este recunoscută, dar nu este niciun fundament comun pentru aceasta, iar Mitropolitul Serghie înţelege bine avantajul unei astfel de situaţii şi nu încetează să profite de pe urma ei. Într-una din cele două scrisori către mine, nu chiar fără temei, el arată diferenţa de opinie în rândul celor care i-au adresat reproşuri şi prin urmare, bineînţeles, nu le ia în considerare. Acuzaţia de erezie, chiar şi cea mai decisivă, este capabilă de a-i cauza doar un zâmbet pe buze, ca un pretext plăcut pentru a consola din nou, prin mijlocirea măiestriei dialecticii sale canonice, pe cei care menţin comuniunea cu el având certitudinea ireproşabilităţii sale depline cu privire la dogmă.

Cu toate acestea, printre ei nu puţini sunt cei care văd eroarea multora dintre măsurile Mitropolitului Serghie, dar, de vreme ce ei înţeleg în acelaşi mod ca şi dânsul sursa şi gradul autorităţii pe care şi-a însuşit-o, ei rabdă în mod condescendent aceste erori ca pe un fel de ademenire prin putere, iar nu ca pe o însuşire a ei în mod criminal. Reproşându-i lui neputinţa de a se fi opus unei erezii, şi prin urmare aparţinând ei, riscăm să îi lipsim de posibilitatea psihologică de a se reuni cu noi şi îi pierdem pentru totdeauna pentru ortodoxie. Până la urmă, recunoaşterea apartenenţei la o erezie este mult mai dificilă decât recunoaşterea incorectitudinii înţelegerii ordinii exterioare a vieţii bisericeşti. Este necesar ca pentru unii ca aceştia, care au sufletul nobil, afirmaţiile autoritare ale Mitropolitului Serghie să fie explicate ca o invenţie personală a sa, iar nu ca un drept care este bazat pe testamentul preafericitului părinte patriarh. Toţi trebuie să realizeze că acest testament nu se aplică sub nicio formă Mitropolitului Serghie şi celor ca dânsul.

Doar cele trei persoane menţionate în testament puteau accepta drepturile şi obligaţiile patriarhale şi doar acestora trei le aparţine personal dreptul de a se evidenţia ca centru bisericesc temporar până la alegerea unui nou patriarh. Dar ei nu pot să cedeze în întregime acest drept oricui după voia lor, deoarece testamentul patriarhului este un document cu o origine cu desăvârşire excepţională, legat prin consfinţire sinodală doar de persoana primului nostru patriarh. Prin urmare, prin moartea tuturor celor trei candidaţi indicaţi în testament, testamentul Patriarhului Tihon îşi pierde validitatea, iar administraţia bisericească se va stabili pe baza ukazului din 7/20 noiembrie 1920. Trebuie să fim călăuziţi de acest ukaz şi în cazul imposibilităţii temporare de a avea contact cu persoana care poartă demnitatea centrului bisericesc prin pu-

terea testamentului. Acest lucru trebuie menţinut şi în momentul istoric prin care trece Biserica acum.

Înţelegerea diferită a testamentului patriarhal, care este afirmată de Mitropolitul Serghie, a dus deja la faptul că testamentul care a fost lăsat pentru a asigura alegerea rapidă a unui nou patriarh a devenit fundamentul substituirii persoanei patriarhului în administraţia bisericească de un anumit „patriarhat" sinodal. Nu îndrăznim să judecăm dacă binecuvântarea lui Dumnezeu se odihneşte peste această acţiune a Mitropolitului Serghie, până când un sinod legitim nu va afirma prin sentinţa sa judecata Duhului Sfânt cu privire la el. Cu toate acestea, la fel ca tot ceea ce era înrudit cu renovaţionismul, nu putem recunoaşte administraţia bisericească renovată de Mitropolitul Serghie ca fiind administraţia noastră ortodoxă venind prin succesiune de la Preafericirea sa, Patriarhul Tihon. Şi, prin urmare, rămânând în unitatea canonică cu Mitropolitul Petru, locţiitorul patriarhal, în cazul prezentei imposibilităţi de a lua legătura cu dânsul, noi recunoaştem ca singurul lucru legitim organizaţia administraţiei bisericeşti pe baza ukazului patriarhal din 7/20 noiembrie 1920.

Eu cred cu fermitate că episcopatul ortodox, cu unitate frăţească şi cu susţinere reciprocă, va menţine Biserica rusă, cu ajutorul lui Dumnezeu, în vechea ortodoxie pe toată perioada validităţii testamentului patriarhal şi o va conduce spre un sinod legitim...

Mi se pare că nici dumneavoastră înşivă, nici corespondentul dumneavoastră nu distingeţi între acele acţiuni ale Mitropolitului Serghie şi ale partizanilor săi care sunt realizate de ei în mod legiuit, prin puterea acelor drepturi date de har, primite prin taina preoţiei, de celelalte activităţi, care sunt realizate printr-o depăşire a drepturilor lor sacramentale şi potrivit vicleniei omeneşti, ca mijloc de protejare şi susţinere a drepturilor inventate de ei în Biserică. Aşa sunt acţiunile episcopului Zaharia şi ale preotului Patapov despre care vorbiţi. Acestea sunt acte sacramentale doar în formă, în timp ce în esenţă sunt o uzurpare a activităţii sacramentale şi, prin urmare, sunt blasfemiatoare, fără har, non-ecleziale. Dar Tainele săvârşite de serghianiştii care sunt hirotoniţi corect şi nu sunt caterisiţi de la slujirea de preot sunt fără îndoială Taine mântuitoare pentru cei care le primesc cu credinţă, în simplitate, fără discuţii şi îndoieli privind eficienţa lor, şi nici nu suspectează măcar ceva incorect în ordinea serghianistă a Bisericii. Dar, în acelaşi timp, ele slujesc spre judecată şi spre condamnare pentru cei care le săvârşesc şi pentru cei care se apropie de ele înţelegând bine neadevărul care există în serghianism şi, prin lipsa lor de opoziţie faţă de aceasta, arată o indiferenţă criminală faţă de batjocorirea Bisericii. De aceea, este esenţial pentru un episcop ortodox sau pentru un preot să se reţină de la comuniunea de rugăciune cu serghianiştii. Acelaşi lucru este esenţial pentru

laicii care au o atitudine conştientă faţă de toate detaliile vieţii bisericeşti.

CONCLUZIE

Epistolele Mitropolitului Chiril care ne-au parvenit tratează una şi aceeaşi chestiune: poziţia canonică a Mitropolitului Serghie în Biserica Ortodoxă Rusă. Dar semnificaţia lor merge mult dincolo de simpla chestiune a „corectitudinii" sau „incorectitudinii" canonice. Canoanele au fost făcute pentru a face ordine printre creştini, nu pentru a-i pune în cămaşa de forţă a legalismului, şi astfel epistolele Mitropolitului Chiril, care sunt pline de această stare de conştiinţă, sunt un dreptar pentru noi în dificultăţile şi condiţiile canonice adesea fără precedent ale ortodoxiei secolului al XX-lea. Apostazia vremurilor noastre, într-un grad unic în istoria creştinismului, continuă în primul rând nu prin învăţături false sau prin deviaţii canonice, ci mai degrabă printr-o *falsă înţelegere a ortodoxiei* de către cei care pot fi chiar perfect ortodocşi în învăţătura lor dogmatică şi în situaţia lor canonică. *O „ortodoxie" corectă, lipsită de duhul adevăratului creştinism* – acesta este sensul serghianismului, şi nu poate fi combătut fiind numit „erezie", ceea ce nu este, nici prin detalierea neregulilor sale canonice, care sunt secundare faţă de ceva mult mai important.

Din nefericire, puţini par a fi în stare să înţeleagă aceasta în vremurile noastre de supra-simplificări înşelătoare. Mitropolitul Serghie însuşi, în ciuda reputaţiei sale teologice, nu putea înţelege poziţia Mitropolitului Chiril, care nu este nimic altceva decât echilibrata „cale împărătească" a cumpătării ortodoxe între extrema renovaţionismului şi a legalismului serghianist, pe de o parte, şi acuzaţia prea grăbită de erezie serghianistă şi de lipsa harului, pe de altă parte. Poziţia Mitropolitului Chiril este încă mai importantă prin faptul că situaţia Bisericii Greceşti din secolul XX a fost foarte asemănătoare cu cea a Bisericii ruse: reforma calendarului nu a fost nici ea o chestiune de erezie sau (în primul rând) de încălcare canonică, şi negarea harului fie în Tainele noilor calendarişti, fie în cele ale vechilor calendarişti nu a servit decât la mărirea duhului de fragmentare şi la împiedicarea oricărei posibile reconcilieri între cei care au rămas în tradiţie şi cei care au urmat reformatorilor până acum, împotriva voinţei lor. Mitropolitul Chiril şi-a asumat organizarea unei organizaţii bisericeşti separate doar cu multă şovăială, şi a făcut astfel nu deoarece credea că doar el şi cei care îl urmau constituiau Biserica adevărată, ci doar pentru a evita dependenţa faţă de aceia a căror mărturisire a ortodoxiei fusese compromisă, deşi încă mai erau parte a aceleiaşi Biserici. Poziţia de astăzi a Bisericii ruse din afara Rusiei cu pri-

vire la celelalte jurisdicţii ruse este aceeaşi cu cea a Mitropolitului Chiril faţă de sinodul serghianist, şi relaţia ei cu celelalte Biserici ortodoxe din lumea liberă se îndreaptă în aceeaşi direcţie, deşi comuniunea cu ele încă nu a fost ruptă în mod formal. Mesajul de moderaţie al Mitropolitului Chiril este astfel încă foarte aplicabil în zilele noastre.

Deosebirea importantă pe care o face Mitropolitul Chiril între Tainele adevărate ale clerului serghianist şi „uzurparea activităţii sacramentale” manifestată în acte ca interdicţiile Mitropolitului Serghie şi excomunicările celor care nu erau de acord cu „noua sa politică bisericească” este de asemenea una importantă pentru vremurile noastre. Aplicarea „literală” a canoanelor, pe care Mitropolitul Chiril o condamnă atât de aspru, nu poate înţelege această distincţie; şi, astfel, unii oameni se pot găsi într-o poziţie care poate fi „corectă din punct de vedere legal”, dar care să fie în acelaşi timp profund ne-creştină – ca şi când conştiinţa creştină ar fi obligată să asculte *orice* poruncă a autorităţilor bisericeşti, atâta timp cât aceste autorităţi sunt cu totul „canonice”. Acest concept obtuz al ascultării de dragul ascultării este una dintre principalele cauze ale succesului serghianismului în secolul nostru – atât în interiorul, cât şi în exteriorul patriarhiei moscovite. Desigur, conştiinţa creştină nu acceptă excomunicările unei autorităţi bisericeşti făcute sub presiune politică sau sub orice alt fel de presiune non-ecleziastică (fie din partea sultanului turc asupra patriarhiei de Constantinopol în secolul al XIX-lea, fie din partea autorităţilor comuniste asupra patriarhiei Moscovei în secolul nostru), dar este un fel de legalism ecleziastic să se tragă de aici concluzia că toate Tainele unei astfel de autorităţi bisericeşti sunt, prin urmare, fără har.

Poate că epistolele Mitropolitului Chiril prezintă, pe cât de clar poate fi afirmat, adevărul că legea şi învăţătura Bisericii lui Hristos nu pot fi niciodată o chestiune de simplă „ascultare”, fără suflet. Biserica din catacombe din interiorul Rusiei din ziua de astăzi (atât cât cunoaştem noi) împreună cu Biserica rusă liberă din afara Rusiei nu au negat Tainele patriarhiei moscovite, dar nu au nicio comuniune cu ea; astfel, nu iau parte la actele necreştine făcute în numele „ortodoxiei” de către conducerea moscovită sub presiunea comunistă, dar nu sunt, de asemenea, nici lipsiţi de solidaritatea cu un mărturisitor, cum ar fi părintele Dimitrie Dudko, din cadrul patriarhiei moscovite, cu care comuniunea canonică deplină nu este posibilă din cauza conducerii sale dominate de politică.

În cele din urmă, accentul pus de Mitropolitul Chiril pe unitatea de cugetare a celor care călătoresc pe calea adevăratei ortodoxii ne arată propria noastră cale astăzi. Conducătorii „ortodoxiei lumii” urmează o politică dăunătoare de renovaţionism şi apostazie, dar încercarea de a defini punctul exact de unde ei, şi în special urmaşii lor neştiutori, vor fi

părăsit ortodoxia fără speranţă de reîntoarcere este un lucru riscant şi zadarnic. Această judecată nu este a noastră. Dar nouă ne este dat să stăm neclintiţi în adevărata tradiţie a ortodoxiei transmise nouă de Părinţii noştri, să nu avem comuniune cu cei care participă la apostazia de la adevăratul creştinism şi să-i căutăm pe cei în acelaşi cuget care sunt hotărâţi să fie credincioşi ortodoxiei până la moarte. Pe un astfel de fundament, Biserica din catacombe a rămas neclintită până astăzi în Rusia sovietică, aşteptând ziua în care va putea să-şi mărturisească liber şi deschis credincioşia faţă de Hristos.

16. Arhiepiscopul Varlaam
FRATELE SĂU, EPISCOPUL GHERMAN, ŞI SCRISORILE LOR

Pomeniţi la 8 iunie (†1942)

Slavă milei fără de sfârşit a lui Dumnezeu.
Viaţa este o luptă şi o suferinţă pentru binele suprem
şi pentru Domnul. Cu cât suferim mai mult cu umilinţă,
cu atât devenim mai curaţi şi devenim transcendenţi în duh.
Arhiepiscopul Varlaam

Încă nu era mort, în groaznica închisoare Vologda. Arhiepiscopul Varlaam, acel uimitor ierarh şi pătimitor al pământului rus, a fost pe punctul de a muri de foame în iarna lui 1942. Dezbrăcat de demnitatea sa episcopală şi preoţească şi chiar umană, abandonat cu desăvârşire, fără cele necesare pentru a supravieţui şi efectiv paralizat (din cauza inflamării severe a venelor), el a fost lăsat acolo să moară ca un „duşman al poporului". Atât el cât şi poporul ştiau foarte bine cine era duşmanul pământesc al rasei umane – autoritatea atee, care, ca un parazit, uzurpase puterea şi extermina fără milă demnitatea umană şi sfinţenia în Rusia sfântă mult suferindă. Şi aici, pe un pat de paie murdar, abia acoperit cu nişte zdrenţe pline deja de insecte îngheţate, zăcea un om sfânt. Vântul urlând afară, cu rafale de ploaie şi zăpadă, îi cânta deja imnele de înmormântare, răsunând cu putere între pereţii închisorii sau reverberând ţipetele şi strigătele abia auzite ale oamenilor executaţi, care, conform sistemului lui Lenin, trebuiau să fie „exterminaţi ca insectele", pentru a face loc unei alte rase: clasa comunistă în „societatea fără clase".

În linişte mormântală, deplină, el zăcea în singurătatea lui, de multă, multă vreme, înţelegând misterul solemn al suferinţei omeneşti în această „vale a plângerii", tărâmul nostru pământesc, ascultând pulsul vieţii sale, care curând, precum ecourile muribunde ale chinurilor de moarte ale fraţilor săi, va ajunge la un capăt... Şi doar pătura aparent călduroasă şi moale a zăpezii care cădea, acoperind faptele sângeroase ale oamenilor răi, ascundea tot ceea ce era aspru şi rău şi reflecta în albul ei puritatea veacului ce va să vină.

I.
1887-1913

Tambovul, o provincie patriarhală veche în inima Sfintei Rusii, era casa a doi fraţi, episcopi uimitori, a căror semnificaţie constă nu doar în faptul că şi-au dat vieţile ca mărturisitori ai lui Hristos, ci şi în învăţătura lor patristică privind suferinţele ca mijloc sigur de dobândire a cură-

ţiei, a cunoaşterii de sine şi a îndumnezeirii. Într-un timp de schimbare epocală şi abruptă, când o filosofie materialistă anti-creştină a fost propagată universal ca singurul adevăr, nelăsând loc pentru creştinism nici măcar ca opinie minoritară, mulţi oameni s-au găsit la marginea disperării. Atunci, învăţători mângâietori de suflete precum aceşti fraţi, bine înrădăcinaţi în cunoaşterea patristică a sufletului uman şi a legilor sale duhovniceşti, au oferit un ajutor indispensabil în înfruntarea realităţii triste a vieţii sovietice de zi cu zi, atât de ostilă şi de nefirească pentru experienţa de o mie de ani a Sfintei Rusii.

Viitorul ierarh Varlaam s-a născut la 8 iunie 1878, în familia de negustori înstăriţi şi evlavioşi a lui Ştefan Riaşenţev şi, la botez, a fost numit Victor. În 1896 a absolvit Gimnaziul Clasic Tambov şi a intrat la Academia Teologică din Kazan, în timp ce fratele său mai tânăr, Nicolae, viitorul episcop Gherman, evident sub influenţa fratelui său, a mers direct la Seminarul Teologic din Tambov şi, după absolvire, în 1902, şi-a urmat fratele, de asemenea, la Academia din Kazan.

Când Victor a ajuns la Academie, rectorul Antonie Hrapoviţki tocmai fusese hirotonit episcop, şi atmosfera de la şcoală era la apogeu. Toţi studenţii trăiau o viaţă de inspiraţie teologică şi ascetică. Toţi erau într-un cuget, dominaţi de rectorul entuziast, care era atât un educator misionar dinamic, cât şi un intelectual în pas cu toate curentele vremii sale. Sufletul acestei familii academice erau slujbele bisericeşti în duh monahal, ţinute în paraclis, unde adesea aveau loc şi tunderile în monahism ale studenţilor care doreau să-şi dedice viaţa slujirii Bisericii Ortodoxe.

Victor s-a cufundat în acest torent de activitate şi a devenit indispensabil ca paracliser. Conducătorul lor duhovnicesc, un ucenic al stareţului Ambrozie de la Optina, era schiarhimandritul Gavriil de la Mănăstirea Născătoarei de Dumnezeu a Celor Şapte-Lacuri, din apropiere. Fiind lipsit de viclenie şi copilăros, acest stareţ era un profund văzător cu duhul, în faţa căruia se descoperea viitorul; în perioada formării sale, a fost ţintuit la pat pentru mult timp, fapt care i-a dat o mare oportunitate de a practica rugăciunea lui Iisus, dobândind din ea o experienţă considerabilă. El era destul de deschis în privinţa aceasta, şi personalitatea sa atrăgătoare şi iubitoare pecetluia pe viaţă legătura părinte duhovnicesc – fiu duhovnicesc cu cei care au avut şansa de a-l cunoaşte. El a păstrat strânse legături cu toţi fiii săi duhovniceşti până la adormirea sa, în 1915. Unul dintre colegii de clasă ai lui Victor, arhimandritul Simeon, care avea să devină preot-mucenic, a scris biografia stareţului, o carte minunată, având şi valoare literară, care zugrăveşte imaginea vie a unui om sfânt, cu totul cufundat în Dumnezeu. Un alt coleg de-al său a fost viitorul arhiepiscop de Cernigov, Pahomie.

Rectorul, tânărul episcop Antonie, viitorul principal candidat patriarhal din 1918 şi primul ierarh conducător al Bisericii ruse de peste

Arhiepiscopul Varlaam

hotare, a lăsat asupra lui Victor o impresie profundă. La început, datoria lui era să slujească în altar în timpul Sfintei Liturghii, ţinând cârja episcopului, fiind profund absorbit de sensul slujbelor – coborârea harului lui Dumnezeu asupra vieţii de pe pământ. În 1900 a absolvit şi, în anul următor, pe 8 octombrie, a fost tuns în monahism de către rectorul său, fiind ţinut sub mantie de stareţul Gavriil. În ziua imediat următoare a fost făcut diacon, iar după încă o zi, ieromonah. I s-a dat numele Varlaam, sfântul din vechime care l-a convertit pe prinţul Indiei, Ioasaf, şi l-a inspirat să devină monah.

Noul monah era foarte apropiat de episcopul-rector şi când, în 1903, cel din urmă a fost transferat ca episcop de Ufa, l-a luat pe tânărul ucenic cu el şi l-a numit inspector al Seminarului Ufa, încredinţându-i toate bisericile „staroverilor” care se alăturaseră Bisericii Ortodoxe. Aceasta a fost o sarcină dificilă, ţinând cont de imprevizibilul oamenilor cu acea orientare şi de pasiunea lor pentru „corectitudine”.

Episcopul Antonie a fost, înainte de toate, un apărător neînfricat al Bisericii, un apologet agresiv în abordarea sa, direct în afirmaţiile sale, iubitor, rapid şi cuceritor. El îşi dorea foarte mult să vadă renaşterea conducerii bisericeşti patriarhale şi era entuziasmat de rădăcinile bizantine ale civilizaţiei ruse, diferite de cele apusene; cu toate acestea, el însuşi rămânea un adevărat om al secolului său.

Tânărul său ucenic, Varlaam, pe de altă parte, deşi călcându-i pe urme, se deosebea prin precauţia în acţiune şi prin blândeţe în relaţiile cu oamenii, ceea ce i-a atras un respect considerabil atât din partea colegilor, cât şi a elevilor săi. În 1906, deja arhimandrit, a fost făcut rector al Seminarului Poltava, unde şi-a publicat lucrările apologetice, printre care *Credinţa şi cauza necredinţei*, *Creşterea creştinească a copiilor*, *Munca precum viaţa*, o lucrare împotriva teosofiei etc. Întreaga intenţie a învăţăturii sale era să-i tragă pe ascultătorii şi cititorii săi spre acel *dincolo* al creştinismului. Aici este un exemplu din predicile sale; a fost publicat în 1911, în periodicul *Monahul rus* (martie, nr. 6), despre subiectul său preferat: căutarea Cetăţii de sus.

NOI NU AVEM CETATE STĂTĂTOARE, CI CĂUTĂM UNA CARE VA SĂ VINĂ

Cerul este adevărata noastră patrie, veşnică, sfântă, în siguranţă faţă de orice duşman, de orice acţiune distrugătoare a naturii, care va fi arsă şi distrusă (cf. II Petru 3: 10). Niciun duşman nu se va apropia de cer: focul nu îl va mistui, aşa cum se întâmplă adesea cu locuinţele noastre pământeşti; apa nu îl va potopi; nu este supus distrugerii, aşa cum sunt toate de pe pământ, ci stă neclintit în vecii nesfârşiţi (cf. Evr. 12: 28). Nici săraci şi nici bogaţi nu sunt acolo, pentru că acolo nimeni

Episcopul Gherman

nu va fi copleşit de lăcomia de avere; acolo nu este boală, întristare sau suspin, ci o veşnică stare binecuvântată, bucurie veşnică; bucurie fără sfârşit să fie peste capetele lor, *spune profetul Isaia, înainte-văzând, prin Duhul lui Dumnezeu, binecuvântarea drepţilor (cf. Is. 51: 11).*

Părinţi şi fraţi în Domnul! Să ne străduim spre locaşurile cele de sus printr-o viaţă virtuoasă, că aşa vi se va da cu bogăţie intrarea în veşnica Împărăţie a Domnului nostru şi Mântuitorului Iisus Hristos *(II Petru 1: 11).*

Niciun om cu inima împietrită sau vreunul care slujeşte patimilor sale păcătoase nu se va ridica în împărăţia cerurilor. Cum se poate urca cineva la cer dacă întreaga sa viaţă a slujit deşertăciunea lumească, dacă a fost muncit zilnic de o sete arzătoare pentru plăcerile pământeşti sau şi-a predat inima acestora şi s-a lipit de ele ca fierul de magnet, în timp ce nu şi-a dezvoltat nici cea mai mică înclinaţie pentru bunurile duhovniceşti şi cereşti? (Nu spun că nu a reuşit să-şi dezvolte această înclinaţie, ci spun că n-o are deloc.) Du-l doar pe unul ca acesta, spre exemplu – dacă acest lucru ar fi permis –, în locaşurile cereşti, şi se va plictisi acolo, pentru că acolo nu sunt lucruri precum cele de aici, de jos: nu este niciunul din obiectele lui preferate, niciuna din comorile sale pământeşti prin care şi-a adormit şi şi-a înşelat inima. Dispoziţiile şi înclinaţiile sufletului pe care le-am dobândit aici merg cu noi în acea lume, şi ce chin va fi acolo, dincolo de mormânt, pentru toţi cei care au murit cu înclinaţiile lor pământeşti păcătoase, care întotdeauna au înăbuşit şi au sufocat nevoile cereşti ale sufletelor lor, fără a reuşi să ofere o pocăinţă sinceră pentru aceasta! Pentru aceasta va fi acolo un vierme neadormit, aşa cum spune Mântuitorul nostru adesea în Evanghelie: acest vierme este reprezentat de înclinaţiile noastre păcătoase, care trăiesc şi nu mor nici măcar după moarte, care nu pot fi satisfăcute cu nimic. Dar acestui vierme neadormit i se va adăuga şi un foc nestins, cel mai cumplit foc; pentru că este spus: Viermele lor nu a murit şi focul lor este nestins *(Matei 9: 44, 46, 48).*

Şi astfel, dacă nădăjduim la împărăţia cerurilor, pentru care am părăsit lumea şi ne-am sălăşluit în pustie, trebuie, de asemenea, să dobândim un mod de viaţă ceresc; dacă ne dorim cu sinceritate să locuim după moarte în cer, trebuie să trăim într-un mod ceresc pe pământ.

Împărăţia cerurilor este deschisă, dreptul Judecător aşteaptă întoarcerea noastră la El, ne cheamă cu milostivire la El, ne arată deja locaşurile pregătite pentru toţi cei care Îl iubesc şi se străduiesc spre El şi spune: Veniţi la Mine toţi cei osteniţi şi împovăraţi, şi Eu vă voi odihni pe voi *(Matei 11: 28).*

Aici toate sunt trecătoare, dar acolo sunt veşnice: Căci nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie *(Evr. 13: 14). Amin.*

Mitropolitul Agatanghel

II.
1913-1927

În 1913, la 13 ianuarie, el a fost făcut episcop vicar de Gomel. Vicariatul său se afla în sud, în umbra, ca să spunem aşa, faimoasei Lavre Poceaev. Hirotonia a avut loc în Petersburg, în catedrala Sfânta Treime a Lavrei Sfântul Alexandru Nevski. În momentul solemn în care episcopul-ipopsifiu rosteşte prima sa predică, după care urmează să fie hirotonit, el a rostit următoarele cuvinte:

Preasfinţiile voastre, preaînţelepţi arhipăstori şi părinţi!

Voia lui Dumnezeu, prin sfinţiile voastre, mă cheamă pe mine, un păcătos, la cea mai înaltă slujire din Biserica lui Hristos – slujirea arhierească. Nu ştiu ce să rostesc şi ce să spun în acest moment înfricoşător. Un singur lucru nu voi ascunde: înălţimea acestei slujiri cu adevărat apostoleşti, şi măreţia responsabilităţii înaintea lui Dumnezeu pentru sufletul fiecăruia dintre păstori şi dintre credincioşi îmi umple inima de mare nelinişte şi teamă, şi stau ca fără de răspuns. Îmi ştiu neputinţele duhovniceşti, îmi văd dezordinea duhovnicească, dar mai ştiu şi că Domnul cheamă adesea fără să se uite la vrednicia omului. El alege lucrurile cele nebune ale lumii ca să ruşineze pe cei înţelepţi... pe cele slabe... ca să le ruşineze pe cele tari... pe cele ce nu sunt, ca să nimicească pe cele ce sunt *(I Cor. 1: 27-28). Dintr-un prigonitor a făcut pentru El însuşi pe primul dintre Apostoli. Prin urmare mă smeresc pe mine însumi şi, în nevrednicia mea, mă supun chemării lui Dumnezeu: fie ca voia lui Dumnezeu să se facă în smerenia mea. O urmez cu teamă, dar şi cu bunăvoinţă, deoarece cred că Domnul rânduieşte toate spre binele nostru, căutând mântuirea noastră; cu teamă, dar şi cu bunăvoinţă, iau asupra mea lupta şi crucea, care sunt în mod inseparabil legate de slujirea de episcop.*

Această luptă constă, înainte de toate, în renunţarea la viaţa personală. Un episcop trebuie să se separe de propriile sale interese şi de grija faţă de sine. Trebuie să trăiască nu pentru sine, ci pentru turma sa; trebuie să primească în sufletul său şi în atitudinile sale sufletele şi atitudinile turmei sale cu toate defectele, necazurile şi suferinţele ei; pe propriii săi umeri trebuie în orice chip să ridice crucile tuturor şi în el însuşi să trăiască pentru toţi lupta chinuitoare dintre bine şi rău: să plângă pentru căderi, să-i ridice pe cei căzuţi, să fie (după cum spune Apostolul Pavel) în durerile naşterii duhovniceşti (cf. Gal. 4: 19), fiind slab şi arzând pentru fiecare suflet creştin (cf. II Cor. 11: 29).

Dar, pentru a renunţa la viaţa personală, trebuie să mori faţă de iubirea de sine, să mori şi faţă de patimi, pentru că amândouă acestea ne despart de Hristos şi de aproapele nostru; trebuie să ai atitudinea

pe care o avea Pavel când a spus: Căci pentru mine viaţă este Hristos, şi moartea, un câştig *(Filip. 1: 21).*

Această luptă este deosebit de dificilă pentru un om păcătos, dar este esenţială. Altfel nu ar exista roade în activitatea pastorală; altfel păstorul însuşi ar fi un slujbaş şi va auzi glasul condamnării de la Cel care Şi-a pus viaţa pentru oi şi i-a chemat pe cei care L-au urmat să facă la fel.

La această luptă interioară a păstorului se adaugă întotdeauna şi o luptă exterioară, constând în situaţia exterioară dificilă a lucrării pastorale. Lumea şi oamenii se ridică împotriva slujitorilor lui Hristos, şi de aici vin tot felul de defăimări, jigniri, supărări şi chiar prigoniri. Dacă până şi un simplu păstor se simte doborât de această cruce, cum trebuie să sufere un arhipăstor? Cine poate să descrie chinurile sufletului său şi lacrimile sale dese, văzute şi nevăzute? Mai mult decât atât, au venit acum vremuri cumplite: mulţi se îndepărtează de credinţă, se ridică împotriva lui Hristos şi a Sfintei Sale Biserici. Acum, când mulţi vorbesc de rău calea adevărului (cf. II Petru 2: 2), păstorul nu mai poate să tacă şi să rabde necazurile în tăcere; el trebuie să apere adevărul şi să dea mărturie despre el cu glas tare, trebuie să fie un fel de mărturisitor. Şi să fii mărturisitor înseamnă să fii cleric-mucenic. Exact aceasta este calea unui episcop.

Din nou îmi amintesc de dumnezeiescul Pavel, care descrie astfel calea sa de mărturisitor: Pentru Hristos şi pentru lucrarea Lui, am fost în dureri peste măsură, am fost adesea în închisoare şi aproape de moarte; de multe ori am fost în pericol din partea celor de un neam cu mine, de la păgâni, de la fraţii mincinoşi; de multe ori am fost în chinuri şi în trudă, adesea în foame şi în sete, în frig şi în golătate - toate acestea în timp ce eram în grijă necontenită pentru biserici *(cf. II Cor. 11: 23-28).*

Câtă credinţă şi câtă nădejde în Dumnezeu trebuie să aibă cineva, şi câtă curăţie a vieţii personale, ce renunţare la sine şi iubire pentru turmă, pentru a putea răbda cum se cuvine această luptă: să proclami fără teamă adevărul lui Hristos, ca să rabzi necazuri şi suferinţe cu bucurie, ca să nu-ţi pierzi curajul nici chiar în prigoniri, ca să arzi de râvnă după Dumnezeu, căutând mântuirea fraţilor! În sfârşit, ce bună gândire şi experienţă trebuie să aibă cineva ca să conducă în siguranţă corabia Bisericii în portul mântuirii! Episcopul este comandantul corăbiei.

Un adevărat comandant, *spune Sfântul Ioan Scărarul*, este cel care a primit de la Dumnezeu şi prin propriile sale lupte o astfel de tărie înţelegătoare, încât poate salva corabia sufletului nu doar de la furtuni violente, ci chiar şi din prăpastie *(Omilie către păstori 1: 2).*

Din nou, îmi recunosc neputinţa şi îmi văd întreaga nevrednicie, dar, în ciuda acestui fapt, cu smerenie, mă supun voii lui Dumnezeu şi

alung descurajarea de la mine, pentru că Dumnezeu este Cel care lucrează în noi *(Filip. 2: 13) şi păstorul nu este singur; cu el şi prin el lucrează atotputernicul har al lui Dumnezeu, tămăduind neputinţele şi umplând cele lipsă.* Dumnezeu nu ne-a dat duhul temerii, ci duhul puterii şi al iubirii şi al curăţiei *(II Tim. 1: 17).*

În acest har nădăjduiesc eu; am nădejde, de asemenea, şi în sfintele voastre rugăciuni. Rugaţi-vă, o, ierarhi ai lui Dumnezeu, ca Duhul Sfânt să cureţe orice necurăţie a sufletului meu, ca să-mi dea înţelepciune şi putere să păstoresc bine turma lui Hristos, spre slava lui Dumnezeu şi spre mântuirea fiilor Bisericii, ca şi eu însumi să fiu încredinţat la Judecata de Apoi că voi sta de-a dreapta Sa şi voi auzi acel glas de nespus care îi cheamă pe cei drepţi la moştenirea împărăţiei cerurilor. Amin.

* * *

La scurt timp după ce şi-a început activitatea arhipastorală, a izbucnit Primul Război Mondial, fapt care a avut consecinţe nefericite în special în partea de sud, care a devenit front de război. Cu toate acestea, înainte de război participarea sa la activitatea misionară de la Lavra Poceaev a fost cea mai fericită perioadă din întreaga sa slujire ca episcop. Lavra Sfântul Iov trecea printr-o reînviere datorată obştii de aici, care se ocupa cu editarea de cărţi, condusă de unul dintre colegii săi de şcoală – arhimandritul Vitalie (mai târziu de Jordanville, N.Y.). Cu zelul său apostolic, părintele Vitalie i-a influenţat pe localnici, care timp de ani întregi fuseseră forţaţi să fie uniaţi, şi a condus mii dintre ei la Biserica Ortodoxă. Episcopul Varlaam a participat în mod activ la acest fenomen cu adevărat ortodox şi obişnuia să conducă mulţimi mari de pelerini la festivităţile de la Poceaev, ţinând predici înflăcărate, îndemnându-i pe ortodocşi să fie creştini adevăraţi, silindu-se din timpul vieţii lor pământeşti către patria cerească. Cu adevărat emoţionante erau momentele când o mulţime de o mie de pelerini sau mai mulţi participau la privegheri de toată noaptea pe terenul mănăstirii, cântând imne cu o singură inimă şi cu un singur suflet înaintea icoanei Născătoarei de Dumnezeu din Poceaev sau a Sfântului Iov, sau un Tatăl nostru special, „vitalian", în timp ce pe zidurile Catedralei erau proiectate diapozitive, ilustrând trecutul ortodox glorios al Lavrei şi întreaga Rusie Sfântă ca un bastion de creştinism pur, nealterat. Un episcop, Serafim, mergea pe jos la aceste festivităţi de la Poceaev, cu întreaga sa turmă, într-o procesiune cu prapori, aproximativ o sută şaizeci de kilometri – astfel era râvna ortodocşilor pe atunci. Tot monahismul Rusiei în acea vreme se afla la un nivel foarte înalt: multe mănăstiri aveau sfinţi între zidurile lor, şi monahii, inspiraţi de practicile ascetice egiptene şi antiohiene, păstrau disciplina chinovială de dragul experienţei mistice, spre deosebire de orientarea către politică a Ordinelor rigide catolice din Vest.

Dar Revoluţia nu era departe. A luat cu asalt poporul ca un vârtej de coşmar. Episcopul Varlaam cunoştea foarte bine semnificaţia celor ce se petreceau în Rusia; natura satanică a dezrădăcinării creştinismului era vizibilă. Sistemul de utilizare a spionajului şi a minciunii şi domnia terorii, mai întâi de către GPU şi apoi de NKVD, era în mod evident croit după activitatea puterilor demonice, care se află într-o ierarhie servilă de dominare şi subordonare, aşa cum este prezentată în literatura patristică (a se vedea, de exemplu, în Vieţile Sfinţilor pe 23 iunie descoperirea făcută lui Teofil cel căzut). Planul blasfemiator al lui Lenin de a schimba omenirea prin distrugerea demnităţii *omului - chip al lui Dumnezeu* era destul de clar şi era eficient asupra multora care nu aveau rădăcini în înţelepciunea patristică. El a înţeles că ceea ce se petrecea era o schimbare spirituală şi nu doar politică în Rusia. Aici a dat greş Armata Albă, în faptul că nu a recunoscut acest lucru îndeajuns.

Oriunde putea, el vorbea deschis despre acestea, dar se concentra în principal asupra mobilizării puterilor duhovniceşti ale sale şi ale celor într-un gând cu el, crescând în înţelepciunea smereniei.

Din 3 septembrie 1923, episcopul Varlaam a fost mutat la Pskov, un oraş drag lui din cauza fratelui său, viitorul episcop Gherman, care, după ce a absolvit Academia din Kazan în 1906, s-a implicat administrativ în cadrul Seminarului din Pskov. Oraşul le amintea, de asemenea, de stareţul lor din Kazan, părintele Gavriil, care şi-a petrecut ultimii săi ani de viaţă la Mănăstirea Sfântul Eliazar de lângă Pskov. Dar părintele Gavriil s-a dus să moară în Kazan, printre iubiţii săi fii duhovniceşti, şi Gherman s-a dus acolo ca să participe la înmormântarea lui.

Viaţa lui Gherman nu era cu mult diferită de cea a fratelui său. Înainte de Revoluţie a fost rector la Seminarul Vladimir şi apoi a fost transferat la Seminarul Betania, în vecinătatea Lavrei Sfântul Serghie şi a Academiei Teologice din Moscova. Acolo a avut legături cu oamenii cu viaţă sfântă din regiune, care erau de o dârzenie sufletească deosebită, şi peste ani, în îndepărtatele câmpii nordice ale Siberiei, amintirea acestei întregi regiuni a Sfintei Rusii care dispărea i-a trezit calde sentimente şi lacrimi – ca şi când Seminarul Betania fusese pentru el raiul.

În iarna anului 1924, episcopul Gherman a fost arestat şi exilat la Tobolsk, şi apoi a urmat un continuu drum al crucii în lagărele de concentrare din Solovki, Rusia centrală, Sarov şi Kulma, sfârşind în 1937 în Nordul îndepărtat. Dar el era bine pregătit pentru a-şi accepta soarta.

Episcopul Gherman a fost întotdeauna atras de viaţa singuratică de asceză. În timp ce se afla în exil în Arzamas, s-a întâlnit cu sfintele femei văzătoare cu duhul de la Mănăstirea Diveevo din apropiere, iar una din ele i-a profeţit că visul său de viaţă ascetică singuratică se va împlini – doar că în exil, în loc de mănăstire. Sufletul său era deosebit de rafinat, dăruit cu o perspectivă poetică asupra vieţii. Disertaţia sa de la Acade-

mie, „Învăţătura morală a Sfântului Simeon Noul Teolog”, foarte apreciată în cercurile academice, fără îndoială avea de-a face mult cu formarea perspectivei sale duhovniceşti asupra vieţii. Cu câtă smerenie şi cu cât umor relatează în scrisorile sale cum curăţa toaletele, primind prin aceasta cinstea de a-l imita pe Sfântul Ioan Damaschin! Împreună cu fratele său, el a lăsat o mulţime de scrisori, adresate fiicelor sale duhovniceşti, membre ale mănăstirii din catacombe, care sunt în mare parte codate din cauza cenzurii poştale foarte stricte. Dar ce bogăţie de rafinament duhovnicesc şi înţelepciune se află în aceste scrisori! Ce frumos limbaj clasic, vesel şi liric! Cu adevărat, acestea sunt comori provenite din catacombele secolului al XX-lea.

III.
1927-1942

Din decembrie 1924, timp de un an, episcopul Varlaam a fost episcop de Mogilev, în sud. Cum se schimbase totul până în acel moment! El a fost mutat din cauza aresturilor constante de episcopi. La 13 iulie 1927 era episcop de Perm şi, pe când se afla temporar în Yaroslavl, a apărut infama Declaraţie a Mitropolitului Serghie. Acest document nu era o surpriză pentru el, dar era cu totul inacceptabil pentru tot sufletul ortodox. Împreună cu ierarhii locali, episcopul Varlaam a semnat acest document de protest:

DIN EPISTOLA EPISCOPILOR DIN YAROSLAVL
Către Mitropolitul Serghie, 6 februarie 1928

Înaltpreasfinţia Voastră:

În apelul dumneavoastră către fiii Bisericii Ortodoxe din 29 iulie 1927 declaraţi într-o formă categorică un program al conducerii voastre viitoare, a cărui realizare ar aduce Bisericii în mod inevitabil noi nenorociri şi ar adânci infirmităţile şi suferinţele care sunt asupra ei. Conform programului dumneavoastră, principiul duhovnicesc şi dumnezeiesc în iconomia Bisericii este întru totul subordonat principiului lumesc şi pământesc, a cărui piatră unghiulară nu este grija pentru apărarea cu orice preţ a adevăratei credinţe şi a evlaviei creştine, ci o cu totul netrebuincioasă mulţumire a celor „din exterior”, nelăsând niciun loc pentru cea mai importantă condiţie necesară pentru ordonarea vieţii bisericeşti interne conform poruncilor lui Hristos şi ale Evangheliei – libertatea dată Bisericii de către Întemeietorul ei ceresc, care este parte din însăşi natu-

ra ei. Dumneavoastră îi obligaţi pe fiii Bisericii şi, mai întâi de toate, bineînţeles, episcopatul, să aibă o atitudine loială faţă de autoritatea civilă.

Noi primim cu bucurie această cerere şi dăm mărturie că am fost întotdeauna, suntem şi vom fi cetăţeni cinstiţi şi conştiincioşi ai patriei noastre; dar aceasta, susţinem, nu are nimic în comun cu politica şi intrigile cu care dumneavoastră aţi legat Biserica şi nu îi obligă pe fiii ei să refuze voluntar drepturile care le-au fost date de însăşi autoritatea civilă (alegerea de către comunităţile credincioşilor a propriilor conducători duhovniceşti).

În locul libertăţii interne a Bisericii, care fusese restabilită, dumneavoastră folosiţi pe larg administrarea arbitrară, de care Biserica a suferit mult chiar şi mai înainte. Faceţi, după bunul vostru plac, transferuri de episcopi fără scop şi nejustificabil, adesea împotriva propriei lor dorinţe şi împotriva celei a turmei lor, numiţi vicari fără ştiinţa episcopilor titulari ai eparhiilor, suspendaţi episcopii care nu vă plac etc.

Toate acestea şi multe altele din felul în care guvernaţi Biserica, care este, suntem profund convinşi, o evidentă încălcare a Sinodului a toată Rusia din 1917-1918, mărind încă şi mai mult neregulile şi distrugerea în viaţa bisericească, ne obligă să declarăm în faţa Înaltpreasfinţiei Voastre:

Noi, episcopii din regiunea bisericească Yaroslavl, recunoscând responsabilitatea pe care o avem înaintea lui Dumnezeu pentru cele care au fost încredinţate călăuzirii noastre pastorale – puritatea sfintei credinţe ortodoxe şi libertatea de organizare a vieţii religioase în interiorul Bisericii, pe care Hristos ne-a dat-o ca pe un testament –, pentru a calma conştiinţele tulburate ale credincioşilor noştri, neavând nicio altă cale de ieşire din situaţia fatală care a fost creată pentru Biserică, din acest moment ne separăm de dumneavoastră şi refuzăm să recunoaştem, dumneavoastr şi sinodului dumneavoastră, dreptul conducerii Bisericii.

Decizia noastră prezentă va rămâne în vigoare până când veţi recunoaşte incorectitudinea actelor şi măsurilor dumneavoastră ca întâistătător şi vă veţi căi deschis de greşelile dumneavoastră sau până când Înaltpreasfinţia sa, Mitropolitul Petru, se va întoarce la conducere.

Agatanghel, Mitropolit de Yaroslavl

Serafim, arhiepiscop de Uglich (vicar al eparhiei Yaroslavl, fost înlocuitor al locţiitorului patriarhal)

Arhiepiscopul Varlaam, fost de Perm, conducător temporar vicariatul Liubinsk

Evghenie, episcop de Rostov (vicar al eparhiei Yaroslavl)

Ca reacţie la acest protest, Mitropolitul Serghie nu a găsit nimic mai potrivit decât să emită un ukaz în care toţi acei ierarhi care nu erau de acord cu Declaraţia sa au fost proclamaţi în mod automat „contra-re-

voluţionari” şi, astfel, pe deplin legitim, aveau să fie arestaţi de agenţii GPU ca duşmani ai poporului. Episcopul Varlaam împreună cu alţii au scris imediat o altă epistolă, afirmând că ei nu protestează împotriva dreptului de administrare a Mitropolitului Serghie, ci că ei nu erau de acord cu politica sa. Cu toate acestea, toţi ierarhii care într-un fel sau altul nu erau de acord şi nu îl urmau orbeşte pe Mitropolitul Serghie au fost într-adevăr arestaţi şi cea mai mare parte dintre ei au dispărut pentru totdeauna fără urmă. Episcopul Varlaam conducea atunci temporar eparhia Liubinsk, un vicariat din Yaroslavl. În noiembrie acelaşi an, el a fost eliberat în mod oficial de datoriile sale arhipastorale. În 1930, cu toate acestea, din cauza opoziţiei sale faţă de Mitropolitul Serghie, el a fost arestat şi întemniţat, şi suferinţele sale au început serios, durând, cu scurte intervale de relativă libertate în exil, pentru tot restul vieţii sale mult-suferinde. În anii din urmă închisoarea Yaroslavl era considerată unul dintre cele mai crude şi sadice locuri din sistemul sovietic, dar nici exilul său nu era mult mai uşor. În 1931 se afla în Solovki, iar în 1933 în Muntele Urs de lângă Petrozavodsk.

Starea de profundă deznădejde trăită în acei ani în special de clerici era atât de intensă, încât puţini distingeau între ea şi moarte. Ştiau că fuseseră condamnaţi la execuţie, şi era doar o chestiune de timp până când sentinţa avea să fie împlinită. În această privinţă era cea mai fericită perioadă din viaţa lor – pentru că întâlnirea cu Hristos era aproape.

Un martor, care mai târziu l-a cunoscut pe părintele Dimitrie Dudko, a afirmat: „În lagăre îi întâlneam adesea pe fraţii noştri clerici şi slujeam Liturghia în secret, uneori pe o ladă de lemn, uneori pe spatele cuiva; în acele momente nu ne mai gândeam dacă astfel de lucruri erau permise. Setea de a fi în unire cu Hristos era mai puternică decât orice oprelişte. Uneori oamenii noştri din afară ne trimiteau Sfintele Daruri. Acolo, dincolo de gratii şi de gardul ghimpat, ca într-un misionarism ortodox, săvârşeam în secret toate Tainele Bisericii. Eu am botezat, am slujit cununii şi înmormântări, şi am predicat.” S-a consemnat că un anume preot anti-serghianist, părintele Alexandru, în fiecare dimineaţă venea la lucru devreme, în zorii zilei, şi pe un butuc de copac, îngenunchind, săvârşea Sfânta Liturghie. Mai mulţi oameni au văzut cum o rază de lumină cobora din cer şi intra în potirul său, transfigurându-l pe el şi pe cei din jurul lui (din *Memoriile* scrise de N. Urusova).

Fiind un om nevinovat, călugăr umil şi blând, om cu inima blajină şi iubitoare, care iubea slujbele lungi după tipicul monahal, arhiepiscopul Varlaam a suferit cumplit din cauza despărţirii de fiii săi duhovniceşti, care îl priveau ca pe un stareţ şi ca pe un învăţător duhovnicesc de neînlocuit. El le scria scrisori de povăţuire oricând era posibil. Pentru cei în „libertate”, aceste scrisori erau ca o gură de aer proaspăt în realitatea sovietică sufocantă. Se simte în ele duhul adevăratei smerenii creştine.

Împreună cu scrisorile fratelui său, ele constituie ceea ce astăzi s-ar putea numi o învăţătură creştină despre îndurarea suferinţei într-o societate care a devenit ostilă şi plină de ură faţă de însăşi fiinţa umană.

IV.
SCRISORI DIN EXIL DESPRE VIAŢA DUHOVNICEASCĂ

Scrisorile care au supravieţuit şi au ajuns în lumea liberă, circulând în samizdat, au fost scrise din 1923 până în 1936, după care nu se mai cunoaşte nimic despre episcopul Gherman. Există 7 scrisori ale episcopului Varlaam şi 39 ale fratelui său. Ele au fost scrise pentru a-i încuraja pe fiii lor duhovniceşti, având ca temă principală sobrietatea şi călăuzirea în dobândirea virtuţii principale – smerenia înţelepciunii. Ele descoperă, de asemenea, într-o formă mascată, unele frânturi de informaţii despre autorii lor: hărţuirea lor permanentă, din închisoare în exil şi iar în închisoare, şi lipsa uimitoare de amărăciune. Aici sunt câteva puncte principale ale învăţăturii lor:

1. Scrisorile conţin o analiză lucidă, din punct de vedere patristic, duhovnicesc şi psihologic, a tiparelor comportamentale ale firii noastre căzute.

2. Învăţăturile pe care le transmit vin din experienţa personală a situaţiei profund tragice pe care au fost forţaţi să o suporte: exil, o lipsă permanentă a celor necesare traiului, hărţuiri, exil continuu (în cazul episcopului Gherman) şi suferinţe fizice (în cazul arhiepiscopului Varlaam).

3. S-a observat în ele o pace deosebită, o inspiraţie poetică interioară profundă, presărată cu parafraze (din cauza lipsei de cărţi în exil) ale scrierilor patristice înflăcărate despre viaţa ascetică sau cu retrageri melancolice, lirice, în realitatea trecută sau în frumuseţea ascunsă chiar şi a prezentului. Pe scurt, scrisorile oferă o filosofie ascetică a iubirii pentru Dumnezeu şi pentru viaţă.

4. Sensul suferinţei: suferinţă este atunci când duhul nostru sau sinele trebuie să separe pe sine de propria lui dreptate şi trebuie să accepte dreptatea lui Dumnezeu, care este grea şi care îngrădeşte sufletul nostru – cu alte cuvinte, înseamnă să acceptăm voinţa lui Dumnezeu mai degrabă decât voinţa noastră, ca să putem deveni instrumente ale lui Dumnezeu.

5. Sensul fericirii duhovniceşti: „Ce fericire şi ce bucurie fără sfârşit şi veşnică, să fii măcar în mică măsură părtaş al acelor Răni prin care toţi au fost vindecaţi şi să fii măcar o părticică din acea Putere mare şi eternă, care arată întregii creaţii veşnic vechea şi veşnic noua cale a Învierii prin dăruire de sine şi iubire" – scrie episcopul Gherman.

Aici sunt câteva fragmente din învăţătura fraţilor episcopi:

SCRISORILE EPISCOPULUI VARLAAM

1. Despre atitudinea duhovnicească corectă

(Scrisoare a arhiepiscopul Varlaam către stareţa M.)

Vreţi să vă vedeţi slăbiciunea şi neglijenţa corectate şi astfel să vă îndreptăţiţi; dar asta nu este chiar corect. Cercetaţi din nou ceea ce v-am scris mai înainte; sufletul dumneavoastră nu a înţeles tot ceea ce am spus acolo. Dar, să nu vă miraţi – acest lucru nu se poate face dintr-odată; se lămureşte treptat, cu ajutorul lui Dumnezeu. Voi repeta pe scurt:

1. Nu suntem îndreptăţiţi prin faptul că ne corectăm, nici prin faptele bune; toate acestea sunt subminate de păcătoşenia noastră obişnuită şi, în tot cazul, suntem obligaţi să facem acestea prin firea noastră cea după Dumnezeu. Dar suntem *îndreptăţiţi* prin smerenie şi pocăinţă: *Jertfa lui Dumnezeu: duhul umilit; inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi*. Veţi găsi acestea undeva în scrisorile stareţului Macarie de la Optina. Prin urmare, este *bine* că aveţi căderi şi slăbiciuni; cu pocăinţă şi părere de rău vă vor duce în rai. Dar, dacă nu aveţi acestea, atunci încrederea în propria dumneavoastră corectitudine vă poate împiedica foarte mult printr-o preţuire de sine ascunsă şi printr-o încredere fariseică în nevoinţele şi virtuţile pe care le-aţi zămislit: „E meritul meu – plăteşte-mă”.

2. Mai departe, scrieţi: „Mă tem să primesc Împărtăşania adesea; nu mă fac mai bună; păcatele mele sunt aceleaşi mereu”. Bine, dar vă spălaţi hainele adesea, şi vă mâniaţi pentru că nu se fac mai bune şi că sunt mereu acoperite de acelaşi praf şi de aceeaşi murdărie? Nu este dimpotrivă? Deci priviţi în acelaşi fel şi la curăţia sufletului: cu cât un om se îngrijeşte mai mult de el, cu atât mai bine; cu cât spală mai adesea murdăria, cu atât este mai plăcut Domnului. Şi nu vă necăjiţi dacă murdăria este mereu aceeaşi – este destul de bine dacă măcar nu se înrăutăţeşte. Nu are nicio importanţă ce anume a pătat puritatea sufletului; vine vremea când murdăria trebuie curăţată şi îndepărtată prin pocăinţă. Şi pentru Domnul un singur păcătos care se pocăieşte este mai plăcut decât zece drepţi mulţumiţi de sine.

3. „Aş vrea să fiu ca M., dar acum mi-e teamă că sunt chiar mai jos decât mirenii.” Acest lucru înseamnă, din nou, că vreţi să fiţi inclusă printre cei drepţi; nu aveţi smerenie; vă luptaţi întotdeauna pentru înălţimi. Cel rău este cel care prin orice mijloace vrea să vă facă să gândiţi despre voi înşivă: „Eu nu sunt ca alţi oameni”. Şi de ce gândiţi aşa prost despre mireni, nu ştiţi că mulţi mireni vor fi mai presus decât călugării? Mirenii au multa smerenie a vameşului, multă răbdare şi căinţă; în timp

ce călugării au multă preţuire de sine, învârtoşare a inimii, o dreptate fariseică („Am lucrat – plăteşte-mă”). Un om smerit nu se compară pe sine cu nimeni; îi vede pe toţi mai buni decât pe sine însuşi şi mai aproape de Dumnezeu; în unele privinţe se consideră pe sine mai rău decât demonii. Bineînţeles, nu putem ajunge la o astfel de smerenie, dar cel puţin ne putem reproşa în inima noastră toate cele făcute (nu doar în cuvinte; adesea asta este doar o atitudine trufaşă), nu putem să condamnăm pe nimeni şi nu putem să ne ridicăm deasupra nimănui.

4. „Nu-mi împlinesc canonul, obosesc.” Ei bine, şi ce este cu asta? Nu suntem mântuiţi printr-un canon, ci prin smerenie şi suspine înaintea lui Dumnezeu. Păreţi să daţi o mare importanţă cantităţii de metanii şi celor citite. Nu! Toate acestea pot fi doar un „chimval răsunător”; dar, totul constă în căinţa inimii. Vă este de folos să faceţi un canon nu de cantitate, ci de timp; de exemplu: dimineaţa vă puteţi ruga o oră sau două. Fără să vă grăbiţi, cu pocăinţă, din inimă, şi uneori cu întreruperi, dacă inima dumneavoastră trăieşte bucurie sau înduioşare – împliniţi ceva din canon fără să vă gândiţi să împliniţi totul. Astfel se poate să faceţi doar jumătate sau trei sferturi din cât făceaţi până acum, şi timpul rânduit s-a scurs, şi apoi vin ascultările (curăţarea sobei etc.). Şi ce este cu aceasta? Să nu vă tulburaţi; încheiaţi cât aţi reuşit să faceţi, şi să ştiţi că Domnul nu va cere mai mult de la dumneavoastră, căci El nu laudă graba. El are nevoie de inima dumneavoastră, nu de un număr de metanii şi nici de o tehnică de recitare (a rugăciunilor). Se poate ca cineva să citească un singur canon sau acatist o oră întreagă, dar cu lacrimi şi întrerupându-l pentru un plâns sincer înaintea lui Dumnezeu – aceasta este adevărată rugăciune. Se poate, de asemenea, să citească cineva Evangheliile sau Psaltirea, fără să fie atent la capitole şi planificări, ci după puterea şi timpul său, ţinând seama de calitate – să citească totul cu concentrare şi nu în pripă. De dragul ascultărilor şi din grijă faţă de aproapele, trebuie întotdeauna să se scurteze timpul rugăciunii, de vreme ce ascultarea este mai presus de post şi rugăciune, şi nu trebuie să fie tulburat pentru aceasta, ci să se recunoască importanţa slujirii aproapelui. Cantitatea metaniilor şi o anumită corectitudine a canonului sunt indispensabile pentru începători, pentru a se obişnui să se roage; dar, când s-au obişnuit într-o anumită măsură cu rugăciunea, nu trebuie să se lege cu simţirea de un număr de metanii, ci este mai bine a te ruga în mod liber, doar în funcţie de cantitatea de timp.

5. „Certaţi-mă şi arătaţi-mi neajunsurile.” Mai întâi de toate, trebuie să vă laud pentru deschiderea dumneavoastră şi pentru râvna după mântuire. Dar trebuie să vă cert pentru dragostea exagerată pentru corectitudine, pentru că vă număraţi faptele bune şi nevoinţele şi vă bizuiţi pe ele, fapt pentru care nu vedeţi valoarea nemărginită a smereniei, care depăşeşte toate lucrările şi virtuţile noastre care şchiopătează. Aceasta

este o temelie şubredă, făcută, se poate spune, pe nisip, şi poate fi tolerată doar la începutul vieţii duhovniceşti, dar mai târziu îi vatămă pe cei care se luptă. Având o corectitudine exterioară (citirea canoanelor, ţinerea posturilor şi fără căderi exterioare, uşor se poate ajunge la preţuirea de sine şi la trufie, şi de acolo la „sfinţenie” şi „înainte-vedere” de-a stânga (demonice). Aruncaţi repede această temelie din minte şi din inimă; renunţaţi să mai preţuiţi nevoinţele, corectitudinea canoanelor şi aşa mai departe. Faceţi orice lucru bun care vă este accesibil şi suportaţi orice nevoinţă ca pe o poruncă de la Dumnezeu, fără a o evalua; pentru că valoarea nu stă în ele, ci în dobândirea prin ele a smereniei, a credinţei, a curăţiei profunde, a căinţei, a părerii de rău şi, în cele din urmă, a iubirii de Dumnezeu şi de aproapele. Nimeni nu laudă un elev cât timp el mai învaţă, ci atunci când primeşte diploma. Toate nevoinţele sunt doar lecţii (proptele), în timp ce diploma constă în smerenie, părere de rău, curăţie (atât cât este cu putinţă). Se poate ca cineva să ajungă la acestea prin necazuri şi boli, fără nevoinţe deosebite şi canoane, şi nu va fi mai prejos decât cei care s-au nevoit.

Şi astfel, alcătuiţi-vă propria temelie a sufletului, căutând defăimarea de sine, pocăinţa, răbdarea, părerea de rău şi credinţă fermă şi neînşelată în mila lui Dumnezeu. La Judecata de Apoi, cei drepţi vor fi recunoscuţi doar după smerenia lor şi după faptul că se consideră nevrednici, iar nu după faptele bune, chiar dacă le-au făcut. Aceasta este adevărata atitudine.

2. *DESPRE SIMŢĂMINTELE „BUNE” ŞI DESPRE PĂREREA DE SINE*

Cel care este iubitor de sine nu crede în mila lui Dumnezeu, ci îşi întemeiază duhovnicia pe propriile sale realizări ascetice putrede şi pe îmbunătăţiri exterioare părelnice; acesta se laudă cu ele şi, fiind copleşit de stima de sine, îşi măsoară simţămintele ca şi cu un termometru – vai, roadele iubirii de sine!

Nu te înălţa singur deasupra niciunui păcătos, nu îţi pune încrederea în corectitudinea ta, pentru că preţuirea de sine poate nimici toate isprăvile şi faptele noastre bune, dacă avem vreunele. Răbdarea cu smerenie a păcatelor celorlalţi oameni, deşi e lucrul cel mai greu, este calea care aduce răsplată şi cea mai sigură.

3. *DESPRE RĂBDARE*

Unde este răbdare, este cu siguranţă şi mântuire. O viaţă relativ paşnică, petrecută în rugăciune, este totuşi mai prejos decât o viaţă de necazuri petrecută în rugăciune, dacă există răbdare faţă de ceilalţi.

4. *DESPRE CELE DE CARE TREBUIE SĂ NE FIE TEAMĂ*

Trebuie să ne fie teamă nu de greşeli, ci de răceala inimii, de mulţumirea de sine, de o atitudine lipsită de căinţă.

5. *DESPRE CORECTITUDINE*

Toţi suntem nesăbuiţi în ceea ce priveşte preţuirea de sine şi, prin urmare, când ne corectăm puţin într-o privinţă sau în alta, numaidecât ne apreciem pe noi înşine şi pe neobservate devenim farisei rafinaţi: ne preţuim pe noi înşine pentru ceea ce a făcut harul, după mila lui Dumnezeu, şi nu datorită realizărilor noastre. Prin urmare, în chestiunile duhovniceşti, corectitudinea poate să ne facă mai mult rău decât incorectitudinea cu un simţământ de căinţă. Vei spune: „Şi în corectitudine se poate căi cineva". Să ne căim pentru ce, dacă ne vedem pe noi înşine corecţi? Până la înşelare este un singur pas. Corectitudine adevărată nu poate să existe. Prin urmare, Sfinţii Părinţi învaţă că nu ne îndreptăţim prin fapte, chiar dacă suntem obligaţi să facem fapte bune (prin puterea lui Dumnezeu), aşa cum o pasăre este obligată să cânte, deoarece pentru asta este creată. Noi suntem creaţi pentru a face fapte bune; astfel este firea noastră. Ar fi prostesc să ne mândrim pentru faptul că avem două braţe şi două picioare – aşa este firea noastră. Şi, dacă nu facem fapte bune, atunci păcătuim greu împotriva firii noastre şi a voii lui Dumnezeu. Prin urmare, este bine să facem faptele bune, dar nu ca să ne mândrim cu luptele şi cu realizările noastre, ci ca să dobândim o şi mai mare smerenie şi căinţă. Cel care posteşte şi se roagă nu pentru a dobândi smerenia şi pocăinţa, ci pentru a-L mulţumi pe Dumnezeu şi pentru a se îndreptăţi pe sine, se află în greşeală.

6. DESPRE NEPUTINŢE

Nu te întrista pentru neputinţele tale şi nu le considera duşmanii tăi. Ci, dimpotrivă: deşi urâte, ele sunt prietenii noştri duhovniceşti, ele sunt „vameşii" noştri.

7. DESPRE NECAZURI

Necazurile sunt atât dovezi cât şi indicatoare către bucuriile şi trăirile veşnice şi nepământeşti, unde se găsesc Domnul nostru, Născătoarea de Dumnezeu şi sfinţii.

Se pare că a venit vremea când Domnul nostru Îşi cheamă oamenii şi îi curăţă prin necazuri pentru a-i trece în viaţa cerească; până la urmă, acesta este scopul pentru care trăim. Fie ca voia lui Dumnezeu şi mila

Lui să se facă! Să nădăjduim aceasta şi să ne pregătim în fiecare zi să ne întâlnim cu Dumnezeu şi să trăim ca în timpul Săptămânii Patimilor.

8. DESPRE SMERIREA DE SINE

Vederea şi evaluarea propriilor realizări şi fapte nu vor face decât să mărească preţuirea de sine păcătoasă şi înşelătoare şi să micşoreze singura noastră nădejde în mila lui Dumnezeu. Ce este mai de încredere pentru noi şi mai plăcut lui Dumnezeu este următorul lucru: „O, Doamne, nu am nimic şi nu îndrăznesc nici să-mi ridic ochii; ai milă de mine după mare mila Ta!” Cu cât va fi mai mare părerea de rău şi încrederea în Dumnezeu, şi nu în fapte sau altceva de-al nostru, cu atât va creşte mila lui Dumnezeu faţă de noi.

9. TEMPLUL LĂUNTRIC

Nu este nevoie să plângem prea mult pentru distrugerea unei biserici; până la urmă, fiecare dintre noi, din mila lui Dumnezeu, are sau ar trebui să aibă propria lui biserică – inima; intră acolo şi roagă-te, atât cât ai tărie şi timp. Dacă această biserică nu este bine făcută şi este abandonată (fără rugăciune interioară), atunci biserica vizibilă nu va aduce mult folos.

SCRISORI ALE EPISCOPULUI GHERMAN
1. Scrisoare din 17/30 mai 1925

Tu şi eu nu am ajuns la acea stare duhovnicească în care ceea ce este pur duhovnicesc sau, mai degrabă, când energia harului nu doar că biruieşte slăbiciunea cărnii noastre şi trupul, ci dă şi aripi sufletului nostru, care este legat de această povară (a cărnii) şi care nu este nici atotputernic, iar fără Dumnezeu nu are aripi. Până acum, prin mijlocirea resurselor naturale fizice şi sufleteşti primite de noi de la natură şi de la părinţii noştri, Domnul şi Duhul lui Dumnezeu acţionează prin această maleabilitate fizică şi prin această natură psihică dinamică a noastră. Dar viaţa cea adevărată în acest moment încă nu ni se descoperă în totalitate; de aceea este atâta vigoare în noi şi, mai mult, atâta pasiune bună, idealistă şi de orice fel.

Dar această etapă, mai devreme sau mai târziu, ajunge la capăt, şi vine pentru fiecare Ghetsimaniul său, cu luptele şi ostenelile sale, până la sudoare de sânge, şi apoi Golgota. Atât una, cât şi cealaltă, cauzează chin şi suferinţă; şi cel mai adesea suferinţă, pentru că duhul nostru trebuie să se separe de dreptatea sa proprie (indiferent de cât de curată

şi ideală poate să ne pară) şi să se împace cu voinţa dreaptă a lui Dumnezeu, voinţă care pentru firea noastră psihică este foarte restrictivă şi dificilă.

Scrii că pe 1 mai „aşa şi aşa” se va întâmpla şi, din această cauză, inima ta geme şi spui: „Aceasta este voia lui Dumnezeu, şi în ea nu poate fi nimic chinuitor” – şi cu toate acestea eşti chinuit. Aminteşte-ţi de sudoarea de sânge din Ghetsimani; aminteşte-ţi de aceste cuvinte permanente ale Învăţătorului nostru, că cineva poate să Îi urmeze doar prin „luarea crucii”. Toate acestea ar trebui să îţi spună că trecerea noastră întru voia lui Dumnezeu este întotdeauna chinuitoare, aşa cum este, în general, orice trecere de la o formă mai simplă la o formă perfectă şi superioară, aşa cum este orice naştere fizică şi, cu atât mai mult, o naştere duhovnicească. Avem aici, pe pământ, doar începutul întregii renaşteri a voinţei noastre în voinţa lui Dumnezeu, a minţii noastre (chiar şi cea a unui credincios) în Mintea lui Dumnezeu, a iubirii noastre mici şi nedesăvârşite în Iubirea Tri-Ipostatică Perfectă şi Atotcuprinzătoare. Când omul, pe deplin şi cu adevărat (adică iubindu-L, considerându-L singurul adevăr în viaţă), trece de partea acestui Adevăr veşnic sau, dimpotrivă, se întoarce deplin de la El, el nu mai trăieşte şi este obligat să moară. El a trecut prin tot ceea ce poate să ofere viaţa aceasta şi a ajuns la maturitate pentru viitor.

Sensul Ghetsimaniului personal al fiecăruia este următorul: să suferim şi să tremurăm lăuntric, pentru a împlini cu răbdare ceea ce ni s-a poruncit, fără a ne supăra din cauza motivului pentru care lucrurile sunt aşa şi nu altfel; pentru că uneori cineva este adus la Dumnezeu prin şocurile puternice care vin de la o acceptare sinceră a binelui şi prin căderi înfricoşătoare. Iuda s-a aflat cu Hristos tot timpul şi L-a trădat; tâlharul a fost fără Hristos tot timpul şi a ajuns să creadă în El. Dacă nici în viaţa lui Hristos şi nici în istoria credinţei noastre nu ar fi fost indicaţii clare ale acestor alternări între lumină şi întuneric şi despre triumful final al luminii, atunci bineînţeles că ar fi fost înfricoşător. Dar trebuie să ne înveselim inimile cu cuvintele Apostolului Pavel, rostite cu privire la evrei şi la neevrei, şi probabil aplicabile şi la cei care trăiesc acum: *Pentru că Dumnezeu i-a închis pe toţi în neascultare, pentru ca pe toţi să-i miluiască* (Rom. 11: 32). În plus, nu ştim cât de aproape sau departe de noi este necazul.

Vremea noastră este una în care este nevoie de multe şocuri în plus, nu doar pentru a trezi minţile oamenilor, ci şi pentru a-l întoarce pe om spre esenţa a tot ceea ce este cu adevărat uman – la inima sa.

Astfel, epuizarea ta trupească şi sufletească este de înţeles. Să purtăm cu supunere crucea Lui, aşteptând, dacă nu aici, atunci acolo, odihnă de la Domnul şi o descoperire deplină a sensului adânc a tot ceea ce ne răneşte şi ne loveşte acum atât de dureros.

2. Scrisoare din 30 august 1932

Aici luna august se va sfârşi curând. În mod involuntar, în ciuda importantelor şi zilnicelor griji, gânduri şi îngrijorări care împing undeva, în adâncurile sufletului, tot ceea ce s-a petrecut înainte, ne amintim praznicul de la Ghetsimani (Adormirea Maicii Domnului, 15 august), micul schit plin de oameni, slujba lungă şi emoţionantă în jurul mormântului Preacuratei, procesiunea triumfală cu giulgiul său pe cărările schitului, cu frumosul sunet al clopotelor, masa bogată cu varză roşie şi cvasul înmiresmat făcut din coacăze, şi Betania, cu minunatul ei paroh, şi oraşul plăcut, cu acea căsuţă nu departe de Lavră. În această amintire, experienţele pur duhovniceşti se împletesc cu cele lumeşti şi pământeşti, şi este greu să le separi pe unele de altele, aşa cum este imposibil să tai sufletul de trup şi să strici unitatea lor mistică.

Toate acestea stăruie într-un fel de dulce melancolie care roade inima, ca şi cum s-ar vedea în zare fum albastru într-o zi senină de vară; şi tot prezentul, în ciuda avantajelor duhovniceşti faţă de trecut, pare atât de crud, de murdar şi de aspru. Va fi vreodată posibil să aducem acest trecut, fără păcatele lui, la un loc cu prezentul, fără şocurile şi nenorocirile sale barbare, într-un singur întreg luminos, unde totul să fie Hristos, lumina Sa neapusă şi iubirea reciprocă, fără de care te simţi al nimănui şi deznădăjduit în vremurile noastre? Şi în momentul de faţă, sabia Sa îi desparte pe cei care au fost cândva apropiaţi şi într-un cuget, şi smerenia Lui supusă şi pacea lipsesc chiar şi printre cei care sunt numiţi cu numele Lui.

Dar eu cred că aceasta se va întâmpla, şi că sufletul fiecăruia dintre cei care au trecut prin chinul lipsurilor, al căderilor, trădărilor, al laşităţii şi al negării, Îi va cânta din nou „Osana”, nu doar cu buzele şi dintr-o mişcare trecătoare a sentimentelor, ci cu întreaga viaţă, ca unui Biruitor al morţii şi al răului.

3. Scrisoare din 5/18 octombrie 1933

Mi se pare că ceea ce se întâmplă acum nu este pur şi simplu distrugerea unei fortăreţe şi a ceea ce pentru mulţi este sfânta sfintelor. Ce se petrece este purificarea acestor lucruri sfinte, sfinţirea lor prin focul groaznicelor necazuri şi încercări, prin distrugerea formelor care, în frumuseţea lor unică, dar în multe privinţe lumească, zdrobesc sensul şi conţinutul care sunt legate de ele. Sunt făurite noi forme, care sunt mai uşor de pătruns şi de umplut exact cu duhul şi cu viaţa, care sunt adesea negate de provocatori şi care adesea, în numele unei lupte admise şi premeditate împotriva Lui, sunt negate în principiu, pentru ca prin Golgota anihilării să fie reînviate în forţă.

Priviţi şi vedeţi cum viaţa de fapt a devenit ascetică, cum renunţarea la sine, o renunţare la sine nemaiauzită, devine nu o excepţie, ci o regulă pentru toată lumea, cât de repede tot ceea ce devenise separat în sfere de viaţă cât se poate de diferite ajunge la unitate prin colectivizare şi aşa mai departe.

Vei spune că toate acestea nu sunt făcute în Numele Lui, ci împotriva Lui. Da, este adevărat. Acum tot ceea ce are pecetea Lui se află în necazuri, în Ghetsimani şi pe Golgota. Este adevărat. Dar este la fel de adevărat că toate eforturile şi toată creativitatea sunt îndreptate înspre crearea formelor de viaţă care toate, ca idee, au fost prevăzute de El, şi nu pot fi realizate fără El, şi care neabătut duc spre El. „Toate sunt prin El, cu El şi spre El", şi doar o mâhnire prea mare sau o reflectare superficială la aceste cuvinte minunate ale Apostolului ne pot împiedica de la a vedea că toate acestea se împlinesc. Involuntar îţi aminteşti de cuvintele Sfântului Ioan Hrisostom: „Dumnezeu lucrează chiar prin acei oameni care pun piedici şi se împotrivesc; El Îşi foloseşte duşmanii ca instrument al slavei Sale, ca să ştii că nimeni nu poate să împiedice hotărârile lui Dumnezeu sau să abată braţul Său cel înalt".

Vechiul Israel a trebuit să treacă peste ruinele minunatului său templu, peste ani lungi în care a fost lipsit de slujbele dumnezeieşti care fac inima să se căiască şi printr-o întreagă mare de lacrimi, înainte de a ajunge la o altă casă a lui Dumnezeu, în care L-au văzut pe Cel despre care vorbeau atât jertfele cât şi profeţiile lor. Maria Magdalena a venit la El din cauza posedării de diavoli, Maria Egipteanca, din cuptorul imoralităţii şi din patima desfrânării, tâlharul, prin chinurile crucii. Acestea, mi se pare, sunt indicatorii care ar trebui puşi în faţa fiecărei supărări şi în special în faţa amintirilor insuportabile. Tu şi poate majoritatea dintre noi am fost lângă El când era plin de mireasma bunătăţii şi când era înconjurat de măreţia minunilor, de lumina veneraţiei; acum nu vă fie teamă de dezonoarea Lui, de Ghetsimani şi de Golgota, astfel încât, dacă nu împrejurul vostru, cel puţin înăuntrul vostru, să puteţi vedea lumina de nebiruit a adevărului Său şi a Învierii.

Fie ca Domnul să vă ajute în iarna ce se apropie cu toate grijile şi îngrijorările ei. Viaţa fiecăruia trece acum prin porţile cele strâmte, iar cel care acceptă acestea cu supunere, ca pe inevitabila şi singura cale de mântuire, este mult mai fericit decât cel care este supărat, care se plânge de neplăceri şi care aşteaptă ca cineva să-l împingă şi să-l îmbrâncească prin porţi.

4. Scrisoare din 2/15 decembrie 1936

Cred că cele prin care treci tu este trăit într-o anumită măsură de foarte mulţi, şi doar zgomotul realităţii prezente şi grandioasa recon-

strucţie, care cere o concentrare extremă a tuturor puterilor sufletului omului, determină aceste gemete tăcute ale sufletului şi îl împiedică pe om de la înţelegerea sensului lor profetic. Starea ta este o reflectare a bolii comune şi în niciun caz nu este ceva lipsit de speranţă, vreun motiv pentru care să devină cineva isteric. Nu fără voia lui Dumnezeu am fost puşi în acest vârtej al pătimirilor, al războiului şi a tot felul de acţiuni neruşinate şi căderi. El nu ispiteşte niciodată prin cele rele şi, dacă ar fi să dăm la o parte din realitatea care ne înconjoară duhul de excesivă mândrie şi poftă trupească, în toate am vedea reflexii ale Adevărului Său şi ale poruncilor Sale. Legile Sale au fost puse în minţile şi în inimile oamenilor. Ele sunt de neşters, ca firea. Şi, cu toate că cei care construiesc (adică sovieticii) Îl ignoră în orice fel şi vor să-L îndepărteze pe El, chiar şi amintirea Lui din viaţă, El tot rămâne piatra din capul unghiului şi puterea ideilor fundamentale ale noii societăţi. În aceasta este garanţia unor zori şi a unei schimbări şi a unei reînnoiri duhovniceşti, în timp ce pentru cei care suferă şi sunt îndureraţi din cauza acestei „apostazii” este încurajare, pace şi răbdare.

Să nu fii dezamăgit. Fără El suntem întotdeauna goi şi lipsiţi de putere. El este acelaşi ieri, azi şi mâine. Poate El să nu fie cu noi, când în jurul nostru şi în noi se dezlănţuie o astfel de furtună? Şi cu El putem îndura orice şi putem întâmpina cu vitejie orice ispită. El are puterea de a îndepărta într-o clipă toată durerea din inima ta, dar nu face aceasta, pentru că este mai bine să lase durerea să-şi urmeze calea, şi, pentru aceasta, este nevoie să cerem de la El doar răbdare.

V.
MOARTEA CELOR DREPŢI

Informaţiile pe care le avem despre ultimii ani ai arhiepiscopului Varlaam provin din puţinele menţiuni prezente în scrisorile fratelui său, bazate pe ceea ce i-au scris fiicele lui duhovniceşti, după vizitele rare făcute arhiepiscopului Varlaam.

În 1931, episcopul Gherman scrie: „Acum sunt în Marele Ustiug. Nicolae (adică el însuşi) a trebuit să îndure şi să vadă în aceste părţi o mulţime de lucruri dureroase, dar acum trăieşte mai mult sau mai puţin în pace. Victor (adică arhiepiscopul Varlaam) de curând a plecat să-şi ocupe locul la Zosima” (adică în lagărul de concentrare Sfântul Zosima de la Solovki).

În 1932: „Varlaam este acum la Staţiunea Muntele Ursul, lângă Petrozavodsk” (un lagăr de concentrare groaznic).

În 1933: „De curând m-am bucurat că adevăratul porumbel al lui Dumnezeu, V. (Varlaam), a fost eliberat din captivitate, dar încă nu ştiu

detalii. Cu atât mai vesel este lucrul acesta, cu cât erau puţine speranţe pentru aceasta şi ei chiar spuseseră că a murit. Şi atât de mulţi, prea mulţi dintre fraţii şi colegii mei (episcopi şi clerici), în special de acolo de unde Dumnezeu m-a eliberat, s-au dus deja la odihna cea veşnică. Abia ieri am primit o scrisoare de acolo, şi era groaznic de citit, din punct de vedere omenesc, şi, mai mult decât atât, ca să simţi cum moartea stă peste toţi cei cu care tu eşti unit nu numai printr-o cale comună (cea clericală), ci şi prin unitatea aşteptării (mântuirea). Dar, dintr-un alt punct de vedere, în acest proces al morţii eu simt şi izbăvirea şi învierea... Transmite-i salutările mele lui Victor". În decembrie, acelaşi an: „Victor este bine în Vologda (exil)".

În 1935: „Victor trăieşte ca mai înainte în Vologda". Şi mai târziu: „Victor, se pare, a devenit cu totul neputincios; nu poate să meargă mai mult de câteva minute, din cauza epuizării excesive a inimii".

În mai 1936: „Ele au mers în Vologda pentru a-l vedea pe bolnav. Două dintre cele mai apropiate l-au vizitat. O cămăruţă cu tapet murdar, abia separată de camerele de locuit ale proprietarului printr-o perdea, care ţinea locul unei uşi. Un pat cu aşternut sărăcăcios, lângă el, o măsuţă şi alte două mese lipite de perete. Şi acesta este tot mobilierul. Îmi scriu că este slab, palid şi complet cărunt. În toate este privaţiune, după cum li s-a părut lor, ceea ce este exact, dar această sărăcie îi face plăcere. El le-a primit foarte iubitor, s-a interesat de viaţa fratelui său şi l-a sfătuit să-şi petreacă mai mult timp ocupându-se cu lumea lăuntrică, mai degrabă, decât cu lucrurile exterioare, chiar dacă ar fi bune. Este mult adevăr în aceasta. Apoi le-a dat sfaturi duhovniceşti şi le-a mângâiat mult. Fie ca H. (Hristos) să îl mântuiască. El se simte bine în boala sa, care l-a ţintuit la pat şi l-a făcut aproape invalid. Eu însumi cred profund în providenţa acestui fapt: îl salvează de la schimbările epuizante de locuri (închisori) şi, fără îndoială, îl ajută să adune mai multă căldură duhovnicească, care este atât de indispensabilă în vremurile noastre atât de reci. Fratele său (episcopul Gherman) a trăit până acum în aceeaşi situaţie. Probabil că ai auzit despre boala (adică arestul – n.ed.) care a venit peste rudele lui. Pentru el este o mare mâhnire, deşi s-a petrecut nu fără voia lui Dumnezeu, Care ştie mai bine decât noi care este cea mai bună cale spre ţinta noastră veşnică". Iar în decembrie scrie cu regret: „Poate este mai bine pentru mine să îl imit pe Victor, care locuieşte ca un zăvorât". Acestea au fost ultimele cuvinte cunoscute ale episcopului Gherman.

Se găsesc chiar şi mai puţine menţiuni despre el în scrisorile arhiepiscopului Varlaam; putem doar ghici ceea ce este în inima lui: „Este foarte bine pentru mântuirea sufletului să fii ucenic de chilie. Cât despre mine, m-aş fi dus la cineva ca ucenic de chilie, dar, vai, nu am tăria şi nici posibilitatea. Cu toate acestea, picioarele mele sunt mai bine... Dar

starea mea generală este mai proastă. Înainte de Săptămâna Brânzei am avut un atac. Doctorul m-a văzut de două ori. Acum, slavă lui Dumnezeu, este mai bine. Tot ceea ce este obositor îmi este vătămător, deci a trebuit să-mi scurtez canonul de rugăciune. Am nevoie de aer curat, dar nu pot ieşi afară decât pentru zece minute... Am citit toată Psaltirea în timpul Postului Mare şi scurtez Ceasurile. Psalmistul spune: *Adusu-mi-am aminte de zilele cele de demult; cugetat-am la toate lucrurile Tale* (Psalm 142: 5). Şi pentru tine este de mare folos să îţi aminteşti de lucrurile sfinte din viaţa ta. Nu este deşertăciune, ci o uşurare mângâietoare pentru suflet; este un înlocuitor pentru lecturile duhovniceşti".

După aceste puţine cuvinte, probabil din 1936, arhiepiscopul Varlaam a fost ca şi abandonat. Scrisorile de la fratele său au venit din ce în ce mai rar, până când nu au mai fost deloc, indicând fie faptul că fusese omorât prin împuşcare, fie că pierise în sistemul de coşmar al lagărului de muncă, pe atunci condus de maniacul Ejov. Vizitatorii arhiepiscopului Varlaam s-au împuţinat şi ei considerabil, pentru că şi ei au fost predaţi aceleiaşi sorţi. Durerile de la picioare şi din tot corpul, de altfel, au crescut şi avea o răceală permanentă şi pătrunzătoare, care se instala în adâncul trupului său imobilizat. Anii agoniei se prelungeau. Inima sa bolnavă continua să bată.

Afară, lumea era acum în război. Speranţa poporului rus de a fi eliberat de jugul ateist devenea mai intensă cu fiecare zi de război şi de privaţiune. Suferinţele poporului creşteau pe măsură ce autorităţile, din teamă, făceau mai multă presiune. Nimeni nu avea timp de arhiepiscopul Varlaam. Şi, în starea sa deznădăjduită, el a înţeles totul şi se ruga neîncetat pentru lume, el ştia de cununile slăvite pe care Dumnezeu avea să le dea celor care au suferit, celor care au cultivat blândeţea inimii, dragostea iertătoare şi o înţelegere profundă a slăbiciunii omeneşti... Şi se ruga pentru toţi.

Încă nu murise în groaznica închisoare Vologda... Ascultând cântarea măreaţă a viscolului care urla, un sobor pe multe voci care se rotea ca norii pe marea schimbătoare a vieţii, nu putea decât să se roage la sfântul său, călugărul Varlaam, acel ascet minunat din vechime. Înainte ca un om să moară, se spune, sfântul său împreună cu îngerul păzitor vin ca să însoţească sufletul în lumea cealaltă. Acest sfânt fusese în India şi se întâlnise cu dreptul prinţ Ioasaf, care avea să moştenească toate bogăţiile pământeşti ale unei mari împărăţii. Dar Varlaam, plin de zel dumnezeiesc ca să-l facă moştenitor al Împărăţiei cereşti, l-a convertit la Hristos. Şi cerurile i s-au deschis şi a văzut sensul existenţei umane şi ce este pregătit pentru cei care Îl iubesc pe Dumnezeu, Dătătorul vieţii. O, ce stare plăcută a avut când a ieşit din trupul său şi dus în Împărăţia cerească a lui Hristos! A văzut ce bucurie de nespus îi aşteaptă pe oamenii

muritori pentru toate suferinţele îndurate în această vale a plângerii, tărâmul nostru pământesc! Viaţa autentică a acestor sfinţi este o adevărată descoperire a raiului, pe care pătimitorul ierarh Varlaam, acum pe jumătate îngheţat de moarte şi acoperit cu zăpadă în adăpostul său jalnic, o citise de atâtea ori în zilele tinereţii sale şi acum nu putea să nu şi-o amintească:

Acum, când se rugase cu lacrimi vreme îndelungată, şi adesea îşi plecase genunchii, s-a aruncat la pământ. Apoi, adormind puţin, s-a văzut pe sine răpit de nişte bărbaţi străini, şi trecând prin locuri pe care nu le mai văzuse până atunci. Stătea într-o câmpie mare, toată în floare, cu flori înmiresmate şi proaspete, unde a văzut tot felul de pomi frumoşi, încărcaţi cu fructe necunoscute şi minunate, plăcute ochiului şi chemând să fie atinse. Frunzele copacilor foşneau limpede, din cauza unei brize uşoare, şi, cum tremurau, slobozeau un parfum plăcut care nu înceta să bucure simţurile. Erau acolo tronuri făcute din cel mai curat aur şi din pietre preţioase, răspândind o strălucire nemaipomenit de luminoasă, şi locuitori strălucitori printre paturi minunate, prea frumoase pentru a fi descrise. Şi, lângă acestea, erau ape curgătoare extraordinar de limpezi şi minunate la vedere. După ce aceşti bărbaţi înfricoşaţi l-au condus prin această câmpie mare şi minunată, l-au adus într-o cetate care strălucea cu o lumină de nedescris, ale cărei ziduri erau din aur orbitor, cu parapete ridicate la înălţime, făcute din nestemate, cum omul nu a mai văzut. Ah, cine ar putea descrie frumuseţea şi strălucirea acelei cetăţi? Lumină, ţâşnind mereu de sus, umplea toate drumurile ei cu raze luminoase; şi cete îngereşti înaripate, fiecare din ele fiind ea însăşi o lumină, locuiau în această cetate, alcătuind cântari de care urechea muritoare nu a auzit niciodată. Şi a auzit o voce strigând: „Aceasta este odihna celor drepţi; aceasta este bucuria lor, a celor care au plăcut Domnului în viaţa lor...”

(Sfântul Ioan Damaschin)

În cele din urmă, gerul a încetat să mai muşte, şi zăpada albă, orbitoare, ca fulgerul, cu lucire caldă pava calea pe care să se ridice sufletul dreptului ierarh Varlaam, acolo unde drepţii se odihnesc. Şi el a plecat acolo, sus, să se alăture sfinţilor, în locul pregătit celor drepţi, ca să Îl slăvească pentru totdeauna pe Dumnezeu. Amin!

Sfinţilor noi mucenici Varlaam şi Gherman, rugaţi-vă lui Dumnezeu pentru noi!

F.H.

III.

Sfinţii Rusiei din catacombe

Ce minunată şi glorioasă oştire de noi pătimitori!
Cine poate să vă slăvească după cuviinţă?
Cu adevărat, binecuvântat
este pământul înmuiat de sângele vostru
şi sfinte sunt locurile care au primit
trupurile voastre.

Arhiepiscopul Ioan Maximovici

Notă introductivă

Persecutarea sovietică a religiei, care a dat noii mucenici, nu a fost nici întâmplare, nici fenomen accidental. În vremurile de demult, persecuţiile creştinilor erau rezultatul unui plan deliberat din partea împăraţilor păgâni, precum Diocleţian şi Iulian Apostatul – un plan de exterminare a credinţei creştine. În acelaşi fel, planul de a extermina religia, şi în special creştinismul ortodox, a fost o parte centrală din politica sovietică încă de la început, şi măsurile barbare necesare pentru implementarea acestui plan au fost clar prevăzute şi comandate de guvernul comunist la cel mai înalt nivel. Următorul fragment dintr-o scrisoare a fondatorului regimului comunist în Rusia poate fi considerat un document principal în demonstrarea acestui punct.

DIRECTIVELE LUI LENIN

DIN SCRISOAREA LUI V. LENIN CĂTRE MOLOTOV
10 februarie 1922

Dacă este necesar ca, pentru împlinirea anumitor scopuri politice, să se recurgă la o serie de cruzimi, atunci este imperativ să fie îndeplinite acestea în modul cel mai energic şi în cel mai scurt timp cu putinţă, altfel, masele de oameni nu vor îndura o folosire prelungită a cruzimilor... În această privinţă, cu cât vom reuşi să executăm prin împuşcare un număr mai mare de reprezentanţi ai burgheziei şi ai clericilor reacţionari, cu atât mai bine.

LENIN

(*Le Messager* al Mişcării Studenţilor Ruşi Creştini,
nr. 98; Paris, 1970)

17. Stareţul Anatolie cel Tânăr

ŞI ULTIMUL CĂLUGĂR MĂRTURISITOR AL MĂNĂSTIRII OPTINA
Pomeniţi la 30 iulie (†1922)

Cercetaţi-vă pe voi înşivă dacă sunteţi în credinţă
(II Cor. 13: 5)

„Cândva, o mândrie a Sfintei Rusii, nu este de mirare că mănăstirile ei au fost ţintele principale ale distrugerii în campania revoluţionarilor atei de eradicare a religiei. Printre cele mai mari tragedii a fost distrugerea faimoasei Mănăstiri Optina, cunoscute pentru stareţii ei purtători de Dumnezeu, ucenici direcţi ai marelui Sfânt Părinte, fericitul Paisie Velicikovski. În secolul al XIX-lea, Optina a ajuns la un nivel înalt de dezvoltare duhovnicească, atrăgând literalmente mii de pelerini, printre care erau faimoşii scriitori ruşi şi filosofi: Gogol, Turgheniev, Dostoievski, Kireievski, Leontiev, Tolstoi, V. Soloviov şi alţii.

Aceşti stareţi, care erau apropiaţi de oameni, au hrănit în omul rus obişnuit un simţământ de devoţiune profundă faţă de Domnul nostru Iisus Hristos. Şi, când a venit încercarea Revoluţiei, mulţi L-au mărturisit pe Hristos cu vieţile lor. Astfel au fost şi părinţii de la Mănăstirea Optina. Multe cărţi au fost scrise despre ultimul mare stareţ al Optinei, Nectarie, care şi-a sfârşit viaţa ca mucenic mărturisitor. Aici, totuşi, să arătăm posterităţii şi puţinele rânduri cu privire la alţi călugări mucenici, mai puţin cunoscuţi sau chiar necunoscuţi.

Când, în cele din urmă, sovieticii au închis şi au distrus mănăstirea, în 1925-1927, ei au încercat, de asemenea, să-şi ascundă faptele sângeroase. Astfel, de exemplu, unui călugăr, părintele Pantelimon, i s-a retezat capul; multe dintre clădiri au fost distruse; faimoasa bibliotecă de manuscrise a fost luată şi a fost vândută la licitaţie, în Paris, în anii '30. Unele dintre aceste cărţi au fost salvate de călugării îndureraţi de la Optina şi de către alţii, care le-au păstrat şi sperau să vadă în ele semne pentru viitoarea ei restaurare.

Ajungând la Kozelsk, care se afla nu departe de Mănăstirea Optina, am traversat o pajişte frumoasă, acoperită cu o vegetaţie verde luxuriantă. Se întindea înaintea noastră ca un covor minunat, împodobit cu flori multicolore. Şi apoi, pe povârnişul unui deal care se ridica deasupra râului Jizdra, iată: Mănăstirea Optina, acel minunat pustiu monahicesc, Tebaida sau Trans-Iordania noastră... Am ajuns la Jizdra. Acolo se găsea un feribot gata să ne ducă peste râu. Şi apoi am păşit cu veneraţie pe pământul sfintei mănăstiri, unde totul fusese sfinţit prin nevoinţele asceti-

ce ale călugărilor, cu lacrimile şi rugăciunile lor neîncetate. Când am intrat în mănăstire, ni s-a spus că, pentru a-l vedea pe stareţul Anatolie, trebuie să trecem dincolo de livadă şi apoi să ieşim pe poarta mănăstirii, urmând o cărăruie prin pădurea deasă de pin, care duce direct la schit. În cele din urmă, am ajuns şi am văzut clopotniţa schitului şi, la dreapta ei, o colibă mică în care locuise marele stareţ. Până la urmă, în adâncul schitului, într-o mică chilie, l-am văzut pe părintele Anatolie, care ne-a primit cu dragoste. Pe măsură ce vorbeam cu el, ni se dezvăluia darul înainte-vederii sale. Această primă întâlnire cu el ne-a rămas în amintire pentru întreaga viaţă...” (*Memoriile* misionarului canadian, arhimandritul Ambrozie Kanavalov). Şi, într-adevăr, era în întreaga personalitate a părintelui Anatolie ceva asemănător cu prospeţimea florilor de câmp luminate de soare, o tinereţe şi o bucurie liniştite.

Din copilărie, Alexandru Potapov şi-a dorit cu înfocare să devină călugăr, dar mama lui nu voia aceasta, chiar dacă el nu era singurul fiu în familie. Asemenea Sfântului Serghie de Radonej, el a mers la mănăstire numai după moartea ei, alăturându-se obştii de la Optina, şi pentru mulţi ani a fost ucenicul de chilie al marelui stareţ Ambrozie, absorbind într-atât duhul acestui mare dascăl, încât, pe când era încă doar ierodiacon, el era recunoscut deja ca stareţ, mai întâi la schit şi apoi ca stareţ principal al mănăstirii înseşi, fiind cinstit şi iubit în special de către vizitatorii şi pelerinii străini.

Chiar din primele sale zile la Optina, el a absorbit deplin duhul ascezei sale aspre: trezvia încordată a duhului, liniştirea în chilie, care este acea „crăpătură în stâncă prin care Domnul i-a vorbit lui Moise” (Sfântul Isaac Sirul); şi, pe de altă parte, el a avut atitudinea simplă şi sinceră faţă de toate cele exterioare, faţă de fraţi, faţă de vizitatori, faţă de natură şi faţă de lumea lui Dumnezeu care îl înconjura. Felul de viaţă din mănăstire, după tipic, cu slujbele bisericeşti, cu bătrânii ei, cu lucrarea ei de luminare plină de bogăţie duhovnicească, a născut în el un mare ascet. Noaptea el nu dormea deloc, dându-se pe sine deplin rugăciunii lui Iisus. Adesea, din cauza oboselii, aţipea în biserică în timpul citirii Psaltirii, doar pentru a întâlni ochiul critic al vreunuia care nu cunoştea nevoinţele lui din timpul nopţii. Această lucrare lăuntrică, cu toate acestea, genera în el acea pace de nezdruncinat care, în deplină armonie cu toţi stareţii care l-au precedat, l-a ajutat să devină un mare binefăcător şi al întregii societăţi, educând sufletele a mii de ruşi în adevărata evlavie creştină. Este întru totul semnificativ că îl preţuia mult pe Sfântul Tihon de Zadonsk, adesea prezentând ca pe un dar preţios cartea sfântului *Despre adevăratul creştinism*. O jumătate de secol mai târziu, unul din fiii săi duhovniceşti îşi amintea cu respect: „În 1921, binecuvântându-mă pentru lucrarea pastorală de preot, stareţul Anatolie mi-a spus: «Ia car-

tea *Despre adevăratul creştinism* şi trăieşte în conformitate cu indicaţiile de acolo»”.

Însuşindu-şi esenţa cârmuirii monahale, stareţul Anatolie conducea viaţa lăuntrică a monahilor cu deplină putere duhovnicească. De exemplu, în timpul mărturisirii monahilor de două ori pe zi, când îi dezvăluiau gândurile lor şi cu mult respect şi concentrare veneau la stareţ unul câte unul, îngenuncheau în faţa lui, luau binecuvântarea lui şi schimbau câteva cuvinte cu el. În acele momente adeseori devenea evidentă înainte-vederea lui. Asemenea momente erau uneori scurte, alteori, ceva mai lungi. Era evident că stareţul lucra cu iubire şi putere părintească. În blândă pace şi cu un sentiment de mângâiere, ei se retrăgeau, sufletul lor fiind curăţit din nou. Şi, cu adevărat, viaţa unui călugăr la Optina era fără umbră de tulburare sau mâhnire; toţi cei de acolo erau profund bucuroşi, într-o concentrare din toată inima.

Părintele Anatolie avea darul uimitor de a vedea mişcările sufletului omului, gândurile şi simţămintele lui: „În 1916 am fost informată că stareţul Anatolie era aşteptat în Petersburg şi avea să stea la domnul Usov; şi, astfel, trei dintre noi – fratele meu, sora mea şi cu mine – am mers acolo. Pe drum, fratele şi sora mea au declarat că tot ceea ce voiau de la stareţ era binecuvântarea lui, dar eu am spus că aş vrea foarte mult să vorbesc cu dânsul. După câtva timp, el a ieşit afară, în sală, la toţi oamenii care îl aşteptau şi a început să binecuvânteze, spunând câteva cuvinte fiecăruia în parte. La înfăţişare, părintele Anatolie semăna foarte mult cu Sfântul Serafim, aşa cum este pictat în icoanele sale: aplecat înainte, cu un chip iubitor şi smerit. E ceva ce trebuie văzut de fiecare, pentru că este imposibil de descris. Când a venit rândul nostru, stareţul i-a binecuvântat pe fratele şi pe sora mea, dar mie mi-a spus: «Dar tu voiai să vorbeşti cu mine, nu-i aşa? Nu pot chiar acum; vino la mine diseară». Stareţul mi-a citit dorinţa aprinsă, deşi nu o exprimasem în cuvinte” (*Memoriile* Elenei Karţev – acum, doamna Elena Konţevici).

În ultimii săi ani, părintele Anatolie a trăit nu departe de biserică, ci chiar vizavi de ea, între zidurile mănăstirii. Neliniştea oamenilor trezită de ateismul revoluţionar i-a condus pe credincioşi la stareţi – Anatolie şi Nectarie – pentru sprijin duhovnicesc. Părintele Anatolie, deşi cel mai tânăr dintre cei doi şi neavând încă păr alb, era centrul atenţiei, părintele Nectarie preferând să rămână în umbră. În smerenia lui, stareţul Nectarie, când vedea vizitatori care se apropiau de chilia lui, mergea la ei şi le spunea: „La cine mergeţi?”, şi îi conducea la părintele Anatolie, fără ca ei să bănuiască cine era el.

Autorităţile sovietice au început persecutarea monahilor în întreaga Rusie. Optina a devenit proprietate de stat, şi statul necredincios bineînţeles că nu avea nevoie de mănăstire. Mulţumită eforturilor credincioşilor laici locali, mănăstirea a obţinut statutul de muzeu de stat, per-

Starețul Anatolie al Optinei
în fața binecunoscutei chilii a Starețului Ambrozie

mițându-se funcționarea unei biserici. Monahii erau teribil de hărțuiți; unii au fost arestați, iar unii au plecat pur și simplu pe unde au putut. Dar încă mai mult veneau credincioșii ortodocși, umplând locul sfânt în căutare de mângâiere. A venit în cele din urmă și rândul stareţului Anatolie. Soldaţii Armatei Roşii l-au arestat de mai multe ori, l-au bărbierit, l-au torturat şi l-au batjocorit. A suferit mult, dar tot îşi primea fiii duhovniceşti oricând putea. Spre seara zilei de 29 iulie 1922, a venit o comisie sovietică, l-a interogat mult timp şi trebuia să îl aresteze. Dar stareţul, fără a protesta, a cerut cu smerenie alte 24 de ore pentru a se pregăti. Ucenicului său de chilie, părintelui Varnava cocoşatul, i s-a spus într-un mod amenințător să-l pregătească pe stareț pentru plecare, întrucât avea să fie luat în ziua următoare, şi apoi au plecat.

A venit noaptea şi stareţul a început să se pregătească pentru călătoria sa. În dimineaţa următoare, comisia s-a întors. Lăsându-şi maşinile, l-au întrebat pe ucenicul de chilie: „Este gata?". „Da", a răspuns părintele Varnava, „stareţul este gata". Şi, deschizând uşa, i-a condus la camera stareţului. Aici li s-a prezentat o imagine tulburătoare privirii lor uimite: stareţul, „fiind pregătit" într-adevăr, stătea întins în sicriul său, în mijlocul camerei! Domnul nu a îngăduit ca slujitorul Său credincios să mai fie batjocorit, ci îl luase la Sine în chiar acea noapte.

Câteva zile înainte de adormirea stareţului, una dintre fiicele sale duhovniceşti (E.G.R.) a primit o scrisoare de la dânsul în care o invita să vină şi să stea la mănăstire pentru o vreme. Ea a amânat să meargă şi a ajuns abia a noua zi după adormirea sa. Acolo, ea a întâlnit alţi oameni care fuseseră, de asemenea, chemaţi de stareţ, fie prin scrisoare, fie în vis. Unul dintre ei primise cuvânt de la stareţ despre adormirea sa câteva ore înainte ca ea să se petreacă. Trupul său a fost înmormântat lângă stareţul Macarie, ale cărui moaşte au fost găsite atunci nestricate.

Anul următor, chiar înainte de Paşti, mănăstirea a fost definitiv lichidată. Toţi călugării rămaşi au fost arestaţi şi exilaţi, bisericile au fost închise, mormintele stareţilor au fost profanate şi schitul a fost transformat în adăpost pentru „clasa superioară" sovietică. Egumenul Isaac şi stareţul Nectarie au fost închişi la Kozelsk; dar cel din urmă a fost curând eliberat şi exilat la aproximativ 80 de kilometri de mănăstire, unde, în casa unui credincios devotat, a trăit până la sfârşitul vieţii sale, în 1928, astfel sfârşindu-se epoca glorioasă a stareţilor de la Optina.

Într-una din multele cărţi populare despre Mănăstirea Optina, care a apărut chiar imediat înainte de Revoluţie, *Pe malurile râului lui Dumnezeu*, este descrierea înduioşătoare a unui copil, fiul de cinci ani al unei fiice duhovniceşti a părintelui Anatolie. Când era însărcinată cu el, ea s-a rugat fierbinte sfântului ei iubit, Serghie de Radonej, promiţând să-i închine lui copilul. Cu toate acestea, în timp ce asista la canonizarea Sfântului Serafim la Sarov (1903), a simţit cum a săltat copilul în pântecele ei

Schiță făcută în 1925, în timpul unei vizite la Starețul Nectarie al Optinei (jos în partea stângă), de către părintele Adrian Rymarenko, mai târziu arhiepiscopul Andrei de NovoDiveevo (sus în stânga), a cărui soție și fiu, Serafim, finul starețului, primesc binecuvântarea acestuia, în timp ce, lângă ei (în dreapta), stă ieromonahul Nicon, care mai târziu, în timpul închiderii forțate și lichidării marii Mănăstiri Optina, a primit cununa muceniciei.

şi a început să se întrebe dacă nu cumva ar trebui să-l numească pe copil Serafim; dar, din cauza unui vis, l-a numit pe copil Serghie (Serioja) până la urmă. Cinci ani mai târziu, „când Vera şi Serioja plecau din mănăstirea noastră, m-am dus să îi petrec. În acel moment l-am văzut pe unul din călugării noştri cei mai respectaţi, părintele A., că venea la noi. Ne-am apropiat de el şi ne-am plecat să luăm binecuvântare. Serioja, punându-şi mânuţele înainte, a spus: «Binecuvântează-mă, batiuşka». În schimb, bătrânul călugăr s-a plecat el însuşi adânc în faţa lui Serioja, atingând pământul cu mâna şi spunând: «Nu, tu binecuvântează-mă mai întâi». Şi, spre uimirea noastră, copilul şi-a pus degetele în poziţia potrivită şi l-a binecuvântat pe bătrânul călugăr cu o binecuvântare de preot. Ce-i rezervă viitorul acestui băiat?”, a concluzionat autorul. Şi răspunsul la această întrebare, aşa cum a fost cunoscut în calitate de martor de N.V. Urusova, o treime de secol mai târziu, vine din *Sfânta Rusie din catacombe*:

„Când fiii mei au fost arestaţi în 1937 şi exilaţi de GPU pentru zece ani fără drept de corespondenţă, este de imaginat mâhnirea mea. Am vărsat multe, multe lacrimi, dar nici măcar într-un gând trecător nu m-am plâns, ci doar am căutat mângâiere la biserică; şi aceasta se putea doar în Biserica din catacombe, pe care am căutat-o pretutindeni şi, prin mila lui Dumnezeu, am găsit-o întotdeauna foarte repede; şi mi-am vărsat amarul în faţa preoţilor cu adevărat plăcuţi lui Dumnezeu, care săvârşeau slujbe în catacombe. Şi la fel a fost şi atunci când, după arestul fiilor mei, am plecat din Siberia în Moscova. Sora mea – care, spre groaza mea, recunoscuse autoritatea Bisericii sovietice – nu fusese arestată, în ciuda faptului că făcuse parte din suita împărătesei. Ea m-a îndreptat spre o prietenă a noastră din copilărie cu care se contrazicea pe probleme bisericeşti, de vreme ce această prietenă era o participantă înflăcărată la slujbele din catacombe. Această femeie şi alţi membri ai acestei sfinte biserici din catacombe m-au întâmpinat cu braţele deschise... Locuiam la sora mea periodic şi mergeam la toate slujbele, care aveau loc în case particulare în diferite părţi ale Moscovei. Acolo era un anumit părinte Antonie, un bătrân ieromonah, care era preotul şi părintele nostru duhovnicesc. Îl auzeam mereu spunând: «Aşa cum porunceşte stareţul», «Orice spune stareţul» şi altele asemenea. L-am întrebat pe părintele Antonie unde aş putea să-l văd pe acest stareţ, ca să-mi vărs amarul înaintea lui şi să primesc mângâiere. Oricând era menţionat, aceasta se făcea cu mult respect, şi era numit un om extraordinar şi sfânt. «Nu», mi-a spus părintele Antonie, «nici nu se discută; eu îi voi spune tot ce vrei de la dânsul». În 1941, am făcut cunoştinţă cu o doamnă în Mojaisk, care fusese exilată din Moscova din cauza arestului soţului ei şi unicei fiice. Şi ea era membră a Bisericii din catacombe şi fusese fiica duhovnicească a acestui stareţ chiar din primii ani ai preoţiei lui. Ea mi-a spus că

stareţul (nu i-a dat numele) stătea acum într-un sat, la aproximativ trei kilometri depărtare de Mojaisk, şi că ea mergea la slujbele lui în secret. La întrebarea mea dacă nu ar putea să-i ceară să mă primească, ea a răspuns: «Nu, acest lucru nu este posibil; niciunui credincios nu i s-a permis aceasta, de vreme ce GPU-ul îl caută de 25 de ani, şi el călătoreşte prin toată Rusia dintr-un loc într-altul, fiind în mod clar anunţat de Duhul Sfânt oricând este necesar să plece». Desigur, m-am întristat la auzul acestor cuvinte, dar nu puteam face nimic. Praznicul Sfintei Treimi era în acel an pe 7 iunie. Aşa cum nimic în viaţă nu este întâmplător, tot aşa şi acum: nu puteam merge la Moscova şi cu tristeţe stăteam singură în camera mea, în ajunul sărbătorii. Şi apoi am auzit o bătaie uşoară în fereastra mea; m-am uitat şi am rămas uimită. O călugăriţă bătrână bătea în geam şi era îmbrăcată în maică, deşi era strict interzisă purtarea unor astfel de veşminte. Era spre seară. Am deschis uşa şi a intrat la mine cu aceste cuvinte: «Stareţul, părintele Serafim, vă invită să veniţi la dânsul mâine dis-de-dimineaţă şi, dacă vreţi, vă puteţi mărturisi şi să primiţi Sfintele Taine». Mi-a arătat pe ce stradă să merg şi mi-a spus să am grijă. Înainte de sat era un lan de secară deja în spic şi m-a sfătuit să merg aplecată. Drumul prin acest lan ducea direct la bordeiul unde stătea stareţul, şi vizavi, peste stradă, era postul GPU. Sunt uşor de imaginat sentimentele mele după ce călugăriţa, atât de afabilă, cu chipul ei radios, a plecat. I se spunea maica N. Erau două maici cu stareţul; celeilalte i se spunea maica V. Ele erau întotdeauna cu dânsul. Stareţul stătea liniştit într-un loc timp de cel mult două luni şi, apoi, cu totul pe neaşteptate, la orice oră din zi sau din noapte, spunea dintr-odată: «Ei bine, este timpul să mergem!» Şi el şi maicile îşi puneau rucsacii, care conţineau toate obiectele pentru slujbele bisericeşti, şi imediat plecau în orice direcţie, până când stareţul se oprea şi intra într-un bordei sau altul, evident prin inspiraţie de Sus.

Dimineaţa devreme am ieşit, mergând nu pe stradă, ci, aşa cum îmi fusese indicat, pe drumul de ţară care ducea la uşa din spate. Înaintea mea era un călugăr minunat, deloc bătrân. Nu am cuvinte să descriu înfăţişarea lui sfântă; sentimentul de respect în faţa lui nu poate fi descris. M-am mărturisit şi a fost minunat. După sfânta slujbă şi după primirea de către mine a Sfintelor Taine, m-a invitat să mănânc cu dânsul. Pe lângă mine, mai erau doamna pe care o menţionasem mai sus, cele două călugăriţe şi o alta dintre fiicele sale duhovniceşti care venise din Moscova. O, mila lui Dumnezeu! Nu voi uita niciodată cuvântul de care m-a învrednicit şi care a durat mai multe ore. Două zile după această bucurie duhovnicească pe care am trăit-o în vizită la părintele Serafim, am aflat de la doamna aceea că, în ziua următoare, când stăteau la masă, părintele Serafim s-a ridicat în picioare şi le-a spus maicilor: «Ei bine, este timpul să mergem!» Ele s-au adunat imediat şi au plecat şi, în ju-

mătate de oră, nu mai mult, GPU a venit să-l caute; dar Domnul îl ascunsese. Au trecut trei luni; nemţii erau deja în Mojaisk când, dintr-odată, am auzit din nou o lovitură uşoară în fereastră, şi aceeaşi maică N. a intrat la mine cu următoarele cuvinte: «Părintele Serafim este în oraşul Borovsk (la aproximativ 65 km de Moscova) şi m-a trimis să vă dau această binecuvântare; şi mi-a poruncit să vă descopăr că *el este acel Serioja înaintea căruia a făcut închinăciune părintele A.*»".

Epoca Optinei a trecut, mănăstirea este distrusă. Dar, după o astfel de descoperire din catacombele Rusiei înrobite, putem spune că tradiţia Optinei este moartă? Cine poate măcar ghici ce taine viitoare ale vieţii Sfintei Rusii aşteaptă timpul lui Dumnezeu pentru a fi descoperite unei lumi nevrednice?

UCENICUL DE CHILIE VARNAVA

După închiderea Mănăstirii Optina, soarta părintelui Varnava, menţionat anterior, ucenicul de chilie al stareţului Anatolie, a fost la fel ca a tuturor celorlalţi credincioşi din acea vreme. El a fost arestat, umilit, chinuit şi trimis în exil. Prin 1932, el a fost hirotonit ieromonah şi a slujit într-un paraclis mic din lemn pe teritoriul Sihăstriei Sfântul Serghie, în Golful Finlandez, lângă capitală. Mănăstirea fusese până atunci închisă mult timp şi fusese vandalizată de prigonitori. Aproape nimic n-a rămas astăzi din mănăstirea cândva faimoasă, construită de Sfântul Ignatie Briancianinov în tinereţea sa; aici, Sfântul Gherman de Alaska şi-a petrecut primii ani de monahism înainte de a se muta la Valaam. Părintele Varnava s-a întors din închisoare, fără casă şi infirm, la Sihăstria Sfântul Serghie, unde a fost primit cu iubire de nişte oameni binevoitori. Rana de la piciorul lui amputat nu se vindeca, cauzându-i suferinţă continuă şi intensă. El nu avea proteză şi trebuia să folosească un simplu băţ de lemn, care împiedica rana să se vindece; cu toate acestea, el nu folosea nici cârje şi nici măcar un baston. Acolo l-am cunoscut personal şi a devenit părintele meu duhovnic.

El era cunoscut de credincioşii persecutaţi ca ultimul purtător al duhului de la Optina – un duh de absolută smerenie şi supunere. Când slujea, era transpus într-o altă lume. Era, fără îndoială, văzător cu duhul şi ştia cum să vindece sufletele bolnave şi chinuite.

Părintele Varnava provenea din familie de ţărani, dar era bine educat. În tinereţe lucrase în mine, unde suferise un accident şi şi-a pierdut piciorul. Când stătea în spital, s-a hotărât să devină monah. Dumnezeu l-a vindecat şi s-a dus la Optina unde, în cele din urmă, a devenit ucenicul de chilie al stareţului Anatolie şi i s-a oferit şansa să vadă fericita adormire a marelui stareţ. Dacă bolşevicii nu ar fi închis Optina cu renu-

mita ei autoritate stăreţească, părintele Varnava ar fi devenit stareţul succesor de drept, având toate însuşirile necesare. El era cu adevărat un om cu pătrundere duhovnicească şi cuvintele lui aveau putere.

Era înalt, avea o barbă mare şi neagră, iar părul negru şi lung care-i cădea pe umeri încărunţea. Avea o privire deosebită, pătrunzătoare; ochii săi erau negri, blânzi şi străluceau ca şi când ar emana o lumină interioară, îndeosebi în timpul slujbelor bisericeşti. Nu zâmbea niciodată, dar întreaga lui înfăţişare era veselă. Simţul umorului pe care îl avea accentua simplitatea şi supunerea faţă de voia lui Dumnezeu. El învăţa renunţarea monahală deplină la voia proprie.

Îmi amintesc cum m-am simţit în timpul primei mărturisiri la el. Cu nelinişte am îngenunchiat în faţa analogului. Pentru prima dată în viaţă, sufletul mi s-a deschis automat şi deplin. Am simţit clar apropierea Domnului. Pe măsură ce stareţul experimentat îmi punea întrebări, în memoria mea apăreau păcate uitate de mult. Am admis că mai înainte, când eram copil în credinţă, nici nu le consideram păcate. Dar aici, dintr-odată, au apărut ca păcate grave. Şi sufletul meu, eliberat de povara lor grea, a devenit înaripat cu mare veselie şi devoţiune nemărginită faţă de stareţul purtător de har. Simţeai că poţi să-i spui orice, pentru că el înţelegea totul în lumina înţelepciunii şi iubirii lui Hristos. El nu era doar un martor al mărturisirii, ci şi un transmiţător de lumină şi har. Aceasta a fost prima mea mărturisire adevărată. Abia atunci am înţeles ce este mărturisirea. Întunericul care îmi înfăşura simţurile a început să se risipească şi legile vieţii duhovniceşti au început să se descopere de la sine în faţa mea. Pentru prima dată în viaţă am început să mă lupt conştient spre lumină. Şi nu eram singur. Cât de mulţi alţi oameni a condus spre lumină!

La sfârşitul anului 1932, părintele Varnava a fost arestat şi doi ani mai târziu a fost eliberat. El a mers în catacombe – slujea liturghia şi primea oameni pentru mărturisire în mica sa colibă. De atunci înainte, adevăratul său sine s-a descoperit în deplinătatea profunzimii. El era într-adevăr un autentic stareţ al Optinei.

În 1938, el a fost arestat încă o dată şi niciodată nu s-a mai auzit nimic despre el. Din informaţiile primite cu privire la soarta sa, era clar că şi-a împlinit mucenicia atunci, în 1938.

Sfinte mucenice Varnava, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

(Natalia G. von Kieter, manuscris)

IEROMONAHUL NICON DE LA OPTINA

Astăzi s-a citit Evanghelia care este rânduită pentru a fi citită la prăznuirile sfinţilor cuvioşi: aceasta este Evanghelia Fericirilor. Ultima

fericire este: *Fericiţi veţi fi când oamenii vă vor urî pe voi şi vă vor izgoni dintre ei şi vă vor batjocori şi vor lepăda numele voastre ca rău, din pricina Fiului Omului. Bucuraţi-vă în ziua aceea şi vă veseliţi, că, iată, plata voastră multă este în cer* (Luca 6: 22-23).

Citind această Evanghelie, mi-am amintit de un incident la de Mănăstirea Optina. Aceasta este marea mănăstire renumită în vremurile recente pentru stareţii ei înainte-văzători.

Când Revoluţia de tristă amintire a izbucnit în Rusia şi când regimul luptător împotriva lui Dumnezeu şi-a început lupta împotriva religiei, o aşa-numită „comisie de lichidare" a fost trimisă la această mănăstire.

În mănăstire era un ieromonah pe nume Nicon. El avea tuberculoză. El citea şi cânta la strană. Şi când această „comisie de lichidare" şi-a început activitatea, când au început să aresteze călugării, a fost arestat şi acest ieromonah Nicon. El era cel mai binevoitor om. A fost condamnat, bărbierit de tot părul de pe trupul său, batjocorit, scuipat, bârfit şi în cele din urmă a fost trimis, deja bolnav, într-un lagăr de concentrare. Acolo a murit de tuberculoză. Era deja în ultimele sale zile când a scris o scrisoare unei maici pe care o cunoştea (această maică era mama noastră şi, când ne-a citit scrisoarea, noi, copiii, ne-am aşezat şi am plâns ascultând).

Aş vrea să vă împărtăşesc această scrisoare. El scria: „Bucuria mea nu are margini". De ce? Pentru că a venit la mănăstire de dragul lui Hristos. Şi necazurile pe care le pătimea, le pătimea pentru Hristos. Şi, prin urmare, dacă oamenii vă vor urî şi se vor separa de voi şi vă vor face reproşuri din cauza lui Hristos, avem cuvântul Mântuitorului: „Bucuraţi-vă şi săltaţi de bucurie, pentru că plata voastră este infinit de mare în ceruri". „Şi, astfel, eu cred Domnului meu – continuă scrisoarea – că aceste cuvinte mi se potrivesc şi mie, şi, prin urmare, aştept cu nerăbdare acel fericit moment când voi fi dezlegat de acest trup stricăcios şi mă voi uni cu Domnul meu".

Aceasta mi-a venit în minte ca şi când ne-ar spune cum să privim necazurile. Dacă un om îndură pentru Hristos, el va primi plată. Şi aceasta este o sursă importantă de învăţătură pentru viaţa noastră pământească. Prin multe necazuri intrăm în împărăţia cerurilor. Şi, prin urmare, dacă cineva are vreo mâhnire şi o poartă de dragul lui Hristos cu bucurie, aceasta va fi un pas în împărăţia cerurilor.

Episcopul Nectarie

A fost păstrat textul unei alte scrisori pe care noul mucenic Nicon a trimis-o de la Mănăstirea Optina în perioada (pe la mijlocul anilor '20) când apropierea sfârşitului existenţei acesteia era simţită de către toţi fraţii de acolo. Scrisoarea, profundă şi poetică, adresată mamei sale mâhnite este tot ceea ce a rămas de la acest mucenic.

O SCRISOARE A IEROMONAHULUI NICON DE LA OPTINA CĂTRE MAMA SA, 1922

Hristos este în mijlocul nostru, dragă mamă.

Îţi doresc cu înflăcărare pace şi bucurie în Domnul, şi cer rugăciunile tale sfinte şi binecuvântarea ta de mamă.

Despre mine, ce pot scrie? Sunt viu şi sunt bine, nu am nevoi deosebite, primesc tot ceea ce am nevoie, lucrez puţin ca secretar, sunt foarte ocupat cu diferite lucruri în mănăstire sau, mai degrabă, cu lucruri care se referă în general la viaţa noastră comună: cânt la strană şi în cele din urmă slujesc, stând înaintea sfântului altar al Domnului.

Cât despre viaţa mea lăuntrică, chilia şi sufletul meu, nu oricine poate şti acestea. Chilia mea are aproximativ cinci metri lungime şi aproape trei metri lăţime, cu o singură fereastră. Această chilie îmi este mai dragă decât orice case sau săli somptuoase.

În ce priveşte condiţiile vieţii noastre obişnuite, aceasta este ceva complicat, dar în acelaşi timp este şi foarte simplu; complicat, deoarece este dificil să pui pe hârtie cum este acum fosta mănăstire şi tot ceea ce trăim şi facem; dar simplu pentru că, *de n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc*, în cuvintele psalmului (Psalm 126: 1). Da, trebuie să îţi iei măsurile care sunt posibile, cerute de bunul simţ, care nu sunt contrare duhului creştin şi vieţii monahale; dar, luându-le, trebuie să aştepţi izbânda doar din mâna Domnului.

Mândria omenească spune: vom face, vom obţine – şi începem să construim un turn Babel, Îi cerem lui Dumnezeu socoteală pentru faptele Sale, vrem să avem universul la dispoziţia noastră, visăm la tronuri dincolo de nori –, dar nimeni şi nimic nu ni se supune, şi lipsa de putere a omului este demonstrată cu toată evidenţa în experienţa amară. Observând această experienţă atât în istoria vremurilor de mult apuse, de mult trecute, cât şi în vremurile recente, am ajuns la concluzia că modurile proniei lui Dumnezeu sunt descoperite în trecut pentru noi; nu le putem înţelege şi, prin urmare, trebuie să ne predăm voii lui Dumnezeu cu toată smerenia.

Apoi, în al doilea rând: nimeni şi nimic nu poate să-l vatăme pe om dacă nu se vatămă el însuşi; dimpotrivă, dacă nu eviţi păcatul, o mie de moduri de mântuire nu te vor ajuta. Prin urmare, singurul rău este păcatul: Iuda a căzut în timp ce era în prezenţa Mântuitorului, dar dreptul Lot a fost mântuit în timp ce trăia în Sodoma. Aceste gânduri şi altele asemenea îmi vin în minte când iau învăţătură din citirea Sfinţilor Părinţi şi când privesc cu mintea ceea ce mă înconjoară.

Ce se va întâmpla? Cum se va întâmpla? Când se va întâmpla? Dacă aşa şi aşa se întâmplă, în ce mod ar trebui să te apleci? Dacă se întâmplă aşa şi aşa, unde poţi să găseşti mângâiere duhovnicească şi tărie? O,

Doamne, Doamne! Şi o perplexitate groaznică pune stăpânire pe suflet când vrei să prevezi totul în mintea ta, să pătrunzi în taina viitorului, care este necunoscut, dar oarecum înfricoşător. Mintea devine epuizată şi planurile şi metodele pe care le-a realizat sunt o fantezie copilărească, un vis plăcut. Omul se trezeşte, şi totul a dispărut, împins de realitatea dură, şi toate planurile sunt distruse. Unde este speranţa? Speranţa noastră este în Dumnezeu.

Domnul este nădejdea şi scăparea mea. Predându-mă pe mine şi totul voii lui Dumnezeu, voia lui Dumnezeu se va face în mine, şi este întotdeauna bună şi perfectă. Dacă sunt al lui Dumnezeu, atunci Domnul mă va apăra şi mă va mângâia. Dacă spre folosul meu îmi este trimisă vreo ispită – binecuvântat fie Domnul, Care a rânduit mântuirea mea. Chiar şi în mijlocul necazurilor, Domnul este puternic să dea mângâiere mare şi cea mai slăvită... Astfel gândesc eu, astfel simt, aşa observ şi cred.

Din aceasta să nu crezi că am avut multe necazuri şi încercări. Nu, mi se pare că încă nu am avut niciun fel de necazuri. Dacă am trecut prin lucruri care la o privire superficială au părut să fie întrucâtva întristătoare, ele nu mi-au cauzat mare durere a inimii, nu mi-au cauzat niciun fel de mâhnire şi, prin urmare, nu le pot numi necazuri. Dar nu îmi închid ochii la ceea ce se întâmplă şi faţă de un anumit viitor, ca să-mi pregătesc sufletul pentru ispită, ca să pot spune în cuvintele psalmului: „M-am pregătit şi nu m-am tulburat".

Ţi-am spus că avem o investigaţie; au revizuit afacerea asociaţiei noastre. Această investigaţie încă nu este terminată, şi nu a avut loc niciun proces. Când va fi procesul şi cum se va sfârşi – Dumnezeu ştie. Dar, fără îndoială, fără voia lui Dumnezeu nimic nu se poate întâmpla, nici mie, în particular, şi nici nouă, în general, şi, prin urmare, sunt calm. Şi, când sufletul este liniştit, ce poţi să mai cauţi?

Acum am venit de la privegherea de toată noaptea şi termin această scrisoare, pe care am început-o înainte de priveghere. O, Doamne, ce bucurie! Ce cuvinte minunate ne sunt rostite în biserică! Pacea şi liniştea, duhul sfinţeniei sunt simţite în mod sensibil în biserică. Sfânta slujbă se termină, fiecare merge la casa lui şi ies şi eu din biserică.

O noapte minunată, un ger uşor. Luna inundă, cu razele ei argintii, colţişorul nostru liniştit. Merg la mormintele stareţilor adormiţi, mă închin lor, cer ajutorul lor în rugăciune şi, pentru ei, cer de la Domnul binecuvântare veşnică în cer. Aceste morminte spun multe minţii şi inimii noastre; de la acele inscripţii reci vine o suflare caldă. Am înaintea ochilor minunatele imagini ale acestor răposaţi, uriaşi ai duhului.

În aceste zile mi-am amintit de multe ori de părintele Varsanufie. Mi-am amintit cuvintele lui, învăţătura pe care mi-a dat-o cândva – şi poate nu numai o dată. El îmi spunea: „Apostolul îndeamnă: *cercetaţi-vă pe voi înşivă dacă sunteţi în credinţă* (II Cor. 13: 5)" şi el continua:

„Uită-te la ceea ce spune acelaşi Apostol: *Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvârşit, credinţa am păzit; de acum mi s-a gătit cununa dreptăţii* (II Tim. 4: 7-8). Da, este mare lucru să ţii, să păstrezi credinţa. Prin urmare, şi eu vă zic vouă: cercetaţi-vă pe voi înşivă, dacă sunteţi în credinţă. Dacă ţineţi credinţa, puteţi avea o nădejde bună cu privire la soarta voastră".

Când răposatul stareţ mi-a spus toate acestea (şi vorbea bine, cu entuziasm; după cât îmi amintesc, era seara, la lumina liniştită a candelei de la icoana din chilia dragă şi plăcută a stareţului), am simţit că spunea ceva minunat, slăvit, duhovnicesc. Mintea şi inima mea au prins cuvintele lui cu entuziasm. Mai auzisem acest cuvânt al Apostolului şi înainte, dar nu iscase în mine aşa un răspuns, o astfel de impresie.

Mi se părea că „ţinerea credinţei" era ceva deosebit. Cred, şi cred în mod ortodox; nu am nicio îndoială cu privire la cele legate de credinţă. Dar aici am simţit că în cuvântul lui era ceva măreţ, că într-adevăr este un fapt măreţ, în ciuda tuturor ispitelor, a tuturor experienţelor vieţii, a tuturor lucrurilor jignitoare, să păstrezi nestins în inimă focul sfintei credinţe şi nestins chiar şi în moarte, pentru că este spus: *călătoria am săvârşit*, adică întreaga viaţă pământească a fost deja trăită, terminată, calea pe care trebuie să călătoreşti a fost deja parcursă, sunt la capătul vieţii pământeşti, dincolo de mormânt începe deja o altă viaţă – viaţa care a fost pregătită pentru mine de credinţa mea pe care am ţinut-o. *Călătoria am săvârşit, credinţa am păzit*. Şi stareţul meu minunat mi-a lăsat ca testament să mă testez din când în când în adevărurile credinţei ortodoxe, ca să nu deviez de la ele, pe neobservate. El m-a sfătuit, printre alte lucruri, să citesc catehismul ortodox al Mitropolitului Filaret şi să mă familiarizez cu „Mărturisirea credinţei ortodoxe a patriarhilor răsăriteni".

Acum, când temeliile Bisericii Ortodoxe Ruse au fost zguduite, văd cât de preţioasă este învăţătura stareţului. Acum, se pare, timpul încercării a venit, ca să vedem dacă suntem în credinţă. Acum trebuie să se ştie că credinţa poate fi ţinută de cineva care crede călduros şi sincer, pentru care Dumnezeu este mai drag decât orice, şi acest din urmă lucru poate fi adevărat doar în cineva care se păzeşte de orice păcat, care îşi păzeşte viaţa morală. O, Doamne, ţine-mă în credinţă prin harul Tău!

Ideea că credinţa poate fi ţinută doar printr-o viaţă morală bună nu este a mea; aceasta este atât învăţătura Evangheliei, cât şi a Sfinţilor Părinţi. Aici este ceea ce se spune în Evanghelia după Sfântul Ioan, 3: 19-21: *Lumina a venit în lume şi oamenii au iubit întunericul mai mult decât lumina. Căci faptele lor erau rele. Că oricine face rele urăşte lumina şi nu vine la Lumină, pentru ca faptele lui să nu se vădească. Dar cel care lucrează adevărul vine la lumină, ca să se arate faptele lui, că în Dumnezeu sunt săvârşite*.

Hristos Se numeşte pe Sine aici Lumină. El încearcă să-i convingă pe iudeii din vremea Lui să nu mai caute slavă unii de la alţii, căci asta îl face pe om incapabil de credinţă; dar ei doar batjocoreau... *Cum puteţi voi să credeţi, când primiţi slavă unii de la alţii, şi slava care vine de la unicul Dumnezeu nu o căutaţi?* (Ioan 5: 44).

Şi episcopul Ignatie Briancianinov, indicând aceste cuvinte ale Evangheliei, spune că, precum alte patimi, patima slavei deşarte nimiceşte credinţa în inima omului: la fel ca acelea, şi aceasta face inima omului incapabilă de credinţă în Hristos, de mărturisire a lui Hristos... Prin urmare, îţi cer fierbinte sfintele tale rugăciuni, ca Domnul să mă păzească de orice rău – adică de păcat în toate formele lui – şi atunci nicio situaţie exterioară nu va putea să mă vatăme.

Nu am vrut decât să-ţi spun pe scurt că sunt viu şi că sunt bine şi, peste vrerea mea, am fost împins să scriu aceasta. Scriind această scrisoare, cu greu am putut să-mi urmez gândurile şi să înregistrez ceea ce mi-au dictat. Toate acestea au ieşit cumva fără voie de sub peniţa mea şi reprezintă convingerea mea profundă.

Fie ca Domnul să ne păzească pe noi pe toţi.

Cer sfintele rugăciuni ale tuturor, şi eu însumi, după slabele mele puteri, îmi voi aminti întotdeauna de toţi în rugăciunile mele. Iartă-mă.

Fie ca harul Domnului şi Dumnezeului nostru Iisus Hristos, şi iubirea lui Dumnezeu Tatăl, în părtăşia Duhului Sfânt, să fie cu voi cu toţi. Amin.

15-16/28-29 noiembrie 1922, Mănăstirea Optina.

Este deja ora două noaptea.

CĂLUGĂRUL MUCENIC VICHENTIE

Părintele Vichentie s-a născut în Petersburg, într-o familie înstărită de funcţionari pe nume Nikolski. El a absolvit Dreptul şi a devenit interesat de filosofie în aşa măsură, încât îi pusese stăpânire pe gânduri şi pe sentimente. La acea vreme era departe de Hristos şi de Biserica Lui. Chiar atunci unul dintre fraţii lui a murit pe neaşteptate. Aceasta a avut un efect profund asupra vieţii lui. Primul lucru care i-a venit în minte a fost să se sinucidă. Îl studia pe Nietzsche, care, într-un anumit sens, îi şoptea această idee în ureche. Singurul lucru care l-a reţinut a fost dragostea faţă de mama lui. Voia să o pregătească pentru aceasta şi, prin urmare, a plecat de acasă în secret şi s-a ascuns la moşia familiei sale, unde în timpul iernii nu locuia nimeni. Cu toate acestea, părinţii lui au aflat unde se găsea şi au trimis la el pe o rudă în vârstă, o călugăriţă. Ca din întâmplare, ea a lăsat pe masa din camera unde se ascundea părintele Vichentie o carte a episcopului Teofan Zăvorâtul – *Ce este*

viaţa duhovnicească şi cum se poate dobândi. Părintele Vichentie a citit această carte şi cu entuziasm a început să citească şi celelalte scrieri ale episcopului Teofan. Curând l-a cunoscut pe arhiepiscopul de Tula şi Belyov, Partenie (Leviţki), pe care părintele Vichentie şi-l amintea cu deosebită recunoştinţă, considerându-l un ascet şi un călugăr cu adevărat smerit. Vlădica Partenie i-a indicat să se ducă la Sihăstria Optinei.

Părintele Vichentie a venit la Optina când arhimandritul Xenofont era egumen. Primele sale ascultări monahale au fost munca la bucătărie şi citirea canonului monahal arhimandritului Xenofont, care era deja bolnav. Călăuzirea vieţii sale duhovniceşti era în mâinile părintelui Nectarie, care, după adormirea stareţului Iosif, a fost ales să fie părintele duhovnicesc al tuturor fraţilor şi stareţul mănăstirii. Părintele Nectarie era un practicant al rugăciunii lui Iisus. El fusese învăţat rugăciunea lui Iisus de către stareţul Anatolie (Zerţalov). Activitatea mentală a rugăciunii lui Iisus – atunci când cineva dobândeşte obiceiul de a purta amintirea Numelui lui Dumnezeu – a devenit tonul întregii vieţi a părintelui Vichentie. Această lucrare lăuntrică era factorul determinant în viaţa sa. Toate lucrurile exterioare erau privite din perspectiva acestui mod de viaţă cuprinzător şi rafinat duhovnicesc. Nimic altceva din viaţa lui nu îl interesa. El avea o singură ţintă – să vieţuiască în Numele Domnului. El era întotdeauna plin de bucurie. El nu a întâmpinat dificultăţi la ascultările mănăstirii, de vreme ce sarcina principală era dobândirea cumpătării. El lucra la brutăria unde se făceau prescurile, la birou şi, spre plăcerea lui, era adesea trimis să ia corespondenţa. De la mănăstire la oficiul poştal din Kozelsk erau aproape şase kilometri şi jumătate. Aceşti treisprezece kilometri (până acolo şi înapoi) erau plini de multă bucurie, deoarece în acest timp el îşi împlinea ascultarea faţă de stareţul său cu privire la cumpătare şi rugăciune.

În această perioadă din viaţa lui a avut loc Revoluţia. Tânărul monah nu voia să plece în acei primi ani dificili ai Revoluţiei, când mănăstirea era treptat sfâşiată. După cuvintele părintelui Vichentie, tatăl său, care era demnitar, nu fusese de acord ca el să intre în mănăstire. El era foarte dezamăgit că fiul său renunţase la posibilitatea de a-şi face un ros în lume. Dar în anii tulburi ai Revoluţiei tatăl său i-a scris o scrisoare:

„Părinte Vichentie (astfel i s-a adresat fiului său), câtă dreptate aveai! O, cât de mult aş vrea să-mi schimb viaţa deja cheltuită. Mor şi, uitându-mă spre mormânt, plâng. Un rob nevrednic al lui Hristos." Această scrisoare a unui tată către fiul său i-a dat putere părintelui Vichentie într-un moment în care valul Revoluţiei distrugea mănăstiri şi îi făcea pe locuitorii lor să-şi caute alt adăpost. Părintele Vichentie nu căuta nimic. El era ca mai înainte, în ascultare faţă de stareţul său, şi îşi împlinea lucrarea sa duhovnicească. În această perioadă, Mănăstirea Opti-

na căuta locuri unde să-şi trimită călugării. Stareţul Nectarie l-a trimis pe părintele Vichentie la un preot de parohie, părintele Adrian Rymarenko, astfel încât, sub protecţia bisericii de parohie, viaţa călugărului ascet să poată fi păstrată. Acest preot, care în America a devenit arhiepiscopul Andrei, a scris mai târziu cu privire la părintele Vichentie:

„Domnul ne-a dat să vedem o candelă arzând înaintea lui Dumnezeu... Este dificil de spus cu ce-şi ocupa timpul acest călugăr. Pot spune doar că acum plâng amintindu-mi trecutul. Ştiu că nu am ştiut întotdeauna cum să preţuiesc acest vas rafinat şi de calitate al harului lui Dumnezeu... Timp de doi ani, cât a stat cu noi, nu a fost niciodată cu voia sa dincolo de gardul bisericii. Niciodată nu a stat la masă la trapeză. Nu a impus nimănui ideile lui. Tot timpul cât a stat cu noi puteam simţi în el puterea lui Dumnezeu.

Autorităţile fără Dumnezeu care l-au arestat şi l-au trimis de la mine s-au purtat cu el în mod straniu. Parcă se temeau de sfinţenia lui. A fost trimis, ca şi mine, în «exil administrativ». Automat mi-a venit gândul: cum va supravieţui încercărilor care se apropiau? Părintele Vichentie i-a scris stareţului său o scrisoare în stilul unei persoane sovietice – suna ca o absurditate: îi cerea stareţului să-l binecuvânteze să devină cerşetor. În Uniunea Sovietică nu era loc pentru un cerşetor. Stareţul l-a binecuvântat. Ştiu că Domnul nu l-a părăsit pe robul său. Şi nici enoriaşii noştri nu l-au uitat; i-au trimis pachete cu mâncare şi alte lucruri necesare.”

„În 1933 s-a întors din primul său exil şi a ajuns în Kozelsk în timpul arestului comun al călugărilor de la Optina. A fost arestat din nou şi exilat la Taşkent. Acolo, în prima lună a exilului, conform autorităţilor, a murit de o boală necunoscută. Ştiu că, înainte de a fi fost arestat, unul din călugării noştri kieveni l-a vizitat pe când se mai afla în Kozelsk şi mi-a spus că trăia într-un mic bordei, care amintea de o peşteră. Sărăcie lucie. Lipsuri. Totuşi în acel moment el era bogat – doar că bogăţiile lui nu erau pământeşti, ci cereşti. El era deja pregătit să moară ca monah mucenic.

Înainte de ultima împrăştiere a călugărilor, arhimandritul Xenofont l-a întrebat pe părintele Vichentie dacă ar accepta hirotonia. Părintele Vichentie era ascultător, dar i-a spus părintelui arhimandrit că, dacă îl întreabă ce îşi doreşte, atunci el ar răspunde că voia să rămână simplu monah. Arhimandritul Xenofont s-a hotărât atunci să-i împlinească dorinţa. Şi, astfel, părintele Vichentie nu a fost niciodată hirotonit; el a rămas întreaga viaţă simplu monah.

Sfinte călugăr mucenic Vichentie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

18. Episcopul Arcadie
PĂSTOR AL FRĂŢIILOR LAICE DIN CATACOMBE

Pomenit la 26 ianuarie (†1938)

Vulpile au vizuini şi păsările cerului au cuiburi;
dar Fiul Omului nu are unde să-Şi plece capul.
Şi a zis către altul: Urmeză-Mi.
(Luca 9: 59-59)

Unul din aceşti adevăraţi următori ai lui Hristos în zilele noastre a fost un smerit păstor al turmei lui Hristos, purtând numele de Arcadie, care în greceşte înseamnă „păstor". El s-a născut în ianuarie 1888 şi la Sfântul Botez i s-a dat numele Sfântului Arcadie, fiul sfinţilor Xenofont şi Maria, a căror pomenire se face pe 26 ianuarie. Tatăl său, preotul Iosif Ostalski, a fost arestat în 1919 şi, după ce s-a îmbolnăvit de tifos, a fost eliberat din închisoare şi curând a murit. Mama sa, Sofia Pavlovna, era o femeie evlavioasă care şi-a susţinut duhovniceşte fiul până la sfârşitul vieţii ei.

Pregătindu-se pentru slujirea Bisericii, tânărul Arcadie s-a căsătorit şi a devenit preot, fiind păstor al bisericii din oraşul Vechiul Constantinovo. Ca preot, el a sosit în oraşul meu, Jitomir, direct de pe front, în 1917, şi a primit o mică biserică în centrul oraşului. Acolo a organizat o frăţie de laici în duhul primilor creştini. Cu toate acestea, soţia sa, având interese lumeşti, l-a părăsit şi s-a căsătorit cu un bolşevic. Părintele Arcadie i-a dat în linişte divorţul şi a locuit cu mama sa. Aceasta l-a eliberat pe părintele Arcadie de griji lumeşti pentru a se devota în întregime lucrării bisericeşti şi turmei sale. Cu zelul şi tăria tinereţii, el şi-a îndreptat atenţia spre apărarea credinţei ortodoxe, atrăgând mulţi dintre credincioşi prin predici înflăcărate. El săvârşea slujbele bisericeşti în fiecare dimineaţă şi seară. Aceste slujbe fervente şi apostoleşti ofereau un izvor de bucurie arzătoare şi de credinţă sufletelor creştinilor persecutaţi. El era cu totul înflăcărat. Nu se odihnea niciodată şi nu se gândea niciodată la sine. Era într-atât de altruist, încât era în stare să dea tot ce avea primului cerşetor. Realitatea sovietică sumbră, cu sărăcia ei mereu crescândă şi cu lipsirea copleşitoare de toate cele necesare traiului, a dat, bineînţeles, o amplă oportunitate pentru un păstor iubitor de Hristos să-şi extindă binefacerea. Văzând într-o noapte rece un om sărac cu pantalonii sfâşiaţi, Arcadie nu a ezitat niciun minut pentru a-i da pe ai săi. Şi, de vreme ce purta întotdeauna rasa şi reverenda, putea să facă aceasta fără să fie observat de alţii. Mama lui, cu toate acestea, îi descoperea iscusinţa sa filantropică atunci când îi

spăla hainele şi adesea le spunea în glumă vecinelor ei: „Noaptea trecută Arcaşa a venit din nou acasă fără pantaloni”.

Părintele Arcadie avea o mare putere de rugăciune. În biserica noastră, în timpul slujbelor, nu se vorbea şi nu se mişca nimeni; toată lumea se ruga cu atenţie, aşa cum făcea şi batiuşka în altar. Adesea, toţi din biserică îngenuncheau spontan. Toată lumea cânta.

Persecutarea Bisericii creştea în fiecare an şi păstorul devotat îndura mari încercări, trecând dintr-un pericol într-altul. CEKA îi persecuta pe credincioşi; peste tot bisericile erau închise şi credincioşii erau daţi afară de la muncă pur şi simplu din cauza convingerilor religioase. Şi părintele Arcadie, arzând permanent de focul ceresc, atrăgea la sine din ce în ce mai mulţi credincioşi şi îi unea în evlavie faţă de Dumnezeu.

El a organizat frăţii de laici pentru a aduce lucrarea creştină printre ruşii care sufereau. Eu eram membru al Frăţiei Sfântul Nicolae. Toţi ardeam de zel şi entuziasm. Cei care doreau să se alăture frăţiilor erau primiţi în mod solemn prin depunerea făgăduinţei de a duce la împlinire scopurile frăţiei, care cerea în primul rând devoţiune faţă de puritatea ortodoxiei – să nu renunţe niciodată la ea, nici chiar sub ameninţarea cu moartea; în al doilea rând, purtarea de îmbrăcăminte modestă; apoi postul şi aşa mai departe. Primirea în frăţie se făcea cu mare solemnitate. Toţi trebuiau să facă pregătirile necesare pentru mărturisire şi pentru primirea Sfintelor Taine. Apoi toată lumea rămânea în biserică şi, înainte de citirea Evangheliei, trebuia să repetăm cuvintele rostite de părintele Arcadie – regulile frăţiei – şi să le confirmăm printr-un jurământ. Apoi ni se dădeau tuturor lumânări mari aprinse, pe care trebuia să le păstrăm până la moarte. După aceea, primeam Sfânta Împărtăşanie.

În frăţia noastră erau mai multe grupuri: unul era un grup misionar, condus de părintele Arcadie însuşi, al cărui scop era combaterea sectarilor, a ateilor şi a Bisericii Vii; apoi era un grup de cântăreţi; un grup care vizita spitalele, având grijă de cei singuri şi bolnavi şi de acei oameni săraci care aveau mulţi copii; apoi, un grup pentru înmormântări, a cărui datorie era nu doar să-i înmormânteze pe credincioşi şi să vadă dacă primeau slujbele de înmormântare ale Bisericii, ci şi să obţină sicriele şi să le aducă la mormânt; şi, pentru că vremurile erau foarte rele, adesea trebuia să ducem sicriele la cimitir cu docarul sau sania şi chiar să săpăm mormântul. Să nu se uite ce ani extrem de dificili erau aceia! Apoi era şi un grup filosofic.

La început, părintele Arcadie avea două biserici: una mică, cu hramul Buneivestiri, şi una mai mare, cu hramul Sfinţilor Trei Ierarhi, care fusese înainte o biserică de seminar, celelalte clădiri ale seminarului fiind ocupate de autorităţile seculare. Când frăţia a devenit prea uşor de remarcat pentru autorităţi, membrii ei au avut şansa de a obţină o biserică a rascolnicilor, cu hramul Sfântului Ignatie purtătorul de Dumne-

zeu, unde am reuşit să rămânem până în 1937; dar, în acel an, biserica a fost închisă şi membrii frăţiei au început să se adune în jurul bisericii de cimitir. Frăţia avea doi preoţi: părintele Iulian Krasiţki, care a fost mai târziu forţat să fugă, şi părintele Ioan Sirov, care a stat până la sfârşit şi a administrat în secret nevoile bisericeşti. Astfel, copilul meu a fost botezat de el în 1939, chiar dacă pentru săvârşirea de slujbe bisericeşti erai imediat exilat. Dar Dumnezeu l-a păzit şi eu am fost în legătură cu părintele Ioan până la venirea nemţilor.

În 1921 a venit ordinul Patriarhului Tihon care interzicea predarea vaselor bisericeşti în mâinile necredincioşilor, în special Sfântul Potir, care fusese binecuvântat de harul lui Dumnezeu. Părintele Arcadie, ca un fiu credincios al Bisericii, a urmat apelul patriarhului şi nu preda nimănui obiectele de valoare ale bisericii. Dar autoritatea satanică îşi lucra faptele ei rele. Într-o zi, imediat după Sfânta Liturghie, părintele Arcadie a fost arestat de agenţii CEKA. Aceasta a fost în 1922, în timpul Săptămânii Luminate a Paştelui. Când cekiştii l-au luat, întreaga masă de oameni s-a mişcat, împreună cu părintele Arcadie arestat, către clădirea CEKA. Atunci, soldaţii CEKA şi-au luat puştile şi au strigat cu ură: „Mergeţi toţi acasă sau vom începe să tragem!" Toţi tăceau, ţinându-se unul de altul, ţinându-şi respiraţia. Şi atunci, a ieşit în faţă o călugăriţă cu numele Serafima şi a spus cu curaj: „Nu! Nu vom pleca până ce nu îl veţi elibera pe părintele Arcadie sau ne veţi aresta pe toţi împreună cu el". Atunci soldaţii şi-au lăsat în jos puştile şi nu ne-au mai îndepărtat şi am format un zid; astfel au început să ne împingă în clădirea CEKA. Dar, de vreme ce mulţimea era enormă, ei au început să închidă uşile şi astfel au arestat 35 de femei şi 17 bărbaţi. Ei ne-au pus în subsolul acelei clădiri. Conducătorul corului nostru era acolo şi dintr-odată acea clădire întunecoasă s-a umplut de cântare pascală. Atunci ne-au scos afară şi ne-au împins în curtea de lângă garaj şi au început să ne conducă unul câte unul, ca să fim interogaţi; şi, apoi, am fost împinşi în stradă. Ni s-a dat să semnăm o declaraţie în care se spunea că părintele Arcadie începuse o tulburare, dar nicio persoană nu a semnat. Apoi s-a adăugat o notă la declaraţie, indicând că oamenii înşişi au refuzat să-şi părăsească părintele duhovnic. Şi aceasta a fost semnată de fiecare persoană în parte, prin consimţire mutuală. Printre cei închişi au fost şi fete tinere de 16 ani, inclusiv eu însămi, şi am semnat şi noi.

Vestea arestării părintelui Arcadie s-a răspândit instantaneu în oraş şi clădirea CEKA a fost asediată de o mulţime nesfârşită de pachete cu mâncare pentru cei arestaţi. Astfel, toţi cei arestaţi au fost hrăniţi cu aceste pachete, precum şi paznicii.

Între timp, părintele Arcadie era judecat pentru răscoală şi apoi pentru refuzul de a preda lucrurile de valoare ale bisericii. La procesul deschis au fost chemaţi mulţi martori. Toţi au spus acelaşi lucru, vor-

bind despre părintele Arcadie ca despre un om bun, neiubitor de arginţi, un preot care îşi dedicase întreaga viaţă doar slujirii lui Dumnezeu şi a omului. Au fost aduse multe exemple despre bunătatea lui şi jertfirea de sine. Nu a fost nicio dovadă împotriva lui. Dar judecătorul, care era tânăr şi foarte mândru şi sigur pe sine, cu francheţe cinică a declarat că întreaga descriere a părintelui Arcadie făcută de martori nu era o justificare pentru el, ci mai degrabă constituia o creştere a acuzaţiei care fusese făcută împotriva lui; pentru că ideile pe care le predica cu atâta căldură şi pe care le punea în practică contraveneau idealurilor regimului sovietic, şi astfel de oameni nu doar că nu erau necesari guvernului sovietic, ci erau extrem de păgubitori.

La început, părintele Arcadie a fost condamnat la moarte, dar apoi i s-au dat zece ani de închisoare. A fost închis cinci ani în oraşul nostru Jitomir, ceea ce i-a făcut soarta oarecum mai uşoară, de vreme ce exista o legătură permanentă între el şi frăţia noastră. În închisoare a câştigat iubirea nu doar a deţinuţilor, ci şi a paznicilor şi gardienilor, şi, mulţumită acestui fapt, a reuşit de mai multe ori să le dea Sfintele Taine condamnaţilor care erau conduşi afară pentru a fi împuşcaţi. El a salvat multe suflete. Şi, bineînţeles, mâncarea care i se dădea de către frăţie îi ajuta pe tovarăşii săi deţinuţi.

După eliberarea sa în 1927, părintele Arcadie a mers la Petrograd pentru o întâlnire cu ierarhii noştri (din catacombe) şi de acolo a făcut un pelerinaj la Sarov. Acolo, apropierea de Sfântul Serafim l-a făcut să decidă să îmbrăţişeze monahismul. El s-a întors la Petrograd, a primit tunderea monahală şi, curând, a fost făcut episcop prin mâinile Mitropolitului Iosif însuşi, care era chiar întemeietorul şi conducătorul Bisericii din catacombe. A fost făcut vicar al eparhiei Poltava, dar nu şi-a văzut niciodată eparhia. Pe drum spre turma sa, ajungând în oraşul Lubin, a fost arestat şi trimis în Kazan, de unde a reuşit să fugă, trăind în ascuns pentru multă vreme în Petrograd, săvârşind în secret sfintele slujbe la metocul Lavrei Pecerska din Kiev şi însufleţind frăţiile din catacombe.

Apoi a plecat la Moscova, unde a fost arestat şi dus în infama închisoare Butirka, fiind mai târziu exilat în lagărul de concentrare Solovki. Un martor îşi aminteşte de slujirea solemnă a Sfintei Liturghii de către episcopul Arcadie în Moscova: biserica era plină de lumină şi, în mijlocul unei mulţimi de credincioşi iubitori şi dornici să asculte, stătea tânărul păstor ierarh, şi pretutindeni era bucurie duhovnicească, frumuseţe şi rugăciune înflăcărată. Şi, apoi, dintr-odată, o noapte groaznică la gară, exilul său la Solovki. Printr-o mulţime de femei, stând singure, care se adunaseră pentru a-şi lua rămas bun, un grup de soldaţi ai Armatei Roşii îl conducea pe episcopul Arcadie spre un vagon-închisoare înconjurat cu sârmă ghimpată şi apoi a fost ultima privire a iubitului păstor şi el le-a binecuvântat de trei ori prin gratiile unei ferestre prost luminate a tre-

Episcopul Arcadie

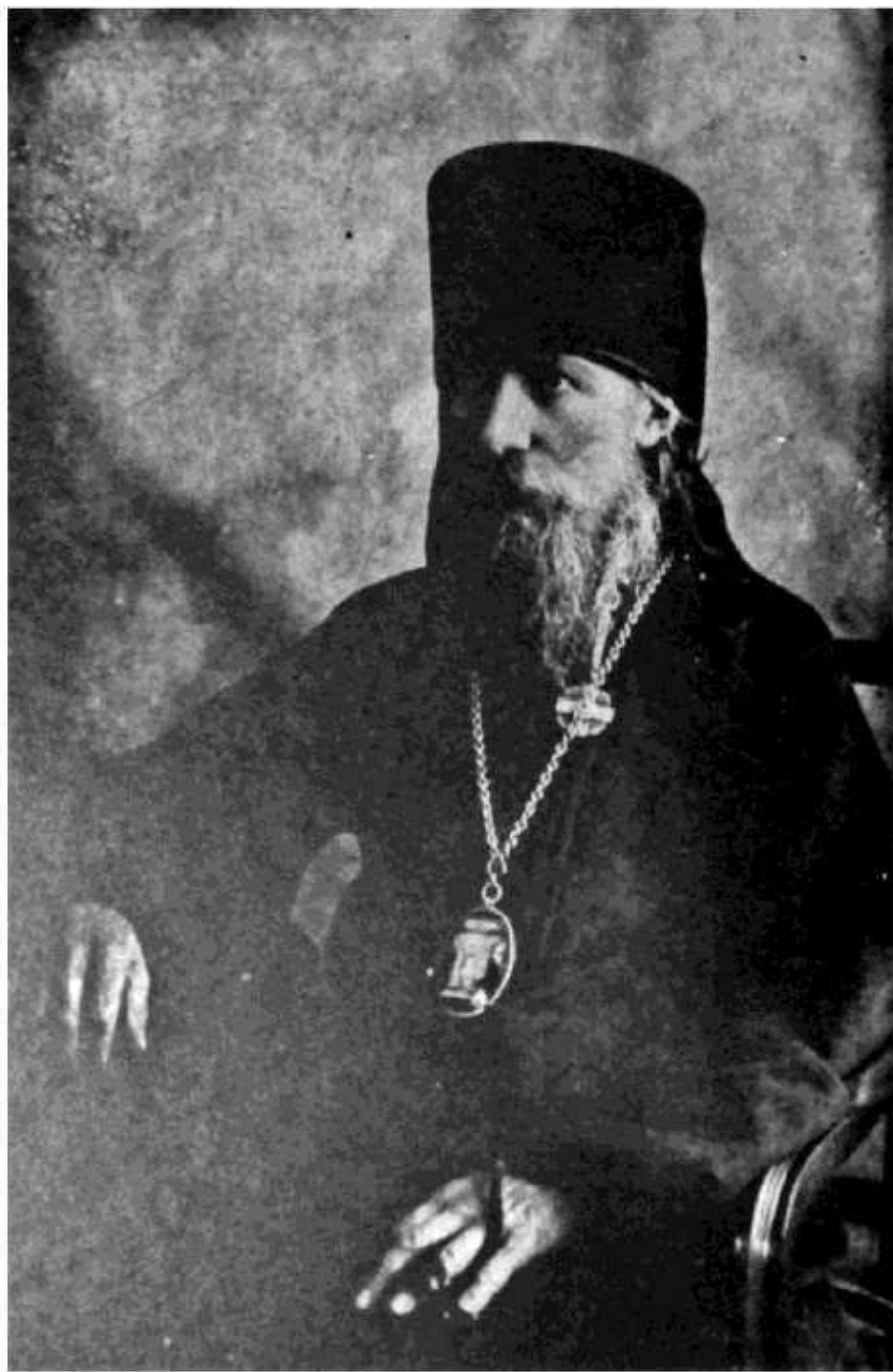
nului care se mişca. Când s-a întors de la Solovki, era deja un bărbat în vârstă, aproape de nerecunoscut şi cu părul cărunt.

Conducătoarea frăţiei noastre, Natalia Ivanova Orzhjevskaia, şi alţii au mers până la Solovki pentru a cere permisiunea de a-l vedea, dar nu li s-a permis nici măcar să primească binecuvântare de la el. Într-o cameră mare erau două rânduri de mese. La unul din rânduri erau aşezaţi vizitatorii şi la celălalt, deţinuţii. Între ei, o întreagă mulţime de paznici se plimba necontenit, înainte şi înapoi, făcând o astfel de gălăgie, încât trebuia literalmente să ţipi ca să te faci auzit. Şi, bineînţeles, nu li se permitea să se apropie pentru binecuvântare din cauza „pericolului de infectare”. Ani mai târziu, episcopul Arcadie a relatat că i-au propus să rămână voluntar la Solovki, ocupând postul de casier, şi chiar i-au promis să oprească spionajul şi urmărirea lui permanentă, cu condiţia să renunţe la rangul de preot; dar el a preferat viaţa în privaţiune totală, păstrându-L în inimă pe Domnul Dumnezeu.

După ce a fost eliberat de la Solovki, episcopul Arcadie a fost lipsit de obişnuitul permis de identitate sovietic, fără de care existenţa oricui om devenea ilegală, şi acest lucru l-a condamnat la mutări permanente din loc în loc, neavând casă. În secret, cu toate acestea, el a reuşit să călătorească şi să-i viziteze pe membrii frăţiilor din catacombe. De mai multe ori a vizitat-o pe mama sa în Jitomir, unde sosirile lui erau o mare inspiraţie şi susţinere, atât pentru clerici, cât şi pentru noi, păcătoşii.

De fapt, frăţia noastră, Sfântul Nicolae, a fost lipsită de conducere după 1922, dar am reuşit să continuăm până în 1937, când ultima biserică a fost închisă; şi frăţia, bineînţeles, nu a fost înregistrată, dar membrii rămaşi au continuat să se adune în capela cimitirului. În 1934, episcopul Arcadie a vizitat în secret Kievul şi l-a văzut pe Episcopul schimonah Antonie. În peregrinările sale, care se petreceau cel mai mult noaptea, pentru a nu trezi suspiciuni, el avea legături până şi în Georgia şi Siberia; dar apoi a fost încă o dată arestat în oraşul Rylsk. Întreaga sa viaţă a fost una de suferinţă pentru Hristos. Abia se întorcea dintr-un exil că, într-o săptămână, era din nou arestat şi exilat. Nu era mare diferenţă între libertate şi exil.

Atunci când şi-a depus voturile monahale de înfrânare, ascultare şi sărăcie, i s-a dat ca sfânt ocrotitor Sfântul Arcadie de Viazma şi Novotorjsk (pomenit la 28 ianuarie, 11 iunie şi 14 august). Sfântul Arcadie, un nebun pentru Hristos al Sfintei Rusii de demult, a petrecut o viaţă de peregrinări, neavând casă, adesea rugându-se pe o piatră mai mare. Acum, fiind în peregrinările sale un nou Arcadie fără casă al Rusiei răstignite, putea el să nu se oprească la locul mănăstirii sfântului său, în oraşul Viazma? Şi, închinându-se la piatra pe care sfântul îngenunchease în rugăciune, mărturisitorul contemporan a trebuit să realizeze că era

Episcopul Ștefan al Lavrei Sfântul Alexandru Nevski

lipsit până şi de o piatră rece pe care ar fi putut sta să se odihnească puţin şi să se roage.

Odată, când, din cauza singurătăţii sale permanente, a lipsei unui adăpost şi din teama pentru ziua de mâine, i-a slăbit tăria, fiind în secret în Moscova, episcopul Arcadie a fost ispitit să-l viziteze pe Mitropolitul Serghie. Pentru a-l vedea pe mitropolit, trebuia să treci prin mari greutăţi şi pericole. Şi, când, în cele din urmă, a reuşit să îl vadă pe Mitropolitul Serghie şi i-a vorbit despre situaţia sa, cel din urmă, neascultându-l, l-a întrebat dintr-odată: „Ai fost înregistrat de GPU? Până nu eşti înregistrat acolo, nu voi vorbi cu tine". Când Vlădica Arcadie a ieşit din biroul mitropolitului, el a observat că atât mitropolitul cât şi clerul său erau bine hrăniţi şi purtau haine curate, şi, uitându-se în jur, la oamenii care aşteptau în afara biroului cu speranţa de a-l vedea pe mitropolit pentru a obţine ajutor şi încurajare, fiind ei înşişi săraci şi nenorociţi, el a înţeles că drumul său era diferit de cel al mitropolitului şi că trebuia să se întoarcă la pribegia sa nenorocită. Şi astfel a plecat...

Deasupra lui era un cer mare înstelat; în inima sa avea pace. El era în starea fericită de a fi lipsit de orice poate avea un om. Dar nimeni nu putea lua de la el acel ceva care ardea în inima sa pastorală! Pentru că era păstor al turmei lui Hristos din catacombe şi era aprins de zel pentru adevărata ortodoxie – şi, plin de curaj, mergea înainte şi înainte, împărţind Pâinea Vieţii fraţilor săi în Hristos, împrăştiaţi ca stelele de deasupra lui de-a lungul orizontului pământului rus. Astfel, în cele din urmă, în 1938 a fost reperat în teritoriul marelui râu Volga, în oraşul Kostroma, apoi a fost arestat şi după aceea nu s-a mai auzit de el. Asta s-a întâmplat în anii epurării Ejov, când mulţi au pierit fără urmă şi când Biserica din catacombe a mers mai adânc în catacombe, ascunzând orice urmă a existenţei ei – până la vremea plăcută lui Dumnezeu, când din sânul ei va străluci în întreaga lume slava strălucitoare a sfinţilor ruşi din catacombe...

Sfinte noule mucenic Arcadie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

19. Episcopul Andrei de Ufa
IERARH AL „BISERICII DIN SĂLBĂTICIE”

Pomenit la 26 decembrie (†1937)

Şi voi încheia cu aceia legământul păcii...
încât să trăiască în siguranţă în pustiu şi să doarmă în pădure.
Şi voi dărui lor şi împrejurimilor muntelui Meu binecuvântare...
(Iezechiel 34: 25-26)

Episcopul Andrei, în lume Alexandru Ukhtomski (din neamul tătar al prinţului Ukhtomski), s-a născut la 26 decembrie 1872. El a primit o educaţie superioară împreună cu fratele său, Alexei – care mai târziu a devenit un om de ştiinţă renumit – la Academia Seminar din Moscova, mai întâi sub conducerea Arhiepiscopului Antonie (Hrapoviţki), viitorul Mitropolit şi Întâistătător al Bisericii Ruse din afara Rusiei, şi mai târziu sub arhiepiscopul Arsenie (Stradniţki), care a devenit mitropolit de Novgorod. Amândoi aceşti ierarhi uimitori au fost avansaţi la sinodul din 1917-18 în calitate de candidaţi la tronul patriarhal. După terminarea academiei, tânărul Alexandru, pe atunci în vârstă de 23 de ani, a devenit călugăr şi, patru ani mai târziu, a fost hirotonit ieromonah.

După aceea, în predica de dinaintea hirotoniei, Vlădica Andrei şi-a amintit cu ce teamă el, un tânăr ieromonah, şi-a asumat această responsabilitate:

„Am suferit chinuri înfricoşătoare de când am auzit pentru prima dată aceste cuvinte care se găsesc în slujba hirotoniei întru episcop: *Ia acest Legământ (Trupul lui Hristos) şi păstrează-l întreg şi nevătămat până la ultima ta suflare – Căruia va trebui să-I dai răspuns la cea de-a Doua şi înfricoşată a Sa Venire, Lui, Domnului Dumnezeului şi Mântuitorului nostru, Iisus Hristos.* M-am gândit: cum pot să păstrez acest mare Legământ, care mi-a fost încredinţat, Trupul lui Hristos, dacă nu pot să mă păstrez nici pe mine însumi? Am simţit că Sfânta Taină a Împărtăşaniei este, într-adevăr, un foc care îi arde pe cei nevrednici. Timp de doi ani nu mi-am găsit pacea, săvârşind Sfânta jertfă cu frică şi cutremur din pricina nevredniciei mele, gata să părăsesc acea chemare înspăimântătoare şi măreaţă. Dar o întâlnire cu marele părinte Ioan de Kronstadt mi-a salvat sufletul de la mai multă amărăciune, chin şi de la prelungirea celei mai tulburătoare lupte din sufletul meu. Când i-am cerut sfat în această problemă, părintele Ioan a spus: «Da, toţi suntem vinovaţi înaintea Sfintelor Taine, dar trebuie să fim credincioşi chemării noastre preoţeşti, pentru că suntem în ascultare faţă de Sfânta Biserică. Plângând pentru păcatele noastre, trebuie, totuşi, să facem voia Bisericii

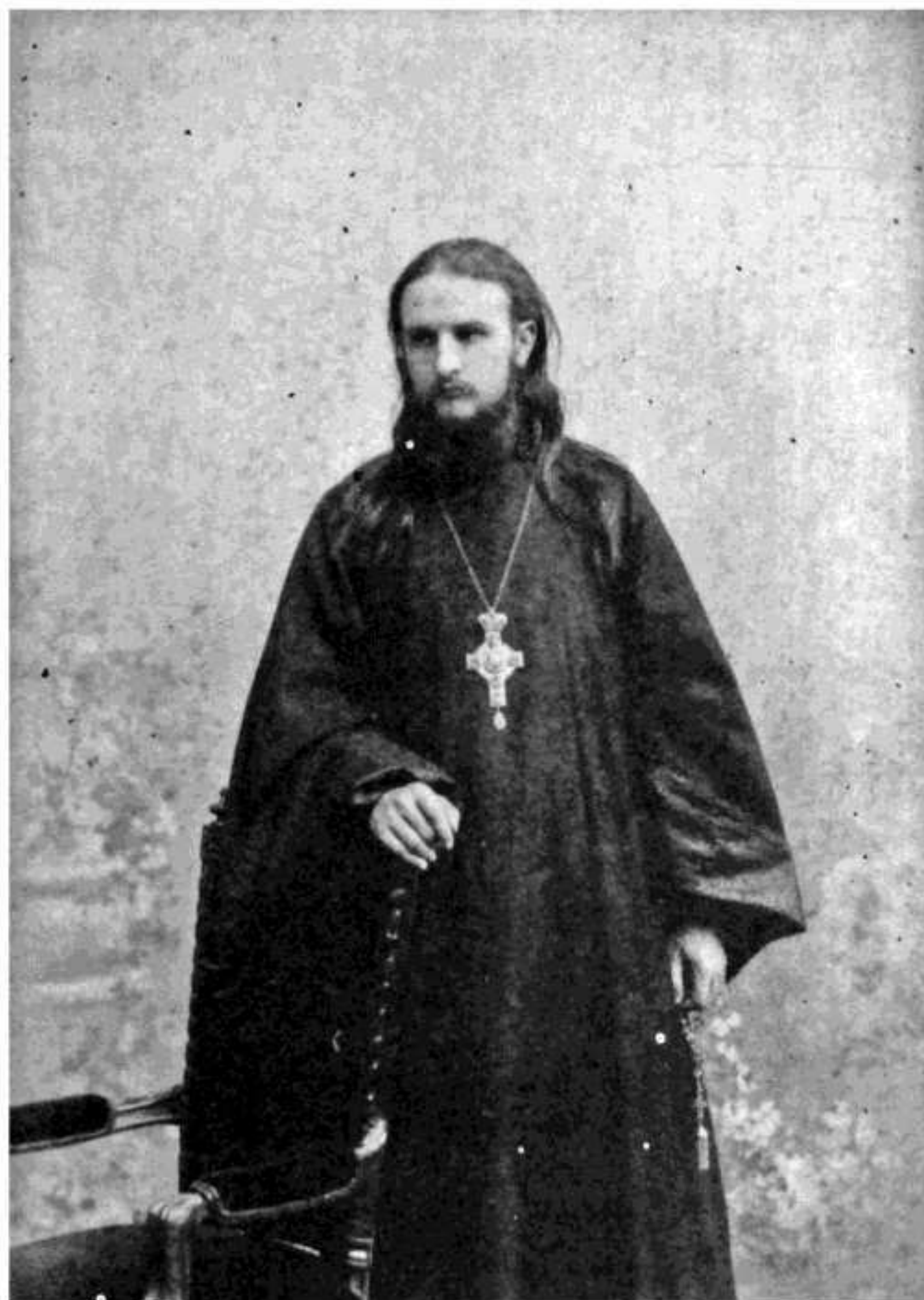
lui Hristos şi să urmăm îndrumările Bisericii, care ne sunt aduse la cunoştinţă prin intermediul ierarhilor noştri».

Aceste cuvinte ale părintelui Ioan au fost, cu adevărat, un balsam mângâietor pentru sufletul meu rănit şi păcătos, care fusese sfâşiat de diferite îndoieli; ele mi-au întregit perspectiva asupra vieţii şi mi-au indicat calea în viaţă; am început să înţeleg aceasta doar ca pe cea mai exactă împlinire a ascultării faţă de Biserică, ca pe modul desăvârşit de slujire a Sfintei Biserici, un popor al lui Dumnezeu şi oamenii lui Dumnezeu care au fost răscumpăraţi prin Sângele preţios al lui Hristos" (din Suplimentul la *Church News*, 1907, nr. 49).

În 1899 a fost ridicat la rangul de arhimandrit şi a fost numit inspector al şcolii misionare din Kazan.

El şi-a început lucrarea de luminare ortodoxă în Kazanul natal ca tânăr ieromonah, ocupându-se de o şcoală misionară şi de un seminar foarte respectat şi iubit de toţi. El a devenit curând o figură populară pentru faptele lui de milostenie faţă de cei săraci şi nevoiaşi şi pentru asceza sa. Se ştia că îşi petrecea nopţile în rugăciune, folosind pentru scurta sa odihnă un pat tare, fără pătură şi pernă. În mijlocul lucrării sale sociale, el postea întotdeauna, nemâncând niciodată nici măcar peşte. Când unele persoane înstărite care îl apreciau au venit la el cu lăzi de fructe proaspete, el le-a dat imediat seminariştilor şi copiilor. Oamenii erau uimiţi să-l vadă mâncând doar două sau trei prescuri şi câteva pahare cu ceai pe zi, neplângându-se niciodată de slăbiciune sau lipsă de energie, cu toate că activitatea sa era enormă. Când a fost ridicat la rangul de arhimandrit, el a devenit egumen al vechii Mănăstiri a Schimbării la Faţă din Kazan, conducând-o cu pricepere; el ţinea predici înflăcărate, a întemeiat o mănăstire pentru fetele tătare, a fost un sfătuitor duhovnicesc iscusit, a publicat o revistă şi broşuri şi a organizat conferinţe misionare.

După mai mult timp a fost hirotonit episcop de Mamadynsk, vicariat al eparhiei Kazan, continuând aceleaşi responsabilităţi. Odată, în anul revoluţiei din 1905, muncitorii unei fabrici de praf de puşcă, situate la aproximativ 13 km de Kazan, s-au revoltat, ca rezultat al propagandei comuniste, şi l-au ucis pe unul dintre cei opt directori ai fabricii. Un butoi de explozibil a fost detonat, spărgând toate geamurile caselor din apropiere. Episcopul Andrei s-a urcat imediat pe un cal şi, fără frică, riscându-şi viaţa, a alergat în galop la fabrică. Acolo s-a urcat într-un loc înalt şi a aşteptat în linişte ca mulţimea să se liniştească. Ei au râs de el, l-au înjurat, au aruncat în el cu murdărie şi mere stricate; dar el a stat liniştit, uitându-se la mulţime şi rugându-se în linişte. Mulţimea, văzându-l fără frică şi liniştit, s-a calmat treptat; şi atunci vlădica a început să vorbească. Cuvântarea sa a fost scurtă, dar atât de puternică, încât întreaga mulţime a venit la pocăinţă, realizând ce păcat săvârşiseră

Episcopul Andrei de Ufa, ca arhimandrit în Kazan

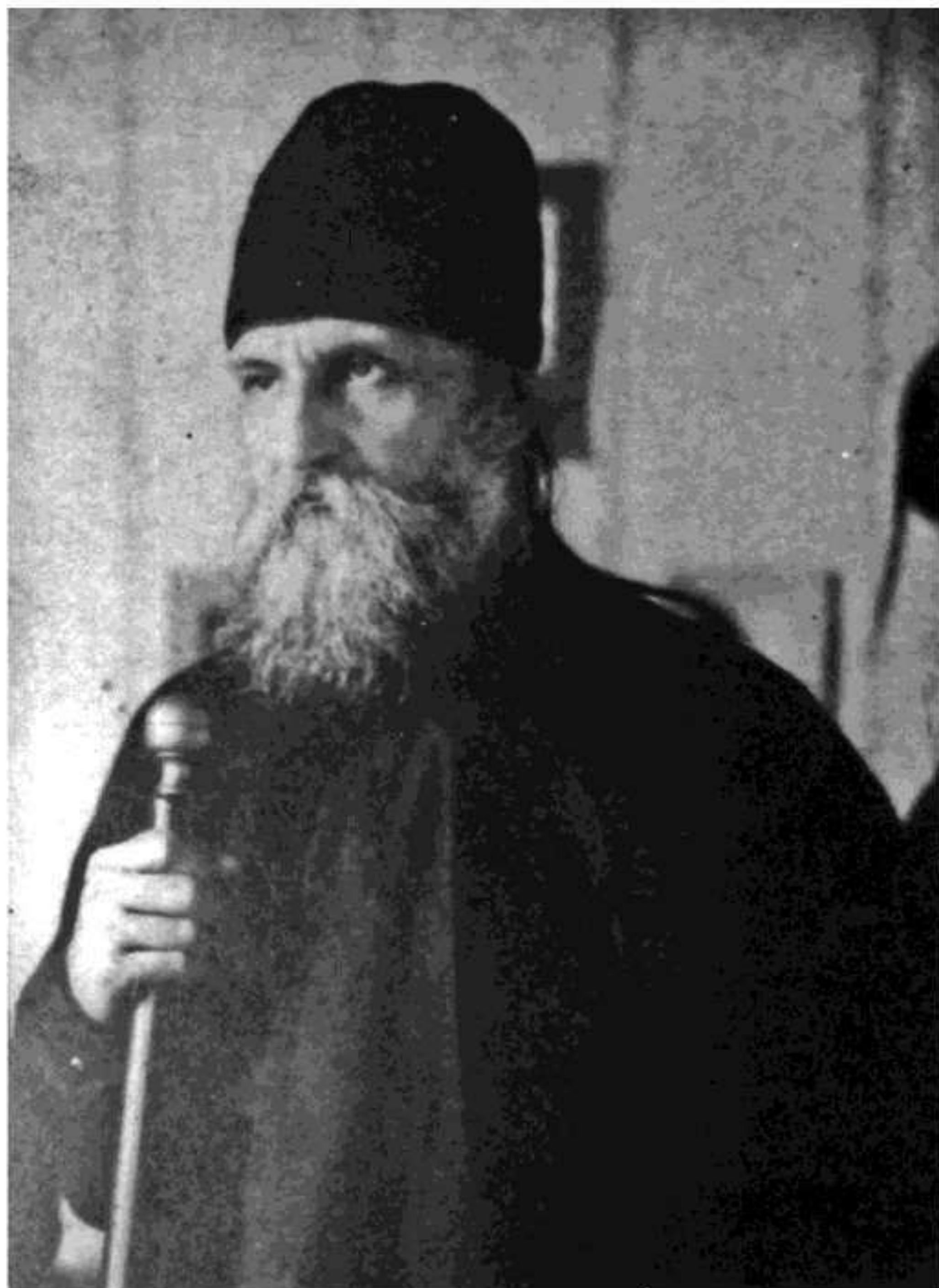
omorând un om nevinovat. Ei i-au eliberat pe ceilalţi directori şi au reluat lucrul, după ce l-au însoţit pe episcopul Andrei cu mare respect înapoi la mănăstire.

Episcopul Andrei a fost transferat la Sukhumi, în Caucaz, dar, după mai mult timp, s-a întors ca episcop al eparhiei Ufa, la nord-est de Kazan, unde se găsea o numeroasă populaţie musulmană. El şi-a făcut bine lucrarea misionară, călătorind mult, şi era cunoscut şi iubit în întreaga Rusie. Presimţind apropierea revoluţiei, el i-a chemat pe toţi credincioşii ortodocşi să se strângă împreună în spatele unsului lui Dumnezeu, ţarul; dar, în acelaşi timp, el era sincer în opoziţia sa faţă de bogaţii exploatatori ai săracilor şi s-a arătat a fi un ucenic fidel al Mitropolitului Antonie în critica adusă sistemului sinodal de conducere bisericească şi cerând restaurarea patriarhiei.

Când a izbucnit revoluţia, el a sperat la schimbări în mai bine chiar şi din partea bolşevicilor, dar, curând, înţelegând adevărata lor natură, a început să ceară formarea unui „regiment" ortodox din elevii seminarişti. A fost curând arestat şi, deşi a fost eliberat de mai multe ori, el nu a mai fost de fapt liber vreodată, fiind pur şi simplu mutat din închisoare în închisoare, dintr-un exil într-altul.

Cu toate acestea, oamenii nu l-au uitat şi mulţi au reuşit să-l vadă în închisoare sau să-i trimită pachete cu mâncare; de fiecare dată când era eliberat şi se întorcea la turma sa, acest lucru cauza un adevărat „eveniment" printre oameni. Poliţia secretă căuta să folosească popularitatea lui ca momeală pentru a-i pescui pe cei mai fervenţi oameni ai Bisericii, dar episcopul Andrei era atât de precaut şi prudent în comportamentul său, încât aceste încercări eşuau întotdeauna.

Lupta episcopului Andrei împotriva falsei „înnoiri" a „Bisericii Vii" a fost demnă de atenţie. A adus adevărate cununi de mucenicie câtorva dintre colaboratorii şi fiii săi duhovniceşti; povestea unuia dintre aceştia, a tinerei studente Valentina, a ajuns în lumea liberă. Dar cea mai mare slujire adusă Bisericii a fost lupta sa curajoasă pentru adevăr împotriva „serghianismului", prin proclamarea deschisă a acestuia ca fiind o trădare a Bisericii şi o capcană pentru credincioşi; şi în această luptă vocea lui, mulţumită popularităţii sale, a fost auzită de mulţi. Când Declaraţia Mitropolitului Serghie a fost publicată în 1927, anunţând „concordatul" cu guvernul sovietic şi promiţând diferite libertăţi, Vlădica Andrei se afla în exil departe, în regiunea Ashabad; dar, chiar şi de acolo, el a sunat alarma pentru credincioşi. El le-a cerut oamenilor să nu îl creadă pe Mitropolitul Serghie şi să se separe de el, prevestind că toate „promisiunile" lui vor fi încălcate şi va urma o înrobire şi mai rea. La început, aşa acum spunea un fost locuitor în Ufa, realitatea părea să contrazică vocea mult respectatului ierarh şi numărul celor care îl urmau a scăzut. Dar, în scurt timp, influenţa şi autoritatea lui au fost restaurate şi cei

Episcopul Andrei în anii maturității

care îl urmau au luat conducerea în viaţa bisericească din regiunea Ufa. La începutul anilor 1930, în câteva luni au fost închise de două ori mai multe biserici decât fuseseră închise în întreaga perioadă de dinaintea „legalizării” Bisericii de către Serghie; taxele impuse Bisericii au crescut de cinci ori; toţi oamenii Bisericii care fuseseră eliberaţi din închisori pentru acceptarea Declaraţiei au fost arestaţi din nou; şi, într-un cuvânt, serghianiştii nu au câştigat nimic, în timp ce şi-au pierdut libertatea conştiinţei. Acestui grup de serghianişti nefericiţi le-a aparţinut din păcate şi succesorul episcopului Andrei în eparhia Ufa, episcopul Ioan, pe care Vlădica Andrei îl hirotonise asumându-şi un mare pericol.

Credincioşii au ajuns acum să vadă clar că episcopul Andrei avea dreptate şi el a preluat conducerea Bisericii din catacombe din regiunea Ufa, ducând-o în adâncul „sălbăticiei”. Această Biserică a început o viaţă şi o activitate care nu pot fi comparate decât cu cele ale străvechii Biserici din catacombe a primilor creştini. Oamenii se adunau pentru a se ruga înainte de ivirea zorilor, în peşteri, în păduri şi în ferme părăsite. Între perioadele de arest şi exil, episcopul Andrei întărea Biserica, hirotonind episcopi şi preoţi şi încurajându-i pe sfinţi să meargă spre un martiriu, egal cu cel al marilor mucenici ai Bisericii primare. În special, noua muceniţă Lidia a fost primită de Biserica din catacombe ca sfântă canonizată. Înainte de moartea Patriarhului Tihon, episcopul Andrei unise cu Biserica Ortodoxă mai multe grupuri de credincioşi de rit vechi, şi acum şi aceştia se alăturaseră Bisericii din catacombe, care, fiind liberă duhovniceşte, a continuat să crească, spre tulburarea duşmanilor ei. „Mulţi nu cred că există catacombe”, spunea un martor din Ufa. „Lasă să nu creadă! Existenţa lumii spirituale este şi ea negată de cei neştiutori, dar din această cauză nu încetează să existe. Se pare că persecutarea creştinilor din urmă o depăşeşte pe cea a primilor creştini”.

Despre ultima perioadă a vieţii episcopului Andrei avem această relatare a unui coleg deţinut: „În mai 1932, am fost transferat din închisoarea interioară a GPU la spital, în aripa de izolare, în salonul de scorbut, în închisoarea Butirka. În două zile, episcopul Andrei de Ufa, care fusese adus în Moscova din exilul în Uzbekistan, unde îşi împlinise termenul, a fost transferat din salonul de boli venerice în acest salon. Înainte de acest transfer, episcopul Andrei fusese ţinut din februarie până pe 1 mai 1932 în închisoarea internă GPU, în izolare solitară, şi apoi, pentru patru zile, fusese ţinut – se presupune că din cauza faptului că nu mai era loc – în al doilea salon al închisorii Butirka, salonul celor bolnavi psihic; apoi, pentru mai multe zile, fusese ţinut în salonul al cincilea (de boli venerice) şi, în cele din urmă, a fost transferat în salonul al patrulea (de scorbut), de vreme ce, într-adevăr, era bolnav de scorbut. În 1919 am fost cu episcopul Andrei în închisoarea Omsk. Dar acum era de nerecunoscut; îi mai rămăsese doar puţin păr pe cap şi pe faţă, deoarece a-

proape tot îi căzuse din pricina scorbutului; era cu totul cărunt, decrepit şi atât de slab, că nu-l mai recunoşteai; însă era la fel de smerit ca întotdeauna, încurajând, bun şi receptiv. În acel moment era acuzat de organizarea comunităţilor ortodoxe (din Biserica din catacombe), care erau împotriva legii sovietice, şi de agitaţie şi propagandă împotriva bolşevismului. Seara, în închisoare, Vlădica Andrei obişnuia să atragă atenţia tuturor cu poveştile lui şi se spunea că avea aşa un efect asupra deţinuţilor din jurul lui, încât nici criminalii, nici comuniştii căzuţi în dizgraţia regimului şi nici alţii nu îndrăzneau niciodată să înjure sau să blesteme în prezenţa lui. Episcopul Andrei reacţiona activ şi deschis la toate nedreptăţile din închisoare (fapt pentru care de multe ori era lipsit de pachetele care îi fuseseră trimise de prietenii de afară). La întâistătătorul Bisericii Sovietice, conducătorul Bisericii Ortodoxe din Moscova, episcopul Andrei se referea ca la un trădător al lui Hristos. În închisoare, în exil şi în alte nenorociri, el răspundea calm, rezervat, în mod filosofic şi suferea mai mult pentru cei din jurul său decât pentru el însuşi. Asupra tovarăşilor săi deţinuţi avea o influenţă încurajatoare. I se trimiteau pachete mari imediat ce localnicii aflau de la personalul închisorii despre sosirea sa într-un loc de detenţie. Pachetele nu i se dădeau întotdeauna, dar cele pe care le primea le împărţea cu cei care nu aveau deloc. El a fost executat prin împuşcare în închisoarea de izolare de la Yaroslavl, în 1937".

Şi astfel s-a sfârşit viaţa pământească a episcopului Andrei, glasul său a fost redus la tăcere, mormântul său – o groapă comună, împreună cu alte sute de astfel de victime îngropate sub temniţele de coşmar ale lumii întunecate a ateismului sovietic. Dar amintirea lui rămâne vie, proaspătă şi înmiresmată cu frumuseţea duhovnicească a unui adevărat mucenic creştin. Chiar şi în catacombe imaginea unui prinţ tătar care a devenit călugăr pentru a predica libertatea duhovnicească în Hristos însufleţeşte, într-adevăr, şi este vie astăzi mai mult decât oricând. Pe spatele unui portret oferit în 1912 unei persoane care suferea din cauza unei supărări, mâna sa a scris trei cuvinte de încurajare, care au ajuns până la noi, astăzi, pline de înţeles, ca venind din lumea mai bună unde este el acum: „Plâng, iubesc şi mă rog".

20. Noua muceniţă Lidia
ŞI SOLDAŢII EI, CHIRIL ŞI ALEXIE

Pomeniţi la 20 iulie († 1928)

Pentru Tine suntem omorâţi toată ziua,
socotiţi am fost ca nişte oi de junghiere.
(Rom. 8: 36)

Lidia, fiica unui preot din oraşul Ufa, s-a născut la 20 martie 1901. Din copilărie a fost sensibilă, afectuoasă, iubită de toţi, temându-se de păcat şi de tot ceea ce era interzis de Dumnezeu. După absolvirea şcolii de fete, la vârsta de nouăsprezece ani, s-a căsătorit. Şi-a pierdut soţul în Războiul Civil, la plecarea Armatei Albe.

Tatăl ei, chiar de la începutul schismei „renovaţioniştilor”, care a fost organizată de către bolşevici în 1922, s-a alăturat schismei. Fiica sa, căzând la picioarele tatălui ei, a spus: „Binecuvântează-mă, tată, să te părăsesc, ca să nu te constrâng la mântuirea sufletului tău”. Bătrânul preot îşi cunoştea fiica, la fel cum era conştient de greşeala acţiunii sale. El a plâns şi, binecuvântând-o pe Lidia pentru o viaţă independentă, i-a spus profetic: „Vezi, fiica mea, când îţi vei câştiga cununa, să îi spui Domnului că, deşi eu însumi m-am dovedit a fi prea slab pentru luptă (*podvig*), totuşi nu te-am oprit, ci te-am binecuvântat”. „Aşa voi face, tată”, a spus ea, sărutându-i mâna, astfel prevăzându-şi şi ea profetic viitorul.

Lidia a reuşit să intre la departamentul forestier şi în 1926 a fost transferată în industria colectivă de cherestea, unde lucrau cei mai prost plătiţi muncitori. Aici, ea a intrat imediat în legătură cu ruşii simpli, pe care-i iubea călduros şi care îi răspundeau în acelaşi mod.

Tăietorii de lemne şi şoferii, care fuseseră împietriţi de munca în condiţii dificile, au relatat cu uimire că în biroul departamentului de cherestea, unde îi întâmpina Lidia, simţeau ceva asemănător cu ceea ce simţiseră (şi acum aproape uitaseră) când, înainte de revoluţie, se duseseră la o renumită icoană a Maicii Domnului din satul Bogorodskoie, lângă Ufa. În birou nu se mai auzeau înjurături, insulte şi certuri. Patimile rele erau stinse şi oamenii deveneau mai buni unii faţă de alţii.

Acest lucru era uimitor şi a fost observat de toţi, inclusiv de şefii partidului. Ei o ţineau sub urmărire pe Lidia, dar nu au descoperit nimic suspect: ea nu mergea deloc la bisericile care fuseseră legalizate de către bolşevici şi participa la slujbele din catacombe rar şi cu grijă. GPU (poliţia secretă) ştia că existau în eparhie membri ai Bisericii din catacombe, dar nu au putut găsi niciun mod de a-i descoperi şi de a-i aresta.

Cu scopul de a-i descoperi pe cei care nu fuseseră încă arestaţi, GPU-ul l-a adus dintr-odată din exil pe episcopul Andrei (Ukhtomski), care era foarte cinstit de oameni şi de toţi membrii Bisericii din catacombe; dar, la indicaţia episcopului, el a fost primit deschis doar de o singură biserică din Ufa, deşi în secret întreaga eparhie a venit la el. GPU-ul se înşelase: în loc să fie descoperită, biserica din catacombe s-a adâncit şi s-a extins, rămânând, ca şi mai înainte, inaccesibilă spionilor. GPU-ul, văzând eşecul planului pe care şi-l făcuse, l-a arestat din nou pe episcopul Andrei şi l-a trimis în exil.

Lidia a fost arestată pe 9 iulie 1928. Departamentul de operaţiuni secrete căuta de mult timp un dactilograf care le oferise muncitorilor de la departamentul forestier broşuri dactilografiate conţinând vieţile sfinţilor, rugăciuni, predici şi învăţături ale ierarhilor vechi şi noi ai Bisericii. S-a observat că maşina de scris a acestui dactilograf avea partea de jos a literei „k” ruptă şi astfel Lidia a fost descoperită.

GPU-ul înţelesese că le căzuse în mână un indiciu pentru a demasca întreaga biserică din catacombe. Zece zile de interogare neîntreruptă nu au răpus-o pe muceniţă, ea refuzând pur şi simplu să spună ceva. Pe 20 iulie, cel care o interoga, pierzându-şi toată răbdarea, a dat-o pe Lidia „autorităţii speciale” de interogare.

Această „autoritate specială” lucra într-un colţ al camerei, în pivniţa GPU. Un paznic permanent stătea pe coridorul pivniţei; în acea zi, paznicul era Chiril Ataev, un soldat de 23 de ani. El a văzut-o pe Lidia când a fost adusă în pivniţă. Cele zece zile de interogatoriu care trecuseră slăbiseră puterea muceniţei şi nu putea să coboare pe scări. Soldatul Ataev, la cererea şefilor lui, a ţinut-o şi a condus-o jos, în camera interogatoriului.

„Hristos să te mântuiască”, i-a mulţumit Lidia paznicului, simţind în soldatul Armatei Roşii, în delicateţea braţelor lui puternice, o scânteie de compasiune pentru ea.

Şi Hristos l-a mântuit pe Ataev.

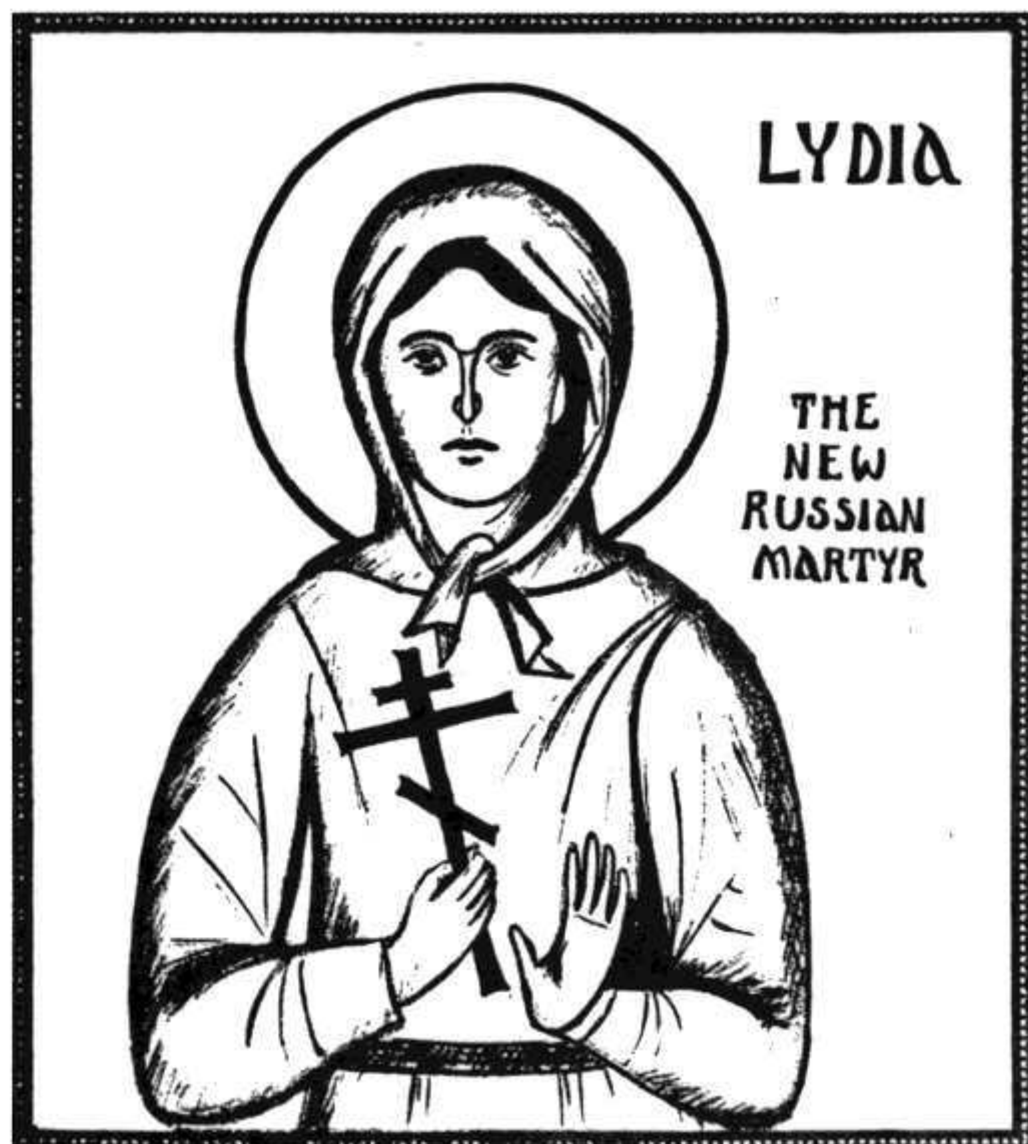
Cuvintele muceniţei, ochii ei plini de durere şi de uimire au pătruns în inima lui. Acum nu mai putea să asculte cu indiferenţă strigătele şi ţipetele ei neîntrerupte, aşa cum ascultase mai înainte aceleaşi ţipete ale altora care erau interogaţi şi torturaţi.

Lidia a fost torturată multă vreme. Torturile GPU erau de obicei făcute în aşa fel încât să nu lase semne observabile pe trupul celui torturat, dar la interogatoriul Lidiei nu s-a dat atenţie la aceasta.

Strigătele şi ţipetele Lidiei au continuat aproape neîntrerupt pentru mai bine de o oră şi jumătate.

„Dar nu simţi durerea? Strigi şi ţipi, aceasta înseamnă că este dureros? – au întrebat epuizaţi torţionarii într-una din pauze.

„Dureros! Doamne, cât de dureros!”, a răspuns Lidia cu un geamăt întrerupt.

Lidia, noua muceniţă a Rusiei

„Atunci, de ce nu vorbeşti? Va fi şi mai dureros!” – au spus torţionarii uimiţi.

„Nu pot vorbi... nu pot... El nu-mi permite...” – a gemut Lidia.

„Cine nu-ţi permite?”

„Dumnezeu nu-mi permite!”

Torţionarii au născocit ceva nou pentru muceniţă: atacul sexual. Erau patru dintre ei – mai era nevoie de unul. L-au chemat pe soldat să ajute.

Când Ataev a intrat în cameră, el a văzut-o pe Lidia şi a înţeles felul torturii care urma şi propriul său rol în aceasta – şi s-a înfăptuit în el o minune asemenea convertirilor neaşteptate ale torţionarilor de demult. Întreg sufletul lui Ataev a fost scârbit de grozăvia satanică şi l-a cuprins un sfânt entuziasm. Cu totul inconştient de ceea ce făcea, soldatul Armatei Roşii, cu propriul său revolver, i-a omorât pe loc pe cei doi torţionari care stăteau în faţa lui. Chiar înainte ca a doua împuşcătură să se fi auzit, agentul GPU care stătea în spatele lui l-a lovit pe Chiril cu patul armei sale. Ataev a mai avut destulă putere ca să se întoarcă şi să-l apuce de gât pe atacatorul său, dar o împuşcătură de la cel de-al patrulea l-a pus la pământ.

Chiril a căzut cu capul spre Lidia, care era legată cu curele. Domnul i-a dat posibilitatea de a mai auzi încă o dată cuvinte de speranţă de la muceniţă. Şi, uitându-se drept în ochii Lidiei, Chiril, cu sângele şiroind din el, suspinând după unirea sa cu Domnul:

„Sfânto, să mă iei cu tine!”

„Te voi lua!” – a zâmbit Lidia, radiind.

Auzirea şi sensul acestei convertiri a fost ca şi când ar fi deschis uşa spre o altă lume, şi groaza a întunecat conştiinţa celor doi agenţi GPU care au rămas în viaţă. Cu strigăte nebuneşti, au început să împuşte victimele neputincioase care îi înspăimântaseră, şi au împuşcat până când revolverele lor s-au golit. Cei care au venit alergând la auzul împuşcăturilor i-au luat, strigând nebuneşte, şi ei înşişi au fugit din cameră, apucaţi de o groază necunoscută.

Unul din aceşti doi agenţi GPU a înnebunit de tot. Celălalt a murit în curând de şoc nervos. Înaintea morţii sale, acest al doilea agent a povestit totul prietenului său, sergentul Alexei Ikonnikov, care s-a întors la Dumnezeu şi a adus această relatare la Biserică; pentru răspândirea zeloasă a acesteia, el însuşi a suferit o moarte de mucenic.

Toţi trei – Lidia, Chiril şi Alexei – au fost canonizaţi ca sfinţi în conştiinţa religioasă a Bisericii din catacombe.

Prin rugăciunile sfinţilor Tăi mucenici – Lidia, Chiril şi Alexei –, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, mântuieşte poporul rus!

21. Tânărul părinte Vladimir
NOU FĂCĂTOR DE MINUNI AL BISERICII DIN CATACOMBE

Pomenit la 16 august († 1930)

Fă cu mine semn spre bine,
ca să vadă cei ce mă urăsc şi să se ruşineze...
(Psalm 85: 16)

Din copilărie am avut o prietenă care era cu doi ani mai mare decât mine. S-a măritat cu doi ani înaintea mea. În primul an de căsnicie li s-a născut un fiu, care a fost botezat cu numele de Vladimir. Chiar de la naşterea sa, copilul uimea cu ochii săi mari, căprui închis, care aveau o expresie plină de tristeţe. Copilul era deosebit de tăcut. În al doilea an al căsniciei lor, s-a născut un al doilea băiat, care a fost numit Boris. Acest copil era opusul fratelui său mai mare. Din prima zi a venirii sale pe lume, el i-a uimit pe toţi prin caracterul său foarte zgomotos şi plin de viaţă. Eu îi iubeam pe amândoi şi veneam să am grijă de ei şi îmi petreceam timpul cu ei. Vladimir a crescut şi a rămas exact la fel ca la început. Nu voia niciodată să se joace cu alţi copii. Se aşeza şi rămânea singur, în linişte, într-un colţ. Acest lucru îi deranja pe părinţii lui. „La ce se tot gândeşte acest căpşor?”, m-au întrebat ei. Tatăl şi mama erau foarte credincioşi şi îşi creşteau copiii în acest duh. Micuţul Volodea era dornic să meargă la biserică şi se ducea adesea împreună cu doica lui, atunci când părinţii săi, din oarecare motive, nu puteau merge la sfânta slujbă. Cel de-al doilea băieţel, Boris, dimpotrivă, era leneş în privinţa mersului la Biserică.

Când a venit vremea ca Vladimir să meargă la şcoală, mama lui mi-a spus: „Nu ştiu cum va fi în stare să înveţe Vovocika. Se pare că nu este doar incapabil, dar este şi ceva anormal la el. Nu este interesat de nimic altceva în afară de biserică; este întotdeauna tăcut şi absorbit de gânduri care nu sunt potrivite cu vârsta lui”. Părinţii lui greşeau; ei nu îşi înţelegeau propriul copil. El a parcurs toate clasele până la sfârşit ca primul din clasă, uimindu-şi profesorii cu mintea şi talentul său. Iar după ce a terminat liceul, a declarat că vrea să intre la Academia Teologică pentru a se instrui mai departe, dar şi aici părinţii nu au înţeles calea pe care şi-o alesese şi care îi fusese în mod clar indicată chiar de Dumnezeu. Ei au insistat că ar trebui să urmeze cursurile de patru ani ale Universităţii, la orice secţie ar fi ales el; iar dacă, după aceea, intenţia sa va rămâne neschimbată, atunci ei îi vor da binecuvântarea să intre la Academie. „Eşti încă foarte tânăr”, i-au spus ei, „ascultă de părinţii tăi”. Iar el i-a ascultat cu supunere.

Cursurile de patru ani ale departamentului de Drept au fost terminate în trei ani, după cum se permitea pe atunci, iar apoi a intrat la Academie. După ce a terminat Academia, a fost foarte repede hirotonit diacon, iar în 1916 a fost hirotonit preot. El nu îşi dorea să se căsătorească, dar, de vreme ce după regulile Bisericii nu avea dreptul să rămână necăsătorit ca preot, priviţi ce mare semn al lui Dumnezeu l-a salvat şi s-a împlinit cu el.

Familia sa era prietenă cu altă familie foarte credincioasă. Ei aveau o fiică mai tânără, care era pe moarte din cauza unei tuberculoze avansate. Medicii au spus că nu va trăi mai mult de o lună. Ea ştia despre dorinţa de neînvins a lui Vladimir de a deveni preot şi de supărarea sa în legătură cu necesitatea căsătoririi. Şi, astfel, ea s-a oferit ca o jertfă sfântă, ştiind că va muri. Ea a acceptat căsătoria cu Vladimir, deşi cu greu se putea ţine pe picioare, astfel încât el, rămânând văduv, avea dreptul de a deveni preot. Părinţii nu au împiedicat această faptă sfântă pe care ea şi-a asumat-o înaintea morţii sale. După nuntă, au condus-o acasă de la biserică; nu s-a mai ridicat din pat şi în două săptămâni a murit cu pace.

Părintele Vladimir, însemnat de Dumnezeu de la naşterea sa, a mers pe calea pe care a ales-o. În 1924, el şi părinţii său au fost trimişi din Moscova în oraşul Tver, în aşa numitul „exil voluntar”. În ciuda tinereţii sale, părintele Vladimir se bucura de cinstirea şi dragostea enoriaşilor de la biserica unde săvârşea sfintele slujbe. Nici el şi nici părinţii săi nu aveau dreptul să părăsească oraşul, şi se credea că erau sub observaţia GPU.

Predicile părintelui Vladimir se distingeau prin completa lipsă de teamă. El le cerea tuturor să nu se supună nici unui fel de amestec al bolşevicilor în biserică. El nu asculta niciun avertisment de a fi precaut. După o predică extraordinară, el şi-a luat rămas bun de la părinţii săi, fiind avertizat în secret de către cineva că avea să fie arestat în acea noapte. Cu insistenţă, după ultimul rămas bun pe pământ, el şi-a implorat tatăl şi mama ca, sub niciun motiv, chiar nici în momentul morţii, să nu cheme un preot care a intrat în contact cu regimul sovietic (adică niciunul din cei care rămăseseră sub Mitropolitul Serghie după Declaraţia sa din 1927), chiar dacă ar fi să moară fără spovedanie şi fără împărtăşirea cu Sfintele Taine. În aceeaşi noapte, a fost dus şi executat în închisoarea Liubanka din Moscova.

După aceasta, până în 1932, nelocuind în Moscova, nu mai ştiam nimic despre familia lui, cu care am fost atât de buni prieteni. În 1935, am fost să-mi vizitez mama, care era destul de bătrână şi locuia în Moscova. Mergând singură pe stradă, l-am văzut pe Boris venind spre mine. Ne-am recunoscut imediat, chiar dacă nu ne văzuserăm de foarte mult timp. Cu ochi arzători a început să-mi vorbească despre sine.

Am ajuns în primul bulevard şi ne-am aşezat pe o bancă. Şi acestea sunt cele ce mi-a spus despre evidenta minune a milei lui Dumnezeu care i se întâmplase:

„Când au început vremurile tulburi de după Revoluţie, m-am angajat imediat în propagandă. Am intrat în Organizaţia Tinerilor Comunişti imediat ce a apărut şi, curând, spre marea supărare şi groază a părinţilor mei, am devenit membru al Ligii ateiste. Fratele meu, Vladimir, a încercat să mă întoarcă la Dumnezeu, insistând să-mi vin în fire, şi, probabil, atât pe parcursul vieţii sale, cât şi după uciderea lui, s-a rugat mult pentru mântuirea sufletului meu. Dar acest lucru nu m-a făcut să mă îndoiesc. Dimpotrivă, curând după ce a fost împuşcat, eu am devenit capul Ligii ateiste dintr-un oraş îndepărtat, unde am plecat în mod voluntar, după ce m-am căsătorit cu o fată care era şi ea în Organizaţia Tinerilor Comunişti şi care ridiculiza credinţa în Dumnezeu. Părinţii ei, ca şi ai mei, erau foarte credincioşi. Atât ai ei, cât şi ai mei, ne-au spus că, dacă nu vom primi Taina cununiei ne vor renega. În ciuda diferenţei extreme dintre vederile noastre, eu îi iubeam foarte mult pe tatăl meu şi pe mama mea. Văzându-le supărarea de nedescris, am convins-o pe mireasa mea să împlinim cererea părinţilor noştri, în timp ce în sufletele noastre batjocoream taina cununiei; ne-am cununat în secret – în secret, deoarece altfel am fi fost amândoi împuşcaţi. Înainte de nuntă, mama soţiei mele a binecuvântat-o cu o icoană mare a Mântuitorului, nefăcută de mâini omeneşti, şi a spus: «Dă-ţi cuvântul că nu o vei arunca; chiar dacă nu ai nevoie de ea acum, totuşi nu o distruge». Cu adevărat nu aveam nevoie de acea icoană şi o ţineam într-o ladă în magazie, împreună cu alte lucruri nefolositoare.

Un an mai târziu, ni s-a născut un fiu. Amândoi ne doream să avem un copil şi eram foarte fericiţi de naşterea lui, dar copilul s-a născut bolnav şi slab, cu tuberculoză spinală. Reuşiserăm să păstrăm ceva din averea de dinainte de Revoluţie şi propriul meu salariu era suficient, încât, fără a cheltui prea mulţi bani, puteam chema cel mai bun medic. Toţi au spus că, în cel mai bun caz, dacă băieţelul ar fi stat întins pe spate într-un corset, ar fi putut trăi până la şase ani, dar nu mai mult. Şi astfel am plecat într-un loc îndepărtat, sperând să găsim o climă mai bună. Acolo am devenit liderul Ligii ateiste şi în fel şi chip am persecutat Biserica.

Copilul avea cinci ani şi sănătatea lui se deteriora din ce în ce mai mult. Atunci nu locuiam în oraş, ci într-un loc sănătos, la ţară. A venit zvonul că un celebru profesor de boli de copii fusese trimis în oraş în exil. Era o distanţă de 20 de mile din satul nostru până la cea mai apropiată staţie, iar trenul mergea doar o dată pe zi. Băiatul era foarte bolnav, iar eu am hotărât să-l aduc pe profesor la noi. Când am ajuns în staţie, trenul a plecat sub ochii mei. Ce trebuia să fac? Să aştept o zi întreagă, în timp ce soţia mea era acasă şi copilul putea muri pe neaştep-

Părintele Vladimir cu icoana Mântuitorului cea nefăcută de mâini omenești

tate fără mine? M-am tot gândit, dar ce putea fi făcut? M-am întors. Am venit acasă şi am găsit următoarele: mama, plângând, era în genunchi, îmbrăţişând picioarele copilului, care începuseră să se răcească. Medicul de familie tocmai ieşise şi spusese că acestea erau ultimele minute ale copilului. M-am aşezat la masă, lângă fereastră, vizavi de magazie, mi-am luat capul în mâini şi m-am predat deznădejdii. Dintr-odată am văzut foarte clar cum uşile magaziei se deschideau şi din magazie venea răposatul meu frate Vladimir, în veşminte preoţeşti. În braţele sale, cu faţa spre mine, ţinea icoana Mântuitorului nefăcută de mâini omeneşti. Eram uluit! Vedeam clar cum mergea, acum era cu părul său negru şi lung în vânt; i-am auzit paşii apropiindu-se. M-am răcit şi eram înmărmurit. El a intrat în cameră, a venit la mine şi, în linişte, mi-a dat icoana în mâini şi apoi a dispărut. Nu pot spune în cuvinte - mi-a spus Boris, cu lacrimile curgându-i pe obraji - ceea ce am trăit. L-am trăit pe Dumnezeu! Am alergat la magazie, am căutat icoana în ladă şi am pus-o pe copil. În dimineaţa zilei următoare, băiatul nostru era complet sănătos. Medicii care îl tratau au ridicat din umeri în cele din urmă. Au îndepărtat corsetul. Nu mai era nici urmă de tuberculoză! Aici am înţeles totul! Am înţeles că există Dumnezeu, Care este milostiv faţă de păcătoşi, şi că, prin rugăciunile părintelui Vladimir, El făcuse această minune a vindecării copilului şi a soţiei mele şi a mea, mântuirea sufletelor noastre. Fără ezitare, am demisionat nu doar din postul de lider al Ligii ateiste, ci şi din Partidul Comunist, în care eram deja membru. Soţia mea a făcut la fel. Am vorbit deschis şi nu am ascuns minunea care ni se întâmplase. Din acel moment am spus tuturor, oriunde mă aflam, despre minunea care se întâmplase, şi îi chemam la credinţa în Dumnezeu. Prin sfânta Lui voinţă, nu am fost arestat imediat şi, fără a mai amâna nicio zi, am venit la părinţii mei lângă Moscova, unde se instalaseră după sfârşitul exilului. Am botezat copilul, dându-i numele Gheorghe.”

M-am despărţit de Boris, desigur, sub impresia de nedescris a minunii care i se întâmplase prin rugăciunile dreptului părinte Vladimir, şi nu l-am mai văzut niciodată. În 1937, când am venit din sud în Moscova, am aflat de la părinţii săi că, la o lună după botezul copilului, plecase în Caucaz. Boris a continuat să spună tuturor despre greşeala sa de dinainte. Şi iată, în timp ce era perfect sănătos şi, desigur, fiind urmărit în secret, dintr-odată, într-un singur moment, a murit, dar nu din cauza unui infarct. Nu li s-a permis medicilor să determine cauza morţii. Bineînţeles, fusese ucis de bolşevici.

22. Părinţii Ismail şi Mihail

FRAŢII PREOŢI DIN CATACOMBE

pomeniţi la 17 iunie (†1937)

... Şi veţi fi urâţi de toţi oamenii pentru numele Meu; iar cel ce va răbda până la sfârşit, acela se va mântui.

(Marcu 13: 13)

Ismail şi fratele său mai tânăr, Mihail Rojdestvenski, erau fiii unui preot din Novgorod şi şi-au petrecut anii copilăriei în oraş. Mai târziu, Ismail a absolvit Academia Teologică din Petersburg, s-a căsătorit şi a devenit preot al Bisericii Schimbarea la Faţă din Petrograd, ducând o viaţă de preot foarte serioasă şi conştiincioasă. După Declaraţia din 1927 a Mitropolitului Serghie, el a devenit un categoric „iozefit", opunându-se puternic „legalizării" Bisericii şi mergând cu paşi fermi pe urmele Sfinţilor Apostoli şi Mărturisitori, ceea ce a condus, desigur, la persecutarea sa. Păstorul cel bun îşi pune viaţa pentru oile sale. Odată l-am auzit spunând: „Eu merg pe Golgota. Cine mă va urma?!" Şi a mers departe, în nordul îndepărtat, în regiunea gheţurilor nesfârşite, de unde era aproape cu neputinţă pentru cel care fusese trimis în acele vremuri acolo să se mai întoarcă. Dar, pentru cei care îl respectă şi îl iubesc, el este viu şi, bineînţeles, în momente dificile i se cere ajutorul...

Cu privirea lui sinceră şi pură, părintele Ismail a atras mulţi credincioşi. Noi locuiam nu departe de locul unde se afla biserica lui, şi zvonuri despre păstorul respectat şi impresionant s-au împrăştiat în jurul nostru. Noi am mers la biserica lui pentru prima dată în 1926 şi după aceea am luat o hotărâre definitivă de a veni la biserica sa în fiecare duminică şi zi de sărbătoare. Ascultându-i cu atenţie predicile şi văzând felul său pătrunzător, atent şi conştiincios de a sluji, noi ne-am simţit din ce în ce mai bine acolo.

Mulţi oameni veneau la liturghie şi la privegherea de toată noaptea. Uneori nu puteau toţi să intre în biserică şi stăteau în grădină şi aşteptau până ce batiuşka ieşea afară să-i binecuvânteze. De asemenea, erau şi câteva femei demonizate din apropiere şi mai de departe. Ele îl iubeau pe părintele Ismail foarte mult, chiar dacă prezenţa lui provoca uneori adevărate drame cu ele. Ţipau, ameninţau, scuipau şi, adesea, cădeau pe podea, făcând spume la gură. Dar părintele Ismail trebuia doar să citească rugăciunile, apăsând Sfânta Cruce pe buzele lor, ca să oprească toate acestea, şi într-un minut deveneau normale, sculându-se în picioare şi uitându-se în jur. Am fost martor la aceasta nu doar o dată. Fe-

meile care pătimeau din această pricină tremurau uneori chiar şi la vederea fiilor duhovniceşti devotaţi şi ascultători.

Nu vom uita niciodată fenomenul extraordinar pe care l-am observat în timpul unei molifte pe care părintele Ismail o slujea în faţa icoanei Maicii Domnului – „Potoleşte întristarile noastre”. În timp ce părintele Ismail citea Evanghelia, înaintea ochilor noştri a apărut un norişor trandafiriu, care îi înconjura capul ca o aureolă. Acest lucru s-a întâmplat nu cu mult înainte de arestarea sa şi de moartea sa mucenicească în 1937.

Nu mai puţin uimitor – nu doar pentru noi, ci şi pentru mulţi alţii din biserică – a fost cazul unei înainte-vederi a acestui preot remarcabil. Un om care locuia la 15 mile depărtare nu venise niciodată la biserica noastră, chiar dacă auzise despre acest preot excepţional care atrăgea oamenii la el. Într-o duminică s-a hotărât să verifice zvonurile şi a venit. La sfârşitul liturghiei, stând în mulţimea de credincioşi, l-a auzit pe părintele Ismail spunând: „Ei bine, îţi mulţumesc, robule al lui Dumnezeu, Petru, că te rogi pentru mine”, şi s-a uitat în direcţia lui. El era într-adevăr Petru, şi acest lucru l-a uimit atât de mult, încât din acea zi a devenit un membru constant al bisericii şi un om apropiat de părintele Ismail.

Totuşi, bietul nostru părinte Ismail a cunoscut şi mâhnirea, provocată chiar de cei apropiaţi ai săi. După ce începuse să slujească în secret în biserica din catacombă, odată, la ora 23, el a ciocănit la uşa noastră, cerând să fie găzduit peste noapte. În acea perioadă nu mai avea propria locuinţă lângă biserică, de vreme ce totul îi fusese luat. El mergea din casă în casă şi stătea oriunde oamenilor nu le era frică să îl primească. De această dată, după ce a mers pe drumul întunecat, neluminat, de la fiica lui duhovnicească până la noi, el ne-a spus că în mod neaşteptat ea nu îl mai primise. După ce a petrecut noaptea cu noi, el a plecat în drumul său; dar nu şi-a schimbat câtuşi de puţin atitudinea faţă de fiica lui duhovnicească, ştiind că a fost forţată să facă astfel deoarece poliţia secretă îl căuta pentru a-l aresta, iar ea avea o familie pe care trebuia să o protejeze.

Odată, o femeie care nu îi era foarte cunoscută părintelui Ismail a venit să se mărturisească. Când s-a întors acasă, probabil pentru a-i face plăcere fiicei sale care era căsătorită cu un ateu, ea a declarat că preotul o lovise în timp ce o binecuvânta. Părintele Ismail avea obiceiul de a apăsa cu putere pe frunte şi pe umeri când făcea semnul crucii. A urmat un proces, iar el a fost condamnat la muncă forţată. Când a revenit acasă, după trei ani, a fost din nou arestat şi trimis în exil pentru zece ani, care s-au dovedit a fi fatali: nu s-a mai auzit de el. Avea doar 45 de ani şi a lăsat în urmă o soţie şi un fiu de trei ani. Când s-au despărţit de el pentru ultima oară, oamenii au vrut să fugă după tren, dar loviturile de puşcă ale soldaţilor Armatei Roşii i-au îndepărtat. Ne vom aminti mereu de

Părintele Ismail Rojdestvenski

dragii săi ochi cenuşii şi luminoşi, tot atât de curaţi ca ai unui copil, şi puţin naivi; zâmbetul său şi binecuvântarea sa de la fereastră...

Profesorul I.M. Andreev, care participa la slujbele din catacombă ale părintelui Ismail din regiunea Petrograd, ne-a informat că părintele Ismail a fost executat prin împuşcare în 1937, în timpul epurării din vremea lui Ejov.

Încă şi mai tragică a fost soarta fratelui părintelui Ismail, Mihail, care era cu şase ani mai tânăr, şi care a fost hirotonit preot în 1927, sub influenţa fratelui său, şi care a slujit la început împreună cu el, în biserica lui. Când părintele Ismail a fost arestat, el a încredinţat întreaga purtare de grijă pentru turma sa părintelui Mihail.

Înţelegerea profundă a creştinismului pe care o avea părintele Mihail şi credinţa lui în viaţa de dincolo, pentru care viaţa vremelnică, pământească este doar o pregătire, uneori îi uimea pur şi simplu pe oameni. Şi, astfel, turma în continuă creştere era atrasă de părintele Mihail, aşa cum fusese atrasă şi de fratele său arestat. El săvârşea sfintele slujbe, care la început se făceau încă în biserică, cu mult respect, pătrundere şi atenţie. Predicile sale, pe care el le considera indispensabile, erau pătrunse de dorinţa de a-i învăţa pe oameni să Îl iubească pe Dumnezeu deplin, cu o iubire adevărată, plină de jertfire de sine, pregătind sufletul pentru necazurile imposibil de evitat şi poate şi pentru moartea pentru El.

Agapele de după Liturghie erau o adevărată bucurie, în ciuda hranei sărace şi a faptului că eram strict observaţi! La masă stăteau oamenii săraci. Faţă de toţi, părintele Mihail avea aceeaşi atitudine; el încuraja pe toată lumea. După ce un astfel de sărac era înmormântat fără cheltuială, văduva era tratată cu deosebită blândeţe şi i se cerea să mănânce la masa comună în timpul următoarelor patruzeci de zile. Aceasta era o familie apostolică, toţi erau apropiaţi, fiecare suferind pentru ceilalţi. Neavând aproape niciun venit, de vreme ce turma lor era foarte săracă, ambii fraţi trăiau cu un singur gând: de a ajuta, mai degrabă, decât de a primi.

În acele vremuri înfricoşătoare, când oamenii erau închişi şi exilaţi fără proces şi fără investigaţii, doar pentru credinţa în Dumnezeu, părintele Mihail mergea imediat oriunde era solicitat, riscându-şi viaţa, susţinut doar de credinţa sa în atotprezenţa lui Dumnezeu. El mergea chiar şi la atei în orele dinaintea morţii, sperând că, prin inspiraţie de Sus, putea să le trezească sufletele îngheţate. Iar ateul muribund se uita la faţa care se apleca deasupra lui cu dragoste, se înmuia şi... se pocăia de păcatele lui.

În 1924, părintele Mihail a fost arestat cu soţia lui şi au fost trimişi în exil în diferite locuri; cei doi copii ai lor au fost luaţi de bunici. După trei ani a fost eliberat, şi atunci nu putea sluji decât în secret, neavând nici măcar dreptul unui loc unde să stea. Soţia lui nu a putut îndura o

Părintele Mihail după primul său exil

Părintele Mihail cu fiica sa

Procesiunea de la parohia iosefită a Schimbării la Faţă, 1920, după primul arest al părintelui Ismail

astfel de viaţă de suferinţă şi, după ce a fost eliberată din închisoare, nu s-a mai întors la el, ci şi-a găsit un alt bărbat. Totuşi, părintele Mihail aştepta să o vadă când ea venea să-şi viziteze copiii. El nu avea o casă unde să-şi poată vedea soţia sau copiii şi, desigur, nu se putea întâlni cu ei la slujbele din catacombe; se întâlnea cu soţia lui în diferite locuri din ţară, iar pe copii îi vedea adesea la noi acasă. Odată, ea a vrut să-i ducă pe copii în vizită la casa ei din Alma Ata. Părintele Mihail ne-a cerut să venim cu el la staţia de tren, ca să-şi ia rămas bun de la ei. Biletele fuseseră deja cumpărate, iar noi stăteam şi aşteptam trenul, când fetiţa a declarat dintr-odată că ea nu vrea să mai meargă, ci vrea să rămână cu tatăl ei. Cu toate acestea, băiatul a mers, iar când s-a întors era deja destul de schimbat.

După Declaraţia serghianistă, părintele Mihail, bineînţeles, a devenit iozefit ca şi fratele său şi nu ne-a permis să avem nicio legătură cu Biserica serghianistă. Odată s-a supărat pe mine doar pentru că am intrat să mă uit într-o biserică serghianistă în timp ce treceam pe stradă.

După ce a izbucnit cel de-al Doilea Război Mondial, viaţa a devenit chiar şi mai înfricoşătoare. Atunci părintele şi-a înmulţit rugăciunea şi a început să-i pregătească pe toţi să accepte o cruce încă şi mai grea. Toţi eram deja pregătiţi pentru moarte. Undeva într-un sătuc, într-un bordei departe de drumul principal, slujbele începeau la 5 dimineaţa. Când şi unde aveau să se ţină slujbele se comunica verbal, iar oamenii se strângeau, dar încercau să vină separat, la momente diferite, pentru a nu atrage atenţia nimănui. După aceea, oamenii plecau tot separat, câte unul, pe rând.

Erau puţini oameni la slujbe. Fiecare persoană era bine cunoscută părintelui Mihail, toţi „oamenii noştri”. Nicio persoană nouă nu era acceptată în Biserica din catacombă până când el, viaţa lui, părerile lui nu erau cercetate. Dacă spuneai cuiva din afară, puteai să devii, fără să vrei, trădător.

În locul unei mese de altar, se afla o masă simplă; pe ea se aflau Evanghelia, o cruce şi un sfânt potir. Pe pereţi se aflau icoane. Cei care urmau să cânte se adunau la intrare. Erau şi multe candele şi luminau camera. Se procurau lumânări din ceară de albine, în mod evident de la cei care le făceau. Totul era liniştit, ordonat, impunător. La citire şi la cântare nu se permitea ca vreo literă să fie adăugată sau eliminată; slujbele erau absolut complete.

Până să înceapă proscomidia, erau adunaţi toţi pentru Liturghie. Este ceva ce nu se poate uita! O astfel de rugăciune nu mai fi trăită toată viaţa! Părintele Mihail, cu braţele întinse şi cu lacrimi curgându-i pe obraji... Toţi plângeam împreună, atât pentru noi, cât şi pentru el, care avea, dincolo de orice, astfel de mari încercări în propria lui familie. El

slujea încet, pătrunzător… Când lătrau câinii afară, inimile noastre îngheţau; dar pentru aceasta eram chemaţi, încercând să ne întărim.

Starea de spirit de la o astfel de liturghie în catacombă este greu de exprimat în cuvinte omeneşti. Nu este deloc ca la liturghiile din Biserica rusă liberă din diasporă, deşi este aceeaşi ortodoxie. Mai întâi de toate, nu este frică, este pace sufletească, o bucurie cerească, nepământească, dorinţa de a nu pleca, de a nu înceta rugăciunea. Nu doreai decât să fii cu cei credincioşi; lasă-i să ne ia pe toţi, lasă-i să ne ia viaţa!

Slujba pascală era nepământească. Părintele Mihail era îmbrăcat în veşminte albe, de in. Chipul lui era de neuitat; lumina din interior cu un zâmbet ceresc, îngeresc.

Părintele Mihail rămânea întotdeauna calm. În momente care puteau fi periculoase, când el, neavând un acoperiş pentru sine şi de dragul turmei nedorind să fie arestat, îşi petrecea noaptea cu noi, dintr-odată toată teama noastră dispărea şi eram gata să mergem cu el oriunde ar fi fost trimis. El era şi prieten, şi frate, şi tată, şi mamă. Dacă trebuia să slujească la noi în casă, venea în haine civile, cu o valiză în mână, unde avea veşmintele, şi, acoperit de zgomotele făcute de aragazul cu petrol din bucătăria comună, slujea în linişte şi pace. Iar Dumnezeu îl păzea.

Cuvintele pe care ni le-a spus părintele Mihail ultima dată când l-am văzut au fost remarcabile. Cel de-al Doilea Război Mondial era în plină desfăşurare. Duşmanul care se apropia bombarda deja Petrogradul, când părintele Mihail ne-a vizitat noaptea, fiind în drum spre fiica sa duhovnicească din oraş pentru a-i da Sfintele Taine. Toate rugămintile noastre de a nu mai merge din cauza pericolului, sau să vină cu noi în teritoriul ocupat, au fost în zadar şi nimic nu îl putea opri. A stat lângă masa noastră, ne-a chemat lângă el şi a spus: „Ascultaţi cu atenţie: acum toţi suntem pe punctul de a ne despărţi. Mulţi dintre noi nu vor rămâne în viaţă, vor fi omorâţi. Dar ţineţi minte: indiferent unde veţi fi în momentul morţii, eu voi veni la voi, vă voi mărturisi şi vă voi da Sfânta Împărtăşanie şi eu însumi vă voi conduce în împărăţia cerurilor, la altarul lui Dumnezeu, dând mărturie pentru voi: pentru că fratele meu, părintele Ismail, v-a încredinţat mie, ca să am grijă de voi ca fii duhovniceşti, şi eu trebuie să dau răspuns pentru voi."

Acestea au fost ultimele sale cuvinte. S-a ridicat, ne-a binecuvântat şi a plecat în noaptea plină de arme, de foc şi de moarte.

… Şi veţi fi urâţi de toţi oamenii pentru numele Meu; iar cel ce va răbda până la urmă, acela se va mântui. (Marcu 13: 13)

23. Egumena Sofia din Kiev
EGUMENĂ DIN CATACOMBE A MĂNĂSTIRII ACOPERĂMÂNTULUI

Pomenită la 22 martie (†1928)

Dar dreptul trebuie să salte de bucurie
(Prov. 29: 6)

Poziţia neînfricată faţă de Adevărul lui Hristos a noilor mucenici ai Rusiei este de o valoare duhovnicească inestimabilă. Mai ales pentru gestul lor curajos de a mărturisi unde se găsea Adevărul într-o perioadă în care mulţi nu vedeau aceasta, mărturisitorii iozefiţi din 1927 şi de după această dată au păstrat de-a lungul istoriei aroma ortodoxiei pentru generaţiile care aveau să vină. Acum, după aproape jumătate de secol, istoria a arătat că aceşti „rebeli încăpăţânaţi", cei care l-au urmat pe Mitropolitul Iosif al Petrogradului, aveau dreptate desăvârşită, şi însemnătatea lor străluceşte acum asemeni celei a marilor mărturisitori din vremurile străvechi.

O astfel de iozefită a fost egumena Sofia, al cărei curaj de mărturisire era rezultatul unei înalte vieţuiri duhovniceşti şi al unei perspective autentic ortodoxe asupra lumii. Ea a ajuns la maturitate duhovnicească în timpul apogeului sfinţeniei în Rusia, când pământul rusesc se pregătea pentru a se oferi lui Dumnezeu ca jertfă curată şi desăvârşită în mâinile pătate de sânge ale comuniştilor urâtori de Dumnezeu.

Sonia Grineva, care la intrarea în monahism a primit numele Sofia, s-a născut în 1873 într-o bogată familie de moşieri. Regiunea Tula şi Kaluga, sfinţită de Mănăstirea Optina prin influenţa ei remarcabilă asupra tuturor laturilor vieţii religioase, a fost regiunea rurală unde Sofia şi-a primit creşterea şi formarea duhovnicească. Când tatăl ei a murit, copiii au stat pentru o perioadă în mănăstirea din oraşul natal Belev, care se afla sub conducerea strictă a stareţilor de la Optina şi a cărei egumenă era fosta guvernantă a familiei. Ei vizitau adesea Mănăstirea Optina, unde, odată, stareţul Anatolie a numit-o profetic pe Sonia, care avea 12 ani, „egumenă". S-a văzut că ea avea o voce foarte bună şi a fost trimisă la Conservator să studieze, pentru a face carieră în lumea operei. Totuşi, acest lucru nu a mulţumit inima celei alese de Dumnezeu, care se lupta pentru lucruri mai înalte, iar sufletul ei tânjea după nevoinţa monahală.

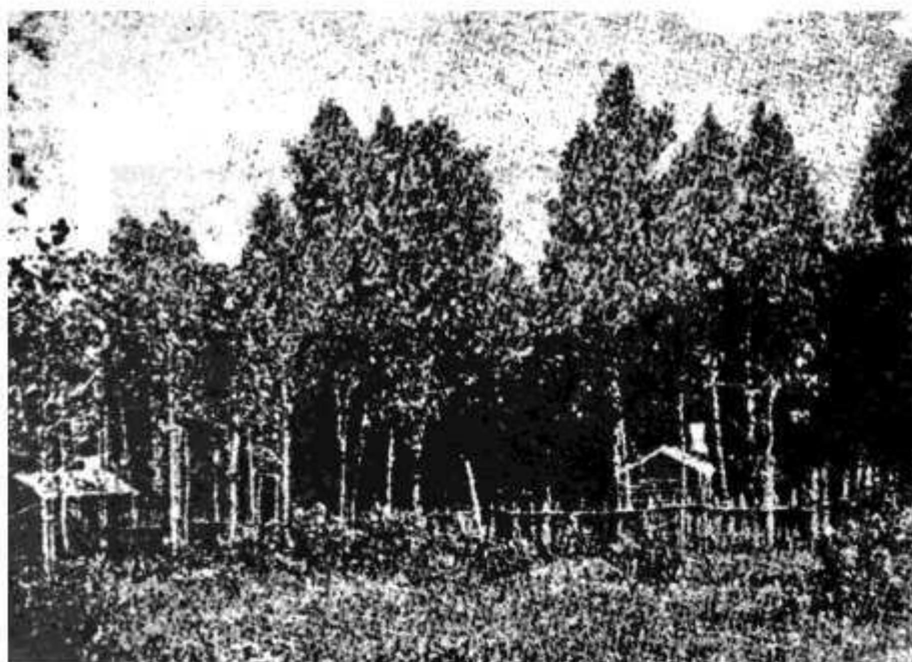
Nu departe de moşia familiei Grinev locuia un proprietar bogat, Znamenski, a cărui fiică, Ana, abia terminându-şi educaţia liceală, a abandonat orice gând pentru o carieră aristocrată şi, din zel religios, a preferat să devină profesoară la o şcoală de ţară. Fiind înflăcărată de lupta monahală, ea ţinea prelegeri duhovniceşti, cu citirea acatistului, care ţineau pâ-

Egumena Sofia – Mănăstirea Sfântul Ioan Milostivul

nă noaptea târziu. La acestea luau parte mai mult de patru sute de oameni. Ana şi Sofia au devenit prietene apropiate. Odată, într-o seară de iarnă, mergând prin pădurea pustie la o prelegere de-a Anei, Sofia a dat peste un lup, şi moartea ei părea sigură, de vreme ce aceste fiare, care invadaseră zona respectivă, nu omorau doar vite, ci de curând omorâseră chiar un ofiţer înarmat. Atunci ea a făcut făgăduinţa de a deveni călugăriţă dacă avea să rămână în viaţă. Ea a făcut semnul crucii asupra lupului şi, dintr-odată, acesta a fugit în pădure. Curând, Sofia a răcit puternic şi şi-a pierdut vocea, încheindu-şi astfel ocupaţiile lumeşti. Între timp, Ana ceruse şi primise partea de pământ din moştenirea tatălui ei şi, împreună cu alte zece tinere, s-a aşezat într-o pădure îndepărtată şi pustie şi a început să ducă o viaţă monahală aspră, cu binecuvântarea mai multor oameni sfinţi: Sfântul Ioan de Kronstadt, stareţul Ambrozie de la Optina, stareţul Varnava de la Schitul Ghetsimani şi alţii. Fetele au construit bordeie pentru locuit din crengi şi scânduri, dormeau pe pământ cu o piatră în loc de pernă, mâncau pâine uscată şi doar în zilele de sărbătoare mâncau o supă caldă şi slabă de ovăz. Curând s-a răspândit vestea despre această viaţă de sihăstrie autentică şi Sofia s-a alăturat Anei. Ana cu fiicele ei duhovniceşti au doborât copaci, au tăiat lemne de foc, au săpat un puţ şi au construit o frumoasă biserică cu hramul Sfânta Treime, unde săvârşeau întregul ciclu zilnic al slujbelor dumnezeieşti. Viaţa era grea, dar aducea mari mulţumiri. Comunitatea înflorea, cu peste şase sute de surori, un orfelinat, un azil pentru bătrâni, o grădină mare de zarzavaturi şi o livadă, o fabrică de cărămizi şi metocuri în Moscova şi Petersburg. Dar Ana, fiind copleşită de succesul ei, a suferit o gravă catastrofă duhovnicească: a fost atrasă de spiritism şi a părăsit mănăstirea. Neînţelegerile au lovit mănăstirea şi câteva surori au plecat. Sofia a plecat la sfântul stareţ Gherasim Kaluga, care tocmai deschisese pentru fiicele sale duhovniceşti Mănăstirea Sfântul Nicolae.

Părintele Gherasim, el însuşi un fiu duhovnicesc al stareţului Ambrozie de la Optina, avea un fiu duhovnicesc, Mişa, care mai târziu a primit numele stareţului, Gherasim. El a devenit mai târziu văzător cu duhul, ca şi stareţul său, şi a întemeiat Schitul Sfântul Serghie, unde a tămăduit duhovniceşte mulţi suferinzi. Între el şi Sofia s-a legat atunci o prietenie duhovnicească profundă, ce a durat întreaga viaţă; mai târziu, îşi trimeteau unul altuia oameni invalizi, pentru vindecare. Urmând exemplul său, Sofia a părăsit mănăstirea împreună cu o altă soră şi au mers să întemeieze o altă comunitate. Pe malul frumosului râu Oka era o biserică părăsită a Sfântului Ioan Milostivul. Acolo s-au aşezat tinerele surori pentru a continua pe „calea cea strâmtă” a sărăciei, a slujbelor bisericeşti zilnice şi a nevoinţei. Viaţa lor le-a inspirat pe cele care le-au urmat, şi o nouă comunitate, cu hramul icoanei Maicii Domnului „Mângâiere şi alinare”, a crescut repede şi curând a devenit un izvor de ilumina-

Primele bordeie ale locuitoarelor în pustie de la Mănăstirea Sfânta Treime, unde tânăra Sofia şi-a pus începutul vieţii monahale.

Poarta de la intrarea în Mănăstirea icoanei Maicii lui Dumnezeu, „Mângâiere şi alinare". În stânga, în interior: Biserica principală a Sfântului Ioan Milostivul. La dreapta: nişte copii de la orfelinatul mănăstirii.

re duhovnicească şi pentru muncitorii unei fabrici locale, care erau în mare parte foşti puşcăriaşi.

Când autorităţile bisericeşti au observat darurile stareţei Sofia, au pus-o responsabilă peste una dintre cele mai mari mănăstiri din Rusia, cea a Acoperământului Maicii Domnului din Kiev, un post pe care l-a acceptat în speranţa de a putea să-şi ajute financiar propria mănăstire, care avea nevoie de fonduri. Mănăstirea orăşenească din Kiev era atât de mare, încât deţinea un mare spital orăşenesc, pe lângă alte instituţii de caritate. Dar maica Sofia era la fel de simplă şi nevinovată ca înainte. Aici a găsit-o Revoluţia.

Fiind o adevărată fiică a stareţilor de la Optina, cu care se afla permanent în legătură, ea a judecat cu dreaptă socoteală adevărata natură a Revoluţiei sovietice şi a ştiut la ce trebuie să se aştepte de la aceasta. Astfel, când a izbucnit asaltul „Bisericii Vii", mănăstirea ei a fost una dintre primele care a ripostat, deşi ea însăşi fusese deja arestată. Un episcop de stil nou a fost impus în mănăstire de către agenţii GPU, pentru a sluji Liturghia. Când femeile care au participat au venit să sărute Crucea la sfârşit, una după alta au scuipat mâna episcopului care ţinea Crucea şi astfel s-a pus capăt „renovaţionismului" în Mănăstirea Acoperământului şi episcopul şi-a învăţat lecţia şi s-a pocăit. Auzind despre aceasta, episcopul Damaschin Cedrick a exclamat cu amărăciune: „Dacă n-ar fi femeile, cine altcineva ar apăra Biserica? Să le lăsăm cel puţin să o apere aşa cum pot!"

Egumena Sofia a fost arestată şi eliberată de mai multe ori în perioada de dinaintea Declaraţiei Mitropolitului Serghie de trădare a Bisericii din 1927. Maica Sofia şi clericii care erau împreună cu ea, conduşi de părintele Dimitrie Ivanov, au fost primii din Kiev care au respins-o deschis. Din nefericire, ei au fost susţinuţi de prea puţini dintre ceilalţi clerici, în timp ce majoritatea episcopilor locali au păstrat tăcerea, acceptând de fapt Declaraţia. Mănăstirea era în confuzie şi divizată din această cauză, şi egumena Sofia a considerat mai înţelept să părăsească mănăstirea, împreună cu părintele Dimitrie şi cu douăzeci de surori care erau într-un cuget cu ea. Doamna Babenko, o persoană înstărită, şi-a oferit casa de vară din Irpen, suburbie a Kievului, ca adăpost pentru mărturisitori; în această perioadă, s-a descoperit în apropiere un izvor făcător de minuni. Traiul acolo, bineînţeles, nu era uşor, de vreme ce împotriva tuturor iozefiţilor se ducea o persecuţie intensă. În casa unde locuiau călugăriţele era un hol plin cu tablouri. Noaptea erau date jos şi înlocuite cu icoane şi toată noaptea se făceau rugăciuni înflăcărate în privegheri speciale. Dimineaţa, tablourile erau puse la loc şi nimeni din afară nu putea şti că acolo era o biserică din catacombe, care slujea ca centru duhovnicesc pentru adevăraţii creştini ortodocşi din întreaga zonă a Kievului.

Egumena Sofia

Există un document anti-serghianist din acest mediu, o scrisoare scrisă de o persoană apropiată egumenei Sofia unui prieten de peste hotare în 1933. Pentru a evita cenzura sovietică, situaţia Bisericii este cu subtilitate mascată în spatele discuţiei despre „doctori". Persoana care a primit-o a înţeles imediat, bineînţeles, că „doctorul Serghie" este Mitropolitul Serghie, „bătrânii Petrov şi Chirilov" sunt ierarhii mai în vârstă, Mitropoliţii Petru şi Chiril, care au refuzat să accepte Declaraţia; „clinicile şi depozitele de medicamente" sunt bisericile; şi tratamentul este Sfânta Împărtăşanie şi celelalte Sfinte Taine. Aici este documentul:

„Niciunul dintre oamenii noştri nu are vreo legătură cu doctorii lui Serghie şi nu mergem la clinicile lui pentru tratament. El a acţionat cu totul ilegal, de vreme ce bătrânul, doctorul Petrov, l-a numit doar să-i ţină locul pentru problemele curente când el trebuia să plece, dar Serghie, fără consultarea tuturor doctorilor, a preluat administraţia, pe care o conduce în toate privinţele. Bătrânii Petrov şi Chirilov nu îi recunosc administrarea şi amândoi sunt în persecuţii şi necazuri. Soţul meu a fost foarte supărat în legătură cu activităţile doctorului Serghie, pentru că toţi cei zeloşi pentru adevărata homeopatie (ortodoxia) sunt lipsiţi de posibilitatea tratamentului, de vreme ce toate depozitele de medicamente sunt în mâinile celor care au luat în stăpânire totul. Este greu să îţi explic, dar, dacă ştii totul, este inacceptabil. Îţi voi spune un singur lucru: am fost în Cernigov în tot acest timp fără niciun doctor şi am călătorit la Kiev (la maica Sofia) atunci când era necesar, adică o dată sau de două ori pe an. Aici nici copiii nu au mers la tratament."

Ierarhul conducător anti-serghianist din zona Kievului era figura strălucită a episcopului mărturisitor Damaschin Cedrick, care era duhovniceşte foarte apropiat de egumena Sofia. El a scris apeluri înflăcărate, arătând dezastrul politicii Mitropolitului Serghie sub fiecare aspect. Apelurile sale fierbiţi erau copiate şi recopiate în secret de râvnitorii ortodocşi şi unele dintre ele au ajuns în lumea liberă, unde au fost distribuite şi, de curând, au fost publicate de secretara sa. Grija sa profundă era pentru viitorul adevărului, ortodoxia autentică în Rusia, o grijă împărtăşită de prietenul său, Mitropolitul Chiril, şi, bineînţeles, de către egumena Sofia. Singurul răspuns la situaţia Bisericii, credea el, era pregătirea pentru sfârşitul lumii şi oprirea demersurilor de organizare bisericească. El era arestat adesea, eliberat pentru scurt timp şi apoi exilat iar şi iar. Într-o astfel de vizită, când maica Sofia era de asemenea liberă din închisoare pentru o vreme, a tuns-o în marea schimă. Există o fotografie rară cu el împreună cu maica Sofia şi cu turma ei, făcută probabil în 1934, între ultimele două arestări ale sale; el stă în centru, cu maica Sofia la dreapta sa.

Preotul egumenei Sofia, părintele Dimitrie Ivanov, a fost un adevărat mărturisitor. El a suferit serios din cauza poziţiei sale eroice pentru

Egumena Sofia (de la stânga la dreapta) cu
surorile în trapeză, (aproximativ) 1913

Maicile Mănăstirii Acoperământului Maicii Domnului, 1919.
Părintele Dimitrie Ivanov îi dă o scrisoare lui S.A.Nilus

ortodoxie şi a predicilor sale înflăcărate. A fost în închisoare pentru mult timp, apoi a fost eliberat şi arestat pentru a doua oară, fiind bătut cumplit. În cele din urmă, după ce a fost aproape omorât în tortură, a fost trimis în exil în nordul îndepărtat, în oraşul Arhanghelsk. Soţia sa a reuşit să-l însoţească, dar el era atât de slăbit, încât nu se putea ţine pe picioare. Ei au venit în Arhanghelsk, necunoscând pe nimeni din oraş. Părintele Dimitrie a căzut în mijlocul străzii şi stătea acolo, neputând să se mişte. Un doctor evreu care trecea pe acolo l-a luat acasă la el şi a avut grijă de el; şi, în braţele sale, părintele Dimitrie şi-a dat sufletul lui Dumnezeu. Soţia sa a dat mărturie mai târziu despre aceasta. Într-o zi, toţi membrii comunităţii Irpen au fost, de asemenea, arestaţi şi exilaţi pe o insulă în zona Kamceatka, în estul îndepărtat, unde au fost puşi într-o fermă colectivă în care se creşteau reni. Doamna Babenko, care a devenit călugăriţă, a trimis cuvânt de acolo, dar apoi nu s-a mai auzit de ea. Astfel a luat sfârşit raiul din Irpen al ortodoxiei.

Egumena Sofia a fost arestată înaintea restului comunităţii şi astfel ea nu a fost trimisă împreună cu celelalte surori în estul îndepărtat, ci a fost aruncată dintr-o închisoare într-alta, în mare parte în Rusia europeană. Surorile ei au reuşit să aibă grijă de ea, până când, în cele din urmă, ca rezultat al condiţiilor inumane din închisoare, ea a contractat un astm şi alte boli serioase şi a fost eliberată ca să moară. Dar, chiar şi în închisoare fiind, ea nu era inofensivă pentru sovieticii urâtori de Dumnezeu. Judecând după o confruntare mai veche cu un ateu convins, ea trebuie să fi fost o provocare pentru credinţele şi prejudecăţile materialiştilor din închisori, spărgând în bucăţi inconsistenţele lor filosofice şi astfel aducând sufletele lor la Dumnezeu. Odată, înainte de Revoluţie, o doamnă care cunoştea înţelegerea profund întemeiată a egumenei Sofia cu privire la perspectiva ortodoxă asupra lumii a implorat-o să-l influenţeze pe fiul ei, care era un ateu convins. Acest bărbat, extrem de inteligent şi talentat, îşi construia o carieră de invidiat în inginerie şi nu ceda persuasiunii nimănui. Maica Sofia a vorbit cu el despre religie, dar a rezistat cuvintelor ei, deşi a reuşit să-l ia la Mănăstirea Sarov, ea însăşi mergând acolo atunci. Duelul dintre călugăriţa sfântă şi ateu nu era unul uşor, dar, prin sfintele ei rugăciuni, s-a petrecut o minune, care l-a cutremurat pe inginer până în adânc. El nu doar că a devenit credincios, dar a fost cu adevărat renăscut duhovniceşte. Viaţa sa anterioară l-a dezgustat total şi nu mai putea suporta să o continue. El şi-a părăsit slujba, a abandonat tot ce avea, s-a îmbrăcat cu haine simple de ţăran şi a plecat pe jos la Mănăstirea Solovki. Fostul ateu a devenit pelerin, cu rugăciunea lui Iisus pe buze.

Ultima dimineaţă din viaţa plină de suferinţă a egumenei Sofia a sosit când se afla în mijlocul fiicelor ei duhovniceşti, într-o fermă colectivă, lângă Serpuhov, care era o mănăstire de catacombă. Era într-o stare

de epuizare totală, fără să fi mâncat nimic de mai multe zile. După rugăciunile de dimineaţă, când camera ei fusese pusă în ordine, maica Sofia a cerut să fie lăsată singură şi apoi a început să citească din cartea ei preferată, Evanghelia, când surorile au auzit-o tuşind şi luptându-se să respire. Agonia a durat trei ore, dar ea a fost deplin conştientă şi ochii săi au fost limpezi. Apoi şi-a întors privirea spre o icoană, şi-a închis ochii pentru ultima oară şi a plecat la Domnul. Aceasta s-a întâmplat pe 22 martie (4 aprilie) 1941.

Înaintea ochilor inimii mele va rămâne pentru totdeauna o imagine: egumena Sofia stă pe o canapea; pe podea, turceşte, stă tânărul părinte Dimitrie (Ivanov). Ei sunt fericiţi, glumesc şi râd. Ea vorbeşte despre nerăutatea copiilor, orfanii ei... Dar, în ciuda unei astfel de dispoziţii fericite, ei ştiau foarte bine că mâine comuniştii nu îi vor cruţa şi că trebuie să fie gata pentru orice. Însă credinţa lor în Dumnezeu nu le permite să cadă în deznădejde şi de aceea sunt atât de bucuroşi şi de fericiţi.

Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia Îl vor vedea pe Dumnezeu. Amin.

24. Episcopul schimnic Macarie
ŞI NOAPTEA SFÂNTĂ A MONAHISMULUI RUS

Pomenit la 1 aprilie (†1944)

Pentru că nu sunteţi din lume, ci Eu v-am ales pe voi din lume, de aceea vă urăşte lumea... dacă M-au prigonit pe Mine, şi pe voi vă vor prigoni.
(Ioan 15: 19-20)

Tot ceea ce cunoaştem despre episcopul schimnic Macarie este conţinut în puţinele mărturii care urmează; dar puţinul acesta este deja suficient pentru a prezenta imaginea unui om sfânt, un nou mucenic al catacombelor secolului XX. Aceste mărturii sunt ale ruşilor ortodocşi, care au răbdat ei înşişi jugul comunist şi au fugit în Occident după al Doilea Război Mondial şi au scris despre experienţa lor. Acestea sunt relatări directe; detaliile despre viaţa din catacombe a episcopului Macarie din a doua relatare au fost auzite chiar din gura episcopului.

I. MĂNĂSTIREA LUI MACARIE

În vecinătatea Petrogradului, la începutul anilor 1930, mai rămăsese o mică mănăstire, unde veneau mulţi pelerini – Sihăstria Sfântul Macarie Romanul.

Într-o dimineaţă devreme ne-am urcat într-un tren şi am călătorit spre gara Liuban. Eram treizeci care mergeam în pelerinaj. După ce ne-am oprit să bem nişte ceai la metocul mănăstirii din oraş, am pornit-o pe jos spre mănăstire.

La început, calea era printre lanuri. În jurul nostru, spice de secară se clătinau la unison, apoi am trecut prin lanuri de ovăz care foşneau, apoi lanuri roz de hrişcă, în care vântul făcea valuri colorate violet. Fiind orăşeni, ne-am bucurat de spaţiul deschis, de soare, de natură.

După ce ne-am odihnit într-un sat, am intrat într-o pădure. Părintele P., care ne conducea, a început să recite din memorie acatistul Maicii Domnului „Bucuria tuturor celor necăjiţi”. Toţi am reţinut refrenul şi mai târziu icoasele canonului. Rugăciunea a durat mult timp; în cele din urmă, ultima cântare a luat sfârşit, dar pădurea continua să se întindă înainte, la fel de deasă şi de nesfârşită. Toţi eram obosiţi şi am devenit tăcuţi. Picioarele au început să ne doară şi să se umfle. Pantofii ne-au ros până când au început să ne doară călcâiele. Trupurile ne dureau.

Am mers şi am tot mers – nu era niciun capăt la pădurea verde şi deasă. Deja se însera şi încă nu ştiam cât mai aveam de mers. Dintr-o

parte a pădurii a apărut luna; razele ei se amestecau cu apusul, în timp ce noi continuam să mergem. În cele din urmă am ajuns la un luminiş din pădure. De pe deal curgea un pârâiaş şi, mai departe de acolo, a apărut o biserică lungă. Pe cer se înfăţişa o clopotniţă, sub care era acoperişul negru al clădirilor mănăstirii. Şi apoi, de la distanţă a venit spre noi sunetul subţire al clopotului mănăstirii. Nu mai auziserăm clopotul unei mănăstiri de multă vreme şi toţi am înviat şi aproape în fugă am coborât panta, sperând să ajungem la timp pentru slujba de priveghere.

Aici, cu mult timp în urmă, pe o mică insulă de pământ ferm, înconjurată din toate părţile de mlaştini impenetrabile, s-a aşezat şi a dus o viaţă de pustnic Sfântul Macarie Romanul. Mormântul închis în care erau sfintele sale moaşte se afla în biserica mănăstirii. Pe locul chiliei sale se construise un mic paraclis. Călugării asanaseră un spaţiu mare din mlaştină pentru biserică şi pentru clădirile mănăstirii, au amenajat cărări, au asanat şi au cultivat bucăţi de pământ pentru lanuri şi grădini de zarzavat. Bolşevicii au luat recolta, lipsindu-i pe călugări de mijloacele de trai. Credincioşii aduceau din oraşe saci de pâine uscată, cu care călugării coceau pâine pentru mesele comune ale călugărilor şi pentru pelerini.

Mulţi săraci şi nebuni pentru Hristos şi-au găsit refugiu în această mănăstire. Unul dintre aceştia era Mişa, care era foarte cunoscut în Lavra Alexandru Nevski din Petrograd. Vocea sa puternică ne era familiară, şi noi îl respectam pe acest bătrân cu părul alb, cu ochi negri, plini de tinereţe. Îmi amintesc cum doctorul făcuse o treabă proastă, extrăgându-mi unul din dinţi, şi maxilarul mi-a fost umflat pentru mai multe luni şi mă durea foarte mult. Trebuia să port un bandaj. Mişa a venit la mine odată, în timpul Liturghiei, şi mi-a şoptit la ureche: „Să mergi la Mănăstirea Novodevici, să iei ulei de la candela de dinaintea icoanei Mucenicului Antipa şi să-ţi ungi obrazul cu el. Uită-te la tine: crezi că eşti deştept, mergând să fii vindecat de un doctor?” M-am întors, dar el plecase deja. Aşa că am mers la Liturghie la Mănăstirea Novodevici, dar călugăriţele care vindeau lumânări nici măcar nu ştiau unde aveau o icoană a Mucenicului Antipa. Cu greu am reuşit să găsim o mică icoană. Am făcut aşa cum îmi spusese Mişa: mi-am uns obrazul cu ulei şi am luat şi cu mine nişte ulei de la candelă. Şi curând totul a trecut: inflamaţia a dispărut şi maxilarul a încetat să mă mai doară. Acest Mişa fusese înainte un intelectual ateu, un inginer. Dar, când Domnul i-a atins inima, acest lucru l-a şocat atât de mult, încât şi-a luat asupra sa un mod de viaţă aspru şi ascetic şi a devenit nebun pentru Hristos. După ce l-am întâlnit în mănăstire, el a dispărut. Am auzit că fusese arestat şi a fost împuşcat din capriciul celui care îl interoga.

Era o perioadă foarte dificilă şi înfricoşătoare atunci când am vizitat mănăstirea. „Roagă-te la Sfântul Macarie şi icoana din Iviron a Maicii

Domnului!” – m-a mângâiat părintele N. Icoana din Iviron a Maicii Domnului de la mănăstire era una deosebită. Sfânta Fecioară era îmbrăcată în întregime în veşminte monahale, cu mantie şi cu metanie în mână.

Întâistătătorul mănăstirii, episcopul Macarie, luase schima mare; cu greu îşi părăsea chilia şi rareori conversa cu pelerinii, cu excepţia câtorva dintre fiii săi duhovniceşti. De mai multe ori l-am întâlnit pe coridor şi în biserică, dar, în cele din urmă, am avut ocazia să-l vizitez şi să vorbesc cu el. Fiind închis în sine, serios, trist, el lăsa o impresie adâncă asupra pelerinilor; iar dacă cineva se purta gălăgios sau în general nepotrivit, sau lipsea de la slujbele bisericii, vlădica, prin ucenicul său de chilie, îi cerea să părăsească mănăstirea. Tinerilor le era mai degrabă frică de el şi încercau din greu să nu încalce regulile monahale.

Slujba de dimineaţă începea la patru dimineaţa, urmată de prima Liturghie. Apoi urmau, la ora nouă, o altă Liturghie şi un acatist care se terminau între prânz şi ora unu. Apoi era masa. La ora patru era vecernia şi slujba de priveghere, un acatist şi apoi un parastas. Slujbele se terminau între opt şi nouă seara. După aceasta era cina şi pe la miezul nopţii slujba de noapte.

După ce am stat ceva timp, în cele din urmă a trebuit să mă întorc în oraş. În oraş, în biserica metocului, am participat la priveghere de toată noaptea. Am stat mult timp în genunchi în faţa icoanei Sfântului Macarie. Părea că mă încurajează cu privirea sa. Şi, într-adevăr, totul a decurs bine şi m-am întors fără să fiu arestată. Am mai vizitat sihăstria de multe ori. Pe un ger puternic, la sfârşitul Postului Naşterii Domnului, am ajuns la mănăstire pentru a fi împreună cu monahii la prăznuirea Sfântului Macarie. Părintele P. voia să primească Taina Sfântului Maslu de la vlădica. Clericii noştri făceau Sfântul Maslu nu doar celor grav bolnavi; în acele vremuri înfricoşătoare, toată lumea trăia sub ameninţarea unei morţi violente imprevizibile sau în condiţii în care le era imposibil să primească Sfintele Taine. Călugării şi unii dintre credincioşii mireni se adunau de obicei în Postul Naşterii Domnului sau al Postului Mare pentru a primi Sfântul Maslu.

În acea zi, părintele P. slujea liturghia într-o mică biserică ridicată pe locul chiliei din sălbăticie a sfântului. Vlădica Macarie a venit să se roage împreună cu noi. La sfatul părintelui P., am venit la vlădica pentru binecuvântare şi am spus cererea părintelui P. pentru Sfântul Maslu.

„De ce îşi doreşte părintele P. maslul atât de mult?” – a întrebat episcopul. „Are o mare greutate pe suflet” – am răspuns eu. Vlădica s-a uitat la mine cu asprime şi dintr-odată i-au ţâşnit lacrimi din ochi. A început să ofteze necontrolat. „Numai dacă ai şti ce încercări grele ne aşteaptă, câtă suferinţă şi chin! Mănăstirea noastră va fi devastată, lucrurile noastre sfinte pângărite!”

El a continuat să suspine. Un frate înfricoşat voia să se îndrepte spre vlădica, dar părintele P. l-a reţinut. Toţi au plecat în linişte.

Stăteam în faţa ierarhului care se tânguia, profund cutremurată, cuprinsă de presentimentul unei furtuni care se apropie. El vorbea ca lui însuşi, uitând de mine. Apoi treptat şi-a venit în sine, a mers la icoana sfântului, a sărutat-o, a plecat din biserică şi a pornit-o pe drumul spre mănăstire. Silueta sa înaltă şi întunecată contrasta cu albul pur al întinderii de zăpadă, care lucea sub razele strălucitoare ale soarelui de iarnă.

În decurs de un an, profeţia lui s-a împlinit. S-au dezlănţuit arestările din „Noaptea Sfântă" (când mii de clerici şi credincioşi au fost arestaţi într-o singură noapte) şi au ras de pe faţa pământului toată mănăstirile şi comunităţile monahale şi laice care mai rămăseseră. În acea noapte am fost şi eu arestată.

Vlădica a fost trimis într-un lagăr de concentrare din Siberia şi a fost paznic de noapte acolo.

Maica Veronica Kotliarevskaia

II. CALVARUL EPISCOPULUI-SCHIMNIC MACARIE

Aceasta este povestea lui, o poveste despre pribegiile fără oprire la care a fost condamnat un ierarh mărturisitor din catacombe, a cărui singură crimă a fost aceea că era un succesor al apostolilor lui Hristos şi că inima lui aparţinea mai întâi de toate lui Hristos.

Episcopul-schimnic Macarie, în lume Cosma, a fost cel mai mare dintre numeroşii copii ai familiei Vasiliev. S-a născut în satul Guba, în provincia Tikhvin din Novgorod, în 1871, şi din copilărie a fost atras de slujbele bisericii şi de cântarea care părea nepământească. În adolescenţă a mers la Petersburg, unde a vizitat adesea Lavra Sfântul Alexandru Nevski şi asculta cu atenţie predicile inspirate ale ieromonahului Arsenie, care era un misionar care lupta împotriva sectarilor şi schismaticilor. Acesta era destul de renumit şi numele său obişnuia să apară adesea în presă şi era cunoscut şi respectat de însuşi Pobedonoşţev.

Vrând să vieţuiască într-o mănăstire de orientare misionară după tipicul Sfântului Munte, el a reînviat Sihăstria Sfântul Macarie Romanul, localizată în sălbăticia mlăştinoasă din regiunea Novgorod, nu prea departe de Petersburg. La cumpăna dintre secole, Mănăstirea Sfântul Macarie era deja bine aşezată, cu două sute de călugări; avea o biserică din piatră şi patru clădiri principale din piatră, un metoc în oraşul din apropiere şi o casă de oaspeţi – toate acestea atrăgând şi oferind sprijin duhovnicesc multor vizitatori.

Când tânărul Cosma a ajuns pentru prima dată la mănăstire la vârsta de 23 de ani, s-a găsit în mijlocul unui grup de alţi tineri aspiranţi la

viaţa monahală şi misionară. Ca frate, tăia lemne pentru foc şi făcea alte munci manuale ca ascultare, aşa cum îşi aminteşte unul din prietenii săi, părintele Conon, care a venit acolo împreună cu el. În 1897 a fost călugărit de către egumenul Arsenie şi i s-a dat numele Chiril. În 1900 era deja ieromonah şi conducător al metocului mănăstirii din Luban, unde a stat pentru următorii cinci ani. În 1906, părintele Arsenie a plecat la Sfântul Munte Athos pentru a combate învăţătura onomatolatrilor şi părintele Chiril a fost numit succesorul său ca egumen. Părintele Arsenie a acceptat învăţătura pe care s-a dus să o combată şi nu s-a mai întors niciodată la mănăstirea sa. Mănăstirea, cu toate acestea, a continuat să înflorească şi nici chiar Revoluţia nu a atins-o, datorită mlaştinii de nestrăbătut din zonă, pentru că, într-adevăr, era lipsit de sens pentru bolşevici să organizeze ceva în acele locuri.

În 1923, conform decretului Patriarhului Tihon, el a fost hirotonit episcop de ierarhii Serafim de Kolpinsk şi Miheea de Arhanghelsk, care i-au dat titlul de episcop de Luban, micul oraş unde se aflau metocul mănăstirii sau „podvorie” cu arhondaricul. Din pricina arestărilor permanente, în acea vreme erau hirotoniţi mulţi episcopi noi, ca să rămână măcar câţiva care să conducă turma. Cu toate acestea, în acelaşi an, episcopul Macarie a fost arestat. Bolşevicii, dând lovitura cu criza creată artificial de ei înşişi, când sute şi mii de oameni mureau de foame, forţau acum conducătorii Bisericii să renunţe la obiectele de valoare ale bisericii: potire, cruci etc., sub pretextul ajutorării victimelor foametei. În realitate, ei vindeau obiectele de valoare (proprietate a bisericii) în străinătate, pentru a întări puterea sovietică. Şi mulţi oameni nevinovaţi au murit în această perioadă. Pentru presupusa ascundere a obiectelor bisericeşti de valoare ale Mănăstirii Sfântul Macarie, egumenul ei a fost arestat şi condamnat la cinci ani de închisoare. El a fost trimis la „Cruci” – infama închisoare Leningrad, apoi în lagărul de concentrare de la Solovki şi în alte închisori, care erau construite după planul lui Lenin pur şi simplu pentru lichidarea elementului indezirabil al populaţiei obişnuite – „gândirea”. Apoi a fost în colonii de exil forţat, unde avea grijă de animale şi făcea şi alte munci umilitoare. După trei ani şi jumătate petrecuţi acolo, el a fost eliberat datorită unei amnistii şi s-a întors la mănăstirea sa. Acolo, pentru a se dedica deplin rugăciunii şi pentru a avea mai puţin contact cu viaţa lumească, el a acceptat marea schimă, primind numele iubitului său Macarie, fondatorul mănăstirii sale.

El locuia într-o chilie la etaj; ucenicul său de chilie era ierodiaconul Vucol, fost ţăran dintr-un sat vecin. Zilnic slujea Liturghia în altarul lateral, nu ca un arhiereu, ci ca un simplu preot, doar cu omoforul mic peste felon. Participa la toate celelalte slujbe stând în strană, purtând întotdeauna gluga brodată de schimnic. El era întotdeauna profund absor-

bit în rugăciune şi părea că trăieşte în lumea sfinţilor. Dar, aşa cum era de aşteptat, nu a reuşit pentru mult timp să evite contactul cu autoritatea urâtoare de Dumnezeu a comuniştilor.

Pe 18 februarie 1932, în timpul „Nopţii Sfinte” a patimilor monahismului rus, a fost arestat din nou, de această dată împreună cu întreaga sa frăţie, şi acesta a fost sfârşitul Mănăstirii Sfântul Macarie Romanul, care a existat timp de atâtea veacuri. În scurt timp, cea mai mare parte din aceşti călugări au pierit.

Episcopul Macarie a fost trimis din nou la „Cruci”, unde a petrecut două luni de detenţie preliminară şi după aceea a primit o sentinţă relativ scurtă de trei ani de exil „voluntar” în oraşul Verni (Alma-Ata), pe care i-a petrecut în închisoarea oraşului şi abia apoi a fost trimis pentru o şedere „voluntară” în satul Gheorghe, lângă oraşul Frunze. Din cauza sănătăţii sale şubrede a fost scutit de muncă, dar în timpul nopţilor era obligat să păzească fânul. Într-o noapte, a mers la biserică pentru a se spovedi, întorcându-se nevătămat. Pentru aceasta a fost din nou arestat şi trimis în închisoare, unde a petrecut opt luni în condiţii foarte grele.

În 1935, împlinindu-şi sentinţa de şedere „voluntară”, episcopul Macarie s-a întors acasă, pe locul mănăstirii sale care era în ruine. Ce putea face? Ucenicul său de chilie, care avusese o experienţă de închisoare asemănătoare, era prin preajmă. Împreună s-au aşezat în Ciudovo, un oraş nu prea departe de Luban. Dar acum a apărut întrebarea cum aveau să trăiască. De unde puteau obţine cele necesare traiului? În Uniunea Sovietică, celor care îşi ispăşiseră termenul de condamnare li se permitea, conform articolului 58, să-şi primească „autorizaţia de domiciliu” doar dacă îşi arătau „cardul de lucru” (un fel de card de identitate). Episcopul, cu toate acestea, nu îl avea şi, astfel, pentru mai mulţi ani trebuia să trăiască fără acea „autorizaţie de domiciliu”. Dar Dumnezeu l-a ajutat şi a locuit ilegal la o familie de credincioşi.

În această perioadă, slujea în secret ca ierarh din catacombe, săvârşind Tainele oriunde era nevoie, botezând, hirotonind preoţi şi hirotonind episcopi pentru catacombe. În 1937, arestările în masă ale clerului s-au înteţit din nou şi el, ascunzându-se de arestul inevitabil, a mers în Asia centrală, unde a petrecut un an. Apoi s-a întors în Ciudovo, unde, în cele din urmă, a reuşit să obţină „autorizaţia de domiciliu” necesară. Acolo a stat până la război şi venirea nemţilor, moment în care s-a găsit în mijlocul frontului.

Părintele Vucol a fost cu dânsul în toată această perioadă. Războiul se dezlănţuia. Înmulţireaa trupelor de gherilă sovietice era extrem de periculoasă. Au reuşit să scape într-un sat vecin şi au căutat adăpost într-un mic bordei, la mila unor oameni. Şederea lor s-a prelungit; foametea era groaznică. Zona nici chiar în vreme de pace nu era bogată în mâncare, pentru că solul din regiunea Novgorod este sărac. Într-o

noapte, bătrâna casei în care stăteau a avut un vis ciudat: la locuinţa ei săracă a venit o trăsură de aur şi în ea era o Regină maiestuoasă care a spus: „Am un bătrân aici; el este foarte obosit. Trebuie să i se dea odihnă”. Astfel a mijlocit însăşi Împărăteasa cerurilor pentru bătrânul schimnic suferind. În ziua următoare, un preot catolic a venit şi i-a spus bătrânei: „Am auzit că un episcop ortodox şi ucenicul său de chilie locuiesc aici”. Auzind aceasta, episcopul a ieşit afară şi preotul i-a spus cum puteau scăpa în vest, la Mănăstirea Peşterilor din Pskov. Ei şi-au pus imediat rucsacurile în spate, şi-au luat toiege de călătorie şi au plecat spre mănăstire. Curând au ajuns cu bine la destinaţie, unde călugării i-au primit cu dragoste şi cinste. Această mănăstire, după Revoluţie, se găsea pe teritoriul Estoniei libere şi astfel a scăpat de soarta comună a altor mii de mănăstiri ale suferindului pământ rus. Era într-o stare înfloritoare, plină de pace şi avea de toate din abundenţă. Episcopul a început din nou să liturghisească zilnic în zorii zilei, aşa cum era obişnuit să facă şi chiar a început să viseze la întoarcerea acasă, la iubitul său Sfânt Macarie, şi să-şi reconstruiască mănăstirea pentru a treia oară. Dar Domnul a văzut că acest adevărat mărturisitor al Său era pregătit pentru locaşul său veşnic. În timpul groaznicilor ani de viaţă din Rusia sovietică, el a fost cinstit de mii de oameni ortodocşi pentru sfintele sale rugăciuni, pentru ajutorul şi pentru bunătatea în slujirea fraţilor săi. Mulţi oameni îşi riscau vieţile şi libertatea pentru a uşura suferinţele acestui episcop în timpul nenumăratelor sale exiluri şi persecuţii. Faţă de acestea, el era un adevărat râvnitor pentru ortodoxie, care păstra predaniile Sfintei Biserici cu preţul propriilor suferinţe. Bolşevicii nu au putut să-l răpună pe acest drept. Suferinţele sale i-au adus cununa. Era timpul ca el să meargă la locaşul său ceresc.

În noaptea dinaintea lui 1 aprilie 1944, oraşul Peciori a fost grav bombardat de către sovietici. Ei au bombardat oraşul întreaga noapte, în patru atacuri, la intervale de 40 până la 50 de minute. Din fericire pentru mănăstire, bombele imense de două tone au căzut în afara ei. În mănăstire au căzut câteva zeci de bombe de calibru mic. Una dintre acestea a căzut dincolo de trapeză şi a smuls din rădăcini un stejar bătrân. O bucată din bombă a pătruns prin fereastră în chilia episcopului schimnic Macarie şi l-a omorât instantaneu. Pe analogul din faţa sa erau deschise o Evanghelie şi o carte de rugăciuni: erau acoperite de sângele episcopului. Ceasul se oprise la 9: 47 p.m. Toţi călugării se ascunseseră în adăposturi, dar episcopul Macarie refuzase să se ducă în pivniţă şi rămăsese în chilia sa, rugându-se. Bombardamentul a cauzat multe pagube mănăstirii şi multe victime în oraşul învecinat, Peciori.

Protopop Gherasim Şoreţ

Episcopul schimnic Macarie

Trapeza Mănăstirii Peşterilor Pskov, unde sfântul episcop a fost omorât într-o chilie de la parterul clădirii

Astfel s-a întâlnit cu Domnul acest mărturisitor sfânt – în ziua Învierii Domnului, 1 aprilie. Trupul episcopului Macarie a fost înmormântat în peşterile de la care îşi ia numele Mănăstirea Peşterilor Pskov. Şi, astfel, bombele sovietice au pus capăt vieţii pământeşti a mărturisitorului adevărului lui Dumnezeu, care suferise deja mult în interiorul URSS şi care şi-a binemeritat pe drept titlul de nou mucenic al acestei epoci mult-suferinde.

III. NOAPTEA SFÂNTĂ A MONAHISMULUI RUS

O martoră din Germania, Natalia Gheorghievna Kieter, ne-a împărtăşit experienţele ei despre groaznicele persecuţii ale creştinilor ortodocşi din acea perioadă.

„«Noaptea Sfântă», numită astfel de oameni, a fost noaptea de 17-18 februarie 1932. Îmi amintesc bine, pentru că pe 16 februarie a murit mama mea. De curând, primise tunderea monahală în secret şi era călugăriţă în lume. Pe 18 februarie era aşteptat părintele nostru duhovnic, ieromonahul Veniamin: urma să săvârşească slujba înmormântării la noi în casă. L-am aşteptat mult timp şi în cele din urmă i-am telefonat la apartamentul său. Mi s-a spus: «Nu poate veni; înţelegeţi». A urmat o pauză lungă şi am înţeles fără cuvinte că era într-o situaţie periculoasă. Am vrut să caut un alt preot, dar niciunul care să nu fie renovaţionist nu era disponibil în întregul Petersburg. Nicio biserică nu avea preot în acea zi. Am fost la metocul din apropiere al Mănăstirii Valaam. Toţi preoţii de acolo erau arestaţi. Din fericire, mi s-a întâmplat să întâlnesc un părinţel cumsecade în cimitir. El nu era renovaţionist, ceea ce era foarte neobişnuit, pentru că doar renovaţioniştii nu erau arestaţi."

„Curând am aflat despre tragedia care se întâmplase în Mănăstirea Sfântul Macarie şi împreună cu un adolescent m-am grăbit acolo, de vreme ce ştiam că nicio persoană nu mai rămăsese acolo. Biserica era blocată cu scânduri şi era păzită de agenţi NKVD. Era un incident incredibil în viaţa noastră sovietică. Cel mai sfânt obiect al mănăstirii erau lanţurile Sfântului Macarie, care de secole fuseseră expuse spre închinare credincioşilor. Trebuiau să fie salvate.

În drumul nostru spre mănăstire a trebuit să mergem printr-o pădure deasă şi prin mlaştini groase. Abia am reuşit să scăpăm să nu fim înghiţiţi de o mlaştină. Evitând drumurile unde am fi putut fi identificaţi, am cântat un canon către Sfântul Macarie. După o serie de aventuri, am reuşit să ajungem la mănăstire. Spărgând o fereastră, ne-am furişat în biserică, unde am văzut o cutie întreagă cu obiecte bisericeşti de valoare care încă mai era acolo. Am luat sfintele lanţuri împreună cu multe icoane şi cărţi bisericeşti. Sfântul Macarie ne-a acoperit cu mantia sa de

ochii agenţilor NKVD şi, în mod miraculos, nu am fost prinşi. Am vrut să ţin sfintele lanţuri acasă, până când ar fi venit un moment în care să le pot da Bisericii. Dar era periculos până şi pentru mine să le ţin. Prin urmare, le-am dat pentru o vreme spre păstrare unei prietene, o tânără femeie cu aceleaşi principii ca mine şi o împreună-lucrătoare în via Domnului. Ea le-a pus temporar într-un sertar de la masa de noapte. Pe neaşteptate, fratele ei, un tânăr student, a fost arestat şi acuzat de propagandă religioasă. Agenţii NKVD au dat buzna în casă pentru cercetare. Ei au întors totul cu susul în jos; s-au uitat în fiecare cutie şi doar sertarul în care erau păstrate lanţurile nu a fost deschis. Minunea a fost că, negăsind nimic, fratele ei a fost eliberat. Cu adevărat, Sfântul Macarie ne protejase pe noi toţi. Curând după acest incident am adus lanţurile la o anumită călugăriţă, care le-a luat la Moscova. Unde sunt lanţurile astăzi?"

Data a fost 18 februarie 1932. Este o dată luminoasă şi totuşi teribilă, vinerea patimilor monahismului rus – ignorată de toţi şi aproape necunoscută întregii lumi –, când, într-o singură noapte, întreg monahismul rus a dispărut în lagărele de concentrare. Totul s-a făcut în toiul nopţii şi cu deplina cunoştinţă a Mitropolitului Alexei, despre care sunt destule dovezi. În Leningrad au fost arestaţi: 40 de călugări de la Lavra Sfântul Alexandru Nevski; 12 călugări de la Metocul Kiev (ceilalţi călugări fuseseră toţi arestaţi în 1930); 10 călugări de la Metocul Valaam; 90 de călugăriţe de la Mănăstirea Novodevici; 16 călugăriţe de la Metocul Leuşinski al egumenei Taisia; 12 călugări de la Catedrala Sfântul Teodor; 8 călugări de la „Chinovia" Marele Okhotko al Lavrei Sfântul Alexandru Nevski; 100 de monahi de la alte diferite biserici din Leningrad. În total erau 318 oameni. În aceeaşi noapte, toţi călugării şi fraţii Mănăstirii Sfântul Macarie Romanul au fost arestaţi şi au fost aduşi în Leningrad ca nişte criminali înrăiţi, a căror simplă prezenţă era o ameninţare pentru societate; au fost trataţi ca nişte insecte ucigaşe, care trebuie eliminate...

Valul de arestări, ca un tunet, a cuprins întreg pământul rus, lovindu-i mai ales pe cei din cinul monahal, care până nu demult fuseseră apărători ai moralei şi valorilor naţiunii. A lovit, de asemenea, şi pe mulţi dintre clericii albi şi dintre laicii care, într-un fel sau altul, erau apropiaţi în duh de monahism. De exemplu, cauza arestului preotului de parohie Alexandru Medvedski au fost predicile sale înflăcărate. Toţi au fost trimişi în regiunea Kazahstan, de unde aproape nimeni nu s-a mai întors.

În acelaşi timp, doar în Leningrad multe biserici au fost închise şi distruse. A fost lovită chiar şi biserica de parohie de care era legat cu atâta înflăcărare faimosul om de ştiinţă I.P. Pavlov (cel cu experimentele făcute pe câini; el a mers personal la Moscova pentru a încerca să salveze biserica). Imediat ce el a murit, acest magnific monument arhitectonic

cu hramul Născătoarei de Dumnezeu a Semnului (Znamenie) a fost dinamitat (în 1937) şi nu a mai rămas nicio urmă din el. De această dată, toate cele 1400 de mănăstiri ale Rusiei – fără schituri şi comunităţile nou formate – au fost închise şi, cu puţine excepţii, au fost distruse.

„Noi toţi", îşi aminteşte martorul, „ne-am simţit nenorociţi în această perioadă înfricoşătoare, aproape până la scârbă. Toţi ne-am simţit ca şi când ei (autorităţile) ar fi scuipat cu sadism în sufletele noastre sau ne-ar fi omorât mama în bătaie sub ochii noştri. Era un sentiment groaznic de durere şi de furie şi, cu toate acestea, eram neputincioşi. Am trăit această stare înfricoşătoare în timpul acelei primăveri a anului 1932" (Levitin-Krasnov). Nici nu bănuiau aceşti oameni că, imediat după această „Noapte Sfântă", Statele Unite ale Americii, iubitoare de libertate, aveau să recunoască tirania sovietică drept guvernare legitimă. Şi, în tot acest timp, episcopii marionetă ai serghianismului declarau în întreaga lume că în Rusia creştinii erau liberi.

25. Părintele Nicolae Zagorovski
ÎN MONAHISM IEROMONAHUL SERAFIM

Pomenit la 30 septembrie (†1943)

Sfinţenia nu este simplă dreptate, pentru care cel drept merită să se bucure de binecuvântare în Împărăţia lui Dumnezeu, ci mai degrabă o astfel de înălţime a dreptăţii în care oamenii sunt umpluţi de harul lui Dumnezeu în aşa măsură încât curge din ei peste cei care se unesc cu ei. Mare este binecuvântarea lor; vine din experierea personală a slavei lui Dumnezeu. Fiind plini şi de iubire faţă de oameni, care vine din iubirea faţă de Dumnezeu, ei sunt receptivi la nevoile oamenilor şi, la rugămintea lor, ei se dovedesc şi ca mijlocitori şi apărători pentru ei înaintea lui Dumnezeu.

Fericitul arhiepiscop Ioan Maximovici

După 1914, I.M. Konţevici († 1965) a început să urmeze cursurile Universităţii Harkov şi închiriase o cameră în casa părintelui Nicolae Zagorovski. El îl slujea adesea pe părintele Nicolae la biserică şi îl însoţea atunci când slujea sfeştanii în case particulare, protejându-l de oamenii care se înghesuiau întotdeauna în jurul lui. Astfel, tânărul Konţevici era cunoscut celor care îl cinsteau pe părintele Nicolae ca un student evlavios, lucru care în acea vreme era o raritate. Aceşti credincioşi care îl apreciau pe părintele Nicolae, în timpul Războiului Civil rus, l-au ajutat foarte mult şi unul dintre ei chiar i-a salvat viaţa.

Profesorul Konţevici a ţinut două conferinţe despre părintele Nicolae în San Francisco. Materialul pentru aceste conferinţe a fost luat mai întâi de toate din propria lui experienţă, dar şi din informaţii primite de la fiica părintelui Nicolae (Lidia N. Bobrişcevaia, care a murit la Paris, în 1964) şi, în primul rând, de la Ulyaşa Nozdrina, care l-a însoţit pe părintele Nicolae în exilul său şi a fost tunsă de el în monahism cu numele Magdalena (acum călugăriţă în Mănăstirea Lesna din Franţa). Următoarea relatare a fost compilată din notiţele de curs ale autorului de către soţia sa, Elena Konţevici, şi astfel are o formă mai degrabă condensată şi „atenuată” – prin care, cu toate acestea, caracterul luminos şi sfânt al părintelui Nicolae străluceşte neumbrit. Fotografiile sunt din colecţia profesorului Konţevici.

Profesorul Konţevici a remarcat despre chipul părintelui Nicolae că amintea de cel al filosofului grec Socrate, dar că expresia feţei sale era

pur şi simplu incomparabilă: radia blândeţe şi prietenie, strălucind de o extraordinară bunătate, atrăgând pe toţi la el.

Părintele Nicolae se trăgea dintr-o veche familie princiară care sărăcise; el şi-a ascultat chemarea religioasă. Tatăl său, diaconul Mihail Teoctistovici, locuia în regiunea de graniţă Akhtirka. Era un om cu un caracter blând, ca din altă lume. În afară de Biserică nimic altceva nu mai exista pentru el. Pe de altă parte, soţia sa, Parascheva Andreevna, născută Romenskaia, era o femeie dominantă. Ea avea o minte excepţional de dotată şi mari talente. Rămasă văduvă foarte devreme, ea a crescut trei copii: Mihail, Ana şi Nicolae, care era cel mai mic. Deşi analfabetă, ea a înţeles semnificaţia educaţiei şi s-a luptat prin toate mijloacele să le dea o educaţie aleasă copiilor ei. Fiul mai mare, Mihail, era foarte talentat, a terminat seminarul, a intrat la academie, dar, din cauza sărăciei, nu a absolvit-o şi a murit timpuriu de tuberculoză. Fiul mai tânăr, Nicolae, a crescut în mijlocul naturii, în satul Gusyniţa, împreună cu copiii ţăranilor. Tânărul Kolea Zagorovski era deosebit de vioi, vesel şi activ. Din copilărie a iubit cântecele populare şi, de asemenea, dialectul său nativ din Mica Rusie.

După ce a intrat la seminar a început să scrie poezie. Dar nu îi plăcea să înveţe şi în special nu putea suferi matematica. Cu toate acestea, Kolea era întotdeauna printre cei mai buni studenţi din seminar, fiind dăruit cu talent literar. În clasele mai mari, profesorul de limbă rusă organiza piese de teatru. În acest fel a fost descoperit talentul excepţional de actor de comedie al tânărului Zagorovski. Nu trebuia decât să apară pe scenă pentru a stârni o furtună de râsete în public. Gloria lui Zagorovski s-a răspândit dincolo de seminar. Un binecunoscut promotor de actori din Ucraina i-a oferit să devină membru al trupei sale, cu un salariu de invidiat. Dar mama sa nu a vrut să audă despre aceasta: „Vreau să te văd în veşminte de aur, altfel te voi blestema!” i-a declarat ea fiului său. Şi el a trebuit să se supună.

Soţia părintelui Nicolae, Ecaterina Ivanova, era o femeie educată; au avut doi copii. Satul unde a fost el preot se numea Malijino, o regiune înapoiată. Acolo părintele Nicolae nu avea posibilitatea să-şi manifeste darurile din belşug primite. Sunt uşor de imaginat dificultăţile pe care le-a îndurat tânărul preot. Icoana Maicii Domnului pe care o cinstea atât de mult era, fără îndoială, o martoră a lacrimilor sale amare şi a sufletului său suferind. Într-adevăr, cum putea o fire atât de vioaie să se împace să vegeteze într-un loc atât de monoton şi sălbatic? Şi cât de adâncă trebuie să fi fost lupta interioară a acestui om, pentru a transforma un actor de comedie într-un renumit predicator şi păstor duhovnicesc al oamenilor! Dar o astfel de renaştere s-a petrecut într-adevăr: strălucitele talente lumeşti au fost transformate în daruri duhovniceşti. Era o minune evidentă. Icoana Maicii Domnului pe care părintele Nico-

lae o cinstea ca făcătoare de minuni nu era defel o copie a vechii icoane numite „Căutarea celui pierdut”, ci părintele Nicolae i-a dat în mod special acest nume! Acesta ne face să ne gândim că tânărul preot fusese pe marginea deznădejdii şi Maica Domnului însăşi îl pusese pe calea cea bună. Oamenii îl iubeau pe părintele Nicolae, dar, când a venit vremea să le dea copiilor o educaţie mai bună, el s-a mutat în Harkov şi a devenit preotul bisericii spitalului din oraş. Aici părintele Nicolae a continuat, la fel ca în sat, să slujească acatiste în faţa icoanei şi să ţină predici. Nu l-a deranjat faptul că la început participau la slujbe doar una sau două femei în vârstă, deşi bineînţeles că nu putea fi decât trist văzând că oamenii lipseau. Dar această situaţie nu a durat mult; foarte curând, biserica devenise plină şi neîncăpătoare. Faima sa, ca a unui alt Gură de Aur, s-a răspândit în Harkov. Mica biserică de spital a început să fie atât de aglomerată, încât pereţii se umezeau din cauza respiraţiei oamenilor. La Liturghie părintele Nicolae ţinea două predici, dintre care una era dedicată Evangheliei zilei. Cineva a spus odată: „Batiuşka nu a vorbit mult astăzi, doar o oră şi jumătate”. El cu greu pleca din biserică înainte de ora trei. Sub conducerea părintelui Nicolae s-a format un sobor special cu care vizita casele private pentru a sluji sfeştanii. După sfeştanie, toată lumea mânca şi apoi se cântau „psalmi” – cântece religioase. Multe din acestea erau scrise de părintele Nicolae însuşi. Uneori pe batiuşka îl însoţeau I.M. Konţevici şi un alt tânăr, numit Democika.

În jurul părintelui Nicolae a început curând să se strângă o obşte de maici. Organizarea ei decurgea în ritm alert şi toate pregătirile pentru aceasta fuseseră terminate când a izbucnit Revoluţia. Astfel, mănăstirea nu a fost niciodată deschisă oficial, dar exista în secret. Una din viitoarele călugăriţe era Ulyaşa Nozdrina. Ea intenţiona să se mărite, dar odată a intrat în biserică în momentul în care predica părintele Nicolae. Aceasta i-a decis soarta pentru totdeauna; ea a renunţat la mirele său şi a ales calea monahală. Părintele Nicolae a ales-o pe Ulyaşa ca tovarăş când a venit vremea exilului.

Părintele Nicolae organiza pelerinaje. La unul dintre ele a luat parte şi I.M. Konţevici. La aceste pelerinaje participau mai multe mii de oameni. Ei mergeau în grupuri; înaintea fiecărui grup erau purtate o cruce, icoane şi prapori. Ei mergeau cântând, dar în aşa fel încât grupul care îi urma nu auzea cântarea lor. Fiecare grup cânta altceva. Era o mulţime de astfel de procesiuni. Nu cu mult înainte de terminarea drumului, părintele Nicolae s-a urcat într-un loc înalt şi le-a vorbit oamenilor. El a spus că se vor ruga pentru ploaie, pentru că era atunci o secetă groaznică.

Când au ajuns, oamenii s-au stat în pădurea din jurul Mănăstirii Kuryajski. De vreme ce bisericile nu-i puteau cuprinde pe toţi pelerinii, privegherea de toată noaptea s-a ţinut în întregime pe un loc înalt din

Părintele Nicolae Zagorovski

pădure. În tot acest timp, până în zorii zilei, ieromonahii i-au spovedit pe oameni. Când dimineaţa s-a slujit Liturghia, participanţii au primit Sfintele Taine din toate potirele care erau în mănăstire. Aceasta a durat jumătate de zi. Când s-a terminat împărtăşirea, părintele Nicolae a spus: „Acum vom face o slujbă pentru ploaie. Toţi să îngenuncheze şi să ne rugăm lui Dumnezeu până când lacrimile cereşti vor începe să cadă pe pământ”. Oamenii au căzut la pământ. Şi, dintr-odată, pe cerul senin au început să apară nori şi, într-adevăr, pe pământ au început să cadă, ca lacrimile, picături mari de ploaie, ridicând praful pe drum... Când a început ploaia, oamenii erau cât pe ce să se arunce ocrotitor asupra părintelui Nicolae, dar călugării l-au înconjurat şi l-au condus în mănăstire. Fiecare s-a dus să se adăpostească pe unde a putut. Când toţi au ajuns la adăpost, au început să se reverse torente înfricoşătoare.

După masă, cel care suna clopotul a venit la părintele Nicolae şi l-a întrebat: „Porunciţi să sun pentru ca oamenii să se adune?” Părintele Nicolae s-a gândit, plecându-şi capul. Apoi a spus: „Sună!”

Apoi, ploaia a continuat să cadă ca dintr-un vas... Dar de îndată ce a sunat clopotul pentru călătoria de întoarcere, ploaia s-a oprit imediat. Întorcându-se acasă la Harkov, mulţimea de oameni mergea pe străzi cu ramuri în mâini şi cântând cu entuziasm „Hristos a înviat!”. Locuitorii şi-au deschis geamurile, şi au rămas uimiţi la vederea unei astfel de bucurii în mulţimea oamenilor în mişcare.

Popularitatea părintelui Nicolae printre oamenii simpli era extraordinară. În Harkov, după Războiul Ruso-Japonez, erau mulţi delincvenţi. Tâlharii stăteau pe Muntele Rece. Uneori se întâmpla ca unul dintre ei să ajungă bolnav pe moarte. Erau cazuri în care părintele Nicolae era trimis acolo, şi era condus noaptea pe cărări întunecoase. Citeţul tremura de frică. În peştera unde erau duşi, într-un colţ erau puse blănuri furate. Dar nici unul dintre tâlhari nu l-a jignit pe părintele Nicolae. Doar după Revoluţie un tâlhar revoluţionar i-a smuls crucea de aur.

Pe când încă mai locuia în Harkov, din cauza statului în picioare în timpul lungilor slujbe şi rugăciuni, părintele Nicolae a făcut răni la picioare. Dar făcea glume pe seama sa, spunând că, dacă picioarele sale nu îl vor mai căra, va trebui să le care el.

În timp, părintele Nicolae şi-a asumat, cu binecuvântarea stareţului de la Optina, părintele Anatolie Potapov, lucrarea de stareţ.

Revoluţia începuse. E uşor de imaginat că mulţimea de oameni grupată în jurul părintelui Nicolae nu era de partea Revoluţiei. Influenţa părintelui Nicolae era foarte mare şi răspândită pretutindeni. Chiar de la început, neluând în seamă toate acestea, bolşevicii l-au chemat pe părintele Nicolae şi i-au propus o înţelegere. Nu-i cereau decât un singur lucru: să nu predice împotriva comuniştilor. Chiar i-au oferit o subvenţie în aur pentru activitatea sa caritabilă. La această propunere, părintele

Nicolae a răspuns că el Îl slujea pe unul Dumnezeu şi pe nimeni altcineva. Curând a fost arestat şi băgat în închisoare. Se poate ca arestarea părintelui Nicolae să fi fost urmare a apărării, împreună cu o mulţime de oameni, a mănăstirii unde îşi avea reşedinţa episcopul de Harkov din acea vreme, Mitropolitul Antonie Hrapoviţki. Imediat ce vestea arestării părintelui Nicolae s-a răspândit, piaţa din faţa închisorii s-a umplut de căruţele ţăranilor, pline de provizii de la ţară. Cât timp părintele Nicolae a fost ţinut în închisoare, toţi deţinuţii s-au hrănit din proviziile aduse lui.

Văzând o astfel de mare iubire a oamenilor faţă de părintele Nicolae, autorităţile au hotărât că ar fi mai potrivit să-l trimită în afara oraşului Harkov. (El mai fusese arestat şi altă dată, fiind unul dintre cei 24 de preoţi care respinseseră Biserica „renovaţionistă".) I s-a propus să părăsească oraşul şi să meargă în altă parte. Părintele Nicolae, luând-o pe Ulyaşa cu el, a mers în Petersburg. Multe călugăriţe au vrut să-l însoţească, dar alegerea lui s-a oprit înţelepţeşte asupra Ulyaşei – mai întâi de toate, datorită devotamentului ei nelimitat şi datorită sănătăţii puternice. Glumind, îi spunea: „Tu nu ai cap, ci o oală". Adevărat, ea nu înţelegea mare lucru, dar era devotată nu în cuvinte, ci în fapte. Cine ar fi putut duce tot ce a dus ea?

Şi, astfel, părintele Nicolae şi Ulyaşa s-au dus în Petersburg. Era imediat după apariţia aşa-numitei „Biserici vii". Umblând prin oraş, părintele Nicolae şi Ulyaşa se duceau pretutindeni, evitând bisericile „Bisericii Vii". Odată au intrat într-o biserică aproape de locuinţa lor. Aici, o femeie posedată s-a aruncat furioasă asupra părintelui Nicolae cu un ţipăt: „O, pleşuvule! O, plângăciosule! Ai venit şi aici ca să ne chinuieşti?" Oamenii care stăteau în jur nu ştiau ce să creadă, uitându-se la figura umilă a părintelui Nicolae, care era îmbrăcat în haine simple de ţăran. Dar, curând, oamenii au simţit că nu priveau nicidecum la un om simplu, în ciuda faptului că exilaţii se străduiau să rămână în umbră. Iată un exemplu: într-o zi părintele Nicolae era în pat, fiind bolnav. S-a auzit soneria. Ulyaşa a deschis uşa şi a văzut nişte ţigani stând în prag. „Părintele care spune viitorul stă aici?", au întrebat ei. „Nu", a răspuns Ulyaşa. „Dar ne-au dat această adresă: strada Borovaia nr. 46", au spus ţiganii. „Spuneţi-i părintelui că ne-au furat un cal". Ulyaşa s-a dus la părintele Nicolae şi i-a spus: „Au venit nişte ţigani, dar nu îi puteţi primi. Cineva a furat un cal de la ei. Dacă îi primiţi, suntem pierduţi. Nu putem primi pe nimeni". „Bine", a spus părintele Nicolae, „nu-i putem primi; totuşi, spune-le să caute calul la vecin". Două zile mai târziu, ţiganii au apărut din nou, dar de această dată cu saci plini de provizii. Găsiseră calul la vecinul lor.

Iată altă întâmplare. Părintele Nicolae nu se ducea niciodată nicăieri, doar la biserică. Pe neaşteptate, a venit o femeie şi l-a implorat să

împărtăşească o femeie pe moarte. Împotriva tuturor regulilor sale, părintele Nicolae s-a pregătit şi a plecat, luând cu el cinstita icoană a Maicii Domnului „Căutarea celui pierdut”. Într-o mansardă, pe un pat, zăcea o femeie tânără, în stare de inconştienţă. Din gură îi curgea o spumă de sânge. Doi copii plângeau cu amar. „Copii”, a spus părintele Nicolae, „rugaţi-vă Maicii Domnului – ea va auzi rugăciunea copiilor”. El a început o slujbă cu acatist înaintea icoanei pe care o adusese. Şiroaie de lacrimi curgeau pe faţa părintelui Nicolae; era literalmente ud de lacrimi. După slujbă i s-a spus: „Dar batiuşka, nu aţi citit rugăciunile de ieşire a sufletului!” „Nu este necesar”, a răspuns el. Curând, copiii recunoscători au venit la părintele Nicolae şi i-au adus flori şi o curea brodată, aşa cum obişnuiau să poarte clericii în Rusia. După aceea a venit şi femeia vindecată. Deşi fusese inconştientă în timpul slujbei, cu toate acestea simţise cum o putere vie intrase în ea. Ea devenit o fiică duhovnicească devotată a părintelui Nicolae cât timp el a locuit în Petersburg.

Iată un alt caz memorabil despre înainte-vederea părintelui Nicolae. Părintele Nicolae şi Ulyaşa căutaseră o altă locuinţă, pentru că începuseră să vină foarte mulţi oameni la ei. Ei au găsit un loc bun. Ulyaşa era entuziasmată şi a spus fericită: „Ce minunat! Aici, batiuşka, vom pune patul vostru şi aici masa!” Dar părintele Nicolae stătea palid şi nu spunea nimic. În cele din urmă, s-a întors spre proprietăreasă: „Spuneţi-ne ce s-a întâmplat aici”. S-a dovedit că acolo se spânzurase un agent al poliţiei secrete. Bineînţeles, nu au închiriat acel loc.

În 1930, părintele Nicolae a fost arestat pentru că a refuzat să accepte Declaraţia Mitropolitului Serghie şi a fost închis în „casa de detenţie preliminară” din Petersburg.

Şederea în Petersburg a părintelui Nicolae a luat sfârşit în faimoasa „Noapte Sfântă”, aşa cum a fost numită de credincioşii din Petersburg, când, într-o singură noapte, în 1932, cinci mii de oameni, cei mai devotaţi Bisericii, au fost arestaţi.

Închisoarea unde a fost închis părintele Nicolae era atât de supraaglomerată, încât nefericitul preot al lui Dumnezeu a stat în picioare nouă zile, până când unuia dintre delincvenţi i s-a făcut milă de el şi i-a dat un loc sub o masă, unde putea să se întindă pe podea. După aceasta, părintele Nicolae a fost trimis la Solovki. Matuşka lui, însoţită de credincioasa Ulyaşa, au pornit într-o lungă călătorie pentru a-l vizita. Când au ajuns şi li s-a permis să-l vadă, părintele a venit la ele bărbierit şi slab ca un mort. Aceasta se întâmpla în timpul unui post – dar pachetele aduse deţinuţilor era obligatoriu să fie din carne. Ulyaşa a gătit cotlete din linte, pe care gardienii le-au luat drept carne.

După şederea sa în Solovki, părintele Nicolae a fost trimis în nordul îndepărtat, împreună cu alţi deţinuţi, ca să locuiască acolo. Ei au mers pe jos prin tundră, călcând din movilă în movilă. Ţânţarii i-au

chinuit. Într-un loc călătorii şi-au petrecut noaptea într-un paraclis abandonat. Trezindu-se, părintele Nicolae a văzut că dormea în faţa icoanei „Căutarea celui pierdut”. Aceasta l-a încurajat foarte mult şi a simţit că este sub acoperământul Împărătesei cerurilor. El singur a reuşit să ajungă la destinaţie: restul nu au supravieţuit, ci au murit pe cale.

Ulyaşa, devotată ca întotdeauna, nu l-a părăsit pe părintele Nicolae nici aici. Ea a venit la el singură într-un vagon, aducând un coş cu provizii. Ea a călătorit mii de kilometri. Drumul mergea prin taiga. Adesea era uimită de spectacolul luminilor nordice licărind pe cer. Dumnezeu Însuşi a păzit-o şi a ajuns în siguranţă. Părintele Nicolae era păzit de gardieni. Ulyaşa nu şi-a pierdut speranţa. Ea îi numea pe soldaţi „Detka” sau „Vanka”, îi bătea pe umăr şi le amintea de propriile lor mame. „Acesta este unchiul meu”, le spunea ea; „el m-a luat la sine când eram orfană şi m-a crescut. Şi voi aveţi o mamă – amintiţi-vă de ea. Lăsaţi-mă să merg să mănânc cu unchiul meu!” I se dădea permisiunea şi părintele Nicolae mergea să mănânce cu Ulyaşa.

În cele din urmă, părintele Nicolae şi-a ispăşit perioada de pedeapsă. A fost eliberat şi i s-a permis să trăiască oriunde voia, cu excepţia provinciei Harkov. Şi, astfel, au plecat cu trenul şi se apropiau de ţinta lor. Ei îşi spuneau unul altuia că odată coborâţi din tren nu aveau nicio idee ce vor face mai apoi. Conversaţia lor a fost auzită de o femeie îmbrăcată simplu, care călătorea cu ei; ea era soţia unui preot exilat la care se ducea în vizită. Uitându-se mai îndeaproape, ea a recunoscut în chipul părintelui Nicolae chipul unui preot. Ea i-a informat pe tovărăşii ei de călătorie că în Oboyan era o mănăstire secretă. Le-a dat adresa. Călătorii au mers acolo şi au sunat. Călugăriţa portăriţă le-a deschis uşa. Aflând că ei cereau adăpost pe timp de noapte, călugăriţa le-a declarat categoric că acest lucru era imposibil; ele însele se ascundeau şi, dacă ar fi început să le permită accesul celor din exterior, ar fi atras imediat atenţia asupra lor. „Oricum, spune-i egumenei despre noi”, a cerut părintele Nicolae. Egumena nu i-a lăsat să aştepte, ci a venit repede şi într-un mod prietenos i-a invitat să ia masa împreună cu maicile. Şi ce se întâmplase? În noaptea sosirii lor, Sfântul Serafim i-a apărut egumenei în vis şi i-a spus: „Serafim de Harkov vine la tine; primeşte-l”. Batiuşka a izbucnit în lacrimi şi a spus: „Eu sunt părintele Nicolae”. Dar, de fapt, el fusese călugărit în Solovki cu numele Serafim. El nu s-a aşteptat să se întoarcă în lume şi să mai trăiască mult, şi a primit tunderea în secret. Pe atunci, Ulyaşa nu ştia acest lucru, dar mai târziu, când locuiau în Oboyan, în timp ce părintele Nicolae slujea Liturghia, ea l-a auzit, când primea Sfânta Împărtăşanie, numindu-se pe sine *ieromonahul Serafim*. Nu a durat mult până ce au găsit un apartament în Oboyan. Părintele Nicolae nu ieşea niciodată în timpul zilei.

Părintele Nicolae Zagorovski şi nepotul său

Doar noaptea târziu ieşea afară, ca să respire aer curat. El slujea Liturghia în fiecare zi. Proscomidia, cu o pomenire nesfârşită a celor vii şi a celor adormiţi, dura două ore. Uneori, călugăriţele lui din Harkov veneau la dânsul noaptea şi astfel el povăţuia mănăstirea lor secretă.

Ulyaşa locuia în Oboyan în desăvârşită ascultare faţă de părintele Nicolae. Ea a fost tunsă în monahism de către el şi numită Magdalena. Ea a găsit de lucru într-un spital, ca infirmieră. Pe neaşteptate a venit un decret: toţi cei semi-analfabeţi erau obligaţi să treacă un examen conform programei de zece clase, sau altfel erau concediaţi. Părintele Nicolae a început să-i dea lecţii Ulyaşei. El a scris o compunere cu titlul „Dimineaţa în sat” şi i-a spus Ulyaşei să o ia cu sine la examen şi să o copieze când este anunţată tema. Tema care s-a dat a fost într-adevăr „Dimineaţa în sat”. Pentru examinarea orală, părintele Nicolae i-a recomandat Ulyaşei să înveţe pe de rost o anumită poezie. „Când vor întreba cine o ştie, să ridici mâna”. Şi, într-adevăr, au întrebat despre acea poezie şi Ulyaşa a fost singura care a ştiut-o pe de rost. Cu matematica a fost mai complicat, pentru că părintele Nicolae însuşi era foarte slab la matematică. El a deschis un manual de algebră şi a arătat o pagină pe care Ulyaşa trebuia să o memoreze. La examinare au întrebat exact despre acea pagină. Ulyaşa a trecut examenul pentru programa de zece clase şi din infirmieră a devenit asistentă.

Al Doilea Război Mondial a venit. Din spitalul din Oboyan un grup de personal medical a fost trimis pe front şi Ulyaşa făcea parte din el. Părintele Nicolae urma să rămână singur – bătrân, bolnav, nepotrivit pentru muncă, chinuit de închisori şi exiluri... Pe peronul gării s-a făcut aranjarea personalului medical. Toţi erau chemaţi după nume şi aşezaţi în tren. Ulyaşa nu a fost chemată. Trenul a plecat... Ulyaşa s-a întors acasă. Şi ce a văzut? Părintele Nicolae stătea la rugăciune. Cârpa pe care stătea era toată udă de lacrimi.

Oraşul Oboyan a fost luat de nemţi. Au fost puşi soldaţi în toate casele. Căsuţa în care stătea părintele Nicolae a fost de asemenea ocupată. I s-a propus să doarmă pe jos. Cu toate acestea, soldaţii nemţi au fost atât de impresionaţi de înfăţişarea acestui Bătrân, care rămânea în permanenţă la rugăciune, încât nu doar că nu i-au luat patul, ci îşi dădeau jos până şi papucii când intrau în camera lui, ca să nu îl deranjeze de la rugăciune.

Curând a fost dus la Harkov, într-o maşină de spital. Aici, părintele Nicolae săvârşea sfintele slujbe în casa lui cu un număr mare de oameni prezenţi. Războiul era pe sfârşite. Retragerea nemţilor a început. Părintele Nicolae se hotărâse să meargă în Vest, pentru că, după cum spunea, nu avea putere să-i înfrunte pe bolşevici din nou. Când a trecut graniţa

Crucea de piept a părintelui Nicolae

Maica Magdalena şi părintele Nicolae Masici cu un alt credincios din Uniunea Sovietică după al II-lea Război Mondial, aici cu Elena Konţevici, cea care a scris viaţa părintelui Nicolae Zagorovski din mărturia directă a maicii

patriei sale a plâns cu amar. Dar patria cerească îl aştepta deja. Firul vieţii sale a fost tăiat când a ajuns în Peremîşl. El a avut un atac cerebral. A fost internat în spital, unde a trăit mai multe zile. El a murit în ajunul praznicului Acoperământului Preasfintei Maici a lui Dumnezeu, pe 30 septembrie (13 octombrie) 1943.

Totul s-a întâmplat exact în felul în care îşi descrisese propria moarte într-o poezie scrisă cu douăzeci de ani înainte, în timp ce era în Petersburg, chiar la începutul Revoluţiei.

În această poezie sunt descrise ultimele zile calde ale toamnei timpurii. Flori nu mai sunt. Frunzele de toamnă cad pe pământ. Natura muribundă zâmbeşte stins şi împreună cu ea poetul sfânt însuşi îşi sfârşeşte zilele sale pământeşti. Exact aşa cum a descris, aşa s-au întâmplat lucrurile în fapt; exact un astfel de început de toamnă. Părintele Nicolae, care nu se distingea printr-o frumuseţe deosebită în viaţă, devenise mai mult decât frumos pe patul morţii. Chipul său purta pecetea unei alte lumi, a unei frumuseţi inexprimabile în cuvinte. Ca şi când s-ar fi deschis o uşă în doritul alt pământ, unde „dreptul străluceşte ca luminătorii".

(Când Sfântul Arhiepiscop Ioan Maximovici a fost informat, nu cu mult înainte de moartea sa, că se pregătea tipărirea biografiei părintelui Nicolae, el s-a bucurat mult şi a spus că, în timpul tinereţii sale în Harkov, el l-a cunoscut bine pe părintele Nicolae şi îl cinstea mult pe acest drept mărturisitor).

26. Episcopul Onufrie

UN SFÂNT DIN KOLIMA ŞI MAGADAN

Pomenit la 12 iunie (†1938)

Atunci mi s-a arătat Domnul din depărtare şi mi-a zis:
Cu iubire veşnică te-am iubit.
Ieremia 31: 3

Fără Mine nu puteţi face nimic.
Ioan 15: 5

La Dumnezeu însă toate sunt cu putinţă.
Matei 19: 26

În timp ce autorităţile sovietice căutau cu fanatism să dezrădăcineze creştinismul şi să instaleze în locul lui un vis nerealist şi utopic de fericire pământească – o idee condamnată de Părinţii Bisericii cu secole în urmă sub forma ereziei periculoase a hiliasmului (sau milenarismului) –, Dumnezeu a ridicat oameni care au fost capabili să aducă fericirea pe care comuniştii doar o promiteau. Acum, după 60 de ani de testare a obiectivelor mitice ale comunismului, cu rezultate atât de distructive şi negative, a devenit destul de clar pentru orice persoană cu bun simţ că a fost o greşeală, o ispită înşelătoare de la diavol, o *frumuseţe* (прелесть - *prelest*) satanică. De fapt, dacă a existat vreodată o îndoială în privinţa existenţei răului pe pământ, experimentul sovietic al comunismului a dovedit ştiinţific că răul există într-adevăr, nu ca teorie, ci ca o realitate vie. Adevărata fericire, pe de altă parte – starea de profundă fericire şi mulţumire liniştită din inima omului, precum şi din societatea sa şi din legile şi guvernul ei – nu este şi ea o realitate? Bucuria profundă şi atotcuprinzătoare care se odihneşte în sânul omului, producând bine în fiecare aspect al activităţii sale – este Hristos! Sfinţii lui Dumnezeu au găsit sursa acestei fericiri. Având picioarele bine înfipte în pământ, nelăsându-se pradă fanteziei nerăbdătoare, ei posedă în mod realist adevărata fericire. Aceasta se găseşte în lanţul neîntrerupt de sfinţenie care se trage din Însuşi Hristos şi a fost transmisă de la ucenicii Săi până la noi, cei de astăzi.

Chiar înainte de izbucnirea revoluţiei, Rusia a produs un întreg „nor de martori”, care căutau nu doar fericirea lor şi a celorlalţi prin îngrădirea protectoare a Sfintei Biserici Ortodoxe, ci au lucrat din greu la transfigurarea societăţii prin intermediul principiilor vieţii în Hristos. Un astfel de binefăcător al societăţii a fost episcopul Onufrie, care, dându-şi viaţa lui Hristos, a câştigat adevărata fericire încă din această viaţă şi a împărtăşit-o cu fraţii săi. Oamenii care l-au cunoscut şi au înregis-

trat pentru posteritate puţine informaţii preţioase despre el, toţi dau mărturie despre bucuria duhovnicească profundă pe care au trăit-o în apropierea lui – care era cu Hristos – şi aşteaptă răbdători acel dorit moment când porţile raiului se vor deschide şi îl vor privi din nou pe iubitul lor arhipăstor.

La cumpăna dintre secole, Rusia era plină de sfinte mănăstiri. Aproape în fiecare lună răsărea o nouă comunitate monahală, unele din ele chiar pline de adevăraţi asceţi râvnitori. Au început să apară un număr de reviste religioase de înalt nivel (*Strannik*, *Lectură de suflet folositoare, Lectură creştină*, *Conversaţie de suflet folositoare*, *Pelerinul rus*, *Monahul rus*, *Cârma* etc.). Pelerinajele la locurile sfinte şi la mănăstirile şi schiturile îndepărtare erau foarte populare. Într-un cuvânt, răspândirea idealului monahal era susţinută cu entuziasm de societatea care i-a adus ca jertfe lui Dumnezeu pe cei mai buni fii şi fiice ale sale. Şi aceste „jertfe" au îmbrăţişat cu entuziasm calea aleasă şi curând au produs o recoltă bogată de virtuţi plăcute lui Dumnezeu pentru întreaga Sfântă Rusie.

Literatura cu privire la bărbaţii şi femeile cu viaţă sfântă din acea vreme arată unirea intimă care exista între oameni şi Dumnezeul lor iubit, Iisus Hristos. Multe relatări din vieţile acestor plăcuţi ai lui Dumnezeu au fost publicate în multe părţi şi le-au inspirat tinerilor temători de Dumnezeu un ideal realist şi accesibil pentru care să se lupte. Un tânăr care a îmbrăţişat acest ideal devreme în viaţă a fost viitorul ascet sfânt, episcopul mucenic Onufrie.

II. TÂNĂRUL EPISCOP

Episcopul Onufrie s-a născut aproximativ cu zece ani înainte de cumpăna dintre secole. El a fost fiul lui Maxim Gagaliuk şi a primit la botez numele de Antonie. Evident, Dumnezeu l-a chemat la calea monahală relativ devreme, judecând după faptul că a devenit episcop curând după absolvirea Academiei Teologice din Petersburg. Nu cunoaştem mănăstirea în care a intrat mai întâi, dar, din amintirile episcopului Nectarie (de Seattle), putem presupune că era undeva în sudul Rusiei. Odată, într-o vizită la un enoriaş, i s-au oferit nişte struguri. Respingând oferta, el a povestit despre un incident din primii ani de mănăstire, care arată râvna sa ascetică. Mănăstirea era situată într-o podgorie şi, pentru a merge de la biserică la chilie, el trebuia să treacă printre rândurile de vie. Într-o duminică (sau într-o zi de sărbătoare) vara, după ce primise Sfânta Împărtăşanie la Liturghie, tânărul Onufrie se întorcea de la biserică la chilia sa într-o adâncă stare de pioşenie după primirea Sfintelor Taine. Abundenţa de struguri copţi şi înmiresmaţi i-a tras atenţia. S-a oprit. Era pace şi soare împrejur, o pace blândă i-a umplut inima. „Ce măreţe

Episcopul Onufrie

sunt toate cele create de Dumnezeu”, s-a gândit el. S-a gândit să rupă un ciorchine de struguri şi să mănânce. Dar, de vreme ce încă era mijlocul verii, nu era uşor să rupi ciorchinele. După ce a încercat în zadar să-l rupă cu mâinile sale, el s-a lăsat în jos, pentru a-l rupe cu dinţii. În acest moment, un gând i-a trecut prin minte: el, care tocmai se împărtăşise cu hrana cerească a scumpului Trup şi Sânge al Fiului lui Dumnezeu – Creatorul lumii şi al tuturor celor din ea –, îşi umilea demnitatea, ca un dobitoc necuvântător, muşcând cu gura sa ciorchinele. Pentru a ţine minte aceasta, el s-a hotărât să nu se mai atingă de struguri toată viaţa. Acest lucru l-a şi împlinit, imitându-l în acest fel pe Sfântul Sava cel Sfinţit, care, după ce în copilăria sa mâncase un măr furat, nu a mai mâncat niciodată mere.

În 1923, a fost hirotonit episcop şi a fost trimis în oraşul Krivoy Rog, în regiunea Cherson. Pe când era încă arhimandrit, el obişnuia să viziteze regiunea şi acum devenise primul ei episcop.

Este ţinut minte mai întâi ca tânăr, blând, cu păr lung şi blond, cu înfăţişare ascetică, nu foarte înalt, dar impunător şi rezervat. Mama lui a povestit mai târziu că „mâncarea lui obişnuită era o prescură, nişte cartofi fără sare şi o bucată de pâine” şi că îşi petrecea nopţile în rugăciune. Faţa îi era slabă, palidă, cu trăsături rafinate, ca sculptată în fildeş sau în ceară; într-adevăr, avea chipul unui sfânt.

Cuvântările lui erau impresionante, în special cele ţinute atunci când slujea Sfânta Liturghie. Deşi părea atât de coborât pe pământ, atât de accesibil, atât de apropiat de oameni, ca şi când ar fi fost o rudă apropiată, totuşi era întotdeauna un pic distant, înstrăinat de deşertăciunile vieţii – era un om nu din lumea aceasta. În acelaşi timp, el era plin de viaţă, ca şi când ar fi ştiut secretul fericirii profunde, elementare şi excepţional de puternice din punct de vedere emoţional. Oamenii îi simţeau imediat tăria duhovnicească, erau atraşi de căldura lui şi îl urmau în acea realitate din altă lume, unde îi conducea prin mijlocirea slujbelor bisericeşti, unde Dumnezeu este prezent în Sfintele Taine, prin istorisirile despre drepţii plăcuţi lui Dumnezeu care, mulţumită apropierii lor de Dumnezeu, au făcut fapte minunate în numele Lui, şi prin predicile sale înflăcărate, care îi întăreau pe credincioşi cu râvnă arzătoare de a-L urma pe Hristos pe Golgota. Propria sa credinţă, atât de evidentă în cuvintele şi faptele sale, acţiona ca o scânteie care îi aprindea pe credincioşi. Dar curând părea că a sosit timpul ca toată sfinţenia dobândită de Sfânta Rusie să fie pusă la încercare din cauza nelegiuirii crescânde şi a nebuniei luptătorilor împotriva lui Dumnezeu.

Catedrala episcopului Onufrie era Biserica Sfântul Nicolae, care mai târziu, în 1930, a fost distrusă, aşa cum fusese distrusă Biserica Înălţării în 1928. Biserica Acoperământului a rămas în picioare, dar a fost transformată în hambar. Relativ scurta perioadă a episcopatului Vlădicăi

Onufrie în Krivoy Rig a fost o veritabilă biruinţă a ortodoxiei. Oameni de toate vârstele umpleau până la refuz biserica în care slujea el. Veneau din satele învecinate şi participau la lungile slujbe. Mulţi oameni tineri şi-au uitat feluritele distracţii, precum filmele şi dansurile, şi sub influenţa sa au continuat să fie aproape de Biserică în ciuda propagandei atee a Komsomolului (Liga tineretului comunist).

În vara anului 1924, episcopul Onufrie a fost arestat. Când a venit vestea despre plecarea sa, credincioşii din oraş s-au grăbit la calea ferată. Trenul a plecat încet din gară. Vlădica Onufrie stătea la fereastra cu gratii şi îi binecuvânta pe oameni. Ce s-a întâmplat apoi este imposibil de descris: cu mare mâhnire, oamenii au căzut în genunchi cu respect înaintea iubitului lor arhipăstor. Lacrimile şi strigătele puternice ale tuturor au creat un mare suspin, care a cuprins turma rămasă orfană până când, în cele din urmă, trenul a dispărut din vedere.

În anul următor, episcopul Onufrie a fost numit la Elizabetgrad, conducător al eparhiei Odessa. În 1927 el a fost arestat din nou şi exilat în Krasnoyarsk. Apoi a slujit în catedrala din Kursk. Era un acuzator înflăcărat al renovaţionismului în regiunea Odessa. Trebuie reţinut faptul că frumoasa catedrală din Odessa, care în cele din urmă a fost demolată, fusese închisă de comunişti aproximativ în acea perioadă. După obişnuitul proces umilitor de scoatere a crucilor etc., uşile au fost blocate cu scânduri şi pentru mult timp a rămas în această stare. O studentă de la universitate, care locuia în apropiere, sa observat că uneori, în toiul nopţii, o lumină licărea în interior. Ea a cercetat şi a aflat că sataniştii îşi făceau groaznica lor „liturghie neagră”. Curajoasele sale cercetări ulterioare au dovedit că sovieticii comunişti, în timp ce propagau deschis minciunile ateismului, în realitate erau anti-teişti şi satanişti practicanţi (aşa cum s-a făcut public după venirea nemţilor). Acest lucru este evident şi în ura lor faţă de biserici, icoane, cruci, veşminte preoţeşti şi monahale – faţă de tot ceea ce le aminteşte de Dumnezeul pe care îl urăsc.

III. LUPTĂTOR ÎMPOTRIVA RENOVAŢIONISMULUI

Mama episcopului Nectarie de Seattle a fost fiica duhovnicească a stareţului Nectarie de la Optina, cu a cărui binecuvântare a fost tunsă monahie mai târziu. Deşi forţele anti-creştine operau deja cu putere în timpul anilor 1920, încă era posibil, deşi cu mare dificultate, să se menţină legătura cu sfinţii de la Optina. Ea se afla permanent în legătură cu ei în timp ce locuia în Harkov în acea perioadă. Fiul ei Oleg (viitorul episcop Nectarie), care era atunci paracliser, îşi aminteşte următoarele:

„Episcopul Onufrie a ajuns în Harkov în 1924, în toiul luptei dintre ortodocşi şi Biserica Vie, şi imediat s-a dovedit a fi un adevărat stâlp al

ortodoxiei. Prima impresie despre el era a unui om din altă lume. Era înalt, foarte slab şi palid, ca şi când ar fi avut tuberculoză. Era un mare nevoitor; acest lucru putea fi văzut în fiecare gest al său, precum şi în marea sa concentrare, în stăpânirea de sine şi în rugăciunea neîncetată. Când intra în altar, simpla sa prezenţă evoca o linişte profundă chiar şi printre cei mai gălăgioşi oameni. Era ca şi când ar fi intrat un sfânt. În timpul sfintelor slujbe, nimic altceva nu mai conta pentru el în afară de rugăciune. De multe ori am avut ocazia de a-l ajuta în altar. El slujea cu nemăsurată evlavie. Cu adevărat, el stătea înaintea lui Dumnezeu în timpul slujirii Sfintei Liturghii, cu totul absorbit de rugăciune. În timpul slujbelor, el cerea linişte desăvârşită din partea oamenilor. Odată, în timp ce stătea în scaunul său de episcop în timpul Sfintei Liturghii, biserica fiind plină de oameni, o femeie nebună a urlat tare de mai multe ori „Vlădica Onufrie", strigăt care a făcut ecou în biserică. Oamenii au început imediat să o împingă afară din biserică în timp ce ea continua să strige încet „V-l-ă-d-i-c-a O-n-u-f-r-i-e". El a avut o asemenea stăpânire de sine, încât nici nu a clipit şi a continuat să stea în poziţia de drepţi înaintea lui Dumnezeu Însuşi. El slujea ca şi când ar fi fost din altă lume; uneori ni se părea că ar fi fost prezent doar trupul său.

El nu a stat mai mult de doi sau trei ani în Harkov, dar în acel timp toţi au ajuns să-l iubească şi să-l respecte foarte mult. Mama mea era sub călăuzirea duhovnicească a stareţului Nectarie de la Optina. Dar, de vreme ce Optina era foarte departe de Harkov şi vremurile erau atât de rele, au apărut multe întrebări pe care nu i le putea pune stareţului Nectarie. Ea s-a îndreptat spre episcopul Onufrie şi astfel el a început să ne viziteze acasă destul de des. El, de asemenea, avea mare respect pentru Sfântul Stareţ Nectarie de la Optina şi la întrebările sale a primit multe răspunsuri aduse de la stareţ de către mama mea, din vizitele ei acolo. Din nefericire, eram prea tânăr pentru a înţelege şi pentru a ţine minte totul.

Nu departe de Harkov era Mănăstirea Sfântul Nicolae; a fost închisă de către comunişti şi toate călugăriţele au fost nevoite să plece. Egumena a închiriat mai multe case în Harkov, unde călugăriţele locuiau şi ţineau rânduiala veche a vieţii monahale. Episcopul Onufrie s-a retras şi el acolo. El mergea la trapeză, ţinea cuvântări şi, în general, era o prezenţă tonică în acele vremuri groaznice de persecuţie.

Sovieticii au folosit Biserica Vie ca pe o armă de-a lor, în întreaga Rusie sudică rămânând doar două mici biserici cu adevărat ortodoxe; restul au fost fie distruse, închise sau supuse sacrilegiului, fie au fost predate Bisericii Vii. Astfel, mica biserică de la periferia Harkovului nu era doar plină de cinstitori ortodocşi, dar la un moment dat avea 24 de preoţi şi 12 episcopi care slujeau regulat, în acelaşi timp. Bineînţeles, aceşti clerici proveneau din biserici închise sau erau transferaţi dintr-un

loc într-altul. Astfel, ei nu aveau nici casă, şi episcopul de Harkov, Constantin, le oferea găzduire. Scaunul episcopal al episcopului Onufrie se afla de fapt la Elizabetgrad şi domiciliul său în Harkov era doar temporar.

Următorul incident îl arată pe episcopul Onufrie ca păstor iubitor şi care respecta cu stricteţe ortodoxia autentică. Odată a venit la dânsul un preot de la o biserică îndepărtată; căindu-se pentru faptul de a fi slujit împreună cu clerici ai Bisericii Vii, el l-a implorat pe episcopul Onufrie să-l primească din nou în sânul ortodoxiei. La aceasta, episcopul Onufrie a răspuns că era dincolo de puterile sale şi l-a sfătuit să meargă la Moscova şi să îl vadă pe Patriarhul Tihon (ceea ce plasează incidentul înainte de moartea patriarhului, la 25 martie 1925); dar, între timp, a chemat-o pe egumenă şi i-a poruncit să-l primească pe bietul preot flămând cu cea mai mare iubire, să-l invite la trapeză, să-l aşeze la căldură şi să-i ofere toate cele necesare pentru călătoria la Moscova. Dar el însuşi nu va fi la trapeză, ca să nu petreacă în niciun fel împreună cu un cleric al Bisericii Vii."

O fiică duhovnicească a părintelui Onufrie, care a păstrat pentru noi unul dintre portretele lui şi o poezie frumoasă dedicată lui, îşi aminteşte de el în modul următor:

„În anii în care episcopul Onufrie era în Harkov, el a luat parte la o anumită întâlnire anti-religioasă la teatrul de operă din strada Rymarsk. Episcopul Onufrie, răspunzând unui orator ateu, l-a întrebat: «Hristos a fost vândut pentru 30 de arginţi; tu pentru câţi L-ai vândut?» Această întrebare a provocat astfel de strigăte încât întâlnirea a fost întreruptă şi oamenilor li s-a spus să plece. Chestiunea despre adevăratul motiv al ateismului fusese adusă în discuţie!

Când episcopul Onufrie a fost întemniţat în închisoarea Harkov, autorităţile sovietice au plătit un criminal beat ca să-l omoare. Criminalul a spart peretele închisorii şi, cu un topor în mână, s-a repezit la episcop. «Ce vrei?», l-a întrebat episcopul. «Să te omor.» «Ce ţi-am făcut? Ei bine, omoară-mă.» Dar simpla vedere a sfântului a mişcat atât de mult conştiinţa criminalului împietrit, încât a fost impresionat până la lacrimi. Criminalul şi-a aruncat toporul şi a rămas aşezat la picioarele episcopului, plângând, în timp ce episcopul îi vorbea despre Hristos. Aceasta a fost imaginea pe care au văzut-o gardienii când au intrat. Şi astfel, criminalul a fost închis în aceeaşi celulă cu episcopul."

Episcopul Onufrie peste ani

COPIII MORŢI ÎN INCENDIUL DIN HARKOV

Când episcopul Onufrie se afla în Harkov, a fost un incendiu în noua şcoală de gramatică Baturin de pe strada Maskalov. Mama a trei copii care mergeau la acea şcoală a relatat următoarele:

În ajunul Buneivestiri, 25 martie, administraţia ateistă a prezentat în mod deliberat o seară de filme anti-religioase, la care s-au servit gustări. Toţi copiii de la şcoală au fost invitaţi, precum şi copiii preşcolari. În timpul prezentării filmului, care era îndreptat împotriva Maicii lui Dumnezeu, s-a auzit un strigăt: „Foc! Copii, salvaţi-vă vieţile!" Întreaga cabină de proiecţii era în flăcări. S-a stârnit o panică teribilă; nimeni nu era stăpân pe situaţie. Scările de lemn erau deja cuprinse de flăcări şi, în teroare şi disperare, copiii au început să sară de la ferestre de la etajul patru. Pe stradă, sub ferestre, s-a strâns un morman de trupuri ale copiilor. Primii căzuţi erau toţi morţi, dar copiii femeii au rămas în viaţă, deoarece au căzut peste ceilalţi copii. Aleea îngustă Baturinsk era plină de cadavre şi mulţimea cuprinsă de panică împiedica pompierii să acţioneze. Această mamă, când a alergat la şcoală, a văzut-o pe fiica ei cea mare ţinând un cearşaf, împreună cu un alt copil, pe care săreau de sus copiii. Mama înfricoşată s-a uitat cu nerăbdare după cei doi copii ai săi mai mici în tumultul de oameni şi trupuri, şi curând a găsit papucii fetei sale celei mai mici, Lucia. Când a scos-o de acolo, plină toată de sânge şi de funingine, a văzut că era în viaţă, la fel cum era şi fiul ei cel mai mare, Victor. Dumnezeu îi salvase. În două zile a avut loc înmormântarea comună a victimelor incendiului, bineînţeles, fără participarea clericilor. De-a lungul străzii Maskalov, erau deschise aproape toate uşile caselor şi, când procesiunea funerară a început să se deplaseze, două, trei sau patru sicriaşe ieşeau pe fiecare uşă şi se alăturau procesiunii. Se spune că mulţi părinţi care şi-au pierdut copiii în incendiu au suferit căderi nervoase. În legătură cu zvonurile care circulau în Harkov cu privire la cauzele acestei catastrofe, şeful NKVD a publicat un articol în care avertiza că cei care răspândeau veşti false urmau să fie anchetaţi. Numărul total al copiilor care au pierit în acest incendiu nu a fost niciodată dat publicităţii în mod oficial. Aceşti pătimitori nevinovaţi au fost victime ale nenorocirii comuniste şi sângele lor, precum cel al lui Abel şi al pruncilor din Betleem, strigă la cer.

IV. PĂSTORUL CU DARUL ÎNAINTE-VEDERII

Pe 12 octombrie 1926, episcopul Onufrie a fost arestat din nou. De această dată el a fost exilat în Oskolul Vechi unde, deşi era sub supraveghere, avea oarecare libertate. Despre faima sa de om sfânt ne-a relatat o femeie care acum locuieşte în New Jersey, Maria Mostiko.

Oskolul Vechi este un vechi oraş de ţară, aflat în vârful unui mic deal, care mai demult era remarcat pentru bisericile sale frumoase. Aceste biserici au fost toate distruse de bolşevici. Nimic nu se construise în locul lor şi în unele locuri se găseau ruinele vechilor ziduri care ameninţau să se prăbuşească peste oamenii care treceau pe acolo fără băgare de seamă. Oraşul era înconjurat de mici cartiere şi cătune, iar cele mai multe din biserici au fost închise sau erau folosite ca hambare.

Iniţial, autorităţile l-au exilat pe episcopul Onufrie în Oskolul Vechi, un oraş de provincie insignifiant, pentru a-i limita influenţa printre oameni. Înainte de aceasta fusese sub arest şi locuia în exil.

„La sfârşitul anilor 1920, eu locuiam împreună cu părinţii mei lângă oraşul Oskolul Vechi, în provincia Kursk. Noi obişnuiam adesea să mergem în acest oraş pentru a o vizita pe sora mea mai mare, care a studiat acolo până în 1929. Vizavi de casa în care locuia sora mea eu aveam o prietenă. În timpul uneia dintre vizitele noastre, prietena mea, aflând că am sosit, a venit în fugă la sora mea şi a început să mă roage să merg cu ea la Biserica Sfântul Nicolae, spunând că în acea zi slujea un ierarh sfânt, episcopul Onufrie. Am ajuns la biserică şi am fost imediat uimită de înfăţişarea episcopului – era slab, înalt, cu o faţă palidă, aproape transparentă şi semăna foarte mult cu Hristos aşa cum este înfăţişat în icoane. El slujea liniştit, fără să se grăbească. Biserica era plină de oameni, care se rugau cu mare concentrare. Dar ceea ce m-a uimit cel mai mult dintre toate acestea a fost aceasta: când, după sfârşitul Liturghiei, am venit împreună cu alţii la episcop pentru a primi binecuvântarea lui, el m-a chemat pe nume, fără să mă fi văzut vreodată înainte.

În ziua următoare, am fost martora unei mari minuni: când episcopul a ridicat potirul în timpul sfinţirii Sfintelor Daruri, dintr-odată un copil a urlat tare. S-a dovedit că acest copil, ţinut în braţe de mama sa care stătea în faţa altarului, a văzut prin sfintele uşi că episcopul era cu totul în flăcări şi atunci a strigat, lipindu-se de mama sa: „Mamă, uite! Preotul va lua foc – este cu totul foc!” Copilul nu s-a putut linişti pentru multă vreme, repetând aceleaşi cuvinte în ciuda asigurărilor mamei sale că nu era niciun foc. Toată lumea din biserică a auzit ţipetele copilului, dar nu a văzut flăcările. Când, după terminarea liturghiei, mama s-a apropiat de episcop pentru a primi binecuvântarea lui, ea i-a spus episcopului ce se întâmplase, dar episcopul, în smerenia lui, a spus că nu a fost decât imaginaţia copilului.

Ceva mai târziu, la sfârşitul anilor 1930, o femeie evlavioasă, care participa în permanenţă la slujbele bisericeşti zilnice, ne-a spus, mie şi soacrei mele, despre o vindecare minunată pe care o primise prin mijlocirea episcopului Onufrie. Această femeie suferea de o eczemă care nu doar că îi cauza durere şi mâncărime pe întreg corpul, ci o obliga şi să

trăiască absolut izolat, deoarece era extrem de contagioasă. Două călugăriţe care o vizitaseră s-au molipsit şi ele de această eczemă. Niciun tratament medical nu îi aducea nicio ameliorare. Într-o astfel de stare ea nu-şi permitea să-l viziteze pe episcopul Onufrie, temându-se să nu îl infecteze pe vlădica; dar, auzind despre vindecările care aveau loc prin rugăciunile lui, ea a avut în cele din urmă curajul să-i scrie o scrisoare – ca unui sfânt. Într-o zi a îngenunchiat înaintea icoanei Sfintei Treimi care se afla într-un colţ deasupra patului ei şi pentru mult timp ea s-a rugat cu lacrimi lui Dumnezeu, chemându-l în rugăciune şi pe episcop, ca pe un om bineplăcut lui Dumnezeu, ca să-i împlinească vindecarea. Obosind din cauza îngenunchierii la rugăciune, ea s-a întins pe pat şi a adormit. Într-un vis scurt a văzut că episcopul era lângă ea şi împreună cu ea se ruga înaintea icoanei; apoi el a luat icoana de pe perete, a binecuvântat-o cu ea de trei ori, a agăţat icoana înapoi la locul ei şi a dispărut. Atunci ea s-a trezit. Ea a văzut că icoana şi toate celelalte au rămas ca mai înainte, dar a simţit imediat că era vindecată desăvârşit de boala ei; nu mai simţea nicio mâncărime, cicatricele dispăruseră, şi ea era complet sănătoasă. În acelaşi timp fuseseră tămăduite şi cele două călugăriţe surori care luaseră eczema. Ea s-a spălat şi imediat a alergat la episcop ca să-i mulţumească pentru vindecarea minunată. După această minune ea mergea la templul lui Dumnezeu în fiecare zi şi nu lipsea niciodată de la slujbe."

Iată şi alte cazuri care dau mărturie despre înainte-vederea episcopului Onufrie.

1. O fată care mergea adesea la biserică şi care iubea foarte mult slujbele bisericeşti pe care le ţinea episcopul Onufrie avea un logodnic care locuia foarte departe. Periodic, el venea să locuiască în Oskolul Vechi; poate că era un student care făcea anumite cursuri acolo. El o cunoscuse pe această fată, se îndrăgostiseră şi tânărul bărbat îi promisese că se va întoarce şi o va lua de soţie. Episcopul îl aprecia pe tânărul logodnic şi i-a spus fetei că, pentru ca el să se întoarcă şi pentru ca ei să fie fericiţi în viaţa de familie, era necesar ca ea să continue să meargă la biserică, să citească acasă în fiecare zi Sfânta Evanghelie şi să primească Sfintele Taine în fiecare duminică cu credinţă. Cu trei zile înainte de ziua sosirii logodnicului, fata s-a îmbolnăvit; episcopul i-a dat Sfintele Taine şi a murit în pace. Mama fetei plângea şi îl acuza pe episcop că nu le avertizase despre tragedia care se apropia, dar episcopul i-a răspuns că dacă i-ar fi spus tinerei fete, sănătoase şi înfloritoare, că va muri în curând, ea ar fi căzut în deznădejde şi ar fi fost lipsită de împărăţia cerurilor. De vreme ce petrecuse acea perioadă mergând la biserică, mărturisindu-se şi primind Sfânta Împărtăşanie, ea a fost logodită cu Însuşi Mirele ceresc, care a luat-o la El.

2. În biserica din satul Yamski slujea un preot bătrân, părintele Ioan, care era împovărat de prigonirea Bisericii – cu închiderea bisericilor şi arestul clericilor. Pentru a-l consola, vlădica i-a spus că va sluji în acea biserică până la moarte. Batiuşka a crezut cuvintele episcopului străvăzător şi toţi enoriaşii erau bucuroşi de aceasta. Cu toate acestea, curând părintele Ioan a fost arestat împreună cu alţi preoţi; unii din ei au fost împuşcaţi, iar ceilalţi, împreună cu părintele Ioan, au fost urcaţi într-un tren şi trimişi în exil. Preotul bătrân era cu totul epuizat din cauza călătoriei, şi după negrăita milă a lui Dumnezeu, administraţia a considerat că el era un caz fără speranţă şi l-au scos afară din tren, spunând: „Să-l lăsăm să moară; de ce ar trebui să transportăm un cadavru?”. S-a întâmplat să treacă pe acolo câţiva ţărani dintr-un sat vecin şi, recunoscându-l ca preot din cauza înfăţişării sale, şi descoperind că mai era încă în viaţă, au avut grijă de el, spunând că Domnul le trimisese pe îngerul Său. Părintele Ioan şi-a revenit, s-a întors în sătucul său Yamski şi a continuat să slujească în biserica lui până la venirea armatei germane. Când a venit vestea că părintele Ioan murise în Yamski, oamenii care fuseseră sceptici atunci când părintele Ioan fusese arestat şi exilat s-au convins de autentica înainte-vedere a episcopului Onufrie.

3. Când am locuit în Oskolul Vechi, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, obişnuiam adesea să vizitez o femeie care avea o vacă şi ne vindea lapte. Odată când am venit la ea ca de obicei pentru lapte, am auzit gemetele fratelui ei bolnav, ale cărui picioare se înnegriseră până la genunchi şi îi cauzau dureri teribile. Am fost uimit să o aud pe această femeie ţipând şi blestemându-l pe fratele ei suferind. Acest frate avusese înainte propriul său apartament, dar îl pierduse şi nu îl acceptau în spital, deoarece spitalele erau pline de oameni răniţi. Am început să îi vorbesc femeii, amintindu-i că nu este creştineşte să se poarte cu fratele ei bolnav în modul acela. Dar ea a continuat să se poarte urât cu el şi l-a ameninţat că îl aruncă în stradă ca pe un câine, de vreme ce era vrednic de suferinţe şi mai mari. Explicându-mi această atitudine, care după toate aparenţele era crudă, ea mi-a spus următoarea poveste înfricoşătoare despre fratele ei. El a fost comunist şi a lucrat pe post de călău pentru NKVD. El era bine plătit şi se bucura de un apartament minunat. Munca sa consta în împuşcarea preoţilor şi a altor oameni condamnaţi. El chiar se lăuda că primea 50 ruble în plus pentru fiecare gât. (Sovieticii aveau obiceiul de a-i forţa pe oamenii condamnaţi să se întoarcă cu spatele la călău, care îi împuşca în spatele gâtului.) Acest frate spera să îl omoare pe episcopul Onufrie, pentru care aştepta să primească 100 de ruble, dar episcopul profeţise: „El nu va vedea moartea mea – eu voi muri în exil – dar el va fi pedepsit în mod înfricoşător pentru faptele lui rele”. Şi astfel au fost împlinite cuvintele lui.

4. Am văzut adesea un preot care renunţase la demnitatea preoţească şi devenise ateu, pentru a le fi pe plac bolşevicilor. El chiar obişnuia să aducă blasfemii lui Dumnezeu şi îl calomnia pe episcopul Onufrie. Vlădica a profeţit că acesta va avea o moarte groaznică dacă nu avea să se căiască. Şi ce s-a întâmplat? El a căzut de pe şirul de trepte dintre paliere de la etajul al doilea. Pentru propaganda sa atee i s-a plătit o pensie bună. Curând după acest incident, el a căzut din acelaşi loc, pentru a doua oară, şi a murit, lăsând în urmă o soţie şi trei copii mici.

5. Odată, Vlădica Onufrie călătorea foarte încet din cauza unei mulţimi care se îngrămădea în jurul vagonului. Un student ateu, auzind multe despre episcop, a dorit să vină mai aproape de vagon ca să se uite puţin la dânsul. El a fost foarte surprins să vadă că episcopul, observându-l în mijlocul mulţimii, i-a făcut semn cu dragoste să vină şi i-a dat binecuvântarea lui Dumnezeu. Mai târziu, acest student a ajuns să creadă în Dumnezeu şi şi-a dorit să primească demnitatea de preot. El a fost atunci arestat, exilat şi împuşcat, după cum i-au informat pe părinţi prietenii săi la întoarcerea lor din exil.

6. În cartierul Streleţki din oraşul Oskolul Vechi, se găsea o biserică în cinstea icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului din Kazan, pe care bolşevicii plănuiau să o folosească pe post de grânar. Enoriaşii s-au rugat fervent şi au cerut rugăciunile episcopului Onufrie ca biserica lor să fie salvată de la pângărire. Ei au ascuns icoana făcătoare de minuni şi cu teamă aşteptau ceea ce urma să vină asupra lor. Episcopul s-a rugat şi le-a spus enoriaşilor să nu se tânguiască, pentru că biserica nu avea să fie folosită ca grânar. Şi, într-adevăr, când şefii sovietici au venit să inspecteze biserica, ei au ridicat o parte din scândurile podelei şi li s-a părut că sub podea erau milioane de viermi, în timp ce în acelaşi timp enoriaşii care erau prezenţi acolo nu vedeau niciun vierme. Oficialii sovietici au întocmit un raport despre starea nepotrivită a bisericii pentru a fi folosită ca grânar – în acest fel biserica a fost păstrată, deşi a fost închisă. Biserica a rămas închisă şi nefolosită până la venirea nemţilor, după care a fost imediat deschisă şi s-au ţinut în ea slujbele bisericeşti.

La fel de remarcabilă este şi următoarea minune, care a fost semnalată de martori. Şefii erau uimiţi de numărul enorm de oameni care participau la slujbele Vlădicăi Onufrie în Oskolul Vechi, şi au hotărât să-l cheme la biroul lor, ca să-i interzică să-şi desfăşoare activitatea misionară pe o scară atât de largă. Când episcopul Onufrie a intrat în biroul lor, el a fost uimit să vadă că aceşti şefi sovietici, ca şi când ar fi fost mişcaţi de curent electric, au sărit de pe scaunele lor, scoţându-şi pălăriile. După plecarea episcopului, au început să-şi facă reproşuri unii altora, întrebându-se de ce fiecare din ei a sărit în picioare, scoţându-şi pălăria. S-au înţeles între ei ca, la următoarea vizită a episcopului, să rămână liniştiţi, cu pălăriile pe cap. Cu toate acestea, nu s-a ales nimic de hotărâ-

rea lor: când episcopului Onufrie i s-a ordonat din nou să se prezinte la birou, s-a întâmplat acelaşi lucru. Episcopul, fiind văzător cu duhul, le-a spus să-şi ridice pălăriile de jos şi să rămână aşezaţi. Ei au replicat emoţionaţi: „Nu, domnule, noi putem sta un pic în picioare şi dumneavoastră vă puteţi aşeza, să vă odihniţi puţin şi apoi să vă duceţi acasă; când vom avea din nou nevoie de dumneavoastră, vă vom chema”.

Vlădica Onufrie a venit în Oskolul Vechi cu mama sa vârstnică. Acolo vlădica se afla sub observaţia NKVD şi îi era interzis să meargă acasă la enoriaşii săi, chiar şi la cei bolnavi, ceea ce îi cauza mare întristare. Convingându-se că era imposibil să fie ascunsă lumina sub obroc, chiar şi într-o zonă rurală de provincie, şi că oamenii veneau de departe ca să îl vadă pe păstorul lor iubit, autoritatea atee l-a arestat din nou pe vlădica şi l-a exilat. Mama sa a murit curând după exilarea sa din Oskolul Vechi.

Enoriaşii iubitori au început să-i trimită pachete la închisori, aşa cum mai înainte i le aduseseră la apartament. Vlădica împărţea totul nevoiaşilor şi exilaţilor care erau împreună cu el în lagărul de concentrare. Deţinuţii îl iubeau foarte mult pe vlădica şi întotdeauna încercau să îndeplinească pentru el cele mai grele munci. Episcopul a fost exilat în total de doisprezece ori.

În cele din urmă, pachetele care îi erau trimise au început să fie returnate de către sistemul poştal, de unde se putea deduce că episcopul nu mai era printre cei vii de pe pământ, ci că era acum în locaşurile cereşti, împreună cu restul noilor mucenici ai Rusiei care au suferit din partea comuniştilor luptători împotriva lui Dumnezeu.

V. DRUMUL SPRE KOLYMA

Şi astfel, la 9 noiembrie, 1929, episcopul Onufrie a fost din nou arestat şi s-a comunicat că a fost trimis în Urali. În anii „colectivizării” sovietice barbare şi ai exilării celor mai buni cultivatori de grâu ai Rusiei în lagărele de concentrare, clerul a fost şi el lichidat sistematic. Mitropolitul de Odessa, Anatolie (Grisiuk), care îl pomenea întotdeauna pe Mitropolitul Petru în calitate de întâistătător al Bisericii, era arestat în acea perioadă; sora sa, soţia viitorului Mitropolit Alexei de Vilna (de asemenea ucis de spionii sovietici), a murit din cauza şocului în momentul când l-au arestat. Au urmat aresturile episcopilor vicari: Partenie Brianskikh şi Onufrie, care fusese liber – bineînţeles pentru scurtă vreme. De la sfârşitul lui 1934 şi până la cel de-al Doilea Război Mondial, sudul Odessei şi Chersonul nu au avut nici păstori şi nici biserici, în ciuda infamei trădări serghianiste. Episcopul Onufrie a fost trimis în teribilul lagăr de concentrare din estul Siberiei, cunoscut ca magistrala Baikal-Amur.

A fost nevoie de nouă luni pentru a ajunge în oraşul Chita, în Siberia centrală. Deţinuţii au fost îmbarcaţi în vagoane de marfă, ca vitele, sub escortă armată. La fiecare popas se făcea o percheziţie amănunţită pe acoperişuri şi sub vagoane, pentru descoperirea eventualilor evadaţi. Deţinuţii care au murit în timpul acestei părţi a călătoriei au fost aruncaţi de pe poduri în râuri sau au fost azvârliţi din tren în pădure. În Chita toţi deţinuţii au fost riguros cercetaţi, verificaţi după liste de mai multe ori pe zi, percheziţionaţi şi forţaţi să meargă la baia lagărului, unde li se tundea părul şi erau bărbieriţi; clericii nu erau o excepţie: un gardian le ţinea mâinile la spate, un al doilea le ţinea capul şi al treilea le bărbierea părul.

În a treia zi, toţi deţinuţii au fost aliniaţi şi forţaţi să meargă în pas de marş până la port, unde au post puşi într-o barjă şi duşi mai întâi pe râul Şilka şi apoi pe râul Amur la Blagoveşcensk. Acolo s-au oprit peste noapte şi a doua zi s-a verificat prezenţa din nou, s-a făcut percheziţia, inspecţia sanitară şi repartizarea deţinuţilor. Bineînţeles, ca întotdeauna, comisia i-a găsit considerat pe toţi apţi de muncă. În aceeaşi zi au fost forţaţi să meargă la periferia oraşului într-un alt lagăr, în şiruri lungi de peste o mie de oameni. Ei erau „armata de lucru”, după cum obişnuiau şefii sovietici să-şi numească victimele. În timp ce treceam de râul Bugunda, ei au văzut într-un loc înalt şi pitoresc, înconjurat de pădure, fosta Mănăstire a Adormirii Maicii Domnului (ridicată în 1905); pe vârful bisericii, în loc de cruce, atârna un steag roşu cu însemnele cabalistice ale ciocanului şi ale secerii. În acest lagăr se găseau deja mai multe mii de deţinuţi. Noii deţinuţi au fost mutaţi în barăci făcute din scânduri pline de găuri; erau împrejmuiţi cu obişnuitul gard de sârmă ghimpată şi de turnuri de veghe în care stăteau paznici cu arme automate. Dimineaţa, după o „supă” apoasă de linte, ei au fost duşi dincolo de turnurile de veghe, în zona de muncă, pentru a săpa pământul. Unora dintre diviziile de lucru li se dădeau lopeţi, altora târnăcoape sau căruţe pentru a transporta murdăria. Unii deţinuţi se aflau acolo de ani, cărând mizerie pe distanţe de kilometri, înainte şi înapoi.

În acest lagăr îngrămădit se găseau deja mai mulţi episcopi, unii în vârstă de peste şaizeci de ani. În afară de episcopul Onufrie, se mai aflau episcopul Antonie Romanovski, Iosif Orekhov şi Varsanufie Luzin. Nici unul dintre aceştia nu îşi ascunsese demnitatea clericală; ei le dădeau sfaturi celorlalţi deţinuţi şi îi ajutau oricum se putea. Aici, în zilele de lucru şi uneori şi nopţile, episcopii îşi aminteau de cuvintele spuse de Hristos Sfântului Petru: *Adevărat, adevărat zic ţie: când erai mai tânăr, te încingeai singur şi umblai unde voiai; dar, când vei îmbătrâni, vei întinde mâinile tale şi altul te va încinge şi te va duce unde nu voieşti* (Ioan 21: 18).

Orice slujbă bisericească era, bineînţeles, strict interzisă, dar noi avem indicii despre cum se proceda totuşi, în tradiţia catacombelor: se săvârşeau înmormântări, se botezau oameni, se hirotoneau preoţi şi chiar episcopi (acest lucru era posibil când mai mulţi episcopi erau împreună). Ca regulă, toţi deţinuţii erau în mod constant mutaţi dintr-un lagăr într-altul, astfel încât ierarhii trebuiau să facă hirotoniile repede înainte de a fi trimişi mai la nord, în groaznica regiune Kolyma şi în lagărele arctice ale morţii.

Kolyma este o regiune muntoasă de-a lungul râului Kolyma, afluenţii săi extinzându-se de la Oceanul Arctic până în sud, la Marea Ohoţk – la Magadan. Această zonă a devenit importantă la începutul anilor 1930 ca viitor loc pentru producţia de aur la scară largă, dar a fost cunoscută de pe la jumătatea anilor 1930 în întreaga lume drept locul unui mare sistem de lagăre de muncă, unde liderii statului sovietic erau responsabili pentru atrocităţi de nedescris. Magadan, portul principal din această zonă, este locul unui mare lagăr de detenţie tranzitoriu şi este folosit adesea pentru a se face legătura cu întreaga parte de nord a Siberiei, cu vastul său spaţiu de lagăre ale morţii presărate în interiorul muntos. În aceste lagăre ale morţii, „duşmanii poporului” munceau ca vitele necuvântătoare, la temperaturi sub zero grade, murind de frig, de foame şi de oboseală – de obicei la scurt timp după sosirea lor, din cauza lipsei de mâncare, de haine şi de adăpost adecvat. Deşi scopul iniţial al acestor lagăre a fost extragerea aurului, folosind ca muncitori deţinuţii din închisori, în câţiva ani au devenit locuri pentru exterminarea milioanelor de oameni a căror singură crimă era că aveau idei contrare regimului ateu. După ce erau căraţi ca vitele prin Siberia şi îmbarcaţi mai multe mii o dată din Vladivostok spre Magadan sau spre porturi la Marea Arctică, deţinuţii erau trimişi în diferite locuri din interior, unde erau forţaţi să muncească până ce cădeau aproape morţi. Singurii care au avut vreodată şansa supravieţuirii erau criminalii de rând, care erau uneori îndeajuns de puternici pentru a îndura condiţiile aspre. Când deveneau inutili din punct de vedere fizic, „contra-revoluţionarii” erau pur şi simplu exterminaţi – câteva sute în fiecare zi. De la sfârşitul anilor 1930 până la sfârşitul anilor 1950, Kolyma a fost probabil cel mai neîndurător lagăr de concentrare din întreaga lume, comparabil cu lagărele Tamnikov şi Solovki din anii ’20 şi cu lagărele de la canalul Marea Baltică – Marea Albă din anii ’30; în fiecare dintre acestea au pierit anual milioane de oameni, ca rezultat al unui mod de viaţă conceput să submineze însăşi existenţa sufletului uman. Kolyma este un simbol al realizărilor sovietice, fructul hiliasmului, o pregustare a împărăţiei lui Antihrist pe pământ.

VI. UN MIEL DUS LA JUNGHIERE

Pentru a ajunge la Kolyma, deţinuţii au fost îmbarcaţi pe vaporul „Sahalin” şi au călătorit de-a lungul râului Amur la Nikolaevsk. De acolo, în vapoare americane (aduse din Statele Unite în schimbul aurului obţinut din munca sclavilor de la Kolyma), deţinuţii au traversat Marea Ohoţk spre pământul Magadan. Poposind în Ohoţk, deţinuţii sclavi au fost duşi pe jos kilometri întregi, sub escortă bine înarmată, prin taigaua deasă, pe malurile râului Kolyma. În pădure chiar şi ziua, dar mai ales noaptea, nori de ţânţari agresivi care înţeapă îi transformau pe oamenii neprotejaţi, epuizaţi şi cu totul pierduţi, în umbre zdrenţăroase, însângerate, desfigurate şi mişcându-se cu greu. Fiecare îşi folosea ultimele puteri pentru a nu se prăbuşi, pentru că altfel paznicii îl „înţepau”, adică, îl trăgeau pe nefericit în boschete şi îi înfigeau în stomac un ţăruş ascuţit, astfel încât să nu scape. Era bine cunoscut faptul că un gardian nu era responsabil de uciderea unui deţinut, dar pentru unul evadat îşi risca propriul cap.

Pentru a confirma astfel de acţiuni inumane, să ne amintim memoriile deţinuţilor din Solovki şi de la canalul Marea Baltică – Marea Albă. Pe vremea când torţionarii Dzerjinski şi Bahrman erau responsabili de Solovki, erau acolo un preot exilat cu numele de Uspenski şi fiul său. Fiul a obţinut în curând slujba de gardian. El escorta grupuri de deţinuţi de la un lagăr la altul; se pare că prin cruzimea sa a câştigat încrederea NKVD-ului. Într-o iarnă, în timpul unui viscol, el a trebuit să escorteze un grup de deţinuţi printre care se afla şi propriul său tată. Deja bătrân şi bolnav, tatăl nu putea merge bine prin zăpada mare; el se împiedica adesea şi cădea şi se părea că încetineşte defilarea. Atunci, fiul depravat i-a ordonat tatălui său să se dea într-o parte în boscheţi şi l-a împuşcat. Împuşcăturile au făcut ecou prin pădure şi prin viscolul de la Solovki, alături de cântecul vânturilor nordice, îmbrăcând în veşminte albe de zăpadă pe noul preot mucenic. În primăvara următoare a fost descoperit nestricat trupul protopopului (cu un glonte în spatele gâtului). Erau sfintele moaşte ale unui sfânt. Dar fiul Uspenski, făcând o astfel grozăvie, a fost recompensat de şefii NKVD cu o promovare şi s-a bucurat de o încrederea lor temporară. Pentru următorii ani el a fost şeful lagărului Dealul Ursului şi al tuturor lagărelor de concentrare de dincolo de Lacul Onega, până când a fost împuşcat în timpul epurării Ejov. În vremea sa, un alt nemernic fără milă era asistentul său în regiunea Poveneţki a canalului Mării Albe, un fost credincios de rit vechi, Ikonnikov.

Supravieţuitorii sinistrei expediţii au ajuns în cele din urmă la râu. Pe ţărm erau mai multe barăci fantomatice şi un doc ruinat pentru vapoare. Aici, toţi deţinuţii au fost îmbarcaţi într-o barjă şi într-un vapor relativ mic, „Cucul”, cu care au plecat şi au călătorit în josul râului de-a

lungul malurilor lui aurii şi prin păduri virgine, aducând o nouă recoltă de sclavi în minele de aur unde se aflau deja zeci de mii dintre ei, condamnaţi la o moarte prematură; mişunau ca furnicile, neştiind nici de zile de iarnă şi nici de nopţi de vară, extrăgând, chiar cu propria respiraţie, aur pentru idolatria sovietică atee.

Lagărul de concentrare Kolyma din teritoriul Magadan era un aşezământ la fel ca toate lagărele sovietice: cu gardurile de sârmă ghimpată, cu turnurile cu gardieni pururea vigilenţi, cu apelurile de seară, mâncarea slabă şi condiţiile de muncă inumane... Singura diferenţă era că de la Kolyma nu aveai unde să fugi şi nimeni nu se lăsa pradă animalelor sălbatice. Zilele de odihnă erau adesea transformate în zile de muncă în onoarea unor realizări sovietice sau în cinstea unuia dintre mulţii tirani ca Lenin sau Stalin. De obicei, la începutul lui septembrie navigaţia se oprea şi îmbarcările noilor muncitori sclavi erau amânate până în primăvară. Oamenii care mureau în timpul iernii erau înlocuiţi în vară cu noi „duşmani ai poporului” şi astfel se continua an după an. Aceasta era atmosfera în care episcopul Onufrie avea să-şi încheie călătoria sa pământească.

Un martor, arhiepiscopul Atanasie Saharov, scria: „De neuitat au fost mai ales vremurile de cea mai cruntă deznădejde, când plângeam după raiul pierdut – posibilitatea de a săvârşi sfintele slujbe ale lui Dumnezeu. Vine Vinerea Mare şi noi suntem în pădure, scufundându-ne în noroiul cu muşchi, fiind oricând în primejdia de a cădea într-o aşa numită «gaură de lup» acoperită cu zăpadă; oricine cădea în ele era pierdut instantaneu. Într-o astfel de atmosferă ne mărturiseam unii altora, ne descopeream unul altuia secretele, cele mai sfinte gânduri...”

Mulţi credincioşi, recunoscând în cel cu care lucrau împreună un preot sau un episcop şi ştiind bine că viitorul nu mai purta nicio speranţă de revenire la viaţa din lume, le cereau acestor episcopi să-i tundă călugări; în acest fel ei îşi acceptau soarta ca pe o ascultare monahală. Aceşti călugări secreţi umpleau golurile în rândurile luptătorilor duhovniceşti văzuţi, combătând prin puritatea suferinţelor şi patimilor mântuitoare forţele rele ale duşmanului mântuirii noastre. Cunoaştem câţiva care au fost călugăriţi în acest mod şi ştim că mărturia lor este adevărată. Acolo au întâlnit sfinţi adevăraţi. Cine poate înţelege viziunile dulci care li se revelau acestor miei nevinovaţi ai lui Hristos pe când erau (şi încă sunt şi astăzi) duşi spre junghiere? Cine poate spune ce preţ se plăteşte astăzi pentru păstrarea ortodoxiei în mijlocul acestei generaţii stricate? Într-adevăr prin rugăciunile şi prin jertfele lor încă mai dăinuie lumea.

Aici a fost ştearsă ultima urmă a existenţei pământeşti a episcopului Onufrie. Sfinţenia sa, fără îndoială, i-a dus pe mulţi în rai. În 1938 au ajuns zvonuri la turma sa îndepărtată din sudul Rusiei europene des-

pre faptul că fusese împuşcat în timp ce încerca să evadeze, dar acest zvon era nefondat. Aproape nimeni nu se mai întorcea din Kolyma.

Este de înţeles de ce comuniştii găseau necesar să chinuiască şi să distrugă un astfel de om bun: răul dispreţuieşte binele şi lumina, deoarece acestea Îl reflectă pe Dumnezeu. Cei care cred cu adevărat în comunism ca filosofie idealistă, bineînţeles, nu pot explica de ce, pentru a aduce omului fericirea pe pământ, era necesar să fie chinuit şi distrus un astfel de exemplu de bunătate şi virtute ca episcopul Onufrie. Dar putem înţelege aceasta pe baza învăţăturii patristice ortodoxe despre orbirea duhovnicească: comuniştii cauzează astfel de suferinţe deoarece conştiinţa lor este impură şi murdară; ei sunt într-o stare de înşelare şi visele lor măreţe de îmbunătăţire umană sunt doar un miraj care ascunde intenţia ucigaşă, de fapt, a sistemului lor.

Fie ca exemplul celor care, precum episcopul Onufrie, au suferit şi au câştigat biruinţa asupra slugilor lui Antihrist, să ne salveze de la această groaznică înşelare! Amin.

27. Preotul mucenic Ilie
ŞI MATUŞKA SA, EVGHENIA CETVERUKHIN

Pomenit la 16 februarie (†1934)

Când omul, pe deplin şi cu adevărat (adică iubindu-L, considerându-L singurul adevăr în viaţă), trece de partea acestui Adevăr veşnic sau, dimpotrivă, se întoarce deplin de la El, el nu mai trăieşte şi este obligat să moară. El a trecut prin tot ceea ce poate să ofere viaţa aceasta şi a ajuns la maturitate pentru viitor.

Sfântul Gherman, Noul Mucenic

Viaţa părintelui Ilie este strâns legată de dreapta sa soţie dată lui de Dumnezeu, care i-a împărtăşit pe deplin suferinţele şi bucuriile. Evghenia era o fată foarte evlavioasă, care îşi dorise să devină călugăriţă, dar, la sfatul stareţului Varnava de la schitul Gheţimani, a început să-şi caute un mire evlavios. Părinţii lui Ilie îşi puseseră mari speranţe în el, de vreme ce era un student strălucit la universitate, dar, după ce a cunoscut-o pe Evghenia, cei doi au început să citească cărţi duhovniceşti cu seriozitate; el a renunţat la universitate şi la o carieră ispititoare şi a intrat la Seminarul Sfântul Serghie de la Lavra Sfânta Treime.

Familia Evgheniei trăia în ascultare faţă de sfinţii stareţi. Mama sa cunoştea mulţi stareţi şi mergea adesea să-i vadă. Văzând aceasta, Ilie Nikolaevici şi-a dorit de asemenea să aibă un stareţ care să-i călăuzească. Evghenia l-a sfătuit să meargă la Schitul Gheţimani, la stareţul Varnava. În ziua următoare tânărul seminarist a mers la stareţ. Stareţul l-a primit cu bunătate, l-a aşezat, a adus un samovar de undeva şi a început să-i dea să bea ceai; tot timpul a spus, mângâindu-l pe cap: „Tu eşti mucenicul meu. Tu eşti mărturisitorul meu”. Apoi i-a dat mai multe cuvinte de învăţătură şi l-a lăsat să plece. Seminaristul fericit s-a întors la casa de oaspeţi. În sfârşit, avea un călăuzitor duhovnicesc căruia putea să-i încredinţeze întreaga sa viaţă. Seara s-a dus la biserică şi cu uimire a auzit că îl pomeneau pe răposatul de curând ieromonah Varnava! Fapt ce a fost cu adevărat o uimire şi o mâhnire când a aflat că, la numai câteva ore după ce plecase de la el, stareţul Varnava murise. Supărat, s-a întors acasă.

Dar Domnul nu a lăsat neîmplinită cererea sinceră a sufletului său credincios. După o vreme, colegii săi de seminar s-au oferit să îl ducă la Sihăstria Zosima, care nu era departe de Lavra Sfintei Treimi, ca să-l vadă pe stareţul Alexei Sihastrul (cel care avea mai târziu să tragă sorţii

pentru alegerea Patriarhului Tihon). Ilie a acceptat cu bucurie. Stareţul i-a primit călduros şi curând a devenit îndrumătorul duhovnicesc al lui Ilie şi al logodnicei sale. Când i-a văzut prima dată împreună, el a strigat: „Ce înalt este el, cât de mică este ea!” Şi într-adevăr, Ilie era foarte puternic şi înalt, un adevărat cavaler, în timp ce Evghenia era o fată mică şi fragilă. Cu binecuvântarea stareţului Alexei se întâlneau de două ori pe lună în casa Evgheniei şi de două ori pe lună îi scria o scrisoare, pe care mama Evgheniei o citea înainte întotdeauna; şi astfel au trecut mai mulţi ani. Ilie a terminat seminarul cu succes şi a început să studieze la Academia teologică.

În acel moment, Evghenia avea 25 de ani, vârstă care pe atunci nu era considerată tânără. Pe atunci era o lege nouă, după care studenţii de la Academie se puteau căsători. Un anumit stareţ din Moscova, faţă de care familia Evgheniei trăia în ascultare, a încercat să grăbească nunta lor. Ilie l-a ascultat pe stareţ şi a mers la părinţii Evgheniei. Dar aici a întâmpinat o piedică neaşteptată: tatăl Evgheniei a refuzat categoric să i-o dea pe Evghenia în căsătorie, de vreme ce nu avea mijloace să o susţină. Ilie s-a enervat şi a plecat, trântind uşa după el. Mama Evgheniei, cu toate acestea, l-a convins să-l întrebe pe tatăl ei din nou. Şi el a trebuit să repete mereu că aveau să fie capabili să trăiască prin propriile mijloace, deşi de fapt toţi banii lor erau o mică sumă pe care Evghenia o câştigase dând lecţii de muzică, pe care cu binecuvântarea mamei ei o punea deoparte pentru zestrea ei. În cele din urmă, tatăl a fost de acord. Ei au făcut nunta în linişte şi modest şi imediat au plecat în luna de miere la Sihăstria Zosima, pentru a se pregăti lângă cu iubitul lor stareţ pentru primirea Sfintei Împărtăşanii.

Familia Evgheniei avea mare evlavie pentru părintele Alexei. Una din rudele sale, care mai târziu a devenit călugăr, mergea adesea la Sihăstria Zosima şi mereu avea acelaşi vis. Părea să fie o zi de sărbătoare; întemeietorul mănăstirii, ascetul Zosima, stătea în mijlocul uşilor împărăteşti şi îi miruia pe toţi cei care veneau; după miruire, în veşmintele lor strălucitor de albe, ei intrau direct prin uşile împărăteşti. Acest vis, în special pentru faptul că se repeta atât de des şi pentru faptul că şi femeile intrau în altar, era foarte tulburător pentru tânărul bărbat. În cele din urmă, când a avut visul pentru a şasea oară, el a mers la părintele Alexei. Stareţul nu i-a explicat sensul visului, ci a întrebat doar dacă erau mulţi oameni. „Erau mulţi, batiuşka, o întreagă mulţime”. „Ei bine, slavă lui Dumnezeu, slavă lui Dumnezeu”, a repetat cu bucurie stareţul.

Tânăra pereche căsătorită a petrecut aproape o lună la mănăstire. Apoi s-au întors la Moscova şi au închiriat un apartament în Serghiev Posad, lângă Mănăstirea Sfântul Serghie. Ei trăiau în sărăcie extremă, dar, exact cum îi promiseseră tatălui Evgheniei, trăiau din proprii lor bani. Matiuşka observa adesea că în întreaga lor viaţă nu fuseseră datori

nimănui cu niciun ban, şi au trăit atât de modest încât Evghenia îşi permitea să pună în sobă doar şase lemne de foc pe zi pentru a încălzi apartamentul în care nu era niciodată prea cald.

Când s-a născut primul lor copil, ei au trimis imediat o telegramă surorii Evgheniei. Când a venit, ea le-a spus că ştiuse despre naşterea copilului înainte ca telegrama să fi ajuns la destinaţie. „Dar, cum?”, au întrebat ei. „Sfântul Serafim mi-a apărut într-un vis şi mi-a spus: «Mergi şi îi felicită. Li s-a născut un fiu şi numele lui este Serghie».” Şi, într-adevăr, ei i-au pus primului lor fiu numele Serghie şi celui de-al doilea fiu Serafim.

Părintele Ilie a terminat Academia înainte de izbucnirea Revoluţiei. După ce a fost hirotonit, el a slujit pentru o perioadă scurtă de timp într-o biserică sărăcăcioasă şi apoi a fost transferat la Biserica Sfântul Nicolae în districtul Tolmacev din Moscova, unde a slujit până la arestul său, în 1932.

Părintele Ilie era un preot înflăcărat. El nu scurta niciodată slujbele. El citea cu voce tare stihirile care trebuiau cântate şi adesea citea canoanele. Matuşka mergea la biserică în fiecare zi şi dirija corul. În acea perioadă tristă de după izbucnirea Revoluţiei, Biserica Sfântul Nicolae din districtul Tolmacev era o sursă de lumină duhovnicească pentru mulţi credincioşi. O enoriaşă a părintelui Ilie îşi aminteşte: „Oh, biserica noastră din Tolmacev, strălucind de curăţie! Dar, era atât de frig, încât îţi îngheţau picioarele de podea!” Totuşi, în orice circumstanţe, matuşka nu-şi pierdea nădejdea în Dumnezeu.

Astfel, odată, de ziua Sfântului Nicolae, matuşka s-a întors de la biserică şi, băgându-şi mâna în buzunar, a descoperit că este gol; în această zi îi adunau de obicei pe enoriaşi acasă la ei pentru o masă modestă. Matuşka s-a întors repede la biserică şi l-a întrebat pe batiuşka dacă avea ceva bani. Cu o privire vinovată i-a dat doar câteva copeici. Nu se putea face nimic şi matuşka s-a dus acasă; pe drum s-a gândit cât de bine ar fi dacă ar avea măcar două ruble. Ar cumpăra nişte mazăre, puţin ulei şi altceva şi ar fi destul. Cu astfel de gânduri s-a dus acasă.

Era o zi călduţă de primăvară şi în faţa porticului lor erau bălţi imense. Pe picioare avea doar cârpe înfăşurate, de vreme ce era imposibil să ai papuci în acele vremuri; cu aceste încălţări a început să sară printre bălţi. Deodată a observat nişte ruble înfăşurate cu grijă, care ca două mici bărci pluteau pe apă. Ea le-a scos şi a început să-i întrebe pe trecători dacă nu pierduseră două ruble; dar toţi au spus că nu. Atunci matuşka, mulţumindu-I lui Dumnezeu şi repetându-şi iar: „Căutaţi mai întâi Împărăţia lui Dumnezeu şi toate celelalte se vor adăuga vouă”, a început să pregătească o masă frugală.

Altă dată, matuşka şi batiuşka plecau la Sihăstria Zosima. Pe atunci, mănăstirea nu mai era capabilă să-i hrănească pe cei care veneau,

de vreme ce abia era suficientă mâncare pentru a-şi hrăni propriii călugări. Dar chiar în această zi ei nu mai aveau niciun ban. Totuşi, matuşka nu şi-a schimbat hotărârea de a merge, ci a mers la un citeţ bătrân să-l întrebe dacă putea să aibă grijă de copii în lipsa lor. Pe drum ea a repetat: „Aruncă grija ta spre Domnul şi El te va hrăni". Acesta era un lucru care o caracteriza pe matuşka; cuvintele Scripturii, care pentru majoritatea oamenilor erau simple cuvinte din cărţi care sunt învăţate mecanic, pentru ea erau vii şi reale. Venind acasă, ea a dat pe neaşteptate peste un obiect mare, împachetat într-un sac de lână. Matuşka, temându-se să nu fie un cadavru, a dat să fugă; dar apoi a văzut că obiectul era prea mic şi s-a forţat să se întoarcă. Gândindu-se că probabil era un copil care fusese abandonat, ea s-a uitat în sac şi literalmente a îngheţat pe loc; era plin cu tot felul de mâncăruri – carne, ulei, pâine şi, într-un cuvânt, tot ceea ce aveau nevoie pentru călătorie. Probabil cineva de la ţară venise să le vândă în oraş, dar, temându-se de poliţie, aruncase sacul în drum.

Bineînţeles, nu toate se sfârşeau atât de bine pentru matuşka. Totuşi, ea nu îşi pierdea niciodată prezenţa de spirit. Odată a venit o femeie necunoscută la ea şi s-a oferit să-i vândă o plasă întreagă cu alimente pentru o sumă destul de mică; cu greutate a strâns ban cu ban şi i-a dat suma femeii, care a dus-o pe matuşka la gară unde, după spusele femeii, se aflau alimentele. Când au ajuns la gară, femeia i-a spus matiuşkăi să o aştepte, ca să se ducă în chioşcul gării după alimente. Matuşka a aşteptat timp de mai multe ore înainte de a se duce ea însăşi la chioşc, doar pentru a vedea că uşa era bine închisă şi că nu era nimeni acolo. I-a fost greu să se întoarcă acasă, unde batiuşka şi copiii o aşteptau flămânzi cu nerăbdare. Pe drum, matuşka s-a gândit cum ar trebui să se roage pentru astfel de oameni; până la urmă, ei ne ajută la mântuire – pe când, cu siguranţă, în acelaşi timp îşi distrug propriile suflete. Intrând în cameră şi întâlnind privirile uimite ale familiei, matuşka a spus: „Sculaţi-vă copii, să ne rugăm; slavă lui Dumnezeu pentru toate! Ne-au furat!"

Dar toate aceste pierderi erau nesemnificative în comparaţie cu durerea pe care a suferit-o matuşka atunci când fiul ei cel mai mic, Vania, a murit. El se juca împreună cu nişte copii mai mari şi a răcit şi de vreme ce matuşka nu putea să aibă grijă mereu de el (ea cânta în fiecare zi la biserică), răceala s-a transformat în meningită. Tot atunci, matuşka şi-a rupt mâna. Toate s-au îngrămădit peste ea dintr-odată: boala fatală a fiului ei, mâna sa ruptă, foamea; dar cu toate acestea a reuşit în fiecare zi să fie la slujbele bisericii. Suferinţele lui Vania erau atât de insuportabile, încât el însuşi a spus: „Este adevărat, mamă, că şi eu sunt un mucenic?" El a murit în aceeaşi zi ca şi stareţul Alexei. Părintele Ilie, la predica de la înmormântarea sa, a remarcat faptul că în acea zi murise un copilaş după ce suferise mai mult decât un adult, deşi nu păcătuise atât de mult. Călugăriţa care slujea în altar a venit la matuşka şi i-a spus:

„Dragă matuşka, vă felicit – aveţi deja un fiu în rai!”. Spre sfârşitul vieţii sale, matuşka a uitat de Vania. Ea spunea: „Am avut cinci copii”. Şi apoi, cu un zâmbet vinovat, ea adăuga: „Nu îmi amintesc toate câte au fost în viaţa mea; Domnul a luat de la mine partea cea mai grea”.

II

Părintele Ilie ducea o viaţă ascetică. Doar două săptămâni pe an şi le petrecea cu familia la ţară, unde copiii se odihneau, în timp ce biserica era reparată şi curăţată. În general, el slujea în fiecare zi, fără să omită sau să scurteze ceva din slujbe. Seara, după sfintele slujbe, aveau loc convorbiri duhovniceşti.

Matuşka avea grijă în fiecare zi ca batiuşka să reuşească să mănânce înainte de miezul nopţii. El venea acasă în fiecare zi după ora 11:00. Dimineaţa batiuşka încă mai dormea când deja unele fiice duhovniceşti alergau să vadă dacă nu s-a sculat (majoritatea parohiei era compusă din oameni tineri). Matuşka nu murmura niciodată în aceste momente şi spunea doar: „O anumită roabă a lui Dumnezeu a venit; ea nu este foarte fericită”. Şi apoi această roabă a lui Dumnezeu era chemată la strană pentru o conversaţie. Mai târziu, episcopul Ioan i-a spus matiuşkăi (ea a mers la biserica lui după moartea părintelui Ilie): „Batiuşka al tău era idealul meu şi tu ai fost ajutorul său de încredere în toate”.

În acele vremuri grele de foamete, ei au fost în stare să păstreze frumuseţea şi splendoarea bisericii şi bogăţia veşmintelor de cult. Cât de mândri erau de batiuşka lor când slujea în veşminte splendide şi frumoase, sau când le citea şi le explica scrierile Sfinţilor Părinţi. Odată, după o predică deosebit de reuşită despre Sfântul Ioan Hrisostom, batiuşka a trecut pe lângă strană şi matuşka i-a spus încet: „Înălţimea gândului smerit nouă ne-ai arătat” (din troparul sfântului).

Era anul 1932. Peste tot erau percheziţii, arestări şi exilări. Mai mulţi enoriaşi ai bisericii au fost arestaţi împreună cu multe dintre rudele lor. Batiuşka a fost chemat la NKVD şi i-au promis că dacă ar renunţa la preoţie nu va păţi nimic.

Nişte prieteni de-ai săi încercau să obţină pentru el un post bun, ca expert de artă la Galeriile Tretiakov. Neştiind ce să facă, batiuşka a venit acasă şi matuşka l-a întărit în lupta de mărturisire.

Curând a fost ziua de nume a părintelui Ilie şi au venit câţiva oaspeţi. Din anumite motive, batiuşka prinsese viaţă şi era foarte fericit şi glumea. Abia seara târziu au plecat oaspeţii; în câteva minute o enoriaşă s-a întors şi i-a şoptit matiuşkăi că poliţia o urmărea cu mare grijă. Matuşka i-a mulţumit fetei şi a ieşit afară. Un grup de trei bărbaţi a venit la ea şi a întrebat unde locuia familia Cetverukin. Matuşka a arătat casa şi le-a dat numărul unui apartament, în timp ce ea însăşi a fugit repede a-

casă. „Batiuşka, au venit după tine!”, a spus ea, intrând în cameră. Batiuşka şi-a pus epitrahilul stareţului Alexei şi a citit rugăciunea de dinaintea începerii unui lucru bun. El nu a reuşit să termine ultimele cuvinte, când s-a auzit o ciocănitură puternică în uşă. Matuşka i-a întâmpinat cu o plecăciune adâncă: „Intraţi.” Ei se grăbeau şi au întrebat, mai degrabă confuzi: „Nu tu eşti cea care ne-ai arătat calea?” „Da.” „Ei bine, pregătiţi-vă”. Bărbaţii au fost amabili şi le-au permis să îşi ia la revedere unul de la altul. În timp ce matuşka aduna repede cele necesare, ei au făcut o percheziţie superficială. Spre ieşire, unul din ei a spus: „Ei bine, matuşka, poţi dormi liniştită; nu te vom mai deranja”.

„Cum să pot dormi liniştită acum?”, a răspuns matuşka. Întreaga noapte a petrecut-o în rugăciuni şi în lacrimi, dar spre dimineaţă, totuşi, a aţipit. Şi atunci a văzut o Doamnă extraordinar de slăvită, care i-a spus: „Nu te teme. Nu îi vor face nimic lui batiuşka al tău în închisoare. Eu voi mijloci pentru el”.

„Chiar ai autoritate în închisoare?”, a întrebat matuşka uimită. „Am autoritate pretutindeni. Nu te teme; nu îi vor face nimic în închisoare; dar să te rogi lui Adrian şi Nataliei”. Şi, cu aceste cuvinte, minunata Doamnă a dispărut. Matuşka s-a trezit uimită în privinţa motivului pentru care Maica Domnului (ea a înţeles că era chiar Preacurata Fecioară cea care venise la ea) îi poruncise să se roage lui Adrian şi Nataliei. Când a citit viaţa lor (26 august) şi a descoperit că Adrian a fost un mucenic şi Natalia suferise din milă faţă de el şi îl întărise, i-a devenit clar de ce Preasfânta Născătoare de Dumnezeu îi ceruse să se roage la aceşti sfinţi.

După arestul lui batiuşka, noi nenorociri au venit peste matuşka. Ei au fost daţi afară din apartament, şi pentru un timp au umblat dintr-un loc în altul, până când au fost găzduiţi de o anumită familie. Copiii au fost daţi afară de la şcoală; biblioteca lor imensă a fost furată. Dar cea mai mare pierdere a fost moartea singurei lor fiice. Maşenka era ultimul copil din familie. Când matuşka era însărcinată cu ea a mers la stareţul Alexei, care era încă în viaţă pe atunci. El a întâmpinat-o cu întrebarea: „Cine este acolo?” „Păcătoasa Evghenia” a răspuns ea. „Eşti singură?” „Nu. Batiuşka. Suntem doi”. Mergând sus să ia binecuvântarea lui, ea a întrebat: „Batiuşka, ce voi avea?”. „O fiică, doar că va trebui să-i coşi veşmânt de nuntă”. Matuşka a fost surprinsă: „Bineînţeles că dacă este fată trebuie să i se coasă veşmânt de nuntă”. Şi abia după moartea Maşenkăi ea a înţeles cuvintele stareţului – că fiica ei devenise mireasa lui Hristos.

Fiica a murit de o simplă boală de copii; organismul ei slab (nu avea decât cinci ani) nu a putut să lupte cu foamea, cu frigul şi cu boala în acelaşi timp. În astfel de circumstanţe (în acea perioadă murise, de asemenea, şi mama Evgheniei) ea a fost întărită, după cum ea însăşi a spus,

doar de un singur lucru: rugăciunea Sfântului Ioan Hrisostom, pe care o repeta fără încetare – „Slavă lui Dumnezeu pentru toate”.

III

Din cauza tuturor acestor nenorociri, abia după doi ani matuşka a putut să meargă la soţul ei, care se afla atunci în exil în districtul Râul Krasnaia Vişera. Era dificil de ajuns în acest sat nordic izolat în timpul sezonului noroios din primăvară, dar, în cele din urmă, ea a ajuns la destinaţie. Ea a adus o Evanghelie şi o sticluţă cu agheasmă pentru părintele Ilie. Evanghelia i-a fost luată imediat, dar ei erau interesaţi de sticlă. „Ce este asta?” „Pentru voi este apă simplă, dar pentru mine este sfântă. Este medicamentul meu”, a răspuns matuşka. Şi i s-a permis să i-o dea părintelui Ilie.

Batiuşka, după cum a observat imediat matuşka Evghenia, se schimbase înfricoşător. El nu a binecuvântat-o, ci dimpotrivă a spus: „Aici eu nu mai lucrez ca preot”. El arăta ca şi când ar fi fost torturat, ca şi când ar fi fost răvăşit. Această întâlnire a durat mult timp şi batiuşka a putut să-i spună totul.

În închisoarea unde fusese adus după arest, a fost pus într-o celulă specială. Camera mică era complet plină, şi la prima vedere părea să nu mai fie niciun loc liber. Batiuşka nu ştia ce să facă, dar cineva l-a strigat: „Târăşte-te sub pat!” Acest lucru nu era atât de uşor pentru batiuşka, care era atât de înalt; dar, în cele din urmă, a reuşit să se bage sub paturi şi să se întindă pe podeaua murdară, plină de scuipat.

Era imposibil să adormi în astfel de circumstanţe şi strigătele şi înjurăturile din cameră nu ar fi permis acest lucru oricum. Batiuşka şi-a amintit de fiii săi duhovniceşti şi cum îl respectaseră şi a izbucnit în lacrimi. El a relatat şi cum a fost dus la Krasnaia Vişera peste zăpada îngheţată. Stratul subţire de gheaţă s-a rupt imediat sub picioarele sale şi deţinuţii la fiecare pas cădeau până la brâu în zăpadă. Un bărbat care mergea lângă batiuşka a spus: „Iubeam pădurea, dar acum o urăsc”, şi şi-a scuturat pumnul către pădure. Uzi până la os, neavând ce să mănânce sau să bea toată ziua, ei au fost siliţi să meargă pentru noapte într-un bordei. Oamenii epuizaţi s-au prăbuşit imediat pe podea şi au adormit ca nişte morţi.

Dar părintele Ilie nu a adormit. În noaptea adâncă un geamăt a izbucnit din străfundul inimii sale: „O, Doamne, de ce m-ai părăsit? Te-am slujit cu credinţă; Ţi-am dat toată viaţa Ţie. Câte acatiste şi canoane am citit; cu câtă înflăcărare am slujit în biserică. De ce m-ai părăsit şi sufăr astfel? O, Maică a lui Dumnezeu, o, Sfinte Ierarhe Nicolae, o Sfinte Părinte Serafim, toţi sfinţii lui Dumnezeu! După toate rugăciunile mele către voi, de ce sunt atât de chinuit?”

Întreaga noapte a strigat astfel către Dumnezeu. Apoi, dintr-odată, o vizită dumnezeiască, ca un foc, a atins sufletul pătimitorului cu o mângâiere nepământească şi lumina credinţei i-a luminat tainic inima şi a început să ardă cu o iubire de negrăit şi desăvârşită faţă de Hristos, în cuvinte despre care Sfântul Pavel spune că „nu se cuvine omului să le rostească” (II Cor. 12: 4). Când a venit dimineaţa, el era un om nou, născut din nou, ca şi când ar fi fost „botezat cu foc”. După această noapte, el nu a mai putut să trăiască o viaţă obişnuită. El i-a spus matiuşkăi: „Să nu crezi că dacă aş ieşi de aici aş mai sluji ca înainte. Lumea veche este dusă pentru totdeauna, şi nu mai este întoarcere”. Lumea cu care fusese obişnuit dispăruse pentru el pentru totdeauna, pentru că o străvedere a lumii de dincolo i se dăduse prin mijlocirea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, aşa cum îi promisese Ea matiuşkăi, noua Sfântă Natalia. Prin urmare, îi mai rămânea fie să cedeze şi să devină un cetăţean-sclav sovietic obişnuit, sau să moară desăvârşit pentru lume. Verticalitatea caracterului său nu îi permitea, în condiţiile opresiunii ateiste, să poarte „jugul preoţiei”. El a înţeles aceasta şi a ales moartea ca unire cu Dătătorul de viaţă – Hristos Domnul nostru!

La despărţire, batiuşka Ilie i-a spus matiuşkăi sale: „Tu ştii cum am ajuns să ard intens cu iubire pentru Hristos. Aici am ajuns să înţeleg că nu este nimic mai bun, nimic mai minunat decât El. Aş muri pentru El!” Ei şi-au luat la revedere şi din nou matuşka a pornit lunga şi dificila călătorie spre casă. Când a ajuns, o telegramă o aştepta. Avusese loc un incendiu în clubul lagărului şi părintele Ilie arsese împreună cu alţi unsprezece bărbaţi. Cât de potrivit – însuşi numele Ilie înseamnă „înflăcărat”!

După moartea lui Batiuşka, matuşka a fost mult timp bolnavă, dar după aceea a început scrierea memoriilor sale. În acest moment, ea a avut un vis: i-a apărut, ca şi când ar fi fost în viaţă, părintele Petru Lagov (un preot care fusese împuşcat cu mai mulţi ani în urmă). El i-a spus: „Dragă matuşka, ar trebui să te rogi la Sfântul Serghie, la Sfântul Serafim şi la preotul mucenic Pamfil. Să ne rugăm împreună: «Sfinte părinte Serghie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi! Sfinte părinte Serafim, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi! Sfinte preot mucenic Pamfil, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!»”. Trezindu-se, s-a gândit că familia sa îi cinstise întotdeauna pe Sfântul Serghie şi pe Sfântul Serafim şi îşi numiseră cei doi fii după aceşti sfinţi; dar nici nu auzise de preotul mucenicul Pamfil. Venind la biserică şi deschizând Mineiul, ea a descoperit că tocmai în acea zi era pomenirea preotului mucenic Pamfil (16 februarie). După ce a citit viaţa acestui sfânt, ea a descoperit că Sfântul Pamfil a fost un preot foarte educat, care avea o bibliotecă

imensă şi murise împreună cu alţi unsprezece mucenici, dintre care unii fuseseră arşi de vii într-un foc.

IV

Restul vieţii matiuşkăi nu a fost uşor. Ea era singură, fără soţ, cu un copil în braţe; dar, cu toate acestea, ca şi mai înainte, în fiecare zi cânta şi dirija corul. După moartea părintelui Ilie, matuşka s-a dus să cânte în Biserica Sfântul Grigorie de Neocezareea, unde slujea un episcop pe nume Ioan. El era destul de tânăr, nu avea mai mult de patruzeci de ani. Fiind el însuşi un nevoitor aspru, cerea de la cântăreţi să ţină Tipicul aşa cum trebuie. Lungile slujbe monahale şi viaţa intensă a parohiei nu puteau să placă autorităţilor. În 1937, în timpul Postului Mare, acestea au venit la vlădica. Cineva l-a avertizat de dinainte şi el era pregătit pentru arestul său. Când poliţia i-a cerut să iasă pentru câteva minute, vlădica s-a dus la matuşka şi i-a spus: „Dragă matuşka, dacă nu mă întorc în 15 minute, să începi ceasul nouă fără mine”. Bineînţeles, el nu s-a mai întors niciodată.

Matuşka avea mare respect pentru memoria episcopului Ioan. Ea nu lăsa niciodată din mână metania pe care i-o dăduse el şi care devenise gri din cauza folosirii permanente. A fost pusă în mormânt cu ea.

A început cel de-al Doilea Război Mondial. Noi nenorociri s-au îngrămădit peste matuşka. Un fiu a fost arestat şi alţi doi au fost trimişi pe front, de unde cel mai mare nu s-a mai întors. Ea însăşi a suferit de foame. Dar a rămas întotdeauna aceeaşi matuşka liniştită, nădăjduind în Dumnezeu. Odată, cu toate acestea, a început să se îndoiască, văzând astfel de nenorociri venind asupra credincioşilor şi s-a întrebat dacă nu cumva venise în Rusia sfârşitul creştinismului. Cu aceste gânduri ea s-a întins să doarmă şi a avut un vis: Maica Domnului i-a spus: „Atâta timp cât arde candela deasupra raclei Sfântului Serghie, Biserica Rusiei va rezista”. Totuşi, matuşka a continuat să se îndoiască şi se ruga: „O, Maică a lui Dumnezeu, dacă eşti cu adevărat tu, fă să am acest vis a doua oară”. În noaptea următoare a avut din nou acelaşi vis. Povestind aceasta, matuşka spunea negreşit: „Şi candela arde încă”.

Anii au trecut. Matuşka ducea aceeaşi viaţă ca şi înainte. Întotdeauna erau oameni în jurul ei, pentru că, după moartea lui batiuşka, la cererea acestuia, ea luase asupra ei călăuzirea fiilor lui duhovniceşti. În condiţiile în care mulţi, chiar şi dintre clerici, căzuseră din credinţă, ea a păstrat un mare număr de oameni în Biserică. Imediat după sfârşitul războiului, matuşka a primit o scrisoare de la fiul ei cel mai mic; el se întorcea de pe front. Toate geamurile de la casa ei fuseseră sparte şi matuşka voia să le repare înainte de venirea lui. Dar erau necesare pentru aceasta cel puţin 100 de ruble şi ea nu avea nicio copeică. Ca

întotdeauna, matuşka s-a grăbit la rugăciune. Şi apoi, în ziua următoare a venit la ea o fată tânără, care i-a oferit 100 de ruble. Bineînţeles, matuşka a fost impresionată de un astfel de dar de la o fată care îi era necunoscută. Dar fata i-a explicat că în timpul nopţii mama ei, una dintre fostele enoriaşe ale părintelui Ilie, care murise cu ceva timp în urmă, i-a apărut şi i-a spus: „Nu vrei să-i dai 100 de ruble matiuşkăi Evghenia pentru pomenirea sufletului meu?” Şi astfel Domnul a ajutat-o încă o dată în mod minunat pe matuşka în nevoile ei.

Spre sfârşitul vieţii, matuşka a primit de la Dumnezeu darul vederii cu duhul. Odată, ea mergea la biserică împreună cu una din fiicele sale duhovniceşti. Cu obişnuitul ei mers iute, ea a trecut pe lângă doi băieţi de la ţară pe care îi vedea pentru prima dată. Matuşka, fără să se oprească, i-a mângâiat pe cap şi le-a spus: „Nicolae şi Serghie”. Dintr-odată, însoţitoarea ei s-a hotărât să o verifice pe matuşka. Ea s-a oprit şi i-a întrebat pe băieţi numele lor. „Nicolae şi Serghie”, a fost răspunsul.

Se părea că atât de multe ispite şi încercări căzuseră peste soarta matiuşkăi, dar în mod evident, Dumnezeu voia să-i încerce credinţa până la sfârşit şi astfel să arate unei lumi înnebunite întreaga dreptate a slugii Sale. La vârsta de 80 de ani, matuşka a căzut şi şi-a rupt o coastă şi, din cauza tratamentului incorect, muşchii ei s-au atrofiat şi nu s-a mai ridicat din pat până când a murit. Astfel a stat timp de zece ani, petrecându-şi timpul în lecturi, în rugăciune şi hrănindu-i duhovniceşte pe mulţi. În al nouăzecilea an de viaţă, din cauza tratamentului neglijent, ea a dobândit răni din cauza patului şi trupul ei a putrezit atât de tare, încât cei care îi făceau baie puteau vedea oasele de la coloană. Suferinţa ei era imensă. Ea locuia cu fiul ei cel mai mic. Nora ei adesea îşi bătea joc de ea şi o întreba: „Aici ai dat totul lui Dumnezeu – atât soţul cât şi copiii – şi cum te răsplăteşte?”. Matuşka îi răspundea: „Domnul pe cel pe care îl iubeşte, pe acela îl pedepseşte”. „Şi de ce mă pedepseşte pe mine din cauza ta?”. Matuşka zâmbea şi spunea: „Aceasta înseamnă că te iubeşte şi pe tine”.

În ultimii săi ani de viaţă, matuşka s-a ocupat cu grijă să-şi scrie memoriile. Ea a înţeles profund întreaga semnificaţie a sorţii sale şi a celor apropiaţi ei. Ei îi plăcea să-şi aducă aminte că fusese martoră a multor canonizări de sfinţi, în special, a celei a Sfântului Serafim de Sarov şi a Sfântului Ermoghen al Moscovei. Şi adăuga adesea: „Şi voi muri când va fi o canonizare”. Ea nu spunea cine va fi canonizat, dar în mod evident îi avea în minte pe noii mucenici, de vreme ce la o lună înainte de moartea ei a spus: „Şi îl cunoaşteţi pe batiuşka al meu, pe Vlădica Ioan şi pe părintele Petru Lagov şi pe toţi aceia – ei toţi sunt sfinţi mucenici”; şi cu accentuare specială repeta: „Sfinţi mucenici”.

Cu puţine zile înainte de moartea ei, i s-a cerut unui preot să vină să-i dea Sfintele Taine. Şi, după ce a primit Sfânta Împărtăşanie, dintr-odată această femeie bătrână, aproape moartă, a spus cu o voce clară şi distinctă: „Iubite batiuşka! Hristos să ne mântuiască! Ce fericire!”. Preotul stătea în genunchi înaintea ei şi i-a spus: „Dragă matuşka, când vei fi cu Dumnezeu, să-ţi aminteşti şi de mine, păcătosul”.

Câteva zile după aceasta, matuşka a murit. Copiii ei şi noi toţi stăteam în jurul ei şi vedeam ceva ce nu mai văzuserăm niciodată şi nici nu vom mai vedea: faţa ei a început să se schimbe şi dintr-o modestă bătrână obişnuită ea a devenit o femeie extraordinar de măreaţă şi splendidă. Unul dintre fiii ei a şoptit: „Probabil tocmai s-a întâlnit cu batiuşka al ei”. Un minut mai târziu totul se terminase; sufletul ei a zburat din trup, şi matuşka a devenit o persoană moartă obişnuită.

Matuşka Evghenia a trăit o viaţă lungă şi extraordinar de grea. Ea nu a vorbit niciodată tare, nu a dat lecţii nimănui; dar felul tăcut şi umil al acestei bătrâne femei era cea mai bună lecţie de evlavie creştină pentru cei care, în vremurile noastre fără Dumnezeu, vor să trăiască după poruncile lui Hristos. La fel ca Sfânta Natalia, care i-a supravieţuit Sfântului Adrian şi a murit în pace, şi ea a fost o muceniţă împreună cu batiuşka martirizat, părintele Ilie.

Monahia Maria Erastova

A venit avva Lot la avva Iosif şi i-a spus: „Părinte, după puterea mea ţin o pravilă modestă de rugăciune şi de post şi de citire şi linişte şi după puterea mea îmi ţin cugetul curat. Ce trebuie să fac mai mult?” Bătrânul, ridicându-se, şi-a ridicat mâinile spre cer şi degetele sale au devenit ca zece făclii de foc şi a spus: „Dacă vrei, trebuie să te faci tot foc”.

Pateric

28. Stareţa Agata din Bielorusia

ŞI SLUJIREA ADUSĂ DE EA BISERICII DIN CATACOMBE

Pomenită la 5 februarie (†1939)

Călătoria am săvârşit,
credinţa am păzit;de acum
mi s-a gătit cununa dreptăţii.

II Tim. 4: 7-8

Matuşka Agafia a fost numele dat roabei lui Dumnezeu, Agata, de creştinii binecredincioşi, care o cinsteau pentru viaţa ei ascetică plăcută lui Dumnezeu. Înainte de a începe descrierea acestei, îndrăznim să spunem, vieţi binecuvântate, îi vom descrie pe scurt pe credincioşii care o vizitau.

Când în patria noastră a avut loc îngrozitor de sângeroasa Revoluţie din octombrie, oamenii credincioşi au simţit imediat duhul anti-creştin al aşa numitei autorităţi sovietice. Mulţi s-au ridicat la luptă împotriva acestei autorităţi satanice. Dar mai erau şi cei care de fapt nu puteau intra în luptă împotriva bolşevicilor; unora ca aceştia le aparţinea şi matuşka Agata. Fiind în vârstă de aproape 100 de ani, ea îşi petrecea nopţile în rugăciune cu credincioşii, rugându-se lui Dumnezeu pentru salvarea Rusiei. Nu avea altă posibilitate de a lupta împotriva bolşevicilor decât prin cuvântul lui Dumnezeu. Răspândindu-l printre oamenii credincioşi, ea îi învăţa să nu se supună autorităţii sovietice sub nicio formă, chiar dacă va trebui să pătimească, cum mai târziu li s-a şi întâmplat multora. Înainte de Revoluţie era cunoscută probabil doar de câţiva oameni; dar, în timpul Revoluţiei şi după aceea, şi în special în groaznicii ani '30, ea a devenit foarte cunoscută locuitorilor din apropiere de locul unde trăia.

Cei care suferiseră terorile Revoluţiei şi persecuţia împotriva adevăratei Biserici nu s-au dus la aşa numita „Biserică renovaţionistă". Este caracteristic faptul că tocmai preoţii care s-au supus guvernului sovietic îi dispreţuiau pe oamenii care nu făceau compromisuri, spunându-le: „Indiferent ce faceţi, în cele din urmă va trebui să veniţi la noi".

La început, preoţii adevăraţi – aşa îi numea matuşka Agata, deoarece nu se supuseseră guvernului sovietic – săvârşeau slujbele dumnezeieşti în biserici; dar, când a început persecuţia împotriva lor, ei au ieşit în lume şi au slujit în secret, săvârşind slujbele necesare pentru oamenii credincioşi. Aceşti preoţi au întemeiat Biserica din catacombe, ale cărei locuri de închinare erau cunoscute doar de credincioşi. Aceşti preoţi se

opreau la matuşka Agata, şi săvârşeau adesea sfintele slujbe acolo. Această veste s-a răspândit printre credincioşi; astfel, matuşka Agata a devenit cunoscută unui mare grup de oameni care erau credincioşi Bisericii din catacombe. În timpul vizitei lor la matuşka Agata, li se descoperea înainte-vederea ei, ceea ce atrăgea încă şi mai mulţi oameni care căutau adevărata Biserică.

II

Stareţa Agata s-a născut în satul Şarilovka, în partea Gomel a provinciei Minsk, care este în partea de vest a Sfintei Rusii. Ea s-a născut în anii douăzeci ai secolului al XIX-lea. Părinţii ei erau simpli ţărani, foarte evlavioşi şi şi-au învăţat singura fiică să se roage cu înflăcărare chiar din copilărie. Când s-a născut, era paralizată şi nu putea nici să se ridice şi nici să meargă. Părinţii ei, când mergeau dimineaţa devreme la muncă pe câmp, o lăsau acasă. O puneau într-un pat de copii sub un păr mare din grădină şi plecau pentru toată ziua la muncile câmpului, şi ea rămânea acolo tot timpul singură în grădină; singurul lucru pe care putea să-l facă era să se roage. Când venea seara, ei se întorceau şi o aduceau în casă.

Într-o zi, pe când avea doisprezece ani, părinţii s-au dus departe pe câmp să muncească şi ea stătea liniştită în grădină, când dintr-odată a apărut o Doamnă frumoasă, ca în icoanele cu Maica Domnului şi a spus: „Roabă a lui Dumnezeu Agata, ridică-te”. „Şi eu”, îşi amintea matuşka Agata mai târziu, „am început să plâng cu amar şi am spus: «Nu pot să mă ridic, deoarece din copilărie am stat culcată. Sunt deja doisprezece ani de când nu mă pot ridica». Dar Doamna a spus: «Ridică-te şi pleacă. Mergi în casă!» «Dar cum pot să mă ridic?»”, a întrebat ea. Atunci, Doamna a luat-o de mână şi a ridicat-o şi în acel moment picioarele ei au devenit ferme, ca şi când nu ar fi fost niciodată bolnave. Apoi, Doamna i-a spus: „Ia-ţi aşternuturile şi du-le în casă. Mergi în casă, fă curat, pune totul în ordine, până vin părinţii tăi. Aprinde cuptorul şi pregăteşte cina pentru părinţii tăi. Mergi în grajd şi hrăneşte animalele. După ce ai făcut totul, mergi, aşează-te pe sobă, şi în linişte aşteaptă-i. Dar, când părinţii tăi vor veni şi îţi voi cere să iei cina cu ei, să nu cobori; să-i laşi să mănânce cina singuri”. După ce a spus acestea, s-a făcut nevăzută. Agata a înţeles că aceasta era însăşi Maica lui Dumnezeu. Mai târziu, maica Agata a spus că Maica Domnului îi spusese şi alte lucruri, dar nu le-a descoperit niciodată.

Apoi I-a mulţumit lui Dumnezeu din adâncul inimii şi a mers pentru prima dată în casă pe picioarele ei întărite; ea a făcut curat în casă, a spălat podeaua. Şi, când animalele s-au întors la locul lor – oile, porcii şi vacile – atunci, pentru prima dată în viaţă, ea le-a mângâiat uşor. Le-a dus înăuntru, a muls vacile, a strecurat laptele şi, după ce a pregătit cina,

a scos cenuşa şi a pus-o în groapă, a pus mâncarea în cuptor pentru a o ţine caldă şi apoi s-a aşezat liniştită pe cuptor ca să aştepte. Când au sosit părinţii ei, au văzut că animalele nu erau afară, şi temându-se că ceva nu era în regulă, ei au alergat repede la grădină şi s-au uitat sub păr – dar nu era nimeni acolo. Atunci s-au grăbit în casă şi au văzut că fata lor stătea liniştită pe cuptor. Ei au întrebat-o: „Fiica noastră dragă, cine te-a ajutat să te urci pe cuptor?” Apoi ea le-a spus părinţilor ce s-a întâmplat şi cum a pregătit totul pentru prima dată în viaţa ei. Ea a concluzionat: „Mergeţi şi mâncaţi”. Mama s-a dus la cuptor, l-a deschis, a pus mâncarea pe masă şi a chemat-o pe fiică să mănânce împreună. Dar fata nu a vrut să coboare şi a spus că Doamna îi spusese să nu coboare să mănânce împreună cu ei. Dar părinţii au început să plângă şi să se lamenteze, implorând-o să se coboare, ca să vadă că ea, după doisprezece ani, putea cu adevărat să meargă. Şi atunci, mişcată de cererea lor, datorită iubirii părinţilor ei, ea s-a coborât de pe cuptor şi a stat în linişte la masă. Imediat ce s-a terminat masa şi ei au început să se ridice de la masă, ea descoperit imediat că genunchii ei deveniseră „lipiţi unul de altul” (picioarele îi erau paralizate) şi ea a început să plângă, amintindu-şi că nu împlinise porunca Maicii Domnului.

Astfel a rămas pentru tot restul vieţii ei. Apoi au urmat nouă ani de plângeri şi rugăciuni permanente ale ei. Ea îşi petrecea întreaga noapte pe genunchi în pat, plângând şi de durere şi de supărare. Şi mama ei a învăţat să o liniştească dându-i o bucăţică mică de zahăr, după care fata înceta să mai suspine pentru un timp. Ea era singura lor fiică. Pe când avea 21 de ani, ea, mulţumită lui Dumnezeu, putea încet să se mişte cu propria putere, dar nu avea niciun control asupra picioarelor deasupra genunchilor.

Mişcându-se încet, ea a mers chiar de douăsprezece ori în pelerinaj la Kiev, la Mănăstirea Peşterilor, care se afla la aproximativ 200 km de satul lor, pe afluentul Niprului, râul Soroj. Ea arăta deja semnele unei mari ascete şi ale unei femei de rugăciune. Ea trăia în grădina părinţilor ei, într-un mic bordei cu o cameră care a fost construit pentru ea. Arăta ca o cabană din buşteni. Dar, când părinţii ei au murit, ea a rămas singură şi şi-a petrecut viaţa în nevoinţe ascetice şi în rugăciuni. Maica Agata ne-a spus că a fost făcută vrednică încă o dată de a o vedea pe Maica Domnului, dar din nou nu ne-a spus cum şi unde s-a întâmplat aceasta. Ea avea darul înainte-vederii şi mulţi oameni au început să vină la ea ca la o stareţă. Ei se adunau la ea de obicei pentru a se ruga lui Dumnezeu: ei citeau Psaltirea şi cântau acatiste. Şi, după rugăciune, le spunea întotdeauna o învăţătură despre legea lui Dumnezeu.

După moartea părinţilor ei, ea a luat în casă un băieţel orfan, care o ajuta la munca din grădină şi la alte treburi. Ea l-a crescut, şi el a devenit citeţ la biserica din sat. Când era mai tânără, ea obişnuia să meargă

pe jos la biserică la toate slujbele, fără excepţie; dar, când a îmbătrânit, oamenii i-au făcut un mic căruţ şi împingeau acest „scaun cu rotile” şi o aduceau la biserică şi ea stătea în el în timpul slujbelor. Veneau la ea de la distanţe mari, în număr mare şi cu dragoste o aduceau la biserică. Când biserica ei a fost transformată într-o „biserică vie” după Revoluţie, ea a încetat să o mai frecventeze.

Băiatul orfan se numea Andrei. Mai târziu el s-a căsătorit, a construit o casă şi a trăit cu cei patru băieţei ai săi. Şi matuşka a rămas să trăiască în casa părinţilor ei, care în cele din urmă a ars din temelii. Atunci au construit pentru ea un alt bordei, cu ajutorul lui Andrei şi al unui om bogat, pe nume Kireyev, care locuia la ferma Stolypin. Casa ei a fost construită chiar lângă locul unde creştea părul. Acest Kireyev a construit pentru ea şi un sicriu, care a fost pus în casa ei. Dar şi această casă a ars împreună cu sicriul. Atunci au construit pentru ea o alta, de asemenea cu un sicriu, şi aceasta a ars din nou. Şi atunci Andrei a luat-o în casa lui şi băieţii săi aveau grijă de ea.

III

La începutul anilor ’30 rămăseseră foarte puţini preoţi adevăraţi, pentru că mulţi dintre ei fuseseră trimişi în lagărele de concentrare şi în închisoare. Cei care nu fuseseră exilaţi nu puteau împlini nevoile religioase ale tuturor credincioşilor. Au fost cazuri când preoţi care se supuseseră guvernului sovietic, în timpul dumnezeieştilor slujbe, în mod demonstrativ îşi scoteau veşmintele bisericeşti, le aruncau jos, şi în auzul oamenilor renunţau la preoţie şi la credinţa în Dumnezeu. Aceste acţiuni produceau agitaţie printre oameni, parte din ei devenind atei; dar o altă parte dintre ei se străduiau să găsească Biserica din catacombe, care dădea îndrumări în duh ortodox. Propaganda ateistă, de asemenea, a corupt mulţi oameni. Dacă unii din ei mai târziu s-au întors la Dumnezeu, a fost mulţumită rugăciunilor unora ca matuşka Agata.

Credincioşii care însetau după cuvântul lui Dumnezeu o vizitau pe matuşka Agata, cerându-i sfatul şi rugăciunile. Ea le dădea sfaturi tuturor celor care veneau la ea cu o inimă curată, dar erau cazuri când nu voia să primească anumiţi oameni, şi după ceva vreme devenea clar că aceia căzuseră într-un anumit păcat. Oamenii care o vizitau primeau îndrumări despre modul în care să acţioneze faţă de autoritatea sovietică. Ea spunea: „Copilaşii mei (aşa îi numea pe vizitatorii cu adevărat ortodocşi), nu vă supuneţi autorităţii sovietice, pentru nu este o autoritate de la Dumnezeu. Nu mergeţi la fermele colective sub niciun pretext. Lăsaţi-i să vă ia proprietatea şi drepturile; dar nu vă duceţi la ei, nu semnaţi pentru ei”. Înregistrarea fermierilor la colectiv, care, se zice, semnau „voluntar” pentru 99 de ani în ferma colectivă, o vedea ca pe

una dintre formele peceţii lui Antihrist (99 întors formează două cifre din „numărul fiarei” în Apoc. 13: 18). Ea spunea că trebuie să se evite recensământul – „Ascundeţi-vă de recensământul lui Antihrist”, spunea ea; „nu veţi obţine nimic din asta”. În special ea recomanda evitarea votării şi aproape toţi cei care au vizitat-o au evitat şi să voteze şi recensământul.

Printre numeroşii ei vizitatori erau mulţi familişti care aveau copii de vârstă şcolară. Ea îi sfătuia pe părinţi ca fiii lor care mergeau la şcoală să nu intre în grupurile „Octombriştilor”, „pionierilor”, „tinerilor comunişti” şi aşa mai departe. Ea îi sfătuia, de asemenea, ca fiii lor să nu accepte vaccinurile care se făceau periodic şcolarilor. Acest lucru era justificat de faptul că o dată copiii au murit din cauză că au fost infectaţi de vaccinuri.

În privinţa Bisericii sovietice ea spunea: „Aceasta nu este o biserică adevărată, a semnat un contract ca să-l slujească pe Antihrist. Nu mergeţi la ea. Nu primiţi Tainele de la slujitorii ei. Nu participaţi la rugăciuni cu ei, va veni o vreme când bisericile vor fi deschise în Rusia şi adevărata credinţă ortodoxă va triumfa. Atunci oamenii se vor boteza aşa cum la un moment dat au fost botezaţi sub Sfântul Vladimir. Când bisericile sunt deschise pentru prima dată, nu mergeţi la ele pentru că acestea nu vor fi biserici adevărate; dar când vor fi deschise pentru a doua oară, atunci să mergeţi – acestea vor fi adevăratele biserici”. (După ce aproape toate bisericile din Rusia au fost închise la sfârşitul anilor ’30, bisericile au fost „deschise pentru prima dată” sub Stalin – bisericile din patriarhia Moscovei; după mult mai multe închideri de atunci, bisericile nu au fost încă deschise pentru „a doua oară”.) „Eu nu voi trăi să văd aceste vremuri, dar mulţi dintre voi vor trăi să vadă acele vremuri. Autoritatea sovietică atee va dispărea, şi toţi slujitorii ei vor pieri”. Toţi cei cărora le-a vorbit cred cuvintele ei. Unii dintre ei locuiesc acum în străinătate şi aşteaptă împlinirea prorociilor ei, deoarece mare parte din spusele ei deja s-a împlinit. Cât despre ceea ce a profeţit fiecăruia separat, totul s-a împlinit.

IV

O cunoşteam pe stareţa Agata din tinereţe, când locuiam cu părinţii mei în satul Diatlovka, doar la vreo şase kilometri depărtare de maica Agata. Dar în 1914 familia mea s-a mutat în provincia Minsk, la vreo 45 de kilometri de matuşka. Cu toate acestea, noi, fetele din sat, ne alăturam femeilor mai în vârstă şi făceam pelerinaje la ea pe jos. Mulţi oameni o vizitau şi ea ne primea pe toţi cu dragoste, ceea ce stârnea în noi un puternic sentiment de cinstire, căinţă a inimii şi adesea, lacrimi de pocăinţă. Întreaga atmosferă din preajma ei năştea respect şi frică de Dumnezeu.

Bordeiul ei de bârne nu era mare, dar încăpeau în el mulţi oameni. Era un colţ în care se aflau multe icoane şi sfeşnice mari cu lumânări aprinse. Erau trei candele cu ulei care ardeau permanent. În faţa colţului cu icoane era un analog cu Psaltirea, care era citită şi cântată adesea.

În ce priveşte aspectul fizic, matuşka era foarte scundă, cu totul albă, ca şi când ar fi fost făcută din ceară. Ochii ei erau de un cenuşiu deschis, plini de lumină şi strălucitori. Ea vorbea foarte încet, moale şi într-un fel cântat, în acelaşi timp mergând încet, cu paşi mici, prin locuinţa ei umilă. Majoritatea timpului şi-l petrecea torcând in, făcând fire cu mâinile ei, în timp ce gura ei rostea rugăciunea lui Iisus fără încetare. Oamenii îi aduceau în dar pânză de in făcută în casă, însă ea o dădea oamenilor săraci şi preoţilor ca să-şi facă reverende. Pe cei care o vizitau îi invita să ia prânzul sau cina împreună cu ea, în timp ce ea însăşi mânca puţin. Lunea, miercurea şi vinerea erau pentru ea zile de post foarte strict. Ea purta haine simple ţărăneşti.

Nu zâmbea aproape niciodată, dar avea darul de a-i învăţa pe ceilalţi, în timp ce-şi făcea semnul crucii, fără grabă şi foarte solemn. Cuvântările ei erau foarte interesante – aproape toate în parabole, dintre care unele erau chiar profeţii. Darul înainte-vederii sale era uimitor, lucru pentru care suntem toţi martori. S-au întâmplat şi adevărate minuni.

Odată, mergeam de la Diatlovka spre matuşka împreună cu un grup de femei tinere şi una dintre ele, Melania, a spus că matuşka era probabil analfabetă şi nu putea citi, de vreme ce nu a mers la şcoală; totuşi ea ştie atât de multe din Evanghelie şi din Biblie. Când am ajuns şi ea s-a odihnit pentru o vreme, matuşka, stând pe canapeaua ei, a spus unei fete care o ajuta: „Motia, dă-mi o carte din cufăr”. Ea a luat-o şi i-a dat-o matiuşkăi. Cartea era una mare şi în slavonă. Eu m-am aşezat lângă matuşka pe patul ei, care era din scânduri tari. Ea mi-a pus cartea în poale şi a început să indice diferite pasaje spunând: „Ei spun că sunt analfabetă şi acum hai să citim partea asta şi asta” şi a început să citească cu voce tare.

Nu cu mult înainte de moartea ei, o oarecare femeie analfabetă de la ţară, Eugenia, i-a făcut o vizită şi stătea mai în spate. Matuşka a chemat-o şi i-a cerut să citească Psaltirea. Tulburată, femeia se jena să spună că nu putea citi, pentru că nu ştia să citească. Atunci, matuşka i-a spus: „Haide, ia cartea! O să deschizi cartea şi o să citeşti”. Eugenia a luat cartea şi, spre uimirea tuturor, a început să citească pentru prima oară în viaţa ei, şi atât de bine, de parcă ar fi citit de ani de zile. Cu adevărat aceasta fusese o minune.

La matuşka obişnuiau să vină mulţi preoţi şi clerici din catacombe, care nu aveau adăpost, precum şi mulţi călugări de la mănăstirile din apropiere şi schimonahi care locuiau în adâncul pădurilor. Matuşka le povestea despre ei celor care o vizitau. Evident, întreg ciclul al slujbelor

zilnice se făcea în chilia ei, ceea ce era o mângâiere pentru cei lipsiţi de biserici. Ei se adunau la ea ca la o adevărată mamă în Hristos. Pelerinii îi aduceau de la locurile sfinte pâine sfinţită, pe care o împărţea fiilor săi duhovniceşti în bucăţele mici, ca pe o binecuvântare. Îi aduceau, de asemenea, şi apă de la Locurile Sfinte, Ierusalim şi Sfântul Munte, şi ea o împărţea cu noi. Ea ne spunea să adunăm apa obişnuită în găletuşe la miezul nopţii şi să le aducem la ea, şi apoi ea punea în ele picături de apă sfinţită. Astfel credincioşii, chiar şi cei care de treizeci de ani nu mai mergeau la biserică, aveau întotdeauna apă sfinţită. Când agenţii sovietici veneau pentru investigaţii şi cercetări, aşa cum făceau adesea, ei vedeau întotdeauna sticle cu apă sfinţită, şi erau curioşi să vadă dacă nu era vodcă; şi de obicei, necrezând ce li se spunea, doar pentru a se convinge, fără excepţie, gustau puţin.

În anii 1935-37, un schimonah, se pare de la Mănăstirea Gomel din apropiere, părintele Evghenie, cu o viaţă sfântă, obişnuia să vină la matuşka pentru sfătuire duhovnicească şi apoi dispărea din nou. El era căutat de autorităţi. Când a apărut „Biserica Vie" a renovaţioniştilor din anii '20, matuşka i-a sfătuit pe toţi să nu meargă acolo, să nu-şi boteze copiii acolo şi nici să nu săvârşească cununii acolo. Când a venit infama „colectivizare", ea a spus că nu trebuie să mergem la fermele colective, şi au fost mulţi dintre noi care am ascultat-o şi nu ne-am dus. În acea vreme şi mai mulţi oameni au început să o viziteze şi chiar şi oameni de la fermele colective; ea ne cerea să nu îi lăsăm pe astfel de oameni să intre la ea. Apoi (spre sfârşitul anilor 1930), nu mai rămăseseră clerici ortodocşi; toţi fuseseră arestaţi şi exilaţi şi mulţi dintre ei pieriseră.

Una dintre tinerele fete care obişnuia să o viziteze pe matuşka, Galka, a venit într-o zi ca de obicei. Matuşka a spus în faţa tuturor că avusese un vis în care Galka căzuse într-un puţ adânc. Curând am aflat că se dusese la „Biserica Vie" şi se alăturase renovaţioniştilor şi totodată se îndepărtase de matuşka.

Altă dată, trei femei în vârstă au venit la matuşka şi una dintre ele era din Diatlovka. Matuşka le-a spus că avusese un vis: cum ea le împărţea pâine, şi era destulă pentru una, dar nu şi pentru celelalte două. Şi s-a dovedit că şi cele două femei au mers la renovaţionişti.

Colectivizarea era însoţită de chinuirea inumană a ţăranilor nevinovaţi, care puteau fi şi lichidaţi. Dar, chiar înainte de aceasta, în anul 1937, a fost o recoltă bună de grâu. L-am tăiat şi l-am făcut snopi, dar trebuia să fie uscat puţin înainte de a fi treierat. Astfel l-am lăsat în grânar pentru a se usca, şi câteva dintre noi ne-am hotărât să o vizităm între timp pe matuşka şi să-i ducem nişte făină. Am împrumutat nişte făină de la vecina noastră Anastasia şi am plecat. Când am ajuns la matuşka şi am început să pregătim cina, ea a spus: „Nu, dragii mei copilaşi, nu vom mânca clătite". Dar noi am spus: „Am adus nişte făină pen-

Stareţa Agata din Bielorusia

tru tine şi vom coace nişte clătite, pentru că avem acasă o bună recoltă de grâu”. Dar ea a repetat de mai multe ori: „Nu, nu, nu vom mânca clătite, nu clătite”. Când am ajuns acasă am descoperit, spre marea noastră mâhnire, că şeful sovietic de la Blumkin Selsoviet (consiliul fermierilor) ne luase tot grâul. Şi, pentru a plăti înapoi ceea ce împrumutaserăm de la Anastasia, a trebuit să muncim în grădina ei de zarzavaturi. Astfel încât, într-adevăr, nu am mâncat clătite.

Când nu au mai rămas deloc preoţi pe distanţe de sute de kilometri şi au venit Paştile, oamenii s-au dus la matuşka să o întrebe: „Unde putem binecuvânta pasca şi celelalte mâncăruri pascale?” Ea a dat următorul răspuns: „Mergeţi în pădure şi, când va fi miezul nopţii, începeţi să cântaţi «Învierea Ta, Hristoase...», «Hristos a Înviat» şi alte cântări pascale, care sunt cântate de obicei de către cor, şi puneţi pasca pe pământ şi lăsaţi-o să stea acolo până în zori, şi când revărsatul zorilor se va coborî peste ele, atunci va trebui să ştiţi că au fost deja binecuvântate. Domnul Însuşi le-a binecuvântat!” Şi aşa au şi făcut credincioşii. Ei se adunau mai multe familii împreună, şi petreceau noaptea pascală în pădure, deoarece era deja periculos să se adune în case. Mai târziu chiar şi aceasta era periculos, astfel că ne puneam coşurile cu mâncarea pascală în vârful gardului, pe timpul nopţii, pentru a fi binecuvântată de Dumnezeu. Şi Dumnezeu ne binecuvânta şi pe noi şi mâncarea, prin rugăciunile sfintei noastre maici Agata.

Imediat după moartea fiului meu de cinci ani, Eusebiu, m-am dus la matuşka cu necazul meu, luând o mână de pământ de la mormântul lui, deoarece el fusese înmormântat fără preot. Când am ajuns, matuşka m-a salutat cu bucurie, ca de obicei, pentru că ea ştia deja de pierderea mea. Noi am cântat slujba de înmormântare şi panahida singure şi ne-am dus să ne odihnim pentru noapte. Dimineaţa, când ne-am trezit, matuşka m-a întrebat: „L-ai văzut pe micuţul tău fiu?”. Eu am răspuns negativ. „Dar eu, draga mea, l-am văzut”, a spus ea. „Dacă ai şti cât de fericit este acolo, atunci L-ai ruga pe Dumnezeu să-i ia şi pe ceilalţi fii ai tăi”. Lumea de dincolo îi era într-adevăr apropiată!

Cu ani în urmă, în 1922, când am venit odată la ea, mi-a spus că Sfântul Teodosie de Cernigov a vizitat-o şi i-a spus că comuniştii voiau să-i investigheze sfintele lui moaşte, dar el se ridicase şi venise la ea. Curând s-a aflat că moaştele lui, după ce autorităţile sovietice le cercetaseră, au fost furate de cineva şi locul lor a rămas necunoscut de atunci.

V

Soţia mea o vedea pe matuşka adesea, dar eu, deşi îmi doream aceasta foarte mult, nu aveam ocazia să fac acest lucru. Apoi, într-o zi, matuşka a trimis cuvânt că voia să ne vadă pe amândoi. Îmi era frică să

merg, deoarece nu aveam documentele necesare. (Poliţia sovietică locală cerea un permis special pentru orice plecare din locul de reşedinţă.) Şi atunci am văzut în vis două femei în veşminte albe, cu părul alb strălucitor şi cu aureolă în jurul capetelor lor frumoase. Puteam ghici că una dintre ele era stareţa Agata, dar pe cealaltă doamnă nu am recunoscut-o. Pot doar presupune că era fie mama ei sau – înfricoşător pentru mine – Însăşi Preasfânta Maică a lui Dumnezeu. Când m-am trezit, eram hotărât să merg şi să o văd în sfârşit pe stareţa Agata, în ciuda oricărui pericol. Astfel am plecat şi drumul a decurs bine. Când am ajuns şi am intrat în căsuţa ei, am recunoscut-o imediat pe stareţa Agata din visul meu. Nu am aflat niciodată cine era cealaltă sfântă.

Locuinţa ei era un bordei ţărănesc, de buşteni, cu o singură cameră; pereţii săi erau acoperiţi cu icoane şi erau trei candele care ardeau; patul ei era făcut din câteva scânduri puse împreună, acoperite cu o rogojină simplă, ţărănească; erau mai multe analoage şi sfeşnice cu lumânări aprinse. Aici ne-a salutat, stând pe patul ei. Erau oameni care aveau grijă de ea. Andrei era încă acolo.

M-am apropiat de ea şi i-am făcut plecăciune, ca pentru a primi binecuvântarea ei, dar ea nu mi-a permis să-i sărut mâna, în schimb mi-a pus-o pe cap şi a început să-mi sărute capul. Nu voiam ca ea să facă aceasta, spunând că sunt un om păcătos. Ea mi-a ridicat capul şi a spus: „De ce, dragul meu, nu vrei să-ţi sărut capul?”. Desigur ea a văzut dinainte toate suferinţele prin care aveam să trec în viitorul apropiat, care într-adevăr au început după 1938, când am fost arestat.

Ne-am odihnit pentru o vreme, am ascultat cuvântul ei dulce, apoi am luat cina şi ne-am rugat lui Dumnezeu împreună. Era bine acolo, împreună cu ea, destul de plăcut: inima era atinsă şi îţi venea să plângi, nu de supărare, ci de umilinţă, acea căldură de nedescris din simţirea blândeţii, când harul lui Dumnezeu îţi atinge inima. Punându-ne la culcare pe podea, ne-a cerut să ne întindem împreună sub analog şi icoane, şi ea însăşi, stând pe pat în capul oaselor, a rostit rugăciunea lui Iisus toată noaptea, făcându-şi semnul crucii regulat şi cu calm.

Dimineaţa, când ne-am trezit, ne-am rugat şi am luat micul dejun, i-am spus că aveam o soră în provincia Cernigov, în satul M. Apoi ea ne-a binecuvântat să mergem şi a spus: „Mergeţi în siguranţă, copilaşii mei, oriunde aveţi nevoie. Mă voi ruga lui Dumnezeu pentru voi”. Şi astfel am călătorit 65 de kilometri „ilegal”, am văzut-o pe sora mea şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne-am întors acasă în siguranţă. Atunci a fost ultima dată când am văzut-o pe stareţa Agata.

Stareţa avea multe legături cu oameni drepţi, bărbaţi şi femei, din vecinătatea noastră; ei înşişi erau adevăraţi sfinţi văzători cu duhul, ca şi ea. Erau sau fiii săi duhovniceşti, sau prieteni duhovniceşti cu aceeaşi gândire, la care îi trimitea pe oamenii noştri din catacombe pentru in-

struire duhovnicească sau pentru mângâiere. Îmi plăcea să îi vizitez şi eram familiar cu ei, de vreme ce toţi deveniserăm străini de duhul lui Antihrist care luase în stăpânire pământul Rusiei noastre, cândva glorios şi sfânt, dar acum sărăcit şi nenorocit.

FEMEIA CEA DREAPTĂ DIN LOEV

În orăşelul Loev, de pe râul Nipru, trăia o femeie sfântă care era bolnavă de treizeci de ani. Ea paralizase imediat după nuntă. Timp de cinci ani soţul ei a stat cu ea, dar după aceea a părăsit-o. După ceva vreme, el a văzut că oamenii veneau la ea pentru că devenise renumită pentru darul înainte-vederii şi s-a întors la ea. Fetele şi femeile evlavioase aveau grijă de ea; putea să-şi folosească doar mâinile. Matuşka Agata o cunoştea şi trimitea oameni la ea pentru îndrumare, pentru că şi ea ştia cum să mângâie o inimă îndurerată.

În 1940, împreună cu prietenul meu Atanasie S., am hotărât să mergem la Kiev, ca să cumpărăm nişte haine. De vreme ce vaporul spre Kiev se oprea în acest oraş, am hotărât să mergem cu acest vapor la Kiev. Dar când am ajuns în Loev, Niprul a început să îngheţe şi ne-a fost frică să mergem la Kiev, ca să nu rămânem blocaţi pe cale; şi astfel am hotărât să abandonăm călătoria la Kiev şi în schimb să o vizităm pe X, bolnava văzătoare cu duhul, dar nu ştiam unde locuieşte şi se întunecase deja.

În acel moment, sfânta femeie poruncise să se pregătească o masă pentru doi oaspeţi, spunând că doi călători, pe nume Tihon şi Atanasie, aveau să vină la ea. Apoi i-a spus soţului ei să meargă la un anumit colţ pe stradă, unde va întâlni doi tineri care o caută pe ea. Acest bărbat ne-a întâmpinat acolo şi ne-a întrebat dacă noi căutam o femeie bolnavă; şi când noi, în mare uimire, am răspuns „da”, el ne-a dus la ea. Numai ce am deschis uşa, că ea a început să cânte „psalmul” (cântare religioasă) pe care îl ştiam bine şi îl iubeam, şi, cu moralul ridicat datorită lucrurilor minunate pe care Dumnezeu le făcuse, ne-am alăturat ei în cântare:

„Mâine, mâine, în casa lui Zaheu,
Se va sălăşlui un Oaspete mistic,
Şi fără grai şi palid stă
acum Zaheu înaintea Lui înăuntru.
Trupul meu – o casă întunecoasă şi obscură
Şi totul în dezordine şi murdar;
Cu ce pot să-L servesc?
Ce loc pentru Oaspetele meu neaşteptat?”

Apoi, după ce ne-am rugat lui Dumnezeu, am servit cina, în timpul căreia s-au citit cu voce tare nişte cărţi duhovniceşti. Apoi ne-au dat un loc de dormit. Dimineaţa, când am plecat, ea ne-a spus să nu ne ducem

în Kiev, ci să cumpărăm totul din acest oraş şi în linişte să ne întoarcem la familiile noastre.

DREPTUL MUCENIC PARAMON

În oraşul Bragil locuia un celibatar, în vârstă de 65 de ani, care ducea viaţă curată. Părinţii săi muriseră timpuriu şi el rămăsese să locuiască singur în casa lor, timp de mulţi ani, ducând o viaţă de post şi rugăciune. Casa lui, aflată la periferia oraşului, nu era mare, şi o livadă mare o înconjura. Se găseau două biserici în acest oraş şi, când au semnat loialitatea faţă de Biserica sovietică (a Mitropolitului Serghie), el a încetat să mai meargă la ele şi îşi făcea slujbele bisericeşti acasă.

Odată, în luna iunie, am vizitat acest oraş. Eram cu alt prieten al meu, pe care îl chema tot Atanasie (altul decât cel pomenit mai sus). Era duminică dimineaţă şi noi mergeam la biserică; ajungând mai aproape de ea, am văzut că pe vârful bisericii, în locul unei cruci ortodoxe, erau ataşate un ciocan şi o seceră şi un steag roşu. Astfel, am mers la cealaltă biserică, dar şi aceea avea aceeaşi pecete a lui Antihrist pe ea. Şi astfel am decis să nu mai mergem la biserică deloc, în schimb să-i facem o vizită lui Paramon, pe care îl cunoşteam.

El a fost foarte fericit să ne vadă. În ce priveşte înfăţişarea, era destul de voinic, cu o înălţime puţin sub medie; era chel şi avea o barbă potrivit de lungă, încă neîncărunţită. Ne-a invitat în casă, ai cărei pereţi erau toţi acoperiţi cu multe icoane; erau multe candele, toate aprinse, înaintea sfintelor icoane. El ne-a arătat chiar şi portrete ale ţarilor şi ale noului mucenic Nicolae al II-lea. Ele erau ascunse într-o cameră mare, ai cărei pereţi erau împodobiţi cu multe portrete vechi şi rare. După ce am privit tot ceea ce ne-a arătat, am ieşit în grădină. Era o livadă luxuriantă, cu mulţi copaci înalţi şi umbroşi plini cu fructe. El a reuşit într-un anumit fel să se păzească, aproape până la sfârşit, de fermele colective şi de toate ororile şi privaţiunile sistemului sovietic de iad, sub care totul era lichidat de către autoritatea comunistă.

Aici, în grădină, ne-a spus despre o minune pe care o văzuse în acea grădină cu o săptămână în urmă. Pe 1 iunie, el văzuse dintr-odată în aer nişte păsări mari, neobişnuite, legate cu panglici albastre ca seninul cerului. Pe când se uita la ele, au început să planeze deasupra grădinii sale. Dintr-odată, a văzut-o pe una din aceste păsări venind direct în grădina lui şi, când era aproape jos, l-a întrebat: „Ce vezi, Paramon?”. Împietrit, el a spus: „Nu ştiu”. Apoi ea a spus: „Noi mergem spre Est, ca să lăsăm cale liberă regilor răsăriteni să meargă în Vest”. Cu acestea s-a ridicat şi s-a alăturat stolului şi a zburat spre Est.

Într-o săptămână a izbucnit războiul şi foarte curând gherilele sovietice locale au aflat despre portretele ţarului din chilia lui Paramon şi

despre viaţa lui ascetică şi în acea grădină l-au torturat mult timp şi apoi l-au ucis. El a murit ca mucenic în iulie 1941.

Noule mucenice Paramon, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

IEROSCHIMONAHUL EVGHENIE

Pe matuşka Agata obişnuiau să o viziteze mulţi oameni minunaţi, locuitori ai pustiei, ascunşi în adâncurile pădurilor, schimonahi şi clerici din catacombe care peregrinau fără a avea casă. Unul dintre aceştia era părintele Evghenie, care nu era originar din aceste părţi ale Rusiei. El slujea în secret în mai multe sate. Oamenii spuneau că era învăţat şi că Dumnezeu îi descoperea multe; el le dădea oamenilor multe sfaturi folositoare.

Era înalt, destul de energic, cu totul încărunţit şi trebuie să fi avut 80 de ani sau mai mult. El umbla îmbrăcat ca preot, doar uneori îşi ascundea parţial rangul preoţesc, punând pe el nişte haine zdrenţăroase de ţăran. Când apărea acest sfânt părinte, oamenii ştiau imediat şi veneau la el pentru ajutor duhovnicesc.

O fată săracă de la sat, pe nume Kulinka, a avut un fel de boală periculoasă şi, încrezându-se în Dumnezeu mai mult decât în oameni, a vrut să facă o faptă bună, donând ceară de albine pentru lumânările de la biserică. Astfel, ea a făgăduit să dea ceva din cele ce avea, dar în afară de câţiva metri de ţesătură de in pentru prosoape, nu găsea nimic să-i aducă acestui sfânt părinte, care bineînţeles nu ştia nimic despre făgăduinţa ei. Când a venit la el, ea a văzut mulţi oameni care stăteau cu răbdare şi aşteptau în casa ţărănească în care stătea el. În momentul în care a trecut pragul, stareţul văzător cu duhul s-a întors către ea şi i-a spus: „Kulinka, mi-ai adus ce ai promis?”. Cu tristeţe a spus că avea doar lâna, dar nu a putut aduce şi ceara. Zâmbind, el i-a acceptat darul şi a spus: „Vei aduce altă dată ceara”.

Odată, a stat două sau trei săptămâni într-un sat pe malul râului Nipru, la fermierul Eftimie. Dumnezeu i-a descoperit că autorităţile sovietice locale îl vor lipsi pe acest biet om de tot fânul său, de haina sa ţărănească din piele, de calul său cu căpăstru şi de alte lucruri. Astfel părintele Evghenie şi-a pus pe el această haină, spunând că i se potrivea foarte bine şi că ar fi bine să meargă să o viziteze pe matuşka purtând-o. După ce a mers în jurul casei o vreme îmbrăcat în ea, şi-a dat-o jos şi a agăţat-o de perete. Soţia fermierului, Laksuta, a început să se teamă că nu i-o va mai da înapoi soţului ei. Eftimie între timp a înhămat calul pentru a merge la matuşka Agata. Părintele Evghenie a ieşit afară şi a spus: „Vom face o plimbare”, şi, aşezându-se în căruţă, arătând spre căpiţa de fân, a adăugat: „Să vindem toată căpiţa de fân şi să bem! Nu vom avea nevoie de ea!”. Dar Eftimie a spus: „Ce tot spui, batiuşka, din ce

vom trăi? Nu vom avea nimic!” Apoi, cu o privire tristă şi aspră, stareţul a spus: „Exact aşa vom trăi – neavând nimic!”. Dar Eftimie a mers mai departe fără să înţeleagă. Au vizitat-o pe matuşka şi s-au întors. În momentul în care au intrat în curte, a sosit şeful de la Selsoviet şi a luat chiar acea haină din piele şi fânul şi calul înhămat. Şi astfel s-au împlinit toate proorociile stareţului. Atunci biata soţie a regretat cu amar că nu îi dăduse haina părintelui Evghenie.

Odată, soţia mea s-a dus cu mai multe femei să o vadă pe matuşka Agata, pentru a-i asculta învăţăturile duhovniceşti şi pentru a se ruga lui Dumnezeu împreună cu ea. Satul nostru era la o distanţă de 48 de kilometri. Când au ajuns, după obişnuitul salut, matuşka s-a întors spre soţia mea şi i-a spus cu îngrijorare: „Copilaşul meu, grăbeşte-te şi mergi înapoi. Este nevoie să fii acasă”. Soţia mea ştia bine că ea era văzătoare cu duhul şi prin urmare s-a grăbit spre casă. Abia ce a intrat în casă, că agenţii NKVD au şi sosit şi m-au arestat. Am avut timp doar să ne luăm rămas bun, mulţumită matiuşkăi Agata.

VI

În tot acest timp, autorităţile sovietice voiau să o aresteze pe matuşka Agata, dar le era frică, ştiind că este văzătoare cu duhul. Când locuia la Andrei, au arestat-o pe soţia lui, Motia (Matrona). Atunci o văduvă din satul Mokovo, care locuia cu fata ei de 14 ani, a luat-o la ea; şi astfel sovieticii au arestat-o şi pe această văduvă. Atunci Andrei a luat-o din nou la sine şi băieţii lui aveau grijă de ea. Atunci l-au arestat pe Andrei cu întreaga lui familie şi i-au exilat. După aceea au venit de două ori ca să o aresteze, dar nu au putut.

Matuşka Agata şi-a cunoscut moartea sa cu mai mult de un an înainte: ea ne-a spus despre aceasta şi era pregătită pentru ea. Ea şi-a pregătit rochia de înmormântare: era toată de culoare verde strălucitor. Ne-a spus că aveau să o înfometeze până la moarte. Noi am spus că sub nicio formă nu vom permite acesta, dar ea spunea: „Copilaşii mei, nu veţi fi lăsaţi să veniţi la mine. Vor pune gardieni înarmaţi – şi voi muri”. Şi s-a petrecut exact aşa cum a spus ea.

Ceea ce le spunea credincioşilor cu privire la autorităţile sovietice, aceleaşi lucruri le spunea şi comuniştilor. Nu îi era frică de ei şi îi numea „fără de Dumnezeu – slugi ale lui Satan”. Când li s-a raportat agenţilor NKVD că o doamnă în vârstă, pe nume Agata, îi învăţa pe oameni să nu asculte de sovietici, numind autoritatea sovietică fără Dumnezeu şi a lui Antihrist, ei au trimis patru agenţi NKVD tineri să o aresteze şi să o aducă în oraşul Gomel. Când au ajuns la casa ei, i-a cuprins o frică groaznică, încât au ezitat să o atingă. Îşi spuneau unul altuia: „Tu să o iei”, şi celălalt răspundea: „Nu, tu să o iei” şi apoi spunea: „Mi-e frică să o ating,

pentru că se poate să se lipească de mâinile mele”. Aceasta deoarece era cunoscut faptul că picioarele ei erau „lipite unul de altul”, şi astfel ea era privită de ei ca un fel de vrăjitoare. Avea atunci 119 ani. Şi astfel, nu puteau face nimic cu ea.

Apoi a venit un ordin de a o înfometa până la moarte. Ei au adus gărzi înarmate, în februarie 1939, şi au înconjurat sărăcăcioasa ei locuinţă şi nimănui nu i se permitea să se apropie. Gărzile erau acolo permanent, zi şi noapte, şi erau schimbate regulat. A durat două-trei săptămâni.

Credincioşii veneau şi vedeau dragul bordeiaş de pe deal şi ştiau că acolo un sfânt al lui Dumnezeu murea neputincios, unul care ajutase atât de mulţi oameni – şi ei nu puteau face nimic pentru ea. Gărzile erau libere să împuşte oricând voiau.

Apoi a venit strigătul trist, ca un dangăt de clopot funerar: „Mergeţi şi îngropaţi-o pe Agapka”, pentru că ea nu mai era printre ei. Preot nu era. Sătenii au înmormântat-o în cimitirul satului. Noi nu eram acolo când au înmormântat-o şi era periculos să fii aproape. Noi, oamenii ei, ne-am adunat în satul Buriţkoe, la 64 de kilometri depărtare, şi întreaga noapte, fără a părăsi casa, am cântat slujba înmormântării şi panahida, de vreme ce nu exista absolut nicio posibilitate de a aduce un preot. Noi, fetele şi femeile, am împărţit toată Psaltirea între noi, câte o catismă de fiecare, astfel încât citirea să se facă timp de patruzeci de zile. Şi astfel ne-am rugat lui Dumnezeu pentru ea, nu doar patruzeci de zile, ci timp de un an întreg. Noi nu o uităm pe draga noastră matuşka; ea ne-a salvat şi ne-a hrănit cu hrană duhovnicească – în timpul groaznicei foamete.

Sfântă maică Agata, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

Tihon şi Tecla T.

29. Egumena Antonina
ŞI LOCUITORII PEŞTERILOR DIN MUNŢII CAUCAZULUI

Pomenită la 1 martie (†1929)

Atunci vor începe să
spună munţilor: „cădeţi peste noi”
şi dealurilor: „acoperiţi-ne”.
Luca 23: 30

Următoarea relatare este o mărturie personală a unui adevărat membru al Bisericii din catacombe, Natalia V. Urusova, care ea însăşi a îndurat un martiriu fără sânge de la începutul Revoluţiei până la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial. Crima sa a fost că era o credincioasă creştină fermă, aparţinând unei familii aristocratice, era o „iozefită” cu aspiraţii monahale şi mamă a mai multor fii martirizaţi.

În Vladikavkas, nu departe de gară se afla o mănăstire cu hramul icoanei din Iviron a Maicii lui Dumnezeu. Eu obişnuiam să vizitez această mănăstire în fiecare zi. M-am apropiat de mai multe călugăriţe, dar în special de matuşka binevoitoare, egumena Teofana. Ea nu era foarte educată şi în mod evident provenea dintr-o familie de ţărani, dar era un minunat suflet smerit.

Era la începutul anului 1922. Într-o zi am venit la ea şi mi-a spus: „Vreau să-ţi împărtăşesc un secret, despre care nu ştie nimeni în afară de mine, de călugăriţa care este iconomă şi de ucenica mea de chilie (o călugăriţă rasoforă). Vino, hai să mergem”.

Egumena Teofana m-a condus prin mai multe camere şi în ultima – din care o scară spiralată ducea spre pod – stătea o altă egumenă. Am înţeles imediat că era egumenă, deoarece purta o cruce din aur. Era neobişnuit de atrăgătoare, nu doar prin faptul că era prietenoasă şi iubitoare, dar şi prin rara ei frumuseţe exterioară. Era foarte tânără şi nu puteai să ghiceşti că avea deja patruzeci de ani. Timp de trei luni, în ciuda frigului puternic de iarnă, ele au ascuns-o în pod şi doar arareori o aduceau jos, în această cameră, ca să se poată încălzi. Secretul era bine ţinut. Doar ucenica de chilie urca în pod când îi aducea mâncare şi alte lucruri necesare. Curând şi eu am devenit foarte apropriată de ea, pentru că aveam multe în comun şi am fost destul de atrase una de alta. Ea era bine educată şi dintr-o familie nobilă bună.

Nu a trecut mult până când mi-a spus povestea ei. Ea era egumena unei mănăstiri de maici din oraşul Kizliar din Caucaz. La începutul Revoluţiei, când jefuirea mănăstirilor era un lucru obişnuit, o mulţime de bandiţi bolşevici au intrat în mănăstirea lor, distrugând totul, tâlhărind, şi împuşcând mortal mai multe maici care se opuseseră jafului. Când,

pentru o scurtă perioadă, Armata Albă a intrat în oraşul Kizliar, un necunoscut le-a indicat persoanele care distruseseră mănăstirea şi omorâseră călugăriţele. Criminalii au fost împuşcaţi de albi. Când Armata Albă s-a retras şi bolşevicii au luat sub control oraşul, au început să caute persoana care le spusese albilor. Egumena, cu totul nevinovată, a fost acuzată şi condamnată – un act de simplă răzbunare. Cu toate acestea, Domnul a ajutat-o să fugă şi noaptea a plecat la Vladikavkas, la această mănăstire unde egumena Teofana a ascuns-o. Peste tot în Caucaz erau postate afişe şi postere cu cei „căutaţi”: „Cel care va arăta locul fostei egumene de la Mănăstirea Kizliar, Antonina, va primi o recompensă de 3000 de ruble de aur”.

Timp de o lună şi jumătate am avut şansa de a o vedea pe egumena Antonina aproape în fiecare zi. Odată, într-o noapte geroasă, după ce a căzut o cantitate neobişnuită de zăpadă, la ora 1:00 noaptea cineva a ciocănit la fereastra mea. Toată lumea s-a trezit speriată. Cine putea ciocăni noaptea în afară de GPU? Am ridicat perdeaua şi nu puteam să-mi cred ochilor. Am văzut-o pe egumena Antonina într-o haină albă din piele de oaie; de cealaltă parte a ei stătea maica iconomă şi ucenica de chilie Anfisa. „Grăbeşte-te, grăbeşte-te. Deschide şi ascunde-o pe matuşka”. Ele au intrat. Am închis lumina, pentru a nu atrage atenţia, şi ce am auzit? Am auzit următoarea minune evidentă şi incredibilă a lui Dumnezeu.

Cu puţine zile înainte de aceasta – lucru despre care eu nu aveam nici cea mai mică idee –, o oarecare tânără a venit la mănăstire, spunând că e o fiică a familiei nobile Trubeţkoi. Cu lacrimi a rugat-o pe egumenă să o primească, afirmând că tatăl şi mama ei fuseseră ucişi şi moşia lor tâlhărită şi ea rămăsese singură în necazul ei. Ea şi-a jucat rolul atât de bine, încât a reuşit să câştige încrederea egumenei care, în simplitatea inimii, nu doar că a acceptat-o şi era foarte bună cu fata, dar curând i-a încredinţat secretul despre egumena Antonina. Fata a dispărut dintr-odată – era un agent GPU care o căuta pe matuşka Antonina. În aceeaşi noapte, mănăstirea a fost înconjurată de poliţie, astfel încât nimeni să nu poată scăpa. Ei au pătruns înăuntru pentru a căuta, cerând ca egumena să se predea. Când ucenica de chilie a fugit sus pentru a o informa pe egumena Antonina despre aceasta, ea a spus: „Ei bine, ce putem face? Dacă Îi este plăcut lui Dumnezeu ca ei să mă găsească, aşa să fie. Dar, dacă nu este voia Lui, El va închide ochii oamenilor, iar ei, văzând, nu vor vedea. Vino, vom merge afară în faţa lor”. Maicile au pus haina din piele de oaie pe ea şi trei dintre ele au mers jos şi au ieşit pur şi simplu pe poarta mănăstirii, chiar prin faţa ochilor soldaţilor Armatei Roşii. Ele nu merseseră departe când l-au auzit pe comandant strigând, „Cine a ieşit pe poartă chiar acum? Cine a fost condus afară?”. Soldaţii Armatei Roşii au răspuns, „Nu am văzut pe nimeni”. „Ce vreţi să spuneţi”, a răspuns comandantul furios, „cineva tocmai a plecat într-o haina din

piele albă de oaie însoţit de două maici". Toată lumea a negat acest lucru şi s-au gândit doar că el îşi imagina astfel de lucruri. Ei au căutat peste tot, au întors totul cu susul în jos şi au fost obligaţi să plece cu mâinile goale. O minune!

Şi, astfel, ea a fost adusă la mine. Eu, bineînţeles, m-am bucurat că o puteam ascunde, chiar dacă până şi la noi era foarte riscant pentru ea, de vreme ce noi înşine puteam fi arestaţi în orice moment. Le-am întrebat pe maici: „Cu ce să o hrănesc pe matuşka, pentru că mesele noastre sunt foarte sărace?" Maicile au răspuns: „Îi vom aduce hrană de două ori pe zi, prânzul şi cina". Ele au stat cu noi până dimineaţa. Egumena Antonina a rămas cu noi şi ele s-au întors la mănăstire. Curând au adus mâncarea, lucru pe care au continuat să-l facă de două ori pe zi, timp de două săptămâni, cât a stat la noi.

Nu puteai să n-o iubeşti. Copiii o adorau pur şi simplu, şi chiar şi soţul meu, de obicei indiferent faţă de multe lucruri, o respecta şi conversa cu ea cu plăcere neprefăcută. Pe atunci încă mai era posibil să găseşti, pentru o anumită sumă, un adăpost secret în munţii din zona locală, cunoscută ca Inguş. Mănăstirea voia să facă acest lucru, dar se cerea o sumă de bani atât de mare, încât chiar dacă toate proprietăţile mănăstirii – puţinul care mai rămăsese după prădarea bolşevică – ar fi putut fi vândute, nici atunci nu ar fi fost suficient. Am hotărât să stea cu noi şi nu ne-am făcut planuri în legătură cu viitorul apropiat, lăsând-o în mâinile lui Dumnezeu, pentru că toţi ajunseserăm să o iubim foarte mult. Ea, cu toate acestea, suferea mult gândindu-se că dacă era descoperită, atunci nu doar ea ar fi plătit scump pentru asta, ci şi noi am fi forţaţi să suferim. Cazul ei era, bineînţeles, o minune şi o adevărată pronie a lui Dumnezeu. Până la urmă, chiar din acea noapte a căutării ei în mănăstire, în ciuda tuturor planurilor hidoase ale investigatorilor GPU, nimeni nu detectase unde şi de ce călugăriţele mergeau de două ori pe zi ducând mese calde.

Două săptămâni au trecut. Între timp eu am pus o perdea de tifon, separând un loc pentru ea într-un colţ în singura cameră în care mai erau deja cinci copii. Era acolo un pat pentru ea şi o candelă atârnată, adusă de la mănăstire, care ardea întotdeauna. Odată am observat că matuşka petrecea întreaga noapte îngenunchind şi rugându-se înflăcărat, cu lacrimi. Puteam vedea prin perdeaua subţire şi nu puteam dormi; nu puteam să nu fiu afectată de supărarea ei. Dimineaţa devreme ea s-a întors spre mine şi a spus: „Te rog, fă-mi o favoare. Mergi la fericita Anastasia Andreevna şi spune-i atât şi nimic altceva: «Matuşka Antonina îţi cere binecuvântarea»".

Anastasia Andreevna, o dreaptă nebună pentru Hristos, bine cunoscută în întreaga regiune Vladikavkas pentru darul înainte-vederii, locuia într-un mic bordei aflat în curtea din spate a unui bun creştin. Am

mers la ea. Ea m-a întrebat de ce aveam nevoie şi i-am spus că matuşka Antonina îi cerea binecuvântarea.

„Da, da!” a răspuns ea. „Spune-i că nu trebuie să se teamă de nimic; ceea ce a hotărât şi lucrul pentru care s-a rugat îl va împlini; da, va împlini. Trebuie să meargă la casa guvernamentală roşie şi mare; da, să meargă!”

I-am spus egumenei Antonina răspunsul şi faţa ei s-a luminat...

„M-am hotărât să mă predau la GPU astăzi. Sufăr teribil pentru că va trebui să suferiţi pentru mine, şi, chiar dacă m-am rugat, tot mai aveam temeri şi îndoieli despre ceea ce hotărâsem să fac. Dar, acum, după cuvintele fericitei, nimic şi nimeni nu mă poate opri”.

Copiii au izbucnit în lacrimi. La ce puteam spera? GPU - de ce? Aceasta era o groază de negrăit! Ea a plecat după ce şi-a împărtăşit lacrimile cu noi, dar cu un chip uimitor de liniştit, care devenise mai strălucitor şi mai frumos decât înainte. Ea era îmbrăcată în veşmintele ei monahale şi purtând crucea de aur de egumenă. În ciuda tuturor piedicilor şi a pericolelor, nu îşi dăduse jos niciodată hainele monahale. Trecuse puţin mai mult de o oră. Toţi stăteam în linişte, predaţi tristeţii şi gândului la soarta ei. Dintr-odată, fiica mea de unsprezece ani, uitându-se pe fereastră, a strigat: „Vine matuşka Antonina!”. Ea venea cu o bucurie atât de extraordinară încât este imposibil de descris. Şi aceasta este ceea ce ne-a spus:

„Am ajuns la sediul GPU. Gardianul de rând m-a întrebat de ce am venit. Am răspuns că voi spune şi îmi voi da numele doar şefului. S-au alăturat alţii, cerându-mi să mă supun regulilor şi să mă înregistrez. Eu am spus: «Spuneţi-i şefului că vreau să-l văd şi nu mă voi supune nimănui altcuiva». Ei au mers şi i-au raportat aceasta. El le-a poruncit să mă informeze că nimănui nu-i era permis să încalce regulile de intrare. Eu am insistat din nou că nu voi vorbi decât cu el. În acel moment s-a deschis o uşă pe coridor şi şeful însuşi a ieşit să se uite. Văzându-mă, el a spus: «Intră». Astfel am intrat. «Ce vrei?». «Oferiţi 3000 de ruble pentru capul meu. Ei bine, vi l-am adus eu însămi.» El a fost atât de uimit, încât s-a ridicat şi a spus: «Tu, tu eşti egumena Antonina şi ai venit singură la noi?!!». Am spus că da, şi că mi-am adus propriul cap. A luat fotografia mea de pe birou. Am luat din buzunarul meu una exact ca aceea. El s-a uitat la mine şi a spus: «Eşti liberă, mergi oriunde vrei!». Pe când plecam, el a spus: «Într-un an, conform legii, voi fi obligat să-ţi dau o anumită pedeapsă...».

Nimeni nu a investigat unde s-a dus după ce a plecat de la GPU şi nimeni nu s-a atins de noi. Ea s-a aşezat în mod deschis în mănăstire, unde a trăit în pace pentru încă un an. Mai târziu am aflat că i se poruncise să muncească pe post de cameristă la un hotel comunist în oraşul Rostov-pe-Don. Dar nici atunci ea nu şi-a dat jos hainele monahale. Cu

toate acestea, nici măcar un singur comunist nu cerea servicii de la ea; toţi se purtau cu ea fără maliţiozitate şi insulte; toţi îi purtau cel mai mare respect şi chiar se plecau uşor în faţa ei. În 1923 astfel de lucruri încă se mai puteau petrece.

Vreo doisprezece ani mai târziu, când eu eram în Kazahstan în oraşul Akhtyubinsk, unde locuiam cu fiul meu, care era exilat, l-am întâlnit pe arhimandritul Arsenie, care era, de asemenea, exilat acolo. El era un prieten apropiat al Mitropolitului Iosif de Petrograd şi prin el am avut plăcerea de a-l întâlni pe sfântul ierarh. Am descoperit că părintele Arsenie o cunoştea bine pe egumena Antonina şi mi-a spus următoarele despre ea:

Când perioada condamnării ei s-a terminat, un grup de douăsprezece călugăriţe a format o comunitate monahală sub conducerea ei şi au mers în oraşul Tuapse, cu scopul de a fonda un schit secret sus în munţi. În acele zile, mulţi călugări din mănăstirile distruse fără milă sperau să se aşeze în munţi ca pustnici, pentru a evita persecuţia din partea bolşevicilor. Dar minţile celor de la GPU erau viclene; ei au plasat agenţi secreţi deghizaţi ca paznici de păduri peste tot în munţi, şi unul câte unul au descoperit toate schiturile secrete şi locuinţele acestor pustnici – dintre care aproape toţi au fost împuşcaţi pe loc.

Când egumena Antonina s-a urcat pe vârful unui munte înalt, ea a întâlnit un călugăr de la schitul unde locuia părintele Arsenie. În acel pustiu stâncos bătut de vânturi, la înălţime şi departe de lume, ea a descoperit o întreagă aşezare monahală cu peşteri şi biserici şi destule provizii pentru a trăi şi a sluji Domnului zilnic pentru câtva timp. Monahii de acolo s-au oferit să ajute şi s-au apucat să sape peşteri sub rădăcinile unor copaci uriaşi, care au devenit locuinţe pentru călugăriţe. Călugării stăteau în locuinţe asemănătoare. În mod asemănător au construit acolo o biserică şi cu bucurie le ajutau pe călugăriţe în cele ce aveau nevoie. Dar această comunitate ascunsă nu avea să dureze mult.

Curând, ambele schituri au fost descoperite. Din paisprezece călugări, doar unul, părintele Arsenie, care era cel mai tânăr, a fost cruţat şi nu a fost împuşcat aşa cum au fost ceilalţi; el a fost exilat pentru opt ani într-un lagăr de concentrare, departe, tocmai în Siberia şi, la împlinirea acestor ani, el a fost trimis într-o aşezare din Alma Ata. În această perioadă a fost arestată şi egumena Antonina împreună cu toate călugăriţele ei; ea nu a fost împuşcată pe loc, ci a fost exilată într-un loc necunoscut.

Şi asta este tot ceea ce spune Natalia V. Urusova despre această egumenă sfântă în memoriile ei, în manuscris. Cu toate acestea, protoiereul Mihail Polski, publicând acest material în al doilea volum din *Noii martiri ai Rusiei*, adaugă la povestea ei ceva din propria lui experienţă în sudul Rusiei (vol. III, în manuscris, citat mai jos), oferind o imagine

Egumena Antonina

mai amplă despre suferinţele creştinilor în Caucaz şi aducând lumină asupra vieţilor mucenicilor până acum necunoscuţi.

„În 1928, sau la începutul anului 1929, un grup de călugări asceţi a fost descoperit în Caucaz şi a fost executat prin împuşcare. Ei erau adepţi ai mişcării cunoscute sub numele de «cinstitorii numelui», iniţial expulzaţi din Sfântul Munte în Crimeea prin 1912. Conducătorul lor era Paul Dometici Grigorovici, un nobil moşier kievean care, după 20 de ani de monahism, a intrat în armată, unde a avut un grad înalt în timpul Primului Război Mondial. După Revoluţie, el s-a întors în Caucaz şi era cunoscut ca părintele Pantelimon. Cel care a compilat această carte îl cunoştea personal, precum şi pe alţi «cinstitori ai numelui», deoarece în 1918, în timpul Războiului Civil şi al mişcării Armatei Albe în Kuban, un grup de ortodocşi misionari au ţinut mai multe conferinţe pentru adepţii acestei învăţături, cu scopul de a-i aduce înapoi în Biserica Ortodoxă. Ei sperau să îndeplinească aceasta prin realizarea unor dezbateri doctrinare privitoare la Numele lui Dumnezeu. Eu am fost unul din aceşti misionari. O întreagă listă de hotărâri dogmatice au fost dezvoltate şi semnate de ambele părţi. Fostul cinstitor al Numelui, călugărul Metodie, a fost în mod legitim hirotonit ieromonah pentru cei care respingeau erezia şi a fost trimis la ei în munţi. Dar, din nefericire, curând a izbucnit o neînţelegere între ei. Părintele Metodie a rămas credincios ortodoxiei şi a părăsit munţii. Pe calea de întoarcere, la una dintre gări, el a fost împuşcat de către bolşevici. Pe parcursul a zece ani, restul locuitorilor în pustie au fost şi ei împuşcaţi. Ei au fost descrişi de presa bolşevică drept o organizaţie periculoasă, contra-revoluţionară. În 1930, scriitorul acestor vieţi voia el însuşi să rămână în Rusia şi să locuiască în Caucaz, dar întâlnindu-i pe locuitorii din pustie şi aflând mai multe despre situaţia lor, s-a convins că a rămâne acolo ar fi imposibil: toţi erau ţinuţi sub supraveghere secretă de autorităţile din satul din apropriere.”

Este adevărat că unii au mers în impenetrabile desişuri ale înălţimilor muntoase şi pentru mult timp nimeni nu a ştiut de locul lor. Dar povestea egumenei Antonina ne arată cum se punea capăt până şi vieţii acestor asceţi ai pustiei Caucazului.

MUCENICII NOULUI ATHOS

Trebuie menţionat faptul că cea mai mare atracţie monahală în această regiune sudică era faimoasa Mănăstire Sfântul Apostol Simeon Canaanitul, mai cunoscută sub numele de Noul Athos. În 1928, a fost distrus tot ceea ce mai rămăsese din veritabila lavră cu mai multe sute de monahi. În relativ scurta sa perioadă de existenţă de la sfârşitul secolului al XIX-lea, mănăstirea dobândise un mare renume şi multe posesiuni; era bine organizată şi era un exemplu pentru alte mănăstiri în

întreaga lume ortodoxă. În acel an, toată proprietatea mănăstirii a fost furată, totul a fost distrus şi în cele din urmă un grup de 140 de monahi, care reuşiseră să scape primelor arestări ascunzându-se în munţi, a fost prins şi dus la închisoarea Novocerkask pe Marea Neagră. Monahii au fost interogaţi şi, pe baza refuzului lor de a da o declaraţie prin care să recunoască faptul că autoritatea sovietică este benefică pentru umanitate, ei au fost separaţi în grupuri şi au fost duşi în camerele de tortură în pivniţa clădirii NKVD. Acolo au fost bătuţi şi torturaţi groaznic. Noaptea au fost duşi într-un loc în regiunea Kosa, la aproximativ paisprezece kilometri în afara oraşului Novocerkask, au fost puşi în faţa unui zid şi împuşcaţi. Acel zid era binecunoscut tuturor locuitorilor oraşului.

Toţi creştinii ortodocşi ar trebui să-şi amintească de aceşti robi curajoşi ai lui Hristos, care I-au rămas credincioşi chiar şi într-o moarte mucenicească.

SFÂNTUL PUSTNIC MACARIE

În timpul persecutării Bisericii şi a clericilor, în 1923, a venit în Caucaz un pustnic sfânt. El a apărut în teritoriul Vladikavkas, într-un loc pustiu, la 32 de kilometri de o mică gară cu numele Podgorny. Era din Rusia Centrală, dar nimeni nu ştie exact de unde.

Şi-a ales să locuiască pe dealurile înalte ale Caucazului. Într-un codru adânc, printre defileuri şi stânci, el şi-a săpat o peşteră în care locuia şi unde avea şi o bisericuţă. Masa de la altar era sculptată în piatră şi avea şi câteva icoane. Totul era foarte sărăcăcios şi totuşi avea acolo toate cele necesare pentru Sfânta Liturghie. Pustnicul, stareţul Macarie, săvârşea slujbe în această biserică. Localnicii au aflat despre el şi au început să vină în număr mare. Acolo se mărturiseau şi primeau Sfânta Împărtăşanie, şi stareţul avea grijă şi de celelalte nevoi duhovniceşti ale lor. Numărul vizitatorilor săi creştea constant; în scurt timp primea pelerini aproape în fiecare zi.

Stareţul Macarie avea 65 de ani; era un adevărat ascet pe care Dumnezeu îl cinstea răspunzându-i la rugăciuni şi dându-i darul înainte-vederii: el le spunea oamenilor gândurile şi faptele lor ascunse. Stareţul îi întâmpina totdeauna pe vizitatorii săi la aproape trei kilometri depărtare de peştera sa şi apoi îi conducea la locuinţa lui. Nimeni nu îl avertiza de venirea lor – el vedea aceasta cu duhul. Au început să aibă loc adevărate pelerinaje, oamenii venind din vecinătatea Kubanului şi din oraşele locale. Credincioşii găseau acolo odihnă duhovnicească şi simţeau că li se purta de grijă. Până la urmă, nu mai erau aproape deloc biserici în întreaga regiune şi oamenii erau ca oile în căutarea păstorilor.

Părintele Macarie a trăit zăvorât până în 1928. În acest an înfricoşător, bolşevicii au hotărât să pună capăt bisericii sale. Ei ştiau de ea de

ceva vreme, dar, din anumite motive, nu ajunseseră niciodată la ea. În cele din urmă, au venit şi l-au arestat pe sfântul zăvorât. Ei au vrut să-l ia în secret, dar credincioşii au aflat despre arestul lui şi au alergat să-l vadă pentru ultima dată. În timp ce părintele Macarie se îndepărta sub pază, el i-a binecuvântat pe oamenii care erau în ambele părţi şi şi-a luat ultimul rămas bun. Acest sfânt păstor al prigonitei Biserici din catacombe a fost în cele din urmă martirizat în nordul îndepărtat.

SFINŢI ASCUNŞI DE DUMNEZEU

După cel de-al Doilea Război Mondial, în cercurile imigranţilor ruşi circula o broşură intitulată *De ce cred şi eu în Dumnezeu*. În ea, autorul, iniţial un pilot ateu, descrie cum a fost numit să depisteze un grup de călugări şi preoţi care se ascundeau în înălţimile inaccesibile din Caucaz. Trebuie să fi fost pe la începutul războiului. Într-o zi el a identificat un grup dintre aceştia îmbrăcaţi în zdrenţe pe un platou înalt. Când au văzut avionul, ei au început să fugă. Pilotul a văzut clar cum ei, în aparenţă fugind în direcţia locului în care se ascundeau, se îndreptau de fapt spre un hău mare care îi separa de restul platoului muntos. Când au ajuns la prăpastie, ei şi-au făcut semnul crucii şi, spre marea uimire a pilotului, au continuat să alerge prin aer (!) până când, ajungând în siguranţă pe partea cealaltă, ei au dispărut din vedere între stânci. Pilotul uimit a fost instantaneu convertit şi a ajuns să creadă în Dumnezeu, Care îi ascunsese pe robii Săi credincioşi de ochii oamenilor răi, dar îi permisese să fie martor al acestei mari minuni a sfinţilor din catacombe ai Rusiei pentru mântuirea sufletului său.

30. Cei şaizeci de preoţi mucenici

MASACRUL DIN TAIGAUA KACHUG-NIJNI-UDINSK

Pomeniţi la 22 iulie (†1933)

Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi şi Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri.
Matei 10: 32

În 1930, 1931 şi 1932 am călătorit prin toată Siberia într-o expediţie ştiinţifică – scrie un martor – şi în 1933 călătoriile noastre ne-au dus în Irkuţk, Nijni-Udinsk şi Balagansk. Oraşul Kachug este pe malul râului Lena, la 224 de kilometri de Irkuţk. Era un drum din Kachug în Nijni-Udinsk şi Balagansk. Întreg drumul trecea prin taiga; nu erau locuitori şi doar deţinuţii lucrau în construcţii. În lagărele din jurul Kachugului domnea pe atunci o tiranie nemaiauzită. Fără niciun motiv, oamenii erau împuşcaţi, bătuţi şi biciuiţi. Condiţiile de vieţuire erau groaznice; erau şaizeci sau optzeci de oameni într-o baracă, cu două rânduri de scânduri pentru dormit. În cazul în care unul dintre deţinuţi nu îşi împlinea norma zilnică, gardienii lagărului aveau dreptul să facă ce voiau cu el; ei îi ţineau pe deţinuţii aflaţi în proces timp de o săptămână în aer liber. Oamenii mureau de foame şi de frig.

Din Irkuţk în Nijni-Udinsk am călătorit cu vaporul Buryat. Din Nijni-Udinsk am călătorit cu căruţa pe drumul spre Kachug, mergând mai bine de 112 kilometri pe malul drept al râului Ager. În acest timp mă ocupam cu măsurarea nivelului apei.

De pe 8 până pe 22 iulie 1933, grupul nostru de cercetare s-a oprit pentru mai multe zile nu departe de lagărul de concentrare. În acea regiune solul era mai potrivit pentru agricultură şi deja acolo fuseseră făcute planuri pentru o fermă colectivă de stat. Vremea devenise destul de plăcută. După prânz am stat până noaptea târziu lângă foc. Adesea auzeam un fel de strigăte, care făceau ecou în taiga. Încă nu ştiam ce fel de strigăte erau acestea.

Era o noapte senină şi liniştită; aerul proaspăt siberian degaja o mireasmă de flori de taiga de-a lungul văii. Şi cât voi trăi nu voi uita niciodată această vale, o să mi-o amintesc întotdeauna! Somnul nostru dulce de dimineaţă a fost întrerupt de un fel de geamăt omenesc jalnic. Toţi ne-am sculat repede. Conducătorul grupului nostru, originar din Irkuţk, şi-a luat repede un binoclu, alţii au aranjat două instrumente de nivelare şi ne ocupam de treburile noastre, când am început să observăm o mulţime mişcându-se în direcţia noastră; din cauza desişului era greu de înţeles ce se întâmpla.

Erau şaizeci de deţinuţi şi după ce au ajuns mai aproape am putut vedea clar că erau toţi ameţiţi de foame şi din cauza muncii peste măsură. Ce am văzut? Fiecare din ei avea o funie pe spate. Ei trăgeau o sanie – o sanie în mijlocul lui iulie! Şi pe sanie era un butoi cu excremente umane!

Se pare că gardienii care îi însoţeau nu ştiau că era o expediţie de cercetare ştiinţifică în acel teritoriu al lagărului de concentrare. Am auzit cuvintele exacte ale ordinului gardienilor: „Întindeţi-vă jos şi nu vă mişcaţi”. Unul dintre gardieni a alergat înapoi la lagăr; se pare că ne-au considerat suspecţi. Unul dintre cei din grupul nostru a înţeles atunci situaţia deţinuţilor şi a spus: „Le-am mai prelungit viaţa cu câteva minute”. La început nu am înţeles aceste cuvinte. În poate cincisprezece sau douăzeci de minute eram înconjuraţi de un pluton de gardieni ai lagărului, care se apropiau ţinând puştile în poziţie de tragere, ca şi când urma să ne atace cu baionete. Comandantul plutonului şi comisarul politic au venit la noi şi ne-au cerut documentele. După verificarea documentelor ne-au explicat că aceşti şaizeci de oameni fuseseră condamnaţi să fie împuşcaţi, pentru că erau elemente potrivnice puterii sovietice.

Deja fusese pregătit un şanţ pentru aceşti şaizeci de oameni. Comisarul politic ne-a cerut să mergem în corturile noastre, ceea ce am şi făcut. Cei şaizeci de mucenici erau preoţi. În dimineaţa liniştită de iulie vocile slăbite ale multora dintre preoţi se auzeau cu claritate. Unul dintre cei care îi executa i-a întrebat pe preoţii care stăteau lângă şanţ, unul câte unul: „Luaţi acum ultima gură de aer; spuneţi-ne, există Dumnezeu sau nu?” Răspunsul sfinţilor mucenici a fost ferm şi încrezător: „Da, există Dumnezeu!”

Prima împuşcătură a răsunat. Stând în corturi, inimile noastre băteau cu putere... O a doua împuşcătură a răsunat, o a treia şi apoi mai multe. Aceşti preoţi au fost duşi, unul câte unul, la şanţ; executorii sentinţei, stând lângă şanţ, îl întrebau pe fiecare preot: „Există Dumnezeu?”. Răspunsul era acelaşi: „Da, există Dumnezeu!”. Noi suntem martori vii, noi am văzut cu ochii noştri şi am auzit cu urechile noastre cum acei oameni înainte de moarte îşi mărturiseau credinţa în Dumnezeu.

Probabil că vor mai trece ani, zeci de ani, dar aceste morminte de pe drumul Kachug-Nijni-Udinsk trebuie să fie găsite. Niciun creştin ortodox, de oriunde ar fi, nu trebuie să îi uite pe aceşti sfinţi mucenici, care şi-au dat vieţile pentru credinţa lor.

31. Grigorie purtătorul de Cruce

PREGUSTAREA RAIULUI DE CĂTRE NOII MUCENICI

pomenit la 6 noiembrie (†1936?)

El mi-a răspuns: aceştia sunt cei ce vin din strâmtorarea cea mare şi şi-au spălat veşmintele lor şi le-au făcut albe în sângele Mielului. Pentru aceasta sunt înaintea tronului lui Dumnezeu, şi Îi slujesc ziua şi noaptea, în templul Lui.
Apoc.7: 14-15

În lagărele de concentrare de la Temnikov am fost numit într-o echipă de tăietori de lemne. Treaba noastră era să tăiem acea pădure, care devenise cunoscută în întreaga lume pentru pustnicul ei, Sfântul Serafim de Sarov. Trebuie să fi fost în 1934. La un moment dat, tovarăşul cu care tăiam la fierăstrău era un cazac din regiunea Kuban, care părea să fie de aceeaşi înălţime cu mine, dar un bărbat voinic, puternic. El părea sănătos, deşi, ca noi toţi, ceilalţi deţinuţi, era palid. Îmi era un pic teamă să am un asemenea tovarăş. Având o inimă slabă, îmi era teamă că nu voi putea ţine pasul cu el şi voi auzi de la el cuvinte de grabă cu înjurături şi insulte. Dar, când am pus mâna pe fierăstrău, l-am auzit spunând:

– Frate, să nu ne grăbim, ci să lucrăm într-un ritm potolit.

– De ce?, am întrebat eu. Nu te simţi bine? Ce categorie ai?

– Categoria mea este prima, totul e bine. Sunt bine. Cine are nevoie de munca noastră? Doar diavolul are nevoie de ea. Toţi suntem făcuţi să muncim pentru el.

Plăcut surprins, am spus:

– Hai să muncim puţin şi apoi îmi vei explica cum se face că muncim pentru diavol.

Mi-am făcut cruce. Tovarăşul meu a făcut acelaşi lucru, spunând:

– Hei, este bine că te rogi. Dumnezeu ne va păzi de necazuri, dar chiar şi aşa nu ne va permite să ne împlinim norma.

Am doborât un copac şi, începând să-l tăiem în bucăţi, Grigorie – pentru că acesta îi era numele – a început să vorbească:

– Guvernul sovietic vrea să construiască comunismul fără Dumnezeu, pentru a se mândri mai târziu şi pentru a blasfemia numele lui Dumnezeu. Cel care îi ajută pe atei la această construcţie ia parte la războiul împotriva lui Dumnezeu şi Îl blasfemiază pe Dumnezeu împreună cu ei. Dar noi suntem creştini; trebuie să fim soldaţi ai lui Dumnezeu. Dumnezeu a îngăduit să cădem în captivitatea lui Satan. Acum suntem prizonierii lui. Dar nu trebuie să-l slujim, nu trebuie să-l ajutăm în răz-

boiul împotriva lui Dumnezeu. A munci pentru comunişti este păcat – un păcat de neiertat.

Filosofia tânărului cazac m-a atins în adâncul sufletului, până la lacrimi. După trei zile de lucru comun, el a refuzat să mai muncim împreună. Ei l-au pus la izolator şi apoi, împreună cu alţi deţinuţi care, de asemenea, au refuzat să muncească, a fost trimis într-un alt lagăr şi astfel i-am pierdut urma.

Trecuse un an de când eram în regiunea Altai în Osinavka. Într-o seară călduţă de primăvară, imediat după Paşti, în timp ce ne întorceam de la muncă la barăcile noastre, am auzit în curte multe voci care cântau tare. Ele cântau „Hristos a înviat din morţi”. Eu nu m-am dus la baraca mea, ci, la fel ca restul deţinuţilor, am fost atraşi de cântare. Dincolo de ultimele barăci era o închidere cu gard de sârmă ghimpată şi acolo era o mulţime de aproximativ 150 de deţinuţi, care arătau destul de diferit de noi. Aceştia erau „purtătorii de cruce”. Ei erau îmbrăcaţi în civil, dar capetele lor erau rase. Pe piept sau pe mâneca stângă era cusută o cruce albă, de dimensiuni egale. Ei erau de diferite vârste, de la 20 la 60 de ani. Erau slabi, vlăguiţi, şi arătau ca nişte schelete. Dar feţele lor palide străluceau de fericire. Erau doar bărbaţi în acest grup; femeile erau concentrate într-un alt lagăr.

Când mi-am croit drum prin mulţime către gardul de sârmă ghimpată, unul dintre ei a alergat spre mine. În chipul său slăbănogit şi palid l-am recunoscut pe vechiul meu prieten cazac, Grigorie. Prin sârma ghimpată am reuşit să ne dăm sărutarea pascală. Era, la fel ca toţi aceşti „purtători de cruce”, excesiv de slab şi de vlăguit, dar faţa lui entuziasmată strălucea literalmente de o frumuseţe nepământească. În grabă mi-a spus veşti despre el însuşi.

– Batiuşka, ţi-am urmat sfatul şi am renunţat la fumat: din lagărul Temnikov nu mai am poftă pentru asta. Acolo, mulţumită izolatorului, am fost inspirat să mă alătur acestui grup de luptători ai lui Hristos – aceşti „purtători de cruce”. Autorităţile lagărului încearcă să ne forţeze să muncim, ei ne cer aceasta, dar noi refuzăm. Noi ne petrecem timpul în rugăciune, cântând şi citind – ne pregătim pentru moarte... Ei ne iau cărţile, dar muncitorii liberi ai lagărului ni le dau înapoi. Dumnezeu ne hrăneşte. Autorităţile ne dau 200-300 de grame de pâine pe zi şi puţină apă fierbinte – „supă”. Oamenii care lucrează în lagăr ne dau în plus încă puţină pâine, terci şi altă mâncare. Suntem în permanenţă transferaţi dintr-un lagăr într-altul şi peste tot încearcă să ne convingă să muncim. În timp ce călătorim în maşini, simţim foamea mai puternic; pentru aceasta ei ne ţin în mod deliberat cât mai mult pe roţi. De la Temnikov am fost atât în Solovki, cât şi în Vyşera şi Urali, în Koltlos şi în taigaua Tonisk. Acum ne-au adus aici, dar şi aici ne vor ţine doar câteva zile. Şi aici sunt „purtători de cruce”. Ei ni se vor alătura şi apoi vom fi luaţi în

sălbăticia Obdorsk, unde îi trimit pe toţi oamenii religioşi care refuză să coopereze cu regimul sovietic. Acolo îi aruncă în sălbăticie. Foamea, frigul şi scorbutul – toate îi ajută pe bolşevici să-şi omoare victimele. Dar acolo, departe de lume şi mai aproape de Dumnezeu, eşti cu adevărat liber să lucrezi la mântuire. Şi Dumnezeu îi întăreşte pe robii Săi adevăraţi cu vedenii şi vederi minunate. Acolo, spun ei, străluceşte lumină din rai... Alătură-te nouă, părinte. Vino cu noi, ca să câştigi cunună mucenicească. Printre noi sunt doi preoţi, se spune că din Tver, şi laici din Voronej şi bineînţeles şi din alte părţi.

Cu mare emoţie şi cu o bucurie de negrăit, am ascultat ceea ce spunea Grigorie. Întreaga mea fiinţă ardea de milă şi compasiune şi de respect în faţa acestei mişcări sfinte a eroilor duhovniceşti care „îndurau suferinţele ca buni soldaţi ai lui Iisus Hristos” (II Tim. 2: 3). Cu toate acestea, nu mi s-a dat să iau parte la fapta lor eroică: nu am putut să mă eliberez de influenţa minţii mele de contabil...

Foarte curând această împrejmuire de sârmă ghimpată de lângă barăci a fost înconjurată de gardieni înarmaţi şi accesul la aceşti „purtători de cruce” a fost interzis. Cu toate acestea, am continuat să auzim cântarea lor pascală pentru încă trei zile. Apoi au dispărut. Am auzit că într-adevăr fuseseră trimişi în taigaua Obdorsk, în tundra pustie, pe malul Oceanului Arctic – de unde nu mai este întoarcere.

Protopop Nicolae MASICI

IV.

Serghianismul
văzut din interiorul
patriarhiei moscovite

Vai de păstorii care pierd şi împrăştie
oile turmei Mele, zice Domnul.

Ieremia 23: 1

32. Trezirea conştiinţei în Patriarhia moscovită

Toate consecinţele groaznice, despre care primii ierarhi ai Bisericii din catacombe au prezis că vor urma după „declaraţia” serghianistă din 1927, s-au împlinit într-adevăr. Guvernul sovietic a folosit Declaraţia mai întâi de toate ca mijloc „legal” de persecutare a Bisericii din catacombe; dar „legalizarea” nu le-a adus vreun beneficiu nici ierarhilor serghianişti: şi ei au fost, aproape toţi, persecutaţi, şi pe la sfârşitul anilor 1930 Biserica Ortodoxă rusă fusese efectiv lichidată ca trup vizibil, doar foarte puţine biserici rămânând deschise. Redeschiderea bisericilor din timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost inspirată nu de Mitropolitul Serghie, ci de invazia lui Hitler, a cărui combatere cerea un apel la sentimentele religioase şi patriotice ale poporului rus.

După cel de-al Doilea Război Mondial, Patriarhia Moscovei a apărut pe scena religioasă internaţională exact ca acel tip de organizaţie pe care ierarhii din catacombe îl prevăzuseră, adică o purtătoare de cuvânt a propagandei pentru guvernul sovietic, neezitând să justifice tirania sovietică prin cele mai sfruntate minciuni. Conform reprezentanţilor patriarhiei Moscovei, care repetă fără ruşine până în ziua de astăzi acest lucru, nu există acum şi nici nu a existat vreodată vreo persecuţie religioasă sub guvernul sovietic; clericii care au suferit de pe urma autorităţilor sunt doar „criminali politici”; bisericile sunt închise doar pentru că oamenii doresc aceasta.

Cu toate acestea, conştiinţa creştină nu va mai putea mult timp să accepte aceste minciuni în numele creştinătăţii. Şi astfel se face că în cele două decade, până şi oamenii cu conştiinţă din patriarhia Moscovei (nemaifiind nicio altă organizaţie bisericească ortodoxă vizibilă în Rusia) au început să vorbească deschis, la început sub forma protestelor împotriva noilor persecuţii ale perioadei Hruşciov (1959-64) – în care ierarhii moscoviţi erau în cel mai bun caz spectatori pasivi şi în cel mai rău caz colaboratori voluntari – şi, apoi, în forma criticii profunde a întregii politici serghianiste pe care patriarhia a urmat-o din momentul Declaraţiei din 1927.

Aici prezentăm trei din aceste critici ale serghianismului din interiorul patriarhiei. Aceştia nu sunt reprezentanţi ai Bisericii din catacombe, şi opiniile lor pot fi criticate ca unele care nu reflectă poziţia exactă a separării celor din catacombe de organizaţia bisericească serghianistă. Totuşi, criticile lor oferă o confirmare remarcabilă a adevărului poziţiei celor din catacombe şi ne dau motiv de speranţă că în cele din urmă – cel puţin o dată cu căderea regimului sovietic – partea cea mai bună din patriarhia moscovită va reveni la unitatea cu Biserica din catacombe exact pe baza principiului creştin al acriviei.

33. Boris Talantov

1903-1971

MĂRTURISITOR ORTODOX ÎNTR-O SOCIETATE ATEE

Pe 4 ianuarie 1971, în spitalul închisorii din oraşul Kirov (fost Viatka), Boris Vladimirovici Talantov a murit în al 68-lea an de viaţă, de o boală de inimă. Conform sistemului sovietic, el a murit în dizgraţie, ca un criminal politic, fiind închis din septembrie 1969, pentru că scrisese o serie de relatări extrem de sincere şi detaliate ale persecuţiilor suferite de credincioşii ortodocşi din partea regimului ateist şi a ierarhilor conducători ai patriarhiei moscovite – o „crimă" încadrată de Uniunea Sovietică la „activităţi anti-sovietice".

Viaţa lui Boris Talantov este biografia creştinului „tipic" din perioada sovietică, culminând, în ultimii săi ani, printr-un curaj „atipic" de a spune adevărul despre situaţia religioasă în URSS. El este o confirmare a adevărului şocant din afirmaţia făcută de scriitorul Anatolie Kuzneţov, care a fugit din Uniunea Sovietică şi a venit în Vest în 1968: „Este imposibil să fii cetăţean sovietic şi în acelaşi timp sută la sută o fiinţă umană decentă". Boris Talantov a fost un om onest, care a ţinut credinţa ortodoxă până la capăt şi conştiinţa sa creştină curată; prin urmare, pur şi simplu nu era loc pentru el în sistemul sovietic – cu excepţia închisorii.

Evenimentele importante ale biografiei le-a descris însuşi Talantov în materialul său „Plângere către Procurorul General al Uniunii Sovietice" din 26 aprilie 1968 (Textul în limba engleză în *Religion in Communist Dominated Areas*, august 1968). Citatele care urmează sunt din acest document, în cuvintele lui Talantov însuşi.

Boris Talantov s-a născut în 1903, în provincia Kostroma, în familia unui preot. În 1922-23, a frecventat Institutul Mejov din Moscova. „Atât rudele mele apropiate cât şi eu am suferit mult din cauza domniei nelegiuirii şi arbitrariului în serviciile pentru securitatea statului din timpul lui Stalin. Tatăl meu a fost condamnat de o *troika* (un comitet format din trei reprezentanţi ai poliţiei secrete, care îşi condamna victimele fără a le asculta şi fără drept de apel), în 1937, la vârsta de 62 de ani, şi în ciuda vârstei şi a bolii sale, a fost dus în lagărele Temnikovskiye (Mănăstirea Sarov), unde se află acum scriitorul Yu. M. Daniel. Pe 5 februarie 1940, am făcut o petiţie către procurorul general al RSFSR pentru a-l elibera mai devreme din închisoare, pe motive de sănătate. După o birocraţie îndelungată, biroul procurorului general m-a informat abia la 19 decembrie 1940 că tatăl meu murise în lagăr pe 12 martie 1940. Singurul motiv al arestului şi întemniţării sale a fost faptul că era cleric. Fratele

meu, Serafim Vladimirovici Talantov, care lucra ca tehnician hidraulic, în 1930, la vârsta de 22 de ani, în oraşul Vologda, a fost arestat şi întemniţat fără niciun motiv. El s-a stins în lagărul de concentrare de la Canalul Marea Albă – Marea Baltică. Eu însumi, din 1930 până în 1941, datorită originii mele, am fost permanent supus ameninţărilor din partea serviciilor pentru securitatea statului. În 1954, am fost exmatriculat de la Institutul Pedagogic pentru convingeri religioase, deşi cauza prezentată oficial nu constituia un motiv valid. Deşi toată viaţa am muncit ireproşabil, aşa cum se vede şi din documente, în fiecare zi mă aşteptam să fiu arestat fără motiv – «să putrezesc în închisoare» sau să fiu concediat şi trecut pe lista neagră. Prin urmare, am socotit de datoria mea să scriu ziarului Pravda o scrisoare de protest împotriva tiraniei şi a nelegiuirii serviciilor pentru securitatea statului" (pp. 126-127).

Această scrisoare, primul dintre mai multe documente care au aţâţat furia oficialilor sovietici împotriva autorului, a fost trimisă anonim de Talantov pe 18 iulie 1957. „Nu ştiu dacă această scrisoare a ajuns la editorul ziarului Pravda, dar în cele din urmă a ajuns la cartierul general KGB (poliţia politică şi de securitate a statului, fostă GPU) din Kirov. Aici, prin studierea scrisului de mână, au descoperit că autorul scrisorii eram eu. Pe 29 iulie 1958 am fost convocat la centrul KGB, unde am recunoscut în scris că eram autorul scrisorii şi mi-am exprimat regretul că din cauza lipsei de curaj nu o semnasem." Pe 14 august 1958, am fost concediat din postul pe care îl aveam la Institutul Politehnic din Kirov... „conform propriei mele dorinţe".

Departe de a fi intimidat de astfel de presiuni, Talantov a mai scris alte câteva scrisori, acum semnate cu numele său, pe care le descrie după cum urmează:

„I. O scrisoare către revista *Ştiinţă şi religie,* conţinând o respingere a unei minciuni de propagandă antireligioasă. A fost trimisă la 31 octombrie 1960, şi a rămas, în esenţă, fără răspuns.

II. O scrisoare către ziarul *Izvestia*, «Distrugerea în masă a monumentelor de arhitectură bisericească din zona Kirov», trimisă la 19 februarie 1963. Editorul acestui ziar nu mi-a trimis niciun răspuns la această scrisoare, dar, în vara anului 1963, la o întâlnire în oraşul Kirov, un conferenţiar moscovit, evident la cererea editorului, a recomandat ca eu să fiu supus unui tratament forţat pentru scrisoarea mea rebelă, adică să fiu internat într-un spital de boli mintale.

III. O scrisoare către ziarul *Izvestia*, „Statul sovietic şi religia creştină", primită de editorul ziarului la 19 decembrie 1966." (p. 127)

Această ultimă scrisoare a fost o versiune extinsă a unei scrisori deschise adresate Patriarhului Alexei, scrise de Talantov şi semnate de doisprezece credincioşi din regiunea Kirov. „Scrisoarea conţinea, în mare, descrierea acţiunilor lipsite de scrupule ale episcopului local, Ioan, cu

scopul de a produce neorânduială în viaţa bisericească. Prin urmare, credincioşii i-au cerut patriarhului să-l îndepărteze imediat pe episcopul Ioan. Printre alte chestiuni, scrisoarea semnala că autorităţile civile locale, din 1960 până în 1964, au închis ilegal şi forţat 40 de biserici în zona Kirov (53%), au dat foc icoanelor şi iconostaselor din aceste biserici, au tâlhărit bunurile bisericeşti şi au distrus complet un număr de biserici, fără să fie nicio necesitate de a face astfel”.

„Scrisoarea deschisă a credincioşilor din Kirov către Patriarhul Alexei” a fost trimisă în străinătate, nu ştim prin ce metodă, şi la 8 decembrie 1966 BBC a transmis conţinutul ei.

„Pe 14 februarie 1967, am fost convocat la Centrul KGB din Kirov în legătură cu aceste scrisori. În acest punct mi s-a propus să contest în mod oficial semnătura mea de pe «Scrisoarea deschisă a credincioşilor din Kirov», care devenise bine cunoscută peste hotare. Într-o explicaţie scrisă am evidenţiat faptul că, în calitate de autor al unei scrisori deschise şi al unei scrisori trimise editorului ziarului *Izvestia*, eu confirm autenticitatea semnăturii mele din scrisoarea deschisă şi declar că sunt gata oricând să susţin cu tărie exactitatea conţinutului ambelor scrisori. În aceeaşi zi, oficialul KGB a luat din apartamentul meu dosarele de lucru care constau în schiţe la diferite lucrări filosofice cu comentariul meu...

Mai târziu, pe 25 februarie, am aflat de la ştirile BBC că, în timp ce eu confirmam, la sediul KGB din Kirov, autenticitatea semnăturii mele din «Scrisoarea deschisă a credincioşilor din Kirov», în Londra Mitropolitul Nicodim declarase această scrisoare anonimă şi, prin urmare, nedemnă de credibilitate. El a declarat că oricând poate jura, pentru adevărul acestei afirmaţii, pe Cruce şi pe Scriptură... Această declaraţie a Mitropolitului Nicodim m-a întristat foarte mult, în calitate de creştin ortodox, de vreme ce, din corespondenţa anterioară cu patriarhia Moscovei, eram convins că Mitropolitul Nicodim nu se putea îndoi de autenticitatea «Scrisorii deschise». Prin urmare, pe 22 martie i-am trimis Patriarhului Alexei o scrisoare în care infirmam declaraţia Mitropolitului Nicodim despre anonimitatea «Scrisorii deschise a credincioşilor din Kirov» şi am confirmat credibilitatea conţinutului ei.

În afară de mine, «scrisoarea deschisă» a mai fost semnată de încă 11 cetăţeni din oraşul Kirov. La începutul lui aprilie, aceştia au fost convocaţi în mod individual la consiliul oraşului Kirov în legătură cu această chestiune. Aici, cercetările au fost făcute de către secretarul consiliului din oraş, L. Ostanina, care m-a etichetat drept un «individ periculos cu legături externe», şi a ameninţat cu închisoarea pe oricine ar fi semnat alte viitoare scrisori de acest fel. În ciuda ameninţărilor, toţi au confirmat că semnaseră «scrisoarea deschisă» voluntar şi deplin conştienţi de ceea ce făceau...

În acelaşi timp, oficialii KGB i-au speriat pe câţiva credincioşi care cereau să se deschidă o a doua biserică în oraşul Kirov, acuzându-i că au legături cu mine, numindu-mă «un criminal politic periculos». În cele din urmă, un conferenţiar de la Institutul Politehnic, unde lucrasem între anii 1955-1958 ca profesor de matematici superioare, m-a numit în public «duşman al poporului», aşa cum se obişnuia în timpul lui Ejov (omul lui Stalin, şeful poliţiei secrete în perioada de vârf a celor mai crunte «epurări» de la sfârşitul anilor 1930)."

Un alt rezultat al scrisorilor lui Talantov a fost un articol publicat în ziarul sovietic *Kirov Pravda* din 31 mai 1967, „care conţinea aserţiuni calomniatoare, ameninţări grosolane şi insulte nedrepte îndreptate în direcţia mea" şi, de asemenea, citate din arhiva personală a lui Talantov, pe care KGB-ul o confiscase la 14 februarie 1967 – arătând astfel relaţia de strânsă colaborare dintre presa sovietică şi poliţia politică în persecutarea credincioşilor. Rezultatul tragic a fost că „soţia mea, Nina Agatanghelovna Talantova, suferind de hipertensiune, nu a putut să reziste la ameninţările şi la acuzele calomniatoare de care era plin articolul, în stilul articolelor de intimidare împotriva pseudo-duşmanilor poporului din perioada Ejov. Pe 7 septembrie 1967, ca rezultat al experienţelor traumatizante, ea a suferit un atac de cord şi pe 16 decembrie 1967 a murit.

În ziua morţii ei, am vrut să i se facă Taina Sfântului Maslu, după cum îşi dorise. Dar protopopul singurei biserici ortodoxe rămase deschise în oraşul Kirov, cea a Sfântului Serafim, mi-a spus că autorităţile locale interziseseră ca taina maslului să se facă în case. Acest caz deplorabil demonstrează că în zilele noastre credincioşii creştini din oraşul Kirov sunt lipsiţi chiar şi de acele drepturi care le fuseseră date de I. V. Stalin". Talantov însuşi era grav bolnav atunci.

Într-o colecţie recentă de documente care detaliază „persecutarea Bisericii Ortodoxe Ruse astăzi", *Patriarh şi profeţi* (editată de Rev. Michael Bordeau, Praeger, N.Y., 1970), mai sunt trei texte ale lui Boris Talantov, tipărite în traducerea engleză: „Situaţia de calamitate a Bisericii Ortodoxe în regiunea Kirov şi rolul patriarhiei Moscovei" (nr. 10, 1966), care este foarte similar în conţinut cu „Scrisoare deschisă a credincioşilor din Kirov"; şi o scurtă selecţie din două articole care au ajuns în Occident în 1968, cu privire la trădarea Bisericii de către liderii patriarhiei Moscovei (descrisă mai jos). Mai multe alte articole ale sale, inclusiv unul despre „Societatea rusă în 1965-68", au apărut în Occident în ruseşte în periodicele *Posev* şi *Messenger* ale Mişcării studenţilor creştini ruşi din Paris.

Ca rezultat al tuturor acestor scrieri, Boris Talantov a fost arestat la 12 iunie 1969 şi la 3 septembrie a fost condamnat la doi ani de închisoare pentru „activităţi anti-sovietice". În cuvântul final de la procesul său, el a susţinut adevărul declaraţiilor sale şi credincioşia sa faţă de convin-

gerile sale religioase şi şi-a luat rămas bun de la prieteni, de vreme ce nu se aştepta să se întoarcă viu din închisoare. Şi aşa s-a şi întâmplat.

Pentru credincioşii din interiorul URSS, Boris Talantov este un exemplu care inspiră la curaj creştin împotriva obstacolelor copleşitoare. Iată cum l-a descris intelectualul moscovit Anatolie Krasnov-Levitin, care a suferit el însuşi detenţie pentru sinceritatea convingerilor expuse în articolul intitulat „Dramă în Viatka”, care a fost scris în perioada arestului lui Talantov şi care a fost apoi scos în ascuns din URSS şi publicat în *Posev* (1969).

„L-am văzut numai o dată în toată viaţa mea: un bărbat scund, bătrân, cu o barbă căruntă mică, adus de spate, cu o servietă mică şi ieftină în mâini, nevorbăreţ. În aparenţă, tipul omului din zonele mai înapoiate... Când toate ziarele şi revistele erau pline cu calomnii mincinoase împotriva credincioşilor, şi ierarhii stăteau la locurile lor, fiindu-le teamă să rostească un singur cuvânt în apărarea Bisericii – în acea perioadă, umilul profesor din Viatka se lupta pentru Biserică. El se lupta cu stiloul, scriind scrisori izbitoare către toate fronturile; el se lupta cu cuvântul, acuzând arbitrariul autorităţilor locale şi complicitatea criminală a ierarhilor. A fost dificil pentru el, un om în vârstă. Pentru că în provincie era complet singur. În provincie oamenii sunt mai timizi decât în Moscova, autorităţile sunt mai despotice, arbitrariul este mai cinic... Dar s-a dovedit că acest bătrân mic şi blând avea o voinţă de fier, o energie titanică şi o inimă mare. Nu l-au doborât nici bolile, nici necazurile grele pe care le avea. El este un erou, dar un erou reticent, modest şi liniştit. El îşi dă viaţa simplu, fără emfază, fără poză. El spune adevărul cu voce măsurată şi calmă şi cu pas măsurat şi liniştit păşeşte spre Golgota.”

Astfel a trăit şi a murit Boris Talantov, ca un neînfricat mărturisitor al sfintei credinţe ortodoxe. Cu aceste proteste curajoase împotriva autorităţilor de stat şi ale Bisericii şi a persecutării de către acestea a ortodoxiei, el stă în fruntea acelor mulţi credincioşi ale căror apeluri şi proteste sincere au ajuns în lumea liberă în ultima decadă: credincioşii din Poceaev, cei doi preoţi din Moscova, arhiepiscopul Ermoghen şi alţii. Dar în profunzimea analizelor sale el îi depăşeşte pe toţi şi într-adevăr adaugă o dimensiune cu totul nouă protestelor lor.

Boris Talantov este un gânditor filosofic; într-adevăr, el se plânge într-o scrisoare că notele şi comentariile sale la numeroase lucrări filosofice au fost furate de către KGB. Trecând prin mintea sa filosofică experienţele tragice ale sale şi ale tovarăşilor săi credincioşi de sub jugul comunist, el a pătruns chiar la rădăcina „bolii” patriarhiei Moscovei de astăzi. Problema nu sunt doar acele nedreptăţi, persecuţii şi minciuni împotriva cărora credincioşii au protestat curajos în ultima decadă, ci la baza principiilor „serghianismului” se află însuşi „concordatul” pe care Mitropolitul Serghie l-a făcut cu guvernul sovietic în 1927. Talantov pre-

zintă aceste perspective într-un articol special intitulat „*Serghievşcina* (adică «afacerea serghianistă», cu o conotaţie peiorativă) sau adoptarea ateismului (Aluatul lui Irod)”.

Respingând în mod decisiv imaginea în general favorabilă a Mitropolitului (mai apoi Patriarhului) Serghie care predomină în Vest, Talantov afirmă că „rădăcinile serioasei crize ecleziale care s-a dezvăluit acum au fost plantate chiar de Patriarhul Serghie”. Declaraţia celui din urmă în 1927 nu a fost deloc o simplă „declaraţie forţată a administraţiei bisericeşti în scopul de a păstra parohiile bisericeşti”; mai degrabă „această adresă şi activităţile Mitropolitului Serghie care au urmat au fost o trădare a Bisericii”. „Mitropolitul Serghie prin adoptarea declaraţiei şi prin minciuni nu a salvat pe nimeni şi nimic, cu excepţia propriei persoane”. Serghianismul „nu doar că nu a salvat Biserica Ortodoxă Rusă în timpul lui Stalin, ci dimpotrivă, a contribuit direct la pierderea unei libertăţi de conştiinţă autentice şi la transformarea administraţiei bisericeşti într-un instrument obedient al regimului ateu”. Chiar şi în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, când câteva biserici au fost redeschise, aceasta nu a fost nicidecum un rezultat al compromisului „serghianist”. „Deschiderea bisericilor între limite înguste nu a fost lucrarea Patriarhului Serghie sau a Patriarhului Alexei, ci această deschidere a fost realizată de însuşi regimul ateu sub presiunea oamenilor simpli şi pentru liniştirea lor”.

Într-un articol chiar mai pătrunzător, „Participarea secretă a patriarhiei moscovite în lupta partidului comunist al Uniunii Sovietice împotriva Bisericii Creştin Ortodoxe”, Talantov expune scopurile pentru care patriarhia moscovită a devenit „un instrument obedient al regimului ateu”. Acasă, „patriarhia Moscovei şi majoritatea episcopilor participă în secret la organizarea activităţilor regimului ateu, îndreptate spre închiderea bisericilor, limitarea răspândirii credinţei şi subminarea ei în ţara noastră”. Peste hotare, „prin mijlocirea minciunilor ruşinoase şi prin calomnii”, patriarhia încearcă să acopere „închiderea ilegală a bisericilor, opresiunea credincioşilor şi a organizaţiilor lor, şi măsurile administrative secrete îndreptate spre subminarea credinţei în interiorul URSS... În al doilea rând, activitatea patriarhiei are ca scop, prin mijlocirea înşelării şi a minciunilor, să direcţioneze dezvoltarea mişcării creştine din întreaga lume pe o cale cu totul falsă şi prin aceasta să o submineze”. Ca un exemplu al ultimului punct, el citează cererea delegaţiei moscovite de la Sinodul pan-ortodox de la Rhodos din 1961 ca ortodocşii „să respingă apologetica creştină şi lupta ideologică împotriva ateismului contemporan”. În rezumat, Talantov avertizează: „activitatea patriarhiei moscovite peste hotare reprezintă o trădare conştientă a Bisericii Ortodoxe Ruse şi a credinţei creştine. A păşit în arena mondială ca un agent secret al anti-creştinismului mondial”.

Nicio critică a patriarhiei moscovite din diaspora rusă nu a ajuns la concluzii mai drastice decât acestea. În URSS, cuvintele lui Talantov sunt pe de-a-ntregul după tradiţia episcopilor „iozefiţi” din 1927, şi într-adevăr demonstrează că avertizările acestor episcopi asupra consecinţelor Declaraţiei lui Serghie au fost pe deplin justificate şi au fost mai mult decât împlinite. Cineva s-ar putea întreba, prin urmare, care este poziţia lui Talantov faţă de Biserica „iozefită” sau din catacombe de astăzi din URSS. De fapt, el o menţionează într-una din scrierile sale. „Soţii Slobojanin şi-au crescut copiii în credinţa creştină şi în casa lor promovau viziunea creştină asupra vieţii printre consătenii lor. În casa lor, credincioşii pribegi, care-şi spuneau membri ai Adevăratei Biserici Ortodoxe, veneau să se închine, să cânte imne şi să citească Biblia. Singura lor diferenţă faţă de alţi creştini ortodocşi era aceea că nu îl recunoşteau pe Patriarhul Alexei şi pe ceilalţi episcopi instalaţi de el, considerându-i trădători ai Bisericii. În iunie 1961, Tribunalul poporului l-a reţinut pe M.L. Slobojanin ca un fiind parazit şi l-a exilat în zone îndepărtate pentru o perioadă de cinci ani. La sfârşitul anului 1962, aceeaşi curte a lipsit-o pe Tatiana Slobojanina de drepturile parentale şi a exilat-o ca pe un parazit în afara districtului său şi copiii au fost plasaţi în mod forţat într-o casă de copii” („Plângere către Magistratură”, p. 131). Este evident că Talantov este de partea acestor „adevăraţi creştini ortodocşi” persecutaţi, împotriva tiraniei statului şi a ierarhiei Bisericii oficiale. Aşa cum a observat John Dunlop, la nivel popular graniţa dintre Biserica „oficială” şi cea din „catacombe” este oarecum fluidă. Scrierile lui Boris Talantov certifică prezenţa unei diviziuni profunde astăzi, în interiorul patriarhiei moscovite, între ierarhia „serghianistă” cu „creştinismul ei comunist” şi credincioşii cu adevărat ortodocşi care resping această necuvioasă „adaptare la ateism”. Cei din Vest, care afirmă posibilitatea de a colabora cu ierarhia moscovită pentru că este „persecutată”, fără a vedea propria ei persecutare a credincioşilor, apar acuzaţi în scrierile lui Boris Talantov de trădarea adevăraţilor creştini ortodocşi în Rusia.

Dumnezeu singur ştie viitorul Bisericii Ortodoxe Ruse, dar noi nu putem decât să credem că într-o zi va fi din nou liberă. Scrierile lui Boris Talantov arată spre acea zi. Deşi au fost începute cu scopul de a corecta violenţele de astăzi faţă de ortodoxie, concluziile lor finale sunt atât de radicale şi atât de profunde încât transcend deplin condiţiile imediate care le-au dat naştere. Fără îndoială ele vor fi folosite ca mărturie la mult aşteptatul sinod al întregii Biserici ruse libere, la care vor lua parte inclusiv bisericile din catacombe şi cele din Diaspora, sinod care va judeca în cele din urmă situaţia creată de jugul comunist şi de serghianism.

Boris Talantov nu a fost doar un polemist şi un gânditor filosofic; el a fost mai întâi de toate un simplu creştin ortodox. O scrisoare scrisă de el în ultima lună a vieţii sale în închisoare (7 decembrie 1970), desco-

peră o faţetă a caracterului său creştin care poate fi trecut cu vederea cu uşurinţă în scrierile sale publice: suferinţa sa răbdătoare, acceptarea voinţei lui Dumnezeu şi iubirea creştină.

„Primirea scrisorilor tale a fost o mare bucurie pentru mine, pentru că, aflând la 2 octombrie 1962 despre marea ta nenorocire, tot timpul am fost îngrijorat în privinţa ta şi m-am rugat lui Dumnezeu cu înflăcărare ca să te izbăvească de nenorocire."

„Ţie şi prietenilor tăi vă aduc mulţumirile mele sincere pentru marea bunătate pe care mi-aţi arătat-o când am căzut în necaz. Iubirea jertfelnică şi sinceră pe care ne-o purtăm noi, creştinii, este dovada faptului că suntem ucenici ai lui Hristos. Însăşi conştientizarea acestui fapt ne consolează şi ne încurajează, indiferent de condiţiile în care ne putem afla. Pentru mine, un bătrân bolnav, bineînţeles nu este uşor să-mi trăiesc detenţia. Dar aici am întâlnit câţiva deţinuţi cu adevărat credincioşi, care, fiind mai tineri decât mine, au avut grijă de mine ca de însuşi tatăl lor. De asemenea, credincioşii din libertate m-au mângâiat şi ei cu scrisorile lor, în care iubirea lor creştină sinceră este evidentă.

Din 6 noiembrie am fost în spital din cauza unei boli de inimă. Oftalmologul mi-a diagnosticat o cataractă la ambii ochi şi a spus că trebuie să mă operez, sau altfel va urma orbirea totală. Dar toate aceste necazuri nu mi-au răpus duhul şi credinţa: încă pot să scriu şi să citesc scrisori, slavă lui Dumnezeu."

„Sunt cu moralul ridicat şi cu mulţumire primesc de la Dumnezeu toate încercările mele amare."

„Mă rog lui Dumnezeu cu înflăcărare pentru sănătatea ta şi pentru sănătatea tuturor credincioşilor creştini."

„Fie ca Domnul Dumnezeu să te păzească de toate nenorocirile şi necazurile şi să vă dea fericirea Sa cea desăvârşită.

Prietenul tău, Boris Talantov."

34. Serghianismul, aluatul lui Irod

de BORIS TALANTOV

Cele două texte care urmează – de fapt două părţi ale unui singur eseu – sunt de o importanţă crucială pentru înţelegerea Bisericii Ortodoxe Ruse sub jugul comunist. Ele au fost scrise de un adevărat mărturisitor al ortodoxiei, care a murit în închisoare în Uniunea Sovietică în 1971 pentru că a scris aceste texte şi altele similare. Ele sunt prezentate aici ca un răspuns direct la cererea autorului însuşi: „Această trădare... trebuie să fie făcută cunoscută tuturor credincioşilor din Rusia şi de peste hotare, pentru că o astfel de activitate a patriarhiei... reprezintă un mare pericol pentru toţi credincioşii”. Textele sunt în principal documente care expun cu dovezi directe şi irefutabile trădarea conştientă a ortodoxiei ruse de proprii ei ierarhi.

Ortodoxia rusă astăzi – trădată de ierarhii ei în URSS, şi reprezentată doar de episcopii liberi de peste hotare şi de o rămăşiţă de credincioşi acasă şi peste hotare – trăieşte în aşteptarea unei restaurări a adevăratei şi canonicei ordini bisericeşti. Acest lucru se va petrece, fără îndoială, doar la mult aşteptatul sinod a toată ortodoxia rusă după căderea regimului comunist, când celor care au ţinut credinţa li se va face dreptate. Pentru această restaurare a adevăratei ordini, scrierile lui Talantov vor fi o mărturie nepreţuită. Deoarece vin de la cineva care a experimentat în mod conştient jugul comunist de la începutul său şi mărturisesc astfel din interior, nu doar despre faptele vieţii bisericeşti ruse din acei ani, dar, mai important, despre atitudinea faţă de ele a credincioşilor ortodocşi. Mai înainte, acestea au fost cunoscute într-o măsură oarecare prin cei care au evadat din URSS, dar din ţară nu se auzea decât propaganda monotonă a patriarhie moscovite, care a încercat să înăbuşe adevărul şi a reuşit într-adevăr să amăgească o întreagă generaţie de figuri bisericeşti naive din Vest. Dar acum, la apogeul unei decade de proteste, adevăratele atitudini ale credincioşilor care rămân în Rusia au devenit cunoscute.

Boris Talantov, aşa cum dezvăluie aceste texte, nu a părăsit comuniunea cu patriarhia Moscovei, chiar dacă a simpatizat cu membrii Adevăratei Biserici Ortodoxe (din catacombe) pe care îi cunoştea; totuşi, el repetă terminologia sovietică standard, numind această Biserică „sectă”. Aici, desigur, poate fi dezaprobat. Fără a-i judeca pe cei care rămân în patriarhie, totuşi noi, cei de peste hotare, nu putem să nu vedem că soluţia crizei prezente a patriarhiei Moscovei – care este de fapt punctul culminant, aşa cum evidenţiază Talantov, al trădării din 1927 – nu poate veni doar din interiorul patriarhiei, ci trebuie să vină şi de la întreaga Biserică ortodoxă mărturisitoare a Rusiei: credincioşii din

catacombe care rămân credincioşi testamentelor Mitropolitului Iosif şi ale acelor mulţi episcopi care în 1927 au declarat că Biserica „serghianistă” este schismatică; adevăraţii credincioşi care rămân în patriarhie; şi Biserica din afara Rusiei. Despre cea din urmă este puţin probabil ca Talantov să fi avut vreo informaţie veridică. Trebuie amintit că aceste documente oferă nu o imagine completă a stării ortodoxiei ruse de astăzi, ci mai degrabă o voce autentică a credinciosului ortodox din URSS, şi în special a turmei patriarhiei moscovite. Aceste texte, cu toate acestea, sunt fără îndoială unele dintre primele documente din care va fi cunoscută într-o zi imaginea completă a ortodoxiei ruse din secolul al XX-lea. Cele două texte sunt prezentate aici complet, fără omisiuni sau adaosuri de orice fel, aşa cum sunt traduse din manuscrisele ruse obţinute în 1968 dintr-o sursă absolut de încredere din Paris de către Rev. Michael Bordeaux de la Centrul de studiu al religiei şi comunismului. Cele două titluri şi toate parantezele şi accentuările (în italic) din text sunt cele din original; toate notele şi comentariile traducătorilor au fost limitate la note de subsol. Textele sunt publicate aici cu permisiunea binevoitoare a Rev. Bordeaux.

I. SERGHIANISMUL[8], SAU ADAPTAREA LA ATEISM (ALUATUL LUI IROD)

În Anglia a apărut o carte a lui Nichita Struve, *Christians in Contemporary Russia*[9] (*Creştinii în Rusia contemporană*), în care el, ca şi alţii în Occident, aprobă în general activitatea Patriarhului Serghie, comparându-l chiar cu Serghie de Radonej şi cu Patriarhul Ermoghen[10]. În Occident, Patriarhul Serghie este considerat un fel de salvator al Bisericii Ortodoxe în Rusia. O astfel de evaluare incorectă a activităţii Patriarhului Serghie este bazată pe faptul că cercetătorii occidentali nu sunt familiarizaţi cu faptele şi manifestările de culise ale vieţii Bisericii Ortodoxe Ruse. Rădăcinile profundei crize ecleziale care au ieşit acum la iveală au fost planificate cu precizie de Patriarhul Serghie.

În apelul său către credincioşi din 19 august 1927[11], Mitropolitul Serghie a prezentat noi baze pentru activitatea administraţiei bisericeşti,

---

[8] Serghianism (în limba rusă: *Serghievşcina*) – cuvânt intraductibil, însemnând aproximativ „afacerea (chestiunea) serghianistă”, având o conotaţie peiorativă.

[9] Londra, 1967; ediţia originală în limba franceză: *Les Chretiens en URSS*, Paris, 1963. Nikita Struve este un intelectual rus al şcolii de la Paris, actualul editor al *Vestnik* al Mişcării Creştine a Studenţilor Ruşi.

[10] Mari sfinţi ruşi din secolele XIV şi XVI.

[11] Declaraţia Mitropolitului Serghie a fost emisă în realitate pe 16-29 iulie 1927, dar a apărut pentru prima dată în ziarul sovietic oficial *Izvestia* din 19 august.

care la acea vreme au fost numite de către E. Yaroslavski[12] o „adaptare" la realitatea atee a URSS-ului.

„Adaptarea" consta întâi de toate într-o falsă separare a tuturor nevoilor duhovniceşti ale omului în simple nevoi religioase şi altele, socio-politice. Biserica trebuia să satisfacă nevoile pur religioase ale cetăţenilor URSS, fără a se atinge de cele socio-politice, pe care trebuia să le rezolve şi să le satisfacă ideologia oficială a PCUS[13]. Activitatea socio-politică a fiecărui credincios, conform acestui Apel, trebuia să fie îndreptată spre construirea unei societăţi socialiste sub conducerea PCUS. În dezvoltarea sa ulterioară, această adaptare a dus la teoria teologilor sovietici conform căreia organizarea comunistă a societăţii este singura fericită şi dreaptă, şi se presupune că ar fi fost indicată chiar de Evanghelie. În acelaşi timp, nu era permisă nicio critică la adresa ideologiei oficiale, a legilor sau a acţiunilor autorităţilor. Orice acuzaţie împotriva acţiunilor autorităţilor civile sau orice îndoială asupra corectitudinii ideologiei oficiale era considerată o deviere de la activitatea pur religioasă şi o contra-revoluţie. Administraţia eclezială condusă de Mitropolitul Serghie nu doar că nu îi apăra pe credincioşii şi pe clericii care mergeau în lagărele de concentrare din cauza acuzării arbitrariului şi violenţei autorităţilor civile, ci chiar pleda ea însăşi, cu un servilism de rob, pentru condamnarea unor astfel de oameni drept contra-revoluţionari. *În esenţă, adaptarea la ateism a reprezentat o unire mecanică a dogmelor şi riturilor creştine cu perspectivele socio-politice ale ideologiei oficiale a PCUS*. În fapt, toate activităţile religioase au fost reduse la rituri exterioare. Propovăduirea bisericească a acelor clerici care se ţineau strict de adaptare era totalmente îndepărtată de viaţă şi prin urmare nu avea nicio influenţă asupra ascultătorilor. Ca rezultat, viaţa intelectuală, socială şi familială a credincioşilor şi educarea generaţiei tinere au rămas în afara influenţei Bisericii. În aceasta se ascund mari pericole pentru Biserică şi pentru credinţa creştină. Nu se poate să Îl cinsteşti pe Hristos şi în acelaşi timp, în viaţa socială şi familială, să spui minciuni, să faci ceea ce este nedrept, să foloseşti violenţa şi să visezi la un rai pământesc. Prin urmare, adaptarea la ateism a culminat cu învăţătura eretică a lui H. Johnson cu privire la o nouă religie, care, în opinia lui, trebuia să înlocuiască religia creştină şi să fie o sinteză între creştinism şi marxism-leninism (a se vedea H. Johnson, *Creştinismul şi comunismul*, Moscova, 1957). Acum absurditatea învăţăturii lui H. Johnson este evidentă.

Apelul Mitropolitului Serghie din 19 august 1927 a avut un impact dureros asupra tuturor credincioşilor, ca un act de servilism în faţa auto-

---

[12] Conducătorul Asociaţiei Activiştilor Atei, însărcinat cu propaganda anti-religioasă şi cu alte activităţi comandate de regimul sovietic.
[13] Partidul Comunist al Uniunii Sovietice.

rităţilor atee. Unii s-au împăcat cu acest apel, luându-l ca pe un rău inevitabil, în timp ce alţii l-au condamnat hotărât. O parte dintre episcopi şi dintre credincioşi s-au separat de Mitropolitul Serghie. Episcopii care au condamnat apelul Mitropolitului Serghie au fost în curând arestaţi şi exilaţi în lagăre de concentrare, unde au murit. Credincioşii de rând care s-au separat au format o sectă aparte, numită Adevărata Biserică Ortodoxă, care chiar de la începutul formării şi până în prezent a fost proscrisă.

Ateii influenţi contemporani privesc Adaptarea ca pe o modernizare a religiei, care este utilă din punct de vedere politic pentru PCUS şi nevătămător pentru ideologia materialistă. „Aceasta (adaptarea – adaosul nostru B.T.) este una dintre căile spre eradicarea religiei” (Jurnal, *Ştiinţă şi religie*, nr. 12, 1966, p. 78).

Mulţi, atât printre noi cât şi în Vest, au privit şi privesc Apelul Mitropolitului Serghie ca pe o afirmaţie făcută de către administraţia bisericească sub ameninţări, cu scopul de a păstra parohiile bisericeşti şi clericii în timpul perioadei despotismului lui Stalin. Dar acest lucru este incorect. Partidul comunist a văzut în acest apel slăbiciunea Bisericii, promptitudinea noii administraţii bisericeşti faţă de împlinirea necondiţionată a oricăror instrucţiuni ale autorităţii civile, o bunăvoinţă de a-i preda autorităţilor, sub masca de contra-revoluţionari, pe acei clerici care au îndrăznit să acuze arbitrariul şi violenţa. Iată cum aprecia aceasta E. Yaroslavski în 1927: „Cu religia, chiar dacă episcopul Serghie o va fi împodobit în orice fel de veşmânt lumesc vreţi, cu influenţa religiei asupra maselor de muncitori, trebuie să purtăm război, aşa cum purtăm război cu fiecare religie, cu fiecare biserică” (E. Yaroslavski, *Despre religie*, Moscova, 1957, p. 155).

În mod obiectiv, acest apel şi activitatea ulterioară a Mitropolitului Serghie au fost o trădare a Bisericii. De la sfârşitul lui 1929 până în iunie 1941 au avut loc închiderea în masă şi distrugerea cu sălbăticie a bisericilor, aresturi şi condamnări de către Troika[14] şi procese secrete aproape ale fiecărui cleric, majoritatea lor fiind pur şi simplu exterminaţi în lagăre de concentrare.

În 1930 papa Pius XI a ieşit în faţa opiniei publice mondiale cu un protest împotriva persecutării creştinilor în Uniunea Sovietică. Cum a reacţionat Mitropolitul Serghie la toate acestea? În catedrala Teofaniei din Moscova, cu o cruce în mâini, el a prezentat o declaraţie precum că nu exista nicicum vreo persecuţie împotriva credincioşilor şi a organizaţiilor lor în Uniunea Sovietică, şi nici nu fusese vreodată. Clerici şi credincioşi, conform asigurării lui, erau judecaţi nu pentru credinţă, ci pentru manifestări contra-revoluţionare împotriva regimului sovietic. O ast-

---

[14] Troika – un comitet format din trei oficiali ai poliţiei secrete, care îşi osândea victimele fără ca acestea să aibă drept la apărare sau recurs.

fel de declaraţie nu era numai o minciună monstruoasă, ci şi o trădare josnică a Bisericii şi a credincioşilor. Prin această declaraţie, Mitropolitul Serghie a acoperit crimele monstruoase ale lui Stalin şi a devenit o unealtă obedientă în mâinile lui.

Trebuie remarcat că deşi în 1927 majoritatea episcopilor îl recunoşteau pe Mitropolitul Serghie ca întâistătător al lor, totuşi nu-şi desfăşurau activitatea conform apelului acestuia, iar în predicile lor au acuzat în mod curajos arbitrariul, nelegiuirea şi cruzimea autorităţilor civile, cerându-le oamenilor să stea neclintiţi în credinţă şi să-i ajute pe cei persecutaţi. Prin urmare, din cauza predicilor lor au fost repede trimişi în lagăre de concentrare şi au pierit acolo. Bineînţeles, mulţi clerici şi credincioşi au fost duşi în lagăre de concentrare fără niciun fel de motiv, ca fiind elemente potenţial periculoase. În aceste circumstanţe, o afirmaţie curajoasă a Mitropolitului Serghie în apărarea dreptăţii şi a credinţei ar fi putut avea o mare semnificaţie pentru soarta Bisericii Ortodoxe Ruse, la fel cum lupta curajoasă pentru credinţă şi dreptate a cardinalului Wyszynski a avut o mare semnificaţie pentru Biserica poloneză la sfârşitul anilor '40.

Şi ce a salvat Mitropolitul Serghie prin adaptarea sa şi prin minciuna sa monstruoasă? La începutul celui de-al Doilea Război Mondial, în fiecare regiune, din multe sute de biserici au rămas doar cinci sau zece, majoritatea preoţilor şi toţi episcopii (cu excepţia câtorva care au colaborat cu autorităţile, precum Mitropolitul Serghie) au primit mucenicia în lagărele de concentrare. *Astfel, Mitropolitul Serghie, prin poziţia sa şi prin minciunile sale, nu a salvat pe nimeni şi nimic, cu excepţia propriei persoane.* În ochii credincioşilor el a pierdut toată autoritatea, în schimb a dobândit bunăvoinţa „tatălui popoarelor", Stalin.

Majoritatea bisericilor care au rămas nu l-au recunoscut pe Mitropolitul Serghie.

Rolul Mitropolitului Serghie în restaurarea bisericilor în timpul celui de-al Doilea Război Mondial este mult exagerat în Occident şi în special în cartea lui N. Struve. Acest lucru vorbeşte în mod evident despre o ignorare a multor manifestări şi fapte de culise din viaţa Bisericii în URSS.

Apelul Mitropolitului Serghie către cetăţenii credincioşi din URSS din 22 iunie 1941 a fost primit de către adevăraţii credincioşi ca un nou act de servilism în faţa regimului despotic şi o nouă trădare a intereselor Bisericii. *Toţi credincioşii din Rusia au privit şi privesc al Doilea Război Mondial ca pe o mânie a lui Dumnezeu pentru imensa nelegiuire, impietate şi persecutare a creştinilor care s-a petrecut în Rusia de la începutul Revoluţiei din octombrie.* Prin urmare, faptul de a nu le reaminti oamenilor şi guvernului despre aceasta într-un ceas de groaznice încercări, de a nu-i chema pe oameni la pocăinţă, de a nu cere imediat restau-

rarea bisericilor şi reabilitarea tuturor cetăţenilor URSS condamnaţi fără vină, *a fost un mare păcat, o mare impietate*. Mitropolitul Serghie s-a dovedit din nou a fi o unealtă obedientă a regimului ateu, care în acel moment dorea să folosească pentru propriile scopuri sentimentele religioase ale cetăţenilor, cu cât se poate mai puţine concesii de la ateism.

Restaurarea bisericilor – în nişte limite foarte înguste şi bine delimitate – a fost politica de stat a lui Stalin şi nu rezultatul activităţii Mitropolitului Serghie. În acea perioadă, şi în popor şi în armată se vorbea pe faţă despre schimbările fundamentale în regulamentul intern al ţării. Oamenii sperau că imediat după sfârşitul războiului se va declara ieşirea de sub ocupaţie şi în special lichidarea fermelor colective, libertatea de partid şi libertatea de conştiinţă. Deschiderea bisericilor a fost osul pe care Stalin l-a aruncat oamenilor obosiţi de război şi de foamete. Însăşi deschiderea bisericilor s-a făcut sub controlul securităţii de stat. Şi aceste organe au căutat preoţi printre cei care rămăseseră în libertate sau îşi terminaseră termenul de detenţie. În Ucraina de vest au fost cazuri când preoţii au refuzat să slujească în bisericile supuse Mitropolitului Serghie şi, mai târziu, Patriarhului Alexei, şi aceleaşi organe i-au dus pe aceşti preoţi în lagăre de concentrare. În multe regiuni patriarhia şi episcopii nu au participat deloc la deschiderea bisericilor. Au fost cazuri când noi episcopi, sub un pretext sau altul, chiar s-au opus deschiderii bisericilor şi numirii în parohii a preoţilor care fuseseră în închisoare. Restaurarea vieţii bisericeşti a fost incompletă, exterioară şi temporară. Din 1949, PCUS a început în mod imperceptibil să se întoarcă la exercitarea unei noi presiuni asupra Bisericii.

Astfel, deschiderea limitată a bisericilor nu a fost făcută de mâna Mitropolitului Serghie sau a Patriarhului Alexei, ci mai degrabă această deschidere a fost făcută chiar de către regimul ateu, sub presiunea oamenilor simpli, pentru a-i linişti.

Patriarhul Serghie, şi mai târziu Patriarhul Alexei, au adunat şi au numit noi episcopi, diferiţi de înaintaşii lor (care, de regulă, au pierit în lagărele de concentrare – deşi au fost, bineînţeles, şi excepţii), episcopi noi care, fiind obedienţi faţă de patriarh, au asimilat bine aluatul lui Irod, adică adaptarea la puterea acestei lumi. Iată, de exemplu, cum şi-a exprimat adaptarea episcopul Vladimir de Kirov în predica sa din 28 mai 1967: „Trebuie să ne adaptăm noilor condiţii şi circumstanţe de viaţă ca un mic izvor care, întâlnind o stâncă în calea sa, merge pe lângă ea. Trăim împreună cu ateii şi trebuie să îi luăm în considerare şi să nu facem nimic care să-i nemulţumească.”

Este interesant că lui B. V. Talantov i s-a spus aproape acelaşi lucru la KGB pe 14 februarie 1967: „Tu”, – a spus agentul KGB adresându-se lui Talantov – „ceri ca toate bisericile închise să fie deschise; dar

trăieşti împreună cu ateii şi trebuie să iei în considerare dorinţele lor, iar ei nu vor ca bisericile să fie deschise".

În Biserica Sfântul Serafim din Kirov la 20 ianuarie 1966 – ziua de pomenire a Sfântului Ioan Botezătorul – un preot a spus în predica sa: „Ioan Botezătorul îi învăţa pe toţi foarte simplu: ascultaţi de autorităţi în toate". De aici este evident că noul episcop, asimilând adaptarea la ateism, devenise o unealtă obedientă în mâinile regimului ateu, şi acesta este un rezultat din cele mai devastatoare pentru Biserică a lungii activităţi a Mitropolitului, şi apoi Patriarhului, Serghie.

Adaptarea la regimul ateist a fost prezentată cu precizie în cartea *Adevărul despre religie în Rusia*, publicată sub îngrijirea editorială a Patriarhului Serghie în ultimii ani ai vieţii sale, cu participarea Mitropolitului (acum Patriarh) Alexei şi a Mitropolitului Nicolae[15]. În această carte, Patriarhul Serghie şi Mitropoliţii Alexei şi Nicolae afirmă categoric că nu a existat niciodată persecuţie împotriva creştinilor în URSS, că informaţiile din presa occidentală despre aceste persecuţii sunt invenţii maliţioase ale duşmanilor regimului sovietic, şi că, în anii 1930-41, preoţii şi episcopii au fost condamnaţi de curţile sovietice de justiţie exclusiv pentru activitatea lor contra-revoluţionară, şi însăşi administraţia bisericească a vremii era de acord ca ei să fie condamnaţi. Minciuna monstruoasă a acestei afirmaţii este evidentă din faptul că foarte mulţi preoţi care au fost executaţi sau au pierit în lagărele de concentrare în timpul lui Stalin au fost reabilitaţi în timpul lui Hruşciov. Cei mai curajoşi luptători pentru adevăr şi pentru viaţa creştină sunt declaraţi în această carte a fi schismatici, „politicieni" şi, practic, eretici. Această carte ar trebui anatemizată; ea va fi o amintire veşnic ruşinoasă a Patriarhului Serghie. *Şi acum, cu deplină justificare putem numi Adaptarea la regimul ateu cu numele Patriarhului Serghie – serghianism.*

A salvat adaptarea (serghianismul) Biserica Ortodoxă Rusă?

Din ceea ce a fost prezentat este clar: nu doar că nu a salvat Biserica Ortodoxă Rusă în timpul despotismului lui Stalin, ci dimpotrivă, a dus la pierderea autenticei libertăţi de conştiinţă şi la transformarea administraţiei bisericeşti într-o unealtă obedientă a regimului ateu.

Respingerea categorică de către cardinalul Wyszynski a adaptării la regimul ateu, precum şi lupta sa ulterioară şi fermă pentru adevărul evanghelic şi pentru autentica libertate de conştiinţă au avut ca rezultat faptul că astăzi, în Polonia, Biserica catolică este într-adevăr independentă de stat şi se bucură de o libertate considerabilă.

Astfel, Biserica nu poate fi apărată prin minciună.

---

[15] Mitropolitul Nicolae a fost un apologet notoriu al Patriarhiei Moscovei şi al regimului sovietic, în afara ţării, după cel de-al Doilea Război Mondial.

Adaptarea înseamnă credinţă puţină, lipsă de credinţă în puterea şi pronia lui Dumnezeu.

Adaptarea este incompatibilă cu adevărul creştin, pentru că la baza ei este o minciună, servilism în faţa puterii acestei lumi şi o falsă separare a nevoilor spirituale în cele religioase şi socio-politice. Potrivit învăţăturii lui Hristos, credinţa trebuie să conducă viaţa intelectuală, familială şi socială a fiecărui creştin. *Voi sunteţi sarea pământului, voi sunteţi lumina lumii* (Mt. 5: 13-14), a spus Hristos, adresându-se celor care Îl urmau. În acord cu aceasta, cardinalul Wyszynski spune: „În Polonia, Biserica trebuie să pătrundă în toate: cărţi, şcoli, educaţie, cultura oamenilor... pictură, sculptură şi arhitectură, teatru, radio şi televiziune... viaţa socială şi economică" (citat din *Ştiinţă şi religie*, nr. 1/1967, p. 63).

II. PARTICIPAREA SECRETĂ A PATRIARHIEI MOSCOVEI ÎN LUPTA PCUS ÎMPOTRIVA BISERICII CREŞTIN ORTODOXE (CRIZA ADMINISTRAŢIEI BISERICEŞTI)

„Adaptarea" introdusă de Mitropolitul Serghie a avut ca rezultat faptul că, începând cu 1960, patriarhia moscovită şi, în mod obiectiv, majoritatea episcopilor au participat în secret la toate acţiunile Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse – participare constând în închiderea bisericilor, limitarea răspândirii credinţei şi subminarea acesteia în rândul oamenilor.

În perioada 1960-64 majoritatea episcopilor s-au retras din lupta împotriva închiderii ilegale a bisericilor şi a excluderii ilegale a preoţilor. Numeroasele plângeri ale credincioşilor către patriarhia Moscovei împotriva închiderii ilegale a bisericilor şi a excluderii preoţilor au rămas fără răspuns. *Mai mult decât atât, însăşi patriarhia Moscovei a eliberat o circulară cu privire la fuziunea parohiilor care aveau venituri insuficiente*. Ca rezultat al abuzului, multe biserici care nu aveau suficient venit au fost închise prin această circulară. Acum, ateii care deţin puterea, împreună cu Mitropolitul Nicodim, afirmă, bazându-se pe această circulară, că toate bisericile închise între 1960-64 nu aveau venituri suficiente. Această minciună este repetată într-un articol din *Kirov Pravda* din 31 mai 1967: „Cu o vedere deschisă".

Anumiţi episcopi, de exemplu episcopul Ioan[16], au închis ei înşişi bisericile şi i-au îndepărtat pe preoţii vrednici. Toate acestea au devenit cunoscute din scrisorile preoţilor moscoviţi N. Eşliman şi G. Yakunin, din „Scrisoarea deschisă a credincioşilor din Kirov" şi din multe alte materiale. *O dovadă irefutabilă că patriarhia Moscovei a participat în se-*

---

[16] Ioan de Kirov, vezi în cele ce urmează.

cret la închiderea bisericilor este faptul că nici episcopii (cu unele excepţii, cum ar fi arhiepiscopul Ermoghen, care, oricum, a fost îndepărtat din scaunul episcopal de către patriarhie) şi nici patriarhia Moscovei nu au apărut nicăieri cu vreun protest împotriva închiderii ilegale a bisericilor în URSS în anii 1960-64. Bisericile, potrivit declaraţiilor lor, au fost închise din cauza veniturilor insuficiente.

Cu scopul de a limita răspândirea credinţei şi de a o discredita înaintea oamenilor, episcopii s-au supus necondiţionat tuturor directivelor verbale ale autorităţilor, care aveau ca scop limitarea şi discreditarea credinţei, şi ei au cerut acelaşi lucru şi din partea preoţilor. Astfel, de exemplu, episcopul Ioan de Kirov le-a declarat ferm preoţilor săi că aceluia dintre ei care nu va împlini necondiţionat directivele autorităţilor i se va interzice să slujească în calitate de preot. *În acelaşi timp, preoţii şi episcopii, ducând la îndeplinire directivele verbale ale autorităţilor, prezentau aceste directive oamenilor ca şi când ar fi venit din partea administraţiei bisericeşti şi nu din partea regimului civil, şi ei chiar au demonstrat în mod necanonic legitimitatea şi necesitatea acestora.* Patriarhul însuşi a emis o serie de circulare îndreptate spre limitarea şi subminarea credinţei; astfel a fost, de exemplu, circulara nr. 1917, care le impunea preoţilor ca obligaţie oficială să coopereze la înregistrarea în paşapoarte a slujbelor personale făcute la cerere (botezuri, înmormântări etc.). Toate acestea sunt prezentate în detaliu în scrisorile preoţilor moscoviţi, în „Scrisoarea deschisă a credincioşilor din Kirov" şi în alte scrisori şi plângeri ale credincioşilor.

Acestea sunt principalele măsuri pentru limitarea şi subminarea credinţei, aduse la îndeplinire de autorităţile Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse, cu participarea clerului:

1. Înregistrarea obligatorie în paşapoarte înainte de săvârşirea anumitor slujbe la cerere[17]. 2. Nu se permite copiilor de vârstă şcolară spovedania, împărtăşania sau botezul. 3. Gonirea cerşetorilor afară din biserici şi din curţile bisericilor. 4. Se interzice credincioşilor să petreacă nopţile în pridvorul bisericilor. 5. Instituirea timpului de oficiere a slujbelor la cerere în bisericile de sat din regiunea Kirov, în timpul verii, de la 10 p. m. până la 5 a.m. 6. Interzicerea oferirii împărtăşaniei şi a maslului celor bolnavi acasă fără aprobare specială[18].

---

[17] Această regulă importantă este parte a sistemului general de teroare care încă mai predomină în URSS pentru credincioşi. Aceste înregistrări sunt transmise de autorităţile locale către locurile de angajare etc., şi credinciosul care îndrăzneşte să ceară un botez, o înmormântare sau oricare alte slujbe religioase este concediat imediat şi în general ostracizat din societate.

[18] La câteva luni după ce s-a scris aceasta, regula a fost aplicată şi în cazul soţiei muribunde a lui Talantov, aşa cum descrie însuşi Talantov în a sa „Plângere către procurorul general al Uniunii Sovietice" din 26 aprilie 1968 (textul în engleză în

Anumiţi episcopi, de exemplu episcopul Ioan de Kirov, prin comportamentul lor amoral, prin faptele scandaloase şi prin voinţa lor despotică, au încercat să submineze credinţa printre oameni; şi patriarhia Moscovei, ştiind despre comportamentul intolerabil al unor astfel de episcopi din numeroasele plângeri ale credincioşilor, nu doar că nu i-a adus la judecata bisericească, ci chiar i-a promovat. Aceşti episcopi au îndepărtat din parohii preoţi vrednici şi au adus în locul lor persoane nevrednice. Toate acestea au dus la corupţia morală a clerului şi la o totală subminare a credinţei în Biserică.

În conformitate cu adaptarea la ateism, ca o regulă, predicile din biserici au devenit discursuri scolastice, îndepărtate de viaţă, pe teme religioase. Din cauza distanţării lor, în timp şi spaţiu, ele nu pot acţiona în niciun fel asupra ascultătorilor. Din astfel de predici lipseşte chiar şi menţionarea unor vicii elementare, erori şi greşeli din viaţa contemporană cum ar fi minciuna, linguşirea, stricarea familiilor, corupţia morală, educarea atee a copiilor, teama servilă în faţa puterii acestei lumi şi nedreptatea.

Patriarhia Moscovei a făcut din respingerea apologeticii creştine, precum şi din respingerea luptei ideologice cu ateismul, principiul de bază al activităţii sale, atât în ţară cât şi peste hotare.

O astfel de învăţătură religios-morală din partea Bisericii Ortodoxe Ruse contemporane nu poate să trezească interesul tinerei generaţii sau să acţioneze pozitiv asupra ei. *Astfel, învăţătura religios-morală a Bisericii Ortodoxe Ruse este de aşa natură că nu poate să conducă la răspândirea credinţei printre cei din tânăra generaţie. Prin chiar acest fapt continuitatea existenţei Bisericii este subminată.*

În fiecare eparhie este acut resimţită lipsa preoţilor, chiar şi pentru puţinele biserici care sunt deschise. Pentru răspândirea credinţei şi întărirea ei este esenţial să se lupte pentru creşterea în fiecare eparhie a numărului de preoţi vrednici, devotaţi Bisericii, pregătiţi să răspândească credinţa. *Dar episcopii au renunţat cu desăvârşire la selectarea, învăţarea şi instruirea cinurilor clericale, subminând astfel definitiv credinţa şi Biserica.*

Numărul de şcoli teologice şi numărul celor care studiază în ele este atât de mic, încât nu poate să acopere nici măcar scăderea naturală a numărului clericilor. Educaţia şi instruirea în şcolile teologice sunt făcu-

---

Religion in Communist Dominated Areas, august 1968): „În ziua morţii ei, am vrut să i se facă Taina Sfântului Maslu, după cum îşi dorea. Dar protopopul singurei biserici ortodoxe rămase deschise în oraşul Kirov, cea a Sfântului Serafim, mi-a spus că autorităţile locale interziseseră ca Taina Maslului să se facă în case. Acest caz deplorabil demonstrează că în zilele noastre credincioşii creştini din oraşul Kirov sunt lipsiţi chiar şi de acele drepturi care le fuseseră date de I. V. Stalin".

te într-un astfel de mod, încât din ele ies nişte *birocraţi în reverende* care sunt gata să se adapteze la circumstanţele exterioare prin orice fel de mijloace, de dragul dobândirii unul mod de viaţă sigur, uşor şi liniştit în statul ateu. În ei este ucis lucrul principal: idealismul, curajul şi aspiraţia la dreptate. Duhul seminariilor (şi al Academiilor teologice) este adaptarea. În şcolile teologice este condusă şi intensificată recrutarea elevilor ca agenţi secreţi KGB, în special în diviziile străine ale Academiilor.

Astfel, în prezent, patriarhia Moscovei şi majoritatea episcopilor participă în secret la acţiunile organizate ale regimului ateu (PCUS) care sunt îndreptate spre închiderea bisericilor, limitarea răspândirii credinţei şi subminarea ei în ţara noastră.

Activitatea patriarhiei moscovite peste hotare este îndreptată, în primul rând, spre a acoperi (prin mijloace ca minciuna neruşinată şi calomnia) închiderea ilegală în masă a bisericilor, opresiunea credincioşilor şi a organizaţiilor lor şi măsurile administrative secrete îndreptate spre subminarea credinţei în URSS.

În al doilea rând, activitatea patriarhiei este îndreptată spre abaterea, cât mai mult cu putinţă, prin mijloace de înşelare şi minciună, a dezvoltării mişcării creştine din întreaga lume pe o cale falsă şi prin urmare subminarea ei.

Astfel a fost, de exemplu, propunerea patriarhiei moscovite la Conferinţa Bisericilor Ortodoxe de la Rhodos de a renunţa la apologetica creştină şi la lupta ideologică împotriva ateismului contemporan[19]. *Activitatea patriarhiei Moscovei peste hotare este o trădare conştientă a Bisericii Ortodoxe Ruse şi a credinţei creştine. Ea intră în arena mondială ca agent secret al anti-creştinismului mondial.*

Mitropolitul Nicodim trădează Biserica şi creştinii nu din teamă, ci de dragul liniştirii conştiinţei sale; astfel, o demascare completă a activităţii de trădare de către el şi cât şi de către patriarhia moscovită va însemna sfârşitul carierei sale întunecate.

Dar a venit timpul pentru demascarea activităţii de trădare a patriarhiei moscovite peste hotare, ora judecăţii Mitropolitului Nicodim[20].

---

[19] Acest lucru s-a întâmplat în 1961. Chestiunea ateismului şi a mijloacelor de combatere a lui au fost pe agenda acestei Conferinţe, dar la obiecţia Mitropolitului Nicodim (care pe atunci era arhiepiscop), chestiunea a fost abandonată.

[20] Aici Talantov pare să exprime mai degrabă speranţa înflăcărată a multora din underground-ul ideologic din URSS, decât un eveniment iminent. Acest fapt este coroborat cu raportul unui student ortodox rus din America, referitor la o întâlnire a membrilor mult răspânditei „Mişcări democratice”, la care a avut rarul privilegiu de a asista în Leningrad la începutul anului 1970. Unii dintre cei prezenţi şi-au exprimat părerea cu privire la subiectul „autocefaliei”, care fusese de curând acordată Mitropoliei Americane de către Patriarhia Moscovei. Atitudinea lor a fost rezumată

O dovadă indiscutabilă a subminării, a activităţii de trădare peste hotare a patriarhiei moscovite este un eveniment care s-a iscat în legătură cu „Scrisoarea deschisă a credincioşilor din Kirov către Patriarhul Alexei”.

În august 1966, această scrisoare a fost trimisă Patriarhului Alexei de către credincioşi. În ea, credincioşii şi-au exprimat susţinerea faţă de scrisoarea preoţilor moscoviţi N. Eşliman şi G. Yakunin şi au descris nenorocirile pe care le-au suferit parohiile din regiunea Kirov, ca rezultat al faptelor nelegiuite ale autorităţilor Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse şi ale episcopul Ioan de Kirov. Această scrisoare, care acuză arbitrariul şi nelegiuirea autorităţilor civile locale şi ale administraţiei bisericeşti, nu se referă deloc la ordinea socială şi guvernamentală sovietică şi nu are nicio legătură cu organele securităţii de stat. Scrisoarea a fost semnată de către doisprezece credincioşi din regiunea Kirov (fostă Viatka). Printre acestea a fost şi cea a autorului scrisorii, B.V. Talantov, a cărui semnătură şi adresă erau primele. El este bine cunoscut patriarhiei şi Mitropolitului Nicodim. Trei dintre cei care au semnat erau din oraşul Nolinsk, şi unul dintre aceştia era elev al Seminarului „Nicodim Nikolaevici” din Odessa. Cel de-al doisprezecelea credincios care a semnat scrisoarea a fost Agripina Dimitrievna Zitiavnova, o femeie în vârstă din oraşul Belaya Kholuniţa. Ea a lucrat permanent pentru deschiderea bisericii Tuturor Sfinţilor din oraşul Belaya Kholuniţa, care fusese închisă ilegal în 1962.

Această scrisoare a devenit cunoscută în străinătate, şi la 8 decembrie 1966, Radio BBC a dezvăluit pe scurt conţinutul ei. Deşi în esenţă scrisoarea nu era o demascare completă a activităţii nevrednice a patriarhiei moscovite, totuşi arunca – peste graniţă – o umbră asupra tuturor asigurărilor Mitropolitului Nicodim şi a celorlalţi cu privire la bunăstarea Bisericii Ortodoxe Ruse. Evident, acest lucru a deranjat foarte mult patriarhia şi KGB-ul. Ele au început să acţioneze simultan, conform unui plan asupra căruia au căzut de acord.

Pe 14 februarie 1967, B.V. Talantov a fost chemat la conducerea KGB din Kirov. Aici, după ce a fost mai întâi ameninţat cu închisoarea, i s-a propus să se dezică de „Scrisoarea deschisă” printr-o declaraţie scrisă, care putea fi publicată într-unul din ziare. Bineînţeles că trebuia să declare în scris că nu compusese niciodată şi nu semnase „Scrisoarea deschisă” care devenise cunoscută peste hotare. El a refuzat categoric să

---

de un membru care, menţionând că protestul deschis împotriva patriarhiei devenea în sfârşit evident în URSS, i-a criticat pe „americanii nativi” astfel: „Ce faceţi voi, americanii? Aici timp de 50 de ani am încercat să micşorăm autoritatea populară a tuturor serviciilor guvernamentale de felul patriarhiei moscovite, şi voi, în condiţii de libertate, zădărniciţi toată munca noastră, acceptând autoritatea lor!”.

facă aceasta şi a confirmat în scris că el era autorul acelei scrisori care devenise cunoscută peste hotare şi, de asemenea, al scrisorii către ziarul *Izvestia* (primită de ziar pe 19 iulie 1966) şi că era gata să-şi asume responsabilitatea pentru conţinutul acelor scrisori. În acel moment, el nu a înţeles deloc de ce i se cerea propria semnătură într-o declaraţie scrisă care, mai mult decât atât, urma să fie publicată într-unul din ziarele centrale. Evenimentele ulterioare au rezolvat această enigmă.

La 25 februarie 1967, Radio BBC a făcut cunoscute răspunsurile Mitropolitului Nicodim la întrebările care i-au fost puse în legătură cu „Scrisoarea deschisă a credincioşilor din Kirov”. El a declarat că această scrisoare este anonimă şi, prin urmare, nedemnă de încredere. Pentru a confirma sinceritatea cuvintelor lui, el a spus că este oricând gata să jure pe Cruce şi pe Evanghelie. Numele şi adresa lui B.V. Talantov fără îndoială îi erau bine cunoscute din scrisorile anterioare ale acestuia. Atunci de ce a făcut o afirmaţie atât de riscantă? S-ar putea crede că el se baza pe imposibilitatea credincioşilor din Kirov de a contesta în afara ţării înşelăciunea declaraţiei sale. Dar evenimente ulterioare ne obligă să credem că el se baza de fapt pe KGB, care, prin ameninţări, avea să-i oblige pe credincioşii care semnaseră „Scrisoarea deschisă” să renunţe la semnăturile lor.

Chiar în perioada în care, în Londra, în grandoarea pompoasă a poziţiei sale sociale, Mitropolitul Nicodim se lupta printr-un jurământ fals să dovedească anonimitatea şi echivocul „Scrisorii din Kirov”, în Kirov, la administraţia KGB, i s-a propus lui B.V. Talantov, sub ameninţarea cu închisoarea, să renunţe la semnătura sa din această scrisoare. Evident, coincidenţa acestor evenimente nu a fost întâmplătoare.

B.V. Talantov, indignat de minciuna neruşinată a Mitropolitului Nicodim, în 19 martie 1967 i-a trimis Patriarhului Alexei o nouă scrisoare, în care confirma autenticitatea „Scrisorii deschise a credincioşilor din Kirov” şi acuza cu asprime acţiunea lipsită de cucernicie a Mitropolitului Nicodim. În acelaşi timp, el a trimis o copie a acestei scrisori adresate patriarhului în Odessa, tânărului său prieten N.N. Kamenskikh, care pe atunci era elev în anul doi al Seminarului teologic din Odessa. Prin N.N. Kamenskikh această scrisoare, şi, de asemenea, declaraţia mincinoasă a Mitropolitului Nicodim în Londra, au devenit cunoscute aproape tuturor elevilor de la Seminarul teologic din Odessa. Din acest moment au început să se petreacă noi evenimente.

Scrisoarea lui B.V. Talantov către Patriarhul Alexei din 19 martie 1967 a devenit cunoscută administraţiei KGB din Kirov la sfârşitul lui martie sau în primele zile din aprilie, se pare prin episcopul Vladimir de Kirov. Imediat după acesta, cei şapte credincioşi din Kirov care semnaseră scrisoarea au fost chemaţi pe rând la consiliul din oraşul Kirov pentru interogatoriu. Aici secretarul consiliului, A. Y. Ostanina, împreună cu

un agent KGB (cel din urmă nu era prezent în toate cazurile), îi ameninţa pe fiecare cu închisoarea dacă semnau orice alt document compus de „criminalul politic periculos” Talantov. În ciuda tuturor intimidărilor, nimeni din cei interogaţi nu a renunţat la semnătura sa din „Scrisoarea deschisă”.

Episcopul Vladimir din Kirov a călătorit la Odessa şi, la 12 aprilie, l-a vizitat din anumite motive pe arhiepiscopul Serghie. La 15 aprilie, B.V. Talantov l-a informat pe prietenul său N.N. Kamenskikh, printr-o scrisoare trimisă la Seminar, despre interogatoriile din Kirov ale credincioşilor care semnaseră „Scrisoarea deschisă”. Dar N.N. Kamenskikh nu a primit această scrisoare.

La 26 aprilie, inspectorul Seminarului, Alexandru Nicolaevici Kravcenko, l-a convocat pe N.N. Kamenskikh, i-a citit scrisoarea lui B.V. Talantov din 15 aprilie, şi i-a cerut să renunţe în scris la susţinerea „Scrisorii deschise” a lui B.V. Talantov. N.N. Kamenskikh trebuia fie să renunţe la autenticitatea propriei semnături (însemnând că numele şi adresa lui fuseseră puse fără cunoştinţa sa), fie să declare că B.V. Talantov îl înşelase cumva. A.N. Kravchenko l-a avertizat pe N.N. Kamenskikh că dacă nu făcea o astfel de declaraţie avea să fie exmatriculat din seminar. Pentru a-l câştiga pe N.N. Kamenskikh de partea sa, A.N. Kravchenko a folosit următoarea tactică vicleană. El a spus: „Scrie această declaraţie, şi nu o voi arăta nimănui. Când vei termina Seminarul ţi-o voi da înapoi”. Dar N.N. Kamenskikh a înţeles trucul inspectorului şi a refuzat categoric să semneze declaraţia care i se cerea. În acelaşi timp, el i-a cerut inspectorului să-i dea scrisoarea lui B.V. Talantov, de vreme ce îi era adresată. Inspectorul a refuzat să-i dea scrisoarea şi i-a ordonat să se gândească la soarta sa. Din acest moment a început o luptă între N.N. Kamenskikh şi conducătorul Seminarului, care împlinea voia Mitropolitului Nicodim şi pe cea a KGB-ului. Timp de o lună întreagă, Seminarul a urmărit această luptă cu mare interes. Poate fi numită războiul dintre Nicodim cel mic cu Nicodim cel mare. Primul este mic atât ca vârstă (24 de ani), cât şi ca poziţie în societate. Cel de-al doilea are o vârstă matură şi o poziţie înaltă în Biserică şi în societatea sovietică.

Nicodim Kamenskikh este fiul unui creştin credincios care a fost exilat în regiunea Kirov. Nevoi şi foame în copilărie şi adolescenţă, de la vârsta de 17 ani răbdarea continuă a ameninţărilor, insultelor şi opresiunilor din cauza mărturisirii deschise a credinţei creştine – şi-au lăsat pecetea asupra lui N.N. Kamenskikh. El suferea de ulcer stomacal. De la vârsta de 17 ani slujise ca paracliser în biserica din satul Bias din districtul Urjumsk din regiunea Kirov. La această vârstă fragedă, el a apărat cu curaj biserica din satul său Bias împotriva închiderii. Din acest motiv, a călătorit de două ori la Moscova la Consiliul pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse (a se vedea scrisoarea lui B.V. Talantov din ziarul *Izves-*

tia din 19 iulie 1966) şi prin aceasta a atras asupra sa furia autorităţilor locale. Când a fost convocat pentru serviciul militar la comitetul militar din districtul Urjumsk, la examinarea medicală el a refuzat categoric să-şi dea jos crucea de la gât, şi pentru aceasta a fost trimis pentru examinare medicală la spitalul de psihiatrie din oraşul Kotelnik. După multe încercări şi abuzuri, el a fost scutit de serviciu militar din motiv de boală (ulcer stomacal), dar nu a fost lăsat în pace. La începutul anului 1963 autorităţile locale l-au scos afară pe „fanaticul" Nicodim din oraşul Bias şi el a devenit un muncitor-sobar fără casă, câştigându-şi existenţa prin slujbe sporadice. Prin efectuarea unor munci prea grele pentru starea sa de sănătate, el câştiga între 30 şi 40 de ruble pe lună. Miliţia din districtul Urjumsk l-a amendat în acea perioadă, ca „parazit", cu 30 de ruble, lipsindu-l astfel de cele necesare traiului pentru o lună. În cele din urmă, cu mare dificultate el şi-a găsit de lucru şi s-a înregistrat[21] în oraşul Nolinsk. Dar nevoile, o viaţă de peregrinare şi munca peste măsură l-au ţintuit în patul de spital pentru multă vreme. După toate aceste aventuri, el a reuşit, în 1965, să intre la Seminarul teologic din Odessa. Pe întreg parcursul vieţii sale el a văzut în jurul său şi el însuşi a îndurat insulte şi opresiuni pentru mărturisirea deschisă a credinţei creştine. Prin propria sa experienţă de viaţă el a devenit convins că creştinii cu adevărat credincioşi sunt paria societăţii. El a semnat „Scrisoarea deschisă a credincioşilor din Kirov" nu cu cerneală, ci cu propriul său sânge. Prin urmare, este de înţeles că nu putea să renunţe la susţinerea acestei scrisori şi a început în mod curajos să se lupte pentru dreptate cu Nicodim cel mare, care prin adaptare vicleană îşi obţinuse rangul, slava omenească şi averea, şi intrase pe calea nedreptăţii. În această luptă Nicodim cel mic şi-a pus toată nădejdea în Dumnezeu, în timp ce Nicodim cel mare şi-a pus speranţa în vizibila şi măreaţa putere şi în tăria omenească.

La 7 mai B.V. Talantov, presupunând din tăcerea lui N.N. Kamenskikh că scrisoarea sa din aprilie nu ajunsese la destinaţie, i-a trimis la Seminar o nouă scrisoare în care repeta conţinutul scrisorii din 15 aprilie. În acelaşi timp a trimis o scrisoare la Seminar, seminaristului din anul trei, Ivan Ilici Naumov, un prieten al lui N.N. Kamenskikh, în care îi cerea lui I.I. Naumov să-i comunice lui N.N. Kamenskikh conţinutul scrisorilor sale din 15 aprilie şi 7 mai, dacă nu le primise, şi, de asemenea, să-i transmită salutările sale seminaristului Leonid Mihailovici Beresnev.

---

[21] Nu există libertate de mişcare în URSS. Fiecare cetăţean trebuie să aibă paşaport, oriunde ar locui, şi trebuie să se înregistreze la autorităţile locale când intră sau iese din orice oraş – şi această înregistrare poate fi refuzată după toanele autorităţilor locale.

Aceste scrisori au fost primite la Seminar nu mai târziu de 12 sau 13 mai şi au fost interceptate de inspectorul A.N. Kravchenko, care nici măcar nu i-a spus destinatarului despre ele. Din aceste scrisori el a aflat că I.I. Naumov şi L. M. Beresnev erau simpatizanţi cu Nicodim Kamenskikh. În mod evident, inspectorul A.N. Kravchenko verifica toate scrisorile care veneau la seminarişti, din însărcinarea KGB. Pentru a clarifica „libertatea şi intimitatea corespondenţei", trebuie evidenţiat faptul că N.N. Kamenskikh, crezând că scrisorile sale trimise lui Talantov nu ajungeau la cel din urmă, i-a trimis în timpul lunii mai două scrisori adresate lui D.I. Okulov, portar al Bisericii Sfântul Serafim din Kirov, care se cunoştea bine cu B.V. Talantov. D.I. Okulov nu a primit niciuna dintre scrisori. Acest lucru înseamnă că cineva care lucra la Biserica Sfântul Serafim, din însărcinarea KGB, verifica toate scrisorile care veneau la această biserică şi le ascundea după bunul său plac. Astfel, agenţii secreţi de la KGB controlează întreaga corespondenţă care vine de la Seminar, de la biserici şi credincioşi „suspecţi".

La 17 mai inspectorul A.N. Kravchenko i-a convocat pe I.I. Naumov şi pe L.M. Beresnev şi le-au cerut să-l convingă pe Nicodim Kamenskikh să scrie o declaraţie prin care să renunţe la susţinerea „Scrisorii deschise". El le-a spus că dacă nu acţionau asupra lui Nicodim în direcţia pe care o dorea el, aveau să fie excluşi din Seminar drept complici ai lui.

Pe 19 mai, Nicodim Kamenskikh i-a dat inspectorului Seminarului A.N. Kravchenko o declaraţie oficială, unde confirma din nou autenticitatea semnăturii sale şi a acordului său faţă de conţinutul „Scrisorii deschise a credincioşilor din Kirov".

Pe 21 mai inspectorul i-a spus lui Nicodim că trebuie să apară în dimineaţa următoare, 22 mai, la KGB, la adresa Babel 43, Biroul de paşapoarte, Garbus 3. Nicodim Kamenskikh, după ce a notat această adresă, a spus calm că nu va merge la administraţia KGB până când nu va primi o notificare oficială. Aceasta l-a făcut pe inspector să-şi piardă controlul şi el a început să-i reproşeze lui Nicodim că stătea împotriva patriarhului, deoarece îi susţinea pe preoţii moscoviţi. El şi-a concluzionat discursul cu aceste cuvinte mânioase: „Dacă nu părăseşti Seminarul voluntar, vei fi forţat să pleci şi îţi va părea rău când te vei duce acasă".

Pe 22 mai Nicodim a fost convocat la administraţia eparhială, unde un oficial al Consiliului pentru probleme religioase l-a întrebat prin telefon de ce nu a apărut la administraţia KGB. El a răspuns că nu va merge până când nu va primi o notificare oficială.

Pe 24 mai directorul Seminarului i-a luat lui N.N. Kamenskikh livretul militar şi paşaportul şi i-a spus că urma să fie expulzat din Odessa. El a replicat că întreaga vină pentru aceasta era a directorului şi a inspectorului.

Pe 29 mai directorul şi inspectorul Seminarului i-au propus lui Nicodim Kamenskikh să părăsească Seminarul „de bunăvoie”. El a refuzat să facă aceasta. *Seara Consiliul seminarului l-a exclus din corpul de elevi al Seminarului pentru faptul că nu a reuşit să se conformeze duhului Seminarului.* I s-a dat o hârtie în care se afirma că este transferat în prima categorie a clasei a treia, şi un certificat de exmatriculare. Pe 19 iunie el a trimis o declaraţie din oraşul Kirov către patriarh în care îşi confirma din nou acordul faţă de „Scrisoarea deschisă” şi cerea să i se permită să înceapă studiile în clasa a treia.

Pe 20 iunie miliţia din oraşul Nolinsk a refuzat să-l înregistreze la locul fostei sale reşedinţe, şi din nou a devenit un sărac fără casă. Dar lupta încă nu era terminată. Pe 20 mai patru dintre persoanele care semnaseră „Scrisoarea deschisă” au trimis o declaraţie către patriarh, în care protestau împotriva declaraţiei înşelătoare a Mitropolitului Nicodim.

În aprilie A. D. Zyryanova din oraşul Belaya Kholuniţa (cel de-al şaptelea semnatar al „Scrisorii deschise”) a fost închisă într-un azil de bolnavi psihic, din care a scos-o sora ei.

Pe 31 mai în *Kirov Pravda* a fost publicat articolul lui S. Lyubovikov, „Cu o vedere deschisă”, plin de calomnii şi ameninţări împotriva autorului „Scrisorii deschise”, B.V. Talantov.

Toate persoanele care au semnat „Scrisoarea deschisă a credincioşilor din Kirov” au fost supuse ameninţărilor şi măsurilor represive, dar nu au renunţat la semnăturile lor sau la acordul faţă de Scrisoare.

Acum, „Scrisoarea deschisă a credincioşilor din Kirov către Patriarhul Alexei” prezentată la BBC pe 8 decembrie 1966; declaraţia Mitropolitului Nicodim peste hotare cu privire la anonimitatea acestei Scrisori, prezentată la BBC la 25 februarie 1967; presiunea care a fost exercitată ulterior de către securitatea de stat (KGB) şi de către conducerea Seminarului teologic din Odessa asupra persanelor care au semnat această scrisoare, cu scopul de a le obliga să renunţe la semnăturile lor; în cele din urmă, susţinerea lor fermă a acestei Scrisori, în ciuda ameninţărilor şi a măsurilor represive – toate acestea constituie o dovadă irefutabilă a activităţii de trădare de peste hotare a patriarhiei moscovite şi a cooperarării ei secrete cu ateii care deţin puterea.

Documentele care confirmă aceasta sunt:

1. Înregistrarea emisiunii BBC din 25 februarie 1967. 2. Scrisoarea lui B.V. Talantov către patriarh din 19 martie 1967. 3. Declaraţia lui N.N. Kamenskikh adresată inspectorului Seminarului teologic din Odessa din 19 mai 1967 4. O scrisoare a unui grup de credincioşi din Kirov către Patriarhul Alexei din 20 mai 1967. 5. Declaraţia lui N.N. Kamenskikh adresată Patriarhului Alexei din 19 iunie 1967. 6. O copie a certificatului de exmatriculare a lui N.N. Kamenskikh din corpul de elevi al Seminarului

teologic din Odessa, din 29 mai 1967, legalizată. 7. Articolul lui O. Lyubovikov, „Cu o viziune deschisă”, din *Kirov Pravda*, 31 mai 1967.

Adaptarea la ateism implantată de către Mitropolitul Serghie s-a finalizat prin trădarea Bisericii Ortodoxe Ruse de către Mitropolitul Nicodim şi de alţi reprezentanţi oficiali ai patriarhiei moscovite peste hotare. Această trădare, dovedită incontestabil de documentele citate, trebuie să fie făcută cunoscută tuturor credincioşilor din Rusia şi de peste hotare, pentru că o astfel de activitate a patriarhiei, bazată pe cooperarea cu KGB, reprezintă un mare pericol pentru toţi credincioşii. Într-adevăr, liderii poporului rus şi prinţii Bisericii s-au adunat împotriva Domnului şi a Unsului Său.

Acuzaţia de trădare adusă de întregul popor prinţilor Bisericii va conduce în mod inevitabil la o criză a administraţiei bisericeşti, dar nu va duce la nicio schismă bisericească, aşa cum afirmă anumiţi oameni care doresc răul Bisericii, precum şi cei care îi urmează în mod inconştient.

Credincioşii trebuie să cureţe Biserica de fraţii mincinoşi şi de păstorii mincinoşi (episcopii şi preoţii trădători) în conformitate cu porunca Sfântului Apostol Pavel: Scoateţi afară dintre voi pe cel rău[22]. *Numai după o astfel de curăţire este posibilă o regenerare a Bisericii.*

Mulţi credincioşi adevăraţi din Rusia s-au rugat fervent lui Dumnezeu să le arate fapte care dovedesc în mod indiscutabil trădarea secretă de către episcopi a Bisericii Ortodoxe Ruse, dacă aceasta există. Acum aceste fapte, din mila lui Dumnezeu, sunt descoperite tuturor celor care pot auzi şi vedea.

Acum aproape o sută de ani, Stareţii de la Optina au prezis că va veni o vreme când în Rusia vor fi episcopi necuvioşi. Acum acest timp a venit. Dar din cauza corupţiei şi trădării episcopilor, credincioşii nu trebuie să se retragă la casele lor şi să organizeze secte separate, ci mai degrabă păstrând unitatea ar trebui să înceapă acuzarea de către întregul popor a păstorilor mincinoşi şi corupţi şi să cureţe Biserica de ei.

August 1967
(Semnătură) B.V. Talantov

---

[22] I Cor. 5: 13.

EPILOG

Calomniile şi ameninţările au avut un efect dureros asupra soţiei lui B.V. Talantov, Nina Agatanghelovna Talantova. Ca urmare a atâtor dureri îndurate, suferind şi de hipertensiune de multă vreme, pe 7 septembrie a avut un atac cerebral şi a murit pe 16 decembrie 1967.

Agripina Dimitrievna Zyryanova, cea de a douăsprezecea semnatară a „Scrisorii deschise”, a murit în spital la 27 decembrie 1967. Ameninţările i-au grăbit apropierea morţii. Toţi cei care au semnat „Scrisoarea deschisă” au suferit într-o măsură sau alta, dar nu au renunţat la semnăturile lor.

Prin ukazul Patriarhului Alexei din 6 iunie 1967, inspectorul de la Seminarul teologic din Odessa, A. N. Kravchenko, a primit Ordinul prinţul Vladimir, gradul al doilea (a se vedea *Jurnalul Patriarhiei Moscovei*, nr. 8/1967).

Prin decretul patriarhului şi al Sfântului Sinod din 4 aprilie 1967, directorul Seminarului teologic din Odessa, arhimandritul Teodosie, a fost ridicat la rangul de episcop. Prin decretul Sfântului Sinod din 7 octombrie 1967 (a se vedea *JPM*, nr. 8, 1967), episcopul Vladimir de Kirov a fost numit ca episcop de Berlin şi exarh al Europei Centrale şi prin ukazul Patriarhului Alexei din 20 octombrie 1967 a fost ridicat la rangul de arhiepiscop (a se vedea *JPM*, nr. 11, 1967).

30 martie 1968

(Semnătură) B.V. Talantov

CONCLUZIA EDITORILOR: la 12 iunie 1969, Boris Talantov a fost arestat, şi la 3 septembrie a fost condamnat la doi ani de închisoare pentru „activităţi anti-sovietice”. El a murit în închisoare la 4 ianuarie 1971.

Şi astfel s-ar părea, după cum judecă lumea, că răul triumfă. Boris Talantov şi curajoşii săi tovarăşi mărturisitori sunt persecutaţi, suferă, şi mor; în timp ce pentru Mitropolitul Nicodim nu doar că „ceasul judecăţii nu a sosit”, dar steaua lui pare că mai creşte încă. Patriarhia moscovită câştigă un nou prestigiu şi un nou aliat prin sponsorizarea autocefaliei Mitropoliei Americane. Şi creştinii ortodocşi din America nici nu bănuiesc că au devenit complici pasivi ai unui program diabolic de trădare şi anti-creştinism în numele ortodoxiei.

Dar răul triumfă doar în ochii oamenilor cu puţină credinţă. „Nu se poate apăra Biserica printr-o minciună”. Adevăraţii creştini ortodocşi

ai acestor zile din urmă sunt învinşi din toate părţile: batjocoriţi de lume şi de trădătorii ortodoxiei, dispreţuiţi, persecutaţi. Şi astfel, aşa cum Dumnezeul nostru este adevărat, biruinţa lor ultimă este sigură. Fie doar ca „ceasul judecăţii” să vină mai curând pentru trădătorii ortodoxiei!

(Mitropolitul Nicodim a murit subit în 1978, la Roma, în timpul unei întâlniri cu Papa Ioan Paul I, literalmente în braţele papei, şi primele rugăciuni pentru adormirea sa au fost făcute de clerul romano-catolic. Moartea lui subită printre aceia care sunt străini de ortodoxie şi care într-adevăr caută să atragă Biserica Ortodoxă într-o falsă „unire” nu poate fi interpretată de creştinii ortodocşi adevăraţi decât ca o dovadă a trădării ortodoxiei de către Mitropolitul Nicodim.)

35. Părintele Dimitrie Dudko

Activitatea părintelui Dimitrie Dudko în ultimii ani a fost în duhul Bisericii din catacombe din primii ei ani. Am putea cita „ortodoxia pătimitoare”, conştiinţa sa apocaliptică şi cinstirea adusă Ţarului Mucenic Nicolae al II-lea; mai mult, acuzaţiile sale curajoase împotriva trădării ortodoxiei de către proprii ei episcopi nu au mai fost auzite în Rusia din vremea Mitropolitului Iosif şi a altor întemeietori ai Bisericii din catacombe, de la sfârşitul anilor 1920; şi înflăcărarea ortodoxiei sale sincere este atât de departe de legalismul groaznic al patriarhiei moscovite, încât nu poate fi comparată decât cu cea a primilor mucenici ai Bisericii din catacombe din Rusia.

Să vedem acum ce a spus însuşi părintele Dimitrie despre Biserica din catacombe din Rusia, despre propria lui atitudine faţă de „serghianismul” patriarhiei Moscovei şi despre opinia sa asupra situaţiei bisericeşti, în general, în Rusia.

„Noi toţi îl recunoaştem pe Patriarhul Tihon, iar pe Patriarhul Serghie îl vedem ca pe o trădare a intereselor Bisericii pentru a plăcea autorităţilor. Următorii (patriarhi) – Alexei şi actualul Pimen – nu fac decât să meargă pe calea deja deschisă. Nu mai avem altă ierarhie. Biserica din catacombe ar fi bună – dar unde este? Adevărata Biserică Ortodoxă – aceştia sunt oameni buni, statornici moral; dar nu au aproape deloc preoţi, pur şi simplu nu îi poţi găsi, în timp ce sunt mulţi care însetează. Şi trebuie să fim conduşi de ierarhia pe care o avem. Imediat apare întrebarea: chiar ne conduc ei? În esenţă, ei sunt marionetele ateilor. Şi o altă întrebare: cel puţin, sunt ei credincioşi? Cine va răspunde la această întrebare? Eu mă tem să răspund...

Ar trebui să spunem câteva cuvinte despre aşa-numiţii tihoniţi, adevăraţii creştini ortodocşi. I-am întâlnit, m-am bucurat de statornicia lor morală, m-am bucurat chiar şi de conservatorismul lor, m-am bucurat de curajul şi de ascetismul lor; dar m-am uitat la ei şi am văzut că nu au unitate. Şi, ce e mai important, nu au aproape deloc preoţi, conducerea a fost preluată de femei îmbrăcate în negru ca monahiile, care îi consideră pe toţi a fi eretici şi doar pe ei înşişi infailibili. Ar trebui puşi într-un muzeu – şi nu spun asta cu ironie –, într-un muzeu în care oamenii ar putea să se uite la ei şi chiar să înveţe câte ceva; dar până la urmă, viaţa nu este un muzeu. Unii dintre «tihoniţi» au început să predice celibatul pentru toată lumea, dar pot toţi să îşi asume aceasta?

Unii dintre ei suferă de ani de zile fără Sfânta Împărtăşanie. O astfel de persoană a venit la mine; am vorbit cu ea şi a primit Sfânta Împărtăşanie. Şi ar fi trebuit să fi văzut cum imediat a prins viaţă!

Şi astfel, fie că vrem sau nu, trebuie să luăm în considerare ierarhia pe care o avem. Ce ar trebui să facem?

Cred că, fiind împreună cu toţi, ar trebui să ne luptăm să reînviem viaţa bisericească. Dar, cum? Această întrebare este ca o unghie care ne zgârie pe creier. O, Doamne, chiar ne-ai abandonat?

Este uşor de observat din afară, dar cât de greu este să faci ceva – este de nesuportat, imposibil. Dar ceva *trebuie* făcut.

Lucrurile stau aşa: trăim sau murim.

A pieri nu este acelaşi lucru cu a rezolva problema în mod abstract. Cei care încercaţi să trageţi o concluzie din toate astea, nu luaţi o singură tendinţă drept exemplu. Cred că acum toţi vor să găsească o cale de ieşire; suntem sătui şi obosiţi de ateism, a devenit respingător chiar şi pentru atei.

Dacă este posibil, susţineţi-ne cu grijă – aici fac apel la Occident. Încercaţi doar să nu ne refaceţi într-un fel propriu situaţiei voastre. Ruşii au propria lor cale. Puteţi să-i atrageţi într-o altă cale, dar veţi vedea că nu va ieşi nimic bun din aceasta.

Fiecare merge pe propria sa cale. Noi mergem pe calea Golgotei, una dificilă; aşa este voia lui Dumnezeu. Dacă ne ajutaţi în purtarea crucii, vă mulţumim. Nu avem nevoie de altceva mai mult; trebuie să găsim noi înşine calea de ieşire. Dacă facem aceasta, poate vă vom putea spune şi vouă ceva nou" (*Possev*, iulie 1979, pp. 37-38).

Niciun creştin ortodox deschis la minte din Vest nu poate să citească o astfel de afirmaţie – care vine dintr-o inimă ortodoxă plină de suferinţă – fără să simtă o mare compasiune faţă de părintele Dimitrie şi faţă toţi cei ce, asemenea lui, încearcă să-şi găsească drumul de ieşire din situaţia literalmente nemaiîntâlnită şi imposibilă în care se găsesc în patriarhia Moscovei şi în societatea atee.

Situaţia părintelui Dimitrie este identică, în multe privinţe, cu situaţia preoţilor greci pe stil nou, care sunt conştienţi de calea greşită a propriilor lor episcopi, dar nu sunt în stare să se alăture celor „pe stil vechi" din cauza confuziei şi extremismului care se găsesc printre ei (bineînţeles, nu printre toţi cei de stil vechi, dar la destui dintre ei, ceea ce face situaţia foarte confuză şi dificilă). Părintele Dimitrie nu are a treia alternativă de „a se alătura Sinodului nostru" – deşi este foarte clar, din propriile sale afirmaţii, că exact acest lucru l-ar face şi dacă ar avea de ales (adică, dacă ar fi exilat în Vest). Iată, de exemplu, câteva din cuvintele sale despre Biserica rusă din afara Rusiei, rostite într-una din ultimele lui cuvântări înregistrate înainte de arestul său (Grebnovo, noiembrie 1979): „Ei trebuie să păstreze Tradiţia în Vest. Acest lucru este mai bun şi mai potrivit pentru ei. Lasă să fie acolo «bătrânele», ele pot să facă multe. Ştim *cine* este îndurerat cu privire la Rusia, cui îi este dragă Rusia, chiar dacă mai sunt şi păreri extreme...

Voi spune că sunt foarte recunoscător Bisericii sinodale din afara Rusiei, pentru că atunci când vin aici oamenii de acolo, în cea mai mare parte îi simt că sunt „ai mei”; este atât de plăcut să vorbeşti cu ei... Poate că nu toţi din Biserica din afara Rusiei mă înţeleg, dar cei mai mulţi o fac. Şi nu sunt jignit! Când au venit oameni din Biserica Americană autocefală, conversaţiile au fost folositoare; dar simt că aceştia au unele concepţii oarecum occidentale...

Ei îmi spun că am o tendinţă slavofilă. Recunosc, bineînţeles, că sunt cu adevărat rus, preot şi că am o atitudine rusă, fără să mă separ de plinătatea Bisericii. Atât un «preot rus» cât şi o «Biserică rusă» sunt fenomene parţiale care trebuie să intre într-un întreg. Dar întotdeauna şi mai întâi de toate în faţa mea este Biserica. Pe oameni mă străduiesc să îi aduc în Biserică” (*Vestnik* al Eparhiei Europene Occidentale al Bisericii ruse din afara Rusiei, 1980, nr. 16, p. 17).

În Uniunea Sovietică, aşa ca nicăieri în lume, este imposibil de aplicat etichete „jurisdicţionale” stricte. În patriarhia Moscovei au fost episcopi trădători, şi însuşi principiul serghianismului este o trădare a ortodoxiei, după cum a spus părintele Dimitrie; de aceea Biserica rusă liberă din afara Rusiei nu poate să aibă nicio comuniune cu această jurisdicţie. Dar în aceeaşi patriarhie a Moscovei este în creştere numărul de preoţi care, asemeni părintelui Dimitrie Dudko, nu participă la această trădare, ci vorbesc în duhul Bisericii din catacombe şi al Bisericii ruse libere din afara Rusiei. Cunoaştem cel puţin un preot din catacombe (şi probabil mai sunt şi alţii) care în mod deliberat a intrat în patriarhia Moscovei pentru a aduce harul lui Dumnezeu mai multor oameni decât o putea face în celulele mici ale Bisericii din catacombe.

Oamenii care au întrerupt legăturile cu Biserica din catacombe primesc Împărtăşania şi de la preoţii patriarhiei moscovite în care pot avea încredere (părintele Dimitrie a descris un astfel de incident), şi nu îi putem condamna pentru aceasta. Având în vedere toate acestea, Sinodul episcopilor Bisericii ruse din afara Rusiei a decretat pentru toate eparhiile pomenirea la Proscomidie a părintelui Dimitrie şi a altor clerici şi laici din patriarhia Moscovei care sunt închişi (ukazul nr. 17 din 16/29 ianuarie 1980; a se vedea *The Orthodox Word*, 1980, nr. 90, p. 2).

Un ierarh atât de râvnitor ca arhiepiscopul Andrei de Novo-Diveyevo, l-a pomenit public, la ieşirea cu Cinstitele Daruri, pe ierarhul patriarhiei Moscovei de curând răposat, arhiepiscopul Ermoghen, care şi-a sfârşit viaţa în dizgraţia autorităţilor bisericeşti, deoarece nu accepta slujirea sub porunca ateilor.

Nimic din toate acestea nu schimbă cu ceva atitudinea noastră de bază faţă de serghianism ca trădare a Bisericii, nici nu ne îngăduie nouă, celor care suntem liberi, să intrăm în comuniune cu patriarhia Moscovei. Dar ne conving că, departe de a-l considera pe părintele Dimitrie şi pe

alţii ca el (cum ar fi Boris Talantov acum zece ani) ca „duşmani” jurisdicţionali, deoarece nu se „alătură Bisericii din catacombe”, ar trebui să încercăm să înţelegem mai bine situaţia lor extrem de dificilă şi să ne bucurăm că un fenomen creştin ortodox atât de autentic vine chiar şi din mijlocul patriarhiei compromise a Moscovei – o dovadă că viaţa bisericească nu este moartă nici chiar acolo şi o promisiune că, odată ce situaţia politică din Rusia care a produs „serghianismul” se va schimba, va fi posibilă o deplină unitate de credinţă cu astfel de luptători curajoşi ca părintele Dimitrie.

Ştim că un episcop din catacombe s-a arătat preocupat, din cealaltă lume, pentru hirotonirea ca preot a părintelui Dimitrie, chiar şi în patriarhia Moscovei. Acesta a fost episcopul Partenie, vicar al eparhiei Odessa, care a murit într-un lagăr de concentrare în anii ’30, fără a-l recunoaşte pe Mitropolitul Serghie. Odată, în vremurile dificile din anii ’60, când Dimitrie Dudko îşi pierduse deja nădejdea că va mai fi vreodată hirotonit (trecuseră doi ani de la absolvirea academiei teologice, şi el încă mai era privit cu suspiciune de către autorităţile bisericeşti ca fost deţinut), mama prietenului său Gleb Yakunin a avut un vis: „Scot o părticică din prescură pentru Mitra al tău (Dimitrie) – la 7 (20) noiembrie va fi diacon – şi o părticică mai mare – pe 8 (21) noiembrie va fi preot”. S-a întâmplat aşa cum prezisese episcopul Partenie şi din acel moment părintele Dimitrie l-a pomenit mereu pe acest episcop din catacombe la Liturghie ca pe unul dintre părinţii săi în credinţă (A. Levitin-Krasnov, în *Russian Life*, ian. 22 1975).

36. Lev Regelson

În 1977 s-a făcut prima tentativă de a publica în interiorul Rusiei o istorie a Bisericii ruse începând de la Revoluţia din 1917 şi o evaluare a ei din punct de vedere strict ortodox (şi nu o simplă apologie a patriarhiei moscovite). Scrisă de un tânăr laic din patriarhia Moscovei, Lev Regelson, chiar din titlu priveşte această perioadă ca pe *Tragedia Bisericii ruse, 1917-1945* (Paris, YMCA Press) – o perioadă în care principiile de bază ale vieţii Bisericii erau sacrificate pentru scopurile politice ale guvernului sovietic, cauzând o divizare profundă în Biserică.

În timp ce încearcă să fie obiectiv în evaluarea evenimentelor bisericeşti ale acestei perioade, Regelson este împotriva serghianismului şi de acord, în principiu, cu poziţia primilor ierarhi din catacombe şi cu lupta lor pentru libertatea Bisericii, deşi poziţia lui este mai degrabă o încercare de compromis între cele două variante. El pune foarte mult accentul pe decretul Patriarhului Tihon din 7/20 noiembrie 1920, care permitea temporar existenţa independentă a eparhiilor individuale sau a unor grupuri de eparhii, în caz că legătura cu centrul bisericesc de conducere s-ar fi rupt. El consideră că acest decret este fundamentul vieţii Bisericii ruse în perioada revoluţionară, care în anumite privinţe a revenit la viaţa din catacombe de dinaintea lui Constantin cel Mare; şi de fapt acest decret este până astăzi baza conducerii Bisericii din catacombe din Rusia şi a Bisericii ruse libere din afara Rusiei. Regelson vede încercarea Mitropolitului Serghie de a menţine cu orice preţ un „centru" bisericesc (chiar dacă este cu totul aservit regimului ateist) ca pe o greşeală fatală care a produs în mare parte „tragedia Bisericii ruse" astăzi.

Această carte are mai multe informaţii despre ierarhi şi documente despre Biserica din catacombe decât orice altă carte publicată în Vest, cu o singură excepţie: *Noii martiri ai Rusiei* a părintelui Mihail Polski; multe dintre aceste documente au fost folosite în volumul de faţă. Cartea conţine informaţii bibliografice de valoare despre 38 din episcopii „care nu pomenesc" (cei care s-au separat de Mitropolitul Serghie - Anexa III, pp. 559-608), şi o mare parte din ea este dedicată unei „cronologii" a evenimentelor bisericeşti din 1917 până în 1945 (Anexa I, pp. 501-521). Prezentăm aici câteva fragmente din „cronologie" deoarece se referă la începuturile Bisericii din catacombe începând cu anul 1927 (pentru fiecare din aceste menţiuni sursele lui Regelson sunt indicate în originalul rusesc).

Cronologie

1927

Din iunie până la sfârşitul anului

Transferuri masive de ierarhi, pensionarea forţată a unor episcopi exilaţi... numirea şi hirotonirea unor adepţi ai Reînnoirii şi a unor persoane care îşi exprimă acordul cu poziţia Mitropolitului Serghie.

Iulie 16/29

Epistola (Declaraţia) Mitropolitului Serghie şi Sinodul Patriarhal Temporar sub conducerea sa în legătură cu poziţia Bisericii Ortodoxe Ruse faţă de autoritatea civilă existentă.

„Acum Biserica noastră Ortodoxă în Uniune (sovietică) are o administraţie centrală care nu este numai canonică, dar şi deplin legală conform legilor civile; şi sperăm că legislaţia va trece treptat şi către administraţia bisericească inferioară: eparhii etc. Ne dorim să fim ortodocşi şi în acelaşi timp să recunoaştem Uniunea Sovietică drept patria noastră civilă, ale cărei bucurii şi succese sunt bucuriile şi succesele noastre şi ale cărei eşecuri sunt eşecurile noastre. Orice lovitură îndreptată împotriva Uniunii (sovietice)... este o lovitură îndreptată împotriva noastră."

Iulie

Masivă returnare a Declaraţiei de către parohiile ortodoxe Mitropolitului Serghie în semn de protest... În unele eparhii (în Urali) 90% dintre parohii au trimis înapoi Declaraţia.

August

Confirmarea (legalizarea) administraţiei bisericeşti creată de Mitropolitul Serghie.

August

Exilarea Mitropolitului Petru, grav bolnav, într-un sat în nordul îndepărtat - 120 de mile distanţă de Obdorsk, în golful Obi.

31 august/13 septembrie

Decretul sinodului serghianist care îl transferă pe Mitropolitul Iosif în în scaunul ierarhic din Odessa.

14/27 septembrie

Răspunsul episcopilor de la Solovki la Declaraţie:

a. „Ideea supunerii Bisericii faţă de legile civile este exprimată într-un mod atât de categoric şi de necondiţionat, încât poate fi cu uşurinţă înţeleasă în sensul unei depline uniri a Bisericii cu statul."

b. „Epistola oferă guvernului «mulţumirea întregului popor pentru atenţia acordată nevoilor duhovniceşti ale populaţiei ortodoxe». O astfel de exprimare a mulţumirii pe buzele conducătorului Bisericii Ortodoxe

Ruse nu poate fi sinceră şi prin urmare nu corespunde demnităţii Bisericii."

c. „Epistola Mitropolitului Serghie acceptă fără rezerve versiunea oficială şi aruncă asupra Bisericii întreaga vină pentru serioasele confruntări dintre Biserică şi stat."

d. „Ameninţarea cu punerea sub interdicţie a clerului emigrant violează decretele sinodului din 1917-1918 (3/16 august 1918), care explica imposibilitatea canonică a unei astfel de pedepse şi reabilita toate persoanele private de rangul clerical pentru crime politice din trecut."

15/28 sept.

Scrisoarea Mitropolitului Iosif către Mitropolitul Serghie prin care declara necanonic transferul său la Marea Odessei.

20 sept./3 oct.

Raportul episcopului Nicolae (Yaraşevici) al Petrogradului privind tulburările din eparhia Leningrad în legătură cu transferul Mitropolitului Iosif.

29 sept/12 oct.

Decretul Mitropolitului Serghie şi sinodul care confirmă transferul Mitropolitului Iosif în Odessa. Mitropolitul Serghie preia el însuşi administrarea temporară a eparhiei Leningrad.

8/21 oct.

Ukazul nr. 549 al Mitropolitului Serghie privind pomenirea autorităţilor civile şi încetarea pomenirii episcopilor eparhiali aflaţi în exil.

17/30 oct.

Scrisoarea Mitropolitului Iosif către Mitropolitul Serghie cuprinzând refuzul său de a părăsi eparhia Leningrad.

Octombrie

Telegramă de răspuns a Mitropolitului Iosif către Mitropolitul Mihail (Ermakov) în legătură cu transferul său în eparhia Odessa: „Transferul care este anti-canonic, lipsit de scrupule, servind o intrigă malefică, este respins de mine."

22 oct/4 nov.

Scrisoarea unei persoane ortodoxe către prietenul său (nume necunoscute) privind ultimele evenimente din viaţa bisericească:

„Pentru oricine care are ochi de văzut şi urechi de auzit este clar că, în ciuda decretului de separare a Bisericii de stat, Biserica Ortodoxă a intrat într-o uniune intimă şi activă cu statul. Şi cu ce fel de stat?! – un stat care nu este condus de un ţar ortodox... ci de o autoritate care îşi propune drept ţintă principală anihilarea pe pământ a oricărei religii, şi mai întâi de toate a creştinismului..."

Autorul dezvoltă ideea că evenimentele care au loc sunt o prefigurare a evenimentelor apocaliptice culminante, pe baza profeţiilor episcopului Teofan Zăvorâtul privind viitorul falsului Hristos „care iubeşte lu-

mea aceasta". „Deşi numele de creştin va fi auzit pretutindeni, şi peste tot vor fi văzute biserici şi sau ritualuri bisericeşti, toate acestea nu vor fi decât o aparenţă, în timp ce în interior va fi o adevărată apostazie. În acest context va apărea Antihrist şi va creşte în acelaşi duh al înşelării."

Autorul scrie despre credincioşii care „nu se grăbesc spre o ruptură definitivă de «adulterii» bisericii, în speranţa că au o conştiinţă care nu a fost definitiv distrusă, şi că, prin urmare, căinţa şi schimbarea sunt posibile."

Noiembrie

Separarea de Mitropolitul Serghie şi trecerea la o conducere independentă a eparhiei Votkinsk şi, în parte, a eparhiei Viatka, condusă de episcopul Victor.

Noiembrie

Apariţia unor parohii în Leningrad care nu pomenesc numele Mitropolitului Serghie la sfintele slujbe.

29 nov/12 dec.

Întrevederea „iozefiţilor" din Leningrad, conduşi de episcopul Dimitrie (Liubimov) cu Mitropolitul Serghie. „Iozefiţii" şi-au făcut apariţia în numele şi cu indicaţiile a opt episcopi din eparhia Leningrad şi a clerului, precum şi a cercurilor academice din Leningrad.

Proteste împotriva Declaraţiei, împotriva pomenirii autorităţilor civile la Liturghie, împotriva menţionării numelui Mitropolitului Serghie împreună cu cel al Mitropolitului Petru, împotriva interzicerii rugăciunilor pentru exilaţi şi prizonieri, împotriva creării unui „sinod" necanonic, precum şi împotriva componenţei acestui „sinod".

Decembrie

Apel către Mitropolitul Serghie din partea clerului şi a laicilor din eparhia Leningrad, făcut de protoiereul-profesor Veryujski privind cauzele dezordinii din Biserică. Cererile făcute Mitropolitului Serghie: să renunţe la programul de înrobire a Bisericii faţă de stat; să renunţe la transferurile şi numirile de episcopi în afara acordului turmei şi a episcopilor implicaţi; ... să îl readucă pe Mitropolitul Iosif în scaunul episcopal al Leningradului; să se renunţe la pomenirea numelui înlocuitorului locţiitorului patriarhal (a Mitropolitului Serghie); să înlăture interdicţia rugăciunii pentru episcopii exilaţi şi să înlăture rugăciunea pentru autorităţile civile.

Decembrie

Răspunsul Mitropolitului Serghie către protoiereul-profesor Veryujski: refuzul de a schimba cursul „politicii sale bisericeşti".

13/26 dec.

Act de separare de Mitropolitul Serghie, semnat de episcopul Dimitrie al Gdovului şi de către episcopul Serghie al Narvei („Pentru pacea

conştiinţei noastre noi renegăm persoana şi faptele fostului nostru ierarh conducător, care şi-a depăşit drepturile fără limită şi necanonic.")

Decembrie

Scrisoarea episcopului Dimitrie al Gdovului către cler, explicând bazele separării sale de Mitropolitul Serghie: „Epistola (Declaraţia Mitropolitului Serghie) începe să manifeste o puternică influenţă asupra problemelor pur ecleziale."

10/23 dec.

Decret al sinodului cu privire la episcopul Victor (Ostrovidov): el este dat spre judecată episcopilor, i se interzice să slujească şi este depus din treaptă.

16/29 dec.

A doua scrisoare a episcopului Victor (Ostrovidov) către Mitropolitul Serghie, în care protestează împotriva noii „politici serghianiste".

17/30 dec.

Decret al Mitropolitului Serghie şi al sinodului serghianist cu un apel pentru unitate: „Canoanele Sfintei noastre Biserici justifică separarea de episcopul legal sau de patriarh doar într-un singur caz: când el a fost deja condamnat de un sinod sau atunci când începe să predice o erezie cunoscută, care a fost şi ea condamnată de sinod."

Decembrie(?)

Epistola unui „anume episcop" privind motivele care permit separarea de Mitropolitul Serghie: „Despărţindu-se de Mitropolitul Serghie, Biserica Ortodoxă poate fi condusă de unul dintre episcopii mai în vârstă sau, aşa cum s-a întâmplat în timpul detenţiei Patriarhului Tihon, fiecare eparhie poate fi condusă în mod independent de propriul ei episcop."

1927

Neparticiparea la slujbele serghianiste de către exilatul Platon (Rudnev), episcop de Bogorodsk, vicar al eparhiei moscovite.

1928

25 dec/7 ian.

Scrisoare a Mitropolitului Iosif către cei „care nu pomenesc" din Leningrad, aprobând acţiunile vicarilor săi. „Pentru a condamna şi a face inofensive ultimele acţiuni ale Mitropolitului Serghie, care sunt opuse duhului şi binelui Sfintei Biserici a lui Hristos, nu avem alte mijloace, din cauza unor circumstanţe exterioare, afară de o despărţire decisivă de el şi ignorare a decretelor sale."

30 dec/12 ian.

Scrisoarea fostului preot al bisericii moscovite Sfântul Nicolae Crucea mare din strada Sfântul Ilie, protoiereul Valentin Sventiţki, către Mitropolitul Serghie, în care spune că rupe comuniunea cu Mitropolitul

Serghie, cu binecuvântarea episcopului Dimitrie al Gdovului, menţinând pomenirea numelui Mitropolitului Petru.

4/17 ian.

Scrisoarea episcopului Dimitrie al Gdovului, care guverna temporar eparhia Leningrad, către preoţi (din eparhie).

9/22 ian.

Epistolă a episcopului Alexei (Bui) din Kozlov, care păstorea (temporar) eparhia Voronej, către clerul ortodox şi către laicii din eparhia Voronej, privind separarea sa de Mitropolitul Serghie.

12/25 ian.?

Decret al Mitropolitului Serghie şi al sinodului serghianist privind „activitatea de disensiune şi crearea unei schisme şi tulburări" de către episcopul Dimitrie (Liubimov) şi de către episcopul Serghie (Drujinin). Episcopul Serghie este suspendat din funcţie şi înlăturat, iar suspendarea episcopului Dimitrie este confirmată.

13/26 ian.

Decretul Mitropolitului Serghie şi al sinodului serghianist în legătură cu „schisma", cu un apel către episcopii eparhiali de a veni cu idei pentru un viitor sinod local.

13/26 ian.

Declaraţia unui grup de clerici din oraşul Serpuhov, condus de episcopul Alexei (Gotovţev), de separare de Mitropolitul Serghie.

14/27 ian.

Decret al Mitropolitului Serghie şi al sinodului serghianist cu privire la „activitatea de dezbinare a episcopului Alexei (Bui)". El este dat episcopilor spre judecată, i se interzice să slujească şi este pensionat forţat.

17/30 ian.

Epistola Mitropolitului Serghie către turma din Petrograd în legătură cu „schisma iozefită".

24 ian./6 febr.

Scrisoarea arhiepiscopului Serafim de Uglich, fost înlocuitor al locţiitorului patriarhal, către Mitropolitul Serghie, cu un apel către acesta de a se întoarce pe calea adevărului.

24 ian./6 febr.

Apel către Mitropolitul Serghie de la cinci episcopi: Mitropolitul Iosif, arhiepiscopul Varlaam (Riaşenţev), fost de Perm, episcopul Evghenie (Kobranov) al Rostovului, informând despre separarea lor de el şi despre refuzul lor de a recunoaşte dreptul său şi al sinodului său de a conduce administraţia superioară a Bisericii.

Motivul fundamental al separării lor: „Considerând că este datoria noastră sfântă de a păzi puritatea sfintei credinţe ortodoxe şi libertatea dată nouă de Hristos în ordonarea vieţii religioase interne a Bisericii, pentru a calma conştiinţa tulburată a credincioşilor, neavând vreo altă

scăpare din această situaţie fatală care s-a creat pentru Biserică, noi ne separăm...”

26 ian./8 febr.

Epistola Mitropolitului Iosif către episcopii vicari, către păstorii şi către credincioşii din Leningrad, în care îi informează că preia conducerea eparhiei Leningrad.

28 ian./10 febr.

Scrisoarea Mitropolitului Serghie către Mitropolitul Agatanghel cu o cerere de a menţine unitatea.

1 /14 febr. ?

Scrisoarea Mitropolitului Serghie către episcopul Dimitrie (Liubimov) în care se afirmă că 26 de episcopi s-au separat de Mitropolitul Serghie.

Iarna

Întâlnirea în oraşul Poloi (regiunea Krasnoyarsk) dintre Mitropolitul Chiril, care mergea în exil, şi episcopul Damaschin (Cedrick). Ei discută evenimente bisericeşti şi îşi exprimă prietenia personală. Chiar înainte de aceasta, episcopul Damaschin scrisese 150 de scrisori private în legătură cu Declaraţia Mitropolitului Serghie, trimiţându-le prin supraveghetorul celulei sale.

Februarie

Exilul arhiepiscopului Serafim şi a Mitropolitului Iosif din regiunea Yaroslavl în Mogilev, respectiv Ustiug.

20 febr./4 mart.

Separarea de Mitropolitul Serghie, în eparhia Viatka, a episcopului Nectarie (Trezvinski) al Yaranskului şi a episcopului Ilarion (Belski).

28 febr./12 mart.

Epistolă către păstori a episcopului Victor (Ostrovidov) în legătură cu activitatea scandaloasă a Mitropolitului Serghie.

2 martie?

Epistola Mitropolitului Iosif către turma din Leningrad, în care se afirmă că episcopii Bisericii din regiunea Yaroslavl s-au separat de Mitropolitul Serghie şi că el, luând parte la această separare, recunoaşte prin urmare că decretele Mitropolitului Serghie sunt nule şi fără valoare.

14/27 martie

Decret al sinodului serghianist prin care se suspendă opt episcopi: Mitropolitul Iosif, Mitropolitul Serafim şi alţii (cu excepţia Mitropolitului Agatanghel).

25 martie/7 aprilie

Scrisoarea Mitropolitului Agatanghel către Mitropolitul Serghie cu privire la acuzaţia celui din urmă de schismă şi cererea de re-examinare a deciziei sale de a se separa. Acuzaţiile de schismă sunt respinse, deoarece „noi nu ne separăm de Înaltpreasfinţia Voastră din cauza unei dife-

renţe de credinţă, sau în ceea ce priveşte tainele şi rugăciunea, ci doar în conducerea administrativă.” Neînţelegere exprimată în legătură cu încercarea Mitropolitului Iosif de a uni în jurul său toată opoziţia.

29 martie/11 aprilie

Decretul nr. 76 al Mitropolitului Serghie şi al sinodului serghianist privind „neregulile din eparhiile Leningrad, Yaroslavl, Viatka şi Voronej”. Următorii episcopi sunt supuşi judecăţii episcopilor, li se interzice să slujească şi sunt forţaţi să se pensioneze: Mitropolitul Iosif, episcopul Ierotei (Afonik), episcopul Evghenie (Kobranov), arhiepiscopul Serafim (Samoilovici), arhiepiscopul Varlaam (Riaşenţev). Ultima avertizare pentru Mitropolitul Agatanghel cu ameninţarea de suspendare.

Aprilie

Arestul şi exilarea episcopului Victor (Ostrovidov).

27 aprilie/10 mai?

Scrisoarea Mitropolitului Agatanghel, a episcopului Evghenie (Kobranov) al Rostovului şi a arhiepiscopului Varlaam (Riaşenţev), în care se afirmă că ei nu rup comuniunea de rugăciune cu Mitropolitul Serghie, în principiu nu îi neagă autoritatea de înlocuitor al locţiitorului, nu cauzează o schismă, dar nu ar putea şi nu pot să aplice decrete care tulbură conştiinţa religioasă şi, după convingerea celor care scriu, sunt o încălcare a canoanelor; ei nu primeau în comuniune episcopi, clerici şi laici din alte eparhii şi îi trimiteau la Mitropolitul Serghie.

Lipsa aplicării decretelor a fost exprimată mai întâi de toate prin faptul că Mitropolitul Varlaam şi episcopul Evghenie au continuat să-şi ocupe scaunele, în ciuda îndepărtării lor de către Mitropolitul Serghie.

Mai

Scrisoare deschisă a episcopului Pavel (Kratorov) de Yalta: „Despre biserica modernă, sau ortodoxia serghianistă.”

Iunie?

Epistola arhiepiscopului Serafim (Samoilovici), de la Mănăstirea Sfântului Duh Buinici din eparhia Mogilev, în care Mitropolitul Serghie este acuzat de păcatul grav de a-i „trage pe fraţii lipsiţi de curaj şi slabi în neo-renovaţionism.”

8/21 iunie

Scrisoarea arhiepiscopului Ilarion (Troiţki) din Solovki către persoane private, în care se condamnă acţiunile celor care s-au separat de Mitropolitul Serghie.

24 iulie/6 august

Scrisoarea Mitropolitului Iosif către episcopul Dimitrie (Liubimov) privind „reunirea” grupului Yaroslavl cu Mitropolitul Serghie. (Punctul fundamental în poziţia grupului Yaroslavl - libertatea de a împlini sau de a nu împlini decretele Mitropolitului Serghie - a rămas necunoscut Mi-

tropolitului Iosif şi partizanilor săi). Exprimări tăioase împotriva episcopilor Yaroslavl: „oponenţi”, „trădători”.

3/16 oct.

Moartea Mitropolitului Agatanghel.

28 nov./11 dec.

Discuţie prelungită a episcopului Damaschin (Cedrick), revenit din exil, cu Mitropolitul Serghie. Episcopul Damaschin a scris despre întâlnire: „Dacă de departe mai bănuiam posibilitatea unor lucruri care ar fi putut să-i justifice conduita, acum aceste supoziţii au fost spulberate distruse”. „Nenumărate şi infinit de problematice sunt consecinţele interioare ale Declaraţiei – această vânzare a dreptului de întâi-născut al Adevărului pentru blidul de linte al unor bunuri mincinoase şi irealizabile.”

1928?

Scrisoarea „îndrumătorului duhovnicesc”, părintele Vsevolod, privind neregulile din Biserică, evocate de opoziţia iozefită:

„Printre noi a avut loc o divizare în două părţi. Un grup îl susţine pe Mitropolitul Serghie şi sinodul său, iar altul este împotrivă. Ambele greşesc. Mitropolitul Serghie şi sinodul său au prezentat un apel în care amestecă treburile bisericeşti cu politica şi efectuează transferuri de episcopi împotriva voinţei lor...

Cei care au venit cu acuzaţii împotriva Mitropolitului Serghie au dreptate; dar profunda şi nejustificabila lor greşeală constă în faptul că au rupt comuniunea cu el şi chiar îl declară eretic, iar pe toţi cei care se află în comuniune cu el ca fiind lipsiţi de har... prin urmare, interdicţiile reciproce care vin dintr-o parte şi din alta nu au nicio putere... Şi voi puteţi merge în mod liber la bisericile uneia sau celeilalte dintre părţi, cerându-I lui Dumnezeu să dea corectitudine canonică în relaţiile dintre ortodocşi şi să aducă pace în Biserica Sa. Nu trebuie să mergeţi la cei care sunt în mod evident schismatici: la renovaţionişti, la gregorieni şi la ucraineni. Temeţi-vă de aceştia din urmă: ei sunt fără har.”

1929

1929

Arestarea a cincisprezece episcopi care s-au separat de Mitropolitul Serghie:

1. Mitropolitul Iosif al Leningradului - exilat în Ustiug, în provincia Novgorod.
2. Arhiepiscopul Serafim de Uglich - în Solovki.
3. Arhiepiscopul Varlaam (Riaşenţev), fost al Permului - într-o închisoare din Yaroslavl.
4. Episcopul Dimitrie al Gdovului - într-o închisoare din Leningrad.
5. Episcopul Alexei (Bui) al Urazovului - în Solovki.
6. Episcopul Victor (Ostrovidov) al Viatkăi - în Solovki.

7. Episcopul Maxim (Jijilenko) al Serpuhovului - în Solovki.
8. Episcopul Atanasie (Molceanovski) al Skvirskului - în Solovki.
9. Episcopul Nectarie (Trezvinski) al Yaranskului - exilat în Kazan.
10. Episcopul Ilarion (Belski) - în Solovki.
11. Episcopul Pavel (Kratirov) al Yaltăi - exilat în Harkov.
12. Episcopul Vasile (Doktorov) al Hargopolului - exilat, locaţie necunoscută.
13. Episcopul Serghie (Nicolski) - exilat, locaţie necunoscută.
14. Episcopul Iosif (?), fost al Birskului - exilat, locaţie necunoscută.
15. Episcopul Damaschin (Cedrick) - într-o închisoare din Moscova.

Arestarea episcopilor a avut loc în următorul mod: agentul GPU venea la episcop şi îi punea următoarea întrebare: „Care este atitudinea Preasfinţiei Voastre faţă de Declaraţia Mitropolitului Serghie?” Dacă episcopul răspundea că nu o recunoaşte, atunci agentul conchidea: „Acest lucru înseamnă că sunteţi un contra-revoluţionar”. Şi episcopul era arestat.

2/15 mai

Prima epistolă a Mitropolitului Chiril al Kazanului adresată vicarului eparhiei Kazan, episcopul Atanasie (Malinin), trimisă din Krasnoyarsk pentru a-l informa pe Mitropolitul Serghie. Câteva aspecte fundamentale: „Niciun înlocuitor în exerciţiu nu poate să-l egaleze pe cel pe care îl înlocuieşte... O schimbare profundă a sistemului de administraţie bisericească, la care s-a angajat Mitropolitul Serghie, depăşeşte competenţa chiar şi a locţiitorului tronului patriarhal... Până când Mitropolitul Serghie nu dizolvă sinodul pe care l-a creat, eu nu pot să recunosc drept obligatorii nici unul din decretele sale administrativ-bisericeşti.”

Mai

Invitaţia Mitropolitului Serafim (Ciceagov) al Leningradului către episcopul Damaschin (Cedrick) de a-i deveni ajutor. Episcopul Damaschin refuză oferta.

Episcopul Damaschin organizează trimiterea unui curier la Mitropolitul Petru în satul Ho. Curierul îl găseşte pe Mitropolitul Petru foarte bolnav şi dezinformat în legătură cu evenimentele bisericeşti. „Mitropolitul Petru vorbeşte despre situaţie şi despre unele concluzii care rezultă, aproape în propriile mele cuvinte”, a scris episcopul Damaschin. Cu toate acestea, Mitropolitul Petru nu a dat curierului niciun răspuns scris.

24 iulie/6 august

Decretul Mitropolitului Serghie şi al sinodului serghianist privind atitudinea lor faţă de tainele săvârşite de clerul „schismatic”. Episcopii separaţi (Mitropolitul Iosif, episcopul Dimitrie Liubimov, episcopul Alexei Bui) sunt comparaţi cu renovaţioniştii, interzicându-li-se să slujească... Tainele săvârşite de ei, în afara Botezului, sunt declarate ineficiente.

5/18 sept.

Prima scrisoare a Mitropolitului Serghie către Mitropolitul Chiril (în care îşi apără propriile acţiuni): „Înaltpreasfinţia Voastră aţi rupt comuniunea euharistică cu noi şi în acelaşi timp nici nu consideraţi că aţi fi cauzat o schismă, nici că noi ne-am afla în afara Bisericii. O astfel de teorie este totalmente inacceptabilă pentru gândirea bisericească - este o încercare de a ţine gheaţă pe un grătar încins.” Apel (către Mitropolitul Chiril) de a-şi re-examina poziţia; ameninţarea cu sancţiuni canonice.

28-30 oct./10-12 nov.

A doua scrisoare („Răspuns”) a Mitropolitului Chiril către Mitropolitul Serghie.

Noiembrie

Arestarea episcopului Damaschin (Cedrick), care a locuit în Starodub, la acuzaţia preotului-supraveghetor din Starodub, un zelos partizan al Declaraţiei Mitropolitului Serghie. Episcopul Damaschin este trimis în Solovki. Înaintea arestării sale el a scris: „Am ajuns la părerea că nici măcar un cuvânt decisiv al Mitropolitului Petru nu ar mai schimba situaţia în mod esenţial.” În această perioadă a vieţii sale în Starodub, el şi-a obişnuit prietenii şi pe cei care îl urmau cu ideea că în Rusia creştinismul va fi forţat să meargă în catacombe. Toate posibilităţile pentru a influenţa straturi ample ale societăţii s-au pierdut.

1930

20 dec./2 ian.

A doua scrisoare a Mitropolitului Serghie către Mitropolitul Chiril, care se încheie cu o dată-limită (2/15 febr., 1930) pentru ca Mitropolitul Chiril să-şi exprime ascultarea canonică şi să refuze comuniunea cu „schismaticii”; de la această dată va fi aplicată judecarea Mitropolitului Chiril de către sinod şi înlăturarea sa de la conducerea eparhiei Kazan.

5/18 febr.

Interviul unor corespondenţi străini cu Mitropolitul Serghie; date oferite despre situaţia Bisericii patriarhale: circa 30000 de parohii, mult mai mulţi preoţi (de la unul la trei pentru fiecare parohie), 163 de episcopi „în ascultare canonică faţă de patriarh”... (Astfel de „date”, bineînţeles, erau cu totul imaginare, inventate pentru a masca persecutarea Bisericii, care până acum închisese mii de biserici şi decimase clerul.)

8/21 febr.

Arestarea episcopului Alexei (Bui) al Kozlovului.

Începutul anului 1930

Plecarea episcopului Amfilohie (Skvorţov) de Enisei şi Krasnoyarsk, sub influenţa discuţiilor cu Mitropolitul Chiril, în pădurile siberiene, unde a întemeiat un schit.

Începutul anului 1930

Îngrădirea episcopului Sinesius (Zarubin) al Ijevskului de Mitropolitului Serghie.

1930

Arestarea episcopului Serghie (Drujinin) al Narvei, care condusese opoziţia iozefită.

13/26 febr.

Scrisoarea Mitropolitului Petru din satul Ho către Mitropolitul Serghie; în scrisoare se afirmă că este continuarea unei scrisori trimise mai devreme (care în mod evident nu a ajuns la adresă):

„Am crezut întotdeauna că ar trebui să fii un refugiu pentru toţi drept credincioşii. Recunosc că dintre toate veştile triste pe care a trebuit să le primesc, cele mai triste au fost veştile despre faptul că mulţi credincioşi rămân în afara pereţilor bisericilor în care numele Înaltpreasfinţiei Voastre este pomenit. Sunt plin de durere în suflet pentru neînţelegerile care se ridică în jurul conducerii Înaltpreasfinţiei voastre, precum şi pentru celelalte evenimente triste. Poate că aceste veşti nu sunt adevărate; poate că nu cunosc destul caracterul şi aspiraţiile celor care îmi scriu. Dar veşti despre tulburări duhovniceşti vin din diferite locuri, şi în primul rând din partea clerului şi a laicilor care exercită o puternică presiune asupra mea.

În opinia mea, având în vedere condiţiile extraordinare ale vieţii Bisericii, când regulile normale de administraţie sunt supuse la tot felul de fluctuaţii, este esenţial ca viaţa bisericească să fie pusă pe coordonatele pe care a stat în prima perioadă în care aţi fost locţiitor patriarhal. Şi astfel, fiţi atât de bun încât să vă întoarceţi la acele vederi care erau respectate de toţi. Bineînţeles, sunt departe de ideea că veţi decide să renunţaţi cu totul la împlinirea ascultării care vi s-a cerut - acest lucru nu ar servi binelui Bisericii. Repet că sunt foarte supărat că nu mi-aţi scris şi nu m-aţi informat despre intenţiile Înaltpreasfinţiei Voastre. Dacă ajung la mine scrisori de la alţii, fără îndoială că şi ale Înaltpreasfinţiei Voastre ar ajunge. Vă scriu sincer, ca celui mai apropiat arhipăstor, căruia îi sunt recunoscător pentru cele din trecut, şi din ale cărui arhiereşti mâini am primit tunderea şi harul preoţiei.”

24 mai/4 iun.

Interdicţia de a mai sluji pentru episcopul Senesius (Zarubin) al Ijevskului din cauza ruperii comuniunii canonice cu Mitropolitul Serghie.

1930

Întâlniri în exil ale protoiereului M. Polski cu arhiepiscopul Serafim (Zvezdinski) şi cu alţi „care nu sunt în pomenire”. „Arhiepiscopul Serafim săvârşea slujbele noaptea într-un sat îndepărtat, iar oamenii credincioşi veneau la el chiar şi din locuri foarte îndepărtate... Eu însumi, după ce am părăsit exilul, am călătorit prin Rusia ilegal şi mi s-a propus din partea prietenilor posibilitatea să devin sticlar sau sobar şi astfel,

având o astfel de profesie, să pot vizita casele credincioşilor” (adică, pentru a sluji în secret ca preot).

1931

Aprilie

Închiderea Bisericii Sfinţii Mucenici Chir şi Ioan din Moscova; o parohie a „celor nepomenitori”, preotul ei fiind părintele Serafim Bityugov.

Începutul lui aprilie

Închiderea, în ajunul Buneivestiri, a Bisericii Sfântul Nicolae din strada Maroseik: parohie a „celor aflaţi în nepomenire”, preotul fiind părintele Serghie Mecev.

1931

Apariţia primului număr al „Jurnalului Patriarhiei Moscovei”. (Conţinea justificări ale poziţiei Mitropolitului Serghie.)

(În anul 1932 au apărut decrete ale sinodului Mitropolitului Serghie, publicate în „Jurnalului Patriarhiei Moscovei”, documente care lăudau demnitatea sa de întâi-stătător al Bisericii ruse sau care menţionau ridicarea altor membri ai sinodului la rangul de mitropoliţi.)

1933

15/28 iulie

Scrisoarea Mitropolitului Chiril al Kazanului către Mitropolitul Serghie, continuându-şi protestul împotriva acţiunilor celui din urmă.

August

Reîntoarcerea la Vladimir a episcopului exilat Atanasie (Saharov); el rămâne în libertate până la 18 aprilie 1936.

Septembrie

Scrisoarea episcopului Atanasie către episcopul Inochentie al Vladimirului, în care îl acuză pe Mitropolitul Serghie de a-şi fi asumat drepturile unui ierarh conducător şi îşi anunţă propria lui separare de Mitropolitul Serghie în acord cu ukazul patriarhal din 7/20 noiembrie 1920.

1933

Închiderea ultimei biserici din Moscova „a celor care nu se pomenesc”: biserica metocului sârbesc de pe strada Solyanka.

1933

Creşterea activităţii ilegale a clerului. Mărturia unei broşuri ateiste: „Preotul itinerant este o figură destul de obişnuită în multe regiuni. Preotul întreprinzător pune într-o legăturică toate obiectele de cult esenţiale şi – din sat în sat, din târg în târg – călătorind călare, efectuează servicii religioase la cerere, neîngăduindu-le credincioşilor să uite de Dumnezeu. Muncitorii credincioşi, dacă cred în Dumnezeu şi doresc să li se slujească sfintele slujbe, înregistrează oficial biserici în acest scop.

Dar organizaţiile religioase fac aceasta în catacombe... în ultimii ani într-o serie întreagă de locaţii, de exemplu în Siberia de vest, în zona Mării Negre centrale, în Urali, în Caucazul de nord etc. O casă de rugăciune este organizată într-o locuinţă privată, sub pământ, unde intrarea este accesibilă doar unui număr limitat de persoane şi nu există niciun control din partea autorităţilor."

1934

Ianuarie

Scrisoarea Mitropolitului Chiril ca răspuns la opinia cuiva cu privire la necesitatea de a se declara locţiitor până la eliberarea Mitropolitului Petru.

Martie - 16 iulie

Mitropolitul Chiril rămâne liber în oraşul Gjaţk, angajându-se activ în organizarea „celor care nu sunt în pomenire"- adică a celor care nu îl recunosc pe Mitropolitul Serghie ca ierarh întâistătător şi se conduc după ukazul Patriarhului Tihon din 7/20 noiembrie 1920.

1934

Episcopul Damaschin (Cedrick) este eliberat din Solovki şi se implică în organizarea celor care nu sunt „în pomenire".

14/27 aprilie

Mitropolitului Serghie i se dă, de către sinodul serghianist şi de către episcopii care i s-au ataşat (21 de episcopi cu toţii), titlul de „Înaltpreasfinţit Mitropolit al Moscovei şi al Kolomenskului", cu dreptul de a purta două „panaghii" (engolpioane cu Maica Domnului).

1934

Clerul continuă să slujească sfintele slujbe în secret. O scrisoare a unui preot din eparhia Kazan afirmă următoarele: „Mi-am terminat perioada de exil şi, întorcându-mă în locurile natale, nu am primit parohie. Singurul lucru care îmi rămânea era să merg din sat în sat, unde nu erau biserici, şi pentru o bucată de pâine şi o găzduire peste noapte să slujesc sfintele slujbe. Mulţi preoţi ca mine, cu boccele în spate, merg din sat în sat, pentru a săvârşi sfintele slujbe. Mulţi oameni ne gonesc, ne batjocoresc, dar mulţi ne şi primesc, ne hrănesc, ne găzduiesc, ne cer să slujim. Slujim orice slujbă, inclusiv Liturghia. Pentru a sluji aceste slujbe cărăm în boccelele noastre un antimis, un vas cu Sfintele Daruri, tămâie, cărbuni, vin bisericesc şi cele mai simple veşminte. Şi, astfel, cărăm un întreg altar în spate. Cel mai adesea oamenii ne cer să slujim panahide."

1936

1936

Închiderea ultimei biserici din Leningrad a „celor care nu sunt în pomenire" – Biserica Maicii Domnului Tikhvin din strada Lesnoi. Înain-

te de aceasta au fost închise Biserica Învierii, Catedrala Sfântul Nicolae, Catedrala Sfântul Vladimir şi altele.

14/27 dec.

„Decretul de transferare a drepturilor şi obligaţiilor locţiitorului tronului patriarhal al Bisericii Ortodoxe Ruse către substitutul locţiitorului patriarhal, Înaltpreasfinţitul Mitropolit Serghie... în legătură cu moartea şi exilul Mitropolitului Petru al Krutiţei, care a avut loc în 29 aug./11 sept. 1936."

(Dar observaţi acest citat dintr-un articol al Mitropolitului Serghie din 1931: „Odată ce locţiitorul îşi părăseşte postul «din motiv de deces, demisie etc.», din acel moment autoritatea celui care îl substituie încetează.")

1937

1937 şi mai târziu

Activitatea secretă a „celor care nu sunt în pomenire" continuă. Martori care mai târziu au fugit în străinătate au reuşit să găsească în 1938 în Moscova Biserica din catacombă a „iozefiţilor". În apartamentul unui anume N.N., se adunau 30 - 40 de oameni. Un preot slujea. Pentru a putea intra, trebuia să se ciocănească într-un burlan un anumit semnal. Oamenii din această biserică secretă aveau legături cu povăţuitori duhovniceşti de seamă, cu stareţi, ale căror locuinţe erau foarte bine ascunse. Ei locuiau undeva prin ţară şi îşi schimbau adesea locuinţa... În regiunile îndepărtate ale Rusiei sovietice trăiau oameni credincioşi, care renunţaseră la bisericile serghianiste. Sfintele Daruri le erau trimise din diferite centre în pachete, de exemplu, în cutii de bomboane.

1939

Continuarea activităţii secrete a „celor care sunt necomemoraţionişti". Aceşti preoţi săvârşeau slujbe pentru credincioşii care nu se separaseră de Mitropolitul Serghie, dar rămăseseră fără biserici şi fără cler.

Revista *Ateul*, din 21 aprilie 1939, în articolul intitulat „O biserică în valiză" spunea: preoţii itineranţi, care au fost exilaţi din parohii de către NKVD, „au toate instrumentele necesare pentru săvârşirea slujbelor într-o valiză. Dacă este nevoie să-i ajute pe oameni la bucătărie, ei o fac; cumpără alimente pentru cei bolnavi."

V.

Biserica din catacombe în perioada recentă

Se aduce oare făclia ca să fie pusă
sub obroc sau sub pat?
Oare nu ca să fie pusă în sfeşnic?
Că nu este nimic ascuns ca să nu
se dea pe faţă; nici n-a fost
ceva tăinuit, decât ca să vină
la arătare. Cine are urechi
de auzit să audă.

Marcu 4: 21-23.

37. O epistolă din catacombe din 1962

DE LA UN MEMBRU AL MULT PĂTIMITOAREI
BISERICI DIN CATACOMBE A RUSIEI

Introducerea editorului

Până în anii ’70, toate informaţiile directe despre Biserica din catacombe din Rusia veneau din documentele episcopilor întemeietori (a se vedea Partea a II-a mai sus) şi din mărturiile credincioşilor din catacombe care au ieşit din Rusia mai ales în timpul celui de-al Doilea Război Mondial (Partea a III-a). Astfel, aceste informaţii sunt restrânse la perioada din 1927 până la începutul anilor 1940, iar din 1940 până în 1970 nu se ştia aproape nimic despre Biserica din catacombe.

În anii ’70, cu un nou val de emigranţi şi cu o creştere a comunicării între Rusia şi lumea din exterior, vălul a fost înlăturat într-o oarecare măsură. Următoarele texte, toate de la martori chiar din Rusia, redau în cea mai mare parte ceea ce este deja cunoscut public despre Biserica din catacombe în anii de după cel de-al Doilea Război Mondial.

Primul text, deşi datat în 1962, a fost tipărit abia în 1977, în *Tragedia Bisericii ruse* a lui Lev Regelson şi înainte de aceasta a fost cunoscut doar de puţine persoane din Uniunea Sovietică. Autorul ei anonim este un apologet conştient (dar moderat) al Bisericii din catacombe, care şi în ziua de azi continuă să-şi ducă existenţa separat de patriarhia Moscovei.

Dragi copii,

Voi cereţi o clarificare pentru unul şi acelaşi subiect. Ar fi cel mai bine pentru toţi să vorbim despre aceasta faţă-n faţă, dar din nefericire, va trebui să scriu, cu riscul de a nu răspunde la unele din nedumeririle voastre.

RĂZBOIUL SOVIETIC ÎMPOTRIVA BISERICII

Când au venit la putere, bolşevicii au declarat imediat război împotriva Bisericii. Acesta a fost, dacă vreţi, singurul act onest din toată activitatea lor politică, deoarece orice înţelegere între aceste două tabere era de neimaginat, ca o consecinţă a contradicţiilor care le separă (ce comuniune este între Hristos şi Veliar?); şi nu poate fi deloc vorba despre toleranţă din partea bolşevicilor. Dar cu declaraţia de război a luat sfârşit şi onestitatea lor, deoarece au prezentat motive false. Ei au început imediat să acuze Biserica de contra-revoluţie. Aceasta a fost clar o nedrep-

tate, deoarece din momentul în care bolşevicii s-au stabilit pe întreg teritoriul fostei Rusii, Războiul Civil a luat sfârşit, adică, din momentul în care a devenit clar pentru toată lumea cine avea autoritatea guvernamentală, bolşevicii nu au putut să indice niciun singur fapt care să aparţină acestui concept – conceptul de război politic, conspiraţie, cu scopul anihilării adversarului. Dar ei au început să îi persecute pe creştini tocmai sub acest pretext fals. Şi când a venit rândul meu, la unul dintre interogatoriile mele, i-am declarat celui care mă interoga: „Da, sunt contra-revoluţionar, nu neg asta. Oricând spui «da», eu spun «nu»; oricând tu spui «alb», eu spun «negru»; oricând tu preţuieşti, eu condamn cu asprime. Dar nu ai niciun drept să mă persecuţi pentru aceasta, de vreme ce ai proclamat libertatea religiei. Prin urmare, convingerile mele religioase, conform propriilor voastre legi, nu sunt o crimă. Şi nu poţi să mă acuzi deloc de război politic cu tine, de fapte care au drept scop să determine anihilarea voastră”. Şi, în ciuda faptului că nu a putut să aducă în acuzarea mea niciun singur act contra-revoluţionar, am fost totuşi „condamnat” fără judecată la zece ani.

La început bolşevicii erau destul de naivi. Li se părea că puterea principală a Bisericii era de găsit în măreţia ei materială. Sub pretextul de a-i ajuta pe cei flămânzi, ei au promovat aşa numita „confiscare a obiectelor de valoare ale Bisericii”, din care nicio simplă copeică nu a mers la cei înfometaţi, şi întregul metal a fost folosit nu pentru cumpărarea de bunuri, ci pentru fabricarea de monede, pentru a susţine rubla sovietică extrem de devalorizată. Dar, în ciuda tuturor aşteptărilor lor, Biserica a continuat să reziste şi lumina ei a devenit chiar un pic mai pură şi mai clară. Fiind eliberată de o obligaţie străină ei – apărarea şi susţinerea ordinii guvernamentale şi sociale, care nici pe departe nu era ideală (din punctul ei de vedere), deci trecătoare, Biserica rusă a trecut la realizarea scopului ei etern: reînnoirea şi renaşterea dătătoare de har a sufletelor omeneşti.

Apoi au venit câţiva ani pe care toţi cei care i-au experimentat în interiorul Bisericii şi-i pot aminti doar cu un sentiment de mare bucurie duhovnicească şi mulţumire fierbinte faţă de Dumnezeu, Care le-a dat să trăiască ceea ce au trăit. Au fost mărturisitori, au fost mucenici, au fost persecuţii, anihilări şi batjocuri. Dar acestea nu au micşorat bucuria, pentru că toate acestea au fost îndurate nu în numele atingerii unor scopuri pământeşti, ci doar în Numele lui Hristos – doar în numele Lui. Biserica, absolut fără apărare, s-a simţit a fi atât corectă cât şi de neînvins. În mod clar, viaţa însăşi a dovedit corectitudinea ideii Sfântului Ioan Hrisostom că, aşa cum duşmanii nu au putut să facă nimic cu Domnul Iisus Hristos şi cu ucenicii Săi atâta timp cât nu s-a găsit un trădător printre ei, la fel nicio persecuţie din exterior nu este înfricoşătoare pen-

tru Biserică, atâta timp cât nu sunt trădători printre păstori. Şi, iată, s-au găsit astfel de trădători.

Autorităţile sovietice au reuşit să găsească anumiţi ierarhi pentru care nu a fost o mârşăvie să intre, unul după altul, în rolul lui Iuda Iscarioteanul. Mai întâi a fost „Biserica Vie”, apoi au fost „renovaţioniştii”, apoi „gregorienii”, „Liubenţii” şi mulţi alţii. Încercările lor de a lăsa cârma administraţiei canonice a Bisericii în mâinile duşmanilor ei declaraţi, şi prin urmare de a distorsiona sau chiar de a paraliza complet influenţa asupra vieţii duhovniceşti a ţării, nu au fost rodnice până când Mitropolitul Serghie a devenit înlocuitorul locţiitorului patriarhal, după arestarea unei întregi serii de episcopi care au ocupat această poziţie...

DECLARAŢIA MITROPOLITULUI SERGHIE

Şi apoi, se pare că în mai 1927, a fost publicată Declaraţia. Probabil că aţi citit-o, prin urmare nu trebuie să o prezint în detaliu. Se poate spune doar că în ea Mitropolitul Serghie a împlinit nu acele promisiuni pe care le-a făcut fraţilor săi de credinţă, ci pe cele care i-au fost cerute de NKVD. S-a iscat o mare tulburare. Pe de o parte, toţi simţeau că un credincios creştin ortodox nu putea fi de acord nici cu un singur cuvânt din această Declaraţie, care era, dacă nu formal, atunci în esenţă, apostată în natura ei, declarând principii care sunt incompatibile cu o conştiinţă creştină. Dar, pe de altă parte, exact această făţişă călcare în picioare a dreptăţii Bisericii a sfâşiat sufletele cu o îndoială arzătoare. S-a ivit gândul: „Nu se poate ca Mitropolitul Serghie să fi hotărât ceva care ne pare atât de nevrednic, nu doar pentru un ierarh, ci chiar şi pentru un creştin simplu. Probabil că este rigorismul nostru excesiv, mândria noastră, care pictează în nişte culori atât de întunecate o acţiune sobră şi înţeleaptă a Mitropolitului Serghie, care este respectat de toţi şi este un arhipăstor foarte preţuit”.

Era chinuitor şi dificil de decis. În cele din urmă, o parte dintre ierarhi şi clerici, cu mare durere a sufletului, au hotărât că... declaraţia Mitropolitului Serghie era cu totul inacceptabilă pentru ei, că va aduce nenorociri înfricoşătoare Bisericii Ortodoxe, că acele perspective fericite pe care Mitropolitul Serghie le-a promis în cazul în care declaraţia sa va fi acceptată – până la deschiderea de şcoli teologice şi permisiunea pentru Biserică de a-şi tipări propriile publicaţii – nu vor fi realizate niciodată. Şi de vreme ce la sfârşitul declaraţiei Mitropolitul Serghie le-a propus celor care nu erau de acord cu el să se „îndepărteze” până când vor deveni convinşi de justeţea şi reuşita direcţiei sale, prin urmare, ei s-au îndepărtat, rupând comuniunea cu el şi cu toţi cei supuşi lui.

În acelaşi timp, cei care s-au îndepărtat nu şi-au pus problema dacă cei care l-au urmat pe Mitropolitul Serghie aveau har sau nu; ei nu

şi-au pus această întrebare şi nu au hotărât. Dar subtilitatea luptei bisericeşti i-a condus pe mulţi dintre oamenii simpli ai Bisericii la declaraţii cum că harul fusese luat de la cei care l-au urmat pe Mitropolitul Serghie, că tainele lor nu erau taine şi că frecventarea bisericilor lor îl murdărea pe creştin şi îl făcea apostat. Aceste opinii s-au răspândit mai ales când, curând după publicarea Declaraţiei, turma a început imediat să fie lipsită de păstorii şi arhipăstorii ei, care au mers în exil, în închisori şi în lagăre de concentrare. Dar ierarhii care au călăuzit turma la despărţirea de Mitropolitul Serghie, precum şi clericii apropiaţi lor, i-au învăţat pe credincioşi că în acest an de mare tulburare şi divizare, era potrivit să se frecventeze doar acele biserici unde declaraţia Mitropolitului Serghie nu fusese citită şi unde nu era pomenit, ca semn al faptului că respingeau faptele necuvioase ale Mitropolitului Serghie şi ale partizanilor săi. Aceşti partizani ai săi s-au dovedit a fi mult mai numeroşi decât cei care s-au despărţit. Aici, motivele au fost atât marea autoritate a Mitropolitului Serghie cât şi laşitatea – teama de represiuni şi speranţa că se putea scăpa de ele mergând pe calea pe care i-a chemat Mitropolitul Serghie.

Curând consecinţele devastatoare ale acestei „direcţii” nu au întârziat să devină cunoscute. În lagărele de concentrare, după cei care se „îndepărtaseră”, au urmat curând şi toţi cei care au sperat să fie salvaţi sub omoforul Mitropolitului Serghie, bisericile şi mănăstirile au fost închise repede, una după alta, şi, la zece ani după declaraţia care promisese Bisericii „o viaţă liniştită şi netulburată”, în întreaga expansiune nelimitată a URSS-ului au rămas doar câteva biserici în marile oraşe şi erau numite „biserici-spectacol”. Au rămas totuşi Mitropolitul Serghie şi sinodul nelegiuit organizat de el – aproape cincisprezece episcopi gata să facă orice, printre care era şi viitorul patriarh a toată Rusia, Alexei Simanski[23].

DESCHIDEREA BISERICILOR

Şi astfel ar fi continuat totul dacă nu venea războiul. În zonele ocupate de nemţi a început imediat construirea de biserici. Bisericile profanate dar încă întregi au fost deschise, curăţate şi sfinţite şi oriunde fuseseră distruse au fost organizate case de rugăciune. În ele, credincioşii au adus sfinte antimise, icoane, vase şi tot felul de lucruri pe care le păstraseră cu sfinţenie. Mii şi mii de oameni veneau din nou la biserici, auzeau din nou cuvântul lui Dumnezeu, primeau din nou împărtăşirea Jertfei nesângeroase. Toate acestea nu puteau să nu se răsfrângă şi în zonele aflate încă sub stăpânirea lui Stalin. El a înţeles că o continuare a politicii bisericeşti anterioare putea să se dovedească extrem de pericu-

[23] De fapt, în starea cea mai redusă din 1940, patriarhia Moscovei avea doar patru episcopi în libertate. Cei cincisprezece episcopi care l-au ales pe Serghie „patriarh” în 1943 au fost adunaţi în grabă din închisorile şi lagărele de concentrare de atunci.

loasă pentru el, şi, hotărât să nu rămână mai prejos decât Hitler în evlavie, el i-a poruncit Mitropolitului Serghie, care îi era ascultător în toate, să deschidă din nou acele biserici a căror închidere tot el (Mitropolitul Serghie) o justificase nu cu mult înainte, de multe ori declarând întregii lumi că nu existau deloc persecuţii în URSS, şi că bisericile erau închise deoarece enoriaşii cereau aceasta, hotărând că nu aveau nevoie de nicio biserică.

Şi, astfel, „noua eră” a început, bisericile au fost deschise, cincisprezece episcopi, cu permisiunea lui Stalin, l-au făcut pe Mitropolitul Serghie patriarh, sau „com-patriarh”, aşa cum cu dreptate îl numeau nemţii în ziarele lor. Proaspătul patriarh a început fervent să crească numărul de episcopi, aducându-i în scurta perioadă în care a fost patriarh la cincizeci şi mai bine de suflete, bineînţeles toţi gândind exact ca el. Chiar şi cele mai îndrăzneţe visuri au fost realizate: au fost deschise mai multe seminarii şi două Academii şi s-a dat permisiunea pentru publicarea Jurnalului Patriarhiei. Cu toate acestea, motivul pentru toată această „înflorire” era, evident, nu Declaraţia Mitropolitului Serghie, ci un fapt care pentru existenţa sa nu îi datora nimic Mitropolitului Serghie: invazia lui Hitler, care în prima etapă părea victorioasă.

Că această schimbare de politică bisericească nu era sinceră, ci a fost făcută doar sub presiune, este dovedit de practica ulterioară a Partidului care are ca scop lichidarea Bisericii Ortodoxe înainte de sfârşitul prezentului plan de şapte ani[24]. Reacţia Patriarhului Alexei faţă de această practică nu este cu nimic diferită de reacţia Mitropolitului Serghie la distrugerea organizaţiilor bisericeşti din anii ’30. Este la fel de ruşinos şi de criminal şi nu are nicio justificare.

POZIŢIA NOASTRĂ ASTĂZI

Avem dreptate să afirmăm aceasta şi, pe această bază, să continuăm să rămânem în afara comuniunii cu ierarhia condusă de Patriarhul Alexei?

Avem perfectă dreptate. Nu este Biserica Ortodoxă lăsată pradă potopului şi jafului de către duşmanii ei declaraţi? Cine, de fapt, conduce Biserica prin autoritatea autocrată? Nu oficialii locali şi din districte, conduşi de şeful lor, Kuroyedov? Nu intervin ei în detaliile cele mai mici ale vieţii bisericeşti, luptând, bineînţeles, nu ca să pună Biserica în ordine, ci ca să-i facă pe cât posibil mai mult rău? Nu a fost întregul episcopat transformat într-un paravan decorativ gol, care acoperă cu înfăţişarea lui splendidă lucrarea întunecată de batjocorire a sfintelor lucruri ale credinţei? Nu au mers unii episcopi până acolo încât să închidă ei înşişi

[24] Persecuţia lui Hruşciov, 1959-1964.

mănăstiri în loc să le apere? (Am văzut asta cu ochii mei.) Nu îndrăznesc oficialii să pretindă preoţilor să nu le dea voie copiilor în biserică, să nu îi mărturisească şi să nu le dea Împărtăşania? Nu delegaţiile trimise de Patriarhul Alexei la toate conferinţele bisericeşti posibile condamnă anti-comunismul ca pe o învăţătură incompatibilă cu creştinismul, în timp ce comunismul însuşi, fără nicio ruşine, se declară anti-creştin? Astfel, orice lipsă de încuviinţare, orice condamnare şi luptă ideologică împotriva anti-creştinismului, conform doctrinei serghianist-alexiene, este declarată a fi o lucrare nevrednică de un creştin; şi dimpotrivă, unirea cu duşmanii lui, Hristos, participarea şi cooperarea cu ei, şi o aprobare nu doar tăcută ci adesea cu voce tare a activităţii lor distructive şi de persecutare (de exemplu: „Stalin este primul păzitor al ortodoxiei") – aceasta este principala datorie a oricărui creştin.

Şi Patriarhul Alexei acţionează în deplin acord cu această incredibilă doctrină a sa. De exemplu, el se grăbeşte să-i reproşeze lui Kennedy reînnoirea testelor nucleare, dar cu încăpăţânare păstrează tăcerea nu doar când Hruşciov face acelaşi lucru, ci chiar şi atunci când acest „făcător de pace", fără ruşine călcând în picioare nu doar drepturile omului, ci chiar şi propriile sale legi sovietice, distruge Biserica. Chiar şi Mitropolitul Nicolae de Krutiţa, un apologet curajos şi energic al „noului plan economic" al Bisericii, nu a putut să se abţină, şi a preferat dizgraţierea; dar preafericirea sa, la fel ca înainte, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat, participă la recepţii şi congrese, aplaudă şi aşa mai departe.

„Aşa stau lucrurile", îmi vor spune oamenii. „Dar nu aţi încălcat canoanele bisericeşti care interzic clerului să înceteze comuniunea cu mitropoliţii şi episcopii lor înainte de o judecată sinodală?" Acesta este un argument care pare foarte greu. Dar să îl examinăm. Şi mai întâi de toate să întrebăm: Avem sinoade periodice (o dată pe an şi o dată la trei ani) la care să putem apela? Până la urmă, conform canoanelor, aceste sinoade sunt o instituţie bisericească obligatorie. Se dovedeşte că acuzatorii noştri sunt *primii călcători ai canoanelor*, şi ne obligă şi pe noi să nu le luăm în considerare. Până la urmă, nu se poate să fim acuzaţi că „ne-am separat înainte de un sinod", dacă aceste sinoade în general nici măcar nu sunt convocate! Ei vor spune: „În ultimii douăzeci de ani au fost sinoade şi conferinţe." Dar ce fel? Acestea au fost conferinţe de „oameni-da", care semnau supuşi ordinele, mai întâi ale lui Karpov şi apoi ale lui Kuroyedov. Şi până la urmă, *canoanele interzic* orice fel de presiune din partea autorităţii civile asupra membrilor sinodului, şi toate decretele episcopilor care au fost obţinute prin asemenea constrângere sunt declarate invalide.

Din nou, acuzatorii noştri, dându-se drept apărători ai canoanelor, se dovedesc a fi călcători ai acestora. Imaginea constantă este aceasta: dacă se judecă după realitatea lucrurilor, ei sunt nelegiuiţi şi criminali;

dacă se judecă formal, ei sunt păstrătorii ordinii canonice în Biserică. Dar până şi această consolare jalnică nu rezistă decât la o investigare foarte superficială. Însă dacă se priveşte cu mai multă atenţie, se descoperă că ei nu au niciun drept să insiste asupra canonicităţii lor; pentru că există un canon conform căruia fiecare cleric, fie el preot sau episcop, care şi-a obţinut rangul prin influenţă, insistenţă sau în general prin orice fel de presiune sau ajutor al autorităţii civile, trebuie să fie exclus din cinul său. Conform acestui canon, nemaivorbind de episcopii de azi, care nu pot nici măcar să-şi pună un omofor fără aprobarea lui Kuroyedov, patriarhul însuşi ar trebui să fie exclus din cinul său – el, care a fost „ales" de un sinod la ordinul direct al guvernului. Priviţi cât de „canonică" este întreaga ierarhie a Bisericii Ortodoxe Ruse!...

Mi se va spune: „Este în favoarea Mitropolitului Serghie că s-au întors la el o serie de episcopi, care mai înainte se îndepărtaseră de el". Nu, dragii mei copii, aceste fapte nu înclină defel balanţa de partea lui. Am spus deja ce mare tulburare a făcut Mitropolitul Serghie în minţile şi inimile noastre, cât de dificil a fost să discernem şi să decidem. Nu vă puteţi imagina cât de greu a fost, cât am suferit şi cât ne-am chinuit. Nu este de mirare că au fost cumpăniri şi schimbări de decizie. Motivele lor nu le cunoaştem, dar ar putea fi destul de variate: nu doar concluziile logicii, ci pur şi simplu marea oboseală, sau altceva de felul acesta. Un episcop mi-a spus direct: „Îţi voi spune sincer, tot ceea ce face Mitropolitul Serghie este o ticăloşie josnică. Dar aştept să ajung în sfârşit acasă!" (Însă nu a rămas mult timp acasă.)

Toate cele spuse mai sus vă vor convinge, sper, că nu am făcut această alegere din superficialitate sau din părtinire, iar faptul că nu ne răzgândim nu se datorează nici superficialităţii, nici încăpăţânării. Am făcut-o cum am putut mai bine, şi suntem gata să stăm pentru asta înaintea lui Dumnezeu. Suntem foarte puţini, dar avem un episcopat ortodox – şi nu doar cel de peste hotare – şi conştiinţa noastră este în pace.

Credem că dacă va mai fi viaţă omenească pe pământ, atunci la un moment dat se va aduna un sinod care va justifica îndrăzneala noastră şi va evalua just „politica înţeleaptă" a Mitropolitului Serghie şi a celor care l-au urmat, care şi-au dorit să „salveze Biserica" cu preţul purităţii şi adevărului ei.

CE ESTE DE FĂCUT?

Acum, întrebarea voastră principală: *Ce trebuie să faceţi?* Dacă vremurile de acum ar fi ca vremurile tulburării serghianiste, v-aş spune ceea ce am spus atunci: mergeţi la bisericile care nu au comuniune cu Mitropolitul Serghie, dar nu mergeţi la el şi la partizanii săi. Dar vremurile s-au schimbat. Nu mai avem biserici în URSS acum, şi putem noi,

care am mers în cămările noastre singuratice şi am găsit acolo tot ceea ce ne-au dat bisericile, să le interzicem miilor de credincioşi *care nu au o astfel de posibilitate* să caute mângâiere şi hrană duhovnicească în bisericile care există, şi putem să îi condamnăm că merg acolo? Nu putem să îi imităm pe acei ignoranţi care afirmă prosteşte: „Acelea nu sunt biserici, sunt temple ale demonilor, cei care intră în ele se întinează şi sunt lipsiţi de harul mântuitor”, şi alte asemenea cuvinte nebuneşti.

Şi astfel vă spun: dacă nu aveţi nicio altă posibilitate de a participa la slujbele dumnezeieşti şi de a primi Tainele, dacă însetaţi după unitatea şi rugăciunea bisericii, *şi dacă mergând la biserică aveţi acestea* – atunci mergeţi acolo fără tulburare, şi nu vă temeţi că acesta ar fi un păcat. Duhul suflă unde voieşte; şi în negrăita Sa milă, Domnul, chiar şi prin slujbaşii Săi cei mai nevrednici, chiar prin necredincioşi, nu îi lipseşte pe creştini de darurile Sale cereşti. Dacă vreţi o comuniune personală mai intimă, atunci vă sfătuiesc, după cum v-am spus şi mai înainte, să alegeţi pentru aceasta preoţi sinceri şi neipocriţi – şi există astfel de preoţi în biserici. Bineînţeles, nu le este uşor, dar încearcă şi ei să se strecoare cumva prin gaura acului. Să cauţi astfel de oameni printre episcopi este aproape o cauză pierdută: majoritatea lor copleşitoare „ştiu ce fac” şi acum sunt deosebit de justificate cuvintele Sfântului Ioan Hrisostom: „Nu mă tem de nimeni în lume. Mă tem doar de episcopi”.

Şi astfel, aici, se pare, este tot ceea ce a trebuit să vă spun, copii. Da, încă un lucru: să nu credeţi că dacă începeţi să frecventaţi bisericile şi chiar să vă spovediţi şi să primiţi Împărtăşania de la ei, vă voi considera străini. Sufletul meu este întotdeauna deschis pentru voi cât timp aveţi dorinţa de a fi în comuniune cu el.

Cu dragoste în Hristos...

1962

38. Rusia şi Biserica astăzi

DOUĂ DOCUMENTE CONTEMPORANE ALE BISERICII DIN CATACOMBE ÎN URSS

INTRODUCEREA TRADUCĂTORILOR

Când, în ultimii doi ani, articolele lui Boris Talantov despre serghianism au devenit cunoscute în Vest, înaintea lumii a fost dezvăluită profunzimea crizei prin care trece în prezent patriarhia Moscovei. În aceste articole, conştiinţa bisericească a unuia dintre cei mai sensibili gânditori din patriarhie a ajuns până la limita „schismei" – adică era la un pas de respingerea patriarhiei înseşi şi de recunoaştere a faptului că adevărata Biserică Rusă nu este de găsit defel în patriarhie, ci în aşa numita „schismă iozefită" din 1927, în ceea ce este numit popular „Biserica din catacombe". După citirea reflexiilor lui Talantov asupra serghianismului, unii credincioşi ortodocşi din Vest au început să se întrebe şi să spere: ce-ar fi dacă Talantov sau altcineva din patriarhie i-ar urma reflexiile despre serghianism până la concluzia lor logică? Sau, alternativ, ce-ar fi dacă cineva chiar din Biserica din catacombe ar fi să vorbească şi să facă cunoscută vocea autentică a ortodoxiei Ruse astăzi, necompromisă nici de cea mai mică urmă de serghianism?

Această din urmă alternativă, în condiţiile vieţii bisericeşti din Uniunea Sovietică de astăzi, era aproape de negândit. Prin însăşi natura Bisericii din catacombe, membrii ei nu iau parte la mişcarea de protest religios prin semnarea de petiţii pentru deschiderea bisericilor şi altele asemenea – pentru că însăşi existenţa bisericilor lor este ilegală şi secretă. Mai mult, ei nu scriu critici despre unul sau altul din aspectele activităţii patriarhiei Moscovei, aşa cum a făcut Talantov, preoţii din Moscova sau alţii – deoarece ei resping complet patriarhia, neavând niciun interes în simpla ei „reformare". Ei nu semnează niciun fel de documente, pentru că aceasta i-ar trăda nu doar pe ei, ci şi pe mulţi dintre tovarăşii lor credincioşi în secret.

Şi totuşi, prin marea milă a lui Dumnezeu, ceea ce era de „necrezut" s-a întâmplat acum. Cele două documente tipărite aici sunt documente nemijlocite ale Bisericii din catacombe, şi pentru prima dată apar astfel de documente de la epistolele episcopilor iozefiţi din 1927-1929. Autorii, din necesitate, sunt anonimi; dar limbajul şi conţinutul documentelor dovedesc faptul că nu au fost scrise de nişte simpli credincioşi, ci mai degrabă de teologi care sunt foarte probabil preoţi sau episcopi ai Bisericii din catacombe. Importanţa documentelor este covârşitoare. Simpla existenţă a Bisericii din catacombe de-a lungul anilor, începând cu 1927 până în prezent, poate fi documentată atât din surse sovietice, cât şi din cele provenite de la emi-

granţi; dar acestea sunt primele surse, în mai bine de patru decenii, oferite de *vocea* reală a Bisericii din catacombe din interiorul URSS.

Punctul teologic-eclezial principal al acestor documente este o repetare a argumentului Mitropolitului Iosif şi a altor episcopi care au protestat împotriva Declaraţiei Mitropolitului Serghie în 1927: că serghianismul, chiar dacă nu schimbă dogmele, canoanele şi riturile, a făcut ceva mult mai rău, prin afectarea chiar a firii Bisericii, păcătuind astfel împotriva libertăţii ei interioare şi *plasându-se în afara Bisericii lui Hristos*.

Dar dincolo de punctul principal – care arată că gândirea Bisericii din catacombe nu s-a schimbat deloc în 45 de ani –, documentele de faţă oferă un comentariu de nepreţuit asupra vieţii bisericeşti de astăzi în Uniunea Sovietică. După cum afirmă chiar documentele, ele sunt o „mărturie de la faţa locului” a vieţii religioase în Uniunea Sovietică şi ele prezintă unele probleme cruciale arareori discutate – dacă or mai fi fost vreodată discutate în altă parte! –, cum ar fi: poziţia ierarhilor moscoviţi faţă de credincioşii de rând; atitudinea celor din urmă faţă de ierarhi şi faţă de predicile pe care le aud în bisericile patriarhiei; declinul conştiinţei bisericeşti printre credincioşii de rând, care face uneori ca Tainele să fie văzute ca o „magie”; „convertiţii” la ortodoxie şi dificultăţile lor astăzi în URSS; Biserica-organizaţie versus Biserica-organism, Trup al lui Hristos; „catacomba” ca aspect esenţial al întregii vieţi religioase autentice în Uniunea Sovietică, fie în interiorul, fie în exteriorul patriarhiei; şi pervertirea de către patriarhie a virtuţilor creştine precum smerenia, pentru a le folosi în scopuri politice şi pentru a-i zdrobi pe credincioşi *în numele ortodoxiei*. Expunând multe dintre rezultatele triste ale concordatului serghianist din 1927, aceste documente nu reprezintă pur şi simplu încă unul din recentele proteste împotriva patriarhiei; ele aparţin unei dimensiuni diferite şi într-un anumit sens sunt mai obiective decât ar putea fi alte proteste din interiorul patriarhiei, şi ele reprezintă vocea liberă şi independentă a Bisericii ruse autentice, care poate privi întreaga situaţie bisericească a Rusiei, precum şi pe ierarhii trădători ai patriarhiei cu calm şi fără amărăciune, pentru simplul motiv că nu le priveşte ca ortodoxe. În acelaşi timp, în aceste documente nu este nicio notă de mentalitate „fanatică” sau „sectară”, care să considere ca fiind patriarhia căzută, pervertită şi în afara Bisericii, şi nici fără speranţă de izbăvire şi, după căderea jugului comunist, pentru restaurarea normalităţii în Biserica rusă privesc spre viitorul Sinod a toată Rusia.

În sfârşit, şi probabil cel mai important pentru creştinii ortodocşi din afara Rusiei, autorii privesc situaţia Bisericii ruse nu izolat, ci în contextul situaţiei ortodoxiei mondiale. Ei văd jugul comunist ca pe o prefigurare a domniei lui Antihrist, şi lupta dintre ortodoxia rusă şi anti-creştinism pur şi simplu ca punctul culminant al unei lupte răspândite în întreaga lume. Boris Talantov ajunsese la o concluzie asemănătoare când a numit patriarhia Moscovei „un agent secret al anti-creştinismului mondial”. Şi într-adevăr, niciun observator perspicace nu poate să nu observe că principala poziţie a ortodoxiei în URSS, revelată în aceste documente, este diferită de situaţia

din afara Rusiei – mai mult ca intensitate decât ca tip. Multe dintre problemele principale sunt la fel: profunda ignorare a ceea ce este ortodoxia, influenţele politice şi de alt fel care intră în viaţa bisericească şi încearcă să abată Biserica de pe calea ei duhovnicească, slăbirea duhului de mărturisire; diferenţa principală este doar aceea că Bisericile ortodoxe din lumea liberă urmează *voluntar* calea apostaziei, care este urmată în Uniunea Sovietică sub constrângere. Adevăraţii creştini ortodocşi din lumea liberă, într-un sens profund, sunt deja o „Biserică din catacombe”, în opoziţie cu bisericile oficiale apostate care sunt pretutindeni recunoscute ca „ortodoxe”.

Cele două documente au circulat ilegal (prin samizdat) în Uniunea Sovietică în primăvara lui 1971 şi au ajuns peste hotare în mai multe copii (cele două documente întotdeauna împreună) care au fost primite de editura *Possev* în Frankfurt pe Main, de către Radio Europa Liberă în Munchen şi de patriarhia de Constantinopol. Traducerea prezentată aici a fost făcută din textele în rusă care au fost răspândite în aprilie anul acesta de către *Possev*. Cele două titluri şi toate parantezele, sublinierile în italic şi notele de subsol sunt ca în original, cu excepţia locului unde este indicată explicit „o notă a traducătorului”.

I. RUSIA ŞI BISERICA ASTĂZI

Cu timpul credinţa va decădea în Rusia. Lucirea slavei lumeşti va orbi raţiunea: cuvântul adevărului va fi în dizgraţie. Dar în apărarea credinţei se vor ridica dintre oameni aceia care sunt necunoscuţi lumii şi vor restaura ceea ce a fost călcat în picioare.

Această profeţie îi aparţine lui Porfirie, ascetul din Mănăstirea Glinsk[25]. A fost publicată în 1914 ca epigraf al uneia dintre cărţile dedicate cinstirii Numelui lui Dumnezeu[26]. Editorii, raportând aceste cuvinte la propriile lor vremuri căldicele, n-au înţeles adâncimea incomensurabilă a căderii Rusiei în abis, pe care stareţul Porfirie o prevăzuse. Dar, curând, la câţiva ani după ce aceste cuvinte au devenit cunoscute, a izbucnit în Rusia catastrofa uriaşă despre care dă mărturie prima parte a profeţiei. Acum, când a trecut deja mai mult de jumătate de secol din momentul în care a început o revoltă împotriva lui Dumnezeu fără egal în istoria omenirii, şi în mijlocul continuării în Rusia a acestei lupte împotriva lui Dumnezeu, ni s-a oferit şansa de a încerca să înţelegem destinul Bisericii ruse, în perspectiva celor cincizeci de ani trecuţi şi a poziţiei ei de astăzi.

Timp de câteva decenii, din momentul faimoasei Declaraţii a Mitropolitului Serghie (Stragorodski) din 16/29 iulie 1927, şi de la proclamarea sa ca locţiitor (nu vom atinge aici problema legalităţii canonice a autorităţii sale în Biserică, mai întâi ca locţiitor şi apoi ca patriarh), singura voce care a vorbit lumii în numele Bisericii ruse (în Rusia) a fost vocea patriarhiei moscovite. Chiar patriarhia Moscovei este cea care dă mărturie lumii despre destinul creştinismului în Rusia, şi chiar ea, ca singura Biserică ortodoxă rusă recunoscută de guvernul sovietic, are grijă, în aparenţă, de mântuirea creştinilor ortodocşi şi de luminarea „popoarelor URSS” (adică, în limitele jurisdicţiei sale).

[25] Părintele Porfirie, mai întâi preot mirean, s-a ridicat împotriva afacerii cu băuturi alcoolice nerestricţionate, pentru care a suferit multă nedreptate; el a petrecut o vreme în Mănăstirea Valaam şi şi-a sfârşit viaţa de mare asceză ca un om sfânt în Mănăstirea Glinsk în 1868 (n. tr.).
[26] *Biserica Ortodoxă despre cinstirea Numelui lui Dumnezeu şi despre rugăciunea lui Iisus*, St. Petersburg, 1914, publicată în *Ispovednik* (*Mărturisitorul*).

Dar care este natura activităţii sale? La ce a ajuns condiţia de creştin ortodox în Rusia sovietică ca rezultat a doi patriarhi, Serghie şi Alexei? Şi înaintea a ce stă ea acum, în ajunul alegerii unui nou patriarh?

Cât priveşte declaraţiile oficiale ale patriarhiei moscovite, care sunt orientate spre opinia mondială, nu este nevoie să ne oprim asupra lor în detaliu; chiar şi fără aceasta, aceste declaraţii sunt răspândite cu zel şi sunt luate drept adevăr, cu toate că este cunoscut tuturor că ele sunt una şi aceeaşi minciună permanentă care constă în încercarea de a convinge lumea că nu există persecuţii religioase în URSS, că libertatea de religie există în URSS etc. Este, de asemenea, bine cunoscut că această minciună există pentru a acoperi, prin mijlocirea vocii Bisericii, o stare cu totul contrarie.

Dar dimensiunile minciunii şi semnificaţia ei pot fi corect evaluate doar de un martor ocular şi de un membru al Bisericii ruse, care poartă întreaga povară a vieţii religioase în Rusia contemporană. Şi eseul de faţă poate fi văzut exact ca o mărturie a unui martor ocular.

Din acea perioadă în relaţiile patriarhiei moscovite este păstrat un status-quo pe baza declaraţiei serghianiste din 1927. Acesta este singurul document fundamental, şi cumva simbolic, care defineşte relaţiile cu guvernul şi întreaga activitate a patriarhiei Moscovei până în prezent. În perspectiva importanţei sale excepţionale, ar trebui să facă subiectul unei analize speciale, deşi a fost de multe ori supus dezbaterii în anii '30. Cu toate acestea, acum putem face doar o observaţie esenţială.

Ideea de bază a declaraţiei este dezvoltarea vieţii ortodoxe la toate nivelele, cu condiţia loialităţii faţă de noua ordine politică, socială şi economică a guvernului. La prima vedere avem în faţa noastră un apel la viaţa exclusiv duhovnicească, purificată de simpatiile politice lumeşti care au fost introduse în Biserică în trecut. Declaraţia păstrează tăcere asupra unui singur punct: semnificaţia ideologiei în noul guvern. Cumva, Mitropolitul Serghie „nu a observat” rolul îndrumării ideologice a partidului în noua viaţă guvernamentală, deşi bolşevicii chiar de la început au anunţat totala incompatibilitate între ideologia lor şi oricare alta. Dar exact în aceasta constă întreaga esenţă a Declaraţiei şi întreaga istorie ulterioară a patriarhiei moscovite. Toţi cei care nu erau de acord, conform ideii Declaraţiei, erau „duşmani” nu ideologici, ci mai degrabă politici, în timp ce Serghie şi succesorii săi, atât de bine primiţi de bolşevici, au legat Biserica de mâini şi de picioare prin intermediul loialităţii nu atât faţă de guvern cât, în primul rând, faţă de ideologia comunistă.

Nu putem decât să fim convinşi cu amărăciune, potrivit informaţiilor care ne parvin, că nici Bisericile din Vest şi nici cele din Est nu înţeleg (şi, poate, nici nu doresc să înţeleagă) toată complexitatea nu doar a stării exterioare, ci şi a stării interioare a Bisericii ruse. Dar în acelaşi timp, cu greu se poate găsi în Rusia sovietică un credincios care să nu fi

fost într-un conflict interior agonizant cu politica patriarhiei Moscovei. Pentru că fiecare credincios creştin, ca membru al Trupului lui Hristos, nu poate să nu simtă propria lui responsabilitate personală pentru viaţa sa. Este imposibil ca un credincios să nu simtă asta, văzând starea în care se află Biserica rusă. Este clar pentru toţi că acest lucru constituie una dintre manifestările credinţei. Acest conflict are loc cu o intensitate crescută în cei proaspăt convertiţi – în cei care, prin mila lui Dumnezeu, mai vin şi acum la credinţa în Hristos.

Acest fapt al convertirii în sine pare cu adevărat extraordinar în condiţiile sovietice. Fără îndoială, există o afluenţă vizibilă de credincioşi în Biserică, în ciuda faptului că aparatul guvernamental, de o putere şi amploare fără precedent, este îndreptat spre exterminarea sentimentului de credinţă din omul „sovietic". Orice concepţie şi chiar simpla amintire a lui Dumnezeu şi a religiei, s-ar părea, au fost izgonite din viaţa mulţumită de sine a cetăţeanului sovietic. Biserica, de asemenea, a fost vizibil redusă la tăcere – dar o tăcere ipocrită, de vreme ce, pentru a asigura lumea de starea bună a vieţii bisericeşti în Rusia, gura reprezentanţilor ei oficiali este deschisă, am putea spune, fără întrerupere. Patriarhia Moscovei nu se prea ocupă de apologetică, dar oare nu ar trebui ca tocmai cei care se consideră succesori ai apostolilor să mărturisească chiar acum, şi chiar „în faţa regilor şi guvernatorilor", adevărul credinţei creştine? Iată, în patriarhia Moscovei nu răsună glasul apostolic de iluminare. Cu toate acestea, prin nepătrunsele căi ale lui Dumnezeu, poporul rus este adus în Casa lui Dumnezeu; pentru că unde în altă parte va merge în căutarea adevărului? Iată o mărturie uimitoare a faptului că Duhul suflă unde voieşte! Vedem, de asemenea, exemple evidente ale felului cum iconomiseşte Dumnezeu pentru om, când dintr-odată i se deschide dinainte o altă lume; ştim şi cum o întâlnire „întâmplătoare", o conversaţie „pe fugă", mărturia istoriei, chiar şi o broşură despre ateismul „ştiinţific", devin, uneori pe neştiute, un punct de cotitură în viaţa duhovnicească a omului. Şi apoi, când hotărăşte el, în cele din urmă, să-şi schimbe viaţa şi vine la Biserică – aici nu arareori se petrece un conflict foarte dramatic. Adesea un nou convertit, simţind adevărul doctrinei creştin ortodoxe, vine la un preot şi îi cere să fie botezat de el. Apoi, dobândind în preot un părinte duhovnicesc pentru el însuşi, şi fiind renăscut prin harul Botezului, credinciosul se întoarce spre viaţa bisericească cu toată puterea sufletului său înnoit de curând. El vrea să se simtă – şi se simte – un copil al Bisericii, copilul părintelui său duhovnicesc. Şi apoi, regăsindu-se în curtea bisericii, fără niciun fel de cunoştinţe speciale, ci doar prin forţa unui treaz simţământ religios creştin, el vede dintr-odată că şcoala creşterii duhovniceşti, după care înseteză inima lui, nu există! Viaţa bisericească este într-o profundă şi totală dezordine; nu se poate vorbi despre niciun fel de viaţă de parohie – să nu mai

menţionăm mănăstirile. El nu are de unde să dobândească experienţă în rugăciune; nimeni nu poate să-i răspundă la întrebările care apar atât în viaţa sa personală, cât şi în cea publică. Iar la toate nedumeririle noului convertit învăţătorul răspunde evaziv că este „o situaţie dificilă", „condiţiile nu sunt prielnice", există „presiune" şi aşa mai departe. Mai mult decât atât, în condiţii confidenţiale el poate să îi explice mai deschis că întreaga chestiune este una de presiune din partea autorităţilor, dar că potrivit „considerentelor superioare" după care este îndrumată patriarhia, trebuie să fie răbdător, să se umilească, să admită compromisul. Şi credinciosul, umplut de profund respect pentru rangul preoţesc, cu respect faţă de persoana de la care a primit botezul, fiind conştient, în sfârşit, de propria lipsă de experienţă şi păcătoşenie, acceptă cu încredere îndrumările părintelui său duhovnicesc. Şi acum încearcă să zdrobească în sufletul său acest sentiment de nemulţumire faţă de situaţia Bisericii şi faţă de relaţiile ei cu guvernul: încearcă să se convingă că pur şi simplu el este cel care nu înţelege situaţia dificilă a episcopatului şi înţelepciunea lui; şi încearcă să se convingă că în general totul este destul de mulţumitor. Ca urmare, el este crescut în duplicitate chiar de la începutul vieţii sale creştine. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu noua generaţie de credincioşi din familiile tradiţionale, cu singura diferenţă că în majoritatea cazurilor ei sunt crescuţi chiar din copilărie într-un duh de acceptare necondiţionată a tuturor acţiunilor patriarhiei. Folosirea aici a poruncii smereniei este foarte semnificativă: înţelegerea creştină a smereniei – lupta împotriva mândriei – este folosită ca o justificare a lipsei de acţiune a Bisericii atunci când este atacată fie extern, fie intern. „Împărăţia noastră nu este din această lume" – spun apărătorii patriarhiei, justificându-i lipsa de acţiune, în timp ce Biserica este distrusă în Rusia. Dar nu este organizaţia bisericească o manifestare a organismului-Biserică, şi nu este ea chemată la acţiune în lume? Altfel de ce să încerci din greu să păstrezi în mod exact organizaţia, făcând de dragul ei toate concesiile posibile?

Apelul la o falsă smerenie în faţa duşmanilor Bisericii este singura formă de „ascultare" care este instalată activ în inimile şi minţile credincioşilor din Rusia. O astfel de „educaţie" este realizată prin numeroase mijloace, unul dintre ele fiind direct din amvon – chiar şi prin acei preoţi care sunt consideraţi cei mai buni. Uneori în biserică, chiar în timpul predicii, poţi auzi câte un preot spunându-le credincioşilor: „Nu este treaba voastră să-i judecaţi pe ierarhi"; sau „Treaba voastră este să vă rugaţi – şi atâta tot"; şi aşa mai departe. De unde apare necesitatea unor astfel de îndemnuri? Până la urmă, este bine cunoscut faptul că Biserica Ortodoxă a pus întotdeauna accent exact pe participarea *credincioşilor Bisericii* la destinul Bisericii; *exact ei* sunt cei care acceptă orice decizie. Este suficient să menţionăm, în legătură cu aceasta, Scrisoarea

enciclică a patriarhilor răsăriteni din 1848. În mod evident, patriarhia Moscovei se călăuzeşte acum după altă opinie în practica sa. Credem că acest lucru este legat de faptul că oamenii, neştiind nici canoane, nici reguli şi nici istoria Bisericii, şi uneori neştiind nici măcar Sfânta Scriptură – aceşti oameni ai Bisericii simt în inimile lor starea nesatisfăcătoare a situaţiei Bisericii şi adesea nu îi cred pe ierarhi. „Noi avem un episcop bun – el este credincios" – se poate auzi printre oameni. Astfel de aprecieri nu sunt capabile să ne facă să ne simţim mai bine! Astfel infiltrează patriarhia în turma sa norme adoptate nu se ştie de unde.

Conştiinţa generală a bisericii în Rusia sovietică se află, evident, într-o contradicţie flagrantă cu declaraţiile patriarhiei privind „libertatea" şi „înflorirea" Bisericii ruse; este esenţial de remarcat acest fapt, deoarece în fapt ele nu sunt reale, de vreme ce clerul inferior, în virtutea supunerii canonice, după cum este bine cunoscut, nu poate pune în discuţie deciziile ierarhiei superioare – altfel fiind ameninţat cu interdicţia, aşa cum a fost cazul bine cunoscutei scrisori a celor doi preoţi, N. Eşliman şi G. Yakunin[27]. Laicii sunt, de asemenea, tăcuţi, temându-se să nu ajungă victime ale autorităţilor – şi, ceea ce este mai important, având încredere în clerici, aşa cum s-a spus deja. Dar în realitate există o situaţie paradoxală, în care chiar şi cei mai „cucernici" fii ai patriarhiei, luptându-se conştient să urmeze politica ei, în realitate, lăuntric, se ridică împotriva ei. Încearcă doar, în conversaţie cu un astfel de credincios, să spui despre un ierarh respectat: „Ierarhul nostru *sovietic* Antonie Bloom (sau Vasile Krivoşein)" – acesta va provoca o izbucnire de indignare! Dar de ce? Adevărat că nu sunt cetăţeni sovietici, dar, până la urmă, aceste persoane respectate sunt sub jurisdicţia Bisericii sovietice, în trupul ei duhovnicesc! Potrivit canoanelor ei, participă la glasul ei! (Să adăugăm: nu doar potrivit canoanelor; pe lângă aceasta, prin tăcerea lor, ei confirmă aserţiunile mincinoase ale patriarhiei.) Expresia „Biserică sovietică", bineînţeles, va provoca o indignare şi mai mare. Dar de ce? Întrebarea noastră nu este determinată defel de separarea dintre conceptele de sovietism şi comunism, aşa cum se face de către unii oameni din naivitate sau din ipocrizie, deoarece este clar că istoric aceste două forme de ordine guvernamentală şi ideologie sunt inseparabil legate. Nu: o Biserică a cărei viaţă e guvernată de un acord cu statul şi cu ordinele lui directe (controlul oficialilor guvernului asupra episcopilor este bine cunoscut) este, în mod firesc, o biserică de stat. Şi aici nu au niciun folos citatele ipocrite ale îngrădirii Bisericii de stat în URSS, pentru că adevărata stare a lucrurilor este evidentă pentru toţi. Aceasta nu este doar Biserica din perioada sovietică, ci Biserica statului sovietic, adică exact

[27] Preoţii moscoviţi a căror scrisoare deschisă către patriarhul Alexei din 1965 privind condiţiile necanonice din cadrul patriarhiei a sfârşit cu suspendarea lor (n. tr.).

Biserica sovietică, privitor la care declaraţiile oficiale ale patriarhiei dau, de asemenea, suficiente mărturii: să ne amintim, de exemplu, scrisoarea de loialitate a Mitropolitului Pimen către Kosîghin, după desemnarea lui ca locţiitor.

Cu toate acestea, un credincios sovietic nu vrea şi nu poate să-şi numească „sovietică" propria Biserică-mamă, şi chiar dacă nu poate explica aceasta, tot simte că există nu doar patriarhia care este legată de autoritatea sovietică, nu doar organizaţia bisericească, ci există şi Biserica sfântă, curată, unică, sobornicească şi apostolească, în care minciuna, înşelarea şi ipocrizia care ies din gurile reprezentanţilor patriarhiei Moscovei nu încap. Un credincios sovietic nu poate să-şi forţeze limba să îi numească „ierarhi sovietici" – combinaţie de cuvinte cu adevărat blasfemiatoare – pe Mitropolitul Antonie sau pe arhiepiscopul Vasile sau pe alţi ierarhi respectaţi din Rusia. Conştiinţa bisericească se luptă în mod firesc să-şi găsească purtătorii de cuvânt printre cei din clerul superior în aceeaşi Biserică sovietică, singura la vedere – un lucru care este deosebit de greu de făcut, de vreme ce KGB-ul veghează cu vigilenţă la avansarea candidaţilor „potriviţi".

Încă de la bun început, autoritatea sovietică a pus o problemă radicală, privitor la Biserică: „sau voi – sau noi". Această problemă rămâne până acum la fel de ireconciliabilă şi acută. Ţinta autorităţii sovietice nu a fost şi nu este deloc supunerea Bisericii, şi nici măcar înrobirea ei, ci mai degrabă anihilarea ei totală şi definitivă. Ateismul militant este doctrina de stat a URSS-ului. Supunerea, înrobirea Bisericii sunt doar momente intermediare, paşi către anihilarea ei totală. Şi fiecare credincios realizează această situaţie a Bisericii după măsura credinţei sale.

În timp ce autoritatea guvernamentală anunţă deschis lupta sa împotriva credinţei şi a Bisericii, patriarhia dă impresia să nu observe aceasta, şi chiar mai mult, se luptă să convingă pe toată lumea de contrariu. Dintr-un punct de vedere comun al unui om care crede în Hristos şi în Biserică, Trupul lui Hristos, cum poate fi numită aceasta dacă nu trădare a credinţei creştine? Este de la sine înţeles, şi-apoi, ne-au asigurat de asta încă din vremea Mitropolitului Serghie, că Biserica este trădată pentru propriul ei bine, şi cu preţul unor concesii „insignifiante" poate fi păstrat (!) (adică, cumpărat) lucrul cel mai important: viaţa Bisericii. În timp ce aceia care nu sunt de acord cu aceasta (de exemplu, autorii acestui eseu) sunt declaraţi, bineînţeles, politicieni care se presupune că nu se gândesc la Biserică, ci la interese politice, la ordinea socială şi aşa mai departe. Tradiţia de a-i acuza pe cei care nu sunt de acord cu politica a fost începută de Mitropolitul Serghie în Declaraţia sa din 1927. Credem că semnificaţia unei astfel de acuzaţii în condiţiile sovietice, chiar şi sub forma unei aluzii, este evidentă pentru toţi.

Patriarhia Moscovei repetă argumente similare ori de câte ori are ocazia, fără nicio intervenţie din partea autorităţilor. Şi totuşi „dintr-un motiv oarecare” nu se poate protesta faţă de ele în mod public în Rusia. Şi chiar şi peste hotare aceste „argumente” nu arareori sunt crezute, fie din ipocrizie, fie din dorinţă de a crede. Dar ele cer cel mai aspru răspuns.

Aici vrem să întrebăm patriarhia Moscovei (deşi nu avem nicio speranţă de a primi un răspuns): Dacă dezacordul cu voi în problema relaţiilor cu guvernul înseamnă politică, atunci ce este acordul vostru cu politica religioasă sovietică, al cărei scop – eradicarea întregii credinţe în Dumnezeu – este cunoscut tuturor? Nu sunteţi voi înşivă politicieni, şi încă unii incomparabil mai răi? Şi în momentul în care duşmanii L-au înconjurat iar pe Hristos pentru a-L lua din nou pentru tortură pe Cruce, cum sună al vostru „Bucură-Te, Învăţătorule!”?

Pentru a reuşi să-L trădezi pe Hristos nu e nevoie să te declari duşmanul Lui; nu e nevoie nici măcar să Îl batjocoreşti. Un sărut este suficient.

Bineînţeles, toate acestea nu sunt o noutate astăzi. Deja de zeci de ani lumea şi creştinii au fost şcoliţi treptat pentru a accepta războiul militant împotriva lui Dumnezeu ca pe un fapt real, de zi cu zi şi obişnuit, natural. Sorţii au picat pe Rusia ca să fie centrul acestui război, şi falsa mărturie a patriarhiei în faţa lumii din această perioadă este absolut criminală. Pentru că acest război, fără îndoială, are o semnificaţie într-adevăr universal-istorică *pentru soarta întregii creştinătăţi, pentru soarta întregii lumi.* Este evident că reconcilierea cu războiul sovietic împotriva lui Dumnezeu în Rusia şi în întreaga lume este o mărturie nu doar a declinului religiozităţii şi credinţei, ci şi a unei prăbuşiri catastrofice a concepţiilor morale în general. Cu cât acest proces va dura mai mult, cu atât mai mult se va apropia umanitatea de abis!

Repetăm ceea ce declară în mod deschis propaganda sovietică şi despre care patriarhia Moscovei menţine o tăcere ruşinoasă: în Statul sovietic ideologia şi politica sunt inseparabile; politica nu este decât o unealtă a ideologiei; coexistenţa ideologică este imposibilă; manifestarea oricărei idei străine sovietism-comunismului reprezintă deja politică şi ostilitate. În această lumină este evident că înseşi pretenţiile foarte trufaşe ale Mitropolitului Serghie şi ale succesorilor săi de a salva (!) Biserica în Rusia sunt doar un paravan ipocrit pentru nevrednicie duhovnicească, pentru că este clar că credinţa creştină este menţinută în Rusia doar prin puterea Domnului Iisus Hristos. Dar din punct de vedere „cauzal” exterior este evident: comuniştii nu pot lichida în întregime organizaţia bisericească vizibilă, deoarece se străduiesc să creeze impresia libertăţii de conştiinţă în Rusia, în lupta lor pentru supremaţia mondială. Ei i-ar distruge într-o clipă, cu o răutate drăcească, pe amândoi Mitro-

poliţii Pimen şi Nicodim, dacă ar putea. Acest lucru înseamnă că împărăţia sovietică este fără îndoială o imagine a viitoarei împărăţii a lui Antihrist; într-un lung şir de analogii istorice (nu este loc aici să vorbim despre ele) cu imaginea Apocalipsei, această analogie este, fără îndoială, cea mai apropiată de ziua de astăzi. Ceea ce vedem noi înşine astăzi, precum şi în decursul deceniilor, în Rusia, este o avertizarea serioasă a omenirii, o chemare la pocăinţă – pe care, iată, lumea nu o acceptă.

Întorcându-ne la relaţiile prieteneşti ale patriarhiei Moscovei cu regimul sovietic, ar trebui să semnalăm că nu intenţionăm să idealizăm nici Biserica sinodală, nici Biserica epocii Rusiei moscovite, sau Biserica bizantină. Credem că Biserica şi Statul sunt diferite prin natura lor şi sunt întotdeauna străine una de alta într-o anumită măsură, după cum sunt Biserica şi lumea. Prin urmare, orice alianţă a Bisericii cu statul este într-o oarecare măsură nefirească; dar din aceasta este încă şi mai evident că alianţa Bisericii cu un Stat militant anti-creştin este *anti-naturală*. Din acest motiv ea apare în forme ipocrite, sub înfăţişarea „separării" Bisericii de Stat.

Până la urmă, ce anume salvează patriarhia Moscovei, cu preţul supunerii faţă de Stat? La aceasta răspunsul este următorul: Tainele, viaţa liturgică pentru binele oamenilor. Să vedem cât de adevărat este acest lucru. Sunt câteva zeci de biserici în Moscova, Leningrad, şi câteva în alte oraşe mari; dar ce se întâmplă în întreaga Rusie? În regiunea Volga? În Karelia? În Urali? În Siberia? În Orientul Îndepărtat? În Caucazul de nord? În Nord? Ce a „salvat" patriarhia în aceste vaste întinderi, unde trăiesc zeci de milioane de oameni? Chiar nu ştim că peste tot în acele zone bisericile au fost distruse, cu excepţia unui număr neînsemnat? Este un fapt obişnuit când muncitorii fermelor colective îi duc pe copii la sute (!) de kilometri pentru a fi botezaţi şi preoţii îi trimit înapoi: până la urmă, este obligatoriu să prezinţi paşaport, şi aşa cum este bine cunoscut, paşapoartele nu sunt eliberate pentru a fi păstrate de muncitorii fermelor colective! Chiar nu ştim că în vaste segmente ale populaţiei nu lipseşte doar credinţa, dar nu este nicio posibilitate de a o găsi, de vreme ce în realitate în aceste vaste întinderi nu lipsesc doar bisericile, ci şi cărţile. Omul sovietic obişnuit nici măcar nu ştie cine ar putea fi Hristos, şi nu a auzit niciodată de Sfânta Treime; văzând din întâmplare reprezentări de sfinţi în albume de artă sau în biserici închise, el ştie doar că aceştia sunt „zei". Am spus mai sus că se poate observa o afluenţă de credincioşi în Biserică; în mod firesc, acest lucru este observat mai mult în locurile unde sunt mai multe biserici, mai mulţi oameni şi mai multe cărţi – în Moscova, în Leningrad. Vedem în aceasta acţiunea neîndoielnică a harului, dar trebuie numită blasfemiatoare încercarea de a justifica inactivitatea şi neglijenţa ierarhiei prin faptul că credincioşii vin „singuri" la Biserică, cu atât mai mult cu cât acest lucru se întâmplă într-un

procent care este insignifiant la scara întregii Rusii. Şi mai mult decât atât: pentru multe suflete curate făţărnicia evidentă a patriarhiei constituie un obstacol pentru alăturarea lor la Biserică.

Totuşi, poate că patriarhia a protestat, s-a luptat împotriva închiderii bisericilor? Poate că a încercat să ceară o posibilitate de luminare religioasă a oamenilor? Iată, nu cunoaştem nicio *singură* declaraţie, fie ea cât de timidă, a patriarhiei în favoarea posibilităţii unei minime menţineri a vieţii religioase. Credincioşi individuali şi grupurile lor scriu o mulţime nesfârşită de plângeri şi cereri pentru deschiderea bisericilor, şi unele dintre acestea au ajuns peste hotare; dar a existat măcar un singur caz în care patriarhia să fi susţinut astfel de cereri? Noi nu cunoaştem astfel de cazuri, şi acest lucru atestă în mod clar prăpastia reală dintre oamenii Bisericii şi ierarhie. Cu propriii noştri ochi vedem cum păstorii se păstoresc pe ei înşişi. Vedem cum hoţul vine şi tâlhăreşte turma, pentru că *cel plătit nu este păstor şi nu îi pasă de oi*. Iată, cuvânt cu cuvânt, dezvăluirea Evangheliei! Nu este surprinzător, în lumina a tot ceea ce a fost spus mai sus, că Biserica sovietică a renunţat la mucenicii şi mărturisitorii Bisericii ruse, şirurile fără număr care o împodobesc şi care sunt slava ei. Dar credem că adevăraţii noştri ierarhi – Vladimir, Petru, Chiril, Iosif, Veniamin – şi cu ei marea mulţime de alţi ştiuţi şi neştiuţi ierarhi, călugări şi laici conduşi de Patriarhul Tihon stau înaintea Tronului lui Dumnezeu, slăvindu-L pe Dumnezeu şi rugându-se pentru Biserica rusă, pentru pământul rus şi pentru întreaga lume; şi nu poate fi pus la îndoială faptul că Rusia stă prin dreptele lor rugăciuni, şi prin rugăciunile altor sfinţi şi mărturisirea de astăzi a acelora care sunt în cea mai mare parte necunoscuţi lumii, iar nu prin născociri, cu adevărat mincinoase, pentru a „salva” Biserica prin felurite negocieri cu satana. În faţa măreţiei faptelor muceniceşti ale marilor ierarhi din trecutul recent, „meritele” lui Serghie şi Alexei, precum şi disputa cu părintele Serghie Bulgakov[28] şi alte asemenea sunt ridicole[29].

---

[28] În anii 1930, învăţând din eşecul „Bisericii Vii”, Patriarhia Moscovei a încercat să se prezinte ca fiind „conservatoare” din punct de vedere teologic şi astfel a condamnat „sofiologia” eretică a părintelui S. Bulgakov. Un astfel de „conservatorism” asupra unui anumit punct, bineînţeles, este depăşit cu mult de supunerea întregii Biserici ideologiei şi scopurilor comuniste.

[29] Aici nu ne putem reţine de la citarea unui exemplu al modului în care Biserica rusă îşi arată grija faţă de fiii şi fiicele întemniţate şi persecutate ale... poporului grec. Patriarhul Alexei a scris în acest sens (*Jurnalul Patriarhiei Moscovei*, 1968, nr. 3, p. 1, „Despre situaţia din Grecia şi despre Biserica Greciei”) arhiepiscopului Ieronim al Atenei: „În zilele sărbătorii Teofaniei avem necesitatea morală (!) să vă adresăm cuvântul nostru de nelinişte sufletească cu privire la acei fii şi fiice ale poporului grec, care pentru opiniile lor şi pentru luptele pentru libertate şi democraţie au fost pentru mult timp întemniţaţi. Vă adresăm apelul nostru frăţesc să vă ridicaţi cuvântul

În Rusia începe acum o revenire înceată şi aproape neobservată din marele şoc care a ţinut-o paralizată în decursul deceniilor. Printre oameni apar voci individuale de protest, încercări de a sta împotriva mişcării mortale a aparatului Partid-Soviet. Care este poziţia Bisericii ruse cu privire la aceste voci?

Acei preoţi care încă mai au conştiinţa necesităţii duc o viaţă dublă. Pe de o parte, un astfel de batiuşka face politica „loială" a patriarhiei cu privire la Stat, adică, se limitează în biserică la cerinţele minime de ritual. Pe de altă parte, supunându-se fiecărui pericol (dacă este destul de onest), el trece peste această linie: el săvârşeşte botezuri în secret (fără înregistrare), încearcă să atragă pe cineva la Biserică (ceea ce nu poate face în mod public), dă spre citire Evanghelia şi cărţi duhovniceşti şi aşa mai departe. Astfel, viaţa religioasă autentică are întotdeauna în realitate un caracter de „catacombă". Dar posibilităţile pentru dezvoltarea lui sunt insignifiante: până la urmă, clerul inferior este în lesa patriarhiei şi nu poate depăşi limitele concordatului. Nici nu este nevoie să se spună că, în esenţă, clerul superior nu are deloc contact cu masele de credincioşi. Ierarhii contemporani sunt adevăraţi prinţi ai Bisericii, în marea majoritate tot atât de departe de popor ca şi, să zicem, secretarii comitetelor regionale[30]. Şi într-adevăr, de ce ar trebui să se apropie de oameni? Ce pot spune oamenilor ei, care s-au legat pe sine prin loialitate şi supunere faţă de autoritatea anti-creştină? Ierarhia Bisericii sovietice, nedorind să devină o Biserică „de catacombă", a fost transformată într-o „Biserică" auto-izolată. Este străină de oameni şi nu încearcă să se apropie de ei. Omul sovietic contemporan, ameţit de vodcă şi de iluminarea politică, se uită la biserici cu o privire indiferent-tâmpă, neaşteptând de la ele niciun fel de glas care ar putea să-l încălzească şi să-i descopere adevărul. Nu există niciun astfel de glas, dar omul însetează după el, pentru că este obosit de minciuna nesfârşită de pretutindeni. Adevărat,

---

ierarhic, care ar putea să aibă influenţa sa, pentru eliberarea tuturor din închisori şi lagăre, ceea ce fără îndoială ar servi la restaurarea vieţii normale în Grecia şi ar aduce bucurie tuturor oamenilor de bună credinţă. Această afirmaţie a voastră ar fi un dar primit de Domnul Iisus, Mântuitorul lumii (!), Care a venit să-Şi pună viaţa pentru izbăvirea multora, «să propovăduiască robilor dezrobirea şi să slobozească pe cei apăsaţi» (Luca 4: 18). Cu frăţească dragoste (semnătură)." Şi sunt o multitudinea de astfel de exemple. Nu ştim dacă este necesar să comentăm asupra acestei „necesităţi morale" din gura conducătorului unei Biserici care niciodată în cei 25 de ani de activitate în rangul de patriarh nici măcar nu a remarcat că fiii şi fiicele propriei sale patrii, timp de decenii, au trecut prin astfel de orori ale unui genocid de fapt, fără să mai vorbim de închisori şi lagăre de concentrare la care, spre norocul lor, grecii nici nu au visat vreodată. Prin urmare, este clar ce poziţie au avut şi au fostul patriarh Alexei şi succesorii săi din prezent privitor la orice opoziţie faţă de regimul comunist: aceasta nu este o retragere absolut nevinovată din politică!

[30] Conducătorii reali ai Partidului comunist în fiecare regiune (n. tr.).

formele slujbelor dumnezeieşti sunt fundamental aceleaşi ca şi mai înainte, riturile pentru moment (pentru moment!) nu sunt schimbate. Da, viaţa liturgică există. Dar de ce fel este? Absenţa oricăror posibilităţi de viaţă bisericească autentică îi lipseşte pe credincioşi de pregătirea pentru Taine. Împărtăşania este, în esenţă, accesibilă oricui, oricând, deoarece credinţa în oamenii din biserică a fost înlocuită în mare parte de superstiţie, şi acest lucru înseamnă că relaţia cu Taina dobândeşte şi ea în mod esenţial, cum s-ar spune, un sens formal magic: neştiind nimic despre Taină, credincioşii vin uneori la Potir de mai multe ori fiecare. Este uitat cu desăvârşire faptul că aceasta este o Taină mare şi înfricoşătoare, înaintea căreia îngerii tremură, după cum spun Sfinţii Părinţi. Cu adevărat, profunda neglijenţă care poate fi observată faţă de Taina Împărtăşaniei este posibilă doar în absenţa fricii de Dumnezeu. Magia este prezentă şi la ierarhii sovietici, întrucât ei înşişi îşi adorm propria conştiinţă a demnităţii lor ierarhice. Închişi în propria lor inaccesibilitate, ei compensează într-un fel neparticiparea lor la viaţa şi suferinţele Bisericii. Acest lucru este însoţit de profitul de pe urma respectului profund al credincioşilor faţă de rangul preoţesc. Aici se manifestă o convingere despre indispensabilitatea lor exclusivă, adică o convingere cum că păstrarea cu orice preţ a poziţiei ierarhiei este exact păstrarea Bisericii.

„Dacă toată lumea merge în catacombe”, spune reprezentantul patriarhiei, „atunci cine va mai avea grijă de popor?” Dar am arătat deja că viaţa religioasă autentică se îndreptă inevitabil spre catacombe: realitatea sovietică însăşi obligă la aceasta. Tot aşa se spune că ierarhii sunt răi, bineînţeles, dar că sunt, de asemenea, şi un pod de tranziţie spre viitor, când Biserica va fi liberă. Să zicem că este o încântare pentru noi, într-adevăr, să fim siguri că vom vedea credinţă în viitoarea libertate a Bisericii; dar trebuie şi să credem neclintit că menţinerea succesiunii ierarhice în Biserică aparţine Capului ei, Hristos, şi nu zădărniciilor omeneşti; dacă sensul ierarhiei superioare contemporane este doar acela de a fi un „pod”, este într-adevăr necesar să se caute la autoritatea sovietică susţinere pentru acest „pod”? Aceasta înseamnă a nu crede în faptul că (Biserica) *porţile iadului nu o vor birui*, dacă trebuie să se caute susţinere de la porţile iadului! Sau credeţi că Hristos nu va păzi Biserica în mijlocul persecuţiilor? Dar unde este credinţa atunci? În ce priveşte soarta Bisericii în vreme de persecuţii, pot fi aplicate cuvintele despre mântuire: „ceea ce la om este cu neputinţă, este cu putinţă la Dumnezeu”. Iată, cei care au legat patriarhia cu regimul sovietic au făcut astfel încât nu este nicio nădejde pentru regenerarea ei interioară. Sprijinindu-se de autoritatea sovietică, patriarhia îi va împărtăşi soarta până la sfârşitul regimului sovietic.

Convingerea apologeţilor patriarhiei Moscovei, menţionată mai sus, că va fi libertate în viitor pentru Biserică şi pentru Rusia, este remarcabilă în felul ei. Această convingere este răspândită pretutindeni. Dar ne întoarcem spre ei din nou cu o întrebare: cu ce intenţionaţi să intraţi în această perioadă de libertate? Convingerea despre viitoarea eliberare a Bisericii este exact rodul credinţei, care, în consecinţă, este vie într-o anumită măsură. Dar cum se poate uni credinţa în eliberarea Bisericii noastre de către Hristos cu o convingere despre indispensabilitatea compromisului apostat al ierarhiei cu ateismul sovietic? În acest caz Biserica, în mod esenţial, este identificată cu ierarhia, adică, cu organizaţia bisericească.

Toate argumentele în apărarea şi justificarea patriarhiei moscovite pe care am încercat să le examinăm sunt contradictorii şi, în ultimă instanţă, nu sunt serioase. Ele sunt bazate pe dorinţa de a vedea situaţia existentă în Biserică drept naturală şi (se presupune) satisfăcătoare din punct de vedere duhovnicesc. Contradicţia, aşa cum s-a arătat mai sus, este uşor demonstrată: când se vorbeşte despre asaltul extern asupra Bisericii, se spune că „împărăţia noastră nu este din această lume"; dar când vine vorba de compromisul cu prinţul acestei lumi, se răspunde că este esenţial pentru menţinerea succesiunii ierarhice, a bisericilor etc. – adică organizarea exterioară a Bisericii. Fireşte, o asemenea lipsă de hotărâre certifică nesiguranţa duhovnicească, dezordinea internă (să nu o mai menţionăm pe cea externă) a patriarhiei moscovite. O astfel de situaţie nu poate continua la nesfârşit. Conştiinţa religioasă trebuie fie să devină conştientă de ea însăşi, altfel va dispărea cu totul forma de conştiinţă religioasă. Rezumând, a doua variantă este foarte posibilă: până la urmă, şi cândva înfloritoarea Biserică a Cartaginei a dispărut. Noi, cu toate acestea, ne întărim cu credinţa că tot se vor petrece odată şi odată şi reînnoirea duhovnicească a Rusiei şi eliberarea Bisericii. Credem că, dacă lumea nu va pieri, mai devreme sau mai târziu în Rusia eliberată tot va avea loc un Sinod local al Bisericii noastre, la care roadele nevoinţelor şi isprăvilor lor din lunga perioadă fără Sinod (pentru că nu pot fi numite sinoade acele convocări ale ierarhilor sovietici pe care Consiliul pentru probleme religioase le organizează împreună cu patriarhia) vor fi prezentate de către patriarhia moscovită şi de către Biserica rusă din „Catacombe", care a fost persecutată, căreia îi aparţin autorii acestui articol, *şi despre a cărei existenţă continuă ei consideră a fi o datorie sfântă să dea mărturie cu prima ocazie care se va ivi*. La acest viitor sinod Biserica din „catacombe" va aduce mărturia curăţiei credinţei, nepătată de niciun fel de compromisuri cu duşmanii lui Hristos – pentru că rugăciunea care a fost adusă până acum nu este curată. Biserica din catacombe va aduce, de asemenea, mărturia credinţei sale neclintite în Iisus Hristos, singurul prin care s-a întărit şi a trăit deja de zeci de ani,

păzită de harul dumnezeiesc în mijlocul persecuţiilor şi trădărilor. Pentru că exact aşa cum împărăţia sovietică este o prefigurare a lui Antihrist, la fel şi Biserica din catacombe este cea mai apropiată dintre toate prefigurările Bisericii din vremea lui Antihrist – Femeia înveşmântată în soare care a fugit în pustie[31]. Veşmintele ei sunt ţesute din faptele eroice ale sfinţilor. La fel ca în vremea profetului Ilie, Domnul şi-a păstrat pentru Sine şapte mii de credincioşi, până la vremea ştiută doar de El.

Biserica noastră are o viaţă grea. Membrii ei sunt exterminaţi fără milă de către autorităţi. Suntem trădaţi de fraţi care se consideră ortodocşi. Suntem împrăştiaţi ca grâul, dar credem că, în ceasul când va fi necesar, Hristos Îşi va trimite ucenicul credincios, care îşi va întări fraţii. Împreună cu Apostolul Pavel îndrăznim să spunem: *Noi nu suntem fii ai îndoielii spre pieire, ci ai credinţei spre dobândirea sufletului* (Evr. 10: 39). Şi această credinţă a noastră, prin care *domniile sunt supuse* (Evr. 11: 33), ne dă puterea de a aştepta ceasul venirii lui Dumnezeu. *Dumnezeu este cu noi, înţelegeţi neamuri şi vă plecaţi, căci cu noi este Dumnezeu!*

II. BISERICA ŞI AUTORITATEA

Nu este stăpânire decât de la Dumnezeu.
Romani 13: 1

Doctrina Bisericii cu privire la autoritate se bazează pe cuvântul revelat al Epistolei către Romani a Apostolului Pavel. Orice autoritate existentă este stabilită de Dumnezeu. Este dată omului pentru bine, pentru că *legiuitorul este iconomul lui Dumnezeu*, şi binele este de la Dumnezeu. *De aceea este nevoie să vă supuneţi pentru conştiinţă*, ca să vă supuneţi principiilor binelui. Conştiinţa acuză întotdeauna nedreptatea, după cum a mărturisit apostolul Pavel: *Spun adevărul în Hristos, nu mint, martor fiindu-mi conştiinţa mea în Duhul Sfânt* (Rom. 9: 1). Autoritatea este dată de Dumnezeu pentru a păstra şi a împlini legea. Dar legea, în învăţătura apostolică, poate fi împlinită doar atunci când este împlinită în iubire. Esenţa vieţii este iubirea. Şi iubirea este viaţă. Iubirea întotdeauna se dezvăluie raportat la ceva anume. În forma ei primară firea omenească creată putea să trăiască doar prin iubirea faţă de Creatorul ei. Cel care vrea să trăiască în iubire se întoarce în mod inevitabil spre Sursa iubirii, spre Domnul nostru Iisus Hristos. Unde nu este Dumnezeu, nu este iubire.

Dar cum ar trebui privită autoritatea sovietică? Urmând învăţătura apostolică despre autoritate? Conform învăţăturii apostolice pe care am

[31] Apocalipsa, cap. 12 (n. tr.).

prezentat-o, trebuie recunoscut faptul că autoritatea sovietică nu este o autoritate. Este o anti-autoritate. Nu este o autoritate, deoarece nu este rânduită de Dumnezeu, ci este creată cu obrăznicie printr-o conglomerare a faptelor rele ale oamenilor şi este consolidată şi susţinută prin aceste acţiuni. Dacă acţiunile rele slăbesc, autoritatea sovietică, reprezentând o condensare a răului, slăbeşte şi ea. Răul apare când voia lui Dumnezeu este încălcată. Pentru om aceasta este încălcarea poruncilor lui Dumnezeu. Duşmanul neamului omenesc îl învaţă să facă asta. Satan poartă război cu Dumnezeu, şi câmpul de luptă este în inimile oamenilor. Această autoritate se consolidează pentru a distruge toate religiile, pur şi simplu pentru a eradica credinţa în Dumnezeu. Esenţa ei este războiul cu Dumnezeu, pentru că rădăcina ei este de la satana. Autoritatea sovietică nu este autoritate, deoarece prin natura ei nu poate împlini deplin legea, pentru că esenţa vieţii ei este rea.

Se poate spune că autoritatea sovietică, în condamnarea diferitelor crime ale oamenilor, încă mai poate fi socotită autoritate. Nu spunem că lipseşte pe deplin o anume autoritate de conducere. Afirmăm doar că este o anti-autoritate. Trebuie ştiut că afirmarea puterii reale este legată de anumite acţiuni ale oamenilor, la care instinctul de conservare este natural. Şi ei trebuie să ia în considerare legile moralităţii care au fost moştenite de omenire din veacuri străvechi. Dar în esenţă această autoritate în mod sistematic comite crime, atât din punct de vedere material, cât şi spiritual. În realitate, acţionează o putere ostilă, care este numită autoritate sovietică. Duşmanul se străduieşte prin viclenii să forţeze umanitatea să recunoască această putere ca autoritate. Dar învăţătura apostolică despre autoritate nu poate fi aplicată aici, tot aşa cum răul nu poate fi aplicat lui Dumnezeu şi binelui. Pentru că răul este în afara lui Dumnezeu; dar duşmanii cu ipocrizie se pot refugia în bine cunoscuta zicere că toate sunt de la Dumnezeu.

Această *anti-autoritate sovietică* este chiar un antihrist colectiv, care duce război împotriva lui Dumnezeu. Prin urmare şi Apostolul a afirmat de la Duhul Sfânt: *Nu este stăpânire decât numai de la Dumnezeu.* Evident, este datul nostru să trăim în timpul apropierii vremurilor din urmă, când duşmanul printr-o formă de adevăr, cu viclenie îi încurcă pe oameni, în timp ce în esenţă oferă anti-adevăr.

După apariţia declaraţiei Mitropolitului Serghie, organizaţia bisericească serghianistă a intrat în mod ireversibil într-o legătură adulteră cu statul sovietic. Imediat a fost introdusă la sfintele slujbe pomenirea autorităţilor urâtoare de Dumnezeu. Aceasta a fost o lovitură în inima creştină, o sinistră călcare în picioare a sufletelor, o batjocură împotriva memoriei cetelor noilor mucenici. Istoria Bisericii lui Hristos nu cunoscuse încă o astfel de cădere teribilă a organizaţiei bisericeşti, în fruntea căreia stăteau luptătorii împotriva lui Dumnezeu.

Conştiinţa curată a credincioşilor nu putea să accepte aceasta. Nu putea să accepte legătura forţată a unui organism liber şi curat cu răul. Nu putea să accepte legătura unui organism al iubirii cu ura pentru acest organism. Nu putea fi în iubire euharistică împreună cu iudele. Nu era decât o cale de ieşire: să se îndepărteze de rău, pentru a nu săvârşi nedreptatea.

În puritatea principiului ei fundamental, Biserica este întotdeauna liberă. Acolo unde este Duhul Sfânt este şi libertate. Iubirea trăieşte în libertate. Credinciosul cu o conştiinţă curată duce o luptă de neînfrânt pentru un astfel de organism, adică pentru Biserica lui Hristos. Într-un organism de curăţie şi sfinţenie el primeşte o generoasă absolvire de păcat. În Biserica lui Hristos, sufletele creştine sunt cuprinse de o inexplicabilă bucurie a libertăţii, iar lumea este neputincioasă în duhul răutăţii, pentru că în inimă triumfă iubirea. Nu poate distruge decât fizic viaţa pământească, dar nu îi este dat să distrugă viaţa care a fost răscumpărată.

Poate cineva să părăsească Biserica serghianistă? Serghianiştii îi înşeală permanent pe oamenii Bisericii, afirmând că în Biserica lor nu există pervertire a dogmei. Conştiinţa noastră mărturiseşte că nu dogmele susţinute de Biserică au fost pervertite, ci însăşi firea Bisericii – libertatea dată ei de Domnul nostru Iisus Hristos a fost călcată în picioare. Sufletul unui credincios sincer nu poate niciodată să atingă deplina libertate în Biserica serghianistă, pentru că păcatul serghianist îl va chinui permanent. Serghianismul a pervertit doctrina Sfintei Biserici, care ne-a fost transmisă de Apostoli şi în scrierile Sfinţilor Părinţi şi Învăţători ai Bisericii. Pentru asta stau mărturie faptele eroice ale muceniciei şi mărturisirii sfinţilor care au ieşit din organizaţia bisericească serghianistă.

În această perioadă teribilă a istoriei omeneşti – căderea lumii în prăpastia iadului – lumea creştină zdrobită, dragă inimii noastre, trebuie să se aprindă de iubire universală. Suferinţele mucenicilor ruşi îi cheamă pe toţi să li se alăture în jurul lui Hristos, într-un mare triumf al iubirii. Apoi iubirea lui Dumnezeu îşi va revărsa harul din abundenţă asupra Bisericii Sale. Biserica lui Hristos se va recunoaşte pe ea însăşi, deplinătatea ei, şi va întrupa aceasta în ultima dogmă a Bisericii, care în chip vădit va arăta că serghianismul este în afara Bisericii.

39. Mitropolitul Teodosie

IERARH CONDUCĂTOR AL
ADEVĂRATEI BISERICI ORTODOXE A RUSIEI

Mulţi creştini cu adevărat ortodocşi din lumea liberă au fost şocaţi şi tulburaţi când scriitorul rus de renume mondial Alexander Soljeniţîn, care acum trăieşte în exil în Elveţia, a scris în scrisoarea sa către al treilea Sinod A-Toată-Diaspora al Bisericii ruse din afara Rusiei, întrunit la Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, New York, în septembrie anul acesta, că „nu trebuie substituit în mod imaginar întregul popor rus ortodox cu o Biserică din catacombe", a negat orice existenţă a unei „organizaţii bisericeşti secrete" şi i-a avertizat pe ierarhii Bisericii din afara Rusiei că nu ar trebui să „arate solidaritate faţă de o catacombă misterioasă, fără de păcat, dar şi lipsită de trup". Duşmanii adevăratei ortodoxii şi apărătorii patriarhiei Moscovei serghianiste s-au grăbit să profite de aceste expresii pentru propriul lor scop propagandistic, anunţându-le sub titluri ca *Nicio Biserică „din catacombe"*[32]. Într-adevăr, ar beneficia mult progresul „ortodoxiei" renovaţioniste dacă ar putea fi „dovedit" – sau cel puţin strigat destul de tare – că nu există nicio „Biserică din catacombe" în Rusia, că singura ortodoxie în URSS este cea renovată, versiunea ei serghianistă prezentată lumii de către patriarhia Moscovei – care, cum crede Soljeniţîn, nu este deloc „căzută", ci este adevărata Biserică ortodoxă în Rusia. Aceste afirmaţii ale lui Soljeniţîn ridică două tipuri de probleme importante: cele legate de starea lucrurilor şi de teologie.

Pentru a fi sigur, la începutul scrisorii sale Soljeniţîn scrie: „Înţelegându-mi nepregătirea pentru a prezenta o chestiune eclezială în faţa unei adunări de preoţi şi ierarhi care şi-au dedicat întreaga viaţă slujirii Bisericii... cer doar condescendenţă faţă de posibilele mele greşeli de terminologie sau chiar de esenţă a judecăţilor mele". Şi la sfârşit îşi cere scuze din nou: „Nu mă consider chemat să decid asupra unor chestiuni ecleziale". Prin urmare, nu ar fi nicio supărare pentru Soljeniţîn, care vorbeşte atât de convingător şi adevărat despre alte chestiuni, să facem cunoscute, pentru cei care vor să audă adevărul, atât greşelile lui referitoare la situaţia de fapt, cât şi la înţelegerea teologică a Adevăratei Biserici Ortodoxe din Rusia.

Aceste greşeli ale lui Soljeniţîn, aşa cum se dovedeşte, au avut o consecinţă fericită: ele au determinat mai multe persoane care au informaţii mai exacte decât el despre viaţa bisericească din Uniunea Sovietică

[32] *The Orthodox Church* (*Biserica Ortodoxă*), organul oficial al Mitropoliei Americane, noiembrie 1974, p. 2.

să spargă tăcerea şi să respingă făţiş afirmaţia lui că nu există nicio „organizaţie bisericească secretă”:

1. O privire revelatoare asupra continuităţii Bisericii din catacombe a Rusiei este conţinută în scurta biografie a tânărului Vladimir Osipov, redactor timp de patru ani al acum defunctului periodic samizdat *Vece*, cunoscut pentru tendinţa sa puternic naţionalistă şi ortodoxă, exprimând poziţia „slavofilă” în Rusia contemporană. Potrivit unui articol al lui Alexei Kiselev, bazat pe un interviu cu Anatolie Levitin (Krasnov)[33], în anii ’60, pe când Osipov era într-un lagăr de concentrare, „a întâlnit un bătrân ciudat pe care toţi deţinuţii îl numeau «vlădica». Acesta era Mihail, un episcop al Adevăratei Biserici Ortodoxe. El a lăsat o impresie puternică asupra lui Osipov şi este posibil ca această întâlnire să fie cea care l-a întors la religie”. Această menţionare a unui episcop al Adevăratei Biserici Ortodoxe în Uniunea Sovietică de azi, şi a influenţei sale asupra tinerei generaţii de căutători religioşi, este deja un semn important pentru cei care însetează după fiecare fărâmă de informaţie despre Adevărata Biserică Ortodoxă; dar, din fericire, de la acelaşi Krasnov şi din alte surse, avem acum o idee mult mai bună decât aceasta despre existenţa episcopilor din catacombe în Uniunea Sovietică de astăzi.

2. Buletinul lunar *Religie şi ateism în URSS* (în rusă), publicat în München de către N. Teodorovici, a tipărit fragmente din trei scrisori primite de la persoane de origine germană care au imigrat de curând din Uniunea Sovietică şi care, independent una de alta, au reacţionat la afirmaţiile lui Soljeniţîn despre Biserica din catacombe. Una dintre ele scrie:

„A.I. Soljeniţîn nu s-a întâmplat să întâlnească niciun membru al acestei Biserici. Eu am fost cu ei în închisoare şi am muncit împreună cu ei într-un lagăr de muncă. Ei sunt oameni profund credincioşi şi foarte fermi în credinţă. Ei sunt persecutaţi pentru că aparţin acestei Biserici interzise.”

Cea de a doua scrie: „Biserica din catacombe sau secretă este numele folosit aici (în afara Rusiei). În URSS este numită «Adevărata Biserică Ortodoxă» sau «Biserica Tihonită». De ea aparţin oameni ortodocşi profund credincioşi, care nu recunosc Biserica oficială. Pentru aceasta regimul îi persecută. Îi cunosc pe mulţi dintre ei care acum sunt liberi, dar nu le voi da numele şi nici locul reşedinţei lor.”

Cel de-al treilea scriitor oferă o descriere mai completă a vieţii Adevăratei Biserici Ortodoxe, ale cărei slujbe sunt uneori ţinute de călugări, călugăriţe şi mireni: „Adevărata Biserică Ortodoxă are ierarhi, dar majoritatea lor sunt în închisoare sau în colonii de pedeapsă. Membrii Adevăratei Biserici Ortodoxe ţin slujbele după ritualurile Bisericii Ortodoxe. Dacă nu au preot, slujbele sunt ţinute de cineva care ştie cel

---

[33] Textul în rusă în *Novoye Russkoye Slovo*, aprox. 1 febr. 1975, p. 3.

mai mult despre ele. Cunosc oameni care nu s-au căsătorit şi s-au dedicat lui Dumnezeu din copilărie; şi aceştia fac slujbe. Aceştia sunt, ca o regulă, oameni absolut oneşti, care duc o viaţă curată din punct de vedere moral. În URSS, membrii Adevăratei Biserici Ortodoxe au îndepărtat orice influenţă lumească din viaţa lor şi sunt cu desăvârşire dedicaţi lui Dumnezeu. Cea mai mare parte dintre credincioşii Adevăratei Biserici Ortodoxe ţin slujbele cu preoţi hirotoniţi. Presupunerile voastre cum că membrii Adevăratei Biserici Ortodoxe sunt doar bătrâni rămaşi din perioada schismei din 1927 m-au făcut să zâmbesc. Cei pe care i-am cunoscut personal s-au născut *după* 1927. Bineînţeles, sunt şi cei care îşi amintesc de 1927. Ei mai au şi adunări de rugăciune non-liturgice, când citesc Sfânta Scriptură şi cărţi duhovniceşti. Rugăciunea lor, în cea mai mare parte, se limitează la cereri pentru trezirea credinţei în poporul rus. Uneori le permit tinerilor participarea la sfintele slujbe, dacă ştiu că aceştia nu-i vor trăda la miliţie sau la KGB. Cu cât li se face mai puţină publicitate, cu atât mai bine pentru ei. Dar ar trebui să se ştie că au nevoie de cărţi – de Sfânta Scriptură şi literatură duhovnicească.

3. Cea mai izbitoare informaţie despre Adevărata Biserică Ortodoxă a Rusiei care s-a dat în lunile din urmă vine de la bine cunoscutul luptător pentru „drepturile civile” din Uniunea Sovietică, Anatolie Levitin (Krasnov), care a părăsit URSS-ul pentru exilul în Elveţia în septembrie anul acesta. În tinereţea sa el a participat activ ca diacon la schisma „Bisericii Vii”, şi chiar şi astăzi, la mult timp după ce s-a căit şi s-a întors la Biserica Ortodoxă, vederile sale pot fi descrise doar ca extrem de „liberale” şi „ecumeniste”. Mărturia sa despre Adevărata Biserică Ortodoxă este cu atât mai valoroasă cu cât el nu poate fi acuzat de niciun fel de simpatie preconcepută faţă de ea; pentru el este o „sectă” şi, prin urmare, merită la fel de mult respect şi libertate ca şi orice altă „sectă” din Uniunea Sovietică de azi.

Prima afirmaţie a lui Krasnov pe care o vom cita provine din declaraţia sa Samizdat către Comitetul drepturilor omului din Moscova, făcută la 5 septembrie, cu puţin înainte de plecarea sa din Uniunea Sovietică. Aici, împreună cu protestele sale împotriva persecutării uniaţilor, baptiştilor, adventiştilor, penticostalilor, martorilor lui Iehova, este o secţiune şi despre „Persecuţiile împotriva Adevăratei Biserici Ortodoxe (ABO)”. Aici el scrie: „Această Biserică a fost supusă persecuţiilor pe parcursul a 47 de ani”. El continuă cu o relatare istorică a Declaraţiei Mitropolitului Serghie din 1927 şi a protestelor unui număr de episcopi împotriva ei; a faptului că toţi episcopii care au luat parte la „schisma” din 1927 au murit în anii ’30 în lagărele de concentrare; şi a felului în care au reuşit să hirotonească în lagăre un număr de episcopi ca succesori ai lor, din care îşi continuă existenţa prezenta ierarhie a Adevăratei

Biserici Ortodoxe. El continuă: „numărul membrilor ABO nu poate fi cunoscut. Cu toate acestea, potrivit informaţiilor primite de la membrii acestei Biserici, are între opt şi zece episcopi, aproximativ două sute de preoţi şi mai multe mii de laici. Activitatea ABO este strict persecutată. Regimul se teme de răspândirea ei."[34]

4. Informaţii şi mai detaliate despre Adevărata Biserică Ortodoxă au fost date de Krasnov după sosirea sa în Occident, unde a descoperit că, încă o dată, o parte a intelectualităţii „liberale" ruse se bucura de „non-existenţa Bisericii din catacombe", care de această dată fusese dovedită de Soljeniţîn. Iată ce a spus Krasnov într-un interviu în săptămânalul rus din Paris *Le Pensse Russe* (5 decembrie 1974, p. 5):

„Cât despre Biserica din catacombe – ea există, nu este o invenţie. După informaţiile mele, are aproximativ zece episcopi. Aceşti episcopi îşi au succesiunea ierarhică de la iozefiţi, episcopii care s-au separat de Mitropolitul Serghie în 1927... În prezent sunt, pe cât ştiu, poate doisprezece, poate opt episcopi. Ei au fost toţi hirotoniţi în lagăre de către ierarhii care erau acolo, şi toţi îşi desfăşoară propria activitate. Sunt, de asemenea, şi preoţi. Dar, cu toate acestea, acesta este un segment de populaţie foarte mic. În primul rând, toate acestea sunt atât de profund secrete încât este foarte dificil să se afle ceva cu certitudine. Eu cunosc o călugăriţă care a venit la un arhimandrit ortodox pentru a-l convinge să treacă la «Adevărata Biserică Ortodoxă». Când a început să îi ceară mai multe detalii, ea i-a răspuns: «Când vei veni la noi, îţi vor spune toate». Ştiu că este un Mitropolit Teodosie din catacombe – el este conducătorul lor şi în legătură cu alegerea Patriarhului Pimen el a publicat (în samizdat) propria sa proclamaţie care a circulat în Moscova, Peter[35] şi Kiev, sub semnătura «Mitropolitului Teodosie», unde, în numele Adevăratei Biserici Ortodoxe, se declara o atitudine negativă faţă de patriarhie. În particular, de obicei spun că cel mai apropiat curent de ei este Biserica Ortodoxă Sinodală, aşa numită Biserică de la Karloviţ (Biserica Ortodoxă Rusă din afara Rusiei). Ei spun de obicei: strict vorbind, noi nu suntem împotriva regimului; noi suntem monarhişti, dar nu suntem împotriva regimului, întrucât orice autoritate este de la Dumnezeu[36]. Numai că ei nu pot să accepte ierarhia, întrucât este dependentă de atei. Bine, ei îl consideră pe Patriarhul Tihon ca pe ultimul lor conducător (adică patriarh), motiv pentru care, de obicei, în lagăre sunt numiţi tihoniţi. Ar

---

34 Religia şi ateismul în URSS, decembrie, 1974, p. 2.

35 Supranume din perioada dinaintea revoluţiei dat oraşului Sankt Petersburg (azi „Leningrad").

36 Probabil aceasta nu este o afirmaţie exactă despre poziţia Adevăratei Biserici Ortodoxe din Rusia asupra acestui aspect. A se vedea documentul samizdat din catacombe „Biserica şi Autoritatea".

trebui spus că adepţii lor sunt de obicei oameni în vârstă, sau cei eliberaţi din lagăre. Ţin sfintele slujbe de obicei în apartamente particulare şi la aceste Liturghii secrete sunt prezenţi trei sau patru oameni... Adevărata Biserică Ortodoxă se ascunde prea mult în catacombe; are caracterul a ceva atât de secret, atât de misterios, încât literalmente nimeni nu o poate găsi; deşi, cu siguranţă, nu putem refuza să îi respectăm pe aceşti oameni care sunt foarte fermi, foarte sinceri."

40. Biserica din catacombe, 1976

(Aşa cum a apărut în publicaţia rusă *Nasha Strana*, Buenos Aires, 26 aprilie, 1977, p. 3 şi *Religie şi ateism în URSS*, iulie 1976, nr. 8, pp. 18-19)

În Uniunea Sovietică nu este permis să scoţi din ţară ziarele provinciale ale „republicilor autonome” sau ale districtelor sau ale judeţelor. Dar informaţiile care se găsesc în astfel de ziare locale sunt mult mai interesante şi semnificative decât ştirile „oficiale” tipărite în ziarele moscovite *Pravda* şi *Izvestia* sau decât declaraţiile senzaţionale ale multora dintre „dizidenţii” din capitală.

Potrivit relatării corespondentului moscovit al Agenţiei de ştiri Reuters (13 mai 1976), ziarul *Soviet Abhazia* (publicat în oraşul Sukhumi) a prezentat procesul şi sentinţa preotului Adevăratei Biserici Ortodoxe (din catacombe) din Rusia, arhimandritul Ghenadie (Grigorie Sekach în lume), în legătură cu descoperirea unei părţi mari şi foarte organizate a activităţii Bisericii din catacombe în sudul Rusiei.

Potrivit relatării ziarului *Soviet Abhazia*, Grigorie Sekach s-a convertit la credinţă în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Mai târziu el a frecventat şi a absolvit un curs de seminar şi a slujit un timp ca preot celib în Patriarhia Moscovei. Cu toate acestea, fiind un preot conştiincios, el a intrat în mod inevitabil în conflict cu autorităţile bisericeşti, care se aflau sub presiunea oficialilor regimului ateist şi în 1962 – punctul culminant al persecuţiei lui Hruşciov – el a fost acuzat de violarea legilor sovietice privind „cultele” religioase (mai exact, „de atragerea copiilor şi a tinerilor la biserică”) şi i s-a luat parohia, retrăgându-i-se şi înregistrarea oficială ca preot.

După aceasta, părintele Grigorie a „dispărut” din viaţa sovietică şi a intrat literalmente în catacombe. A intrat în legătură cu Adevărata Biserică Ortodoxă, care a continuat să existe ca trup în catacombe încă din perioada Mitropolitului Iosif şi a celorlalţi episcopi mărturisitori din 1927, neavând absolut nicio legătură cu patriarhia Moscovei dominată de comunism. În doi ani de activitate în catacombe, părintele Grigorie a construit o parohie de catacombă în unul din oraşele Ucrainei, şi tot aici a primit tunderea în monahism cu numele de Ghenadie. Un episcop din Biserica din Catacombe, Serafim, l-a ridicat pe ieromonahul Ghenadie la rangul de arhimandrit şi l-a trimis în Republica Abhază, în oraşul industrial Tkvarcheli, în regiunea „Noul Athos” pe malul Mării Negre, pe locul faimosului metoc al Mănăstirii ruse Sfântul Pantelimon din Muntele Athos, care a fost distrus de sovietici în 1924. *Soviet Abhazia* admite că

autoritățile sovietice nu au reușit să descopere nimic despre episcopul Serafim, care se pare că își continuă activitatea din catacombe.

Timp de zece ani, din 1966 până în 1976, părintele Ghenadie a reușit să organizeze mai multe comunități secrete ale Bisericii din catacombe, să construiască pentru acestea o întreagă serie de biserici-case secrete în locuințe private și să formeze mai multe mănăstiri pentru bărbați și pentru femei, precum și o școală teologică secretă.

Ajutoarele părintelui Ghenadie, după cum relatează ziarul sovietic, călătoreau în toată Uniunea Sovietică pentru a se întâlni cu grupuri secrete de credincioși. Ajutoarele „recrutau" mulți tineri și tinere printre ei și îi aduceau înapoi în Abhazia, unde erau așezați în diferite slujbe industriale și în fabrici în Tkvarcheli și seara participau la cursurile teologice din catacombe. Mulți dintre acești tineri au primit tunderea monahală și s-au întors în locurile lor natale pentru a desfășura o activitate religioasă printre oamenii de acolo.

Această activitate a fost descoperită de către autoritățile sovietice în 1976; a fost arestat arhimandritului Ghenadie, trădat de un informator. Colaboratorii și ajutoarele lui nu au fost prinse, dar arhimandritul Ghenadie a fost condamnat la patru ani de muncă silnică în lagăr. *Soviet Abhazia* atribuie acestor activiști ai Bisericii din catacombe un fanatism extrem și o activitate politică anti-sovietică (manifestată prin distribuirea de manifeste anti-sovietice).

Toate acestea, bineînțeles, sunt doar relatarea unui articol dintr-un ziar sovietic (chiar dacă articolul în sine nu pare să fi fost publicat în Uniunea Sovietică: prin urmare, este imposibilă o evaluare exactă a tuturor acestor detalii). Imaginea generală, cu toate acestea, atât din această relatare, cât și din alte raporturi din surse sovietice și de la noi emigranți în Vest, este clară: activitatea Adevăratei Biserici Ortodoxe din catacombe continuă în Rusia, atingând uneori un grad remarcabil de activitate organizată (având în vedere circumstanțele sovietice nemiloase, unde este o crimă împotriva statului să mergi la biserică în secret și nu la bisericile tolerate oficial), și având abilitatea de a-și feri membrii de arest, chiar și atunci când un important centru de activitate a fost descoperit. Cât timp tirania sovietică va continua cu putere, probabil că nu vom primi mai mult decât indicii, precum cele din acest articol, despre viața reală a Bisericii din catacombe în Rusia. Este evident că atunci când libertatea se va întoarce în Rusia, se va descoperi mare parte din această viață secretă, care astăzi este abia sugerată.

Episcopul Serafim este al doilea membru al ierarhiei actuale a Bisericii din catacombe cunoscut public în Vest după nume (celălalt fiind Mitropolitul Teodosie, actualul ierarh conducător al Bisericii din catacombe). Este interesant că, din istoria recentă a Bisericii din catacombe în Rusia (mai bine cunoscută sub numele de *era postbelică*), avem date

despre Serafim, care, de fapt, ar fi astăzi episcop dacă ar mai fi încă în viaţă (el s-a născut în 1903). Acesta este stareţul văzător cu duhul, ieromonahul Serafim, în faţa căruia un călugăr de la Optina s-a plecat în mod profetic şi de la care a luat binecuvântare preoţească pe vremea când stareţul avea doar cinci ani; ştim despre activitatea din catacombe a acestui părinte Serafim în 1941, când a păstorit o turmă chiar în catacombe, mergând din oraş în oraş şi scăpând în chip minunat de poliţia secretă, care îl căuta permanent. Poate că într-o zi vom şti dacă acest episcop Serafim de astăzi este acel copil al Mănăstirii Optina şi al tradiţiei ei de stareţi, care ţine vie Sfânta Rusie chiar şi în împărăţia ateismului.

Fără îndoială, părintele Ghenadie, în acord cu practica sovietică, este supus la tratamente crude şi la torturi, atât pentru a fi făcut să dezvăluie numele altor membri ai Bisericii din catacombe, cât şi în general, ca o pedeapsă pentru „crimele" împotriva statului sovietic. Toţi creştinii ortodocşi cărora le pasă de fratele lor care suferă ar trebui să facă rugăciuni fierbinţi pentru bunăstarea şi mântuirea lui.

41. Biserica din catacombe, 1979

UN INTERVIU CU ALEXANDER ANDREEVICI CERNOV[37]

A. A. Cernov, emigrant rus în Bulgaria înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, licenţiat în teologie şi filosofie al Universităţii din Sofia, a fost arestat de trupele sovietice ocupante în timpul războiului pentru activităţile sale politice anti-sovietice şi a petrecut 35 de ani în URSS, 15 dintre ei în lagăre şi 20 literalmente „în catacombe", înainte de a i se permite să părăsească ţara – destul de recent. În cei 20 de ani ai săi de „libertate" el a fost în legătură strânsă cu Biserica din catacombe din Rusia, şi informaţiile despre ea oferite în acest interviu sunt cele mai recente pe care le avem de la un membru real al acestei Biserici.

Întrebare: Cum aţi intrat în Biserica din catacombe?

Răspuns: Am cunoscut reprezentanţi ai acestei biserici în lagăr, în anii '40. Erau în închisoare pentru credinţa lor, dar conform aceluiaşi articol 58[38]. Cu ajutorul lor, când am plecat din lagăr (în 1955) eram deja capabil să iau legătura cu Biserica din catacombe, şi am mers în catacombe. Dacă nu aş fi făcut aceasta, autorităţile nu m-ar fi lăsat în pace, dar după cum se vede, timp de douăzeci de ani am putut să fac ceva.

Când am intrat în Biserica din catacombe, concepţia mea despre viaţa în Uniunea Sovietică era total inexistentă. Până la urmă, nu fusesem niciodată în afara închisorii în Uniunea Sovietică, şi nu aveam idee despre cum era viaţa acolo. În Biserica din catacombe eram complet ascuns, şi am trăit literalmente între patru pereţi. Nu am fost niciodată sub cerul deschis, şi soarele nu a strălucit niciodată peste mine. Am aflat despre viaţa din afară treptat, din relatările altora, şi în timpul când eram transferat în noi locuri. Trebuia să fiu transferat adesea: la cea mai mică suspiciune de pericol asupra mea eram imediat transferat la mare distanţă, de regulă, dintr-o republică într-alta, la câteva mii de kilometri de ascunzătoarea mea anterioară. Eram protejat foarte mult din pricina educaţiei mele teologice, de vreme ce în Biserica din catacombe astfel de oameni sunt întotdeauna foarte puţini.

Întrebare: Spuneţi-ne, vă rugăm, câteva cuvinte despre cum a apărut Biserica din catacombe.

Răspuns: Biserica din catacombe a apărut împreună cu regimul sovietic, când primii preoţi şi episcopi au fost executaţi fără proces, când au început să distrugă bisericile, când creştinii au început să le ofere adăpost celor care erau căutaţi de persecutori. Patriarhul Tihon a înţeles că majo-

---

[37] Tradus din *Posev*, o revistă lunară publicată în Frankfurt-pe-Main, octombrie, 1979, pp. 140-146.

[38] Din Constituţia sovietică: pentru „activităţi anti-sovietice".

ritatea episcopilor erau ameninţaţi de moarte; până la urmă, unde puteau fi ascunşi mitropoliţii, arhiepiscopii şi episcopii care erau cunoscuţi tuturor? Prin urmare, recunoscând că Biserica nu mai putea rămâne deplin deschisă, Patriarhul Tihon aproape la fiecare slujbă hirotonea episcopi, chiar şi în oraşele mici. Se consideră că sub el au fost hirotoniţi aproape o mie de episcopi[39]; ei se puteau pierde printre oameni şi puteau pune un început Bisericii din catacombe. Când Biserica oficială a început în mod deschis să coopereze cu comuniştii (în 1927), atunci pentru Biserica din catacombe nu mai era nicio posibilitate de comuniune cu ea.

Întrebare: Cum este organizată Biserica din catacombe?

Răspuns: Este mai uşor de imaginat aceasta grafic: este o circumferinţă mare şi centrul ei. Această circumferinţă este imensa multitudine de puncte sau celule ale Bisericii. Între aceste celule nu este nicio legătură, dar toate sunt într-o unire de cuget cu „centrul”, într-o formă sau alta.

Întrebare: Este interesant că aceasta este similară cu structura NTS (partid politic) din ţară: aceleaşi celule, deşi centrul este peste hotare. Acest tip de sistem de organizare a obştilor din catacombe într-o ţară totalitară noi îl numim „molecular”, întemeiat pe apariţia spontană de puncte de opoziţie în ţară.

Răspuns: Probabil că acest lucru se petrece cumva de la sine, când cineva decide să acţioneze în catacombe. Celulele din Biserica din catacombe sunt de asemenea formate fără niciun fel de iniţiativă de la centru. Un om pur şi simplu ajunge la concluzia că Biserica oficială nu este Biserica. Este creată de Partid, penetrată de KGB. Începe să se roage acasă. Astfel, apare „o casă-biserică”, exact ca în vremurile apostolice, când Biserica lui Hristos era persecutată. Sfântul Apostol Pavel în epistolele sale scrie exact aceste cuvinte: „biserica din casă” (Rom. 16: 5). Biserica din catacombe este exact o mare mulţime de „case-biserici”. Fiecare din ei se îngrijeşte cel mai mult de felul în care să fie păstrată secretă şi neobservată.

Această întreagă masă de celule trăieşte o viaţă variată: sunt unii care abia încep, dar sunt şi adevărate schituri de mănăstire, unde slujbele se fac *fără întrerupere,* ziua întreagă, an după an. Am putut să fiu în câteva adevărate biserici din catacombe. Uneori astfel de biserici sunt construite în peşteri. Sunt câteva grupuri în care membrii Bisericii din catacombe duc un fel de viaţă monahal, şi regimul însuşi, când îi descoperă din când în când, este uimit de modul în care trăiesc aceşti oameni.

---

[39] Acest număr pare mare, chiar dacă ar fi să includem toţi episcopii hirotoniţi între anii 1920 şi 1930. Probabil nu mai mulţi 300 de episcopi ne sunt cunoscuţi cu numele din această perioadă, deşi, bineînţeles, nu aveam aproape deloc informaţii despre hirotoniile secrete din această perioadă.

În Biserica din catacombe sunt reguli stricte de securitate. Pe scurt, aceasta este o mare organizaţie din catacombe care a acţionat în URSS deja de şaizeci de ani. Bineînţeles, nu se poate vorbi despre ea ca de un fel de organizaţie neschimbătoare, mereu aceeaşi. Totul se schimbă în decursul timpului. Treptat, membrii ei se schimbă, şi regulile se schimbă, de asemenea – ele devin mereu mai drastice. Biserica din catacombe se luptă în aparenţă să nu se manifeste deloc, să se menţină; prin urmare nu este atât de uşor de găsit, şi în Vest, cred, se ştie foarte puţin despre ea. În orice caz este un grup mare de oameni în care regimul nu este capabil să pătrundă. Dar se fac încercări pentru aceasta. Ştiind despre lipsa de preoţi în Biserica din catacombe, regimul încearcă să ne trimită agenţii săi sub aparenţa preoţilor. De exemplu, au fost cazuri când unii din aceştia au încercat să se dea drept inşi care au primit preoţia de la Mitropolitul Filaret de New York.

Dar în ciuda lipsei de preoţi, Biserica din catacombe nu moare, aşa cum crede părintele Dimitrie Dudko[40]. Scheletul ei rămâne acelaşi – şi ştiind istoria Bisericii ecumenice, nu ar trebuie subestimată aceasta. Când preoţii nu s-au menţinut pe poziţie, atunci monahismul a păstrat adevărul. Să nădăjduim în Dumnezeu, toată nădejdea noastră este numai la Dumnezeu. *Puterea Mea se desăvârşeşte în slăbiciune* (II Cor. 12: 9). În Biserica din catacombe este rămăşiţa Sfintei Rusii, pe care, în ciuda tuturor încercărilor lui, regimul sovietic luptător împotriva lui Dumnezeu nu a fost capabil să o anihileze până acum.

Ştim că graniţele Bisericii nu corespund cu graniţele Statului. Şi prin urmare, Biserica din catacombe se uită cu nădejde şi speranţă la Biserica rusă din afara Rusiei. Când auzim o voce care spune că probabil nu mai sunt episcopi în Biserica noastră aici, noi le răspundem: Ei bine, avem o „rezervă de aur” acolo, în afara Rusiei.

Întrebare: Totuşi, este vreo legătură între aceste celule care să dea cuiva dreptul să vorbească de existenţa în URSS a unei Biserici din catacombe ca o anume unitate?

Răspuns: Da, fără îndoială. Mai întâi de toate, sunt toate unite prin acceptarea şi evaluarea vremurilor noastre ca „vremurile din urmă”. URSS este un fenomen spiritual pentru aceste vremuri din urmă, care se revelează într-o luptă totalitaristă împotriva lui Dumnezeu. Este de înţeles că URSS şi-a creat propria Biserică, de asemenea, după chipul şi asemănarea sa. Tipul de „Biserică” sovietică slujeşte doar la înşelare şi nu pentru satisfacerea căutărilor religioase ale oamenilor. Când regimul va găsi necesar, această Biserică va înceta să existe.

---

[40] Într-o scrisoare publicată anterior anul acesta în *Possev*, părintele Dimitrie a scris nu că Biserica din catacombe ar muri, ci mai simplu că are prea puţini clerici pentru a avea grijă de nevoile populaţiei ortodoxe a Rusiei.

Întrebare: Cu toate acestea, de curând au avut loc schimbări în această biserică, şi acolo sunt oameni respectabili, ca părintele Dimitrie Dudko şi zeci de alţi oameni asemenea lui.

Răspuns: Existenţa în Biserica sovietică a părintelui Dimitrie Dudko şi altora ca el nu este o apologie a ei. Biserica sovietică nu s-a schimbat în esenţă şi rămâne creaţia regimului sovietic. Biserica din catacombe nu recunoaşte nici regimul sovietic şi nici Biserica lui. Acestea sunt exact cele două condiţii de bază care au dus la apariţia Bisericii din catacombe.

Întrebare: Care este, în opinia dumneavoastră, numărul membrilor Bisericii din catacombe?

Răspuns: Nimeni nu ştie exact, dar presupun că sunt milioane. Vă voi da cifre din raportul secret al inspectorului Comitetului central al Partidului comunist din URSS, E. N. Klimov, care este responsabil de verificarea activităţilor ateiste ale preoţilor. (Da, nu este o greşeală: activităţile ateiste ale preoţilor!) Acum aproape şase ani, la unul din rapoartele sale secrete pentru învăţători (intrarea se făcea doar prin permis special), el a citat două cifre: 52 de milioane de enoriaşi în Biserica oficială şi 48 de milioane în Biserica din catacombe. Cum au fost obţinute aceste cifre şi ce se înţelege aici prin Biserica din catacombe, şi dacă regimul include aici diferite secte de asemenea – aceasta nu pot să o spun. Cu toate acestea, cred că o astfel de divizare a enoriaşilor în Biserica din catacombe şi Biserica oficială nu este pe deplin corectă. Cunosc un inginer moscovit, de exemplu, care merge la slujbele Bisericii oficiale, dar nu se împărtăşeşte, şi, când în timpul cererilor se fac rugăciunile pentru guvern, el citeşte propria lui cerere pentru ceea ce este opus. În viaţa reală Biserica din catacombe şi cea oficială se suprapun una peste alta, şi este imposibil să faci o limită între ele.

Partea cea mai extremă a Bisericii din catacombe sunt adevăraţii creştini ortodocşi (ACO). Ei m-au primit deplin ca pe unul de-al lor, de vreme ce nu am avut niciun fel de legături cu regimul şi nu aveam nici măcar un tichet de muncitor. Dar nu acceptau niciun fel de comunist în grupul lor. Pentru mine, această limitare – calitatea de membru de Partid – nu ar trebui să fie o descalificare. Dacă cineva nu acceptă comuniştii, acest lucru înseamnă că nu le recunoaşte modul de a exista şi este exclus din partid. Părintele Vasile, un ieroschimonah din catacombe, acum trecut la Domnul, a relatat cum printr-un fiu duhovnicesc al său un membru de partid dintr-o poziţie înaltă a apelat la el şi i-a cerut să vină să-i dea Împărtăşania şi chiar i-a trimis maşina sa noaptea pentru el. În casa acestui om erau nişte splendide icoane foarte vechi şi o candelă. Şi acest membru de partid a spus: „Te rog, judecă singur: dacă este esenţial să părăsesc partidul, voi părăsi partidul mâine. Ştiu ce va însemna aceasta pentru mine. Dar dacă este posibil – atunci lasă totul aşa cum este, pentru că în suflet nu sunt absolut deloc comunist".

Întrebare: Spuneţi-ne, vă rugăm, câteva cuvinte despre ultimul dumneavoastră arest la Kiev (în 1975).

Răspuns: În câteva cuvinte, am fost arestat pentru publicaţii religioase samizdat. Nu au găsit nimic la mine, de vreme ce am fost arestat pe tren, dar au găsit în casa lui P.P. Saviţki una dintre lucrările mele istorico-religioase. La interogatoriu am spus următoarele: „Aici aveţi esenţa crimei mele. Este o lege, şi judecaţi-mă după această lege, dar voi vorbi doar despre mine însumi şi nu despre altcineva". Şi astfel nu au putut să scoată nimic de la mine şi am fost din nou trimis în lagăr.

Dacă ar trebui să compare cineva lagărele sovietice din anii '50 şi cele din '70, eu m-am simţit mai bine în primele – şi doar pentru că eram mai tânăr atunci. Pentru străini condiţiile din lagăr sunt mai bune decât cele obişnuite; dar ruşii sunt necăjiţi toată ziua cu microfoanele: de dimineaţă până seara, din zi în zi, aceleaşi cântece sovietice. Aceasta te oboseşte foarte mult, de vreme ce nu este niciun loc unde să scapi de ele.

Întrebare: Cum aţi reuşit să ajungeţi în Vest?

Răspuns: Mai întâi de toate, aceasta a fost o minune a milei lui Dumnezeu. Eu, ca persoană fără cetăţenie, fiind lipsit în Uniunea Sovietică de cetăţenie străină, m-am luptat mai mult de un an să plec din URSS. I-am scris de trei ori lui Brejnev ceva de felul acesta: „Nu sunt «al vostru» şi nu voi fi niciodată «al vostru». Îi trimiteţi pe «ai voştri» din ţară lipsindu-i de cetăţenia sovietică. Cu mine este mai simplu – nu trebuie să mă lipsiţi de nimic. Pentru voi sunt un fel de corp străin. Daţi-mi libertate! Am fost lipsit de libertate deja de 35 de ani. Sunt deja un om bătrân şi bolnav. Aici, nu am pe nimeni, dar acolo am rude. Am fost deja în lagăre de două ori. Trebuie să aştept o a treia oară?»

Şi am plecat în primul rând pentru următorul motiv: Ni se părea că peste hotare oamenii nu înţelegeau situaţia Bisericii din catacombe în URSS. Biserica din catacombe este antipodul Bisericii sovietice. Aş vrea să dobândesc acest rezultat: ca în afara Rusiei, cel puţin, să fie acceptată un fel de formulare oficială a unei abordări diferite faţă de Biserica oficială, pe de o parte, şi faţă de Biserica din catacombe, pe de altă parte.

Am vorbit cu nişte reprezentanţi sus-puşi ai Bisericii din afara Rusiei, dar din nefericire nu am obţinut o legătură deplină. Dar voi căuta înţelegere, o discuţie constructivă, dacă sunt în stare. Sunt un reprezentant neimportant al Bisericii din catacombe, dar îi sunt foarte îndatorat. Şi nu pot renunţa la aceste poziţii – până la urmă, oamenii trăiesc pe cont propriu acolo, şi pentru ei atât de mulţi mucenici şi-au vărsat sângele. Şi îndrăznesc să vă asigur că oamenii din catacombă sunt de ordinul milioanelor.

42. Eugen Vagin

CÂTEVA CUVINTE DESPRE
BISERICA DIN CATACOMBE ÎN URSS

Eugen Alexandrovici Vagin a fost unul dintre fondatorii şi membrii activi ai „Uniunii creştin-sociale a tuturor ruşilor pentru eliberarea poporului", un mic grup de oameni din Leningrad care au încercat să se întoarcă la rădăcinile ortodoxe şi naţionale ale poporului rus şi au visat la eliberarea Rusiei de comunism (dar fără niciun plan practic pentru aceasta). În 1967, Uniunea a fost descoperită de KGB şi membrii ei au fost arestaţi şi trimişi în lagăre de concentrare. După ispăşirea termenului, Vagin a emigrat în Vest, unde lucrează activ pentru informarea emigranţilor ruşi şi a Vestului despre starea lucrurilor în Uniunea Sovietică.

Cât de mulţi? Sunt mulţi aceştia? Aceasta este o întrebare constantă (şi firească) când se vorbeşte despre „dizidenţi", despre persecutarea credincioşilor, despre deţinuţi...

Eu am cunoscut şi am vorbit cu aproximativ douăzeci de reprezentanţi ai aşa-numitelor grupuri ale Bisericii din catacombe (vorbesc aici exclusiv despre creştin-ortodocşi, fără să mă refer la romano-catolici şi uniaţi, care şi ei au „catacombele" lor). Împreună cu ei, dacă se includ numele celor pe care i-au menţionat sau despre care au vorbit, numărul depăşeşte o sută.

Aici este ceea ce m-a interesat în mod deosebit în relatările Adevăraţilor Creştin-Ortodocşi Pribegi (unul dintre grupurile ortodoxe din catacombe). În cea mai mare parte, conform conceptelor lor religioase, ei trăiesc fără documente, nu folosesc bani sovietici (văzând în ambele pecetea lui antihrist). Atât prin caracterul misiunii lor, precum şi din necesitate practică, ei sunt obligaţi în permanenţă să rătăcească: să meargă din loc în loc, să se ascundă de autorităţi. Şi în permanenţă şi peste tot ei găsesc oameni care simpatizează în mod activ cu ei: care îi ajută material, îi ascund în caz de nevoie, participă la rugăciunile comune. Acesta este pământul cel bun în care sămânţa predicii este aruncată, care aduce roadă însutit pentru fiecare cuvânt. Acest lucru deranjează autorităţile sovietice mai mult decât orice altceva. Evident acesta este motivul pentru care s-a pus în scenă procesul-spectacol de la Alma-Ata la începutul anilor 1960 împotriva unui grup de adevăraţi creştini ortodocşi pribegi conduşi de Mina Bogatyrev (descris în jurnalul *Ştiinţă şi religie*, 1964, nr. 7, p. 24), pe care l-am întâlnit în lagărul Mordovo în 1968-69.

A oferi o „panoramă" a situaţiei actuale a Bisericii din catacombe în Uniunea Sovietică este dificil din multe motive. Mai întâi de toate, bineînţeles, am la dispoziţia mea doar o parte din informaţiile legate de

acest subiect. Mai departe, nu am dreptul nici măcar să numesc toate numele cunoscute mie. În lagărele de concentrare, membri ai Adevăratei Biserici Ortodoxe desfăşoară o lucrare reuşită şi rodnică în a-i atrage pe oameni în rândurile lor; în cea mai mare parte convertiţii (care nu sunt întotdeauna şi în mod exclusiv oameni tineri) devin adepţi secreţi ai Bisericii din catacombe. Şi bineînţeles, ar fi nebunesc şi prematur să fie indicate regiunile geografice unde se găsesc credincioşii cu adevărat ortodocşi cu scopul de a fi aproape unii de alţii. Fără îndoială, unele din aceste regiuni sunt cunoscute KGB-ului, dar în niciun caz nu cred că toate sunt cunoscute.

Chestiunea ierarhiei Bisericii din catacombe este una foarte importantă. De la mai multe persoane, inclusiv răposata A. S. Dubina, care a murit în lagăr vara trecută, am auzit relatarea dramatică despre vârstnicul Vlădică Serafim, care trăia în anii '30 în regiunea Harkov. El a trăit literalmente în catacombe – într-o pivniţă special amenajată a unei case de fermă. Aici se ţineau regulat sfintele slujbe ale tihoniţilor (adepţii Patriarhului Tihon), şi tot aici a murit şi vlădica. Trupul său a rămas nestricat pentru mai multe zile, şi vestea despre aceasta s-a răspândit atât de mult, încât a ajuns şi la NKVD. Un grup de cekişti au atacat prin surprindere şi au făcut o percheziţie; ei au scos trupul Vlădicăi Serafim din pivniţă şi l-au dus cu un vagon, nimeni nu ştie unde.

Prieteni de-ai mei din lagăre mi-au relatat cum în timpul războiului un episcop vârstnic i-a binecuvântat să nu pună mâna pe arme şi să nu apere „cuceririle din octombrie". Ei nu i-au menţionat numele. Pentru acest refuz întregul grup (şapte bărbaţi) a fost condamnat să fie împuşcat. Şi doar prin abrogarea „măsurii extreme de pedepsire" (înlocuită prin 25 de ani de lagăr) au fost salvaţi de la moarte.

Ieromonahul Mihail Vasilievici Erşov, pe care mulţi îl numeau şi „vlădica", nu era episcop. El a murit într-un spital de lagăr (districtul Tenguşev, gara Baraşevo) în 1974, în ziua Sfintei Treimi şi evident a fost înmormântat în cimitirul lagărului din apropiere. O informaţie recentă din URSS despre ieromonahul Erşov, despre care se presupune că după 43 de ani de detenţie a fost dus într-un spital de psihiatrie din Kazan, este în mod evident bazată pe o înţelegere greşită – în mod evident acesta era altcineva. Întâmplător, nu ştiu de un alt credincios cu un termen de condamnare atât de astronomic într-un lagăr!

Nu mă îndoiesc că sunt chiar şi acum episcopi în Biserica din catacombe, deşi numărul de opt sau doisprezece menţionat, se pare, de către A.E. Levitin-Krasnov într-unul din interviurile sale mi se pare a fi exagerat. Dar există altceva care merită atenţie: ştiu sigur că printre ierarhii Patriarhiei Moscovei sunt unii care simpatizează în mod *activ* cu Adevărata Biserică Ortodoxă. Această aserţiune poate să pară paradoxală, pentru că ABO în întregime renunţă la ierarhia „Bisericii sovietice" şi chiar

le interzice adepţilor ei să frecventeze sfintele slujbe în bisericile „lor”. Cu toate acestea, poziţia *individuală* a creştinilor din catacombe este mai blândă, şi poate că este şi mai înţeleaptă.

Unde îşi desfăşoară slujbele bisericeşti creştinii din catacombe? Din ceea ce mi s-a spus, ştiu că înainte de război ele erau săvârşite, pe teritoriul de astăzi al RASS Tătare, în aer liber, lângă izvoare, în păduri. Aceste sfinte slujbe adunau o mulţime de credincioşi. Participarea la acestea era strict pedepsită: din când în când grupuri de miliţieni erau postaţi la locurile de „întrunire”, care deveniseră bine cunoscute. Prin urmare, aceste locuri trebuia să fie schimbate. În prezent, cel mai adesea se adună în casele oamenilor „lor”, în subsoluri special amenajate ca biserici-case. Nu sunt rare nici micile mănăstiri, tot de tip catacombă.

În condiţii de lagăr trebuia să ne gândim la toate mijloacele posibile de săvârşire a rugăciunii publice. Cel mai adesea ne rugam sub cerul liber în grupuri de trei sau patru oameni, ca şi când ne-am fi plimbat, pentru a nu atrage nici cea mai mică atenţie. Uneori reuşeam să ne adunăm într-o „zonă de producţie”, într-o baracă mare acoperită după terminarea lucrului. Acest lucru era posibil doar atunci când se lucra în schimbul doi, când controlul era puţin mai slab şi supraveghetorii nu apăreau atât de des.

În ajunul marilor sărbători – în special în ziua luminoasei Învieri a lui Hristos – ne adunam în grupuri de câte opt sau nouă în clădiri auxiliare, înainte de timpul de trezire, pentru treizeci sau patruzeci de minute, nu mai mult. La astfel de întâlniri se citea întotdeauna Evanghelia, de obicei pe rând de toţi cei prezenţi; rugăciunile erau de asemenea citite, şi era şi o masă comună.

La rugăciuni îi pomeneam fără greş (aceste mici cărţi de pomenire ni se dădeau pentru a scrie „propriile noastre” nume în ele) pe toţi membrii familiei ţariste asasinate, pe preafericirea sa Patriarhul Tihon, pe Mitropolitul Vladimir (Bogoyavlenski) al Kievului, asasinat, şi citeam o lungă listă de „tihonişti” care au murit şi au fost martirizaţi în lagăre şi închisori. Listele de nume variau, de vreme ce îi pomeneam pe cei pe care îi cunoşteam personal. Membrii familiilor noastre şi rudele noastre cele mai apropiate erau de asemenea pomenite. În rugăciunile pentru vii era sugerat să-i pomenim mai întâi de toate pe părinţii noştri şi pe părintele nostru duhovnicesc. Am dat şi peste liste cu pomenirea Mitropolitului Filaret al Bisericii ruse din afara Rusiei. Informaţiile despre „karloviţişti”[41], bineînţeles, sunt incomplete şi nu întotdeauna exacte în lagăre (şi în general în Uniunea Sovietică); dar, în ansamblu, atitudinea adevăraţilor ortodocşi faţă de ea este în întregime binevoitoare.

---

41 Un nume dat Bisericii ruse din afara Rusiei de către duşmanii ei, luat de la oraşul din Iugoslavia care a fost sediul ei între anii 1920 şi 1930.

Ce influenţă are Biserica din catacombe asupra credincioşilor ortodocşi în general? Oamenii ştiu despre ea, dar nu îndeajuns: nu există aproape deloc informaţii în presă, şi în programele ruse de radio occidentale nu este aproape nimic despre această Biserică. Credincioşii din rândurile tinerilor educaţi – şi aceştia au devenit din ce în ce mai mulţi în ultimii ani – arată mare interes faţă de subiectul persecuţiilor religioase; aici se lovesc de chestiunea Adevăratei Biserici Ortodoxe şi vor să ştie mai multe despre ea. Ar trebui remarcat că mulţi tineri educaţi sunt dezgustaţi de accentuatul „anti-intelectualism” al adevăraţilor ortodocşi.

Acest „anti-intelectualism” ia forma unei conştiente nebunii pentru Hristos. Accentuez: conştientă. Mi s-a spus despre aceasta de către unul din cei mai remarcabili creştini ortodocşi pe care am avut plăcerea să-l întâlnesc – mă refer la V.V. Kalinin. El petrecuse deja 25 de ani în detenţie. Comportamentul său era o negare radicală a întregului stil de viaţă şi de gândire legat de regimul politic actual cu adevărat diabolic. Şi această formă de conduită nu este în niciun caz un simplu „protest politic”.

Sentimentele monarhiste, care domină printre membrii Adevăratei Biserici Ortodoxe, stârnesc simpatii în cercurile de tineri; tinerii sunt de asemenea binevoitori faţă de ei, pentru că şi-au ales de bună voie calea suferinţei, cu răbdare purtând de decenii crucea muceniciei.

Toţii adevăraţii ortodocşi, într-o măsură sau alta, sunt caracterizaţi de un sentiment de exaltare naţională şi duhovnicească. Acest lucru se simte în mod deosebit în „Testamentul” lui M.V. Ejov, publicat în *Viaţa rusă* (7 iulie, 1977). Toţi membrii acestei Biserici, chiar şi cei „needucaţi”, sunt caracterizaţi de o deosebită durere cu privire la soarta Rusiei, care este plasată de ei în centrul tuturor evenimentelor mondiale (acest lucru este adesea interpretat într-un mod foarte original, întotdeauna în tonalităţi apocaliptice, eshatologice). „Rusismul” lor nu este dispus în mod agresiv împotriva altor naţiuni şi popoare, ci, discret şi în conversaţii confidenţiale, este acceptat ca semn al unei „alegeri speciale”. Am auzit adesea în mijlocul lor vechiul proverb, aplicat la soarta Rusiei: „Pe cine iubeşte mai mult Dumnezeu, pe acel îl pedepseşte mai mult”.

„Intoleranţa” religioasă a membrilor ABO este specială. Astfel, de exemplu, ei sunt absolut intoleranţi faţă de „Biserica sovietică”. Pentru ei este imaginea prostituatei din sălbăticie de pe fiara roşie (Apoc. 17: 2-3). Dar atitudinea lor faţă de catolici – tovarăşii lor de suferinţă – este nu numai lipsită de orice fel de ostilitate, ci se distinge printr-o căldură sinceră specială şi prin urări de bine. Acest lucru este observabil în special printre bătrânii deţinuţi, care au pătimit multe suferinţe comune împreună cu ei. Pentru cei tineri acesta a fost un minunat exemplu.

VI
Documente ale Bisericii ruse din diasporă despre Biserica din catacombe

Ne înclinăm cu respect în faţa îndrăznelii voastre
şi vă spunem ca fraţi mai mici: Voi sunteţi lumina
lumii contemporane care a rătăcit
şi zace în păcat. Voi sunteţi sarea pământului.
Voi sunteţi acei zece drepţi pentru care
Domnul rabdă păcatele noastre.

Epistola Sinodului liber al episcopilor
Bisericii din diasporă, 1975

43. Epistola Mitropolitului Filaret către episcopii ortodocşi şi către toţi cei cărora le pasă de soarta Bisericii Ruse[42]

Zilele trecute, guvernul sovietic din Moscova şi diferite părţi ale lumii au sărbătorit o nouă aniversare a Revoluţiei din octombrie 1917, care l-a adus la putere.

Noi, pe de altă parte, ne amintim în aceste zile de începutul drumului crucii pentru Biserica Ortodoxă Rusă, peste care au căzut, din acel moment, toate puterile iadului.

Întâmpinând rezistenţă din partea arhipăstorilor, a păstorilor şi a laicilor cu suflet tare, puterea comunistă, în lupta ei cu religia, a început chiar din primele zile încercarea de a slăbi Biserica nu doar omorându-i pe aceia dintre liderii ei care aveau sufletul mai puternic, dar şi prin intermediul creării în mod artificial a unor schisme.

Astfel a apărut aşa numita „Biserică vie" şi mişcarea de reînnoire, care avea caracterul unei biserici legate de reforma protestant-comunistă. În ciuda susţinerii guvernului, această schismă a fost zdrobită de puterea internă a Bisericii. Era prea clar pentru credincioşi că „Biserica reînnoită" nu era canonică şi altera ortodoxia. Din acest motiv oamenii nu au urmat-o.

A doua încercare, după moartea Patriarhului Tihon şi după arestarea locţiitorului tronului patriarhal, Mitropolitul Petru, a avut un succes mai mare. Puterea sovietică a reuşit în 1927 să dezbine în parte unitatea internă a Bisericii. Prin închisoare, tortură şi metode speciale, a lovit voinţa vicarului locţiitorului patriarhal, Mitropolitul Serghie, şi a obţinut de la el proclamarea unei declaraţii de loialitate totală a Bisericii faţă de puterea sovietică, chiar până acolo încât bucuriile şi succesele Uniunii Sovietice erau declarate de mitropolit ca fiind bucuriile şi succesele Bisericii, iar eşecurile Uniunii, eşecurile ei. Ce poate fi mai blasfemator decât o astfel de idee, care a fost cu dreptate categorisită atunci ca o încercare de a uni lumina cu întunericul şi pe Hristos cu Veliar. Atât Patriarhul Tihon, cât şi Mitropolitul Petru, precum şi alţii care au fost locţiitori ai tronului patriarhal, au refuzat – mai înainte – să semneze o astfel de declaraţie, fapt pentru care au fost arestaţi, închişi şi exilaţi.

Protestând împotriva acestei declaraţii – care a fost proclamată doar de Mitropolitul Serghie singur, fără acordul majorităţii oprimate a

---

[42] *Rusia ortodoxă*, 1965, nr. 22.

episcopatului Bisericii ruse, încălcând astfel Canonul apostolic 34[43] - mulţi episcopi care se aflau atunci în câmpul de concentrare la Solovki[44] i-au scris mitropolitului: „Orice conducere poate lua uneori decizii care sunt prosteşti, nedrepte, crude, faţă de care Biserica este forţată să se supună, dar de care ea nu se poate bucura şi pe care nu le poate aproba. Una din ţintele guvernului sovietic este extirparea religiei, dar Biserica nu poate să-i recunoască succesele şi direcţia ca fiind propriile succese" (Scrisoare deschisă din Solovki, 27 sept. 1927).

Majoritatea curajoasă a fiilor Bisericii ruse nu a acceptat declaraţia Mitropolitului Serghie, considerând că o unire a Bisericii cu necredinciosul stat sovietic, care avea ca scop anihilarea creştinismului în general, nu putea exista din principiu.

Dar cu toate acestea, s-a produs o schismă. Minoritatea, acceptând declaraţia, a format o administraţie centrală, aşa numita „Patriarhie moscovită", care, în timp ce era aparent recunoscută oficial de către autorităţi, în fapt nu primea niciun drept legal de la ei; deoarece ei continuau acum, fără nicio împotrivire, cea mai crudă persecuţie a Bisericii. În cuvintele lui Iosif, Mitropolitul Petrogradului, Mitropolitul Serghie, proclamând declaraţia, a intrat pe calea unui „monstruos arbitrariu, a linguşelii, şi a trădării Bisericii pentru interesele ateismului şi pentru distrugerea Bisericii."

Majoritatea, renunţând la declaraţie, a început o existenţă eclezială ilegală. Aproape toţi episcopii au fost torturaţi şi omorâţi în centre de exterminare, printre ei şi Mitropolitul-locţiitor Petru, Mitropolitul Chiril al Kazanului, care era respectat de către toţi, şi Mitropolitul Iosif al Petrogradului, care a fost împuşcat mortal la sfârşitul anului 1938, precum şi mulţi alţi episcopi şi mii de preoţi, călugări, călugăriţe şi mireni curajoşi. Acei episcopi şi clerici care în mod miraculos au rămas în viaţă au început să trăiască ilegal şi să săvârşească sfintele slujbe în secret, ascunzându-se de autorităţi, în acest fel luând naştere Biserica din catacombe în Uniunea Sovietică.

Puţine veşti despre această Biserică au ajuns în lumea liberă. Presa sovietică a păstrat mult timp tăcerea asupra ei, dorind să dea impresia

---

43 Care spune: „Episcopii fiecărui neam se cuvine să-l recunoască pe cel care este primul între ei şi să-l accepte în calitate de întâi-stătător şi să nu facă nimic fără acordul său... Dar nici cel care este primul să nu facă ceva fără acordul tuturor...".

44 Solovki: Insulele Solovetski în Marea Albă, unde se afla una din cele mai mari mănăstiri chinoviale. Fondată de Sfinţii Zosima şi Savatie în secolul al XV-lea, Mănăstirea Schimbării la Faţă era inima „Tebaidei nordice" şi o sursă de iluminare creştină şi de cultură pentru toate regiunile nordice. După Revoluţia din 1917, guvernul sovietic a transformat mănăstirea într-un lagăr de concentrare pentru muncă silnică, unde au murit mii de clerici şi de laici nevinovaţi, îmbogăţind cu sângele lor mucenicesc deja bogata hagiografie a sfintelor insule.

că toţi credincioşii din URSS stăteau în spatele patriarhiei moscovite. Chiar au încercat să nege complet existenţa Bisericii din catacombe.

Dar atunci, după moartea lui Stalin şi prezentarea activităţii sale, şi în special după căderea lui Hruşciov, presa sovietică a început să scrie din ce în ce mai des despre Biserica secretă din URSS, numind-o „secta” *Adevăraţilor creştini ortodocşi*. Aparent era imposibil să se mai păstreze tăcerea despre ea; este prea numeroasă, şi alarmează prea mult autorităţile.

În mod neaşteptat în *Dicţionarul ateist* (apărut la Editura Literaturii Politice de Stat, Moscova, 1964), la pp. 123 şi 124, Biserica din catacombe este discutată în mod deschis. *„Adevăraţii creştini ortodocşi”*, citim în *Dicţionar*, „reprezintă o sectă ortodoxă, apărută în anii 1922-24. A fost organizată în 1927, când Mitropolitul Serghie a proclamat principiul loialităţii faţă de puterea sovietică.” „Elemente monarhiste” (am spune noi ecleziale) „unindu-se în jurul Mitropolitului Iosif (Petrovici) al Leningradului” (Petrogradului) „iozefiţi”, sau, după cum spune acelaşi dicţionar, „tihoniţi”, „au format în 1928 un centru de conducere, *Adevărata Biserica Ortodoxă,* şi a unit toate grupurile şi elementele care erau împotriva ordinii sovietice” (putem adăuga de la noi, ordinii „ateiste”). *„Adevărata Biserica Ortodoxă* a îndreptat spre sate o mulţime de călugări şi călugăriţe”, în cea mai mare parte preoţi bineînţeles, adăugăm din nou, care săvârşeau sfintele slujbe în secret şi „conduceau o propagandă împotriva conducerii Bisericii Ortodoxe”, adică, împotriva patriarhiei moscovite care capitulase în faţa puterii sovietice, „făcând apel la oameni ca să nu se supună legilor sovietice”, care sunt direcţionate, cât se poate de evident, împotriva Bisericii lui Hristos şi a credinţei.

După mărturia „Dicţionarului ateist”, *adevăraţii creştini ortodocşi* au organizat şi au continuat să organizeze „case”, adică biserici şi mănăstiri secrete, în catacombe... păstrând deplin doctrina şi cultul ortodoxiei. Ei „nu recunosc autoritatea patriarhului ortodox”, adică, succesorul Mitropolitului Serghie, Patriarhul Alexei.

„Străduindu-se să îi separe” pe *adevăraţii creştini ortodocşi* „de influenţa realităţii sovietice”, bineînţeles, în mare parte, de propaganda ateistă, „liderii lor... fac uz de mitul lui *Antihrist*, care se presupune că ar domni deja în lume din 1917”. Natura anti-creştină a puterii sovietice este neîndoielnică pentru orice persoană care gândeşte sănătos, şi cu atât mai mult pentru creştini.

Adevăraţii creştini ortodocşi „de obicei refuză să participe la alegeri”, care în Uniunea Sovietică, o ţară privată de libertate, sunt pur şi simplul o înscenare, „şi la alte funcţii publice; ei nu acceptă pensii, nu le permit copiilor lor să meargă la şcoală mai sus de clasa a patra...”. Aici se găseşte o mărturie sovietică neaşteptată despre adevăr, la care nu mai este nevoie să se adauge nimic.

Respect şi preţuire pentru *creştinii cu adevărat ortodocşi* – eroi ai duhului şi mărturisitori, care nu s-au închinat în faţa groaznicei puteri, care nu poate să stea decât prin teroare şi forţă şi care s-a obişnuit cu linguşeala abjectă a supuşilor ei. Conducătorii sovietici se înfurie din cauza faptului că există oameni care se tem de Dumnezeu mai mult decât de oameni. Ei sunt neputincioşi în faţa milioanelor de *creştini cu adevărat ortodocşi*.

Cu toate acestea, în afară de *Adevărata Biserica Ortodoxă* din Uniunea Sovietică şi de Patriarhia Moscovei, care nu sunt în comuniune nici de rugăciune şi nici de vreun alt fel, mai există şi o a treia parte a Bisericii ruse – liberă de opresiune şi de persecuţie din partea ateilor – *Biserica Ortodoxă Rusă din afara Rusiei*. Ea nu a rupt niciodată legăturile duhovniceşti şi de rugăciune cu Biserica din catacombe de acasă. După ultimul război au apărut în străinătate mulţi membri ai acestei Biserici şi au intrat în Biserica rusă din afara Rusiei şi astfel legătura dintre aceste două Biserici a fost întărită şi mai mult – o legătură care a fost susţinută clandestin până în prezent. Odată cu trecerea timpului, devine din ce în ce mai puternică şi mai stabilă.

Acea parte din Biserica rusă care se află în diasporă şi este liberă este chemată să vorbească în lumea liberă în numele Bisericii persecutate din catacombe în Uniunea Sovietică; ea le descoperă tuturor cu adevărat tragicele condiţii ale credincioşilor din URSS, pe care puterea ateistă încearcă să le ascundă cu atâta grijă, cu ajutorul Patriarhiei Moscovei; ea face apel la cei care nu şi-au pierdut ruşinea şi conştiinţa de a-i ajuta pe cei persecutaţi.

De aceea este datoria noastră sfântă să veghem asupra existenţei *Bisericii ruse din afara Rusiei*. Domnul, ştiutorul inimilor, îngăduind ca Biserica Lui să fie supusă la opresiune, persecuţie, şi să fie privată de toate drepturile în necredinciosul Stat sovietic, ne-a dat nouă, exilaţilor ruşi, în lumea liberă talantul libertăţii, şi El aşteaptă de la noi să înmulţim acest talant şi să îl folosim cu îndemânare. Şi nu avem dreptul de a-l ascunde în pământ. Fie ca nimeni să nu îndrăznească să ne spună că trebuie să facem aceasta, fie ca nimeni să nu ne împingă spre un păcat de moarte.

Pentru soarta Bisericii noastre ruse, episcopii ruşi sunt responsabili înaintea lui Dumnezeu, şi nimeni în lumea aceasta nu ne poate elibera de această obligaţie sfântă. Nimeni nu poate înţelege mai bine decât noi ce se întâmplă în patria noastră, lucru despre care nu poate să aibă nimeni nicio îndoială. De multe ori străinii, chiar şi ortodocşi şi cei investiţi cu înalte ranguri bisericeşti, au făcut mari greşeli în legătură cu Biserica rusă şi au tras concluzii false privind condiţia ei prezentă. Dumnezeul meu, iartă-le aceasta, de vreme ce nu ştiu ce fac!

De aceea, fie că ne place sau nu, *Biserica Ortodoxă Rusă din afara Rusiei* va continua să existe şi îşi va ridica vocea în apărarea credinţei.

Ea nu va tăcea:

1. Atâta timp cât puterea sovietică va conduce o luptă nemiloasă împotriva Bisericii şi a credincioşilor, despre care şi întreaga presă sovietică dă mărturie, cu excepţia *Jurnalului Patriarhiei Moscovei*.

2. Atâta timp cât, cum vedem din mărturia aceleiaşi prese, există în URSS o *Biserică cu adevărat ortodoxă în catacombe*, secretă, prin propria ei experienţă dând mărturie despre persecuţiile împotriva credinţei şi despre lipsa totală a libertăţii religioase.

3. Atâta timp cât puterea sovietică îi va forţa pe ierarhii patriarhiei moscovite să mintă în mod manifest şi să afirme că nu există persecuţii împotriva Bisericii în URSS şi că Biserica se bucură chipurile de o libertate deplină în acord cu Constituţia sovietică (Mitropoliţii Pimen, Nicodim, Ioan din New York, arhiepiscopul Alexei şi alţii).

4. Atâta timp cât *Jurnalul Patriarhiei Moscovei*, la cererea autorităţilor, nu menţionează nici măcar o singură biserică închisă şi distrusă, în vreme ce ziarele sovietice vorbesc despre sute şi mii.

5. Atâta timp cât în URSS bisericile vor fi profanate de atei, fiind transformate în cinematografe, magazine, muzee, cluburi, apartamente etc., lucruri despre care sunt martori în viaţă, în persoanele turiştilor care au fost în Uniunea Sovietică.

6. Până când miile de biserici distruse şi profanate nu vor fi restaurate ca biserici ale lui Dumnezeu.

7. Până când reprezentanţi în haine preoţeşti ai patriarhiei moscovite nu vor înceta să se agite în lumea liberă în interesul puterii sovietice fără Dumnezeu, în acest fel îmbrăcând lupul în piele de oaie.

8. Până când ierarhii patriarhiei moscovite nu vor înceta negarea răutăcioasă a teribilei şi groaznicei devastări a Lavrei Poceaev şi a altor mănăstiri, şi nu va înceta aproape complet lichidarea călugărilor de acolo şi a teribilei persecutări a pelerinilor, până la ucidere (cum apar în scrisori din URSS)[45].

9. Până când preoţii acuzaţi de curţile de judecată sovietice nu vor primi dreptul de a se apăra în mod liber prin presa sovietică.

10. Până când nu va înceta calomnierea şi ridiculizarea credinţei, a Bisericii, a preoţilor, a monahilor şi a credincioşilor creştini în presa sovietică.

11. Până când nu se va da libertate fiecărui credincios din URSS să-şi mărturisească deschis credinţa şi să şi-o apere.

12. Până când nu li se va permite oficial copiilor şi tinerilor să îşi cunoască rădăcinile credinţei, să viziteze bisericile lui Dumnezeu, să participe la sfintele slujbe şi să primească Sfintele Taine.

---

[45] A se vedea *The Orthodox Word,* vol. 1, nr. 3, p. 105 ş.a.m.d.

13. Până când nu li se va permite părinţilor care sunt credincioşi să-şi boteze fără piedici copiii şi fără a avea consecinţe triste asupra viitoarelor lor cariere şi asupra fericirii personale.

14. Până când părinţii care îşi cresc copiii în credinţă nu vor înceta să fie acuzaţi că îi ologesc, atât părinţii cât şi copiii fiind privaţi de libertate pentru aceasta şi închişi în spitale de boli nervoase sau în închisori.

15. Până când libertatea de gândire, de exprimare, de acţiune şi de vot nu vor fi date din nou nu doar fiecărui credincios, ci şi fiecărui cetăţean al Uniunii Sovietice, mai întâi de toate scriitorilor şi gânditorilor creatori, împotriva cărora puterea fără de Dumnezeu duce acum în mod deosebit o luptă amarnică, folosind mijloace intolerabile.

16. Până când Biserica şi societăţile religioase în general nu vor primi în URSS cele mai elementare drepturi, chiar şi numai dreptul de a fi o persoană legală în faţa legilor sovietice, dreptul de a deţine o proprietate, de a-şi conduce propriile afaceri, de a desemna şi de a transfera preoţii de parohii, de a deschide şi de a sfinţi noi biserici, de a predica creştinismul deschis nu doar în biserici, ci şi în afara lor, în special printre tineri etc. Cu alte cuvinte, până când condiţia tuturor societăţilor religioase nu va înceta să fie, una şi aceeaşi, *fără drepturi*.

Până când toate acestea nu se vor realiza, nu vom înceta să acuzăm prigonitorii credinţei fără Dumnezeu şi pe cei care cu răutate cooperează cu ei sub înfăţişarea presupuşilor reprezentanţi ai Bisericii. În aceasta, Biserica rusă din afara Rusiei a văzut întotdeauna o sarcină importantă. Ştiind aceasta, puterea sovietică, prin agenţii ei, duce cu ea o luptă încăpăţânată, neezitând de a folosi orice fel de mijloace: minciuni, mituiri, daruri şi intimidare. Noi, cu toate acestea, nu ne vom retrage acuzaţiile.

Declarând acestea în faţa întregii lumi, eu fac un apel către toţi fraţii noştri întru Hristos – episcopi ortodocşi – şi către toţi oamenii cărora le este dragă soarta Bisericii ruse persecutate, ca parte din Biserica Universală a lui Hristos, pentru înţelegere, susţinere, şi pentru sfintele lor rugăciuni. Cât despre fiii noştri duhovniceşti, le cerem să se ţină cu fermitate de adevărul ortodoxiei, dând mărturie atât prin cuvânt, cât mai ales printr-o viaţă creştină dedicată, de rugăciune.

44. Rezoluţia Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei (1/14 sept. 1971)

Soborul de episcopi al Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei, singura parte liberă din Biserica rusă, priveşte cu tristeţe suferinţele la care sunt supuşi credincioşii între graniţele Uniunii Sovietice. La persecutarea deschisă de către regimul ateist, care are drept scop exterminarea tuturor religiilor, se adaugă ispitirile unei false frăţietăţi.

În 1927, când Mitropolitul Nijegorodului, Serghie, care s-a autointitulat patriarh al Moscovei, şi-a prezentat bine cunoscuta Declaraţie, episcopii mai în vârstă ai Bisericii ruse, şi printre aceştia cei aleşi de Patriarhul Tihon în testamentul său pentru conducerea temporară a Bisericii ruse, nu au fost de acord cu el, văzând distrugerea sufletelor ortodoxe pe noul drum pe care avea să conducă Biserica, împotriva instrucţiunilor Mitropolitului Petru al Krutiţei. Numele Mitropoliţilor Petru, Chiril, Arsenie, Iosif, al arhiepiscopului Serafim de Uglich şi ale multor alţi ierarhi, clerici şi laici vor intra în istoria Bisericii la egalitate cu cei mai cinstiţi mărturisitori ai ortodoxiei în faţa persecuţiilor, a rătăcirilor şi a ereziilor.

Partea liberă din Biserica Rusiei, care se găseşte în afara graniţelor URSS, este trup şi suflet pentru mărturisitorii credinţei, pe care ghidurile anti-religioase îi numesc „adevăraţii creştini ortodocşi", deoarece sunt obligaţi să se ascundă de autorităţile civile în acelaşi mod în care se ascundeau credincioşii în catacombe în primele secole ale creştinismului. Soborul episcopilor recunoaşte unitatea duhovnicească cu ei, iar Biserica Ortodoxă Rusă din afara Rusiei se roagă întotdeauna pentru cei care în condiţii de persecuţie reuşesc să păstreze adevărul şi *nu sunt înjugaţi în mod inegal cu necredincioşii*, recunoscând că nu are nimic în comun lumina cu întunericul şi nicio înţelegere nu este între Hristos şi Veliar (II Cor. 6: 14-15).

Partea liberă a Bisericii ruse, în afară de rugăciune, se luptă să îşi ajute fraţii care suferă pentru credinţă în patrie şi prin lupta continuă de a descoperi lumii adevărata situaţie a Bisericii în Uniunea Sovietică, demascând minciuna presupusei ei bunăstări, pe care falşii păstori, călătorind în străinătate, încearcă să o mediatizeze, glorificând persecutorii şi bârfindu-i pe cei persecutaţi.

În aceste circumstanţe dureroase, pe care fraţii noştri din Uniunea Sovietică trebuie să le pătimească, noi găsim o mângâiere în exemplul primelor secole ale creştinismului, când persecutorii lui Hristos încercau de asemenea să extermine fizic Sfânta Biserică. Dar noi ne amintim cuvintele încurajatoare ale Mântuitorului, *Nu te teme, turmă mică* (Luca

12: 32). Şi ne amintim de asemenea cuvintele de încurajare ale Mântuitorului pentru cei pe care Domnul i-a considerat că vor fi pe pământul acesta în ultimele zile ale existenţei lui: *Ridicaţi capetele voastre, pentru că răscumpărarea voastră se apropie* (Luca: 21: 28).

45. Arhimandritul Tavrion

Publicaţia nr. 96 din *Cuvântul ortodox* (ian.-febr.1981) conţinea viaţa arhimandritului Tavrion, ultimul stareţ al Sihăstriei Glinsk înainte de închiderea ei în 1958, care a murit în 1978 ca părinte duhovnicesc al călugăriţelor Sihăstriei Schimbarea la Faţă de lângă Riga. Renumit ca stareţ printre credincioşi în multe părţi ale Rusiei, părintele Tavrion aminteşte de părintele Dimitrie Dudko (cu care ţinea legătura) în fervoarea sa ortodoxă şi în sinceritatea sa cu privire la raportarea la autorităţile sovietice; viaţa lui ne oferă un indiciu despre Sfânta Rusie supravieţuind chiar şi în groaznica realitate sovietică a Rusiei de astăzi.

Această viaţă a fost trimisă la *Cuvântul ortodox* pentru publicare de către Mitropolitul Filaret, ierarhul conducător al Biserici ruse din afara Rusiei, împreună cu o scrisoare care explică faptul că „acest stareţ înţelept şi evlavios a aparţinut mai întâi Bisericii din catacombe; dar, văzând cum oamenii credincioşi erau împrăştiaţi ca oile fără păstor, el s-a alăturat Bisericii oficiale, dar în activitatea sa el a stat absolut departe de ea, dându-şi toată tăria îndrumării duhovniceşti a sufletelor credincioase”.

Câţiva credincioşi, în special printre non-ruşii din America, au interpretat o astfel de simpatie arătată faţă de un preot al patriarhiei Moscovei ca o „trădare” a Bisericii din catacombe şi au scris scrisori de protest către sinodul episcopilor din New York. Sinodul, în răspuns, a proclamat următoarea „Decizie”, care afirmă clar o politică neschimbată a comuniunii doar cu Biserica din catacombe din Rusia, dar simpatie şi lipsă de condamnare pentru toţi cei din patriarhia Moscovei care încearcă, aşa cum ştiu ei mai bine să fie credincioşi ortodoxiei „chiar şi în teritoriul împărăţiei lui Antihrist”. Această „Decizie” arată că atitudinea Bisericii ruse libere din Vest faţă de evenimentele religioase din Rusia nu este deloc îngustă şi legalistă, ci este plină de iubire şi compasiune adăugată principiului bisericesc al acriviei.

DECIZIA EPISCOPILOR

La 12/25 august 1981, sinodul episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei a ascultat raportul preşedintelui sinodului episcopilor asupra următoarei chestiuni: apariţia unui articol despre arhimandritul Tavrion, publicat în numărul 96 al *Cuvântului ortodox*, a cauzat mare consternare printre unii dintre cititori, în special printre cei care nu sunt foarte familiari cu condiţiile vieţii bisericeşti în URSS. În adresa mea însoţitoare către editorul revistei (care nu s-a intenţionat să fie publicată

cu articolul), ei au văzut ceea ce au crezut a fi un fel de aprobare a poziţiei duale asumate de răposatul arhimandrit, mai degrabă decât simpla prefaţare a unui material interesant, informativ. Arhimandritul Tavrion, după lungi ani de detenţie ca membru al Bisericii din catacombe, oarecum a ajuns să se alăture patriarhiei Moscovei în timp ce nu i-a împărtăşit niciodată politica. Niciunul dintre noi nu a avut niciodată niciun fel de relaţii cu el. Noi ştim doar că îi sfătuia pe fiii săi duhovniceşti să plece din URSS şi să meargă în Vest, să se alăture Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei. Este de asemenea cunoscut faptul că, atunci când vorbea cu fiii săi duhovniceşti, el condamna servilismul politic al patriarhiei faţă de autorităţile ateiste. Metodele sale pastorale şi duhovniceşti erau destul de neobişnuite. În descrierea favorabilă a vieţii sale, scrise de fiica sa duhovnicească, unii cititori au găsit nu doar faptul că el aducea oameni în Biserică, ci de asemenea ne-au bănuit pe noi de aprobarea atitudinii sale compromiţătoare faţă de Biserică. Acest lucru nu este adevărat.

Condamnarea de către ierarhia noastră a acordului cu ateii, promulgat de patriarhia Moscovei în vremea Mitropolitului Serghie, rămâne în mod sigur validă şi nu poate fi schimbată, decât în cazul pocăinţei patriarhiei Moscovei. Politica aceasta care caută să slujească atât lui Hristos cât şi lui Veliar este, fără discuţie, o trădare a ortodoxiei. Prin urmare, nu putem avea comuniune liturgică cu niciun episcop sau cleric din patriarhia Moscovei. Dar acest lucru nu ne împiedică să studiem cu iubire şi tristeţe viaţa religioasă din Rusia. În unele cazuri vedem o desăvârşită prăbuşire, în timp ce, în alte cazuri, unele eforturi de a rămâne în afara politicii apostate a liderilor patriarhiei într-o încercare de a obţine mântuirea chiar şi în teritoriul împărăţiei lui Antihrist (ca în cazul menţionat în canonul al II-lea al Sfântului Atanasie), şi având în minte cuvintele Mântuitorului nostru că printr-o judecată pripită se poate smulge grâul împreună cu neghina (Matei 13: 29). În circumstanţe care variază, veninul compromisului păcătos otrăveşte sufletele în grade diferite.

Ca parte liberă a Bisericii ruse, putem aproba deplin doar partea Bisericii din Rusia care este numită Biserica din catacombe, şi doar cu ea putem avea comuniune deplină. Totuşi, orice depărtare de ateism şi serghianism trebuie văzută ca un pas pozitiv către ortodoxia pură, chiar dacă încă nu este deschiderea unei căi de unire eclezială cu noi. Pe lângă aceasta, evaluarea şi judecata noastră de acum nu poate continua din cauza lipsei de informaţii. Cu toate acestea, interesul nostru faţă de toate aspectele vieţii religioase din Rusia nu poate să ignore niciun eveniment pozitiv pe care îl vedem pe fundalul totalei apostazii. Nu ar trebui să ne concentrăm atenţia exclusiv asupra acelor aspecte care merită o condamnare necondiţionată.

În lumina acestora, viaţa şi activitatea răposatului arhimandrit Tavrion a fost un fenomen interesant. Şi din acest motiv am considerat bio-

grafia sa a fi vrednică de atenţie şi publicare, în timp ce dezaprobăm în mod clar apartenenţa sa la organizaţia bisericească serghianistă. Acest lucru se pare că a fost înţeles greşit de unii cititori – eu nu ofeream un exemplu vrednic de urmat.

Decizie: Să se ia în considerare raportul preşedintelui Sinodului episcopilor şi, împărtăşind opinia lui, să publicăm relatarea sa în presa religioasă. În acelaşi timp, sinodul episcopilor consideră necesar să reamintească turmei sale că, mai întâi de toate, trebuie cu tărie să susţinem propria noastră credinţă şi să sporim în râvna în viaţa autentică a Bisericii, în condiţiile în care Dumnezeu ne-a pus pe fiecare să ne luptăm spre mântuirea sufletelor noastre. Datorită informaţiilor insuficiente, deliberări cu privire la semnificaţia şi calitatea diferitelor evenimente din Rusia nu oferă pentru moment o călăuzire potrivită pentru credincioşi. Într-adevăr, în majoritatea cazurilor, aceste deliberări nu pot servi ca învăţătură, ci trebuie mai degrabă să fie privite ca opinii personale.

Sinodul episcopilor este mâhnit de reacţia la articolul despre arhimandritul Tavrion şi de concluziile grăbite pe care le-au tras unii credincioşi zeloşi, şi chiar unii clerici. Dragostea reciprocă şi grija pentru unitatea Bisericii, care este deosebit de necesară în vremuri de erezie şi schismă, cere de la fiecare dintre noi mare precauţie în ceea ce spunem. Dacă nimeni nu trebuie să-şi condamne aproapele în grabă, încă şi mai multă grijă este cerută acolo unde este vorba de propriul nostru întâistătător. Implicaţii pripite cu privire la predica lui presupus neortodoxă, precum şi critica deschisă din predici, revelează o tendinţă către condamnare şi diviziune care este nepotrivită pentru creştini. Apostolul a spus: „Cine eşti tu să judeci pe sluga altuia?”. Ce lucru mai potrivit ar putea fi spus decât: „Cine eşti tu să îl judeci pe mitropolitul tău?”. O astfel de atitudine, care poate uşor să se dezvolte în schismă, este puternic dezaprobată de canoanele Bisericii, pentru că arată apropriere deliberată de către clerici a „judecăţii care aparţine ierarhilor” (Canonul al XIII-lea al Sinodului Întâi şi al Doilea). Fiecare trebuie să fie foarte atent în critica sa, în special atunci când şi-o exprimă public, amintindu-şi că „pedeapsa este nedezlipită de pricina ta” (Iov 36: 17). Dacă, contrar învăţăturii apostolice despre distribuirea ierarhică a datoriilor şi responsabilităţilor, toţi clericii şi laicii şi-ar supraveghea ierarhii (I Cor. 12: 28-30), atunci în loc să fie un trup ierarhic al lui Hristos, Biserica noastră s-ar transforma într-un fel de anarhie democratică, unde oaia îşi asumă funcţia păstorului. Un har special le este acordat episcopilor pentru a-i ajuta în lucrarea lor. Celor care caută să-şi controleze episcopul ar trebui să li se amintească de canonul al LXIV-lea al Sinodului ecumenic al şaselea care citează cuvintele Sfântului Grigorie Teologul:

„Cel ce învaţă să o facă cu supunere şi cel ce dăruieşte să o facă cu bucurie şi cel ce slujeşte să o facă cu râvnă. Nu toţi suntem limbă, care

este cel mai lucrător membru, nu toţi dintre noi suntem apostoli, nu toţi suntem profeţi, nu toţi vom tâlcui. (...) De ce te faci păstor, când eşti oaie? De ce să devii cap când eşti picior? De ce încerci să fii comandant, când eşti înrolat în numărul soldaţilor?"

Canonul se sfârşeşte cu următoarele cuvinte: „Dar dacă cineva micşorează acest canon, să se afurisească pentru patruzeci de zile."

Situaţia Bisericii în Rusia este fără precedent, şi nu pot fi prescrise niciun fel de norme de niciunul dintre noi separat. Dacă poziţia Bisericii din catacombe s-ar schimba, faţă de poziţia ei din anii din urmă, orice schimbare în atitudinea noastră va trebui să fie revizuită nu de clerici individuali sau laici, ci doar de către sinodul episcopilor, căruia trebuie să i se supună toate problemele pertinente.

Decizia de mai sus trebuie publicată şi o copie a ei înmânată secretarului sinodului, în timp ce episcopii eparhiali ar trebui să ofere instrucţiuni, fiecare în eparhia sa, clericilor care şi-au exprimat opinia prea în grabă.

ANEXA I

Arhiepiscopul Ioan din Letonia
Pomenit la 12 octombrie (†1934)

Printre slăviţii noi mucenici ai secolului nostru unii ies în evidenţă mai puternic decât ceilalţi prin absoluta claritate a poziţiei lor pentru Hristos şi Biserica Sa. Ei nu sunt mucenici „întâmplător”, ca o simplă parte a campaniei universale a fenomenului pseudo-religios al comunismului împotriva Bisericii lui Hristos; mai degrabă, ei sunt deschişi şi neînfricaţi mărturisitori ai lui Hristos, a căror viaţă este provocare îndrăzneaţă pentru persecutorii moderni, aşa cum a fost viaţa Sfântul Antonie pentru demonii deşertului egiptean. Astfel au fost în Rusia Mitropolitul Iosif de Petrograd şi alţi fondatori ai Bisericii din catacombe, şi astfel a fost, în afara Rusiei, arhiepiscopul Ioan, supremul mărturisitor şi mucenicul mult pătimitoarei Biserici Ortodoxe Letone.

Arhiepiscopul Ioan, în lume Janis Pommer, s-a născut în 1876 într-o familie de ţărani în districtul Vendzen, Letonia. Nu exista sânge rusesc în neamul său, chiar dacă mai târziu el a arătat o mare iubire pentru Rusia. Străbunicul său a fost unul dintre primii care au acceptat credinţa ortodoxă în acea regiune, pentru care a fost supus unei persecuţii aspre. Pe vremea aceea apăruse un mare interes pentru ortodoxie printre ţăranii din Lituania, mulţumită faptului că începuse să se predice în limba letonă. Pastorii luterani, în cea mai mare parte, îi priveau pe localnici şi limba lor cu dispreţ şi letonii, care la un moment dat fuseseră botezaţi catolici cu forţa de către invadatorii germani, după Reformă au fost făcuţi luterani la fel de automat, urmându-şi suveranii. Cei care trecuseră la ortodoxie la mijlocul secolului trecut erau priviţi de autorităţile locale (de baronii nemţi) ca rebeli. Localnicii şi-au arătat susţinerea faţă de străbunicul ierarhului, care era considerat de către autorităţi „rebel”, făcând un cavou peste locul mormântului său şi ridicând pe el crucea ortodoxă cu opt colţuri. Atât cavoul, cât şi crucea au fost mai târziu date la o parte de către autorităţile locale.

În copilăria sa, viitorul arhiepiscop îi ajuta pe părinţii săi la fermă şi era păstor. El era un copil serios, evitând jocurile zgomotoase ale altor copii. În adolescenţă îi plăcea să meargă în pădure şi să stea acolo mult timp. Tatăl său l-a învăţat să citească şi să scrie atât de bine încât, sărind peste clasele primare, el a intrat direct la şcoala superioară de stat. Chiar din primul an de şcoală el s-a făcut remarcat într-atât, încât profesorii săi le-au recomandat fervent părinţilor să fie trimis fie la gimnaziu, fie la

şcoala preparatorie pentru seminar. La sfatul preotului local, băiatul a fost trimis la cea din urmă. După ce a trecut examenul, el a intrat la şcoala preparatorie de seminar în 1887; în 1891 el s-a transferat la seminarul de la Riga. Datorită succesului său la studii şi datorită bunei sale purtări, el a primit o bursă pe parcursul întregii perioade de studii. El îşi petrecea întotdeauna vacanţele de vară acasă, ajutându-şi părinţii la muncile gospodăriei.

El a terminat seminarul în 1897, şi l-a terminat strălucit. Tulburările care au venit asupra instituţiilor educaţionale ruseşti în acea vreme l-au împiedicat să-şi continue pregătirea imediat. Timp de trei ani a lucrat ca instructor printre letoni, dovedind un mare talent ca învăţător. În 1900, trecând examenele de intrare în mod strălucit, el a fost acceptat ca student la Academia teologică de la Kiev, din nou cu bursă. El era popular printre studenţi, atât pentru succesul său remarcabil la studii, cât şi datorită rezultatelor sportive deosebite. Cu toate acestea, pentru cei care îl cunoşteau bine tunderea în monahism a tânărului student, în 1901, la Mănăstirea Sfântul Arhanghel Mihail din Kiev, nu a fost neaşteptată. Colegii săi, chiar înainte să fi fost tuns, îl numeau „călugărul” pentru devotamentul său faţă de ideea de absolută sobrietate şi în general, pentru stăpânirea sa în toate.

El a terminat cursurile Academiei în 1904 atât de strălucit încât i s-a dat să aleagă între o carieră ştiinţifică şi una practică, de profesor. El ales-o pe cea din urmă. Ca profesor care preda Sfânta Scriptură la seminarul de la Cernigov, el a fost capabil să-şi inspire elevii în aşa măsură, încât mai mulţi dintre ei şi-au dedicat vieţile studiului Sfintei Scripturi şi mai târziu au devenit profesori la această disciplină. Autorităţile seminarului au preţuit munca tânărului instructor şi în 1906 l-au promovat în postul de inspector al Seminarului Vologda. Şi la Seminarul Vologda viitorul episcop şi-a arătat abilitatea sa de administrator. Buna ordine pe care a reuşit să o aducă în scurtă vreme în populatul şi dezordonatul Seminar Vologda a fost într-adevăr excepţională, astfel încât, în ciuda vârstei sale tinere, i s-a încredinţat în următorul an academic poziţia de răspundere de director al Seminarului ortodox din Lituania şi de stareţ al Mănăstirii Sfânta Treime din Vilna. I s-au încredinţat, de asemenea, şi sarcini de responsabilitate în conducerea eparhială. Prin urmare, transferul său în 1911 în Minsk, unde arhiepiscopul bolnav Mihail de Minsk l-a chemat în postul de episcop vicar, a fost întâmpinat în Vilna cu regret de către toţi. În drum spre Minsk el a participat la canonizarea Sfântului Ioasaf de Belgorod.

În 1912 episcopul Ioan a fost transferat la Odessa ca vicar al arhiepiscopului de Cherson, Dimitrie, care era atunci foarte bătrân. În noul an 1913 i s-a încredinţat sarcina de răspundere de a pune în bună ordine de curând deschisa eparhie Priyazovsk. Relaţia sa cu localnicii de aici a

fost atât de bună, încât această eparhie a devenit singura din Rusia în care salariul său şi cel al clericilor a fost asumat de către oamenii locului. Erau ocazii în care episcopul era ales ca arbitru când erau conflicte între muncitori şi angajatori. Muncitorii îl considerau apărătorul intereselor lor şi angajatorii se supuneau deciziilor lui fără discuţie. Când, din pricina războiului, valuri de refugiaţi din Galiţia şi Cehoslovacia au ajuns la „Donul liniştit”, ei au găsit în episcopul Ioan pe cineva care avea mare grijă de nevoile lor. Au fost organizate multe şcoli pentru refugiaţi şi orfelinate cu participarea sa. Sute de galiţieni şi cehi recunoscători au devenit ortodocşi, inclusiv intelectualitatea.

Revoluţia l-a găsit pe episcopul Ioan în acest post. El era periculos pentru liderii revoluţionari şi campania împotriva lui a început imediat. Agenţi revoluţionari, atât pe faţă, cât şi în ascuns, îl urmăreau peste tot. Între timp, printre masele de oameni care erau deplin devotaţi episcopului lor, s-a format o atitudine care nu era acceptabilă pentru autorităţile revoluţionare. Voluntari dintre muncitori şi soldaţi au organizat o gardă care îl supraveghea pe episcop zi şi noapte. Pe drumul spre şi de la sfintele slujbe el era însoţit de mari mase de oameni, care erau gata să-şi apere episcopul prin forţă împotriva duşmanilor. Autoritatea revoluţionară locală a crezut că a găsit o cale de rezolvare prin aranjarea transferului iubitului episcop în eparhia Tver. Dar, după ultima slujbă în catedrală, oamenii şi-au întors cu forţa episcopul la reşedinţa episcopală şi l-au înconjurat cu gărzi care împiedicau plecarea sau îndepărtarea episcopului. În astfel de condiţii, autorităţile, fiind umilite, i-au cerut episcopului să părăsească oraşul pentru un timp şi să meargă în Moscova. Cu toate acestea, împreună cu episcopul Ioan a mers la Moscova o delegaţie din popor, cu reprezentanţi dintre clerici, soldaţi, laici şi cazaci, cu intenţia de a protesta acolo împotriva acţiunilor autorităţii locale. În Moscova, delegaţia şi-a atins scopul printr-o decizie favorabilă atât din partea autorităţii lumeşti, cât şi a celei duhovniceşti. Dar lovitura bolşevică şi începerea Războiului Civil a făcut imposibilă întoarcerea episcopului Ioan la Priyazovk. Prin urmare, el a fost numit în poziţia de răspundere de arhiepiscop de Penza.

În Penza, unde arhiepiscopul Ioan a ajuns la începutul lui 1918, credincioşii au început imediat organizarea unei apărări a arhipăstorului lor, atât faţă de autorităţile seculare, cât şi faţă de cei din biserica renovaţionistă. Din nou a fost formată o gardă voluntară. CEKA locală l-a supus imediat pe arhiepiscop percheziţiei şi interogatoriului; dar nici una şi nici cealaltă nu au dat niciun motiv de arestare. Atunci agenţii CEKA au hotărât să marcheze sărbătorirea Paştelui din 1918 cu uciderea arhiepiscopului Ioan.

În seara de Paşti au apărut la reşedinţa arhiepiscopului Ioan de la Mănăstirea Schimbării la Faţă doi agenţi CEKA înarmaţi până în dinţi,

fostul ofiţer Rudakov şi muncitorul Dubovkin, şi au început să ceară accesul la el. Garda a sunat alarma pentru a-i avertiza pe oameni şi Dubovkin a fugit, dar Rudakov a spart uşa chiliei şi a tras mai multe focuri care au fost, din fericire, departe de ţintă. Arhiepiscopul a reuşit să-l dezarmeze. Oamenii care s-au adunat între timp intenţionau să aibă „grijă” de criminal prin legea linşării şi doar mijlocirea energică a arhiepiscopului l-a salvat pe Rudakov de la moarte sigură. Şi aici s-a petrecut o minune: Rudakov, care tocmai făcuse o tentativă de asasinare a arhiepiscopului, s-a aruncat în braţele sale cu salutul pascal „Hristos a înviat!”. Bineînţeles, autorităţile s-au grăbit să nege orice implicare în această problemă, în ciuda faptului că Rudakov a primit un ordin scris asupra persoanei sale. Nefericitul bărbat a fost arestat şi curând a murit în închisoare. Săptămâna luminată în Penza şi în toată vasta eparhie a fost transformată într-o nemaiauzită demonstraţie de iubire şi devotament din partea credincioşilor faţă de păstorul lor. Autorităţile, evaluând situaţia, s-au ascuns pentru o vreme şi s-au abţinut de la orice acţiuni evidente. Credincioşii, chiar şi cercurile liberale ale intelectualităţii, s-au adunat încă şi mai strâns în jurul arhipăstorului lor. Importantul avocat local, V. A. Bezsonov, sfătuitorul legal al arhiepiscopului, a devenit conducătorul acestor zeloţi şi a fost ipodiaconul său. Viaţa bisericească din întreaga eparhie a fost revigorată şi întărită.

Când în mai, 1918, un regiment de cehoslovaci mergea de la Don spre Siberia prin Penza, dintr-odată, fără niciun motiv, bolşevicii au deschis foc de artilerie asupra Mănăstirii Schimbarea la Faţă. Locul unde locuia arhiepiscopul a devenit centrul tragerilor. Mai târziu autorităţile au explicat acest incident ca o neînţelegere, dar localnicii au receptat aceasta ca o tentativă de ucidere a arhipăstorului lor şi au protestat. La 7 septembrie 1918, CEKA locală a făcut din nou o lungă verificare a chiliei şi a biroului arhiepiscopului. Chiar dacă nu s-a găsit nimic incriminatoriu, agenţii CEKA l-au luat pe arhiepiscop la închisoare, pentru o confruntare cu unul dintre deţinuţi. Acest lucru a cauzat întârzierea arhiepiscopului la privegherea de toată noaptea pentru sărbătoarea Naşterii Maicii Domnului. Când credincioşii au aflat că arhiepiscopul fusese dus în „casa de unde nu era întoarcere”, şi în ziua în care se făceau execuţii, cei care veniseră la slujbă au tras concluzia că arhiepiscopul fusese împuşcat împreună cu ceilalţi condamnaţi. Când vlădica s-a întors, foarte târziu, la catedrală, în loc de priveghere el a găsit în desfăşurare o slujbă de pomenire pentru el însuşi.

Pentru următoarea provocare, autorităţile s-au folosit de reprezentantul local al „Noii Biserici”, V. Putyat-Gruenstein, care la 14 septembrie a apărut la Biserica Sfinţilor Apostoli cu adepţii săi când arhiepiscopul Ioan săvârşea sfânta slujbă. Ei au încercat să intre în biserică, dar oamenii au împiedicat acest lucru. Din cauza tulburărilor din jurul bise-

ricii, arhiepiscopul a fost şi el închis de către CEKA locală ca suspect. El a fost ţinut în închisoare timp de o lună întreagă, în ciuda nevinovăţiei sale evidente. De la o zi la alta, CEKA locală era asediată de delegaţii de credincioşi care cereau eliberarea arhiepiscopului. Se făcea rugăciune în întreaga eparhie pentru aceasta. Toate acestea i-au făcut pe cei de la CEKA să încheie cazul lor împotriva arhiepiscopului. La 14 octombrie, la miezul nopţii, agenţii CEKA au început să-i cheme pe deţinuţi, unul câte unul, în sala tribunei pentru a-şi auzi şi semna sentinţele. Era duminică, ziua în care aveau loc de obicei execuţiile. Cei care erau chemaţi ieşeau şi nu se mai întorceau. Ei erau predaţi imediat executorilor. Pe lunga listă a celor condamnaţi, arhiepiscopul Ioan a fost ultimul. Aceasta a fost o tortură subtilă: el a trebuit să sufere tot ceea ce suferă cei care sunt condamnaţi la moarte. În jur de ora unu dimineaţa el a fost în cele din urmă informat că a fost eliberat.

La 18 iulie 1919, autorităţile l-au chemat pe arhiepiscop la centrul militar, unde a fost examinat şi declarat apt pentru serviciul militar, fiind numit într-un regiment care nu era în linia întâi. S-a câştigat o amânare pentru aceasta, mulţumită doar intervenţiei credincioşilor. Când, la sfârşitul lui 1919, trupele albe au început să se apropie de Penza din sud, autorităţile au arestat în grabă cei mai importanţi oameni ai Bisericii. La 11 noiembrie agenţii CEKA au desfăşurat o nouă percheziţie în chilia arhiepiscopului, de data aceasta una deosebit de atentă. Deşi nimic nu a fost găsit, arhiepiscopul a fost din nou arestat. CEKA a declarat că fusese descoperită o organizaţie contra-revoluţionară, ai cărei „membri" au fost imediat executaţi. Bezsonov, ipodiaconul vlădicăi, era printre ei. La protestul categoric al arhiepiscopului, el a fost trimis la Moscova, unde cazul său urma să fie cercetat. Cazul său a fost preluat chiar de preşedintele Diviziei de operaţiuni secrete de la CEKA, faimosul Laţis (un consătean de-al arhiepiscopului, care în cele din urmă s-a sinucis în camerele subterane pe care le cunoştea atât de bine). De această dată arhiepiscopul a fost închis pentru trei luni. Agenţii nu au reuşit să adune sau să fabrice niciun material incriminatoriu şi la 11 martie 1920 el a fost eliberat.

La 3 februarie 1920 arhiepiscopul Ioan a fost ales de către un sinod al Bisericii Ortodoxe letone ca arhiepiscop de Riga şi a toată Letonia. Letonia, care până la Revoluţie fusese parte din Imperiul rus, a suferit mult din pricina efectelor Primului Război Mondial şi a tulburărilor din Rusia. Deja în 1919 (14 ianuarie), arhiepiscopul Platon de Revel murise ca mucenic în Estonia vecină, fiind ucis de mâinile bolşevicilor. Deşi ameninţarea comunistă s-a retras din ţările baltice timp de aproape două decenii, totuşi credinţa ortodoxă în Letonia de curând independentă era privită de guvern ca ceva care îşi trăise traiul şi era acum de prisos. Catedrala din Riga, care sub ocupaţia germană fusese transformată în biserică luterană, şi a fost atunci avariată de două ori în acţiuni militare, a

fost redată ortodoxiei, dar de vreme ce era o amintire a stăpânirii ruse, stătea acum închisă. Reşedinţa episcopului şi Mănăstirea Sfântul Alexei au fost date catolicilor, iar alte proprietăţi bisericeşti au fost confiscate de guvern şi transformate în utilităţi lumeşti. Creştinii ortodocşi nu doar în Riga, dar şi în toate oraşele din Letonia, se găseau în condiţii groaznice, fără păstor, persecutaţi, fără niciun drept. Se făcea o încercare sistematică de dezrădăcinare a credinţei ortodoxe. În aceste condiţii dureroase, letonii ortodocşi nu puteau să fi făcut un lucru mai bun decât să-şi fi ales drept păstor pe arhiepiscopul Ioan, care era nu doar cea mai eminentă figură bisericească ortodoxă de sânge leton în acel moment, dar era şi un om de mare curaj şi de acţiune.

La cererea repetată a Bisericii Ortodoxe letone, la 14 aprilie 1921 Patriarhul Tihon l-a binecuvântat pe arhiepiscopul Ioan să meargă în Letonia, dar la 23 mai el şi-a schimbat hotărârea la cererea clericilor şi laicilor din Penza. Abia la 19 iulie 1921, „considerând importantă cererea Bisericii letone”, patriarhul şi-a dat acordul final pentru ca arhiepiscopul Ioan să plece, dându-i un document de recunoştinţă pentru activitatea sa jertfitoare şi rodnică pentru binele Bisericii. Înainte de plecarea arhiepiscopului Ioan, Patriarhul Tihon, în conformitate cu decretul Sfântului Sinod şi al Consiliului bisericesc superior, i-a oferit arhiepiscopului Ioan cea mai mare autonomie canonică în conducerea Bisericii Ortodoxe letone. Acest act de încredere a fost pe deplin justificat de activitatea ulterioară a arhiepiscopului Ioan, care în moartea sa mucenicească a mers pe urmele patriarhului.

La 24 iulie 1921, clerul şi laicii ortodocşi cu cruci şi obiecte sfinte din toate bisericile ortodoxe l-au întâmpinat triumfător pe arhiepiscopul Ioan la gară şi l-au condus la catedrală. Nici în timp ce arhiepiscopul săvârşea prima sa slujbă aici (unde nu mai slujise un ierarh ortodox din 1917), liderii ortodocşi locali nu aveau nicio idee despre unde avea să locuiască, de vreme ce reşedinţa episcopală fusese de curând luată de guvern. Dar, la terminarea slujbei, după ce a dat binecuvântare oamenilor, arhiepiscopul Ioan, spre uimirea tuturor celor prezenţi, a mers la subsolul catedralei şi a spus: „Voi locui aici”. Astfel el a mărturisit persecuţia Bisericii letone şi a făcut din catedrală un centru al luptei sale neîntrerupte de restaurare a drepturilor Bisericii Ortodoxe în Letonia. În campania care a urmat, dusă de guvernul şi presa letonă, pentru a demola catedrala, faptul că însuşi arhiepiscopul Ioan locuia acolo a fost un factor decisiv care a împiedicat realizarea acestui proiect.

Sosirea arhiepiscopului Ioan a fost începutul unei noi ere în viaţa Bisericii Ortodoxe letone. Primul său apel către guvernul leton a fost întâmpinat cu răspunsul rece: „Legile Letoniei nu recunosc nici Biserica Ortodoxă şi nici organele şi organizaţiile ei şi nu obligă guvernul leton să apere Biserica Ortodoxă”. Curând, cu toate acestea, arhiepiscopul Ioan a

reuşit să obţină promulgarea unei legi cu privire la Biserica Ortodoxă în Letonia care reglementa relaţia dintre Biserică şi stat şi garanta pentru Biserică un număr de drepturi, în special obţinerea de la guvern a unor sume de bani considerabile. S-a pus punct distrugerii fără sens a obiectelor ortodoxe sfinte, cum ar fi îndepărtarea capelei din principala gară din Riga. Parohiile ortodoxe au început să fie întărite şi construite, şi bisericile care fuseseră distruse în război au fost refăcute. De la bun început, arhiepiscopul Ioan a fost conducătorul tuturor creştinilor ortodocşi din Letonia, atât ruşi cât şi letoni, şi doar datorită autorităţii sale categorice, a minţii, a experienţei şi tactului subtil s-a evitat teribila divizare care domina în toate celelalte state de pe coasta Baltică între ruşi şi localnici. Acest leton prin naştere, care avea un suflet rus, a fost ca un pod între două popoare şi atât unul cât şi celălalt îl considerau al lor.

Începând cu 1925 arhiepiscopul Ioan a devenit reprezentantul ruşilor din Letonia în parlament. Din acest moment activitatea sa a cuprins dimensiuni imense: el a deschis un seminar ortodox, s-au redat bisericilor proprietăţi şi în sfârşit a reuşit să obţină întoarcerea din Uniunea Sovietică a obiectelor bisericeşti sfinte şi a proprietăţilor pentru sume mari de bani. Letonii ortodocşi, care înainte de venirea arhiepiscopului Ioan se ascunseseră „de teama iudeilor”, acum păşeau cu curaj în spatele conducătorului lor neînfricat, şi Biserica letonă a trăit cei mai buni ani ai scurtei sale existenţe. În câţiva ani, conform statisticilor oficiale, populaţia ortodoxă a crescut cu douăzeci la sută; au fost construite şi sfinţite treisprezece biserici noi, alte patru erau în construcţie, altele în plan, când arhiepiscopul Ioan a primit mucenicia.

Situaţia Bisericii Ortodoxe letone în primii ani după Primul Război Mondial şi după Războiul Civil rus era, bineînţeles, dificilă; dar incomparabil mai dificilă era situaţia credincioşilor ortodocşi din Rusia. Arhiepiscopul Ioan a luptat cu succes împotriva duşmanilor săi locali, comuniştii letoni, dar el nu i-a uitat nici pe duşmanii săi principali, duşmanii întregului popor rus, bolşevicii.

Şi astfel a fost începută o adevărată campanie de minciuni şi calomnii împotriva arhiepiscopului Ioan. Campania a fost sistematică şi bine planificată; când se demasca o minciună, o nouă calomnie era inventată imediat. Se găseau chiar femei isterice care mărturiseau la tribunal despre „întâlnirile” lor clandestine cu arhiepiscopul; dar, toate minciunile lor au fost demascate. Vai! Noi, creştinii ortodocşi din Letonia, trebuie să ne asumăm vina că nu l-am protejat suficient pe vlădica. Puţini au fost cei care au luptat împotriva campaniei de minciuni şi calomnii. Şi, totuşi, puţine au fost acele familii printre ruşii din Letonia pe care vlădica nu era gata să le ajute într-un fel sau altul. De asemenea, el era binefăcător şi al multor oameni neortodocşi. El era cu adevărat părintele turmei sale.

În ultimii ani arhiepiscopul Ioan a suferit mult din cauza aşa numitei mişcări „creştin-ortodoxe". Arhiepiscopul Ioan iubea copiii şi tinerii foarte mult şi era bucuros să vadă reprezentanţi ai tineretului, şi nu erau rare grupurile de tineri, şi chiar clase întregi de elevi, care îl vizitau (deoarece în Riga pe atunci erau mai mult de douăzeci de şcoli primare ruse şi mai multe gimnazii). La început, arhiepiscopul Ioan a fost foarte înţelegător faţă de mişcarea de curând formată; dar, cu timpul, când natura acestei organizaţii a devenit clară, el nu a mai avut de-a face cu ea. Reputaţia sa printre grupurile religioase „liberale" nu a fost nici ea ajutată de relaţiile sale de prietenie cu Sinodul episcopilor ruşi de peste hotare, chiar dacă din raţiuni politice nu putea face parte dintre ei. În 1931, la a zecea aniversare a episcopatului arhiepiscopului Ioan la Riga, Mitropolitul Antonie, ierarhul conducător al Bisericii ruse de peste hotare, avea să-l numească „un curajos apărător al ortodoxiei".

Duşmanii politici ai arhiepiscopului Ioan nu au ezitat nici să trimită huligani ca să-l atace odată, când se întorcea seara la reşedinţa lui de vară din afara oraşului. Ca de obicei, el mergea pe jos spre casă cei câţiva kilometri de la terminarea şoselei. Mercenarii trebuiau să îl bată fără milă, în schimb, calculând greşit puterea fizică a victimei lor, au fost învinşi de el. Pentru început, arhiepiscopul i-a dat cap în cap până ce le-au apărut stele în faţa ochilor. Dar apoi el i-a luat acasă, le-a vorbit din inimă şi a avut un asemenea efect asupra lor, încât ei s-au căit de toate înaintea lui şi au devenit prietenii săi.

În viaţa arhiepiscopului Ioan au fost anumite circumstanţe care pentru o vreme au fost enigmatice. Calomniatorii săi de multă vreme îi reproşau faptul că locuia singur, fără vreun ucenic de chilie. „Îi este teamă de martori", spuneau ei, repetând calomniile care erau răspândite despre el. Dar când cei care îi voiau binele l-au întrebat despre aceasta, el a răspuns că era mai bine pentru el să locuiască singur. Diferiţi oameni veneau la el şi, în afară de aceasta, el nu voia să supună pericolului pe nimeni. Sensul acestor cuvinte a devenit clar doar după moartea sa mucenicească.

Şi într-adevăr, oameni de tot soiul veneau să îl vadă pe arhiepiscop. Veneau prelaţi străini renumiţi, dar şi oameni săraci şi nişte creaturi în zdrenţe cu înfăţişare suspectă. Spre sfârşit a avut un fel de legături secrete cu Rusia şi primea informaţii de acolo prin mijloace proprii. Indiferent de cât de mult se străduia regimul comunist să sigileze ermetic Rusia, totuşi oamenii în mod evident mergeau acolo şi înapoi, şi arhiepiscopul Ioan era un fel de punct de transfer. Dar ştia să păstreze tăcerea, şi aproape nimeni nu ştia detaliile acestei dimensiuni a activităţii sale.

O altă dimensiune a activităţii arhiepiscopului Ioan era lupta sa inspirată, neîncetată şi cu totul deschisă împotriva regimului ateist din

Rusia. Indiferent de locul unde vorbea (ca membru al Parlamentului, în faţa organizaţiilor ruse şi cel mai mult de la amvonul bisericii), peste tot vocea sa puternică şi curajoasă răsuna mai departe neînfricată, rugător şi tare, ca un clopot de alarmă. El era un predicator inspirat; vorbea simplu şi pe scurt şi nu îşi cruţa limbajul când vorbea despre bolşevici. Mulţi îi reproşau şi aceasta, precum şi în general activitatea sa politică. Într-adevăr, acuzaţia sovietică standard împotriva noilor mucenici este că mărturisirea adevărului este un act de „politică”. Cred că el ar fi preferat o viaţă solitară într-o chilie liniştită a unei mănăstiri, predându-se nevoinţelor duhovniceşti; dar vremurile nu i-au permis aceasta. Oricine l-a văzut vreodată pe arhiepiscop în grădina reşedinţei sale de vară, lângă stupi, sau lucrând la masa lui de tâmplărie, ştia că astfel de ocupaţii nu îi erau străine.

Un bun exemplu despre exprimarea neînfricată a adevărului de către arhiepiscopul Ioan trebuie să fie văzut în predica sa din catedrala din Riga în Vinerea Mare, pe 10 aprilie 1931. Pentru el nu este posibil să separi Golgota lui Hristos Mântuitorul nostru de Golgota Bisericii Ortodoxe contemporane. Stând înaintea sfântului epitaf al lui Hristos, turma ierarhului nu „fuge din realitate”, ci este îndrumată să înţeleagă groaznica realitate a acelor zile şi cum să fie biruitoare în mijlocul ei. (Fragmente; textul în rusă complet în *Rusia ortodoxă*, 1953, nr. 5).

„Despre Iosif din Arimateea se spune că a fost ucenic al lui Hristos, dar în secret, «de teama iudeilor». Din acest punct de vedere el nu este un exemplu pentru noi. Să-ţi ascunzi credinţa din teamă nu este o faptă vrednică de respect. Dacă te temi cu adevărat de Dumnezeu, nu te vei mai teme de altcineva. Fii pentru Hristos şi El va fi pentru tine. Starea căldicică trebuie alungată din noi şi din alţii. Teama de oameni sunt buruienile de pe ogorul duhovnicesc care trebuie smulse.

Iosif din Arimateea L-a urmat pe Hristos de departe, în secret. O, dacă aceasta ar fi o avertizare pentru toţi cei care în vremurile noastre ezită, de asemenea, să Îl mărturisească pe Hristos deschis. Lepădaţi sfaturile rele ale lumii şi ale trupului! Înainte pentru adevăr, dreptate şi pentru Domnul!

Dar poate că cineva va spune: vremea când a trăit şi a făptuit Iosif este diferită de vremurile noastre. O, prietenii mei contemporani, fie pur şi simplu nu vedeţi, fie într-un mod laş vă prefaceţi că nu vedeţi că realitatea noastră actuală, atât în cuvânt cât şi în faptă, a depăşit cu mult orice măsură a faptelor rele care l-au forţat pe Iosif să înceteze să se ascundă şi să vină în arena mărturisirii deschise a lui Hristos.

Oricine urmăreşte presa contemporană şi platformele oratorice contemporane ştie că batjocura contemporană faţă de Hristos a depăşit incomparabil atât în răutate cât şi în cruzime toate batjocurile pe care contemporanii lui Hristos le-au aruncat asupra Sa până la Golgota şi pe

Golgota. Persoana lui Hristos şi învăţătura lui Hristos şi toate lucrările lui Hristos, şi întreaga Sa lucrare în general au fost supuse celor mai crude şi ruşinoase batjocuri. Dacă duşmanii lui Hristos de astăzi ar putea obţine Trupul lui Hristos care a fost răstignit pe Golgota, ar fi din nou supus celor mai rafinate torturi, celor mai subtile mijloace de tortură până la moarte. Dar trupul nu le este accesibil, şi astfel duşmanii lui Hristos se epuizează în torturi şi în răstignirea Trupului lui Hristos care este pe pământ, şi este numit Biserica lui Hristos. Amintiţi-vă ceea ce aţi văzut, auzit şi citit despre chinuirea Trupului lui Hristos, Biserica, între graniţele bolşevismului, şi chiar cu insuficienţa informaţiilor noastre veţi înţelege că *demonul Golgotei este un copil în comparaţie cu demonul sovietic*.

Da, vremurile noastre nu sunt ca vremurile lui Iosif din Arimateea. Sunt incomparabil mai rele şi mai crude decât acelea. Dacă Iosif a găsit în fapta rea de pe Golgota suficientă inspiraţie pentru a se converti de la mărturisirea secretă la mărturisirea deschisă, atunci vremurile noastre ar trebuie considerate ca unele care ne cheamă la o mărturisire cu voce tare, împreună cu un protest exprimat în mod clar împotriva urcării pe Golgota nu doar a lui Dumnezeu, ci şi a omului. La gura de vărsare a râului Tamisa, într-unul din punctele care iese în afară şi marchează un vad periculos, a fost pus un clopot care sună în timpul furtunilor, avertizându-i pe marinari de pericolul mortal. Cu cât este furtuna mai cumplită, cu atât mai puternic şi mai ascuţit este sunetul lui. Acum, în vreme de furtună şi de întuneric, când vadul bolşevismului s-a întins peste toată faţa pământului ca o capcană voită, fiecare suflet trebuie să-şi asume rolul acestui clopot care avertizează şi salvează. Greşesc profund cei care consideră acest pericol ca fiind local. Şi chiar şi un pericol cu caracter pur local nu poate fi o chestiune indiferentă pentru un creştin; dar pericolul bolşevic actual despre care vorbim are scopul prioritar de a deveni universal. Prin urmare, clopotul de alarmă în momentul de faţă ar trebui să fie sunat peste toată faţa pământului, ca să avertizeze pe toţi pretutindeni.

Nicio concesie duşmanilor! Dă-i un metru şi el va lua un kilometru; dă-i un deget şi el îţi va lua toată mâna.

Când am intrat în Biserica lui Hristos prin poarta Sfântului Botez, de la noi s-a cerut mărturisirea credinţei în Dumnezeu potrivit învăţăturii Sfintei Biserici. Dar, de asemenea, de trei ori suntem întrebaţi: «Te lepezi de Satana şi de toate lucrurile lui şi de toţi îngerii lui şi de toată slujirea lui şi de mândria lui?». Şi de trei ori am răspuns: «Mă lepăd de acestea.». Şi din nou de trei ori suntem întrebaţi: «Te-ai lepădat de Satana?”. Şi am răspuns de trei ori: „M-am lepădat de satana». Când mai târziu, în viaţă, vine vremea să mărturisim credinţa, adesea această parte a mărturisirii este uitată. Întotdeauna acest lucru este rău, dar într-o

vreme de luptă intensă între împărăţia lui Dumnezeu şi împărăţia lui satan, o astfel de uitare este intolerabilă.

Pentru conştiinţa omenească bolnavă apare ispita că cineva poate să-L mărturisească pe Dumnezeu şi în acelaşi timp să păstreze o poziţie neutră, un fel de loialitate şi faţă de împărăţia lui Satan. Este creată astfel un fel de cetăţenie dublă. Dar asupra tuturor dintre noi este o dublă responsabilitate: pe de o parte, să aprindem în noi înşine şi în alţii o iubire lucrătoare pentru împărăţia lui Dumnezeu, şi pe de altă parte să aprindem o ură nu mai puţin înflăcărată pentru împărăţia diavolului.

Domnul este acelaşi ieri şi astăzi şi întotdeauna. Când ruşinea ateismului şi a impietăţii apasă acum asupra copiilor noului Israel, Sfânta Rusie, undeva în câmpiile Rusiei, sau în pădurile Siberiei, sau prin ţări ale exilului şi diasporei poporului purtător de Dumnezeu, se pregăteşte deja un pământ dăruit prin har care va da un ales al lui Dumnezeu pentru izbăvirea şi renaşterea poporului purtător de Dumnezeu. Nu mai sunt conducători şi păstorii sunt în strâmtorare. Ochiul omenesc nu vede de unde ar putea veni izbăvirea; dar Atotştiutorul Dumnezeu ştie aceasta. Domnul, prin mijloace ştiute doar de El, va ridica oameni potriviţi la momentul potrivit. De aceasta putem şi trebuie să fim convinşi."

Probabil ca puţini alţi ne-ruşi, arhiepiscopul Ioan simţea profund tragedia Rusiei şi vedea semnificaţia Rusiei pentru întreaga lume.

Bolşevicii nu omorau degeaba oameni aflaţi peste hotare. Aceasta, până la urmă, era un lucru riscant. Mai degrabă, îi distrugeau doar pe acei oameni care erau periculoşi pentru ei. Uciderea arhiepiscopului Ioan a fost cea mai bună evaluare a activităţii sale „de partea cealaltă" a Cortinei de Fier. Evenimentele istorice care au urmat uciderii sale: războiul, ocuparea Letoniei şi anexarea ei forţată la Uniunea Sovietică după alegeri frauduloase, au arătat în mod clar pentru cine era necesar şi de ce era necesar să fie îndepărtat vlădica.

Versiunea general acceptată despre moartea arhiepiscopului, care a fost confirmată pentru mine personal de fratele răposatului, Anton Pommer, este următoarea: arhiepiscopul fusese sunat la telefon de cu seară de către Sobinov, faimosul cântăreţ din Rusia, care trecea prin Riga; el era un vechi prieten al arhiepiscopului, unul pe care bolşevicii din când în când îl lăsau să meargă în străinătate. Se înţeleseseră că avea să meargă la arhiepiscop seara. Vlădica i-a deschis uşa şi – i-a lăsat să intre pe ucigaşii săi. Sobinov însuşi a murit în condiţii misterioase chiar în acelaşi timp.

Se spunea că pompierii, care fuseseră chemaţi de vecini pe la ora două dimineaţa, au găsit o dezordine cumplită la reşedinţa arhiepiscopului: şifoniere şi dulapuri erau răvăşite şi se scotocise prin birou, iar mobila fusese răsturnată. Arhiepiscopul în mod evident fusese rănit pe hol, la parter, şi pe uşă fusese cărat la mansardă, unde în atelier fusese

legat de masa de tâmplărie şi, fiind udat cu petrol, i s-a dat foc. O examinare a plămânilor a revelat că încă era în viaţă în acel moment, pentru că avea fum în plămâni. Erau dovezi că fusese torturat. Ambele sobe de pe hol ardeau, şi în ele fuseseră arse nişte hârtii. Este cunoscut faptul că avea hârtii care dovedeau activitatea de trădare a comuniştilor letoni.

Această crimă nu a fost niciodată explicată, cel puţin oficial. A fot probabil singura crimă de acest fel nerezolvată în toată perioada de existenţă independentă a Letoniei. Orice copil din Letonia ştia care erau adevăraţii autori ai acestei crime, nu erau niciun fel de acuzaţii oficiale: procesul conducea la Ambasada sovietică. Presa nu a scris despre aceasta; umbra pe care a aruncat-o vecina puternică şi vicleană asupra micii regiuni de două milioane de oameni era prea prevestitoare de rele. Dar toată ţara ştia adevărul. Crima a avut loc în noaptea dintre joi şi vineri, 12 octombrie 1934. Arhiepiscopul era în plină floare a vieţii şi activităţii şi încă nu avea şaizeci de ani, şi era cea mai remarcabilă figură din viaţa bisericească a ţărilor baltice.

Îmi amintesc acea zi tristă când s-a răspândit vestea în şcoală că arhiepiscopul nu mai era. Am ieşit de pe şosea mergând aceiaşi câţiva kilometri pe care răposatul însuşi îi parcursese adesea. Am stat la slujba de pomenire în modesta biserică de lemn de lângă casa afumată. Şi ne-am uitat la micul sul din pânză de in care conţinea tot ceea ce mai rămăsese din măreţul arhiepiscop.

Îmi amintesc de funeralii şi de înmormântare cu oarecare confuzie. Întreg oraşul se tânguia; mai mult de 100 000 de oameni erau pe străzi – aproape un sfert din întreaga populaţie a oraşului – însoţind sicriul. În catedrală, de la locul episcopului până la altar, erau rânduri de preoţi, câte cincizeci de fiecare parte. Toţi urmau sicriul. De la catedrală până la cimitirul Sfântului Acoperământ, pe o distanţă de câţiva kilometri, o mulţime densă se întindea pe cale. În aceasta era un fel de demonstraţie, o provocare pentru ucigaşii nepedepsiţi. Curând s-a ridicat peste mormânt un mic paraclis, o replică în miniatură a clopotniţei de la catedrală. În fosta reşedinţă a arhiepiscopului, la subsolul catedralei, un colţ a fost dedicat pomenirii sale, cu masa unde fusese ars. Un vas conţinând câteva picături din sângele său a fost zidit în peretele catedralei şi s-a pus o inscripţie pe o placă de marmură. Aici în fiecare joi (ziua uciderii sale) se săvârşea o slujbă de pomenire.

Catedrala din Riga a fost transformată acum într-un „planetariu”, dar paraclisul din cimitir este intact, şi slujbe de pomenire se mai cântă încă acolo de către credincioşi în ziua martiriului arhiepiscopului, 12 octombrie, şi de ziua Sfântului Ioan Botezătorul, 24 iunie.

Atâta timp cât aceste locuri sfinte sunt în stăpânirea urâtorilor de Dumnezeu, nouă ne rămâne doar să ne rugăm ca vremea necazurilor

noastre să se scurteze şi ca Biserica, curăţită prin sângele mucenicilor ei, să fie reînnoită şi să îi slăvească după cuviinţă.

LIUDMILA KOEHLER

Autoarea este sora ultimului ipodiacon al arhiepiscopului.

ANEXA II

Arhiepiscopul Leontie de Chile

MĂRTURISITORUL ORTODOXIEI DIN TOATĂ INIMA

Pomenit la 19 iunie (†1971)

În ciuda aparentei slăbiri a puterii creştinismului din civilizaţia noastră şi a absenţei evidente a eroilor creştini în mijlocul nostru astăzi, Dumnezeu nu Şi-a abandonat Biserica persecutată în acest secol şi a ridicat ierarhi ortodocşi remarcabili, a căror statură eroică creşte cu timpul la proporţii istorice. Aceşti eroi, din nefericire, scapă atenţiei majorităţii oamenilor din Biserică.

Un astfel de ierarh, care a murit cu zece ani în urmă, aproape în uitare, a fost arhiepiscopul Leontie de Chile, un propovăduitor neînfricat al creştinismului ortodox mai întâi în Rusia şi mai târziu în afara ei. Locul său istoric este cel al unui adevărat mărturisitor al *Creştinismului din inimă*.

Când a murit, pe 19 iunie/2 iulie 1971 – exact la a cincea comemorare a adormirii iubitului său Arhiepiscop Ioan Maximovici, un alt ierarh remarcabil al secolului al XX-lea – arhimandritul Constantin de Jordanville a afirmat:

„Sunt oameni a căror moarte umple cu lumină locul pe care îl au în inimile oamenilor. Aceşti oameni, în toate relaţiile lor, au trăit după inima lor mare. Ce înseamnă acest lucru? Înseamnă că pentru ei fiecare persoană cu care au avut legătură, chiar dacă doar pentru un moment, a fost o personalitate de natură duhovnicească... Se poate spune că, deşi ne-a părăsit, el a venit mai aproape de noi, dar nu într-un mod pământesc."

Arhiepiscopul Leontie s-a născut la 7 august 1907 într-o familie rusă evlavioasă (Filipovici). Ruda sa îndepărtată era Sfântul Atanasie de Brest, care a suferit moarte mucenicească din mâna romano-catolicilor în secolul al XVII-lea.

Din copilărie a arătat puternice înclinaţii spre Biserică şi râvnea să i se dedice. Primele clase le-a făcut într-o şcoală particulară, unde imensul său talent muzical l-a făcut să ajungă solist principal în cor. Îşi amintea cu mare emoţie cum Împăratul Nicolae al II-lea a vizitat oraşul său şi cum a văzut atunci privirea nepământească a viitorului ţar-mucenic.

Când Revoluţia a lovit Kievul, el era deja apropiat duhovniceşte de Lavra Peşterilor de la Kiev şi a fost arestat; dar, când s-a descoperit că venea dintr-o familie de „proletari", a fost eliberat, şi, datorită vocii sale de tenor, guvernul sovietic i-a oferit o educaţie gratuită şi instruire pen-

tru operă. Astfel i s-a deschis o minunată carieră muzicală, dar a respins-o pentru a sluji Sfânta Biserică Ortodoxă

Şi ce cale nefericită şi-a asumat! – o cale de continuă privaţiune, suferinţă, şi trăirea unor nenumărate tragedii personale în timpul anilor sovietici până la venirea nemţilor în 1941. El a devenit frate la Lavră chiar în perioada când aceasta era lichidată fără milă. Călugării ei au fost chinuiţi şi aruncaţi în tot felul de lipsuri şi mulţi au fost omorâţi.

El a fost nu numai un pătimitor pentru credinţă, ci şi un mângâietor al clericilor exilaţi. A spălat rănile ierarhilor care fuseseră eliberaţi şi au căutat refugiu în Lavră. El a salvat viaţa episcopului Partenie pe care l-a scos dintr-un şanţ, salvându-l de o haită de câini flămânzi şi apoi aducându-l la o femeie bătrână, care a putut să-l îngrijească şi să-l readucă la viaţă.

După lichidarea Lavrei Peşterilor de la Kiev, el a mers la Moscova, unde în condiţii groaznice a reuşit să parcurgă cursurile teologice ale Academiei; pe atunci cursurile Academiei se desfăşurau în apartamentele personale ale profesorilor. Aici a întâlnit mulţi episcopi şi a fost o sursă de contact între ei şi ceilalţi clerici.

Având un document care atesta că este un autentic membru al „proletariatului”, el a profitat de această oportunitate şi a călătorit la multe locuri sfinte şi mănăstiri din Rusia, chiar înainte de lichidarea lor sau la scurt timp după aceea. Astfel, el a vizitat Sarovul, Diveeevo, şi multe mănăstiri din regiunea Novgorod, precum şi din alte regiuni. A văzut marele Rostov vandalizat, moaştele lui necinstite şi clericii umiliţi. Tot ceea ce a văzut a notat în jurnalele sale, dintre care o parte a fost păstrată în manuscris.

El a fost martor la durerile de moarte ale Sfintei Rusii. El a auzit vocile ierarhilor lamentându-se, sfinţi nebuni proorocind şi mame plângând; dar toate acestea nu l-au aruncat în disperare, ci dimpotrivă, i-au umplut inima de râvnă sfântă, pentru că a înţeles că trăia într-o nouă eră a mucenicilor.

Din cauza legăturilor sale apropiate cu multe personalităţi bisericeşti, el a putut fi un martor viu al poziţiei lor de mărturisitori pentru Hristos, fapt care l-a ajutat mai târziu, în lumea liberă, să certifice suferinţele lor nevinovate, aplicate cu ferocitate bestială de către guvernul sovietic. Mare parte din lucrarea părintelui Mihail Polski despre noii mucenici ai Rusiei se bazează pe materiale trimise de arhiepiscopul Leontie.

Arhiepiscopul Leontie însuşi nu a scăpat de persecuţii aspre în anii de dinaintea izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial. El a fost închis de trei ori şi adesea îşi amintea cum mai mulţi episcopi şi preoţi care fuseseră întemniţaţi cu el, sub stricta supraveghere a gărzilor inumane, au reuşit să săvârşească Sfânta Liturghie în timp ce se prefăceau că se jucau cărţi la o masă. Condiţiile de închisoare din anii ’30 erau atât de rele, în-

cât cei mai mulţi colegi erau pregătiţi să moară în cele mai inumane condiţii. Unii săvârşeau Liturghia pe trupul unui suferind muribund, recunoscut ca mucenic, de vreme ce Sfânta Liturghie este întotdeauna săvârşită pe moaştele mucenicilor.

Vlădica a reuşit să iasă din închisoare şi pentru câtva timp a fost forţat să se ascundă într-un pod, suspendat într-un hamac ca un sac, pentru a nu-şi descoperi prezenţa prin paşi; singurul moment în care se putea mişca era în toiul nopţii, când locatarii de dedesubt dormeau. Astfel de condiţii de trai ale creştinilor persecutaţi în URSS ni se păreau incredibile în lumea liberă doar din cauza credinţei noastre ortodoxe călduţe. Dar, dacă am trăi după calendarul ortodox, unde în fiecare zi sunt citiri din Scripturi şi pomenirea sfinţilor şi a mucenicilor, am înţelege cum stau lucrurile.

Când nemţii au ajuns în Rusia de vest în 1941, libertatea religioasă a fost restabilită şi s-a deschis un mare domeniu de activitate pentru clericii supravieţuitori. În acel moment, arhimandritul Leontie se găsea în Bielorusia, unde fusese hirotonit de curând episcop în renumita lavră Poceaev, care până atunci fusese teritoriu polon şi astfel scăpase de distrugerea sovieticilor. Între 1941, când a fost hirotonit, şi noiembrie 1943, când a plecat în vest, el a fost episcop de Zitomir şi a hirotonit peste trei sute de preoţi şi mai mulţi episcopi şi a deschis sute de biserici. Entuziasmul său şi atitudinea sa profund simţitoare faţă de oameni l-au făcut un arhipăstor remarcabil care, când săvârşea sfintele slujbe, era în altă lume. Vocea sa înaltă de tenor părea să se ridice dincolo de tumultul pământesc, dar mintea sa nu era niciodată detaşată de realitatea omenească. După război, el şi-a continuat activitatea bisericească în acelaşi duh în Austria şi în Germania de vest, când a fost numit episcop de Paraguay şi Chile în America de Sud (Argentina a devenit parte din eparhia sa chiar înainte de moartea sa).

În Chile a fondat o comunitate monahală (unul dintre membrii ei a fost răposatul episcop Sava de Edmonton, Canada). Vlădica l-a adus în comunitatea sa monahală, l-a inspirat spre idealul monahal, l-a călugărit şi l-a pus ca păstor, care mai târziu, ca episcop râvnitor, a început o mişcare de reînnoire duhovnicească în Biserica rusă şi este cunoscut acum drept cronicarul vieţii minunate a fericitului arhiepiscop Ioan Maximovici.

În timpul călătoriilor sale în lumea liberă, arhiepiscopul Leontie a făcut un studiu al stării nefericite a fraţilor săi ortodocşi din Grecia, care piereau sub influenţele moderniste asupra vieţii ortodoxe, reprezentate de noul calendar papist care li se impusese în anii ’20. În zelul său mucenicesc, el a mers în Grecia şi a hirotonit episcopi pentru credincioşii care urmau vechiul calendar, stabilind astfel o legătură apropiată între ei şi Biserica rusă de peste hotare.

Nu după multă vreme a fost făcut arhiepiscop şi a întemeiat Mănăstirea Adormirii Maicii Domnului, pentru maicile pe care le-a adus de la Sfântul Mormânt; în această mănăstire se află acum un orfelinat şi o şcoală de parohie în cinstea Sfântului Ioan de Kronstadt. Aceste călugăriţe, conduse de cuvioasa egumenă Alexia, au fost la început binecuvântate în viaţa lor ascetică de stareţul Nectarie de la Optina, acum un sfânt canonizat, ale cărui povăţuiri au fost preluate cu fermitate în instruirea monahală a obştii.

Arhiepiscopul Leontie era un apărător înflăcărat al adevărului şi s-a ridicat neînfricat în toată statura sa duhovnicească pentru a doborî orice manifestare a nedreptăţii. De la prima sa întâlnire cu arhiepiscopul Ioan Maximovici la Paris, el a recunoscut imediat în el un sfânt în viaţă, exact ca cei pe care îi văzuse şi cu care trăise în mult pătimitoarea Rusie. Cu toată inima sa iubitoare el s-a plecat în faţa autorităţii duhovniceşti a fericitului Ioan şi l-a susţinut oricând a fost calomniat de către cei cărora le lipsea experienţa sa de legătură vie cu adevăraţii sfinţi ai lui Dumnezeu. Când aceste calomnii au luat o formă gravă şi arhiepiscopul Ioan a fost supus judecăţii în San Francisco, în anii '60 (acuzat de acoperirea unor nereguli în finanţele bisericeşti), arhiepiscopul Leontie a fugit imediat să-l apere şi a stat cu el, împreună cu episcopii Nectarie şi Sava, în banca acuzaţilor. S-a dovedit că arhiepiscopul Ioan era nevinovat şi monumentul victoriei sale astăzi este minunata catedrală „Bucuria tuturor celor necăjiţi" din San Francisco, în care se află osemintele fericitului episcop Ioan.

Când arhiepiscopul Leontie a aflat despre moartea subită a arhiepiscopului Ioan, el, împreună cu un alt ierarh drept şi persecutat, arhiepiscopul Averchie de Jordanville, au condus de-a lungul întregii Americi pentru a fi la înmormântarea sa. Acolo a vărsat lacrimi amare peste trupul arhiepiscopului Ioan, pe care îl iubea atât de mult, încât dorinţa sa era de a fi mai aproape de mormântul său, poate ca arhiepiscop de San Francisco. Dumnezeu, cu toate acestea, nu i-a împlinit aceasta, şi exact la a cincea comemorare a morţii arhiepiscopului Ioan, după ce s-a rugat pentru odihna sufletului său în catedrala sa din Buenos Aires, şi-a dat sufletul lui Dumnezeu, alăturându-se iubitului său avva.

Moartea subită a arhiepiscopului Leontie, care îşi revenise după o boală de inimă, a fost o mare tristeţe pentru turma sa. L-au înmormântat în cimitirul pe care el însuşi îl alesese. Copilul bolnav şi muribund al unei localnice a fost pus pe mormântul său şi a fost vindecat în mod miraculos. Au fost şi alte cazuri de intervenţii cereşti asemănătoare prin rugăciunile arhiepiscopului Leontie. Dar cea mai impresionantă relatare despre el vine de la un cinstitor al memoriei sale, care a avut mai multe viziuni cu el – dintre care oferim aici o parte:

„Această viziune a avut loc exact în ziua deciziei sinodului episcopilor din 1971 cu privire la începutul pregătirilor pentru canonizarea noilor mucenici ai Rusiei. Era într-o duminică. În timpul unui somn scurt, părintele meu duhovnicesc (care încă trăieşte în Buenos Aires) mi-a apărut în duh, m-a mărturisit şi mi-a dezlegat păcatele.

La începutul acestui vis m-am văzut într-un mare templu nefăcut de mâini omeneşti. În strana dreaptă, la o oarecare distanţă, era o mare mulţime de oameni îmbrăcaţi în alb; nu puteam să le disting feţele. În jurul meu era o cântare liniştită şi tristă, deşi nu puteam să văd pe nimeni acolo. Apoi, ambele uşi laterale ale altarului au fost deschise şi prin ele au început să iasă sfinţi ierarhi şi călugări, îmbrăcaţi cu totul în veşminte albastru deschis; printre ei am putut să îl recunosc doar pe Sfântul Nicolae, făcătorul de minuni din Mira Lichiei. Pe uşa de lângă mine, printre episcopii care treceau, a trecut Vlădica Leontie şi s-a oprit lângă mine spunând: «Tu, frate Vasile, ai fost chemat şi ai venit. Ştii că avem aici o mare sărbătoare astăzi!». «Ce fel de sărbătoare, vlădica?», am întrebat eu. Şi el a continuat: «Canonizarea cerească a ţarului-mucenic!». Şi înclinându-se spre mine uşor, şi-a continuat calea spre centrul bisericii.

În cele din urmă, sfintele uşi ale altarului s-au deschis, şi prin ele a ieşit ţarul-mucenic, arătând exact aşa cum apare în portretele sale oficiale în primii ani de domnie – adică foarte tânăr. Era îmbrăcat în mantia regală de ţar, ca în timpul încoronării sale, şi purta pe cap coroana de împărat. În mâini ţinea o cruce mare şi pe faţa sa palidă am observat o mică rană, de la un glonte sau de la o lovitură. A trecut pe lângă mine cu pas domol, a trecut de amvon şi a mers în centrul bisericii. Apropiindu-se de centru, cântarea creştea în volum, şi când piciorul său a atins chiar centrul, a devenit atât de puternică, încât părea că o întreagă mare de oameni se adunase şi cântau într-o singură suflare.

Aici mi-am revenit în simţiri în patul meu, profund cutremurat, cu o mică rană la ochiul drept. Era aproape patru dimineaţa. Pentru mult timp am fost sub impresia celor trăite."

Acelaşi bărbat l-a văzut pe arhiepiscopul Leontie într-un vis cu puţin înainte de trecerea a patruzeci de zile de la adormirea acestuia: „În a 37-a zi după adormirea arhiepiscopului Leontie am avut o vedenie într-un vis. L-am văzut în veşminte şi cu mitră, slujind o solemnă slujbă arhierească. Când m-a văzut, el s-a ridicat imediat şi s-a grăbit să mă salute. El m-a îmbrăţişat şi m-a sărutat şi a spus: «Cât de fericit sunt să te văd, frate Vasile. Acum sunt destul de bine. Nu simt nicio durere şi aici sunt foarte fericit. În câteva zile voi primi noi camere cu tot confortul, cum se spune pe pământ; mi s-a promis deja».

O lună după aceea am avut un alt vis, care mi-a indicat că i se dăduse o locuinţă cerească. Am auzit muzică frumoasă şi am văzut milioane de stele scânteietoare şi eram deja într-o barcă care avea să mă aducă pe

celălalt mal, unde era el. Acestea sunt cele pregătite de Dumnezeu pentru slujitorii Săi credincioşi ai ierarhiei din catacombe şi mai târziu ai Bisericii noastre din afara Rusiei” (*Viaţa ortodoxă*, 1971, decembrie, pp. 18-20.)

Pentru rugăciunile dreptului arhiepiscop Leontie, mărturisitor din inimă al ortodoxiei, fie ca Domnul nostru să aibă milă de noi. Amin.

F.H.

Arhiepiscopul Leontie de Chile

În loc de postfaţă la ediţia în limba română

O scrisoare a Mitropolitului Filaret Vosnejenski către un preot al Bisericii din diasporă despre părintele Dimitrie Dudko şi Patriarhia Moscovei

(Ca întâistătător al Bisericii Ruse din Diasporă, Mitropolitul Filaret Vosnejenski, unul dintre ierarhii cu viaţă sfântă care au trăit în secolul XX, s-a ocupat de canonizarea noilor mucenici din Rusia. Am considerat potrivită includerea în volumul de faţă a unei scrisori în care şi-a prezentat poziţia faţă de aşa-zisa rezistenţă a unora dintre membrii ei Patriarhiei Moscovei faţă de puterea comunistă – versiunea engleză se găseşte aici: http://blessedphilaret.blogspot.ro/ 2008/09/ letter-concerning-fr-dimitry-dudko-and.html - n.ed.rom.).

Dragul meu părinte Victor (Potapov),

A trecut multă vreme de când tot vreau să-ţi scriu câteva cuvinte, dar nu m-am învrednicit să o fac până acum. În sfârşit, am reuşit să mă adun şi iată că-ţi scriu.

Aflându-mă încă în Australia, am început să primesc post factum veşti din America despre faptul că aici (în New York) au avut loc proteste, demonstraţii şi s-au făcut chiar şi acatiste în faţa consulatului sovietic, astfel încât m-am alarmat şi mi-a părut rău că nu am fost aici, întrucât m-aş fi opus cu hotărâre multora din cele petrecute. Mai cu seamă săvârşirii acatistelor într-un asemenea loc! N-au cântat cântare Domnului în pământ străin? Ce motiv au avut să afişeze cele sfinte ale slujbelor Bisericii sub privirile scormonitoare ale slugilor turbate ale lui Antihrist?

Trebuie să recunosc că mă cuprinde spaima ori de câte ori aud de proteste, demonstraţii şi altele asemenea. În URSS, viaţa este guvernată de el (cel cu coarne) care se teme doar de Hristos şi de Crucea Sa, dar care nu se teme de nimic altceva pe lume. De proteste şi demonstraţii râde pe înfundate. De opinia publică [de ce s-ar teme]? Regimul antihristic nu are faţă de aceasta decât un dispreţ suveran. Au vrut să invadeze Afganistanul şi l-au invadat, nedând vreo atenţie protestelor şi ameninţărilor unor Carter&Co. În aşa-zisa Lume Liberă, toate încercările de a îndrepta opinia publică în favoarea celor care suferă de pe urma comunismului sunt lipsite de putere şi lipsite de roade, atâta timp cât

Lumea Liberă îşi închide cu încăpăţânare ochii, făcând precum struţul care, dacă-şi ascunde capul sub aripă, îşi închipuie că nu-l vede nimeni...

Am citit cu uluire în presă cum un ziarist citează aprobator cuvintele sfinţiei tale: Părintele Victor are dreptate să scrie: Rusia învie din morţi! Trebuie să credem aceasta, deoarece credem în Hristos Mântuitorul Care a înviat din morţi.

Nu pot înţelege legătura dintre una şi cealaltă. În ceea ce mă priveşte, cred în Învierea lui Hristos, fiind pentru mine lucrul cel mai de preţ din lume. Dar nu pot înţelege nicicum de ce ar trebui să cred că Rusia reînvie. Nădăjduiesc ca ea să reînvie cu adevărat, şi atunci Dumnezeu ne va da deplină încredinţare despre aceasta. În momentul de faţă însă, nu doar că nu vă împărtăşesc entuziasmul, dar sunt chiar profund bănuitor în ce-i priveşte pe ruşi. Sunt evidente minciuna şi deşertăciunea ateismului lor.

Dar, vai, ceea ce se răspândeşte acolo nu este adevărata Ortodoxie! Acolo, sub înfăţişarea Ortodoxiei, poporului rus i se oferă bulgakovianism, berdiaevism, şi alte asemenea gunoaie aparţinând schismei evloghiene. Acolo sectele sunt în floare: baptiştii etc. Biserica oficială îndeamnă la colaborarea cu regimul urâtor de Dumnezeu, ridicându-l în slăvi pe orice cale. Biserica Ortodoxă Adevărată a trecut în catacombe, ascunsă de ochii lumii...

Este deci aceasta renaşterea Ortodoxiei?... Nu cumva vă hazardaţi vestind întregii lumi că Ortodoxia renaşte în Rusia? Să dea Domnul ca Adevărul să copleşească toate păcatele şi să le biruiască. Pentru moment este însă prematur să vorbim despre asta, pentru că înrâurirea stihiilor anti-ortodoxe este încă foarte puternică acolo, ca să nu mai pomenim de faptul că atâta vreme cât în Rusia regimul sovietic anticreştin va fi la putere, nu va permite triumful Ortodoxiei. Nu degeaba adevărata Biserica Ortodoxă s-a ascuns în catacombe şi este prigonită cu sălbăticie.

Câteva cuvinte acum despre tragedia bietului părinte Dimitrie Dudko.

Încă de la începutul activităţilor sale, când era menţionat din ce în ce mai des ca stâlp al Ortodoxiei şi, mai mult decât atât, ierarhii, membri ai Sinodului, şi-au unit vocile cu el, eu – autorul acestor rânduri – am stat deoparte şi i-am avertizat pe confraţii mei ierarhi că se poate întâmpla o nenorocire. Cum? Pentru că, potrivit spuselor Arhimandritului Constantin, acum în URSS este satanocraţie. Acolo guvernează acela pe care Mântuitorul l-a numit mincinos şi tatăl minciunii. Minciuna aceasta domneşte acolo. De aceea nu putem avea încredere în nimic din cele ce se petrec acolo. Orice fapt care pare încurajator din punct de vedere spiritual se poate dovedi a fi o mistificare, un fals, o înşelăciune sau o provocare...

De ce s-a întâmplat necazul acesta cu părintele D.D.? Hai să alegem să credem binele, să nu-l bănuim de colaborare conştientă cu KGB şi de trădarea propriilor convingeri, ci pur şi simplu să remarcăm tristul fapt că el nu a rezistat, a cedat. De ce? Părea să arate curaj şi îndrăzneală; şi deodată, un sfârşit atât de ruşinos!

De ce?

Pentru că activitatea lui avea loc în afara Bisericii adevărate...

Prin urmare, ce este Biserica sovietică? Arhimandritul Constantin a susţinut adesea cu stăruinţă că cel mai înfiorător lucru pe care regimul urâtor de Dumnezeu l-a făcut în Rusia îl reprezintă crearea bisericii sovietice, pe care bolşevicii au înfăţişat-o oamenilor ca fiind adevărata Biserică, împingând Biserica Ortodoxă autentică în catacombe şi în lagăre de concentrare.

Această pseudo-biserică a fost dată anatemei de două ori. Prea Fericitul Patriarh Tihon şi Soborul Bisericilor a toată Rusia i-au dat anatemei pe comunişti şi pe toţi colaboratorii lor. Această teribilă anatemă nu a fost ridicată nici în ziua de azi şi rămâne în vigoare, întrucât ea nu poate fi ridicată decât tot de un Sobor al Bisericilor a toată Rusia, ca autoritate bisericească supremă [din punct de vedere] canonic. În 1927 s-a întâmplat ceva înspăimântător: întâistătătorul Bisericii, mitropolitul Serghie, prin Declaraţia sa ruşinoasă şi apostată, a subordonat Biserica Rusă bolşevicilor şi a oficializat colaborarea cu aceştia. Astfel, s-au împlinit în modul cel mai exact cuvintele rugăciunii de la începutul mărturisirii de credinţă: au intrat sub propria lor anatemă! În 1918 Biserica dăduse anatemei pe toţi aliaţii [colaboratorii] comuniştilor, pentru ca în 1927 să se alăture ea însăşi taberei acestor colaboratori, să aducă laude regimului roşu urâtor de Dumnezeu şi fiarei roşii descrise în Apocalipsă.

Şi ca şi cum asta nu era de ajuns, când mitropolitul Serghie şi-a publicat Declaraţia criminală, fiii credincioşi ai Bisericii s-au despărţit imediat de Biserica sovietică, şi astfel a luat naştere Biserica din Catacombe. Şi ea, la rândul ei, a anatemizat Biserica oficială pentru trădarea ei faţă de Hristos.

Şi tocmai în această Biserică a celor fărădelege s-au petrecut acţiunile părintelui Dimitrie Dudko, care a declarat în mod deschis în presă că nu are de gând să se despartă de biserica sovietică, ci va rămâne în ea. Dacă ochii lui duhovniceşti s-ar fi deschis şi ar fi văzut adevărata fire a Bisericii oficiale, atunci ar fi avut curajul să spună: „urât-am adunarea celor ce viclenesc şi cu cei necredincioşi nu voi şedea, mă despart de vrăjmaşii lui Dumnezeu şi mă retrag din Biserica sovietică". Şi atunci el ar fi devenit pentru noi unul de-al nostru, iar curajul său ar fi nimicit îngrădirea care stă definitiv între noi în virtutea faptului că Soborul a ales drept canon călăuzitor Testamentul Mitropolitului Anastasie. Pentru că în acest testament ni se porunceşte să nu avem niciun fel de părtăşie

cu sovieticii, nu doar în rugăciune, ci nici chiar în legături simple de zi cu zi. Această îngrădire nu i s-ar mai fi aplicat părintelui Dimitrie dacă şi numai dacă el ar fi refuzat să rămână în pseudo-Biserica sovietică, şi s-ar fi retras dintre mădularele ei.

Îmi aduc aminte de o întâmplare minunată care arată ajutorul direct şi minunat dăruit de Dumnezeu celor care au rămas credincioşi până la sfârşit. Un grup de călugăriţe din Biserica din Catacombe au fost surghiunite la Solovki. Cekiştii le-au spus: „Acum instalaţi-vă şi de mâine veţi merge la muncă.” Au primit însă un răspuns neaşteptat: „Nu vom merge la muncă.” „Ce, aţi înnebunit? Nu ştiţi ce o să vă facem?”, au răcnit cekiştii. A urmat răspunsul calm al celor care nu se temeau de nimic în credincioşia lor: „Ce va fi va fi, şi va fi ceea ce va binevoi Dumnezeu, şi nu ce vă convine vouă, călăilor şi criminalilor. Puteţi să ne faceţi ce doriţi: să ne înfometaţi, să ne chinuiţi, să ne spânzuraţi, împuşcaţi sau ardeţi cu foc. Însă vă prevenim o dată pentru totdeauna: nu vă recunoaştem pe voi, slugile lui Antihrist, drept autoritate legitimă, şi nu vom îndeplini poruncile voastre în nici un fel!...”

Dimineaţa, cekiştii înfuriaţi le-au târât pe călugăriţe pe dealul morţii. Aşa era denumit un deal înalt, unde iarna sufla neîncetat un vânt îngheţat. În bătaia acelui vânt, un bărbat murea îngheţat într-un sfert de oră. Maicile, înveşmântate în rasele lor ponosite, erau mânate sus pe deal de către bărbaţii armatei roşii îmbrăcaţi în cojoace. Bucuroase, maicile urcau cântând cu voioşie psalmi şi rugăciuni. Soldaţii le-au lăsat pe vârful dealului şi au coborât. Auzeau cum maicile îşi continuau cântarea. Sunetul ei s-a tot auzit de sus o jumătate de oră, o oră, două, tot timpul. S-a lăsat noaptea. Gărzile s-au apropiat de maicile care erau în viaţă, nevătămate şi care continuau să îşi cânte rugăciunile. Soldaţii uluiţi le-au îngăduit să se adăpostească în lagăr. Veştile despre cele petrecute s-au răspândit imediat în tot lagărul. Iar a doua zi, când s-au schimbat gărzile şi s-a petrecut acelaşi lucru, autorităţile lagărului s-au tulburat şi le-au lăsat pe maici în pace...

Nu este aceasta o biruinţă? Iată ce înseamnă să fii credincios până la moarte, aşa cum spun minunatele cuvinte ale Apocalipsei: „Fii credincios până la moarte şi îţi voi da cununa vieţii”. În această pildă este vorba despre o minune vădită, asemenea celor trei tineri în focul Babilonului, doar că acolo stihia aducătoare de moarte era focul, iar aici este vorba despre asasinat şi un ger ucigaş. Iată cum răsplăteşte Dumnezeu credincioşia!

Ascultaţi convingerea mea sinceră: dacă întreaga populaţie de multe milioane de ruşi ar da dovadă de aceeaşi credincioşie ca a acelor maici, şi ar refuza să se supună tâlharilor care au prigonit naţiunea rusă, comunismul s-ar prăbuşi într-o secundă. Pentru că sprijinul venit de la Dumnezeu, care le-a salvat în mod minunat pe maicile care păşeau pe

drumul morţii, ar veni în acelaşi chip şi asupra poporului rus. Dar, atâta vreme cât naţiunea recunoaşte regimul şi i se pleacă, chiar dacă în tot acest timp îl blestemă în inimile lor, acel regim va sta în picioare.

Fireşte că maicile au fost întărite de puterea lui Dumnezeu, asemenea mucenicilor din vechime; fără acest ajutor nu ar fi rezistat. Însă nevoinţa lor s-a săvârşit în interiorul Bisericii celei pline de har şi de Adevăr. Pentru că adevărata Biserică, potrivit predaniei apostolice, este Trupul lui Hristos, iar Domnul Se sălăşluieşte în ea şi o cârmuieşte în calitate de Cap al ei dumnezeiesc.

Va îndrăzni cineva să susţină că Domnul şi harul Său sfinţitor sălăşluiesc în biserica celor ce viclenesc, care-i preamăreşte pe vrăjmaşii Lui cei îndrăciţi şi colaborează cu ei, care din aceasta pricină se afla sub o îndoită anatemă, aşa cum am arătat mai sus? Poate să posede har sfinţitor o biserică după ce s-a unit cu vrăjmaşii lui Dumnezeu?! Răspunsul este evident!

La vremea sa, sfântul Teofan Zăvorâtul ne-a prevenit că se apropie vremuri îngrozitoare, când oamenii vor vedea cu ochii lor toată slava de suprafaţă a slujbelor bisericeşti, a rânduielilor bisericeşti şi celelalte, în timp ce în interior se va afla trădarea deplină a Duhului lui Hristos. Nu este ceea ce vedem în Biserica sovietică? Patriarhi, mitropoliţi, toate rangurile preoţeşti şi monahale, şi, în acelaşi timp, o alianţă cu urâtorii-de-Dumnezeu, adică o trădare făţişă a lui Hristos.

Părintele Dimitrie Dudko aparţine acestei tovărăşii. Simţămintele sale religioase sincere l-au îndemnat, desigur, să predice despre Dumnezeu şi să nu tolereze multe dintre întâmplările ruşinoase din viaţa poporului rus. Însă pentru el, Pimen era şi încă este conducătorul lui spiritual, capul ierarhiei sovietice; în vreme ce pentru noi, lucrurile nu stau deloc aşa. Pentru că Soborul nostru a adoptat în 1971 o hotărâre: să considere alegerea lui Pimen ca nedreaptă şi nulă în baza canoanelor cutare şi cutare şi să socotească toate faptele şi deciziile sale ca fiind fără putere sau însemnătate.

Cât de complicată este acum situaţia părintelui Dimitrie Dudko! Ce-ar trebui să facă? Să îşi continue lucrarea pastorală? Şi ce le poate spune credincioşilor? Să le zică aceleaşi lucruri pe care le-a zis înainte de pocăinţa sa? Dar tocmai s-a lepădat de acestea! Să spună contrariul? De ce? L-au crezut înainte, când predica cele prin care a câştigat încrederea şi respectul credincioşilor, iar acum, cum le va privi chipurile? A spus bine o fată că este o singură cale pentru el: să facă pocăinţă autentică, pentru a ispăşi cele ce tocmai le-a săvârşit. În orice caz, în schimb, Biserica roşie se va ocupa de el fără îndoială cu o răutate şi o cruzime ieşite din comun. Desigur că, trecând pragul adevăratei Biserici, el va pătrunde pe tărâmul harului şi puterii dumnezeieşti care îl poate întări aşa cum le-a

întărit pe acele maici din catacombe. Să dea Dumnezeu să afle calea cea adevărată şi mântuitoare.

Aş dori să mai remarc că Biserica din Catacombe a Rusiei se raportează la Biserica din afara graniţelor cu dragoste şi deplină încredere. Totuşi, un lucru nu-l înţeleg creştinii din catacombe: de ce Biserica noastră, care înţelege fără nicio îndoială că ierarhii sovietici L-au trădat pe Hristos şi nu mai au har, îi primeşte totuşi pe clericii Bisericii sovietice cu hirotoniile pe care le au, fără a-i rehirotoni, ca pe unii care sunt deja purtători de har. Dacă clerul şi turma primesc harul de la ierarhi, iar aceştia [ierarhii] au trădat Adevărul şi s-au lipsit ei înşişi de har, de unde atunci mai are clerul har? Această întrebare o pun creştinii din catacombe.

Iar răspunsul la ea este simplu. În anumite cazuri, Biserica are autoritatea de a aplica principiul pogorămintelor. Sfântul Ierarh Vasile cel Mare spunea că, pentru a nu îndepărta oamenii de Biserică, uneori trebuie să se îngăduie pogorăminte şi să nu se aplice canoanele în toată asprimea lor. (...) Noi aplicăm principiul iconomiei la primirea clericilor sovietici. Îi primim pe clericii Moscovei nu ca pe unii care posedă har, ci ca pe unii care-l dobândesc chiar prin actul unirii cu noi. Dar a recunoaşte biserica celor fărădelege ca purtătoare şi deţinătoare a harului sfinţitor, aceasta fireşte că nu o putem face. Pentru că nu există har în afara Ortodoxiei; iar Biserica sovietică s-a lipsit ea însăşi de har.

La finalul epistolei mele cam lungi, aş dori să vă atrag atenţia asupra câtorva aspecte, părinte. Soborul de episcopi a hotărât să se lase călăuzit şi să ducă la îndeplinire testamentul mitropolitului Anastasie în care întâiul ierarh ne-a poruncit să nu avem nici un fel de părtăşie cu Biserica sovietică, nu doar în ce priveşte rugăciunea, dar nici în relaţii obişnuite. Pe ce se bazează atunci relaţiile pe care sfinţia voastră şi alţi clerici le aveţi cu părintele Dudko, scrisorile pe care i le-aţi scris etc.? Oricât de sincer aţi considera pe cineva, părerea dumneavoastră personală poate să desfiinţeze o hotărâre luată de Biserică? Acum, dacă părintele Dudko ar fi zis: „Mă rup de Biserica oficială şi o părăsesc”, abia atunci aţi fi putut intra într-o legătură vie cu el. În lipsa acestui fapt însă, acţiunile voastre constituie o încălcare a disciplinei bisericeşti. Dudko mi-a scris personal, dar nu i-am răspuns, deşi aş fi avut multe de spus. Fiindcă veni vorba, înainte de toate, pe ce temei vi s-a năzărit să pomeniţi un arhiepiscop al Bisericii sovietice în momentul Ieşirii cu Sfintele Daruri? Cine v-a dat dreptul s-o faceţi, care ierarh, cine, cum, unde, când?... Fiţi cu mare băgare de seamă, dragul meu împreună slujitor zelos, dar vai, mult prea pripit!

Pace ţie şi milă de la Domnul. Preotesei şi copiilor, asemenea.

Sfinţilor Noi Mucenici ai Rusiei,
rugaţi-vă lui Dumnezeu pentru noi

Lista alfabetică a Noilor Mucenici menţionaţi în această carte

Averchie, Arhiepiscop de Jitomir, 15 mai (†1927)
Agata, Stareţă din Bielorusia 5 febr. (†1939)
Agatanghel, Mitropolit de Yaroslavl 3 oct. (†1928)
Alexandru Medvedski, Preot, 18 febr. (†1932)
Alexandru Filipenko, Protopop
Alexandru, Preot, 8 iun.
Alexandru Jacobson, 8 sept. (†1930)
C.A. Alexeev
Alexei Ikonnikov, 20 iul. (†1928)
Alexei Bui, Episcop de Voronej, 12 febr. (†1936)
Alexei, Mitropolit de Vilna
Amfilohie Skvorţon, Episcop de Enisei (†1946)
Anastasia Andreevna cea nebună pentru Hristos, 1 mart.
Anatolie, Arhiepiscop de Irkuţk, 24 ian. (†1921)
Anatolie, Stareţ de la Optina, 30 iul. (†1922)
Anatolie Grisiuk, Mitropolit de Odessa, 10 febr. (†1938)
Andrei Uktomski, Episcop de Ufa, 29 dec. (†1937)
Antonie Romanovski, Episcop, 12 iun. (†1937?)
Antonina, Egumenă, 1 mart. (†1929)
Arcadie, Episcop, 29 ian. (†1938)
Arsenie, Arhimandrit, 23 sept. (†1937)
Arsenie Stradniţki, Mitropolit de Novgorod, aprilie (†1936)
Atanasie, Arhiepiscop de Kiev
Boris, Nou Mucenic, 16 aug. (†1937)
Chiril, Mitropolit de Kazan, 26 ian. (†1937?)
Chiril Ataev, 20 iul. (†1928)
Damaschin Cedrik, Episcop de Glukhov, 4 dec. (†1935)
Dimitrie Liubimov, Arhiepiscop de Gdov, 6 aug. (†1938)
Dimitrie, Arhimandrit
Dimitrie Ivanov, Preot, 22 mart. (†1934)

Dositei, Stareţ de la Optina, 6 nov.
Evghenie, Ieroschimonah, 5 febr. (†1934)
Grigorie, purtătorul de cruce, 6 nov. (†1936)
Gurie, Episcop (†1937)
Gherman Riaşenţev, Episcop, 8 iun. (†1937)
Ierotei Afonok, Episcop de Nikolsk, 31 mai (†1928)
Ilarion Troiţki, Arhiepiscop, 15 dec. (†1929)
Ilarion Belski, Episcop (†1937)
Ilie, Preot, şi Evghenia Cetverukhin, Preoteasă, 16 febr. (†1934)
Irinarh, Episcop de Mare, Ustiug
Ismail Rojdestvenski, Preot, 17 iun.
Ioan Pommer, Arhiepiscop de Letonia, 12 oct. (†1934)
Ioan Andreevski, Protopop
Ioan Steblin-Kamenski, Protopop (†1930)
Iosif Orekhov, Episcop, 12 iun.
Iosif, Mitropolit de Petrograd, 15 dec. (†1938)
Lidia, Nouă Muceniţă, 20 iul. (†1928)
Macarie, Episcop cu schimă, 1 apr. (†1944)
Maria, matuşka din Gatchina, 26 ian. (†1930)
Maxim Zizilenko, Episcop de Serpuhov, 23 iun. (†1931)
Metodie, Ieromonah, 1 mart. (†1920)
Mihail (Mişa) cel nebun pentru Hristos (†1931)
Mihail cel nebun pentru Hristos din Cernigov 15 mai (†1922)
Mitrofan, Protopop, 12 febr. (†1931)
Nectarie Trezvinski, Episcop de Yaransk, 23 iul.
Nectarie, Stareţ de la Optina, 29 apr. (†1928)
Nectarie Ivanov, ieromonahul
Nicandru, Părinte
Nicolae Piscanovski, Protopop (†1932)
Nicolae Cedrik, Preot, 4 dec. (†1917)
Nicolae Kedrov, Preot, 15 mai (†1936?)
Nicolae Prozorov, Preot, 6 aug. (†1930)
Nicolae Zagorovski, Preot, 30 sept. (†1943)
Nicolae al II-lea, Ţarul Mucenic, 4 iul. (†1918)
Nicon, Ieromonah de la Optina, 6 nov.
Onufrie, Episcop, 12 iun. (†1938)
Pahomie, Arhiepiscop de Cernigov, 15 mai (†1938)
Pantelimon, Arhimandrit de la Optina, 6 nov. (†1918)

Paramon, Nou Mucenic, 5 febr. (†1941)
Partenie Brianskikh, Episcop 19 iun. (†1937)
Pavel Kratirov, Episcop de Yalta (†1933-5)
Petru Zverev, Arhiepiscop, 27 ian. (†1929)
Petru, Mitropolit de Krutiţa, 29 aug. (†1936)
Petru Lagov, Preot, 16 febr. (†c.1931)
Platon, Arhiepiscop de Revel, 14 ian. (†1919)
Platon Ridnev, Episcop de Bogorodsk (†1933)
Serafim Zvezdinski, Arhiepiscop de Dimitriov
Serafim Samoilovici, Arhiepiscop de Uglich, 12 dec. (†c.1935)
Serafim, Ieroschimonah, 31 mai (†1923)
Serghie Drujinin, Episcop de Narva
Serghie Şukin, Preotul
Sofia, Egumenă din Kiev, 22 mart. (†1941)
Ştefan, Episcop 13 apr. (†1933)
Simeon, Arhimandrit din Eleazar
Teodor Pozdeev, Arhiepiscop, 21 mart. (†1938)
Teodor (prof. K. Andreev), Protopop apr. (†1929)
Teodosie arhimandritul de la Lavra Peşterilor de la Kiev
Teoctista Mihailovna cea nebună pentru Hristos 22 febr. (†1936)
Tihon Patriarhul 25 mart. (†1925)
Valentina, tânără studentă 26 dec. (†1937)
Valentin Sventiţki preotul 26 ian. (†1936)
Varlaam Riaşenţev, Arhiepiscop, 8 iun. (†1942)
Varnava, ucenicul de chilie al Stareţului Anatolie, 12 nov. (†1938)
Varsanufie Lujin, Episcop, 12 iun.
Veniamin Essen, Ieromonah, 18 febr. (†1938)
Veniamin, Mitropolit de Petrograd, 14 aug. (†1922)
Victor, Episcop de Glazov 19 iul. (†1934)
Victorin Dobronravov, Protopop
Vichentie, Monah de la Optina, 12 nov.
Vladimir, Mitropolit de Kiev, 25 ian. (†1918)
Vladimir Zagarski, Preot, 15 mai (†1937)

Surse

(SURSE DE INFORMARE DESPRE BISERICA DIN CATACOMBE)

Până acum s-a scris foarte puţin în engleză despre sursele de informare sigure privind Biserica din catacombe. În cercurile academice, numai o singură carte a încercat să abordeze acest subiect (William C. Fletcher, *Biserica Ortodoxă Rusă clandestină*, Oxford University Press, London, 1971), dar este afectată de o prea mare încredere în sursele guvernului sovietic care sunt departe de „obiectivitatea" pe care o susţin.

În cazul Bisericii din catacombe, „obiectivitatea" însăşi (chiar dacă acest ideal mitic ar putea fi atins) nu este suficientă. Biserica din catacombe este un organism viu, şi unul care este persecutat şi arareori apare la suprafaţa vieţii „obiective". Imaginea ei exactă poate fi prezentată doar de către cei care participă la viaţa ei, şi comentariile asupra ei din presa sovietică şi din lumea academică (adesea mult distorsionate, fie intenţionat pentru scopuri de propagandă, sau pur şi simplu din ignoranţă) trebuie să fie evaluate prin imaginea care este prezentată de martorii oculari şi de participanţi.

Sursele principale pentru viaţa Bisericii din catacombe se găsesc în trei mari categorii:

(1) Afirmaţiile oficiale şi scrisorile neoficiale ale ierarhilor şi preoţilor din catacombe care s-au separat de Mitropolitul Serghie în 1927 şi în primii ani care au urmat.

(2) Relatările personale ale credincioşilor care au aparţinut Bisericii din catacombe în perioada dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial şi care au venit în Vest.

(3) Scrisorile şi relatările despre viaţa Bisericii din catacombe care au început să apară în anii '70, care descriu starea Bisericii din catacombe după al Doilea Război Mondial. Relatările din ştirile sovietice, care descriu descoperirea de celule ilegale ale credincioşilor din catacombe, sunt, de asemenea, un fel de surse primare, dacă se ia în considerare exagerările lor evidente.

Aproape toate aceste surse sunt în limba rusă. Până acum, colecţia principală a acestora a fost cartea protoprezbiterului Mihail Polski, *Noii Martiri ai Rusiei* (două volume, Jordanville, 1948 şi 1957), iar recent a apărut şi *Tragedia Bisericii ruse* a lui Lev Regelson (Paris, 1977), care se

axează în principal pe documentele oficiale. Dar sunt şi multe alte surse, atât în manuscris cât şi în mici relatări accesibile publicate.

Următoarea listă a fost folosită la compilarea cărţii de faţă. Cu majoritatea autorilor cei care au făcut compilaţia au avut legături personale (indicaţi prin *) şi o parte din material a fost solicitat direct de la ei. Acolo unde se găsesc influenţe pronunţate „serghianiste" sau „anti-serghianiste", acest lucru este indicat în relatările descriptive ale surselor de mai jos, pentru o perspectivă echilibrată asupra acestor surse. Cei care au făcut compilaţia nu au nicio îndoială despre faptul că aceşti autori spun adevărul aşa cum şi-l amintesc şi îl cunosc mai bine.

ANASTASIE, * Arhimandritul Z. (1915), o rudă a Sfinţilor arhiepiscopi Pahomie şi Averchie şi un membru al familiei noilor mucenici. El a trăit viaţa bisericească în Uniunea Sovietică înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, după care a devenit ucenicul de chilie al arhiepiscopului Ioasaf de Canada, care a murit în braţele lui. Retras şi locuind astăzi în California.

ANDREI, * Arhiepiscopul Mănăstirii Novo-Diveevo (†1979), părintele Adrian Rymarenko înainte de monahism. Un ucenic al stareţilor de la Optina Anatolie şi Nectarie şi un propagator avid al duhului de la Optina, fiind el însuşi preot de mir. El a pătimit mult pentru credinţa sa, a fost închis, batjocorit şi timp de mai mulţi ani a liturghisit zilnic în secret, ascuns într-o cămăruţă unde practica rugăciunea lui Iisus şi oferea sfătuire duhovnicească. El i-a adăpostit pe Vichentie, monahul mucenic de la Optina, şi pe alţii. Împreună cu soţia sa, Evghenia Gregorievna, el ne-a lăsat amintiri nepreţuite despre renumita instituţie a stăreţiei de la Optina. După ce a fugit din Uniunea Sovietică, el şi-a dedicat restul vieţii „restaurării modului ortodox de viaţă" (titlul cărţii sale). El a întemeiat Mănăstirea Novo-Diveevo în statul New York şi şi-a sfârşit viaţa ca arhiepiscop.

ANDREEV, * Ghenadie (Homiakov), scriitor de nuvele contemporan. El a fost deţinut al lagărului de concentrare de la Solovki şi al altor cumplite instituţii gulag, pe care le descrie în cartea sa *Drumuri grele* (Munchen, 1959).

ANDREEV, * Ivan M.

ANFISA, * Maica (†1974), ucenica de chilie a egumenei Iuliana de Calistoga, California. Ea a fost martoră la mucenicia episcopului Teofan de Solikam (†1919) şi a multor altora, mai întâi în regiunea Novgorod. Episcopul Teofan a fost târât de o mulţime furioasă de revoluţionari care, chicotind şi râzând satanic, l-au legat de un stâlp de lângă râul îngheţat Kama. A fost făcută o gaură în gheaţă şi episcopul Teofan a fost scufundat încet în apa îngheţată şi ţinut sub apă timp de mai multe minute. El a fost apoi scos şi un strat subţire de gheaţă s-a for-

mat în jurul său. Acest lucru a fost repetat de mai multe ori şi astfel şi-a primit moartea de mucenic. Creştinii ortodocşi îngroziţi stăteau neputincioşi în faţa mulţimii înnebunite, care fusese instigată de ideile lui Lenin. (Această relatare apare de asemenea într-o versiune scurtă a vieţii egumenei Rufina din Harbin.)

ARENSBURGER, * d-nul şi d-na., profesori în Monterey, California. Ei au oferit mărturii ale persecuţiilor din regiunea estoniană. Ei au scris o scurtă relatare a unui nou mucenic, Nichifor-Volgin, un tânăr scriitor talentat care, întâlnind un pelerin rătăcitor din Biserica din catacombe, a fost atât de influenţat de nesfârşitele sale descrieri ale experienţelor mistice ale Bisericii din catacombe, încât şi-a consacrat întreaga viaţă prezentării literare a acelui fenomen, pentru care a fost arestat în 1940, exilat şi în cele din urmă s-a alăturat soborului noilor mucenici. Principalele sale două cărţi, *Toiagul unui pelerin* şi *Ziua de nume a unei patrii*, sunt astăzi două dintre cele mai populare texte în publicaţiile ortodoxe Samizdat, care reaprind în inimile creştinilor persecutaţi un dor veşnic după patria cerească.

ARIADNA, * Egumena Mănăstirii Doamna noastră din Vladimir, San Francisco, succesoare a sfintei egumene Rufina din Harbin (†1925). Venind din Harbin, Manciuria şi Shanghai, atât ea cât şi egumena Rufina au dat mărturii bogate despre noii mucenici.

ASSUR, * Ivan, fiul noului mucenic Vladimir Assur, care a fost un educator ortodox şi autor al uneia dintre primele cărţi despre ortodoxie în limba germană (Berlin, 1928). Când a fost arestat a luat cu el doar Evanghelia şi a mers la moarte ca un mucenic.

CONSTANTIN, * (Zaiţev), Arhimandritul de Jordanville (†1975), cunoscut gânditor bisericesc şi scriitor de origine evreiască. El a fost editor pentru P. B. Struve în Paris şi în Shanghai sub arhiepiscopul Ioan Maximovici, care l-a botezat în credinţa ortodoxă. În ultimii săi 25 de ani de viaţă, a redactat toate publicaţiile din Jordanville care, până la adormirea sa, depăşeau toate celelalte periodice în ceea ce priveşte chestiunea noilor mucenici. Tăcerea artificială păstrată de către teologii liberali asupra profundei sale contribuţii la răspândirea ortodoxiei în Lumea liberă a împiedicat mult răspândirea cultului noilor mucenici.

CONUS, * Serghie, un mirean evlavios din Boston, Mass., apropiat de Biserică şi de cercurile monahale. El a fost în legătură cu bărbaţi şi femei drepte din Crimeea şi în Noul Athos şi a adunat o mulţime de informaţii despre noii mucenici.

DEPUTATOV, * Protopopul Nicolae. El a obţinut un atestat în teologie de la şcoala teologică din Harbin şi şi-a scris teza despre Episcopul Teofan Zăvorâtul. Din tinereţe şi-a făcut o pasiune din a colecţiona cărţi duhovniceşti vechi, ceea ce l-a făcut să caute scumpătatea şi

autenticitatea vieţii duhovniceşti care, la rândul lor, i-au modelat gustul şi simţirea pentru oamenii cu adevărat duhovniceşti. El şi-a dedicat restul vieţii culegerii mărturiilor despre lucrarea lui Dumnezeu în oamenii pe care îi cunoştea personal şi prin alţii. Printre alte informaţii, el a oferit o descriere a dreptului mărturisitor episcopul Anatolie, un sfânt al Americii. Trăind acum în Australia, el continuă să scrie pentru reviste bisericeşti. Autor al cărţii *Cunoaşterea lui Dumnezeu*, Frăţia Sfântul Gherman de Alaska, 1975.

ERASTOVA, * Sora Maria, o convertită recentă la ortodoxie în Uniunea Sovietică. Viaţa ei a fost schimbată prin contactul cu mărturisitori contemporani precum matuşka Evghenia Cetverukhin şi stareţul Tavrion.

FLETCHER, William C., autorul cărţii *Biserica Ortodoxă Rusă clandestină*. Această lucrare este semnificativă în literatura ortodoxă, deoarece demonstrează lumii academice existenţa Bisericii din catacombe şi veridicitatea noilor mucenici. Sunt, cu toate acestea, scăderi serioase în abordarea şi „obiectivitatea” faţă de subiect. Fletcher nu este bine ancorat în ortodoxie sau în istoria Bisericii, şi ocazional face erori destul de elementare. De exemplu, el crede că tradiţionalul calendar ortodox (care datează anii începând cu creaţia lumii) este o nouă invenţie sectară (a se vedea p. 244 a acestei cărţi). De asemenea, el împrumută masiv din sursele sovietice, şi distorsiunile lor deliberate fac cartea să fie părtinitoare şi neechilibrată. Astfel autorul înţelege greşit opoziţia faţă de Declaraţia Mitropolitului Serghie din 1927, urmând orbeşte sursele sovietice atunci când atribuie motive politice „schismei”. Mai mult decât atât, el desparte în mod nedrept diferitele manifestări locale ale opoziţiei în grupuri izolate. Cu toate acestea, este meritul său de a fi citat surse ale emigraţilor, cu toate că şi aici îi lipseşte discernământul şi simpatiile lui sunt faţă de sursele sovietice „ştiinţifice”. Ortodoxia în URSS astăzi pur şi simplu nu poate fi înţeleasă de un scolastic raţionalist, care este străin duhului ortodoxiei. Cu toate acestea, această carte are totuşi o valoare considerabilă pentru sursele ei şi o persoană ortodoxă informată poate face mult pentru a corecta unilateralul prezentării sale. Folosite cu pricepere, sursele sovietice înseşi certifică în mod clar existenţa continuă a Bisericii din catacombe şi curajul mucenicesc al membrilor ei.

GAVRIILA, * Monahia de la Mănăstirea Novo-Diveevo care a fost o fiică duhovnicească a episcopului Andrei de Ufa în vremea în care acesta se afla în Kazan. Ea a fost martoră la distrugerea Mănăstirii Zylontov din Kazan şi a unei comunităţi monahale de femei întemeiată de episcopul Andrei pentru fetele tătare din zonă.

GHERASIM, * (Şmalţ), Arhimandritul de Alaska (†1969), un călugăr rus din tradiţia de la Optina, care a avut legături strânse cu mulţi clerici

care mai târziu au devenit victime ale comunismului. El a venit în Alaska în 1916 ca misionar şi pentru tot restul vieţii a suferit mult ştiind ceea ce se petrecea în patria sa iubită. Din corespondenţa cu sora sa (mai târziu monahia Platonida) el primea informaţii despre distrugerea unor mănăstiri din Rusia. Astfel avem o descriere a noilor mucenici din Mănăstirea sa, Sfântul Tihon Kaluga. Apărarea sa neclintită a conştiinţei persecutate a Bisericii Ortodoxe tradiţionale în America a inspirat creşterea adevăratei ortodoxii în această ţară şi a promovat canonizarea Sfântului Gherman de Alaska.

GROTOV, * Profesorul Serghie, de la Universitatea din Roma, cunoscut de asemenea sub pseudonimele Nestorov şi Alexei Rostov; co-editor la *Nuestro Pais* (*Nasha Strana*) şi la *Calendarul Vladimir*. Ca tânăr credincios el a trecut prin necazurile obişnuite ale arestărilor, ale exilului şi ale lagărelor de concentrare pentru opoziţia sa faţă de serghianism. Acolo a cunoscut conducători bisericeşti. El a fost un prieten apropiat al lui I. M. Andreev, cu care a colaborat la multe proiecte. După ce a ieşit din Uniunea Sovietică, el a scris prolific despre procesele credincioşilor sub jugul comunist.

GURIE, * Ieromonahul de Jordanville. Rămas orfan de copil în Uniunea Sovietică, el este astăzi părinte duhovnicesc al frăţiei de la Mănăstirea Sfânta Treime din Jordanville. El a crescut într-o familie evlavioasă care a fost persecutată pentru credinţa ei. Intensitatea sinistrului vieţii sovietice de zi cu zi a unui credincios sub comunism a fost prea mult pentru acest tânăr şi într-o zi I-a făgăduit lui Dumnezeu să nu mai mănânce până ce Dumnezeu Însuşi nu-l va izbăvi din tristeţea sa mistuitoare. El a suferit foamea timp de mai multe săptămâni, până când, dintr-odată, a fost salvat de venirea armatei germane. Ca mulţumire pentru această salvare minunată, el i-a făgăduit lui Dumnezeu să devină monah. El a oferit material pentru cartea părintelui Mihail Polski.

IRTEL, * Serghie (Episcopul schimnic Teodor). În timp ce era frate începător la Mănăstirile Valaam şi Peşterile Pskov, el a dobândit o experienţă vie a creştinismului persecutat. El a păstrat legătura cu monahi şi mireni persecutaţi şi a păstrat multe amintiri legate de aceşti oameni.

IVANOV, * Gali, fiica duhovnicească a episcopului Arcadie. Ea s-a mutat la Atena, în Grecia. Părintele Arcadie a insistat ca Gali şi familia ei să plece din Rusia, profeţind la începutul anilor 1920 rezultatul înfricoşător al naturii satanice a comunismului militant. Ea a păstrat portretul episcopului Arcadie şi poezia lui frumoasă despre suferinţele cumplite şi despre răspândirea bunăvoinţei faţă de omenirea suferindă din lipsa iubirii lui Hristos.

IULIANA, * Egumena (Varvara în schimă), fostă de Calistoga, California. (†1971). În timpul cumplitelor persecuţii din anii '20 ea a devenit fiica duhovnicească a arhiepiscopului Teodor de la Mănăstirea Daniilov şi a luat parte activă la ajutarea clericilor persecutaţi. Ea a fost membră conducătoare a comunităţii de surori Purtătoarele de mir de la Biserica Hristos Mântuitorul din Moscova. Responsabilităţile ei principale erau să aprovizioneze episcopii exilaţi şi arestaţi cu mâncare şi pachete de îmbrăcăminte. Ea lucra direct sub supravegherea Mitropolitului Chiril de Kazan, care primea fonduri de la o organizaţie de ajutorare americană pentru a-i ajuta pe clericii înfometaţi şi abandonaţi. Aceste femei au format o reţea în Uniunea Sovietică şi erau capabile să-i ţină informaţi pe episcopii conducători despre locul altor episcopi conducători. În anii '30 ea a fost condamnată la moarte, dar în ultimul minut această sentinţă a fost comutată în 5 ani de muncă silnică. Ea nu a uitat niciodată această experienţă din apropierea morţii. În lagărul de concentrare Solovki ea a reuşit să fie în legătură cu mulţi episcopi şi să îi ajute în secret, păstrând pentru noi o imagine completă a chinurilor inumane pe care aceşti urmaşi ai apostolilor le-au avut de îndurat. După al Doilea Război Mondial, ea a venit în Statele Unite, dar nu a putut să-şi găsească pacea. Inima ei a rămas cu poporul ortodox persecutat în Rusia. Ea a criticat cu asprime tonul primelor două volume ale părintelui Mihail Polski, deoarece propria ei experienţă cu clerul serghianist în Rusia fusese favorabilă. Ea a oferit materiale pentru câteva relatări impresionante despre noii mucenici care au fost publicate în anii '50 într-un periodic din Berkeley, *Mergând pe urmele lui Hristos*, editat de părintele Nicolae Vieglas.

KIETER, * Natalia Gheorghievna, Von. Fiind de origine germană şi iniţial indiferentă faţă de Biserică, Natalia a trecut printr-o experienţă de convertire prin rugăciunile noului mucenic episcopul Ştefan. Ea a devenit fiica duhovnicească a episcopului rătăcitor şi nou mucenic Petru Zverev, care a crescut sub lumina duhovnicească a Sfântului Ioan de Kronstadt. Ţinând legătura cu clerici persecutaţi, ea a devenit o nevoitoare înflăcărată pentru Hristos, ajutând oriunde putea. Sub influenţa ei, mama sa a fost tunsă monahie şi a avut o moarte sfântă. A luat parte la frăţiile bisericii şi şi-a consacrat întreaga viaţă slujirii clericilor ortodocşi credincioşi, fiind o aprigă oponentă a renovaţionismului. A lăsat multe relatări despre noii mucenici, printre care despre episcopul Ştefan, episcopul Petru, ieromonahul Varnava şi episcopul schimnic Macarie. A murit în Germania în iulie 1981 şi a lăsat toate hârtiile ei Frăţiei Sfântul Gherman de Alaska.

KOEHLER, * Ludmila, sora ucenicului de chilie şi ipodiacon al Arhiepiscopul Ioan de Letonia, Noul Mucenic. Este o martoră în viaţă a muce-

niciei multor creştini ortodocşi din statele baltice. Vizitele ei recente în Uniunea Sovietică indică faptul că credinţa în Dumnezeu în Rusia este mai puternică decât niciodată, şi doar starea căldicică a oamenilor ortodocşi din Vest îi împiedică să vadă puterea noilor mucenici.

KONŢEVICI, * Elena, Scriitor bisericesc. Ea a fost nepoata scriitorului bisericesc Serghei Nilus, care a descoperit conversaţia Sfântului Serafim cu N. A. Motovilov. Şi-a păstrat de-a lungul întregii vieţi râvna sa pentru literatura ortodoxă. Ea a fost în legătură cu stareţii de la Optina şi tradiţia autentică de la Optina, şi mai târziu a devenit o colaboratoare înflăcărată în lucrarea soţului ei (I. M. Konţevici). În tinereţe a vrut să se alăture mănăstirii schiegumenei Sofia de la Kiev, despre care a publicat o carte. Până astăzi, la o vârstă înaintată, ea îşi continuă activitatea literară, înregistrând informaţii despre noi mucenici, precum preotul mucenic Mitrofan, episcopul Ierotei şi alţii.

KONŢEVICI, * Profesorul I.M. (†1965). A fost un ucenic al stareţilor de la Optina şi unul dintre cei mai importanţi scriitori bisericeşti ai secolului al XX-lea care a ajutat la transmiterea înţelegerii ortodoxe autentice a sfinţeniei. El a scris lucrarea monumentală *Mănăstirea Optina şi epoca ei*, care reveleazǎ atmosfera duhovnicească ce i-a hrănit pe noii mucenici ai Rusiei. Această lucrare intenţiona să fie a treia parte a unei trilogii: prima parte este *Dobândirea Duhului Sfânt în Vechea Rusie*; a doua urma să fie o lucrare despre ucenicii stareţului Paisie Velicikovski. Deosebit de importantă este „Definiţia stăreţiei" (a se vedea *Cuvântul ortodox*, nr. 95, nov-dec. 1980), în care defineşte teologic stăreţia ortodoxă, care este atât de rară astăzi.

KOVALENKO, * Alexandra, fiica preotului mucenic Gabriel şi autoarea relatării despre episcopul Vasile, vicar de Poltava, un remarcabil ierarh iozefit ale cărui numeroase epistole împotriva Declaraţiei Mitropolitului Serghie au supravieţuit. Episcopul Vasile a fost foarte apreciat de arhiepiscopul Andrei de Novo-Diveevo.

KRAVCHIN, * Părintele Grigorie, rudă îndepărtată a arhiepiscopului Andrei de Novo-Diveevo, care a slujit ulterior la o parohie din Monterey, California. În Lavra Poceaev, Polonia, şi în timpul anilor de război în Germania, a fost martor la multe evenimente minunate din vieţile creştinilor persecutaţi. Un fermier, sub influenţa propagandei comuniste, a refuzat să meargă la biserică şi să se abţină de la muncă în ziua prăznuirii Sfântului Ilie, spunându-şi: „Dacă Dumnezeu există, să-mi dovedească aceasta tunetul trăsurii Sfântului Ilie". Abia ce a terminat să încarce fânul în căruţa sa, că, în timp ce traversa şinele unei căi ferate, un tren venit pe neaşteptate i-a tăiat capul, care s-a rostogolit ca o minge de pe linia ferată. Părintele Grigorie are şi o amintire vie a Lavrei Poceaev din vremea când egumenul ei era arhi-

mandritul Vitalie, care mai târziu a ajuns arhiepiscop de Jordanville (†1960).

LEONID, * (Gess), Egumenul de la Lethbridge, Canada, (†1981), monah din Kiev, de la Mănăstirea Sfânta Treime, care a fost întemeiată de dreptul stareţ Iona. Părintele Leonid a lăsat mai multe scrisori care descriu atât mucenicia călugărilor mănăstirii sale, cât şi atrocităţile comise împotriva lor. Unii dintre ei au fost aruncaţi de pe pod în râul Nipru, fiind împuşcaţi în timp ce cădeau. Alţii au fost dezbrăcaţi şi batjocoriţi de soldaţii comunişti fanatici. În acelaşi timp, Dumnezeu a făcut mari minuni în regiunea Kiev. În faţa a mii de oameni, inclusiv necredincioşi şi evrei, domurile bisericilor au devenit din aur prin minune, frescele străluceau în culori minunat reînnoite, raze de lumină se jucau în domuri, coruri invizibile se auzeau cântând. Într-un caz, o fântână reflecta în mod suprafiresc viitorul celor care se uitau în ea.

LEONTIE, * Arhiepiscopul de Santiago.

LEVITIN-KRASNOV, * Anatolie. A fost diacon al Bisericii Vii în anii ’30, acum ortodox, dar cu vederi liberale, exilat din Uniunea Sovietică în anii ’70. Autor al următoarelor cărţi, în care a dat mărturie despre realitatea uluitoare a noilor mucenici: *Likhie Godi*, Paris, 1977; *Ruk Tvoih*, Israel, 1980.

LOPEŞANSKAIA, * Elena Nikolaevna (Lope) (†1972). A fost secretară a episcopului Damaschin, pentru a cărui memorie şi-a dedicat întreaga viaţă. Remarcabilă scriitoare bisericească, a fost cunoscută în primul rând pentru lucrările ei: *Episcopi mărturisitori*; *Femei mironosiţe din Rusia*, publicată în „Rusia ortodoxă”, 1949, şi *Ultimii episcopi kieveni*, în manuscris. Primind o educaţie excelentă în Rusia, ea şi-a dedicat viaţa carierei literare. A considerat de datoria ei solemnă să păstreze pentru posteritate şi pentru tinerii din lumea liberă înţelegerea eclezială corectă despre chestiunile bisericeşti în modul în care marii părinţi ai vremurilor recente, precum episcopul Damaschin, le-au înţeles. Şi-a publicat relatările remarcabile despre Biserica rusă persecutată oricând a putut, dar din nefericire, spre marea ei consternare, din cauza certurilor politice dintre jurnalele bisericeşti, vocea ei a fost mult înăbuşită. Ea şi-a pus speranţa în arhiepiscopul Leontie. Nepreţuitele ei relatări în manuscris despre Biserica rusă persecutată respiră duhul primelor catacombe şi merită să fie publicate în engleză. Ea a fost foarte supărată când oamenii au tratat situaţia Bisericii ruse persecutate într-un mod categoric şi legalist.

LYOVIN, * Valentina Valerianovna, fost profesor la Universitatea din Hawaii. Ea a fost fata preotului mucenic Valerian, care a fost în legătură cu Sfântul Ioan de Kronstadt. Acum locuieşte în Sacramento, California.

MAKOWSKAIA, * Olimpiada Anatolievna (†1976), fiică duhovnicească a episcopului schimnic Antonie de Kiev şi prietenă a multor noi mucenici şi personalităţi bisericeşti din Uniunea Sovietică. Ea a fost o poetă care scris despre idealurile Sfintei Rusii şi i-a împărtăşit experienţele, în special cu privire la regiunea Kiev. I-a încurajat pe mulţi convertiţi la ortodoxie şi a fost o prietenă apropiată a Elenei Lopeşanskaia.

MAKUŞINSKI, * Ipodiaconul Alexei (†1977) şi Zenaida, fii duhovniceşti ai fraţilor preoţi Ismail şi Mihail Rojdestvenski. În copilăria sa, ipodiaconul Alexei a fost în corul Catedralei din Kronstadt cu hramul Sfântului Andrei şi unul dintre apropiaţii Sfântului Ioan de Kronstadt. Ei erau membri fideli ai bisericii iozefite din catacombe, şi până la venirea nemţilor au fost în legătură permanentă cu clerul din catacombe, ajutându-i să-şi păstreze discreţia totală.

MARIA, * (Stakhovici) Monahia. Ea a fost tunsă în secret de ultimul stareţ de la Valaam, ieroschimonahul Mihail (†1936). Este o martoră în viaţă a persecuţiei cumplite pe care călugării de la Valaam au îndurat-o pentru păstrarea neclintită a vechiului calendar şi pentru refuzul de a accepta sau de a se pleca duhului renovaţionismului, pe care îl priveau aproape la fel ca pe jugul ateu în Rusia. Ruda apropiată a monahiei Maria, egumenul Rafael, un călugăr de la Valaam, împreună cu un grup de alţi călugări au fost închişi într-o închisoare GPU din Voronej.

MASICI, * Părintele Nicolae (†1973). În tinereţe a suferit persecuţia şi hărţuirea pentru credinţa sa. A fost închis în lanţul lagărelor de concentrare de la Sarov, Sanaxar şi Temnikov. A fost forţat să taie şi să dezrădăcineze chiar pădurea în care s-a nevoit Sfântul Serafim de Sarov. Cunoştea mulţi bărbaţi şi femei drepte, din care toţi şi-au sfârşit viaţa ca noi mucenici. A lăsat o relatare despre drepţii Iosif cel tăcut din Kuban (*Blagovestnik*, nr. 20, 1968) şi Grigorie, purtătorul de cruce.

MAŞIN, * Irina, fostă fiică duhovnicească a episcopului Arcadie şi a Episcopului Nou Mucenic Averchie de Jitomir. Locuieşte acum în Mănăstirea Novo-Diveevo din New York. Amintirile ei despre viaţa frăţiilor secrete din catacombe sunt o rară contribuţie la întregul domeniu de literatură cu privire la noii mucenici. Fiul ei este de asemenea în viaţă şi nu ar fi supravieţuit dacă nu ar fi fost unanimitatea şi iubirea membrilor Bisericii din catacombe, care l-au păzit în secret.

MIHAELA, * (Kudinova), Monahia. A fost ultima supravieţuitoare tunsă în monahism la Mănăstirea Optina în 1918. Având şaisprezece ani în timpul Primului Război Mondial, ea a intrat ca soldat în trupele de femei, pentru a apăra Rusia. Şi-a pierdut braţul stâng şi a fost readusă la viaţă, într-un spital, de către membri ai familiei regale. Când a

izbucnit Revoluţia, a reuşit să se alăture fratelui ei, părintele Inochentie, la Mănăstirea Optina, unde stareţii, cu acordul egumenei de la Mănăstirea Şamordino, au tuns-o monahie, dându-i numele conducătorului oştilor cereşti pentru nevoinţele ei curajoase ca soldat. Înainte de apleca din Rusia, ea l-a văzut pe stareţul mirean Gheorghe de Cevriak, cel care a fost martirizat curând după aceea, în 1919. La retragerea Armatei Albe, ea a fost evacuată în partea de vest şi în cele din urmă s-a stabilit în Brazilia, unde a dus o viaţă monahală împreună cu fratele ei, părintele Inochentie. Ea locuieşte acum în Mănăstirea Noul Şamordino din Australia, şi păstrează în inima ei o mare iubire şi veneraţie pentru noii mucenici; cu mulţi dintre aceştia a fost în legături personale.

MITROFAN, * Arhimandritul de San Francisco. Fiind fiul unui preot mucenic, el a trăit în regiunea Voronej, unde a fost în legătură duhovnicească cu dreapta Teoctista Mihailovna şi cu alţi asceţi. S-a căsătorit cu o fiică a sfântului preot mucenic Mitrofan, care a fost ucenicul duhovnicesc preferat al stareţului Nectarie de la Optina. Ca slujitor credincios al lui Hristos, a îndurat persecuţii aspre din mâinile celor necredincioşi. A fost foarte mult consolat şi întărit, cu toate acestea, prin legăturile sale cu oameni ai lui Dumnezeu. Tocmai această calitate a autenticităţii duhovniceşti a recunoscut-o mai târziu la arhiepiscopul Ioan Maximovici, care pe atunci era episcop de Paris şi Europa de Vest, şi l-a inspirat să-şi dedice restul vieţii sale slujirii acestui arhipăstor binecuvântat. Părintele Mitrofan este autorul unei vieţi complete a preotului mucenic Mitrofan de Voronej, precum şi al relatării despre fericita Teoctista, cea nebună pentru Hristos.

MOSTIKO, * Nicolae şi Maria. Ei au fost în legătură cu episcopul Onufrie şi cu alţi robi drepţi ai lui Dumnezeu din Uniunea Sovietică. După ce au plecat din URSS, au fost angajaţi de Biblioteca Congresului din Washington D.C., unde locuiesc astăzi. Domnul Mostiko este ipodiacon şi, împreună cu soţia sa, păstrează cinstirea noilor mucenici.

NABOK-Vasilkova (†1963), un apărător înflăcărat al conştiinţei bisericeşti în Uniunea Sovietică. A fost în legătură cu mulţi noi mucenici şi a oferit multe informaţii pentru părintele Mihail Polski. A lăsat, de asemenea, un manuscris intitulat *Profesorul Plantonov*. A murit în Germania. A se vedea „Părintele Ghenadie” (*Rusia ortodoxă*, nr. 4, 1971, în rusă).

NECTARIE, * Arhimandritul, fost membru al Bisericii din catacombe, a devenit călugăr în Jordanville, unde personal a tipărit şi a editat ambele volume *Noii martiri ai Rusiei* ale părintelui Mihail Polski. El le-a îmbogăţit cu multe materiale din propria sa experienţă, pentru că îndurase el însuşi un martiriu viu pentru credinţa sa. Părintele său duhovnicesc, egumenul nou mucenic Varsanufie, a fost un întemeie-

tor al Bisericii din catacombe din Rusia de sud, care în lagărul de concentrare de la Sarov a îndurat bătăi crunte, care l-au schilodit şi l-au desfigurat pe viaţă. Aici Sfântul Serafim l-a vizitat din cealaltă lume şi i-a dat atâta mângâiere, încât pentru tot restul vieţii sale a simţit o fericire nepământească şi a fost umplut de dragoste înflăcărată pentru duşmanii săi.

NECTARIE, * (Konţevici), Episcopul de Seattle, fratele lui I.M. Konţevici. Din copilărie a fost fiul duhovnicesc al stareţului Nectarie de la Optina, care a profeţit că „ne va fi de folos nouă”, cerându-i în acelaşi timp mamei lui să-l păstreze pentru o astfel de vocaţie. În timpul cumplitelor persecuţii ale creştinilor, el a fost încredinţat grijii duhovniceşti a unui alt ucenic al Optinei, arhiepiscopul Andrei de Novo-Diveevo, sub a cărui îndrumare el s-a maturizat ca păstor în via lui Hristos. Mama sa (Nectaria în monahism) a fost în legătură permanentă cu stareţii de la Optina şi i-a ajutat pe mulţi să ia legătura cu ei. Ea a fost martoră la distrugerea Mănăstirii Optina şi la multe alte orori ale sistemului sovietic. Atât ea cât şi episcopul Nectarie au oferit relatări directe şi detaliate ale legăturilor lor cu o întreagă serie de noi mucenici, în special din regiunea Harkov. Episcopul Nectarie este astăzi episcop vicar al Eparhiei de Vest din Statele Unite.

NESTOROV, * (a se vedea Grotov).

NICANDRU, * Arhimandritul (†1979), un stareţ de la Valaam care a murit ca părinte duhovnicesc al Mănăstirii Lesna din Franţa. El a oferit informaţii nepreţuite despre mucenicii Mănăstirii Valaam care au fost prinşi la metocurile Mănăstirii Valaam din Petersburg şi Moscova. El a răspândit duhul de la Valaam până la ultima lui suflare, transmiţându-l fiicelor sale duhovniceşti din Franţa.

NICON, * Arhiepiscopul de Washington şi Florida (†1979). El a fost autorul biografiei voluminoase a Mitropolitului Antonie Hrapoviţki, în care oferă o relatare veridică şi foarte detaliată a modului în care autoritatea atee a pus stăpânire pe Sfânta Rusie. Această carte menţionează sute de figuri bisericeşti şi oferă informaţii abundente despre noii mucenici. Arhiepiscopul Nicon a inspirat frăţia Sfântul Gherman din Alaska şi a răspândit menţinerea idealurilor Sfintei Rusii. El a oferit informaţii despre arhiepiscopul Pahomie, episcopul Andrei de Ufa, Mitropolitul Chiril şi despre episcopul Ierotei.

OVERT, * Serghie. El a adunat amintiri şi informaţii despre noii mucenici de la emigranţii ruşi în vârstă, în special despre „teodorovţi”, care purtau cruci albe şi refuzau să muncească pentru autoritatea atee.

PAWLIUSIK, Matuşka Alexandra, soţia părintelui Gheorghe, care a avut legături strânse cu noii mucenici din Uniunea Sovietică înainte de a fugi în lumea liberă în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Ei au contribuit cu mărturia lor despre episcopul Onufrie.

POLSKI, Părintele Mihail (†1960). Autor al cărţii *Noii martiri ai Rusiei*, 3 vol., în rusă. Părintele Mihail a fost un preot neînfricat din Uniunea Sovietică, persecutat şi exilat în diferite lagăre de concentrare, inclusiv la Solovki, unde, împreună cu mulţi episcopi, a semnat faimosul protest al clericilor de la Solovki. El cunoştea mulţi episcopi drepţi, despre care a compilat mai târziu cele trei volume ale sale. Convingându-se că politica serghianistă va prevala în Uniunea Sovietică, el a mers în sud, cu speranţa că va scăpa de acolo, pentru a lucra pentru Biserica rusă din afara Rusiei. El a reuşit să scape din iadul roşu la începutul anilor '30 prin Ierusalim, unde Mitropolitul Anastasie l-a numit preot conducător în Londra, ca apărător al poziţiei canonice a Bisericii ruse din afara Rusiei. După al Doilea Război Mondial, el a fost preot la catedrala din San Francisco sub arhiepiscopul Tihon, unde şi-a alcătuit martirologiul împreună cu editorii săi, monahii de la Jordanville. Al treilea volum al său conţine mult material dedicat „operaţiunii Keelhaul" (repatrierea forţată a ruşilor la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial); publicarea lui a fost temporar suspendată în speranţa separării celor două tendinţe manifestate în atitudinea faţă de noii mucenici. Răposarea părintelui Mihail în 1960 a împiedicat publicarea acestui al treilea volum. Când cele două volume au apărut, mai mulţi martori ai condiţiilor sovietice din biserică au criticat graba sa de a încadra tot clerul doar în două grupe, când de fapt unii episcopi sperau că serghianismul nu va supravieţui, şi astfel ei nu s-au separat niciodată oficial de Mitropolitul Serghie. Mai mulţi oameni care, de asemenea, au suferit pentru Hristos sub jugul comunist în Rusia credeau că părintele Mihail s-a grăbit să pună în categoria serghianistă pe cei care ezitau să-şi exprime protestul împotriva Declaraţiei. Pe lângă aceasta, pe mulţi ierarhi remarcabili care erau categoric împotriva serghianismului părintele Mihail fie îi desconsideră, îi menţionează pe scurt, sau aruncă o umbră de îndoială asupra lor. Unii, ca episcopul Petru de Voronej, ale cărui scrisori au fost păstrate şi publicate, sunt categorisiţi de părintele Mihail ca episcopi iozefiţi, dar nu există nicio dovadă în acest sens. Putem spune cu certitudine, aşa cum afirmă aceşti martori (arhiepiscopul Andrei, monahia Xenia, Natalia Kieter, egumena Iuliana, monahia Veronica şi arhiepiscopul Leontie), că clerul rus, ca întreg, a respins categoric duhul serghianismului. A fost un mic grup al admiratorilor personali ai Mitropolitului Serghie (în special Alexei şi Nicolae) care au semnat Declaraţia sa şi astfel au format nucleul patriarhiei moscovite de astăzi. Din acest motiv Biserica rusă liberă, Sinodul episcopilor din afara Rusiei, nu are comuniune cu Patriarhia Moscovei, deşi rămâne unită în duh cu credincioşii din Uniunea Sovietică.

REGELSON, Lev.
ROSTOV* (a se vedea Grotov).
SAMOILOVICI, * Doamna, vieţuitoare în Mănăstirea Doamna noastră din Vladimir, San Francisco. Din tinereţe a fost credincioasă. Trăia în regiunea Poltava, locul multor poveşti ale lui Nikolai Gogol, unde a fost martoră la închiderea de către sovietici a unei biserici din Mănăstirea Sfânta Matroana. Se anunţase că la o anumită dată biserica avea să fie distrusă. Uşile şi ferestrele au fost blocate cu scânduri şi nu se permiteau niciun fel de slujbe. Într-o noapte întreaga frăţie a văzut o lumină care ardea în interiorul bisericii, ca şi când ar fi fost un foc, dar, de vreme ce era strict interzis cetăţenilor să se apropie, ei au privit de afară. S-a petrecut o minune care a fost văzută de mulţi. Perechi de sfinţi erau văzuţi plecând din biserică. Oamenii i-au văzut clar pe Sfântul Vladimir şi Olga, Boris şi Gleb, Antonie şi Teodosie, Dimitrie şi Gheorghe şi alţii, care ieşeau cu măreţie prin uşile principale ale bisericii şi dispăreau în întuneric. După ce sute de astfel de perechi de sfinţi au ieşit din biserică, lumina s-a stins înăuntru şi a fost lăsată goală de sfinţenie. În dimineaţa următoare, când autorităţile au dinamitat biserica, oamenii au ştiut că sfinţii renunţaseră să mai ocrotească acea biserică.
SERAFIM, * (Filimonov), Egumenul Schitului Sfintei Adormiri în Northville, Alberta, Canada. De vreme ce provenea dintr-o familie credincioasă de rit vechi, i-a fost greu să devină călugăr ortodox. Acest lucru, împreună cu suferinţele pe care le-a îndurat sub ateismul sovietic şi detenţia sa ulterioară, i-au dat posibilitatea de a percepe şi recunoaşte care sunt adevăraţii mărturisitori ai lui Hristos.
SERAFIM, (Verbin), Arhimandritul (†1962). El a intrat în Sihăstria Glinsk la o vârstă foarte fragedă şi acolo a devenit călugăr. El a lăsat un întreg volum cu privire la distrugerea marii Sihăstrii Glinsk, precum şi scurte informaţii despre persecutarea creştinilor şi despre noii mucenici, în special în legătură cu un nou sfânt, arhimandritul Ghenadie, care a murit în Kolyma.
ŞATILOV, Monahia Maria (†1975) de la Novo-Diveevo, o fiică duhovnicească a noului mucenic Andrei de Ufa, care a corespondat cu arhiepiscopul Teofan de Poltava. Dă mărturie despre modul în care episcopul Andrei a fost batjocorit de gărzi în timpul detenţiei sale în Turkestan şi în Kirghizia. Ei îl forţau de asemenea să stea cu capul descoperit în soare în timpul căldurii groaznice, pentru a-i provoca insolaţii. În astfel de condiţii de închisoare, într-o singură zi şi-a pierdut tot părul.
ŞOREŢ, * Protopopul Gherasim (†1968). El a emigrat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial din Lituania şi apoi a luat parte la viaţa bisericească din lumea liberă şi a înregistrat informaţiile din presa

liberă despre persecuţiile credincioşilor şi despre noii mucenici.
ŞUKIN, * Părintele Serghie (†1978), un preot care a murit în Canada. Când era tânăr, a călătorit la Mănăstirea Optina, pentru a lua sfat de la stareţul Nectarie cu privire la modul în care ar trebui să trăiască o viaţă creştină într-o societate anticreştină. Născocind planuri elaborate în mintea sa despre cum să înceapă frăţii laice secrete în catacombe, el s-a apropiat de stareţ şi l-a întrebat ce să facă. Stareţul Nectarie a răspuns calm: „Pas cu pas”. Părintele Serghie a plecat umilit, totuşi a urmat sfatul stareţului şi, după ce a suferit mai mulţi ani, a fost hirotesit citeţ de către însuşi Patriarhul Tihon şi în cele din urmă a devenit preot, emigrând mai târziu în Vest. A oferit o descriere fascinantă a vieţii Bisericii din catacombe (în care se descrie pe sine la persoana a treia ca „Pavel”). A încercat să fie la curent cu informaţiile despre ortodoxie în Uniunea Sovietică şi l-a intervievat personal pe Serghie Kurdakov, moment în care a descoperit că fusese creştin ortodox.

SKLIAROV, * Protopopul Alexandru şi Matuşka Ripsimia. Martori ai distrugerii locurilor sfinte din Belgorod. El a fost un fiu duhovnicesc al noului mucenic episcopul Nicodim şi al părintelui Nicolae Zagorovski. Ei sunt una dintre sursele principale pentru cartea *Noii martirii ai Rusiei* a părintelui Mihail Polski.

STEPANOV, * Părintele Nicolae (†1964). Este un martor al noilor mucenici, în special în regiunea Kuban. El a ales să fie chirurg în lume, deoarece dacă ar fi fost seminarist i-ar fi fost împiedicat drumul în viaţă datorită naturii antireligioase a regimului sovietic. Deoarece era credincios, el nu a scăpat de persecuţie şi a fost în numeroase lagăre de concentrare, inclusiv la Solovki, unde în timp ce a lucrat ca chirurg a fost de fapt şi preot în secret... Ultimii săi ani şi i-a petrecut predând la seminar şi mărturisind despre noii mucenici.

TAVITA, * Monahia de la Mănăstirea Lesna (†1976). Ea a oferit informaţii despre distrugerea Mănăstirii Rait din Kazan şi a fost una dintre surorile începătoare din comunitatea monahală de maici întemeiată de noul mucenic episcopul Andrei. Ea a lăsat informaţii biografice despre episcopul Andrei de pe vremea când acesta era arhimandrit.

TIMOFIEVICI, * doctorul Anatolie P. (†1976), medic de la Mănăstirea Novo-Diveevo. El a fost hrănit duhovniceşte în Lavra Peşterilor de la Kiev şi a fost un martor al groaznicei ei distrugeri. Fiind un scriitor foarte talentat, a lăsat un volum cu relatări directe despre vieţile drepţilor şi ale noilor mucenici pe care i-a întâlnit în viaţa sa. Aceste relatări sunt aproape vieţi de sfinţi ai secolului al XX-lea, care descriu Sfânta Rusie în plină glorie. A vizitat Mănăstirile Sarov şi Diveevo chiar înainte de distrugerea lor în 1927, simultan cu arhiepiscopul Leontie, când acesta era tânăr monah. A avut relaţii strânse cu oa-

meni din Sarov şi Diveevo, care i-au încredinţat icoana-portret făcătoare de minuni a Sfântului Serafim, pictată pe când acesta era încă în viaţă. Această icoană a ajuns în siguranţă în America prin osteneala doctorului Anatolie şi a arhiepiscopului Andrei şi este acum păstrată la Mănăstirea Novo-Diveevo.

TKACEV, * Tihon şi Tecla. Creştini din Detroit, Michigan. Ei au fost fii duhovniceşti ai Stareţei Agata din Bielorusia, prin ale cărei rugăciuni au fost salvaţi şi li s-a dat libertatea de a fi martori ai acelei sfinte a zilelor noastre.

TOLSTOI, Alexandra Lvovna. Fiica marelui scriitor rus Lev Tolstoi şi întemeietoarea Fundaţiei Tolstoi din New York. Într-o scrisoare către Brejnev în apărarea scriitorilor întemniţaţi Sinyavski şi Yuly Daniel, ea a descris modul în care la ferma Tolstoi un fost soldat aflat pe patul său de moarte a descris următoarele: ca soldat în Armata Roşie în tinereţea sa el, împreună cu mulţi alţii, păzeau o clădire în care Lenin era pe moarte. Aria avea mai mulţi kilometri în circumferinţă, o circumstanţă necesară din cauza ţipetelor groaznice ale muribundului Lenin. Ei trebuiau să protejeze aria şi li se ordonase să împuşte de moarte pe oricine s-ar fi apropiat de zonă. Aceste ţipete de reală disperare în faţa morţii erau atât de oribile încât şi le-a amintit tot restul vieţii sale tremurând, fiind deplin convins că aceste ţipete veneau dintr-un suflet care pregusta chinurile iadului.

URUSOVA, * Natalia, prinţesa (†1964). Din copilărie a dus o viaţă foarte duhovnicească, un lucru rar pentru cineva din înalta societate pe vremea ei. După al Doilea Război Mondial, pierzându-şi toţi cei şase copii (trei dintre fiii ei au fost martirizaţi pentru Hristos), ea a scris o biografie completă, care nu a fost niciodată publicată în totalitate. Cartea ei este o mărturie foarte impresionantă cu privire la preţul pe care creştinii ortodocşi trebuia să-l plătească pentru a fi sub pavăza mântuitoare a Adevăratei Biserici Ortodoxe. Datorită instruirii sale duhovniceşti, ea a fost în stare să discearnă destul de uşor greşeala poziţiei serghianiste, şi în cartea ei oferă o relatare directă a modului în care Mitropolitul Serghie personal, fără presiuni din partea autorităţilor, a sugerat care dintre biserici trebuiau închise sau dinamitate, şi care dintre clerici trebuiau arestaţi. Prin urmare, nu este ciudat faptul că lucrarea ei nu a fost niciodată publicată. Este plângerea unei mame pentru moartea copiilor ei din catacombe. Ea a oferit informaţii despre următorii noi mucenici prezentaţi în această carte: Mitropolitul Iosif, copilul Serghie şi stareţul Anatolie, preotul Vladimir, egumena Antonina, preotul Alexandru care a coborât foc din cer în timpul săvârşirii liturghiei pe un butuc în mijlocul unei păduri, şi arhiepiscopul Varlaam. În ultimele zile ale vieţii sale ea a scris o poezie profundă, care reflecta lipsa de nădejde a creştinilor

ortodocşi din lumea liberă, pur şi simplu deoarece îi era clar că ei pierdeau gustul adevăratului creştinism – ortodoxia. Arhiepiscopul Averchie, părintele său duhovnicesc, a încredinţat memoriile ei Frăţiei Sfântul Gherman din Alaska pentru a fi publicate, exprimându-şi speranţa că această carte va vedea lumina zilei în limba engleză pentru pregătirea neofiţilor şi convertiţilor noştri pentru martiriu.

VAGIN, * Eugen.

VARVARA, * (Ţvetkova), Egumenă a Mănăstirii Gheţimani din Ierusalim. Înainte de expulzarea sa din Rusia sovietică în anii '20 împreună cu un grup de intelectuali teologi, cum ar fi Berdiaev, ea cunoştea multe figuri bisericeşti, stareţi şi oameni drepţi care profeţeau cu privire la viitorul Rusiei ortodoxe şi au murit în timpul persecuţiei.

VARVARA, * Monahie din Mănăstirea Lesna (†1972). Ea a contribuit cu bogate informaţii despre noii mucenici din Rusia prin faptul că a înregistrat din presa bisericească diferite mărturii care descriu grozăvia vieţii sub regimul comunist. Din peniţa ei au ieşit relatări ale noului mucenic episcopul Andrei de Ufa şi suferinţele noilor mucenici de la Mănăstirea Rait.

VERONICA, Monahia (Kotlarevski) (†1952). Actriţă în lume, a fost convertită la ortodoxie prin mişcarea artistică de respect faţă de trecutul cultural al Rusiei din timpul Revoluţiei. A devenit apropiată de credincioşii ortodocşi proeminenţi, şi din cauza apropierii de aceşti bărbaţi şi femei sfinte din Lavra Sfântul Alexandru Nevski, ea însăşi a fost arestată în timpul Nopţii Sfinte şi a suferit timp de mai mulţi ani în diferite închisori, în lagărele de concentrare Sarov-Sanaxar-Temnikov. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial ea a fugit în Europa şi şi-a petrecut ultimii ani ca monahie la Paris, unde Elena Konţevici, împrietenindu-se cu ea datorită interesului lor comun pentru patristică, a convins-o să-şi scrie memoriile despre Biserica rusă. Aceste memorii au fost publicate de *Viaţa rusă* în 1954 la San Francisco; cu toate acestea, o bună parte din ele, din cauza politicii bisericeşti jurisdicţionale, a fost pierdută şi doar fragmente din ele au fost publicate separat, în mare parte de către I. M. Andreev în Calendarul Vladimir. Din nefericire, mărturia sa despre modul în care Patriarhul Alexei (pe atunci Mitropolit) a avut o responsabilitate directă pentru finalitatea Nopţii Sfinte a fost omisă din cauza duhului serghianismului din lumea liberă. În timp ce era în Uniunea Sovietică ea a fost într-un grup cu episcopii Grigorie şi Ştefan care nu îl recunoşteau oficial pe Mitropolitul Serghie, dar refuzau să se separe de clerul său. Abia când a ajuns la Paris şi s-a confruntat cu realitatea poziţiei evloghiene a înţeles că iozefiţii au făcut ceea ce era bine.

VON MECK, * Galina. O femeie laică din înalta societate. Ea a îndurat persecuţia şi şi-a relatat experienţele în cartea sa *Aşa cum mi-i amintesc*. Deosebit de impresionantă este relatarea execuţiei unui sfânt episcop necunoscut.

WELSH, * Alexander Damianovici (†1968). Profesor în Monterey, Ca. A fost martor la multe atrocităţi săvârşite în regiunea Harkov. Timp de mai mulţi ani a lucrat într-un laborator chimic pe care sovieticii l-au instalat în biserica închisă a Sfântului Ilie din Harkov. Iniţial, această biserică a fost construită de un evreu bogat care, după ce a trăit marea minune prin care i-a fost salvată viaţa, a construit această biserică drept mulţumire. Alexander a mărturisit că indiferent la ce fel de gaze ar fi fost supusă biserica, în fiecare dimineaţă chimiştii miroseau cele mai aromate miresme de tămâie atunci când ajungeau, ca şi când toată noaptea ar fi fost săvârşite slujbe îngereşti. Această minune era cunoscută nu doar lucrătorilor din laborator, ci şi tuturor în întregul oraş, şi acest lucru a durat ani întregi.

XENIA, Monahia de la Mănăstirea Doamna noastră din Vladimir, San Francisco. A fost o fiică duhovnicească a episcopului nou mucenic Petru Zverev din Voronej. A fost martoră la atrocităţile săvârşite în Voronej, şi împreună cu sora ei a păstrat pentru posteritate o întreagă serie de scrisori decodate de ea, pe care episcopul Petru şi alţi deţinuţi de la Solovki le-au scris în limbajul criptic. În acest fel a păstrat un întreg acatist poetic al Sfântului Gherman din Solovki, scris de către episcopul Petru în timpul în care a suferit în locul în care s-a nevoit sfântul şi unde au fost profanate moaştele sfântului. El a scris acatistul pe un număr de cărţi poştale pe care le-a amestecat cu alte informaţii pentru a ascunde de oficialii atei conţinutul real al scrisorilor sale. Episcopul Petru a primit moartea de mucenic acolo, la Schitul Golgota.

Bibliografie

CĂRŢI ÎN ENGLEZĂ

Alexeev, Vasili şi Teofanis Stavrou, *Marea renaştere: Biserica rusă sub ocupaţia germană*, Burgess Pub. Co., Minneapolis, 1976

Allilueva, Svetlana, *Doar un singur an*, Harper & Row, New York, 1969

Barron, John, *KGB, lucrarea secretă a agenţilor secreţi sovietici*, Reader's Digest Press, New York, 1974

Beausobre, Julia De, *Femeia care nu putea să moară*, Gollancz, Londra, 1948

Bordeaux, Rev. Michael, *Patriarhi şi Profeţi*, Praeger, New York, 1970

Bukovski, Vladimir, *A construi un castel*, Viking Press, New York, 1977

Bumgarden, Eugenia, *Exilaţi neîmpăcaţi*, Stanton, Virginia, 1925

Cisek, Walter J., *Cu Dumnezeu în Rusia*, McGraw-Hill, New York, 1964

Conquest, Robert, *Marea teroare: Epurarea lui Stalin din anii treizeci*, Macmillan, New York, 1973

Kolyma: lagărele de moarte din Arctic, Viking Press, New York, 1978

Cooke, Richard, *Religia în Rusia sub sovietici*, New York, 1929

Crocker, George N., *Drumul lui Rosevelt spre Rusia*, H. Regnery, Chicago, 1959

Dallin, David J. şi Boris I. Nicolaevski, *Munca silnică în Rusia sovietică*, Yale University, New Haven, Conn., 1947

Darel, Sylva, *O vrabie în zăpadă*, Stein and Day, New York, 1973

Dudko, Părintele Dimitrie, *Nădejdea noastră*, St. Vladimir's Seminary Press, New York, 1977

Dunlop, John, *Activităţile recente ale Patriarhiei Moscovei peste hotare şi în URSS*, St. Nectarios Press, Seattle, Wash., 1970

Stareţul Ambrozie de la Optina, Nordland, Mass., 1972

Ellis Jane (trad.), *Un sfânt sovietic de odinioară: Stareţul Zaharia*, Springfield, III, 1976

Epstein, Julius, *Operaţiunea KEELHAUL*, Devin Adair, Old Greenwich, Conn., 1973

Fletcher, William C., *Biserica Ortodoxă Rusă clandestină*, Oxford University Press, Londra, 1971

Galitzine, Irina, *Duhul de supravieţuire*, Londra, 1976

Gliksman, Jerzy, *Spuneţi Vestului*, Gresham Pub., New York, 1948

Goff, Kenneth, *Spălarea creierului şi psihopolitica*, Noontide Press, Torrance, Ca., 1976

Gulevitch, A., *Ţarismul şi Revoluţia*, Omni Books, Hawthorne, Ca., 1962

Granovski, Anatolie, *Am fost agent NKVD*, Devin-Adair Co., New York, 1962

Hutton, J. Bernard, *Şcoală pentru spioni,* Coward-McCann, Inc., New York, 1962

Iswolski, Elena, *Hristos în Rusia,* Milwaukee, Wis., 1960

Ioan Damaschin, Sf., *Varlaam şi Ioasaf*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1914

Knupffer, George, *Lupta pentru puterea lumească,* Plain-Speaker Publishing, Londra, 1971

Kolesnikov, Prof. A., *Oamenii Bisericii pe care i-am întâlnit în închisoare*, Jordanville, N.Y., 1952

Kopelev, Lev, *A se păstra pentru totdeauna*, S.B. Lippincott & Co., New York, 1977

Kurdakov, Serghei, *Persecutorul*, Revell Co., Old Tappan, N.J., 1973

Lyons, Eugene, *Paradisul pierdut al muncitorului*, Funk & Wagnell's, New York, 1967

Marcenko, Anatolie, *Mărturia mea*, E.P. Dutton, New York, 1969

Myagkov, Alexei, *În interiorul KGB-ului*, Arlington Pub., New York, 1976

Noble, John, *L-am găsit pe Dumnezeu în Rusia*, Zondervan, Grand Rapids, Mich., 1959

Penkovski, Oleg, *Documentele Penkovski*, Doubleday, Garden City, N.Y., 1965

Polski, Protopop Mihail, *Noii Martiri ai Rusiei*, Monastery Press, Montreal, 1972

Poska, Iuri, *Martiriul episcopului Platon*, Stokholm, 1968

Romanyuk, Rev. Vasili, *Un glas în pustie*, Society for the Study of Religion under Communism, Wheaton, III, 1980

Rubert, Rafael, *O lume ascunsă*, World Publishing Co., Cleveland, 1963

Salisbury, Harrison, *Americanii în Rusia*, Harper, New York, 1955

Seth, Ronald, *Călăii*, Hawthorn, New York, 1967

Şalamov, Varlaam, *Grafit*, Norton, New York, 1981

Poveşti de la Kolyma, Norton, New York, 1980

Şifrin, Abraham, *Primul ghid către URSS* (Ghid de închisoare), Stephanus, Elveţia, 1980

Şimanov, Ghenadie M., *Însemnări din Casa roşie*, Diane Books, Torrance, Ca., 1971

Solomon, Mihail, *Magadan*, Auerbach, New York, 1971

Solukhin, Vladimir, *Căutând icoane în Rusia*, New York, 1971

Soljeniţîn, Alexander I., *Arhipelagul Gulag*, 3 vol., Harper & Row, New York, 1974, 1978

Struve, Nichita, *Creştinii în Rusia contemporană*, Londra, 1967

Creştinii în URSS, (în franceză), Paris, 1963

Svir, Olga, *Să înţelegem Rusia*, New York, 1965

Tcernavin, Vladimir, V., *Vorbesc pentru cei care tac*, Hale, Cushman and Flint, Norwood, Mass., 1935

Tolstoi, Nikolai, *Victimele de la Yalta*, Hodder & Stoughton, Londra, 1977

Von Meck, Galina, *Aşa cum mi-i amintesc*, Dennis Dobson, Londra, 1973

Ware, Timothy, *Biserica Ortodoxă*, Penguin Books, 1963

White, W. L., *Raport asupra ruşilor*, Harcourt Brace and Co., N.Y., 1945

Wurmbrand, Rev. Richard, *Torturaţi pentru Hristos*, Diane Books, Torrance, Ca., 1970

Zernov, Nicholas, *Creştinătatea orientală*, Putnam, New York, 1961,

Renaşterea religioasă rusă din secolul al XX-lea, Londra, 1963,

Ruşii şi Biserica lor.

CĂRŢI ÎN RUSĂ

Anastasie, Mitropolitul, *Lucrări alese*, Jordanville, 1956

Andreev, I.M., *Istoria Bisericii ruse de la Revoluţie până în prezent*, Jordanville, 1952

Belyakov, A.E., *Egumena [regală] Rufina*, Shanghai, 1937

Dimidov, Protopopul Vasile, *Drepţi Mărturisitori*, Jordanville, 1951

Dnepropetrovici, A., *Ejovşcina*, SOPE Pub., Munchen, 1958

Ganussowski, Boris K., *Zece ani în spatele cortinei de fier*, D.L.I., Monterey, 1965

Gul, Roman, *Dzerjinski*, New York, 1974

Kiselev, Protopopul Alexandru, *Chipul generalului A. A. Vlasov.*, St. Seraphim Foundation, New York, 1977

Pomenirea lor este din neam în neam, St. Seraphim Foundation, New York, 1981

Konstantinov, Părintele Dimitrie, *Biserica persecutată*, New York, 1967

Konţevici, Elena, *Schiegumena Sofia din Kiev*, St. Elias Publications, Forestville, Ca., 1976

Kuzneţov, B.M., *Pentru a-i face plăcere lui Stalin*, SBONR, Canada, 1968

Levitin-Krasnov, A., *Likhie Godi*, Paris, 1977

Rug Tvoih Jar, Israel, 1980

Lopeşanskaia, Elena, *Episcopi mărturisitori*, San Francisco, 1971

Margoline, E.B., *O călătorie în patria lui Z.K.*, New York, 1952

Martinkovski, *Însemnările unui credincios*, Praga, 1929

Milonov, Matuşka Taisia, Memorii-manuscris despre Noul Mucenic Ioan de la Peşterile Pskov

Neo-Sylvester, G., *Na Burelomer*, Possev, Frankfurt, 1960

Nicon, Arhiepiscop, *Biografia Mitropolitului Antonie Hrapoviţki*, 23 vol., New York, 1959-72

Nikonov-Smorogdin, *Katorga roşie*, Sofia, 1938

Polski, Protopopul Mihail, *Situaţia canonică a Bisericii Ortodoxe Ruse*, Jordanville, 1948

Noii Martiri ai Rusiei, vol.I, Jordanville, 1949, vol. II, Jordanville, 1957, vol. III, manuscris

Rahr, Gleb (A. Vetrov), *Biserica prizonieră*, Possev, Frankfurt, 1954

Regelson, Lev, *Tragedia Bisericii ruse*, YMCA Press, Paris, 1977

Rosanov, Mihail, *Cuceritorii petelor albe*, Possev, Frankfurt, 1951

Şiriaev, Boris, *Candela nestinsă (Solovki)*, New York, 1952

Sokolov, Petru, *Biserica Ortodoxă Rusă, antologie*, Munchen, 1962

Solonevici, Ivan, *Rusia în lagărul de concentrare*, Washington, D.C., 1958

Titov, Rev. Teodor, *O coroană de flori pe mormântul Mitropolitului Vladimir*, Kiev, 1918 (Jordanville, 1981)

Valentinov, A. A., *Furia cerului*, Praga, 1924

Veronica, (Kotlyarevskaia), Monahia, *Memoriile unei călugăriţe*, Russian Life, San Francisco, 1954

Vinogradov, Rev. V.P., *Amintiri despre Patriarhul Tihon*, Munchen, 1959

Zaharia, Fratele, *O cale diferită*, Jordanville, 1952

Jevakov, Prinţul, *Memorii*, 2 vol., Munchen, 1923

PERIODICE ÎN ENGLEZĂ

„Serviciul de ştiri Keston", Keston College, Anglia, bisăptămânal, 1974 - prezent

„Martorul creştin ortodox", St. Nectarios Press, Seattle, Wash., săptămânal, 1970 - prezent

„Biserica Ortodoxă", Syosset, N.Y., lunar, 1966

„Viaţa ortodoxă", Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, N.Y., bilunar, 1950 – prezent

„Monitorul Ortodox", Comitetul de apărare a creştinilor ortodocşi persecutaţi, Washington, D.C., bilunar, 1978 - prezent

„Cuvântul Ortodox", St. Herman of Alaska Monastery Press, Platina, Ca., bilunar, 1965 - prezent

„Religia în zonele dominate de comunism", New York, bilunar, 1968 - prezent

„Religia în ţările comuniste", Keston College, Anglia, semestrial, 1973- prezent

„Samizdat", San Mateo, Ca., lunar, 1974-prezent

PERIODICE ÎN RUSĂ

„Jurnalul Patriarhiei Moscovei”, Moscova, lunar, 1968.
„Nadejda”, Possev Verlag, Frankfurt, 1978 -.
„Naşa Strana”, Buenos Aires, săptămânal, 1972.
„Novoye Russkoe Slovo”, New York, cotidian, 1930 -.
„Viaţa ortodoxă”, Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, lunar, 1950 -.
„Rusia ortodoxă”, Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, bisăptămânal, 1947 -.
„Calea ortodoxă”, Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, anual, 1950 -.
„Cuvântul ortodox”, Buenos Aires, 1952-54.
„Possev”, Possev Verlag, Frankfurt, lunar, 1979.
„Religie şi ateism în URSS”, Munchen, lunar, 1960 -.
„Viaţa rusească”, San Francisco, cotidian, 1950 -.
„Monahul rus”, Lavra Poceaev, Poceaev, bilunar, 1911-14.
„Pelerinul rus”, Petersburg, săptămânal, 1892-1913.
„Gândul rus”, Paris, cotidian, 1950 -.
„Vestnik”, Mişcarea creştinilor ortodocşi ruşi, Paris, semestrial, 1960 -.
„Cuvântul Bisericii”, Sydney, Australia, lunar, 1960-.

Cuprins

Iubite cititorule,

Ai primit această carte pentru ca, citind despre pătimirea sfinţilor din Biserica din Catacombe, să te orientezi corect în hăţişul vieţii duhovniceşti, în care înşelarea este uneori foarte greu de identificat ca atare. E nevoie doar să citeşti cu luare-aminte, cu sinceritate şi cu evlavie, şi Dumnezeu te va lumina. Ai să înţelegi de ce citirea şi înţelegerea ei presupune curaj.

Dacă te-ai folosit de cele citite aici, fă un efort şi dăruieşte cartea mai departe, pentru ca să se folosească de ea cât mai mulţi oameni. În vremurile noastre se găsesc puţine materiale de acest gen, care să arate diferenţa dintre ortodoxia pătimitoare şi ortodoxia lumească, care poartă în chip mincinos numele de ortodoxie. De aceea, încearcă să fii, la rândul tău, un apostol al sfinţeniei noilor mucenici ai Rusiei însângerate, precum şi al mesajului lor, atât de necesar în perioada de apostazie în care trăim...

„Slavă lui Dumnezeu pentru toate...”